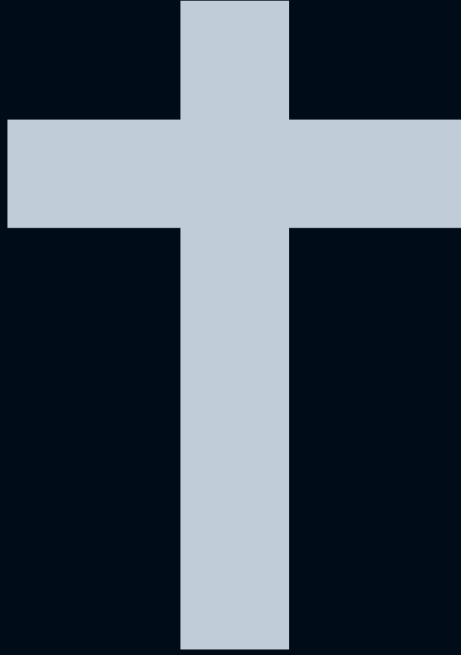

Ulibra wi Naşibaŋi

New Testament and Shorter Old Testament in Mankanya

Ulibra wi Naşibaṭi
New Testament and Shorter Old Testament in Mankanya

copyright © 2014 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mankanya

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Mankanya

© 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-03-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 30 Dec 2021
a40dd8c3-0687-5ed7-bd1a-ef16ae8e3b9c

Contents

UJUNI	1
MACI	55
MARKUF	95
LUK	120
YOWAN	162
ULEMP	192
ROM	232
1 KORINT	250
2 KORINT	267
GALATIYA	278
EFET	285
FILIP	292
KOLOF	297
1 TEFALONIK	301
2 TEFALONIK	305
1 TIMOTE	308
2 TIMOTE	313
TIT	317
FILEMON	320
HEBERĒ	322
YAKOB	335
1 PIYEER	340
2 PIYEER	345
1 YOWAN	349
2 YOWAN	354
3 YOWAN	355
YUDA	356
Uko wi bayuujun Yowan	358

Ujuni

Uṭup ujuni

Ulibra uteek wi Uṭup wi Naṣibaṭi katim ki wa kawo « Ujuni » ṭiki uji uṭiiniyaan ujuni wi umundu, na iko bti inwoon abot aṭiiniyaan pntaali pi Itrayel panwoon pi Naṣibaṭi. Kafah 1 te 11: Hum di ṅaaṅ akdoon kadoo kame umundu wi ṅwoon wi? In awoon ṅaaṅ? We uwoon ulempul kēme we ukaaṅ kē abi ṭi umundu? We ukaaṅ kē baṅaaṅ baji baban ṭuṅ kawo ṭi pṅom na bkujar na ugut? We uhinanuṅ kapēnan uko mēnt? Iko mēnt yi yi kafah kateek ki ulibra ujuni wi kakdoon na pteem. ṅiintṅ na ṅaaṅ jibi baṭakadiiri (1-2); pgar pi bagaruṅ na Naṣibaṭi (3); Kayin na Abel (4) Nowe ṭi wal wi uṣubal uweek (6-9); Katoh kaweeek ki ṅsoobra ki Babel (11). Iko impiitṅ ṭi, ṅaaṅ aanhil kaṭup bnuura wal wi iṭepuṅ na manjoonan jibi baṅaaṅ bajēn bajaan bado hēnkunṅ. Ifah 12 te 50 ikakalēṣ jibi Naṣibaṭi aktijunṅ umundu mbuur wi aduun bantohi bateek biki Itrayel bado kalempara : Abraham (12.1–25.18), anwoon ṅaaṅ anfiyaaruṅ bnuura abot aji ṭaṣ Naṣibaṭi awo i baṅaaṅ bado katen ṭi a. Itaak awoon abukul. Ababul Yakob (25.19–36.43) i i babiinṅ aṭu katim ki Itrayel. Yotef (37.1–50.26) anwoon aloṅ ṭi babak Yakob, abiiṅ ado kē Yakob na babakul bandukiinṅ na babak baka bti kē baya afēṭ du Ejiptu. Ulibra ujuni uwo duna pjukan ṭi uko wi Naṣibaṭi adoluṅ. Ujunna aṭup kē Naṣibaṭi apaṣuṅ umundu, kē uko mēnt ukdiiman mndēm mi wa, kē umundu bti uṣe wo ṭi iṅen yi Naṣibaṭi, ul akṣihuṅ wa. Ulibra ubaana ṭi kahoṅ ki Naṣibaṭi ahoṅuṅ aji ado katen pntaali pi nul. Du ujuni te uba ulibra wi, Naṣibaṭi awoon i baktiiniyaanuṅ: Ado kē baṅaaṅ bame a, aji wayēṣ, aji ṭoṅ kabot kaṭēnk pntaali pi nul, aji boman iko bti yi pntaali pi nul. Kē aṣe ji ṅal baṅaaṅ bafiyaara bakuṭ bafiyaar kahoṅ ki ahoṅuṅ, bado kaṭaṣ uko wi aṭuunṅ pdo na bgah bi nul. Ulibra wi ujej idolade yi unjon yi Itrayel kadolna baṅaaṅ bayikrēn bnuura hum di pntaali mēntṅ pabiinṅ awo ṭi pfiyaar,

jibi padoluṅ kē pfiyaar mēntṅ paliint abot ajoonan.

Upaṣa umundu

¹ Du ujuni Naṣibaṭi apaṣ baṭi na mboṣ.

² Kē mboṣ manṣe wo mnjinṅ kē nin ukoolan uunwo ṭi ma, bdēm bawun bnjiir, kē uyook umpēnnuṅ du Naṣibaṭi uṣe fuuṭ ṭi meel duuṭ.

³ Naṣibaṭi aji wal mēntṅ: « Bjeehi bawoon » kē bjeehi bawoo.

⁴ Naṣibaṭi awin kē bjeehi banuuraa, aṣe paṭeṣ bjeehi na bdēm.

⁵ Naṣibaṭi adu bjeehi aji « unuur » adu bdēm « utejan. » Utaakal uwoo, nfa kē mankuṭ awo : unuur mēntṅ uwoonṅ uteek.

⁶ Kē Naṣibaṭi aṣe ji : « Uko uloṅ unnaamuṅ ji kanjan uwoon ṭi ptoof pi meel, upaṭeṣaan ma » kē uwo haṅ.

⁷ Naṣibaṭi ado uko mēntṅ kē upaṭeṣ meel, kē mloṅ manwo ṭi uṭeeh kē mnloṅ manwo du bko duuṭ.

⁸ Naṣibaṭi adu uko mēntṅ aji « baṭi. » Utaakal uwoo, nfa kē mankuṭ awo : unuur mēntṅ uwoonṅ utēbantēn.

⁹ Kē Naṣibaṭi aṣe ji : « Meel manwoon ṭi baṭi uṭeeh manṭonkandērēn ṭi dko dloolan, pkay pakuṭ papēn pawinana » kē uwo haṅ.

¹⁰ Naṣibaṭi adu dko dkay aji « mboṣ » aṣe du dko di meel « bdēk. » Naṣibaṭi awin kē uko mēntṅ unuura.

¹¹ Naṣibaṭi aji : « Mboṣ mambukan ujaagal, ugoṭ bti na mnko bti. Uko undoli uko wi ukdoon kabuk udo kawo na uhiib kēme mbuk » kē uwo haṅ.

¹² Mboṣ kē mambuk ujaagal, ugoṭ bti na mnko bti. Ujaagal unwoonṅ, uji uwo na kanaamare ki wa, bgof banwoonṅ baji bawo na kanaamare ki ba, bko bandoonṅ kawo na kanaamare ki ba ; uko undoli uji uwo na mbuk kēme uhiib. Naṣibaṭi awin kē uko mēntṅ unuura.

¹³ Utaakal uwoo, nfa kē mankuṭ awo : unuur mēntṅ uwoonṅ uwajantēn.

¹⁴ Naṣibaṭi kē aṣe ji : « Iko iloṅ inkdoonṅ kajeehan iwoon du baṭi duuṭ ipaṭeṣaan unuur na utejan! Idoon kadiiman wal wi ṅfettu, ṅnuur, na ṅṣubal ;

¹⁵ iwoon du baṭi duuṭ ido kajeehan mboṣ! » kē uwo haṅ.

16 Naşibaţi ado iko itëb iweek injaan ijeehan, uweek uji upën kaşih na nfa te utaakal, umpoţi kapën kaşih na utejan. Ado kak njah.

17 Naşibaţi aţu ya du baţi duuţ ido kajeehan mboş,

18 ido kaşih pnak na utejan, ipaţëşaan bjeehi na bdëm. Naşibaţi awin kë uko mënţ uwo unuura.

19 Utaakal uwoo, nfa kë mankuţ awo : unuur mënţ uwoon ubaakanţen.

20 Kë Naşibaţi aşë ji : « Meel mantum nko, nkat njabot njado kayiţ du baţi,  i mboş duuţ! »

21 Naşibaţi apaş nko njweek nyibanaan nj bdëk na nko njanwoon  i meel bti kë natum maakan, akak apaş nkat bti. Naşibaţi awin kë uko mënţ uwo unuura.

22 Naşibaţi awul na bnuura aji : « An nko nj meel, kabuk kajoobët na an, nabuk maakan natuman meel mi idëk. Kë an nkat, nabukan natuman mboş! »

23 Utaakal uwoo, nfa kë mankuţ awo : unuur mënţ uwoon u eenanţen.

24 Naşibaţi aji : « Mboş manwulan nko bti : Nntaam nj katoh, nko njmpoţi na nko nj u eeh bti » kë uwo han.

25 Naşibaţi ado nko nj u eeh bti, njntaam nj katoh bti na nko njmpoţi bti. Naşibaţi awin kë uko mënţ unuura.

26 Naşibaţi aji : « Nawulan njdo  naan anaamun, awo ji un, a ih njtëb nj bdëk, nkat nj baţi, njntaam nj katoh, na nko bti njanjaan njapula  i mboş. »

27 Naşibaţi apaş ba naan kë banaam na a :

bapaşana anaam na Naşibaţi,
apaş baka kë bawo  iinţ na  naaţ.

28 Naşibaţi awul baka bnuura aji : « Kabuk kajoobët na an, nabukan maakan, natuman mboş nabot naşih ma. Naşihan njtëb nj bdëk, nkat nj baţi na nko bti njanwoon  i mboş. »

29 Naşibaţi aji : « Natenan, dwulan ujaaagal unwoon na mbuk na uko wi ugof na mnko bti manjaan mambuk nado kade.

30 Dwul kak iko mënţ nko bti njanwoon na uhëfënt: njnko bti njanwoon  i mboş, nkat bti nj baţi na nko bti njankmpuliin  i mboş. Dwul ya nj njado kade » kë uwo han.

31 Naşibaţi aten uko bti wi adoluţ aşë win kë uwo unuura. Utaakal uwoo, nfa kë

mankuţ awo : unuur mënţ uwoon upaa-janţen.

2

1 Hënk di di Naşibaţi abaan ppaş baţi na mboş na iko bti inwoon da.

2 Unuur u enk paaj na ulon u enk kë Naşibaţi aba ulempul. Anoorfën unuur mënţ wi adoluţ ulempul bti aba.

3 Naşibaţi adëman unuur u enk paaj na ulon akuţ ado wa kë uyimani,  iki anoorfën unuur mënţ wi abaan ppaş iko bti.

Naşibaţi a ak  iinţ na  naaţ

4 Kë hënk di di *Yawe Nawat Kabuka apaşun baţi na mboş.  i wal wi Naşibaţi Nawat Kabuka apaşun mboş na baţi,

5 nin ugof na ujaagal ulon uundobi may  i mboş,  iki Naşibaţi Ajugun aandobi do uşubal kë uşub  i ma, kë nin  naan aankak awo, ankjaari ma.

6 Kë meel manşë ji mampëna  i ukumpëş ulon katulan mboş bti.

7 Wi wi Naşibaţi Ajugun a akuţ  naan na ufuuş wi mboş, afuuţ  i iyiş yi nul uhëfënt wi ubida, kë akak  naan ankhefëntun.

8 Naşibaţi Nawat Kabuka atepi uwoorta du umban wi umayar unuur  i utaak wi Eden aşë  u da  naan i a akuţ.

9 Naşibaţi Nawat Kabuka ana an  i mboş mnko bti manuuriin bten abot alil. Akak ana an  i uwoorta bko bi ubida na bko bmeeni bnuura na bu aan.

10 Bdëk blon bapëna Eden abi atulan uwoorta, aşë pa şëraan da, ado itant ibaakër.

11 Kateek katim ki ka kawo Pişon : kafooy u aak wi Hawila bti, unwoon na wuuru,

12 wuuru mënţ uwo ujint piş. U aak mënţ uwo kak na bko blon banjaan babomanaan mnkulan bi bajaan bado bdeliyum, na mnlaak mpoţi mnlon manuuriin maakan aji manuur abot atam preeş ji wuuru, mi bajaan bado koralin.

13 Katëbantën katim ki ka kawo Gihon : Kafooy u aak wi Kuş bti.

14 Kawajanţen katim ki ka kawo Tigrë: Kawo du umayar unuur wi u aak wi Aşuur. Kabaakanţen katim ki ka kawo E rat.

15 Naşibaţi Nawat Kabuka aţu ñaan ƚi uwoorta wi Eden ado kajaar wa abot ado kayeŋ wa.

16 Naşibaţi Nawat Kabuka aţiini na a wal mēnt aji : « Ihinan kade mnko bti mi uwoorta,

17 kē bko bi pme bnuura na buţaan iinkde ba, ƚiki unuur wi ikdeen ba, ikeţ. »

18 Naşibaţi Nawat Kabuka aji wal mēnt: « Uunnuura ñaan awo aloolan. Dwo kado naţenka, annaamuŋ na a. »

19 Naşibaţi Nawat Kabuka akak ajeŋ mboş abomanaan ŋko ŋi uţeeh bti na ŋkaţ ŋi baţi bti, aşē ƚiŋ ŋa ñaan, katen itim yi akţuuŋ ŋa : undoli uwo kawo katim ki ñaan akţuuŋ wa.

20 Kē ñaan awul ŋntaam ŋi katoh bti itim na ŋkaţ bti na ŋko ŋi uţeeh bti. Nin uloŋ unnaamuŋ na a, unhinanuŋ kaţenka na manjoonan uunwoo.

21 Wal mēnt, kē Naşibaţi Nawat Kabuka aşē ƚu ñiinţ bŋoy bweek. Wi akŋoyēntuŋ, kē aşē pēnan kamoh kaloŋ ki kantaagan aşē tuh dko di apēnanaanuŋ ka.

22 Wi wi aşaan ajeŋ kamoh mēnt aţakna ñaaţ aşē ƚija ñiinţ.

23 Kē ñiinţ aşē wuuhar aji : « Yoow, byaaş bi kamoh ki imoh yi naan ka, pñaak pi naan pa.

Adu'ana ñaaţ,

ƚiki apēna ƚi ñiinţ*! »

24 Waŋ ukaan kē ñiinţ akluŋ kaduk aşin na anin kanaakiir na aharul, bakak ñaan aloolan.

25 Kē bukal batēb bti, ñiinţ na ñaaţ başē wo byişu, kē nin aloŋ aankowa atēntul.

3

Adam na Ewa badookana du uwoorta wi Eden

1 Upula ubi wo unkuuradaanuŋ ƚi ŋko ŋi uţeeh bti ŋi Naşibaţi *Nawat Kabuka apaşuŋ. Uji na ñaaţ: « Kē Naşibaţi aji nawut kade nin pko ploŋ ƚi mnko mi uwoorta? »

2 Kē ñaaţ ateema aji : « Ŋhinan kade mnko mi uwoorta.

3 Kē bko banwoon ƚi ptoof pi uwoorta, Naşibaţi aji ŋkeţ woli ŋban ba, kēme ade ba. »

4 Kē upula uteema aji : « Nin! Naankkeţ!

5 Naşibaţi ame kē unuur wi nakdeen bko mēnt, kēş ki nan kahaabēşa naşē nawo ji a*, name bnuura na buţaan. »

6 Ñaaţ awin kē bko baka plil pde, anuura ƚi kēş, abot awo bko banjaan bawul uşal untuŋa. Amar wal mēnt pko ploŋ ƚi bko mēnt ade, akak awul ayinul, anwoon na a, kē adee.

7 Wal mēnt kē kēş kaşē haabēşa na baka kē bame hēnkuŋ kē bawo byişu. Bajey itoh yi bko bi bajaan bado bfig aşiir awunna ŋleef.

8 Na utaakal, uyook ulil ukob, kē Naşibaţi Nawat Kabuka aşē pēn ptar ihoţ, ñiinţ na ñaaţ batiinka aşē mena ƚi mnko mi uwoorta.

9 Naşibaţi Nawat Kabuka adu ñiinţ aji : « Iwo ƚuŋ ba? »

10 Kē ateema aji : « Dtiink kē ikpoş ƚi uwoorta kē nlēnki ƚiki dwo byişu, aya amena. »

11 Kē akak aji na a : « In aţupiin aji iwo byişu? Ikeer ade bko bi nneenaniin pde! »

12 Kē ñiinţ aji na a : « Ñaaţ i iţuuŋ kē aŋogēn amaruŋ pko ƚi bko buŋ awulēn, kē ndee! »

13 Kē Naşibaţi Nawat Kabuka aşē ji na ñaaţ: « we wi idoluŋ hēnk? » Kē ateem aji : « Upula uguurnuŋ, kē nde ba. »

14 Kē Naşibaţi Nawat Kabuka aşē ji na upula : « Jibi idoluŋ uko mēnt, Ikfēpaniin ƚi ŋntaam ŋi katoh bti na ŋko ŋi uţeeh bti.

Ido kapoşna kayiŋ kabot kade mboş ŋnuur bti ŋi ubida wi nu.

15 Dţu bşoorad ƚi iwi na ñaaţ, ƚi pntaali pi nu na pi nul.

Baluŋ kanantlu bkow, kē iwi, iluŋ katib baka ƚi pşoñ. »

16 Naşibaţi Nawat Kabuka akak aji na ñaaţ:

« Dluŋ kaţu'u ƚi unoor uweek woli ibuk, iluŋ kahaj woli ibuk.

Unjal wi nu uluŋ kado kawuuku du ayinu ado kaţu'u pdo uko wi aŋaluŋ. »

17 Naşibaţi Nawat Kabuka aji na ñiinţ:

« Jibi itiinkuŋ uţup wi aharu, ade bko bi mbiin aneenanu pde, iţu mboş manfēpana!

Ido kaji khaj maakan kaba kahinan kapēnan ƚi ma uko ude

* 2:23 Adu'ana ñaaţ ƚiki apēna ƚi ñiinţ: ƚi uhebēre ñiinţ awo Iş kē ñaaţ awo Işa.

* 3:5 Nawo ji a : Baluŋ baji başibaţi.

ɲnuur bti ɲi ubida wi nu.

18 Mboş mando kawulu iyiw,
ibot ido kade ɲdeey ɲi uʔeeh.

19 Ujēnk wi nu
wi wi ikluɲ kado kadeena
te wal wi ikluɲ kakak du mboş mi ipēnnuɲ
ʔiki iwo ufuuş
akuʔ aluɲ kakak du ufuuş. »

20 Adam, ɲiint, aʔu aharul katim ki « Ewa†
» ʔiki awoon anin bañaan bti.

21 Naşibaʔi Nawat Kabuka ado Adam na
aharul imişa yi injan awoharan baka.

22 Wi wi aşaan aji : « Hēnkun ɲaan akak
ji nja, kame bnuura na buʔaan! Awutan
hēnkun katar kañen, kamar kak ʔi bko bi
ubida kakaana ubida wi mnto! »

23 Kē Naşibaʔi Nawat Kabuka aşē dooka
ʔi uwoorta wi Eden ado kajaar mboş mi
bapēnanaanuluɲ.

24 Wi adookuluɲ aşē ʔu ɲwanjuʔ ɲi ba-
jaan bado kerubim kē ɲakyeɲ du umbaɲ
wi umayar unuur wi uwoorta, na kakej
ki bdoo kankdoluɲ ji kabēntabēn, kayeɲna
bgah byaani du bko bi ubida.

4

Kayin afiɲ Abel

1 Wi iko yaɲ iʔepuɲ, Adam ameer na Ewa
aharul ; kē awo na kayin, abuk Kayin* aşē ji
: « *Yawe Nawat Kabuka ado kē mbuk ɲiint
»

2 Akak abuk napoʔ ɲiint, Abel.

Abel awo nayafan, kē Kayin aşē wo na-
jaar.

3 Wi bayaan aban ʔuɲ, kē Kayin aşē ʔij
ɲdeey ɲi apēnanaanuɲ ʔi mboş aʔeɲan Nawat
Kabuka.

4 Abel ul kak, kē apēnan ɲloɲ ʔi ɲntaam
ɲambukiin uteek ʔi batani bi nul aʔu na mniir
mi ɲa aʔeɲanaan Nawat Kabuka. Kē Ajugun
adi bʔeɲan bi Abel,

5 aşē wo aandi bi Kayin. Kē Kayin aşē
deebaʔ maakan, kaara kē daʔoɲara na a.

6 Nawat Kabuka aji na Kayin wal mēnt: «
we ukaan kē ideebaʔi, kē kaara di nu dabot
aʔoɲara ba?»

7 Woli ido hēnkun uko unnuuriin, iinkhil
kadeeɲ bkow i? Kē woli ido uko unwoon

uunnuura, buʔaan daji dabop ʔi plēman pi
nu ji uko wi uʔeeh unjoʔuɲ kado na pwatu.
Kē işē wo i kawat da. »

8 Kayin kē aşē ji na Abel aʔa'ul : « Biin ɲya
uʔeeh†. » Kē wi bawoon du uʔeeh, kē Kayin
aşē dēpa ʔi Abel afiɲ.

9 Nawat Kabuka aji na Kayin : « Abel aʔa'u
awo ʔuɲ ba? » Kē ateem aji : « Mēmme. Dwo
nayeɲ i aʔa'naan i? »

10 Kē Nawat Kabuka akak aji na a : « we
wi idoluɲ ba? Dtiink pɲaak pi aʔa'u du mboş
kē pakhuuran abi ʔi ɲji ala nlukana.

11 Hēnkun, ifēpanaa, adookana ʔi mboş
manhaabēşuɲ mntum adaan pɲaak pi aʔa'u
i ifiɲuɲ.

12 Ukaan kē woli ijaar, mboş maankak
awulu ɲdeey : ido kañaay ɲaay na umundu.
»

13 Kē Kayin aşē ji na Nawat Kabuka : «
Kakob ki katam maakan pa ɲji.

14 Idookēn nʔa ʔi mboş mnuura, kē nwoyi
kamena kaya kalowu ; kado kañaay ʔi
umundu, ɲaan awinēnle afiɲēn. »

15 Nawat Kabuka kē aşē teema aji :
« Nin, woli ɲaan afiɲu, bañaan paaj na
aloɲ bakfiɲaniin pa plukanu. » Wi wi
Nawat Kabuka aşaan aʔu uko ulon ʔi Kayin
unkʔuun ɲaan awinale awut kafija.

16 Kē hēnk di ayaan alow Nawat Kabuka,
afēʔ du uʔaak wi Nod unwoon du umayar
unuur wi Eden.

Pntaali pi Kayin

17 Kayin ameer na aharul, kē awo na
kayin abuk Henok. Kayin awo wal mēnt ʔi
pniw ubeeka, kē hēnk di aʔuun wa katim ki
abukul Henok.

18 Henok awoon aşin Irad, kē Irad awo
aşin Mehuyahel, kē Mehuyahel awo aşin
Metutayel, kē Metutayel awo aşin Lamek.

19 Lamek aniim baaʔ batēb, aloɲ awo
katim ki Adah, kē natēbantēn awo Filah.

20 Adah abuk Yabal ; awoon aşin banjaan
bafēʔ ʔi iloona kabot kayafan.

21 Katim ki aʔa'ul kawo Yubal ; awoon
aşin banjaan bakob uko unnaamuɲ ji
bntuni wi bajaan bado « harpe » kabot
kateen.

† 3:20 Ewa : ʔi uhebēre uwoon Najeb. * 4:1 Kayin : Katim ki kanaam kadu'are na pka. † 4:8 Biin ɲya uʔeeh : Dko di daanwo ʔi ulibra uteek.

²² Filah kak abuk napoŕ ñiintŕ i katim ki Tubal Kayin, anwoonŕ ateem baŕak bti banjaanŕ baboman iko ijul injaanŕ ilofar. Aŕa Tubal Kayin ñaafŕ awo katim ki Naamah.

²³ Lamek aji na baharul :

« Adah na Filah, natiinkaan ;
bahar Lamek, nawatan ibaŕ.

Dfiŕ ñiintŕ, ŕiki bakobën awuran

Aa, dfiŕ naŕaŕa mënŕ, ŕiki batehanaan

²⁴ Woli ñaanŕ afiŕ Kayin, bañaanŕ paaj na alonŕ

bakfiŕaniinŕ kalukanaana,

kë woli ñaanŕ afiŕ Lamek, bañaanŕ iñeen-paaj-na-alonŕ na paaj na alonŕ (77)

bakfiŕaniinŕ kalukanaana. »

²⁵ Adam akak ameer na aharul kë abuk napoŕ ñiintŕ, kë Ewa aŕu'a katim ki Fet aŕe ji : « Wi Kayin afiŕunŕ Abel, kë Naŕibaŕi aŕe wulën napoŕ ñiintŕ i. »

²⁶ Fet ul kak kë abuk napoŕ ñiintŕ, aŕu'a katim ki Enoŕ. Wal mënŕ wi wi bañaanŕ bajununŕ pdëman Naŕibaŕi kadola *Nawat Kabuka‡.

5

Pntaali pi Adam te kaban du Nowe na babukul

¹ Uko umpiitaniinŕ ŕi pntaali pi Adam wii wi : unuur wi Naŕibaŕi aŕakunŕ ñaanŕ, adola kë anaam na a.

² Wal mënŕ ado baka kë bawo ñiintŕ na ñaafŕ, awul baka bnuura, aŕe ŕu baka katim aji « Bañaanŕ. »

³ Wi Adam adolonŕ nŕsubal iñeen-week na iñeen nŕwajanŕ (130), abuk napoŕ anaamunŕ na a, aŕe ŕu'a katim ki Fet.

⁴ Wi Fet abukiinŕ, Adam akak ado nŕsubal iñeen-week bakreŕ (800) abot abuk bapoŕ biintŕ na baafŕ.

⁵ Nŕsubal bti nŕi Adam adolonŕ ŕi mboŕ nŕawo iñeen-week nŕyaaŕ kañeen-kalonŕ na iñeen nŕwajanŕ (930). Wi wi aŕaanŕ akeŕ.

⁶ Wi Fet adolonŕ nŕsubal iñeen-week na kañeen (105) aŕe buk Enoŕ.

⁷ Wi Enoŕ abukiinŕ, Fet akak aŕo nŕsubal iñeen-week bakreŕ na paaj na ulonŕ (807), abot abuk biintŕ na baafŕ.

⁸ Nŕsubal bti nŕi Fet adolonŕ ŕi mboŕ nŕawo iñeen-week nŕyaaŕ kañeen-kalonŕ na nŕsubal iñeen-na-nŕtëb (912). Wi wi aŕaanŕ akeŕ.

⁹ Wi Enoŕ akaanŕ nŕsubal iñeen kañeen-kalonŕ (90) aŕe buk Kenan.

¹⁰ Wi Kenan abukiinŕ, Enoŕ akak aŕo nŕsubal iñeen-week bakreŕ na iñeen-na-kañeen (815), abot abuk biintŕ na baafŕ.

¹¹ Nŕsubal bti nŕi Enoŕ adolonŕ ŕi mboŕ nŕawo iñeen-week nŕyaaŕ kañeen-kalonŕ na nŕsubal kañeen (905). Wi wi aŕaanŕ akeŕ.

¹² Wi Kenan akaanŕ nŕsubal iñeen paaj-na-ulonŕ (70) aŕe buk Mahalalel.

¹³ Wi Mahalalel abukiinŕ, Kenan akak aŕo nŕsubal iñeen-week nŕyaaŕ bakreŕ na nŕsubal iñeen nŕbaakër (840) abot abuk biintŕ na baafŕ.

¹⁴ Nŕsubal bti nŕi Kenan adolonŕ ŕi mboŕ nŕawo iñeen-week nŕyaaŕ kañeen-kalonŕ na nŕsubal iñeen (910). Wi wi aŕaanŕ akeŕ.

¹⁵ Wi Mahalalel akaanŕ nŕsubal iñeen-paaj na kañeen (65) aŕe buk Yered.

¹⁶ Wi Yered abukiinŕ, kë akak aŕo nŕsubal iñeen week bakreŕ na nŕsubal iñeen nŕwajanŕ (830) abot abuk biintŕ na baafŕ.

¹⁷ Nŕsubal bti nŕi Mahalalel adolonŕ ŕi mboŕ nŕawo iñeen-week bakreŕ na nŕsubal iñeen kañeen-kalonŕ na kañeen (895). Wi wi aŕaanŕ akeŕ.

¹⁸ Wi Yered akaanŕ nŕsubal iñeen-week na iñeen paaj na nŕtëb (162) aŕe buk Henok.

¹⁹ Wi Henok abukiinŕ, Yered akak aŕo nŕsubal iñeen-week bakreŕ (800) abot abuk biintŕ na baafŕ.

²⁰ Nŕsubal bti nŕi Yered adolonŕ ŕi mboŕ nŕawo iñeen-week nŕyaaŕ kañeen-kalonŕ na iñeen paaj na nŕtëb (962). Wi wi aŕaanŕ akeŕ.

²¹ Wi Henok akaanŕ nŕsubal iñeen-paaj na kañeen (65), aŕe buk Matuŕalem.

²² Wi Matuŕalem abukiinŕ, Henok awo na Naŕibaŕi aŕaŕa nŕsubal iñeen-week nŕyaaŕ nŕwajanŕ (300) abot abuk biintŕ na baafŕ.

²³ Nŕsubal bti nŕi Henok adolonŕ ŕi mboŕ nŕawo iñeen-week nŕwajanŕ na iñeen-paaj na kañeen (365).

²⁴ Henok awo na Naŕibaŕi aŕaŕa kë Naŕibaŕi aŕe jeja, bañaanŕ baankak awina, ŕiki Naŕibaŕi aya na a.

‡ 4:26 Wi wi bañaanŕ bajununŕ pñehan Nawat Kabuka : bapiitŕ ŕi nŕibra nŕlonŕ aji : wi wi bañaanŕ bajununŕ pñehan Naŕibaŕi aji badu'a kaji Nawat Kabuka.

²⁵ Wi Matutalem akaan nşubal iñeen-week na nşubal iñeen bakreŋ na paaj-na-ulon (187) ašë buk Lamek.

²⁶ Wi Lamek abukiin, Matutalem akak aŋo nşubal iñeen-week nyaaş paaj-na-ulon na nşubal iñeen bakreŋ na nŋtëb (782) abot abuk biinŋ na baat.

²⁷ Nşubal bti ŋi Matutalem adolon ŋi mboş nŋawo iñeen-week nyaaş kañeen-kalon na iñeen paaj na kañeen-kalon (969). Wi wi aŋaan akeŋ.

²⁸ Wi Lamek akaan nşubal iñeen-week na iñeen bakreŋ na nŋtëb (182) ašë buk napoŋ ŋiinŋ.

²⁹ Awul napoŋ mënŋ katim ki Nowe, ŋiki aji : « I, akŋuun iñen yi nun inoorfën ulemp na unoor. Mboş mi Naşibaŋi afëpuŋ manŋuun un ulemp na unoor mënŋ. »

³⁰ Wi Nowe abukiin, Lamek akak aŋo nşubal iñeen-week kañeen na nşubal iñeen kañeen-kalon na kañeen (595). Abot abuk bapoŋ biinŋ na baat.

³¹ Nşubal bti ŋi Lamek adolon ŋi mboş nŋawo iñeen-week nyaaş paaj-na-ulon na nşubal iñeen paaj-na-ulon na paaj-na-ulon (777). Wi wi aŋaan akeŋ.

³² Wi Nowe akaan nşubal iñeen-week kañeen (500) ašë buk Şem, Ham na Jafet.

6

Kaŋaafa ki uşubal uweek

¹ Wi bañaan bajunun pŋum ŋi mboş abot abuk bapoŋ baat,

² kē bañaan biki baŋi* başë win kē baat biki bañaan bajën banuuraa, aniim biki bañalon.

³ Wi wi *Yawe Nawat Kabuka aŋaan aji : « Uhefënŋ wi naan, wi nwulun ñaan uunkduka ŋi a te mnŋo ŋiki awo ñaan najën ; hënkuŋ nşubal ŋi nul nŋaankŋep iñeen-week na iñeen nŋtëb (120). »

⁴ Wal mënŋ bañaan balon badëm maakan bamëgaŋaan bawo ŋi mboş ; badobi woho wo da wal wi bañaan biki baŋi babinŋ ŋi baat babuk bañaan bajën abuk bapoŋ na baka. Bukal bawoon ŋfa bañaan biki itim ipënaliiŋ.

* **6:2 Bañaan biki baŋi** : Bapiit aji babuk Naşibaŋi : Balon başal aji baŋiiniyaan nŋwanjuŋ, balon kak kē baji baŋiiniyaan babuk başih. Kē balon baji baŋiiniyaan biki pntaali pi Fet.

⁵ Nawat Kabuka awin kē buŋaan bi ñaan akdolun ŋi mboş badëma adëm pya kē ñaan abot aji bi ŋu ŋu uşal bti ŋi pdo buŋaan nŋnuur bti.

⁶ Nawat Kabuka adug umeli ŋi uko wi aŋakuŋ ñaan, kē uhaaşul uwo ŋi mnŋëg mn-week.

⁷ Wi wi aŋaan aji : « Dpënan ŋi mboş bañaan biki ŋi nŋakuŋ, na nŋntaam ŋi katoh, na nŋko ŋi uŋeeh na nŋkat, ŋiki ddug umeli uko wi nŋakari ŋa. »

⁸ Kē ñaan alon ašë wo, i Naşibaŋi alilandëri, anwoon katim ki Nowe.

Pboman upuur

⁹ Uko wi Nowe wii wi :

Nowe abi wo ŋiinŋ natool ŋi kēş ki Naşibaŋi abot aji tiinka ; awo na a aji ŋaşa. Wal mënŋ ul awohan han ŋi bañaan bti.

¹⁰ Nowe abuk bapoŋ biinŋ bawajanŋ: Şem na Ham na Yafet.

¹¹ Kē bañaan biki mboş bti başë wuŋ awo bado buŋaan ŋi kēş ki Naşibaŋi, mnŋot kē mantum ŋi mboş.

¹² Naşibaŋi aten mboş awin kē bañaan bawuŋi, ŋiki bawo bti ŋi pdo buŋaan.

¹³ Kē Naşibaŋi ašë ji na Nowe : « Dba na bañaan bti na nŋko bti ŋiki bañaan bakaan kē mnŋot mantum ŋi mboş. Dpënan baka keeri ŋi mboş. »

¹⁴ Akak aji na Nowe : « Bomaan upuur pa iwi, upuur unkwoon uweek, wi ikbomanun na impiñu inuura, ido imeeŋ ŋi wa, ikër wa ŋi meeŋ na bdig na uko un-kneenanun meel pŋep.

¹⁵ Hënkuŋ di di ikbomanun upuur mënŋ: udëm kado uko ji nŋmetër iñeen-week na iñeen nŋwajanŋ (130m) kahaan kado nŋmetër iñeen nŋtëb na nŋtëb (22m), kadiilade kawo nŋmetër iñeen na nŋwajanŋ (13m).

¹⁶ Doon bŋuk ŋi upuur bi kakujënŋ kakwoon pŋoof pi umetër, ibot ido plëman pi wa pawo ŋi kaban, ido wa uka nŋsoobra nŋtëb aŋu na uŋeeh.

¹⁷ « Nji, dŋij meel kado ma mampar mani-ink dko, kabaana na bañaan na nŋko bti : nin uko ulon uunkduka ŋi mboş kado kahefënŋ.

18 Kë nji nşë do bhojar na iwi, luji ineej ti upuur iwi na aharu na babuku, na bahar baka.

19 Ti nko bti doon kaneerjan ntëb ti upuur njabuur na iwi ; njafoon ukaş na waat.

20 Nkat, nntaam ni katoh na nko ni uŕeeh bti njaluŕ kabi du iwi kado kawoona ntëb ntëb ukaş na waat kabuur na iwi.

21 Kë iwi, laan uko ude unwohan bti ihank nakaana uko ude iwi na nko mënŕ. »

22 Kë hënk di Nowe adoluŕ, ado uko wi Naşibaŕi ajakuluŕ bti ado.

7

Pneej ti upuur

1 Kë *Yawe Nawat Kabuka aji na Nowe : « Neejan ti upuur iwi na biki katohu bti, ŕiki ti bañaan bti iwi ŕaŕn iwoon natool ti keş ki naan.

2 Ti nko bti njanhilnuŕ pdo bŕejan bi Naşibaŕi, doon kajejna ntëb ntëb, ukaş na waat te njaaş paaj-na-ulon. Kë njandukiin, jejan ukaş na waat ŕaŕn.

3 Jejan kak nkat ni baŕi, ukaş na waat njaaş paaj-na-ulon, nko na nkat njahilna njaniink mboş bti.

4 Nnuur paaj-na-ulon njaŕeple, kado uşubal uşub nnuur iŕeen nbaakër na ntejan iŕeen nbaakër, kawet ti mboş bañaan na nko bti ni nji ndoluŕ. »

5 Kë Nowe ado iko bti yi Nawat Kabuka ajakuluŕ ado.

6 Nowe aka nşubal iŕeen-week njaaş paaj (600) wi uşubal uweek ujotuŕ ti mboş.

7 Aneej ti upuur na aharul na babukul na bahar baka kabuurna meel mamparuŕ.

8 Nko njanhiluŕ pdolna bŕejan bi Naşibaŕi na njanwoon njanhil pdolna ba, nkat na nko njankpuliin ti mboş bti

9 njabi ukaş na waat aneej ti upuur wi Nowe jibi Naşibaŕi ajakuluŕ.

10 Wi nnuur paaj-na-ulon njaŕepuŕ kë uşubal uweek uşë jot.

11 Ti unuur uŕenk nnuur iŕeen na paaj-na-ulon wi pli pŕebantën pi uşubal wi Nowe akaan nşubal iŕeen-week njaaş paaj (600), kë meel mntum maakan manwoon ti mboş uŕeeh manşë may, kë baŕi bawo wo ji ba-haabëşa haabëşa, kë meel manktula.

12 Uşubal uşub ti mboş ado nnuur iŕeen nbaakër na ntejan iŕeen nbaakër (40).

13 Unuur mënŕ, Nowe, aharul na babukul Şem na Ham na Yafet na bahar baka kë başë neej na a ti upuur.

14 Baneej na nntaam ni katoh, na nko ni uŕeeh bti na nkat bti na nko njmpoŕi njankyiŕuŕ bti.

15 Nko bti njankheefëntuŕ njabi ti Nowe aneejna ntëb ntëb ti upuur ;

16 kawo ukaş na waat jibi Naşibaŕi abiin ajaka. Wi wi Nawat Kabuka aşaan adët bgah.

17 Uşubal unşubuŕ wuŕ udo nnuur iŕeen nbaakër ; kë meel mampar apel mboş aşë deej upuur kë ukyaak.

18 Meel mampara atum maakan, kë upuur uşë yaak aya,

19 mampara ayaha ya adoo gur inkuŕ bti.

20 Mandoo ŕep inkuŕ njmetër paaj-na-ulon.

21 Wal mënŕ kë bañaan bti na nko bti njanwoon ti mboş kë njaşë keŕ: nkat, nntaam ni katoh, nko ni uŕeeh, na nko njmpoŕi bti na bañaan bti.

22 Nin uhefënt uunkak aduka ti mboş.

23 Hënk, kë Naşibaŕi awet uhefënt bti ti mboş: bañaan, nntaam ni katoh, nko ni uŕeeh, na nko njmpoŕi na nkat, kë Nowe na bañaan banwoon na a, aŕu na nko njanwoon na baka ti upuur ŕaŕn babuuruŕ.

24 Meel mampar ado nnuur iŕeen-week na iŕeen-kaŕeen (150).

8

Ukay meel

1 Kë Naşibaŕi aşë leş Nowe na nko ni uŕeeh na nntaam ni katoh bti njanwoon na a ti upuur. Ado kë uyook uyook ti mboş, kë meel manjun pwala.

2 Kë meel mntum maakan manwoon ti mboş uŕeeh bti manşë ŕaŕnan ppën, kë baŕi badëtanaa, meel maankak atula. Kë uşubal uŕaŕnan pjot.

3 Meel manwala ntiinku ntiinku, hënk, wi nnuur iŕeen-week na iŕeen-kaŕeen (150) njaŕepuŕ kë manşë wala ;

4 te kë upuur udo hil anaŕ du inkuŕ yi Arafat ti unuur uŕenk nnuur iŕeen na paaj-na-ulon wi pli pŕenk paaj na plon.

⁵ Meel manwali'aara wala te pli p̄t̄enk kli iñeen. Ți unuur uteek wi pli m̄ent̄ k̄e inkun ișe p̄en awinana.

⁶ Wi ηnuur iñeen ηbaak̄er ηaȚepun̄, k̄e Nowe așe haab̄eș ujaneel wi adolun̄ Ți upuur,

⁷ așe wutan untomaali. Uya, akak, ayoonk meel mankay Ți mboș.

⁸ Akak awutan ubalab ufaatal katenna me meel manwalaa.

⁹ Wi ubalab uwoon̄ uunya win dko d̄to, Țiki meel mangur mboș b̄ti, uwuḡsa akak du Nowe du upuur. Nowe atar kañen, ayeenk wa aneejan Ți upuur meet̄.

¹⁰ Ayoonk ηnuur paaj na ulon̄ akak awutan wa k̄e up̄en Ți upuur.

¹¹ Ukak na utaakal awo na katoh kahalu ki bko bi bajaan̄ bado bnoliwera Ți mntum! Nowe ame wal m̄ent̄ k̄e meel manwalaa.

¹² AȚo kak ηnuur paaj na ulon̄ așe wutan ubalab, k̄e wi uyaan̄, uunkak abi.

¹³ Ți unuur uteek wi pli p̄teek pi ușubal wi Nowe akaan̄ ηșubal iñeen-week ηyaaș paaj na ușubal (601), wi wi meel mankayun̄ Ți mboș. Nowe agur̄eș b̄tuk bi upuur ; aten, awin k̄e mboș manjun̄ pkay.

¹⁴ Ți unuur uȚenk iñeen ηt̄eb na paaj-nalon̄ wi pli p̄t̄ebant̄en, k̄e mboș manșe kay b̄ti.

Up̄en Ți upuur

¹⁵ Wal m̄ent̄ k̄e NașibaȚi așe ji na Nowe :

¹⁶ « P̄enan Ți upuur, iwi na aharu, na babuku na bahar baka.

¹⁷ P̄enaan kak ηko b̄ti ηanwoon̄ na iwi, ηkat, ηnt̄aam ηi katoh na ηko ηi uȚeeh na ηko ηmpoȚi. Nabukan maakan ηat̄um ηjaniink mboș. »

¹⁸ K̄e Nowe na aharul na babukul na bahar baka bap̄eni.

¹⁹ N̄nt̄aam ηi katoh na ηko ηi uȚeeh na ηko ηmpoȚi na ηkat b̄ti ηap̄en Ți upuur, awo kabuka na kabuka.

²⁰ Wi wi Nowe așaan̄ ado *bliit bi mn̄gur pa *Nawat Kabuka, ajeȚ ηlon̄ Ți ηko na Ți ηkat b̄ti ηanhilun̄ pdolna NașibaȚi b̄Țerjan aȚ̄nara, at̄er ηa k̄e ηayik b̄ti. ²¹ Yawe Nawat Kabuka atiink p̄t̄ek̄en plil așe ji Ți ușalul : « Bañaan̄ baankak ado n̄f̄ep mboș. Uwo manjoonan k̄e ηhaaș ηi baka ηawuȚna du kpoȚ ; k̄e nșe wo m̄enkak atok bañaan̄ na ηko b̄ti jibi ndolon̄.

²² Te wi mboș mankdoon̄ kawoha wo, kajaar na kakit, ujonȚ na uyikaj, kanuur na pti, pnak na uȚejan ido kawoha wo. »

9

Kahon̄ ki NașibaȚi

¹ NașibaȚi awul Nowe na babukul bnuura bi nul așe ji na baka : « Kabuk kajoob̄et̄ na an, nabukan maakan, naȚuman mboș.

² N̄ko ηi mboș, ηkat na ηko ηmpoȚi na ηt̄eb̄ ηi b̄d̄ek, ηul b̄ti ηado kaȚi'an kakuȚ kado kal̄enk Ți kadunan. Dwulan ηa b̄ti.

³ Jibi nwulanan̄ iko yun̄ yi ujaagal na mn̄ko manjaan̄ mambuk, dkak awulan ηko ηun̄ b̄ti nado kade.

⁴ K̄e nașe wo naanwo kade uko na p̄ñaak pi wa Țiki p̄ñaak pawoon̄ ubida.

⁵ Dkak alun̄ kaȚu ñaan̄ k̄eme uko unktulun̄ p̄ñaak pi ñaan̄ uh̄epna Ți uko m̄ent̄. Kabot kaȚu ñaan̄ andoli at̄eem Ți ubida wi at̄ent̄ul.

⁶ NașibaȚi aȚak ñaan̄

k̄e anaam na a

ukaan̄ k̄e ñaan̄ anktulun̄ p̄ñaak pi at̄ent̄ul, bakak atula p̄ñaak.

⁷ K̄e an, kabuk kajoob̄et̄ na an, nabukan maakan ; naniink mboș, nabukan maakan. »

⁸ NașibaȚi aȚiini wal m̄ent̄ na Nowe na babukul banwoon̄ na a aji :

⁹ « Natenan, dhon̄an, an na kn̄taali ki nan te mn̄to,

¹⁰ na ηko b̄ti ηanwoon̄ na iwi : ηkat, ηnt̄aam ηi katoh na ηko ηi uȚeeh, ηko b̄ti ηamp̄enuȚ Ți upuur na iwi, ηko b̄ti ηanwoon̄ Ți mboș,

¹¹ k̄e m̄enkak ado ușubal ut̄ent̄ wi k̄e m̄enkak ado meel manpar h̄enk mantok uko b̄ti unwoon̄ na uh̄ef̄ent̄. Meel maankak abi katok iko b̄ti inwoon̄ Ți mboș. »

¹² NașibaȚi akak aji : « Uko unkdiiimanun̄ kahon̄ ki n̄ji ndolon̄ na an na ηko b̄ti ηanwoon̄ na an wii wi, kahon̄ kan̄ ddo ka kak na p̄nt̄aali pi nu te mn̄to.

¹³ DȚu kañaan̄ ki naan̄ du baȚi ki najaan̄ nado ki ubopal, kul kakdoon̄ kayuuj kahon̄ ki n̄ji ndolon̄ na umundu.

¹⁴ Woli dlun̄ ado ușubal k̄e uj̄eni, k̄e kañaan̄ ki ubopal kap̄en awinana,

15 kaleş wal mēnt kahon ki nji ndolon na an na nko bti. Nin meel maankak apar jibi mamparun kafin uhēfēt ŋi mboş.

16 Woli kaŋaanan ki ubopal kapēn awinana du baŋi, dwin ka, kaşē kaleş kahon kanwoon kaankba ki nji Naşibaŋi ndolon na baŋaŋ bti na nko bti ŋanwoon ŋi mboş.

»
17 Hēnk, kē Naşibaŋi aji na Nowe : « Waŋ uwoon uko unkyuujun kahon ki nji ndolon na baŋaŋ bti na nko bti ŋanwoon ŋi mboş. »

Babuk Nowe

18 Şem, Ham na Yafet babak Nowe bampēnnun ŋi upuur. (Ham awoon aşin Kanaan)

19 Bawajanŋ bukun bawoon babak Nowe, kē ŋi bukal di di baŋaŋ bti banfētun ŋi mboş bawoonun.

20 Nowe anwoon najaar, ado uŋeeh atepi mnko manjaan mandolna ubiŋu.

21 Wi adaanun ubiŋu umpēnun ŋi uŋeeh mēnt, aşē kuj awohēş aduka byişu du kaloona ki nul meet.

22 Ham, aşin Kanaan, awin aşin kē awo byişu, aşē ya bdig aŋup babak aşin batēb bandukiin.

23 Kē Şem na Jafet başē jej bayeti aŋu ŋi iŋaŋan yi baka aşē bot apoş poş akak ufeŋ ado bi agur aşin baka. Baten umban wundu kahilna kawo baankwin aşin baka byişu.

24 Wi Nowe anaŋiin, kē ukuj ubaa, ame uko wi Ham nabaasha i nul adolon.

25 Wi wi aşaan aji :
« Kanaan afēpaniin!
Awo pa bamakul najuuk i bajuuk. »

26 Nowe akak aŋiini aji :
« Ddēman *Yawe Nawat Kabuka, Naşibaŋi i Şem!

Dñehan ajuukntēn Kanaan ŋi ulemp, ado kalempar Şem.

27 Dñehan Naşibaŋi ado Yafet abuk pntaali ptum, padēm paka utaak uweek, dñehan kak babak Yafet bafēt na babak Şem,

babuk Kanaan babot bajuukēt ŋi ulemp bado kalempar babak Yafet na Şem.
»

28 Wi uşubal uweek na meel mamparun ŋaŋepun, Nowe aŋo ŋşubal iñeen-week ŋwajanŋ na ŋşubal iñeen kañeen (350).

29 Ŋşubal bti ŋi Nowe adolon ŋi mboş ŋawo iñeen-week kañeen-kalon na ŋşubal iñeen kañeen (950), wi wi aşaan akeŋ.

10

Pntaali pampēnnun ŋi babak Nowe

1 Pntaali pi bi Şem, Ham na Yafet babak Nowe babakun wi uşubal uweek ubaan pii pi.

Babuk Yafet

2 Babuk Yafet biinŋ bawo : Gomer, Magog, Maday, Yawan, Tubal, Moşek na Tirat.

3 Kē babak Gomer biinŋ bawo : Aşkenat, Rifat, Togarma.

4 Kē biki Yawan bawo : Elişa, Tarşiş, Kitim na Dodanim.

5 Du bukal di di baŋaŋ banwayşerun afēt aŋog idēk bawoonun. Bukun bawoon babak Yafet, baji bawayşer kawo bandoli na pntaali pi baka na utaak wi baka na uŋup wi baka.

Babuk Ham

6 Babuk Ham biinŋ bawo : Kuş, Mişrayim, Put na Kanaan.

7 Kē biki Kuş bawo : Teba, Hawila, Fabta, Raama, na Fabteka. Kē biki Rama bawo : Şeba na Dedan.

8 Kuş akak abuk Nemrod ambiin awo naşih nateek ŋi mboş.

9 Abi wo najan naweek ŋi kadun ki Naşibaŋi, ukaan kē baji baji : « Awo ji Nemrod, najan naweek ŋi kadun ki Naşibaŋi. »

10 Ŋbeeka ŋanwoonun ŋweek ŋi dko di aşihun ŋawo Babel, Erek, Akad na Kalneh du utaak wi Şineyar*.

11 Du utaak mēnt di di Nemrod apēnnun aya te Aşuur aşē niw Niniwe na Rehobot-Ir, na Kalah.

12 Akak aniw Reten ŋi ptoof pi Niniwe na ubeeka uweek wi Kalah.

13 Mişrayim awoon aşin baŋaŋ biki Lud, biki Anam, biki Lehab, biki Naftuh,

14 na biki Patrot, na biki Katluh na biki Kaftor [di *bafiliten bapēnnun].

* 10:10 Şineyar : Babel.

15 Kanaan awoon ašin bañaan biki Fidon, anwoon abukul nateek. Abot awo ašin bahitit,

16 na Bayebutit, Bahamorit, Bagirgaşit,

17 Bahiwit, Barkit, Batinit,

18 Barwadit, Batemarit, Bahamatit ; wi wi kntaali ki Kanaan kaşaan awayşer.

19 Utaak wi Kanaan upenna Fidon, aya umban wi Gerar, te Gaata, abot ayeenk du Fodom na Gomora na Adma na Şeboyim te aban du Leşa.

20 Bukun bawoon babuk Ham, baji bawayşer kawo bandoli na pntaali pi baka na utaak wi baka na uşup wi baka.

Babuk Şem

21 Şem tmak Yafet akak abuk bapoş biinş. Ul awoon ateem babuk Eber na pntaali pi baka bti.

22 Babuk Şem biinş bawo : Elam, Aşur, Arpakşad, Lud, Aram.

23 Biki Aram bawo : Uş, Hul, Geter na Maş.

24 Arpakşad abuk Şelah, kë Şelah abuk Eber.

25 Eber abuk bapoş biinş batëb : nateek awo katim ki Peleg†, tiki ti wal mënş wi wi bañaan bawayşerun ti mboş. Aşa'ul awo katim ki Yoktan.

26 Yoktan abuk Almodad, Şelef, Haşarmawet, Yerah,

27 na Hadoram, Utal, Dikla,

28 na Obal, Abimayil, Şeba,

29 Ofir, Hawila, na Yobab : bukun mënş bti bawo babuk Yoktan.

30 Bafëtna ubeeka wi Meşa te adoo ban wi Şefar unwoon du inkun inwoon du umayar unuur.

31 Bukun bawoon babuk Şem, baji bawayşer kawo bandoli na pntaali pi baka na utaak wi baka na uşup wi baka.

32 Bukun bawoon pntaali pi babuk Nowe, baji bawayşer kawo bandoli na pntaali pi baka na utaak wi baka.

Du bukal di di bañaan bajunnun pwayşer aniink mboş wi uşubal uweek uşepun.

11

Katoh kawee ki nşoobra ki Babel

† 10:25 Peleg : Ti uhebëre dawoon pwayşer. na bnag blon bampaşun na bi baniwnun ti.

* 11:2 Şineyar : Babel. † 11:3 Bnag : Ti nwal mënş baji baniwna mnlak ‡ 11:9 Babel : Ti uhebëre daka katiinkare kaloolan na photan.

1 Bañaan bti ti mboş başup uşup uloolan.

2 Jibi bañaan bakyaanşun du umayar unuur, bawin dko dlon danwoon daanwo na inkun du utaak wi Şineyar* aya afëş da.

3 Wal mënş kë başë tiinkar aji : « Nawulën ndo induba yi nkjunun ti bdo. Kë bajej induba mënş na bnag blon aniwna†. »

4 Bakak aji : « Nawulën nniw ubeeka na katoh kawee ki nşoobra kankyaan te du baş! Hënk katimun kapënala, nkunş nwo nşnkwayşer kaniink mboş bti. »

5 Kë *Yawe Nawat Kabuka aşë wala ti mboş pten ubeeka na katoh kawee ki nşoobra ki bañaan bajen bawoon ti pniw,

6 aşë ji : « Nawin hënkun! Bañaan bti bawo baloolan, aşup uşup uloolan. Woli hënk di ulemp wi babaan ajun jun uwoon, we uklun kaneenan baka pdo uko wi banalun?

7 Nwala hënkun nhotan uşup wi baka bawut kado katiinkar. »

8 Hënk di di Yawe Nawat Kabuka agarun baka kë baya aniink mboş bti añaan pniw ubeeka.

9 Uko wan ukaan kë badu da aji Babel‡ tiki dul di Yawe Nawat Kabuka ahotanaanun uşup ti mboş bti kë dul di di agarnun bañaan kë baniink mboş bti.

Pntaali pi Şem te du Abram

10 Pntaali pi Şem pii pi :

Wi uşubal uweek uşepun ado nşubal nşëb, Şem aka nşubal iñeen-week aşë buk Arpakşad.

11 Wi Arpakşad abukiin, Şem akak ašo nşubal iñeen-week kañeen (500) abot abuk bapoş biinş na baaş.

12 Wi Arpakşad akaan nşubal iñeen nşwajant na nşubal kañeen (35) abuk Şelah.

13 Wi Şelah abukiin, Arpakşad akak ašo nşubal iñeen-week nşbaakër na nşubal nşwajant (403) abot abuk bapoş biinş na baaş.

14 Wi Şelah akaan nşubal iñeen nşwajant aşë buk Eber.

15 Wi Eber abukiin, Şelah akak ašo nşubal iñeen-week nşbaakër na nşubal nşwajant (403) abot abuk bapoş biinş na baaş.

16 Wi Eber akaan nşubal iñeen nşwajant na nşubal nşbaakër (34) aşë buk Peleg.

17 Wi Peleg abukiin, Eber akak aţo nşubal iñeen-week nyaaş nşbaakër na nşubal iñeen nşwajant (430) abot abuk bapoţ biint na baaţ.

18 Wi Peleg akaan nşubal iñeen nşwajant, aşë buk Rewu.

19 Wi Rewu abukiin, Peleg akak aţo nşubal iñeen-week nyaaş ntëb na nşubal kañeen-kaloŋ (209) abot abuk bapoţ biint na baaţ.

20 Wi Rewu akaan nşubal iñeen nşwajant na nşubal ntëb aşë buk Ferug.

21 Wi Ferug abukiin, Rewu akak aţo nşubal iñeen-week nyaaş ntëb na nşubal paaj na uloŋ (207) abot abuk bapoţ biint na baaţ.

22 Wi Ferug akaan nşubal iñeen nşwajant aşë buk Nahor.

23 Wi Nahor abukiin, Ferug aţo nşubal iñeen-week nyaaş ntëb (200) abot abuk bapoţ biint na baaţ.

24 Wi Nahor akaan nşubal iñeen ntëb na nşubal kañeen-kaloŋ aşë buk Terah.

25 Wi Terah abukiin, Nahor aţo nşubal iñeen-week na nşubal iñeen na kañeen-kaloŋ (119) abot abuk bapoţ biint na baaţ.

26 Wi Terah akaan nşubal iñeen paaj-na-uloŋ aşë buk Abram na Nahor na Haran.

Pntaali pi Terah

27 Pntaali pi Terah pii pi :

Terah abuk Abram, Nahor na Haran. Kë Haran abuk Lot.

28 Haran akeţ ti kadun ki Terah aşin du utaak wi kabuka wi nul, du ubeeka wi Ur, wi bakaldeyen.

29 Abram na Nahor baniimi : Ahar Abram awo katim ki Faaray ; kë ki ahar Nahor kawo Milka, ul na Yitka bawo babuk Haran.

30 Kë Faaray aşë wo aanhil pbuk : aanka napoţ.

31 Terah ajej Abram abukul, na Lot ababul, abuk Haran, na Faaray ahar Abram abukul. Ado baka kë bapën ti Ur di bakaldeyen pya utaak wi Kanaan. Kë wi babanuŋ ubeeka wi Haran aşë fëţ da.

32 Nşubal ni Terah adoluŋ ti mboş nşawo iñeen-week nyaaş ntëb na nşubal kañeen (205), wi wi aşaan akeţ du Haran.

12

1 Unuur uloŋ, *Yawe Nawat Kabuka aji na Abram : « Dukan utaaku, na bayiţu na katoh ki şaaş, iya utaak wi nji kaluŋ kadi-imanu.

2 Ddolu ibuk pntaali pweek, kabot kawulu bnuura. Ddo katimu kapënala maakan, iţu hënk nwul bañaan bandukiin bnuura.

3 Dluŋ kawul bnuura bankñehandëriin bnuura, kafëp bankmbeehiin ; kaţëpna ti iwi kawul kntaali ki mboş bti bnuura* . »

4 Kë Abram ado jibi Nawat Kabuka ajakuluŋ apën ti ubeeka wi Haran aya, kë Lot aya na a. Aka wal mënţ nşubal iñeen-paaj-na-uloŋ na kañeen (75).

5 Ajej Faaray aharul na Lot abuk aţa'ul, na bka'ul na balemparul biki aţënkberuŋ anug bti ti Haran aya utaak wi Kanaan.

6 Wi babanuŋ, bamuur utaak bti te ado ban du bko byimanaan bi More du ubeeka wi Fikem. Bañaan biki Kanaan bawo wal mënţ ti utaak.

7 Kë Yawe Nawat Kabuka aşë pën awinana ti kadun ki Abram aji : « Dluŋ kawul pntaali pi nu utaak wi. » Wi wi Abram aşaan ado *bliit bi mngur kado kaţëjanaan Nawat Kabuka ampënuŋ awinana ti kadunul.

8 Abram awoona Fikem aya du pnkuŋ du umayar unuur wi ubeeka wi Betel, atan da kaloona ki nul, Betel kë dawo ti kayoba, kë ubeeka wi Ayi uwo ti umayar unuur wi dko di awoon. Ti dko mënţan di di adoluŋ Nawat Kabuka bliit bi mngur aşë dëmana.

9 Kë ti pdo kafëţ ti kanaţa kaya kafëţ tuŋ, kë aya adoo ban utaak wi Negeb.

Abram du Ejiptu

10 Ubon ubi wo ti utaak, adëm maakan, kë Abram adoo naţa aya Ejiptu afëţ da.

11 Wal wi akyaan pneej ti Ejiptu aşë ji na Faaray aharul : « Tenan, dme kë iwo ñaaţ nanuura.

12 Woli bañaan biki Ejiptu bawinu baji iwo ahar naan, kafinën, kaşë duku.

* 12:3 Kaţëpna ti iwi kawul kntaali ki umundu (mboş) bti bnuura : baloŋ bapiit kak aji : Ti nştaak ni mboş bti baluŋ kado kaji : "Naşibaţi awulan bnuura jibi awuluŋ ba Abram."

13 Dkooṭu kooṭ, jakan na baka iwo aṭa'naan, hēnk iṭu bamēbanaan bnuura kabot kawo baankfiṅen. »

14 Wi Abram abanuṅ du Ejiptu, bañaanṅ biki uṭaak mēntṅ bawin kē Faaray anuura maakan.

15 Baweek biki uṭaak bawina aṣē ya aṭup *Farawuna naṣih, ahompa kanuura ki ṅaaṭ. Kē baṣē ṅooṭ ṅaaṭ du dko di baatṅ biki Farawuna bawoonṅ.

16 Faaray aṭu kē Farawuna amēban Abram bnuura. Aṭena ṅpi, ṅkaneel na ṅgit, abot awula balemp biintṅ na baatṅ, na ṅbuuru, na ṅntaam ṅi pnkunkaali.

17 Kē Nawat Kabuka aṣē ṭu Farawuna na katohul pwuṭan pweek, ṭiki ajej Faaray ahar Abram.

18 Farawuna adu Abram wal mēntṅ aṣē ji na a : « we wi idolnuṅ hēnk ba? We ukaanṅ kē iintṅpēn aji awo aharu? »

19 We ukaanṅ kē iji awo aṭa'u, kē ndo jeja kē awo ahar naan. Hēnkuṅ aharu awi ; jejana, iṭēp iya na bgahu! »

20 Farawuna ado biintṅ baloṅ kē bapēnana ṭi uṭaak ul na aharul na bka'ul bti.

13

Abram na Lot bawayṣēri

1 Kē Abram awoona Ejiptu na aharul na bka bi ṭul bti, agakandēr na Lot kē baya Negeb.

2 Wal mēntṅ Abram ayok maakan, aka ṅntaam, na itaka na uwuuru.

3 Apēnna Negeb aya, aya te aban du umban wi ubeeka wi Betel du dko di abiinṅ atan kaloona ki nul ṭi ptoof pi Betel na Ayi,

4 du dko di abiinṅ aniw *bliit bi mngur. Kē dul di Abram adēmananuṅ *Yawe Nawat Kabuka.

5 Lot angakandēruṅ na Abram akak aka itani yi ṅnkaneel, yi ṅpi, na yi ṅgit abot aka bañaanṅ baṭum.

6 Uṭaak uunkēṣ bafētṅ bukal batēb bti : bka bi baka baṭum maakan kē baanhil pwo ṭi dko dloolan.

7 Bañaanṅ biki Kanaan na baperitit bafētṅ kak wal mēntṅ ṭi dko mēntṅ. Kē bayafan biki Abram na biki Lot bakak ṭi pṅom.

* 14:1 Naṣih i Goyim : kēme naṣih i ṅtaak.

8 Kē Abram aṣē ji na Lot : « Tenan, nja ṅyiṭi, dkooṭu kooṭ, mēnṅal ṅṭēpar abot awo mēnṅal bayafan biki nja bado kaṅom! »

9 Tenan uṭaak wi bti! Joh ṅwayṣēr. Woli iya na kañen kamayu, kaya na kadeenu ; woli iya na kadeenu, kaya kamayu. »

10 Lot aten bnuura aṣē win uṭaak bti un- kabuṅ bdēk bi Yordan di mboṣ manēkuṅ. Uwo ṭi wal wi Naṣibaṭi awoonṅ aandobi tok ṅbeeka ṅi Fodom na Gomora. Dko mēntṅ te du umbanṅ wi ubeeka wi Ṣowar dawo na itant ṭi uwoorta wi Nawat Kabuka du Eden, na uṭaak wi Ejiptu.

11 Kē Lot adat uṭaak wi Yordaniya bti unwoyi umbanṅ wi umayar unuur aṭool pya da ; hēnk di bawayṣēruṅ.

12 Abram aya afētṅ du uṭaak wi Kanaan kē Lot afētṅ aṅog ṅbeeka ṅi bdēk bi Yordan. Atan iloona yi nul kē iban te Fodom.

13 Bañaanṅ biki ubeeka mēntṅ bawuṭ maakan abot aji bado uko wi Nawat Kabuka awoonṅ aanṅali.

14 Wal wi Lot awayṣēruṅ na Abram, Nawat Kabuka aji na Abram : « Iwin dko di inaṭuṅ, hēnkuṅ katan kēṣ iten ifooyan.

15 Uṭaak wi ikwinuṅ wuṅ bti dwulu wa, iwi na pntaali pankpēnuṅ ṭi iwi te mntṅo.

16 Ddo pa paṭum ji pyiw pi mboṣ: un- uur wi bakhinanuṅ pfēn pyiw panwoonṅ ṭi mboṣ unuur mēntṅ wi wi bakaanṅ ahinan pfēn pntaali pi nu.

17 Naṭiin iñaay na uṭaak bti ṭiki dlunṅ kawulu wa. »

18 Kē Abram ajej iloona yi nul, aya afētṅ du mnko mnweek mi Mamre du Hebron kē dul di adoluṅ bliit bi mngur pa Nawat Kabuka.

14

Abram abuuran Lot

1 Wal wi Amrafel awoonṅ naṣih i Ṣineyar, kē Aryok awo naṣih i Elatar, kē Kedor- Lawomer awo i Elam, Tideyal kē awo naṣih i Goyim*

2 baṣih babaakēr bukuṅ banaṭa ugut na bi Bera naṣih i Fodom na Birṣa naṣih i Gomora, na Ṣineyab naṣih i Adma na Ṣemeber naṣih i Ṭeboyim na naṣih i Bela (dan- wooṅ Ṣowar).

³ Başih kañeen babaañsaani bukuñ bti bayitiir na bangoli biki baka du dko danwoon daanwo na inkun du Fidim (dawoon hênkuñ Bdëk bi Pnam).

⁴ Bado nşubal iñeen na ntëb kē Kedor-Lawomer akşih baka, ti uşubal utënk iñeen na nşwajanť kē başë bër wa.

⁵ Kedor-Lawomer aťo uşubal aşë naťa ul na başih banwoon na a aya pgut na bam-pokuñ. Wi bakyaan, bakob barefayim du Aşerot-Karnayim, akob batutim du Ham, bayemim du Şawe-Kiriyatim,

⁶ akob bahorit du inkun yi Feyir te ado ban El-Paran, dankabuñ du *pndiiş.

⁷ Wi wi başaan awuğsa aban te du ukumpëş wi En-Mişpat (dawoon Kadeş) akob bamaletit du utaak wi baka bti abot akob bahamorit banfëtuñ du Haşaşon-Tamar.

⁸ Wal mënť, kē naşih i Fodom na i Gomora na i Adma, naşih i Feboyim na naşih i Bela (danwoon Şowar) başë naťa abomandër ugut na baka du Fidim,

⁹ agut na Kedor-Lawomer naşih i Elam, Tideyal naşih i Goyim, Amrafel naşih i Şineyar na Aryok naşih i Elatar : bawo başih babaakër agut na başih kañeen! Bañaan biki Kedor-Lawomer bakob biki bakgutanaanuñ.

¹⁰ Kē Fidim daşë tum ihër iweek yi kafuuş ; wi naşih i Fodom na i Gomora baktiin, aşë jot ti ya, kē bandukiin bamena du inkun.

¹¹ Bankobuñ baka kē başë yeenk bka bi biki Fodom na Gomora bti na iko ide yi baka bti aşë ya na bgah bi baka.

¹² Bakak ajej Lot (abuk aťa Abram) na bka bi tul bti ayaanaan ; ŗiki Lot abi fëť du Fodom.

¹³ Aloñ ambuuruñ aya du Abram, nahëbërë, anfëtuñ du mnko mnweek mi Mamre nahamorit, ayiť bi Eşkol na Aner ; bukal bawajanť bti baťok na Abram.

¹⁴ Wi Abram ameeñ kē bamob ayiťul ayaanaan, ajej ti bañaan biki nul bañaan iñeen-week nşwajanť na bañaan iñeen na bakreñ (318) bambukiin ŗi katoh ki nul, kē babomandër ugut, adookar na bamobuñ Lot, te ubeeka wi Dan.

¹⁵ Abram na bañaan biki nul bawayşëri aneej ugut na baka na utejan, akob baka abot adookar na baka te ubeeka wi Hoba du btamşanka bi ubeeka wi Damat.

¹⁶ Ayeenk bka bti bi bajejuñ, ayeenk kak Lot ayiťul na bka bi tul bti na baat na bañaan biki bamobuñ.

Melkitedek

¹⁷ Wi Abram akobuñ Kedor-Lawomer na başih banwoon na a, awuğsa pkak, kē naşih i Gomora aşë bi ayit na a du dko danwoon daanwo na ikun di Şawe (danwoon dko di naşih).

¹⁸ Uka wal mënť naşih aloñ ambiyi pyit na Abraham katimul kawo Melkitedek. Awo naşih i Falem, abot aji ŗejan Naşibaťi Andëmuñ Maakan. Aťij ipoom na poot ;

¹⁹ Añehandër Abram Naşibaťi aji :
« Bnuura bawo ŗi Abram ŗi katim ki Naşibaťi Andëmuñ Maakan,
ampaşuñ baťi na mboş!

²⁰ Dbeeb Naşibaťi Andëmuñ Maakan,
andoluñ başooradu kē banjuñ ŗi kadunu!
»

Wi wi Abram aşaan ajej iko bti yi bayeenkuñ du başih bukundi ado ifah iñeen, aşë pënan kalon awul Melkitedek.

²¹ Kē naşih i Fodom aşë ji na Abram :
« Wulaan bañaan işë iduka na iko bti yi nayaan ayeenk. »

²² Kē Abram aşë teema aji : « Ddeen kañen kamehna ŗi kadun ki *Yawe Nawat Kabuka Naşibaťi Andëmuñ Maakan, ampaşuñ baťi na mboş,

²³ kē mënkyeenk nin uko ulon ŗi iko yi nu, mendo yeenk yeenk nin unduş†, iwutna kaji iyokan Abram.

²⁴ Mënkhank nin uko ulon pa nji. Dyeenk uko wi baťaşaraan badeeñ ŗañ na kafah ki bangakandëruñ na nji, Aker, Ekekol na Mamre bahilan kajej ifah yi baka. »

15

Bhoñar bi Naşibaťi na Abram

¹ Wi iko mënť iťëpuñ, *Yawe Nawat Kabuka ahaabëş Abram këş apën awinana ŗi kadunul aji na a : « Abram, wutan kalënk! Dwo ubeel wi nu, dlun katuumu bnuura. »

† 14:23 Mëndo yeenk yeenk nin unduş: Bapiit aji mënkyeenk nin kaguja.

²⁻³ Kë Abram ateema aji : « Nawat Kabuka Naşibaţi i naan, ibaa wulën uko ulon wi nji kaluŋ kaya bē mēnkka napoŋ nadukar wa? Inwulën napoŋ, Eliyeter i ubeeka wi Damat, nalempar naan alon akdukiin na iko yi naan. »

⁴ Kë Nawat Kabuka akak aji na a : « Mēnt ul akdukiin na iko yi nu, napoŋ i ikbukun akdukiin na ya. »

⁵ Wi wi aŋaŋ ado Abram kē apēn bdiŋ aŋē ji na a : « Tenan baŋi, ifēn njah woli ihinani. » Akak aji na a : « Jibi njah ŋatumun, hēnk di babuku bakluŋ kaŋum. »

⁶ Abraham ahaŋ Nawat Kabuka ŋi uko wi ajakuluŋ, ukaŋ kē Nawat Kabuka aji awo naŋool.

⁷ Nawat Kabuka aji na a kak : « Nji dwoon Nawat Kabuka, andoliin kē ipēn du Ur di bakaldeyeŋ kawulu mboŋ mi, ika. »

⁸ Kë Abram aŋē teema aji : « Nawat Kabuka Naşibaţi i naan, hum di di nji nhiluŋ kame kē dluŋ kaka ma. »

⁹ Kë aji na a : « Yaan itijēn uwit upatar, upi utaŋ na unkaneel ukaŋ. Undoli ŋi ŋa uwo kaka ŋşubal ŋwajant. ŋijan kak urikaŋe na ubalab unhumun. »

¹⁰ Kë Abram aŋija ŋa bti afiŋ. Afaaŋ ŋntaam ŋi ptoof ado ifah itēb, kandoli kataaŋ na katēnt ka, aŋē wo aanfaaŋ ŋkat.

¹¹ Njugude ŋaŋool pdēpa ŋi ŋntaam ŋankeŋun ŋun kē Abram aŋē dook ŋa.

¹² Na utaakal ukeŋ, Abram awo ŋi bŋoy bweek aŋē win bdēm bweek blēnkandēraan.

¹³ Kë Nawat Kabuka aŋē ji na a : « Iwo i kame kē babuku baluŋ kawo bayaant du mboŋ manwoon maanwo mi baka, mi bakluŋ kakak kado kajuukntēn baka ŋi ulemp, baluŋ kahajan baka ŋşubal iŋeen-week ŋyaaŋ ŋbaakēr (400).

¹⁴ Kë nji ŋşē luŋ kakob banjuukntēnun baka, bapēn da na bka btum.

¹⁵ Kë iwi iŋē luŋ kaŋaf kabaa kakeŋ kamoya kakak na bnuura du bajugu.

¹⁶ Bakak ŋi, woli uraan ubaakanŋēn ubii, ŋiki te wal mēnt pjuban pi bahamorit paan-dobi ŋēplēn. »

¹⁷ Wi unuur uyobun, kē bdēm batooti, kē bdoo banjeenuŋ maakan awo na udu uweek na unkaniya untehanun ŋaŋē mara

mara amay amuur ŋi ptoof pi ŋntaam ŋanfiŋun ŋun.

¹⁸ Kë unuur mēnt, Nawat Kabuka ado bhonar na Abram, aji na a : « Dluŋ kawul mboŋ mi pntaali pampēnun ŋi iwi, kapēna bdēk bi Ejiptu, te kaban bdēk bweek bi Ewufurat.

¹⁹ Mboŋ mēnt manwoon mi ŋtaak ŋi bak-enit, na mi bakenitit, na mi bakadmonit,

²⁰ na mi bahitit, mi baperitit, mi bare-fayit,

²¹ na mi bahamorit, mi bakanaan, na mi bagirgaŋit na mi bayebutit. »

16

Kabuka ki Itmayel

¹ Faaray ahar Abram aambi buk, aŋē ka nalemparul ŋaŋat alon anwoon i utaak wi Ejiptu i katim kawoon Hagar.

² Kë Faaray aŋē ji na Abram : « Tenan, jibi *Yawe Nawat Kabuka awoon aandi mbuk, dkooŋu kooŋ kakan ido kawinar na nalempar naan ; ulome ntēpna ŋi a nka napoŋ. » Abram atiink uko wi ajakuluŋ.

³ Wi Abram adoluŋ ŋşubal iŋeen ŋi afēŋun ŋi utaak wi Kanaan, Faaray aharul kē aŋē jej Hagar, nalemparul, awula kē aniimi.

⁴ Abram awinar na Hagar, kē awo na kayiŋ.

Wi Hagar awinuŋ kē awo na kayiŋ, aŋē jun pkul Faaray ajugul.

⁵ Kë Faaray aŋē ji na Abram : « Iwi iŋuun kē Hagar abeehēn hēnkun. Nji ŋi uleef naan dwuliin nalempar naan, kē hēnkun wi awoon na kayiŋ aŋē beehēn. Dŋehan *Nawat Kabuka awayŋun nji na iwi. »

⁶ Kë Abram aŋē teema aji : « Nalemparu awo ŋi kaŋen ki nu, dolana uko wi iŋaluŋ. » Wi wi Faaray akakuŋ ahajan Hagar, kē adoo noor aŋi, kabuurna.

⁷ Uwanjut wi *Nawat Kabuka uyit na Hagar du kaŋog pliiŋ plon panwoon du *pndiiŋ, pliiŋ mēnt pawo ŋi bgah bi ŋur.

⁸ Uji na a : « Hagar, nalempar Faaray, iwoona ŋun, aŋē aya ŋun? »

Kë aŋē teem aji : « Dŋi ŋi kabuurna Faaray, ajugul naan. »

⁹ Kë uji na a : « Kakan du ajugu, ido katiinka. »

¹⁰ Uwanjut wi Nawat Kabuka ukak aji : « Ddo babuku batum te nin alon aando hil pfën baka.

¹¹ « Tenan, iwo na kayiñ, iluñ kabuk napoť ñiint, luñi iťu'a katim ki Iřmayel*, țiki Nawat Kabuka atiink mntëg mi nu.

¹² Aluñ kawo ji ubuuru unwoon uundomi ; anknaťariin bañaan bti, bañaan bti bakak banaťari'a ; aluñ kalow bayiťul bti. »

¹³ Hagar ařal aji awin na manjoonan anjaan awina, aře ji wal mënť na Nawat Kabuka, anťiiniin na a : « Iwo El-Roy, Nařibaťi anwinnuñ. »

¹⁴ Uko wañ ukaan ke bakdu pliiik mënť aji Lahay-Roy, dawoon « *Anwoon Aankba awinën. » Pliik mënť pawo ți ptoof pi Kadeř na Bered.

¹⁵ Hagar abukar Abram napoť ñiint, ke Abram aťu napoť i Hagar abukarulun katim ki Iřmayel.

¹⁶ Abram aka nřubal iñeen bakreñ na nřubal paaj (86) wi Hagar abukarulun Iřmayel.

17

Bhoñar bi Nařibaťi na Abram

¹ Wi Abram akaan nřubal iñeen kañeen kalon na kañeen kalon (99), ke *Yawe Nawat Kabuka aře pen awinana ți kadunul aji na a : « Nji dwoon *El řaday, Nařibaťi Anhiniin iko bti ; doon kaťařen ibot ido katiinkën.

² Ddo bhoñar na iwi, kabot kawulu pntaali ptum maakan. »

³ Abram ajot wal mënť afëť kaara ți mboř, Nařibaťi ke aře ji na a :

⁴ « Tenan, bhoñar bi, bi bi nji kadoluñ na iwi : Nji, dlun kado iwo ařin kntaali ktum.

⁵ Iinkak adu'ana Abram*, katimu kawo hënkuñ Abraham†, țiki ddolu iwo ařin kntaali ktum.

⁶ Ddolu ibuk bañaan batum maakan, ban-klun kado kntaali, iluñ kabuk bařih.

⁷ Ddo bhoñar na iwi, na pntaali pankmbiin ți kafetu woli ikeťi. Bhoñar mënť bawo

te mnto, hënk dlun kawo Nařibaťi i nu na i pntaali pankmbiin ți kafetu.

⁸ Mboř mi Kanaan bti mi iwoon nța nayaant ți ma, dlun kawulu ma ika te mnto, iwi na pntaali pankmbiin ți kafetu, dlun kawo Nařibaťi i baka. »

⁹ Nařibaťi akak aji na Abraham : « Ke iwi, iwo kamëban bhoñar bi ndoluñ na iwi na pntaali pi ikbukun.

¹⁰ Bhoñar bañ bi bi nji kadoluñ na iwi na pntaali pi ikbukun, iwo i kamëban ba. Biint bti banwoon na iwi bawo biki kawala katëmp.

¹¹ Nawo biki kawala katëmp, uwo uko unkyuujun bhoñar bi nji ndoluñ na an.

¹² Ke ți kntaali ki ikbukun, napoť ñiint anwoon awo kawala katëmp ți nnuur bakreñ, kaťu na bambukiin ți itohan këme biki nanugun nug du ñaan alon nayaant, anwoon aanwo i pntaali pi nan.

¹³ Hënk, babakale ți katohu këme anugana nugana na itaka yi nu, bawo biki kawala katëmp. Bhoñar bankwinaniin ți nleef ni nan bawo bhoñar banwoon baankba.

¹⁴ Ñiint anwoon aanwala katëmp, aluñ kadoo kana țu bayiťul, țiki agar bhoñar bi naan. »

¹⁵ Nařibaťi akak aji na Abraham : « Faaray aharu, iinkak ado kadu'a Faaray, ido kadola Faara.

¹⁶ Dwula bnuura, ke abot aluñ kabukaru napoť ñiint. Dwula bnuura, aluñ kawo anin kntaali ktum, aluñ kabuk bařih batum. »

¹⁷ Wal mënť, ke Abraham aře jot afëť kaara țu mboř aře muujan. Ařal wal mënť aji : « Ñiint ankaan nřubal iñeen-week kabuk napoť? Këme Faara ankaan nřubal iñeen kañeen kalon akbukun? »

¹⁸ Wi wi ařaan aji na Nařibaťi : « Dkooťu kooť, wutan Iřmayel ayeenk uko wi ihonnuñ! »

¹⁹ Ke Nařibaťi aře teema aji : « A-a, Faara aharu abukaru napoť ñiint, i iklun kaťu katim ki Itaak. Dluñ kado bhoñar na a te mnto, kado ba na pntaali pankpënnuñ țu a.

²⁰ Dkak atiinku țu uko wi Iřmayel. Tenan, dwula bnuura, ddo kabuk kajoobët na a,

* **16:11** *Iřmayel* : Ți uhebëre dawoon Nařibaťi atiink. *

† **17:5** *Abraham* : Ți uhebëre dawoon ařin bañaan batum.

* **17:5** *Abram* : Ți uhebëre dawoon niint antumuñ na mndëm.

pntaali pi nul patum. Alun kabuk baših iñeen na batëb, ddola abuk pntaali ptum maakan.

²¹ Kë bhonjar bi naan, ddo ba na Itaak, i Faara aklun kabukaru pkili ti wal wi. »

²² Wi Našibaŋi abaan ptiini na Abraham ašë ya aduka.

²³ Unuur mënŋ, Abraham ajej Işmayel abukul, na bañaan bti bambukiin ti katohul na biki anugun nug, bañaan biinŋ bti banwoon ti katohul awalan baka katëmp jibi Našibaŋi ajakulun ado.

²⁴ Abraham aka nşubal iñeen kañeen kalon na nşubal kañeen kalon (99) wi awaliin katëmp,

²⁵ kë Işmayel abukul aka nşubal iñeen na njwanŋ (13) wi awaliin katëmp.

²⁶ Ti unuur uloolan mënŋan wun wi wi Abraham na Işmayel abukul bawaliin katëmp.

²⁷ Biinŋ biki katohul bti, bambuknaaniin da na biki banugun nug du ñaan alon nayaanŋ, kë bawala katëmp na a.

18

Bayaanŋ bawanŋ

¹ Unuur ulon Abraham aŋo ti plëman pi kaloona ki nul du mnko mnweek mi Mambre wi unuur udiŋun, kë *Yawe Nawat Kabuka ašë pën awinana ti kadun ki nul.

² Abraham akat keş, ašë win biinŋ bawanŋ kë banaŋ du kadunul. Wi awinan win baka, aŋiina du plëman pi kaloona, aya yit na baka ajot afëŋ kaara ti mboş adëman baka,

³ ašë ji na alon ti baka : « Naweek, dkooŋu kooŋ, pantan ti katoh ki nalemparu, idole haŋ kalilan.

⁴ Yoonkaan ddo baŋijan meel, nañow ihoŋ naşë naŋo nanoorfën ti bko bi uŋeeh.

⁵ Dya kaŋijan kapoom nade, naŋiisan nleef, nabaa naŋëp wi nabiin te ti katoh ki nalemparan. »

Kë başë ateema aji : « Aa, dolan jibi ijakuŋ. »

⁶ Abraham amint wal mënŋ aya du kaloona meet di Faara awoon, ašë ji na a : « Faraan ijej pşon pnuura pankëşun, inag ijuŋ ipoom. »

⁷ Wi wi Abraham ašaan amint aya du batani ajej ubay unuura, awul wa nalemparul kë ajuŋ ataran.

⁸ Ajej mntow mnaŋ na mntow mnjiilu na ubay wi babomanun wun abëkan iko mënŋ bti ti kadun ki baka. Anaŋ aňog baka du pteef pi bko kë başë de.

⁹ Bahepara aji : « Faara aharu awo ŋun ba? »

Kë ateem aji : « Awo du kaloona meet. »

¹⁰ Kë nayaanŋ ašë ji na a : « Dluŋ kabi ti pkili ti wal wi ; uŋenk wal mënŋ Faara aharu abuk napoŋ ñiinŋ. »

Faara awo du plëman pi kaloona, du kafet ki nayaanŋ atiink.

¹¹ Bi Abraham na Faara bado bi wo wo baweek, kë Faara akak aŋaŋan kañowa.

¹² Hënk, kë Faara ašë ji ti uşalul, amuujan. Aşal aji : « Hënkun wi ndoon aŋaf, kabaa kawinar na ñiinŋ naan! Kë ajug katoh naan abot awo naŋaf! »

¹³ Kë Nawat Kabuka ašë ji na Abraham : « we ukaan kë Faara ajii ba, aşal aji aanhinan kabuk wi adoon abi ŋaf ŋaf? »

¹⁴ We wi Nawat Kabuka awoon aanhinan pdo? Pkili, ti wal wi, dkak ti katohu, uŋenk wal mënŋ Faara abuk napoŋ ñiinŋ. »

¹⁵ Faara apok aji : « Mënji » ŋiki alënki, kë Nawat Kabuka ateema aji : « Ijii. »

Abraham aŋiiniir Fodom

¹⁶ Biinŋ banaŋa atool pya, aten ubeeka wi Fodom. Kë Abraham ašë ñooŋan baka.

¹⁷ Yawe Nawat Kabuka aji ti uşalul : « Dwo i kamen Abraham uko wi nji kadolon i? »

¹⁸ Ul ankbukun pntaali ptum pankkaan mnhina, kabot kaŋu nwul knaali ki mboş bti bnuura.

¹⁹ Ddata ahilna ado babukul na biki katohul bado kaŋaş bgah bi naan, kado uko wi nŋaluŋ na uko unwoon uŋool ti keş ki naan. Hënk, nşë ndo pa a uko wi mbiin ahoŋa. »

²⁰ Wi wi Nawat Kabuka ašaan aji : « Batapar biki Fodom na Gomora iko iwuŋaan maakan, pjuban pi baka padëm maakan.

²¹ Dya da katen me uko wi bataparun baka uwoha manjoonan, woli uunwo, kame. »

²² Batëb ti biinŋ bukun bapënna da, ašë ya Fodom. Kë Abraham ahum nnaŋ ti kadun ki Nawat Kabuka.

²³ Abi aňog ašë ji na a : « Na manjoonan, ifiň baťool kanaakrën na bado buťaan i? »

²⁴ Ulome baňaaň iňeen kaňeen baťool bawo ři ubeeka? Ifiň baňaaň biki ubeeka bti i? Kë baňaaň iňeen-kaňeen baťool banwoon ři ubeeka, baankdo imiir wa i?

²⁵ A-a, iinkdo uko utëňť waň, kado naťool akeť na nado buťaan. Naťool awo wo ji nado buťaan. Iinkdo uko utëňť waň. Kë iwi nawayëš umundu bti ido uko unwoon uťool di. »

²⁶ Kë Nawat Kabuka ateema aji : « Woli dťënk du Fodom baňaaň baťool iňeen-kaňeen, katen ři baka kamiir ubeeka bti. »

²⁷ Kë akak aťiini na a aji : « Nji nwoon pdëpalën na ufob, dňoomuň aťiini na Ajugun. »

²⁸ Ulome baňaaň kaňeen baťaaňëš ři baťool iňeen-kaňeen bukuň: Baňaaň kaňeen bampënuň bukuň baťu itok ubeeka bti i? »

Kë ateem aji : « Woli dťënk da baňaaň iňeen ňbaakër na baňaaň kaňeen mënktok ubeeka. »

²⁹ Abraham akak aťiini ji uteek aji : « Ulome bawoha iňeen-ňbaakër? »

Kë ateem aji : « Baňaaň iňeen ňbaakër mënť baťu mënktok ubeeka. »

³⁰ Kë akak aji : « Ajugun awutan kadeebať akaan awutën nťup : Bahinan kawo iňeen-ňwajaňť. »

Kë ateem aji na a : « Mënktok ubeeka woli dťënk da baňaaň iňeen ňwajaňť baťool. »

³¹ Abraham akak aji : « Miiran, wi nkaan aňoom aťiini na Ajugun : Bahinan kawo iňeen-ňtëb. »

Kë ateem aji : « Baňaaň iňeen ňtëb bukuň baťu mënktok ubeeka. »

³² Kë aji : « Ajugun awutan kadeebať, dkak aťiini ubaaňšaani : Bahinan kawo iňeen. »

Kë ateem aji : « Baňaaň iňeen bukuň bado kë mënktok ubeeka bti. »

³³ Wi Nawat Kabuka abaaň pťiini na Abraham ašë ya, kë Abraham aťiis katohul.

19

¹ Na utaakal, ňwanjut ňtëb ňuň ňaban du Fodom. Kë Lot ašë řo wal mënť ři uneej ubeeka. Wi awinaň win ňa ašë naťa aya ayit na ňa ajot afëť kaara ři mboš adëman ňa.

² Aji na ňa : « Dkooťan kooť, nabiin nafër du katoh ki nalemparan, naňow ihoť, na nfa našë naya na bgah bi nan. »

Kë ňašë teema aji : « A-a, ňya kafër du bayiti. »

³ Lot akooť ňa te kë ňado dinan awala du katohul. Ado kë bajuň ňa, aboman ipoom indať kë ňadee.

⁴ Bahum baandobi piinť kë biinť biki ubeeka bašë bi afooy katoh, baňaaň bti bawo da, du baťaša te baťaf, nin alon aandukaa.

⁵ Badu Lot aji na a : « Biinť bambiinť ři katohu na utejan wi bawo řuň? Pënaan baka, ňpiinť na baka. »

⁶ Lot apën abi moň baka ašë dëť bgah ři kafeťul.

⁷ Aji na baka : « An banoh naan, dkooťan kooť nawutan kado buťaan. »

⁸ Natenan, dwo na bapoť baať batëb banwoon baandobi me biinť. Ddo baka bapën nado baka uko wi naňaluň, našë nawut kado biinť biki nin uko ulon řiki bawo bayaanť biki naan. »

⁹ Kë bašë teem aji : « Totiin ři. » Bakak aji na a : « Iwi inwoon nayaanť, ašë ňal pwo nawayëš! Hënkunť ňdolu uko unwuťnuň apel wi ňkdoluň baka. » Bawuuk Lot ašë tool pya kapaat plëman.

¹⁰ Kë biinť banwoon du meet bašë haabëš amob Lot apulad meet ašë tuh plëman.

¹¹ Bado wal mënť biinť banwoon du bdig kë bakak bakuul bukal bti, ajunna ři bapoť te du baťaf, kë baankak awin plëman.

¹² Nwanjut ňuň ňaji na Lot : « Ikak awo na ňaaň alon ři i? Bayootanu, babuku biinť na baať, baňaaň bti banwoon biki nu ři ubeeka, jejan baka napën ři wa. »

¹³ Nťok ubeeka wi bti řiki na manjoonan baťup iko iwuťaan maakan yi baňaaň biki wa badoluň. Yawe Nawat Kabuka ayilun aji nťok ubeeka. »

¹⁴ Lot aya aťiini na bayootanul, banjokuň babukul aji : « Nanaťiin, napën ři dko di, řiki *Nawat Kabuka abi katok ubeeka. » Kë bašë řal aji abeň beň.

¹⁵ Wi unuur ujintuň na nfa kub, ňwanjut ňakak aji na Lot : « Naťiin, ijej aharu na babuku baať batëb banwoon ři këme nakeť woli Nawat Kabuka akob biki ubeeka wi. »

16 Kë jibi Lot ahumuñ na nşal ntëb, kë bi-inţ bukuñ başë mëbana  i ka nen, na aharul na babukul baat batëb  iki Nawat Kabuka a agi'a. Badola k  ap n  i ubeeka.

17 Wi bap nanuñ baka  i ubeeka, uwanjut uloñ  i baka k  uş  ji : «  iin ibuuran ubida wi nu! Kten kafet  ibot iwut kana  nin dko dloñ  i utaak wi, yaan du pnkuñ iwutna kake . »

18 K  Lot at em aji : « A-a, Naw ek, uun-hinan kawo h nk!

19 Nalemparu awinana bnuura  i k ş ki nu, k  ibot adiimana m  aga mnweek wi ibuuranuluñ. K  nji nş  wo m nhil ka i kaya du pnkuñ b  pwu an paankban n nke .

20 Tenan, iwin ubeeka umpo i wi i? U ogi, k  nhil ka i kaban da. Wutan nya mmena da mbuurna,  iki uwo umpo i! »

21 K  at ema aji : « Dkak a enu uko wañ, m nktok ubeeka wi ik iiniyaanuñ.

22 Faraan i i iya imena du wa,  iki m nhil kado nin uko uloñ b  iindobi ban da. » Uko wañ ukaa  k  ba u ubeeka m nt  katim ki  owar.*

23 Unuur ujun pjint  wal wi Lot abanuñ du  owar,

24 k  Yawe a   do pd pal n pankt raduñ   k  pawoona ba i ajot  i Fodom na Gomora.

25 Atok n beeka m nt  na utaak m nt  bti, a in ba aa  na iko bti immayuñ  i mboş.

26 Ahar Lot akok aten du kafet l a   bi kak kak pnam.

27 Abraham ana a na nfa kub a   ya du dko di abiin  ana   i kadun ki Nawat Kabuka,

28 aten Fodom na Gomora na utaak bti a   win udu k  ukp n da ji udu wi uyik!

29 Wi Na iba i atokuñ n beeka nuñ aleş Abraham ap nan Lot k  abuur ka aafa ki bdoo du dko di abiin  af t.

Lot na babukul baat

30 Lot aya af t du pnkuñ ul na babukul baat bat b  iki aa  oom p o du  owar. Baya du pnkuñ af t du b ot banhooruñ.

31 Unuur uloñ, bajeen  aa  i Lot aji na a a'ul : « A inun a af h nkuñ, k  nin  iint 

aloñ aankak awo  i utaak anhiluñ kapiint  na nja jibi ba aa  bti baa a  bado.

32 Biin n wul a in nja poot akuj nş  n piint  na a n ka bapo , pntaali pi nul pawutna kaba. »

33 Na utejan m nt  bawul a in baka poot, k  bajeen a   bi apiint  na a in anwoon  aando me upiint  na una a abukul.

34 Wi nfa mambanuñ, k  bajeen a   ji na a a'ul : « Takal na utejan dpiint  na a in nja ; biin n kak n wula n a na utejan poot adaan i   iya ipiint  na a, h nk nş  n buk bapo , pntaali pi nul pawutna kaba. »

35 Bakak awul a in baka poot utejan m nt , k  nabaa a apiint  na a, b  aando me upiint  na una a abukul.

36 H nk di babak Lot bawoon  na iyin , inwoonuñ du a in baka.

37 Bajeen abuk napo   iint  a    u'a katim ki Mohab , awoon  at em bamohabit biki n a.

38 Nabaa a kak abuk napo   iint  a u'a katim ki Ben-Ami ; ul awoon  at em bahamonit biki n a.

20

Abraham na Abimelek

1 Abraham ap nna du umba  wi Mamre aya du utaak wi Negeb af t  i ptoof pi n beeka n i Kadeş na  ur. Abi ya pyaan  du Gerar.

2 Aji na ba aa  k  Faara aharul awo a a'ul. K  Abimelek na ih i Gerar a   do k  bayaarada Faara pa aniima.

3 Na utejan, Na iba i ap n awinana  i kadunul na n aafi aji na a : «  aa  i iyeenkuñ a u ike   iki aniimaa. »

4 Abimelek ahum aando bi piint  na a, a   ji : « Ajugun, ifin   aa  anwoon  aando uko uloñ i?

5 Abraham  i uleeful ajaknuñ aji awo a a'ul k  Faara akak ajak n aji Abraham awo naweekul. Uko wi ndoluñ ddo do wa na uhaaş ujint , m ndo nin uko uloñ uwu aan. »

6 K  Na iba i at ema na n aafi aji na a : « Aa, nji kak dme k  ido uko m nt  na uhaaş ujint . Nji dneenaniin  pjuban  i kadun naan wi ndoluñ k  iimbana.

* 19:22  owar :  i uheb r  dawoon  umpo i. † 19:24 Pd pal n pankt raduñ : "Soufre, Sulfur, Sulfuro." ‡ 19:37 Mohab :  i uheb r  dawoon  anwoonuñ du a in. § 19:38 Ben-Ami :  i uheb r  dawoon  abuk pntaali pi naan.

⁷ Hënkuṅ kakaan ñiintṅ uṅ aharul ṭiki awo *naṭuparaan. Aluṅ kañehandëru ibuurna. Woli iinkakana, kkeṭṭ iwi na biki katoḥu bti. »

⁸ Wi unuur ujintṅ, Abimelek adu baweek bti biki utaak aṣë ṭup baka uko unṭëpuṅ, kē baṣë lënk maakan.

⁹ Adu Abraham aṣë ji na a : « we wi idoluṅ bañaanṅ hënk ba? We wi ndoliinṅ kē ido kak i kaṭijaraan pjuban pweek pi, nji na bañaanṅ biki utaak wi naan bti? Ido uko wi ñaanṅ awoonṅ aanwo kado. »

¹⁰ Akak ahepar Abraham aji : « We ukaanṅ kē ido uko waṅ ba? »

¹¹ Abraham ateema aji : « Dṣal aji bañaanṅ banwoonṅ ṭi bañoom Naṣibaṭi, kē kanuura ki ahar naan kahil kaṭu bafinṅ.

¹² Ado woha aṭa'naan ṭiki ṅṭok aṣinun, ban-inun biki ṅwoonṅ ṅentoki, kē ṅṣë bi niimar.

¹³ Wi Naṣibaṭi adolnuṅ kē mpën du katoḥ ki paapa añaay, djaka aji : “Dñehanu uko uloṅ: woli injalën, dko di ṅkyahaanṅ, jakan na bañaanṅ iwo aṭa'naan.” »

¹⁴ Abimelek ajeṅ ṅkaneel na ṅpi na ṅgit, balemp biintṅ na baatṅ awul Abraham aṣë kakana Faara aharul.

¹⁵ Akak aji na a : « Utaak wi naan wii wi, ihinan kafëṭ dko di inaluṅ. »

¹⁶ Aji na Faara kak : « Dwul naweeku itaka itum maakan*. Uko waṅ ukyuujuṅ bañaanṅ bti banwoonṅ na iwi kē iwo najintṅ ṭi uko unṭëpuṅ. »

¹⁷ Kē Abraham aṣë ñehan Naṣibaṭi ajeban Abimelek na aharul na balemparul baatṅ bahilna babuk,

¹⁸ ṭiki ado kē baatṅ bti biki katoḥ ki Abimelek baanhil kabuk ṭi uko wi adoluṅ Faara ahar Abraham.

21

Kabuka ki Itaak

¹*Yawe Nawat Kabuka ado Faara bnuura jibi abiiṅ aṭupa, ado uko wi abiiṅ ahoṅa.

²Awo na kayiṅ abukar Abraham andoonṅ abi wo wo naṭaf napoṭ ñiintṅ, ṭi wal wi Naṣibaṭi abiiṅ ajaka.

³Abraham aṭu napoṭ i Faara abukarulunṅ katim ki Itaak*.

⁴Wi Itaak abukul adoluṅ ṅnuur bakreṅ, kē Abraham aṣë do jibi Naṣibaṭi ajakuluṅ, awalana katëmp.

⁵Aka ṅṣubal iñeen-week (100) wi abukuṅ Itaak.

⁶Kē Faara aṣë ji : « Naṣibaṭi awulën uko wi nji kadoonṅ kajiina, bañaanṅ bti banktiinkuṅ uko wi balilan na nji. »

⁷Akak aṭiini aji : « In ahilanuṅ ṭfa kaji na Abraham kē Faara abi kabootan? Kē ṅṣaanṅ abukara ñiintṅ hënkuṅ wi aṭafuṅ. »

Hagar na Iṣmayel badookanaa

⁸Itaak adëm te kē anin ado kayana. Unuur mënṭ kē Abraham aṣë do ufettu uweek.

⁹Hagar i utaak wi Ejiptu awo da na napoṭ i abukaruṅ Abraham. Faara awin napoṭ kē aknoha†,

¹⁰aṣë ji na Abraham : « Dookan nalemp i na abukul, abuk nalemp i aanwo kayeenk ṭi iko yi ikdukaruṅ Itaak abuk naan. »

¹¹Uko mënṭ ude Abraham maakan ṭiki Iṣmayel awo kak abukul.

¹²Kē Naṣibaṭi aṣë ji na a : « Kṭoo kaṭaaf abuku na nalemparu, uko wi Faara akhepariṅ bti dolan wa, ṭiki ṭi Itaak di di pntaali pi nhoṅiṅ pakpënnuṅ.

¹³Kē abuk nalemp, ddola abuk pntaali pweek maakan, ṭiki awo kak abuku. »

¹⁴Abraham anaṭa na nfa kub, ajeṅ kapoom na ubuuli wi meel awul Hagar, kē aṭu ṭi feṭ, akak awula napoṭ aṣë dola kē ayaa. Kē Hagar aya añaay na *pndiiṣ pi Bertabe.

¹⁵Wi meel manyaanṅ aba, kē aṣë bëkan napoṭ ṭi bko bloṅ uṭeeh,

¹⁶aya alow btiṣu aṭo aṣë jun ṅwooni aji : « Mënṅal pwin pkeṭ pi napoṭ naan. »

¹⁷Naṣibaṭi atiink napoṭ kē akwooni, kē uwanjuṭ wi nul uṣë duuna Hagar du baṭi aji na a : « Hagar, we wa ba? Klënk, Naṣibaṭi atiink ṅwooni ṅi napoṭ du dko di ibëkanuluṅ.

¹⁸Jejana ibot imëbana bnuura ṭiki ddo babukul batum, bawo pntaali pweek. »

¹⁹Naṣibaṭi ahaabëṣ wal mënṭ kēṣ ki Hagar kē aṣë win pliiṅ. Wi wi ayaanṅ aliiṅ ubuuli aṭuman awul napoṭ kē adaani.

²⁰Naṣibaṭi ayeṅ napoṭ kē akdëm. Afëṭ du pndiiṣ akak ñaanṅ anhiluṅ kaṣuuri maakan.

* **20:16** *Itaka itum maakan* : Iwo uko ji baluk bi ṅṣubal iñeen-week na iñeen ṅwajanṅ (130) ṅi nayafan. * **21:3** *Itaak* : dawoonṅ ṭi uhebërë aji. † **21:9** *Kē aknoha* : Balon bapiit aji *Kē akben Itaak*.

21 Wi afëtuṅ du pndiiṅ du Paran, anin kë aṣë la'ara ñaaṅ anwoon i utaak wi Ejiptu.

Bhoṅar bi Abraham na Abimelek

22 Unuur ulon, Abimelek na Fikol naṣih i bangoli biki nul baya du Abraham aji na a : « Naṣibaṭi awo ṭi kafetu ṭi iko bti yi ikdolun. »

23 Hënkun mehniin ṭi kadunul iji iinkguurën nin, nji na babak naan na babak baka, kë ido bnuura na nji na utaak wi iwoon nayaanṅ wi, jibi nwoon bnuura na iwi. »

24 Kë Abraham ateem aji : « Dhoṅ uko mënṅ. »

25 Wi wi Abraham aṣaan aleṣana pliik plon pi balempar Abimelek babiin ateha.

26 Kë ateema aji : « Mëmme ñaan andolon uko waṅ. Iinṭupën, dbaan atiink tiink nṭa uko mënṅ. »

27 Wi wi Abraham aṣaan ajej ṅkaneel, ṅpi, na ṅgit awul Abimelek, kë baṣë do bhoṅar.

28 Abraham apënan ṅkaneel ṅmpoṭi ṅwaat paaj na ulon.

29 Kë Abimelek aṣë hepara aji : « we ukaan kë ipatëṣ ṅkaneel ṅmpoṭi ṅwaat paaj na ulon ṅi ba? »

30 Kë ateema aji : « Yeenkan ṅkaneel paaj na ulon ṅi, uwo uko unkdiimanun kë nji djipun pliik pi. »

31 Uko waṅ ukaan kë badu dko mënṅ aji Beerṣebaṯ ṭiki bukal batëb bti bahonaruṅ da amehna.

32 Wi badolon bhoṅar du Beerṣeba aba, Abimelek na Fikol naṣih i bangoli biki nul banaṭa akak du utaak wi bafilitenṅ.

33 Abraham atepi du Beerṣeba bko bi bajaan bado Tamarit aṣë dëman da *Yawe Nawat Kabuka anwoon aankba.

34 Wi wi Abraham aṣaan aṭo ajon du utaak wi bafilitenṅ.

22

Bṭeṅan bi Abraham

1 Wi iko yan iṭëpun, Naṣibaṭi anjal pten me Abraham afiyaara kado uko wi akjakulun aṣë ji na a : « Abraham. »

Kë ateem aji : « Nji wi. »

2 Kë aji na a : « Jejan abuku, aloolan ṭaṅ i ikaan, Itaak i inaluṅ maakan, iya du utaak wi Moriya du pnkun pi nji kalun kayuuju.

Woli iban da, kjeja kafinaraan kabot katëra kadolën bṭeṅan. »

3 Abraham anaṭa na nfa kub, atan ubuuru ajej balemparul batëb na abukul, abot atib imul yi akyaan katërna'a, aṣë tool pya dko di Naṣibaṭi ajakulun.

4 Wi bapoṣun ado ṅnuur ṅwajanṅ, kë Abraham aṣë win dko di bajakulun du kalowan.

5 Aji wal mënṅ na balemparul : « Nadukiin ṭi na ubuuru. Nji na napoṭ ṅya kadëman Naṣibaṭi kaṣë kakak. »

6 Abraham ajej imul yi akyaan katërna Itaak abukul awula kë akunaa, ul ṭi uleeful kë aṣë mëban bdoo na umbañ. Wi wi batoolun bukal batëb.

7 Itaak aṭiini wal mënṅ na Abraham aṣin aji : « Paap! »

Kë ateema aji : « Abuk naan, dtiinku! »

Kë akak aji na a : « Bdoo bii bi, kë imul yii yi, unkaneel wi bṭeṅan ubaa wo ṭun ba? »

8 Kë ateem aji : « Abuk naan, Naṣibaṭi akyaan kawul unkaneel » kë baṣë tool bukal batëb bti.

9 Wi babanun du dko di Naṣibaṭi ajakulun, Abraham aboman *bliit bi mngur, apaf da imul aṣë tan Itaak abukul aṭu ṭi imul duuṭ.

10 Atoolan kañen ajej umbañ kafinra abukul.

11 Kë uwanjut wi *Yawe Nawat Kabuka uṣë duuna du baṭi aji na a : « Abraham! Abraham! »

Kë ateem aji : « Nji wi! »

12 Kë uṣë ji na a : « Kdeen kañen ṭi napoṭ! Kdola nin buṭaan! Dme hënkun kë iji ktiink Naṣibaṭi : Idinan pwulën abuku aloolan ṭaṅ i ikaan. »

13 Abraham akat këṣ aṣë win unkaneel ukaṣ ulon wi itiim ihotun ṭi bgof. Aya ajej wa aṣin Naṣibaṭi atër ado bṭeṅan, kë ukeṭar abukul.

14 Abraham adu dko mënṅ aji : « Adonay Yire » uwoon Ajugun awul. Uko waṅ ukaan kë hënkun baji baji : « Du pnkun Ajugun awul. »

15 Uwanjut wi Nawat Kabuka ukak aduuna Abraham du baṭi,

16 aji na a : « Dmehna ṭi bkow naan, nji Nawat Kabuka aji : jibi idolun uko wi, adinan pwulën abuku aloolan ṭaṅ i ikaan,

ṯ 21:31 Beerṣeba : ṭi uhebërë dawoon pliik pi kamehna.

17 dwulu bnuura bweek maakan, ddo pntaali pankpënnuñ ti iwi patum ji njah ni bañi na pyiw panwoon ti kabañ ki bdëk. Pntaali pi nu pawat başoorad pa, payeenk nbeeka ni baka.

18 Dtëpna ti pntaali pi nu kawul kntaali ki mboş bti bnuura, tiki itiinkën. »

19 Abraham awugşa akak du balem-parul, kë baťool pkak Beerşeba. Abraham afët da.

Babuk Nahor

20 Wi iko yañ itëpuñ, baťup Abraham aji Milka kak, ahar Nahor aťa'ul abukara bapoť biinť.

21 Bajeen awo katim ki Ut, aťu na But aťa'ul, na Kemuwel ašin Aram,

22 na Keted, na Haťo, na Pildaş, na Yidlaf, na Betuwel.

23 Betuwel abukun Rebeka. Bukun bawoon bapoť biinť bakren biki Milka abukaruñ Nahor, aťa Abraham.

24 Nahor abi do baniw na ñaať alon i katim ki Rewuma, ankaañ abuk bapoť biinť, bawo : Teba, Gaham, Tahaş na Maaka.

23

Pkeť pi Faara na umoy wi nul

1 Faara ado nşubal iñeen-week na nşubal iñeen nťëb na paaj na ulon (127); hënk di di nñuurul nñaliñuñ.

2 Wi wi aşaañ akeť du Kiriyat-Arba (dawoon Hebron) du uťaak wi Kanaan ; Abraham awoonira abot aťëga.

3 Abraham apën du meet di puum pi aharul papiinťanuñ aşë ya du bahitit aji na baka :

4 « Dwo nayaañ anfëťuñ na an, nayuu-jaan dko dlon di nhili kanug kamoyna ahar naan. »

5 Kë bahitit başë teema aji :

6 « Naweeek tiinkun : Naşibaťi adëmanu kë iwo ti pťoofun, tenan ti dko bti di nřbomanuñ aji nřmoyna, datan dannuurnaaniñ imoy aharu, nin alon ti un aankneenanu dko di nul. »

7 Abraham anaťa wal mënť abi aņup ti kadun ki bañaañ biki uťaak mënť, bahitit.

8 Aťiini na baka aji : « Woli nadinan mmoy ahar naan, natiinkaan, nabot naťenkën naťiini na Efron abuk Fohar.

9 Dñal awulën du Makpela dko di abo-manuñ du kabañ ki uťeehul kado kamoyna ; awulaan da, dluka itaka yi dakwaaparun ti kadunan, dakak dko dmoyni di naan. »

10 Kë Efron aşë řo ti pťoof pi bahitit batënťul wal mënť. Ateem Abraham ti kadun ki bahitit bti banwoon du bayiti aji na a :

11 « A-a naweeek, tiinkan! Dťenu uťeeh kabot kaťenu dko dmoyni danwoon du wa meet. Dťenu da ti kadun ki bañaañ bti : moyan aharu da. »

12 Kë Abraham aşë kak aņup ti kadun ki bañaañ biki uťaak.

13 Aji na Efron ti kadun ki baka : « Dkooťu kooť duni itiinkën. Wutan nnug uťeeh : yeenkan itaka, nşë mmoy ahar naan da. »

14 Kë Efron aşë teema aji :

15 « Naweeek, tiinkaan! Preeş pi mboş mi pawo [ktaka iñeen week nřbaakër ki baťaknuñ unťaam.] Kë itaka mënť, iwo we ti pťoofun? Moyan puum pi aharu. »

16 Abraham atiink Efron, afën itaka yi Efron ajakuñ ti kadun ki bahitit : ktaka iñeen week nřbaakër (400) ki baťaknuñ unťaam.

17 Hënk, kë uťeeh wi Efron du Makpela dantaañuñ na Mamre, uťeeh na dko dmoyni danwoon da, na mnko bti manwoon ti uťeeh meet

18 kë ikak yi Abraham ti kadun ki bahitit bti banwoon du bayiti.

19 Wi uko wañ uťëpuñ, kë Abraham aşë ya amoy Faara aharul du bhër banwoon du uťeeh wi Makpela aťaañ na Mamre, dawoon Hebron du uťaak wi Kanaan.

20 Hënk, kë bhër na uťeeh bti, nřapën ti iñen yi bahitit akak bka bi Abraham, kë ado da pnguran.

24

Ñaať i Itaak

1 Abraham aťaf wal mënť maakan, kë *Yawe Nawat Kabuka akak awula bnuura ti iko bti.

* 24:2 Ţuun kañen ti pnkant pi naan uťeeh : Ţi udolade wi baka ñaañ aji do hañ woli amehna uko uweek.

2 Abraham adu anwoonun naweek ti balemparul, abot awo namali i nul aji na a : « Dkooṭu, ṭuun kañen ti pnkant pi naan uṭeeh*.

3 Mehniin ti kadun ki Nawat Kabuka Naṣibaṭi anṭakuṅ baṭi na mboṣ, iji iinklun kalaar abuk naan napoṭ ṅaaṭ ti biki Kanaan biki nfēṭun ṭi ptoof pi baka ṭi.

4 Luṅi iya du uṭaak wi naan, du bayit naan, idat da ṅaaṭ pa Itaak abuk naan. »

5 Kē nalemparul ahepara aji : « Kē woli ṅaaṭ aanlun adi pṭaṣēn te ṭi uṭaak wi, wal mēnt, kañooṭ abuku du uṭaak wi iwoonun i? »

6 Kē Abraham ateema aji : « A-a. Ṭaafaraan kakakan da abuk naan.

7 Nawat Kabuka Naṣibaṭi ampēnanaanun du katoh ki paapa na du uṭaak wi bayit naan, anjaknun abot amehna aji alun kawul pntaali pi naan mboṣ mi, alun kayil uwanjut wi nul ṭi kadunu, ijejna ṅaaṭ i uṭaak naan pa abuk naan.

8 Aṣē wo woli ṅaaṭ aandi pṭaṣu, iinkwo angaruṅ kamehna. Ṭaafaraan kakakan abuk naan da. »

9 Kē nalemp aṭu kañeen ti pnkant pi Abraham uṭeeh, amehna ṭi uko mēnt.

10 Nalemp un ajej ṅntaam ṅi pnkunkaali iñeen ṅi Abraham abot aya na iko inuura itum yi akaan, aṣē tool aya du ubeeka wi Nahor afēṭun du uṭaak wi Metopotamiya.

11 Wi abanun da, ado ṅntaam kē ṅaknoorfēn du upēn ubeeka kañog pliik. Uwo utaakal, ṭi wal wi baat bajaan bapēn kabi pliik.

12 Wal mēnt kē aṣē ji : « Nawat Kabuka, iwi Naṣibaṭi i Abraham ajug naan ajaan adēman, dkooṭu kooṭ dolan iko itēp bnuura, ibot idiiman Abraham ajug naan bnuura bi nu!

13 Dwo ṭi kañog pliik, kē baat biki ubeeka bakpēn pbi kaliik meel.

14 Dolan poonu i ṅji kajakun awalan pdunk pi nul aṭenēn ndaan aṣē teemēn aji : “Daanan, mbot nwul ṅntaam ṅi nu ṅadaan,” awo ṅaaṭ i inaluṅ pa Itaak nalemparu ; kawin kē idiiman ajug naan bnuura bi nu. »

15 Aando bi ba pṭiini aṣē win poonu alon kē akbi na pdunk ṭi pṅaṅan. Katimul kawo Rebeka, awo abuk Betuwel, ṅiint abuk

Milka, ahar aṭa Abraham anwoon katim ki Nahor.

16 Napoṭ ṅaaṭ mēnt awo neegani nannuura maakan, anwoon aando bi me biint. Aya du pliik, aliikar pdunk aṣē tool pkak.

17 Nalempar Abraham aṭi aya ayit na a aji : « Dkooṭu kooṭ, ṭenaan meel mntiinku ṭi pdunku ndaan. »

18 Kē ateem aji : « Naweek, daanan » aṣē taran awalan pdunk awula kē adaani.

19 Wi adaanun aba, kē poonu akak aji na a : « Dkak aya kaliik, ṅntaam ṅi nu ṅadaan ṅado ṅateban. »

20 Aṭaran ajeeṣ ṅntaam meel mandukiin mun ṭi kambēṅan akak aṭi aya aliik meel mnlon pa ṅntaam bti.

21 ṅiint awo ṭi pṣalana byompan aṣē ṣal me Nawat Kabuka ado kē bgahul banuura.

22 Wi ṅntaam ṅi pnkunkaali ṅadaanun ado teban, ṅiint kē aṣē jej brinku bi uwuuru bdit abot aṭu'a kak inguuri itēb yi wuuru idiṭ.

23 Wi wi aṣaan aji na poonu : « Iwo abuk in ba? Ṭupaan, dkooṭu kooṭ, dko dfēr dawo du uko ṣaaṣ ṅhilna ṅwala da i? »

24 Kē ateem aji : « Dwo abuk Betuwel, ṅiint i Milka abukaruṅ Nahor. »

25 Akak aji na a : « ṅwo na ujaagal wi ṅhilun kaṣeef ipiintanaan ṅntaam ṅi nu na uko ude utum pa ṅa, akuṭ awo na dko di nahilun kafēr. »

26 ṅiint nalempar Abraham anup wal mēnt adēman Nawat Kabuka

27 aji : « Dbeeb *Yawe Nawat Kabuka, Naṣibaṭi i Abraham ajug naan ajaan adēman, anwoon aantānan pdiiman ajug naan bnuura na pdo uko wi ahoṅulun. Kē ṅji, Yawe aṭijēn du katoh ki bayit ajug naan. »

28 Poonu aṭi aya du uko anin, aṭup uko unṭepun.

29 Ul Rebeka, aka naweekul ṅiint i katim kawoon Laban, Laban mēnt aṭi aya du ṅiint du pliik.

30 Wi Laban awinan win brinku na inguuri yi aṭa'ul ṅaaṭ awohun abot atiink kē Rebeka aji : « Hēnk di di ṅiint mēnt aṭiiniṅ na ṅji aji » aya du a, aṭēnk kē ahuma nnaṭ aṅog ṅntaam ṅi pnkunkaali du pliik.

³¹ Laban aji na ñiint: « Biini, iwi i Nawat Kabuka awulun bnuura bi nul! we ukaan kë iduka du bdig ba te dboman katoh ala dko di iktuun ñntaam ñi nu? »

³² Ñiint abi awala ti katoh, kë Laban afënëša ñntaam, ašëef ujaagal abot awul ña uko ude. Awul ñiint na bangakandërun na a meel bañowna ihoŋ.

³³ Baŋij pde abëkana, kë nalempar Abraham ašë ji : « Mënkde bë mëntup uko wi ñi nwoon i kaŋup. »

Laban kë aji na a : « Ƨupan keeri. »

³⁴ Kë aji : « Dwo nalempar Abraham.

³⁵ Nawat Kabuka awula bnuura maakan, kë akak nayok. Awula ñkaneel na ñgit, untaam na uwuuru, balemp biint na baat, na ñntaam ñi pnkunkaali na ñbuuru.

³⁶ Faara, ahar ajug naan abukara napot ñiint wal wi adoon abi Ƨaf Ƨaf kë awul abukul mënt iko bti yi akaan.

³⁷ Ajug naan adolën kë mmehna aji : “Iinklaar abuk naan ñaat ti babak bañaan biki utaak wi Kanaan wi nfëŋun.

³⁸ Mehniin iji iya du bayiŋ naan, du katoh ki paapa kadat da ñaat pa abuk naan.”

³⁹ « Kë nšë hepar ajug naan aji na a : “Kë woli ñaat aandi pbi na ñi kado hum?”

⁴⁰ « Kë atëem aji : “Nawat Kabuka i njaan kaŋaŋ alun kayil uwanjut wi nul, utiju te du dko di njakuŋ iŋë idat wal mënt ñaat pa abuk naan ti bayiŋ naan, du katoh ki paapa.

⁴¹ Iinkwo angaruŋ kamehna ki ntu'iiŋ pdo : iya du bayiŋ naan, kë woli bapok pwulu ñaat iŋij, iinkwo angaruŋ kamehna ki ntu'iiŋ.”

⁴² « Dban nŋa du pliiik ašë ji : “Nawat Kabuka, iwi Naŋibaŋi i Abraham ajug naan ajaan adëman, dkooŋu kooŋ dolaan iko iŋëp bnuura, nwin uko wi mbiiŋ pla!

⁴³ Dnaŋ aŋog pliiik, napot ñaat ankmbiiŋ pliiik da i ñi kakuŋ: ‘Dkooŋu kooŋ, ŋenaan meel mntiinku ti pdunku, ddaan’,

⁴⁴ kë atëemën aji : ‘Daanan, mbot nya nliik meel pa ñntaam ñi nu’, kdola awo i iwi Nawat Kabuka adatuŋ pa awo ahar abuk ajug naan.”

⁴⁵ « Mëndo bi ba pñehan Ajugun ti uŋal naan, kë Rebeka ašë bi na pdunkul ti pgaŋan, aya du pliiik, aliiik meel, kë nšë

jaka : “Dkooŋu kooŋ, ŋenaan meel mntiinku ddaan.”

⁴⁶ Ataran awalan pdunk, ašë jakën : “Daanan mbot nya nliik meel, ñntaam ñi nu ñadaan.” Ddaan, kë akak aliiik ñntaam meel.

⁴⁷ « Kë nhepara aji : “Iwo abuk in ba”?

« Kë atëem aji : “Dwo abuk Betuwel i Milka abukaruŋ Nahor.” Wal mënt wi wi ntu'ulun brinku ti byiŋ abot aŋu'a inguuri ti iñen.

⁴⁸ Dŋup adëman Nawat Kabuka abot abeeba, ul Naŋibaŋi i Abraham ajug naan anŋijnuŋ ti bgah bi bnuura pyeenk abab aŋa ajug naan pa awo ahar abukul.

⁴⁹ Hënkun woli naŋal pdo ajug naan bnuura naŋupaan, kë woli naankak ahil naŋupën mmee jibi ñi kadoli. »

⁵⁰ Laban na Betuwel kë bašë tiini na a aji : « Uko uwoona du Nawat Kabuka, ñënhil kaji uko ulon da, kadinan këme kapok.

⁵¹ Rebeka awun ti kadunu : jejana iyaanaan akak ahar abuk ajugu jibi Nawat Kabuka ajakuŋ. »

⁵² Wi nalempar Abraham atiinkun uko waŋ ašë fëŋ kës ti mboŋ adëman Nawat Kabuka.

⁵³ Apënan wal mënt uwuuru na untaam na imiŋa awul Rebeka, akuŋ aŋen naweekul ñiint na anin iko itum inuura.

⁵⁴ Ul na biint bangakandërun na a bade, adaan abot afër da.

Na nfa wi banaŋiiŋ, kë ašë ji : « Nawutaan nŋiiŋ du uko ajug naan. »

⁵⁵ Naweek Rebeka na anin kë bašë ji na a : « Wutan napot aduka na un uko ji ñnuur iñeen abaa aya. »

⁵⁶ Kë ašë teem baka aji : « Nakjonanaan, wi Nawat Kabuka aŋijnuŋ kë ndo win uko wi mbiiŋ pla. Nawutaan nkak du ajug naan. »

⁵⁷ Kë bašë ji na a : « Nawulën ñdu poonu ñhepara uko wi aŋaluŋ. »

⁵⁸ Hënk di baduun Rebeka ahepara aji : « Iŋal kaya na ñiint i i? »

Kë atëem aji : « Dŋali. »

⁵⁹ Bawut wal mënt Rebeka aŋa baka na nalemp anyewi'ulun, kë baya na ñiint nalempar Abraham un na biint bangakandërun na a.

⁶⁰ Bañehandër Rebeka bnuura aji na a : « Iwi aŋa'un, yaan

ibuk bapoŋ batum maakan
babuku baji bawat baŋoorad baka
kajej ŋbeeka ŋi baka. »

⁶¹ Rebeka na balemparul banaŋa apaya ŋi
ŋntaam ŋi pnkunkaali aŋaŋ ŋiintŋ. Hēnk di di
nalempar Abraham ajejuŋ ŋaaŋ aya.

⁶² Itaak awoona du pliik pi Lahay-Roy,
afēŋ wal mēntŋ ŋi Negeb.

⁶³ Aya na utaakal apēn ptar ihoŋ du uŋeeh,
aŋe win ŋntaam ŋi pnkunkaali kē ŋakbi.

⁶⁴ Rebeka akak awin Itaak. Alut awala ŋi
unŋtaam,

⁶⁵ aŋe ji na nalempar Abraham : « ŋiintŋ
ahonŋ akwoonunŋ du uŋeeh abi pkitun hēnk
ba? »

Kē ŋiintŋ ateema aji : « Ajug naan a. » Wi
wi aŋaŋ ajeje uleent agur bkow.

⁶⁶ ŋiintŋ nalempar Abraham aŋup Itaak iko
bti jibi iŋeŋpari.

⁶⁷ Kē Itaak aŋe jeje Rebeka aneejan du
kaloona ki Faara anin : ajeje kē awo aharul,
abot aŋala. Hēnk di di Itaak aŋaŋanunŋ pŋeŋa
pkeŋ pi anin.

25

Pntaali pi Katura

¹ Abraham akak abi niim ŋaaŋ alonŋ i ka-
tim kawoonŋ Katura.

² Kē abukara Fimran na Yokŋan na Medan,
na Majaan na Yiŋbah na ŋuwah.

³ Yokŋan abuk ŋeba na Dedan, kē babak
Dedan bawoonŋ baŋaŋurit na baletuŋsim na
balewumin.

⁴ Babuk Majaan bawo : Efa na Efer na
Hanok na Abida na Eldaa. Bukunŋ bti ba-
woonŋ babak Katura.

⁵ Abraham adukar Itaak bka bi tul bti.

⁶ Kē wi ahumonŋ aandobi keŋ, aŋen babak
iniwul iko ilonŋ aŋe do baka kē balow Itaak
aya du utaak unwoonŋ du umayar unuur.

⁷ Abraham ado ŋŋubal iŋeen-week na
ŋŋubal iŋeen paaj na iŋeen na kaŋeen (175)
ŋi mboŋ.

⁸ Wal mēntŋ wi wi aŋaŋ akeŋ wi aŋafunŋ aba
ŋnuur abot awo ŋi mnlilan, kē bamoya kē
aya du bajugul.

⁹ Itaak na Iŋmayel babakul bamoya du
bhēr bi Makpela, kaŋog Mamre du uŋeeh wi
Efron abuk Fohar nahitit.

¹⁰ Uŋeeh mēntŋ Abraham abiinŋ anug wa du
bahitit. Dul di amoyiinŋ ul na Faara aharul.

¹¹ Wi Abraham akeŋunŋ, Naŋibaŋi awul
Itaak anfēŋunŋ du kaŋog pliik pi Lahay-Roy
bnuura.

Babuk Iŋmayel

¹² Hagar ŋaaŋ i Ejiptu, nalempar Faara,
abukar Abraham Iŋmayel. Babuk Iŋmayel
biki biki.

¹³ Itim yi baka jibi baŋaari yii yi : bajeen
awo Nebayot aŋu na Kedar, na Adbeel na
Mibtam,

¹⁴ na Miŋma, na Duma, na Maata

¹⁵ na Hadad na Tema, na Yetur na Nafiŋ
na Kedema.

¹⁶ Bukunŋ bawoonŋ babak Iŋmayel iŋeen
na batēb, andoli awo naŋih i pntaali
pampēnnunŋ ŋi a. Bawul itim yi baka ŋntanka
na ŋfēŋ ŋi baka.

¹⁷ Iŋmayel ado ŋŋubal iŋeen-week na ŋŋubal
iŋeen ŋwajanŋ na paaj na ulonŋ (137) ŋi mboŋ.
Wi wi aŋaŋ akeŋ amoya aya du bajugul.

¹⁸ Pntaali pampēnnunŋ ŋi a pafēŋ du utaak
unwoonunŋ Hawila te ŋur danwoonŋ du
umayar unuur wi utaak wi Ejiptu. Pntaali
pi Iŋmayel paantiinkar na biki kntaali ki
babuk aŋin.

Kabuka ki bi Etawu na Yakob

¹⁹ Uko wi Itaak abuk Abraham wii wi :
Abraham abuk Itaak,

²⁰ kē Itaak aka ŋŋubal iŋeen ŋbaakēr wi
aniimunŋ Rebeka aŋa Laban abuk Betuwel.
Betuwel na Laban bawo baharameenŋ ban-
woonunŋ Padan-Aram.

²¹ Itaak aŋehan *Nawat Kabuka pa aharul
ŋiki aanhil pbuk. Kē Nawat Kabuka atiinka,
Rebeka aharul kē awo na kayinŋ.

²² Bapoŋ baŋinŋar ŋi kayinŋul meetŋ, kē aŋe ji
« we ukaŋ kē uko wanŋ uwo ba? » Aya wal
mēntŋ ahepar Nawat Kabuka.

²³ Kē Nawat Kabuka aŋe ji na a :

« Kntaali ktēb kawoonŋ ŋi kayinŋu
kē kntaali ktēb kamkpēnunŋ ŋi iwi,
kalunŋ kagarna du kayinŋ meetŋ.

Plonŋ pabi kadēm kapel pundu,
pi naweek pabi kado kalempar pi
nampoŋi. »

²⁴ Wi wal wi kabuk ubanunŋ, kē kbet
kapēn ŋi kayinŋul.

* 25:25 *Etawu* : ŋi uhebērē daŋok katiinkare na *pjab uwel*.

25 Nateek ampënuj ajeenk jud awo ji umanta wi pfaal ; kë badu'a aji Etawu*

26 Wi akpënuj, kë aça'ul aşë bi kak, amëbana mëban ti pşoñ ; kë badu'a aji Jakob†. İtaak aka nşubal iñeen-paaj (60) wi babukiinj.

27 Bapoť badëmi, kë Etawu akak najan naweek, anjalun uťeeh. Jakob ul kë awo ñaan anyompandëruj abot aji njal pťo du kaloonaa meet.

28 İtaak ul amagan Etawu űiki anjal uyemať wi pjan, kë Rebeka aşë magan Jakob.

29 Unuur ulonj, Jakob awo űi pjunj pot, kë Etawu aşë woona uťeeh akeť ubon.

30 Aji na Jakob : « Faraan, wulaan nde űi pot bjeenkall bunj! Ubon ude'ën. » Ukaanj kë bakak adu'a kak aji Edom, uwoonj na-jeenkall.

31 Jakob kë aşë ji na a : « Waapaan duna pweek pi nu‡. »

32 Kë Etawu ateema aji : « Tenan, dkeť abaa dolna we pweek ba? »

33 Kë Jakob akak aji na a : « Duni imehna űi kadun naan. » Kë amehna, awaap Jakob pweek pi nul.

34 Wal mëntj, kë Jakob aşë naťa awula kapoom na pot bi ujoşar, kë ade adaan aşë naťa aya. Hënk di di Etawu abeehunj pweek.

26

İtaak du Gerar

1 Ubi ka wal mëntj űi utaak wunj ubon uweek, umpaťun na uteek umbiinj awo űi wal wi Abraham, kë İtaak aşë ya du Abimelek naşih i bafilittenj du utaak wi Gerar.

2 *Yawe Nawat Kabuka apën awinana űi kadunul aşë ji na a : « Wutan kaya du utaak wi Ejiptu! űoon du utaak wi nji kalunj kayuuju.

3 űoon űi utaak wi, dwo na iwi kabot kawulu bnuura. Aa, dwulu mboş mi nťaak nj bti iwi na pntaali pankpënnunj űi iwi. [Hënk] ddo wal mëntj kahonj ki mbiinj ado Abraham şaaş.

4 Ddo pntaali pankpënnunj űi iwi paťum ji njah nj baťi kaşë kawul pa nťaak nj bti.

† 25:26 Jakob : űi uhebëre daťok katiinkare na pşoñ. ‡ 25:31 Pweek pi nu : űi bukal nateek anjaanj abuka űi kbet awoonunj naweek.

Dťëpna űi pntaali pi nu kawul kntaali ki mboş bti bnuura.

5 Ddo hanj űiki Abraham atiinkën abot ado uko wi njakulunj, aťaş pjukan pi naan na bgah bi naan. »

6 Kë hënk di di İtaak aťoonj du Gerar.

7 Bañaanj biki dko mëntj bahepara jibi awoori na aharul, kë aşë ji na baka awo aťa'ul. Aťi pji na baka awo aharul, űiki aşal aji Rebeka abi kaťu bafiña űiki anuura maakan.

8 Wi baťoonj ajon űi utaak, kë Abimelek naşih i bafilittenj aşë nať unuur ulonj űi uja-neel wi nul aşë win İtaak na Rebeka aharul kë baknoha.

9 Ado kë badu İtaak aşë ji na a : « Dwin kë Rebeka awo aharu, kë ibaa ji awo aťa'u? »

İtaak kë ateem aji : « Dşal aji uko wi nul uhil kaťu bafiñën. »

10 Kë Abimelek aşë kak aji na a : « Imeha uko wi idolunj un hënk i? Uduka ntiinku alonj űi utaak wi apiinť na aharu, ido wal mëntj njuban pjuban pweek. »

11 Abimelek ado wal mëntj kë baťup űi utaak bti aji ankdolunj ñiinť i këme aharul uko uwuťaan ado bafiña.

12 İtaak ajaar űi utaak wunj aşë kit uşubal mëntj, njaaş iñeen week uko wi atepiinj. Nawat Kabuka awula bnuura,

13 kë akak nayok, abot yoka yok pya ado wo nayok naweek maakan.

14 Aka itani yi nťtaam njmpoťi na yi nťtaam njweek, abot aka balemp baťum. Kë bafilittenj başë kak akuja.

15 Bamoy mnliik mi balemp biki Abraham aşin babinj ajip wi ahununj najeb.

16 Abimelek aji na İtaak : « Pënan űi dko di nun ikak hënkunj ñaan naweek pa pťo űi na un. »

Mnliik mi umbanj wi Beerşeba

17 İtaak apën da, aya du dko danwoonj űi uťeeh wi inkunj yi Gerar aťo da.

18 Amoyëş mnliik mi Abraham aşin, mi bafilittenj babinj amoy, wi akeťunj, abot aťu ma itim yi abiinj awul ma.

19 Wi balempar İtaak bakjipunj du uťeeh wi inkunj du Gerar bawuj du ukumpëş wi meel manktiinj.

† 25:26 Jakob : űi uhebëre daťok katiinkare na pşoñ. ‡ 25:31 Pweek pi nu : űi bukal nateek anjaanj abuka űi kbet awoonunj naweek.

20 Kë bayafan biki Gerar başë neej pñom na biki nul, baji meel muñ manwo mi baka. Ukaan kē İtaak awul ukumpëş mēnt katim ki Eteka*, tiki banomna wa.

21 Kē bakak ajip pliiik ploñ kē bakak añomna pa, ațu pa katim ki Fitna†.

22 Apēn da aya jipan pliiik ploñ kē başë wo baanñomna pa, kē awul pa katim ki Rehobot‡ așë ji : « Nawat Kabuka ajeehanun bgah ñhilna nyok ti dko di. »

23 Dul di apēnuñ aya Beerșeba.

24 Kē Yawe Nawat Kabuka așë pēn awinana ti utejan mēnt aji na a :

« Nji dwoon Nașibați i Abraham șaaș ajaan adēman, wutan kalēnk, dwo na iwi.

Dwulu bnuura kabot kado pntaali pankpēnnuñ ti iwi patum, tiki dleș Abraham nalempar naan. »

25 İtaak aboman da *bliit bi mngur adēman da Nașibați adu'a Nawat Kabuka.

Atar da kaloona ki nul ; kē balemparul başë jip da pliiik.

Bhoñar na Abimelek

26 Abimelek, na Ahuțat aňñoguluñ, na Pikol naweek i bangoli biki nul, bapēnna Gerar aya pwin İtaak.

27 İtaak aji na baka : « we ukaan kē nabi ti nji? An nanșoornuñ adoo dookēn du uțaak wi nan. »

28 Kē bateem aji : « Nwin hēnkuñ bnuura kē *Yawe Nawat Kabuka awo na iwi, așë ji ñwo i kamehna un bti ñhilna ñdo bhoñar na iwi.

29 Mehniin kē iinkdolun nin buțaan bloñ, jibi ñbiin awo ñēndolu nin buțaan, bnuura țañ bi bi ñdoliin abot awutu kē iya, kē ñēnooranu. Kē Nawat Kabuka așë wulu bnuura hēnkuñ. »

30 İtaak Ajuñar baka bnuura kē bade abot adaan.

31 Wi banațiin na nfa așë do andoli kañon. Kē İtaak așë wut baka kē bayaa, aya na itēb ijoob.

32 Kē ti unuur mēnt wi wi balemparul banwoon ti pjip pliiik ploñ, babiin ajaka kē bawuj du meel.

33 Kē İtaak așë tu pliiik mēnt katim ki Șiba§, dul di katim ki ubeeka wi Beerșeba* kawoonuñ te hēnkuñ.

Baaț biki Etauu

34 Wi Etauu akaan ñșubal iñeen ñbaakēr aniim baaț bahitit batēb : Judit abuk Beerı, na Bațmat abuk Elon.

35 Bukal batēb bti banooran İtaak na Rebeka.

27

İtaak aňehan Nașibați awul Yakob bnuura

1 İtaak abi țaf, kēș kē kafēl na a, kē aando kak awin. Adu Etauu abukul bajeen aji na a : « Abuk naan. » Kē uñ ahepna aji na a : « Nji wi. »

2 Kē așë ji na a : « Tenan, dțaf hēnkuñ, mēmme unuur wi nji kakețuñ.

3 Jejan ișuuri yi nu, iya uțeeh ijanēn uko uloñ,

4 ibi ijuñēn pde plil jibi njaan kañal, biin iwulēn pa, ndele kașë ñehandēru Nașibați awulu bnuura. »

5 Kē Rebeka așë tiink İtaak wi akțiiniin na Etauu abukul. Etauu aya du uțeeh pjan așin uko uloñ.

6 Kē Rebeka așë ji na Yakob abukul : « Dtiink hēnkuñ kē șaaș akji na Etauu naweeku,

7 aya ajana uko uloñ ajuña pde plil, adele așë ñehandēra *Yawe Nawat Kabuka awula bnuura ji abi keț.

8 Hēnkuñ abuk naan, tiinkaan ibot ido uko wi nji kajakiin.

9 Yaan du batani itijēn ñpi ñtēb ñmpoți ñnuura, djuñ șaaș pde plil jibi ajaan añal.

10 Iya kawula pa ade, așë ñehandēru Nașibați awulu bnuura ji abi ado kakeț. »

11 Yakob aji na Rebeka anin : « Iwin kē Etauu abuk paapa ajab uleef kē nji nșë wo na katēl kajinț.

12 Paapa ahilan kalaalanaan, kașë kawin kē ddo na pguura, wal mēnt afēpēn nin aankñehandērēn Nașibați. »

13 Anin kē așë ji na a : « Afēpule, uko mēnt ukaknēn. Abuk naan, tiinkaan țañ, yaan itijēn ñpi. »

* 26:20 *Ţi uhebērē Eteka dawoon pñom.* † 26:21 *Ţi uhebērē, Fitna dawoon pșoor.* ‡ 26:22 *Rehobot* : *Ţi uhebērē dawoon dko danhaanun kēme danjeehuñ.* § 26:33 *Șiba* : *Ţi uhebērē dawoon kañon kēme paaj na uloñ ti uțup wi uhebērē.*

* 26:33 *Beerșeba* : *Ţi uhebērē dawoon pliiik pi kañon kēme pliiik pi paaj na uloñ. Natenan kak ti Ujuni 21.31.*

14 Yakob ayaarad ɲa abi awul anin kë ajuɲar Itaak pde plil jibi ajaan aɲal.

15 Rebeka ayaar iko innuurnaaniin ɲi yi Etawu bajeenul awoonaanun ɲi katoh abi woharan Yakob abukul nabaasha.

16 Akak ajej kanjan ki ɲpi ɲun agura ɲi iɲen na dko danwoon djint ɲi kaɲuɲ,

17 aɲe wul pde plil na kapoom yi ajuɲun Yakob abukul.

18 Kë Yakob aya du aɲin aji na a : « Paap! »

Kë un ahepna aji : « Wo, iwi in ul a abuk naan? »

19 Aji na aɲin : « Nji Etawu abuku nateek a, ddo uko wi ijaknuɲ. Dkooɲu naɲiin iɲo ide uko wi nyaan ajan, idele aba kɲe ñehandëren Naɲibaɲi. »

20 Kë ateema aji : « Iba tar we ɲi pjan pi iyaan ba? »

Kë aji na a : « Nawat Kabuka Naɲibaɲi i ijaan kdëman awoon na nji. »

21 Kë Itaak aɲe ji na a : « Ñogan nlaalanu nten me iwi Etawu abuk naan a ha. »

22 Kë abi aɲog aɲin, kë alaalana aɲe ji : « Pdiim pawo pi Yakob kë iɲen iɲe wo yi Etawu. »

23 Aanyikrën Yakob ɲiki iɲen ijab ji yi Etawu naweekul. Adun ahepara ji abi ado kañehandëra Naɲibaɲi aji :

24 « Iwoha Etawu abuk naan i? » Kë adinani.

25 Itaak kë aɲe ji na a : « Abuk naan, wullaan nde uko wi iyaan ajan nɲe ñehandëru Naɲibaɲi awulu bnuura. »

Ayiɲa kë adee abot awula poot kë adaani.

26 Aɲin aji na a : « Abuk naan, biin iɲogën imookën. »

27 Kë abi ñoga amooka, kë Itaak aɲe ñefntëna imiɲa aɲe ñehandëra Naɲibaɲi aji :

« Aa, pɲekëñ pi abuk naan pawo ji pi mboɲ mnëk

mi Nawat Kabuka awulun bnuura.

28 Dñehan Naɲibaɲi awulu upoɲ wi baɲi, na mboɲ mnëk

mankwulun ɲdeey ɲtum maakan na mnko mndolni ubiɲu mntum maakan

29 Kntaali kado kalemparu

bañaan bado kanup ɲi kadunu.

Iwo naɲih i babak ɲaas,

babuk naan babot bado kanup ɲi kadunu.

Ankñehandëriin buɲaan afëpana,

Bnuura pa ankñehandëriin bnuura. »

30 Itaak aba pñehandër Yakob Naɲibaɲi, kë wi Yakob akpënuɲ du uko aɲin kë Etawu naweekul aɲe pënna pjan.

31 Ul kak ajuɲ aɲin pde plil aɲe ɲija pa. Aji na a : « Paapa anaɲiin ade uko wi abukul ayaan ajana, hënk aɲe ñehandëra Naɲibaɲi awula bnuura. »

32 Kë aɲin ahepara aji : « Iwi in ul a? »

Kë ateem aji : « Nji Etawu abuku nateek a. »

33 Kë uleef uɲe lënk na Itaak maakan kë aɲe hepar aji : « Kë in ayaan ajan aɲijën kë ndee? Dnaɲa ade abot añehandëra Naɲibaɲi awula bnuura ji ibi ido kabi. Bnuura mënɲ baankpën ɲi a. »

34 Wi Etawu atiinkun uɲup wi aɲin, ajooɲan abot adeebaɲ aɲe ɲajar maakan aji na aɲin : « Kak iñehandëren Naɲibaɲi awulën bnuura. »

35 Kë un aɲe teema aji : « Abuk ɲaas ado mntit abi yeenk bnuura bi nwoon kañehandëru. »

36 Kë Etawu akak aji : « Uyaaɲ utëbantën wi akguurnun wi. Wom wi katimul kawoon Yakob naguuru ukaan. Abi yeenkën pweek abot ayeenkën hënkun uko wi iwoon kañehandëren Naɲibaɲi. »

Etawu akak aji : « Kë iinkak ahank nin uko ulon wi ihinanun kañehandëren Naɲibaɲi i? »

37 Itaak kë aɲe ji : « Ddo kë awo naɲih i nu, ddo kë babak aɲin bti bawo balemparul. Dwula ɲdeey na poot. Abuk naan, we wi nkaan ahil kañehandëru Naɲibaɲi? »

38 Kë Etawu aɲe ji na aɲin : « Kë wan wi wi ihinanun kañehandër ñaan ɲaɲ? Ñehandëraan Naɲibaɲi, Paap » aɲe jun ɲwooni.

39 Kë Itaak aɲe ji na a :

« Iya kafët kalow mboɲ mnuura, kalow upoɲ wi baɲi.

40 Ido kadeena kakej ki nu, ido kalempar abuk ɲaas

kë unuur wi ikpataɲiin ibuur ɲi ptal pi aɲu'iin ɲi kaɲuɲ. »

Pɲi pi Yakob

41 Etawu adeebaɲër Yakob maakan ɲi uko wi aɲin añehandërun Naɲibaɲi aɲe ji ɲi uɲal : « Wal wi Paapa akkeɲun uɲogi. Wal mënɲ dfin Yakob aɲa'naan. »

42 Wi babin aţup Rebeka uţup wi Etawu abukul bajeen, k  a e do k  badu'a Yakob abukul naba a aji na a : « Naweeku a al kafinu kalukanaan.

43 H nkun abuk naan, tiinkaan bnuura :  iin, iya du ubeeka wi Haran du Laban abuk paapa.

44  oon da te udeeb wi  maku udoo uba,

45 wal wi udeeb wi nul ukbaan, a ilma uko wi idolun, dyil babinradu da. Dwo i kawaan an bat b bti unuur uloolan i? »

46 Rebeka aya aji na Itaak : « Baa  bahitit biki banooranaan maakan. Woli Yakob akak aniiim  i baa  biki utaak wi, baa  bat nt bahitit biki, kahokan kake . »

28

1 K  Itaak adu Yakob a ehand ra Na iba i a e ji na a : « Kjej  naa   i babuk Kanaan.

2 Na iin iya utaak wi Padan-Aram du Betuwel a in naan, yaan idat  naa   i babuk Laban naan  iin .

3 D ehan *El  aday, Na iba i Anhiniin iko bti awulu bnuura, ado kabuk kajoob  na iwi ibuk kntaali ktum.

4 Awulu bnuura iwi na pntaali pankp nnun  i iwi, bnuura bi awulun Abraham, ihilna ika utaak wi iwoon n a h nk nayaan , wi Na iba i awulun Abraham. »

5 Itaak ado k  Yakob aya Padan-Aram du Laban abuk Betuwel naharameen naweek Rebeka anin bi Yakob na Etawu.

6 Etawu awin k  Itaak a ehand r Yakob bnuura abot adola k  aya Padan-Aram pla  naa , akak ame k  wi a in ak ehand rulun bnuura aji na a awut kaniim baa  biki Kanaan,

7 k  Yakob atiink uko wi a in na anin bajakulun.

8 Wal m nt k  Etawu a e yikr n k  Itaak a in aan al baa  biki Kanaan.

9 K  a e na a aya du I mayel abuk Abraham, aniiim Mahalat abukul, a a Nebayot, aho el    i biki adoon abi niim.

N aafi ni Jakob

10 Yakob ap n  i Beer eba atool pya Haran.

11 Aya aban  i dko dlon a e na  da kaf r  iki unuur udo bi jot jot. Ajej plaak plon apafna bkow a e noy nt.

12 Wi aknoy ntun a e  aafi awin uko ji  ndir k  nat f  i mbo  te ba i,  wanjut ni Na iba i k   akpaya awala.

13 K  *Yawe Nawat Kabuka a e p n awinana aji : « Nji dwoon Yawe Nawat Kabuka, Na iba i i Abraham ateemu na Itaak bajaan bad man. Mbo  mi ipiin n mi dwulu ma iwi na pntaali pankp nnun  i iwi.

14 Pntaali m nt pa um ji pyiw pi mbo , pa um kaniink dko bti  i mbo , kntaali ki umundu bti ka  pna  i iwi na pntaali pi nu kayeenkna bnuura bi Na iba i.

15 Tenan, dwo na iwi kayen  du dko bti di ikyaan, dlon kakakanu kak  i utaak wi. M nkwatanu, ddo uko bti wi nho in. »

16 Yakob al nk aten a e ji : « Na manjoonan Nawat Kabuka awo  i dko di, k  n e wo m mmee. »

17 Al nk a e ji : « Dko di dayimani. Dawo dko di Na iba i, pl man pi ba i pa. »

18 Ana a na nfa kub ajej plaak pi apafnun bkow at f pa a e tul uk ra  i pa duu .

19 Awul dko m nt katim ki Betel*, katim ki ubeeka m nt kabi wo Lut.

20 K  Yakob a e mehna aji na Yawe Nawat Kabuka : « Woli iwo na nji am banaan bnuura  i baya  bi nji kayaan, awul n uko ude na uwohara,

21 woli dkak najeb du uko paapa, iwi, Yawe Nawat Kabuka, ikwoon i nji kadoon kad man.

22 K  plaak pi pakwoon katoh ki Na iba i, k  iko bti yi ikwulnun ddo ya ifah i een kap nan kalon kawulu. »

29

Yakob ayit na Rakel

1 Yakob akak ajej bgah apo  aya umban wi n aak ni umayar unuur.

2 Unuur ulon awin pliiik plon du u eh, itani iwajan  yi  nkaneel na npi ipiin  a og  i pa :  i pliiik m nt di di bajaan badaananaan itani yun ; k  plaak pi bajaan bad tna pa pa e wo pweek.

3 Woli itani bti ibi ayit, baji bak l plaak, kahaab   pliiik ka e danaan n taam. Balebale baji bakakan plaak kad t pa.

* 28:19 Betel :  i uheb r  dawoon katoh ki Na iba i.

4 Yakob ahepar bayafan aji : « Bayiṭ naan, nawo biki ṭuṅ ba? »

Kë bateema aji : « Nwo biki Haran. »

5 Kë akak aji na baka : « Naamme Laban abab Nahor i? »

Kë baji : « Nme'a. »

6 Kë akak aji : « Uleef uwo ujoob na a? »

Kë bateem aji : « Uwo ujoob na a. Tenan, Rakel, poonu abukul adoon abi hënk na ṅntaam. »

7 Kë aji na bayafan : « Unuur uhoji, wal uundobi ban wi pṭiṣan ṅntaam. Nadolan ṅa ṅadaan naṣë nakakan ṅa pṣaar. »

8 Kë bukun baṣë teema aji : « Nënihil kado han, ṅji ṅyoonk itani bti iyit, kabaa kël plaak pandëṭnuṅ pliik kadaanan ṅntaam. »

9 Bahum kaṭëlṣër kë Rakel aṣë ban na batani bi aṣin, awo nayafan.

10 Wi Yakob awinanṅ win Rakel, abuk Laban aninul ṅiintṅ, na batani bi aṣin, aṣë ya du pliik, akël plaak pandëṭnuṅ pa adaanan ṅntaam ṅi Laban aninul ṅiintṅ.

11 Abi amook Rakel aṣë jun ṅwooni.

12 Aṭupa kë awo ayiṭ aṣin, awo abuk Rebeka, kë poonu ṅnaaṭ uṅ aṣë ṭi aya aṭup aṣin.

13 Wi Laban amehanṅ me kë Yakob, abuk aṭa'ul, i i Rakel akjakunṅ, aṣë ṭi aya ayit na a, abaan amooka aṣë ṭija katohul. Yakob akakalëṣa uko unṭepunṅ bti.

14 Kë Laban aṣë ji : « Na manjoonan, pṅaak pankṭiinṅ ṭi intaaṅ yi naan pawoonṅ ṭi iwi. » Yakob aṭo du katohul aba pli.

Baaṭ biki Yakob

15 Laban aji na Yakob : « Pwo ayimi naan paṭu ido kalemparaan bë iinkdo kaluka i? ṭupaan uko wi inṅalunṅ nluku. »

16 Kë Laban aṣë ka bapoṭ baaṭ batëb : katim ki nateek kawo Leya kë ki nabaṣa kawo Rakel.

17 Leya anuura këṣ, kë uleef na kaara yi Rakel iṣë nuura.

18 Kë Yakob aṣë ṅal Rakel, aji na Laban : « Dlemparu ṅṣubal paaj na ulonṅ iṣë wulën Rakel nabaṣa i nu nniim. »

19 Kë ateema aji : « Dhokan pwulu a kë di pwula ṅiintṅ alonṅ, ṭoon ṭi katoh ki naan. »

20 Kë ṅṣubal paaj na ulonṅ ṅi Yakob alem-punṅ pyeenkna Rakel ṅaṭëp ji ṅnuur, ṭiki aṅala maakan.

21 Aji na Laban : « Wulaan ṅnaaṭ naan, ṭiki dlemp ṅṣubal ṅi nwoonṅ i kalemp. Wulaana, nhilna nniima. »

22 Laban adu baṅaanṅ biki utaak mëntṅ bti ado ufettu.

23 Kë wi utejan ubanunṅ, ajej Leya abukul awul Yakob, kë uṅ awinar na a.

24 Laban apënanṅ Tilpa nalemparul ṅnaaṭ awul Leya kë aklempara.

25 Wi nfa mambanunṅ kë Yakob aṣë win kë Leya i i afërananunṅ aṣë ya aji na Laban : « we wi idolnunṅ hënk ba? Mëntṅ Rakel akaanṅ kë nlemparu i? We ukaanṅ kë idaarën ba? »

26 Kë ateem aji : « ṭi utaakun, ṅnaanṅ aanji niimandën nabaṣa uteek.

27 Baaṅëṣan kanëm ki ṅnaanṅ ajaanṅ aṭo na aharul, ṅṣë wulu kak nabaṣa ; ilemparaan kak ṅṣubal paaj na ulonṅ pa a. »

28 Yakob ado uko wi ajakulunṅ, kë wi kanëm kabaanṅ kë awula Rakel kë aniimi.

29 Laban apënanṅ Bila nalemparul ṅnaaṭ awul Rakel kë aklempara.

30 Yakob awinar na Rakel, aṣë ṅala apel Leya ; aṭo kak ṅṣubal paaj na ulonṅ alempar aninul ṅiintṅ.

Babuk Yakob

31 *Yawe Nawat Kabuka awin kë Leya aanṅalanaa, aṣë do kë kabuk kajoobëṭ na a, kë Rakel aṣë wo aankbuk.

32 Leya amobana kayinṅ aṣë buk napoṭ ṅiintṅ i aṭuunṅ katim ki Ruben*, ṭiki aji : « Nawat Kabuka awin pṅagan pi naan, hënkunṅ ayin naan aṅalën. »

33 Akak amobana kayinṅ abuk napoṭ ṅiintṅ aji : « Nawat Kabuka atiink kë mëṅalanaa, aṣë kak awulën i. » Aṭu'a katim ki Fimeon†.

34 Amobana kak kayinṅ abuk napoṭ ṅiintṅ aṣë ji : « ṭi byaaṣ bi, ayin naan amëbanaanṅ bnuura ṭiki dbukara bapoṭ biintṅ bawajanṅ. » Awula katim ki Lewi‡.

35 Akak amobana kayinṅ abuk napoṭ ṅiintṅ, aji : « ṭi byaaṣ bi ddëman Nawat Kabuka.

* 29:32 *Ruben* : ṭi uhebërë daṭu kanaam katiinkare na awin. † 29:33 *Fimeon* : ṭi uhebërë daṭu kanaam katiinkare na atiink. ‡ 29:34 *Lewi* : ṭi uhebërë daṭu kanaam katiinkare na pmëban. § 29:35 *Yuda* : ṭi uhebërë daṭu kanaam katiinkare na ddëman.

» Ukaanj kë ațu'a katim ki YudaŞ, așe țaňan kabuk.

30

¹ Wi Rakel awinuň kë aanhil pbukar Yakob bapoț, așe kak akuj ımakul, aji na ayinul : « Woli iinwulën bapoț, kakeț. »

² Kë Yakob așe deebaț aji : « Nji dwoon Naşibați anneenaniin pka bapoț i? »

³ Kë aji : « Bila nalempar naan awi, winaran na a, abuk ți inkant naan*, nșe woona ți a nka bapoț nji kak. »

⁴ Awul ayinul Bila nalemparul kë adola ńaațul. Awinar na a,

⁵ kë Bila amobana kayiň abukar Yakob napoț ńiint.

⁶ Rakel aji : « Naşibați awayeșaan, atiinkën, awulën napoț ńiint. » Ukaanj kë ațu'a katim ki Dan†.

⁷ Bila nalempar Rakel akak amobana kayiň abukar Yakob napoț ńiint, uň mënțan awoon natëbantën i Bila.

⁸ Rakel aji : « Dgut na naweek naan ugut unțepuň uțup kë nji dșaan awat. » Ațu'a katim ki Neftali‡.

⁹ Wi Leya awinuň kë ațaňan kabuk, ajeț Filpa, nalemparul, awul Yakob kë ado ńaațul.

¹⁰ Filpa nalempar Leya abukar Yakob napoț ńiint.

¹¹ Leya aji : « Ni nji nnuurëndani! » ațu'a katim ki GadŞ.

¹² Filpa nalempar Leya, abukar Yakob napoț ńiint, uň mënț awoon natëbantën i Filpa.

¹³ Leya aji : « Mnlilan mi naan mandëmi! Baaț bado kadolën annuurandënuň. » Kë waň ukaanj kë ațu'a katim ki Ateer*.

¹⁴ Na pubël, Ruben aya du nșeeh așe win mnko mi kabuk. Ațij ma Leya anin. Kë Rakel așe ji na a : « Dkooțu kooț, țenaan ți mnko mi abuku ațijiiň. »

¹⁵ Kë ateema aji : « Uunkëșu wi itehuň ayin naan, ikak aňal pjeț mnko mi abuk naan. »

Rakel akak aji : « Keeri iwulën mnko mi abuku, ayin nja așe fër nța du meeț di nu. »

¹⁶ Kë wi Yakob akpënnuň uțeeh na utaakal, kë Leya așe pën akita aji na a : « Meet di naan di di ikfëruň nța, țiki dwul wul mnko mi abuk naan ihilna ibi na nji. » Kë afër na a utejan mënț.

¹⁷ Naşibați atiink Leya, kë amobana kayiň abuk napoț ńiint. Bapoț biint biki abukaruň Yakob bawo kañeen.

¹⁸ Aji : « Naşibați alukën, țiki dwul ayin naan nalempar naan. » Ațu abukul katim ki Itaakar†.

¹⁹ Leya akak amobana kayiň, napoț ńiint i abukuň awoon napaajanțën i abukaruň Yakob.

²⁰ Aji : « Naşibați ațenën uko unuura, uyaaş wi ayin naan adëmanaan țiki dwula bapoț biint paaț. » Awula katim ki Fabulon‡.

²¹ Akak abuk napoț ńaaț i ațuun katim ki Dina.

²² Naşibați aleș Rakel abot atiinka, adola kë akak abuk.

²³ Amobana kayiň abuk napoț ńiint, aji : « Naşibați ahil apënanaan mnkow. »

²⁴ Ațu'a katim ki YotefŞ așe ji : « *Yawe Nawat Kabuka akaan ahoțalëșën napoț ńiint alon kak. »

Batani bi Yakob

²⁵ Wi Rakel abukaanj buk Yotef kë Yakob așe ji na Laban : « Wutanaan nțiș, nya du uțaak wi naan.

²⁶ Wulaan babak naan na bahar naan banțuun kë nlemparu, nșe nya. Ime ulemp wi ndoluň pa iwi bnuura. »

²⁷ Kë Laban ateema aji : « Woli dwinana bnuura ți keș ki nu, kțo ți na nji, țiki pțoori pațupën kë iwi ițuun kë *Yawe Nawat Kabuka awulën bnuura. »

²⁸ Akak aji : « Țupaan uko wi inaluň uwo baluk bi nu, dluku wa. »

²⁹ Kë ateem aji : « Ime ți bkowu jibi nji nlempariin na jibi batani bi nu bakakuň wi bawoon ți iñen yi naan.

³⁰ Bka bi nu babi wo btiișu ji ndo kabi, hëkuň iwin jibi batumuň maakan na jibi

* **30:3** *Abuk ți inkant naan* : Napoț i Bila akbukun awo i Rakel. Uwo wo ji Rakel abukuluň. † **30:6** *Dan* : Ți uhebëre dawoon awayeșaan. ‡ **30:8** *Neftali* : Ți uhebëre dawoon ugut wi naan. § **30:11** *Gad* : Ți uhebëre Gad dațu kanaam katiinkare na dnuurandëni. * **30:13** *Ateer* : Ți uhebëre dațu kanaam katiinkare na dlilani. † **30:18** *Itaakar* : Ți uhebëre dațu kanaam katiinkare na baluk bi naan. ‡ **30:20** *Fabulon* : Ți uhebëre dațu kanaam katiinkare na adëman. § **30:24** *Yotef* Ți uhebëre dawoon akaan ahoțalëș.

Nawat Kabuka awuliin bnuura wi mbi-inuñ ði katohu. Hënkun, kë nji lum di di nji kalemparuñ katoh ki naan ba? »

³¹ Laban ahepara aji : « Kë we wi nji kawuliin? »

Kë atëem aji : « Iinkwulën nin uko ulon. Woli idinan uko wi nji kajakiin, kawohara nayafan kabot kayeñ nntaam nji nu.

³² Dya nta batani bi nu, katen nntaam bti nanwoon da, kapaş nntaam bti nanwoon na ndampu këme npiit na nkaneel njënal bti, nul nakwoon baluk bi naan*.

³³ Hënk di ikhiluñ pten me nwo natool ði uko wi njakiin: itënkle du nji nntaam nanwoon njanwo na ndampu këme npiit, na nkaneel nanwoon njanwo njënal këme kë dkiij kiij na. »

³⁴ Laban atëema aji : « Uwo bnuura, uwoon jibi ijakuñ. »

³⁵ Unuur mënt kë Laban aşë ya du batani apënan npi ndow bti nanwoon na ndampu këme npiit, na nkaneel nwaş njënal na nanwoon na uko unaakiirun na ufaatal, awul babukul.

³⁶ Kë baya na na uko unlowiirun ji nuur njawanñ nji poş na dko di Jakob akyafanaanun nntaam ndukiin ði batani bi Laban.

³⁷ Jakob aji ya ði nkko njawanñ nanwoon ði utaak mënt katib inah, kafejal dko dlon ði ya dadoo kak dfaatal.

³⁸ Aji jej inah infejalun yuñ kaşu ya ði kadun ki nntaam ði dko di njajan njadaanna ; nntaam njanwoon ði pay woli nabi udaan.

³⁹ Woli nawo ði pay njanwoon naten inah yi afejalun, kaşë buk nmpoñ nanwoon na ndampu këme npiit.

⁴⁰ Apaşë nkaneel aşu na kë njataan na nntaam nanwoon na ndampu na njënal. Hënk di awoon ði pka batani, aannaakrën nntaam nji nul na nji Laban.

⁴¹ Akak aji yoonk woli nntaam nkëm nnuura nawo ði pay aşë jej inah yi afejalun kaşu ði kadun ki na.

⁴² Uşale wo nbon nawoon ði pay aanji do han, hënk di di nntaam nbon nawoon nji Laban kë nkëm nnuura nawo nji Jakob.

⁴³ Hënk, kë Jakob akak ayok maakan, aka nntaam ntum, aka na balemp baş na biinñ, na nntaam nji pnkunkaali na njuuru.

31

Pti pi Jakob

¹ Wal mënt Jakob atiink kë bubuk Laban bakşup aji : « Jakob ajej bka bi aşin nja bti, bka bi aşin nja bi bi ayoknuñ hënk. »

² Akak win ði kaara ki Laban kë aankak wo jibi abiiñ awo na a ði kateeku.

³ Kë *Yawe Nawat Kabuka aşë ji na a : « Kakan du utaak wi başinu, du bayiñu, nji dwo na iwi. »

⁴ Jakob ado kë badu bi Rakel na Leya baya başenka du uşeeh wi awoon na batani bi nul.

⁵ Aji na baka : « Dwin ði kaara ki aşinan kë aankak awo na nji jibi abiiñ awo ði kateeku, kë Naşibañi i paapa ajaan adëman aşë wo na nji.

⁶ An ði ikowan name kë dlempar aşinan jibi nhiniin bti.

⁷ Aşinan, ul kë aşë guuraarën guur : aşëlëş uko wi ntiinkaraanun aji uwo baluk bi naan nyaaş ineen. Kë Naşibañi aşë wo aandi adolën buşaan.

⁸ Nyaaş bti nji ajakuñ: Nntaam nanwoon na ndampu nakwoon baluk bi naan, nntaam njanwoon nakwoon nmpoñ nanwoon na ndampu. Kë akale ji : Nanwoon npiit nakwoon baluk bi naan, nntaam njanwoon nakwoon npiit.

⁹ Hënk, kë Naşibañi apënan nntaam njanwoon aşinan awulën.

¹⁰ « ði wal wi nntaam nawoon ði pay, dkat kës kë kahaabëşa na nji, kë nwin kë ndow njanaan napaya kë njanwoon na ndampu, npiit këme nataprën.

¹¹ Kë uwanjut wi Naşibañi udu'ën aji : «Jakob,» kë nteem aji : «Nji wi.»

¹² Kë uji na nji : «Katan kës, iwin kë nkko bti nankpayiin nawo na ndampu na npiit këme ataprën ðiki dwin uko wi Laban akdoliin.

¹³ Nji Naşibañi ampënuñ awinana ði kadunu du Betel a, di ituluñ ukëra ði plaak pi itëfuñ abot amehna aji itaşën. Hënkun nañin ipën ði utaak wi, ikak du utaak wi kabuka ki nu.» »

* **30:32** Nkaneel njënal na nntaam nanwoon na ndampu këme npiit: ði utaak wi baka njaantumi.

14 Bi Rakel na Leya bateema aji : « Nhuma nka kafah kalon këme bka blonj ti iko yi aşinun i? »

15 Ndo kak kak hênkuñ bayaantj ti kës ki nul, wal wi ajejun un, awaapu abot ade uko wi awaaparun un.

16 Aa, bka bti bi Naşibaţi ajejunj ti aşinun bawo bi nun na babukun. Hênkuñ doon uko bti wi Naşibaţi ajakiinj. »

17 Yakob anaţa apayan babukul na baharul ti ntaam ni pnkunkaali.

18 Ajej ntaam ni nul, bka bi nul bti bi akaanj wi awoonj ti Padan-Aram, ajej ba pa ptiış du uko Itaak aşin du utaak wi Kanaan.

19 Laban aya wal mênţ ppuunk nkaneel, kë Rakel aşë kiij itu yi aşin.

20 Yakob aya amena mena, kë Laban naharameenj aammee.

21 Aţi na bka bi nul bti aya amuur bdëk bi Èfrat, aşë ya umbanj wi inkunj yi Galad.

Laban adookar na Yakob

22 Wi udolonj nnuur njwajantj, kë başë şup Laban kë Yakob aţi.

23 Ajej babuk aşin adookar na a ado nnuur paaj na ulonj abaa moba du inkunj yi Galad.

24 Na utejan, Naşibaţi apên ti ntaafi awinana ti kadun ki Laban naharameenj, aji na a : « Taafaraan, meen jibi ikyaanj kaţiini na Yakob. »

25 Laban aban du dko di Yakob atarunj kaloona ki nul du inkunj yi Galad, aşë tar kak kaloona ki nul da, ul na bañaanj biki nul.

26 Aji na Yakob : « we umobiinj ba? We ukaanj kë iguurën ba? Adoo ya na babuk naan ji bawo bakalabuş biki ikaanunj du ugut. »

27 We ukaanj kë imena mena aya ba? Iwo i lah kaşupên nşë nwutu iya na mnlilan, nñootanana na iyeeh na nntambër na bntuni.

28 Iindo wutën mmook babab naan na babuk naan. Na manjoonan ido do ji napên.

29 Dhilan lah kadolu buţaan, kë Naşibaţi i şaaş ajaanj adëman aşë jakën na utejan utakal : « Taafaraan, meen jibi kyayi kaţiini na Yakob. »

30 Kë woli iwo i pya ţiki inuh katoh ki şaaş, we ukaanj kë ikiiş itu yi naan? »

31 Yakob ateema aji : « Iwinle kë nya amena mena, dşal kë iteehën babuku. »

32 Kë du ñaanj i işaanj aţenkna itu yi nu, an mênţan akeţ. Neejan iten, bañaanj biki nja bawo bamaar, iwinle uko wi nu kjej wa. » Yakob aamme kë Rakel akiijun itu mênţ.

33 Laban aya neej du kaloona ki Yakob, apên aya du ki Leya, akak apên aya du iloona yi balempar babukul batëb aanwin nin uko ulonj. Wi akpënuñ ti kaloona ki Leya, aşë neej du ki Rakel.

34 Kë Rakel anjejunj ktu kuñ aşë jej ka aţu ti uko uţoori wi bajaanj baţu ti feţ di untaam wi pnkunkaali aşë ţo ti wa duuţ. Laban aten tenan ti kaloona bti aanwin nin uko ulonj.

35 Kë Rakel aşë ji na aşin : « Ajug naan awutan kadeebaţ woli mënata wi aneejunj, dwin pli. » Hênk, kë Laban ala anoor aanwin nin uko ulonj.

36 Wal mênţ kë Yakob aşë deebaţ aşë noman na Laban aji : « Uko uwuţaan uhonj wi ndoliinj ba? We wi njubaniinj ba? Kë ido bi duka duka ti kafet naan. »

37 Iten ti iko yi naan bti bë iinwin win nin kako kalonj ki nu. Iwinle kalonj, kpënan ka ti kadun ki bañaanj biki nu na biki naan, bawo bamaar.

38 Nşubal iñeen ntëb ni ni nwoonj ti katohu, nkaneel ni nu na npi ni nu njaambaanj kapara, kë mënde nin udow ti batani bi nu.

39 Woli nkoko ni uţeeh njafinj untaam ulonj mënji kaţiju wa, ni djaanj kaluk wa. Iji ktu'ën pluk ntaam ni bakiijunj na pnak këme na utejan.

40 Bnuur baji batëren na pnak, ujonţ ka-neenanaan bnjoy na utejan.

41 Nşubal iñeen ntëb ni ni ni nwoonj du katohu : dlemparu nşubal iñeen na nbaakër pa babuku, abot alemparu paaj pa batani bi nu, kë iwi itëlëş uko wi ntiinkarunj aji uwo baluk bi naan nyaaş iñeen.

42 Woli Naşibaţi, i Paapa na Abraham aşin bajaanj badëman, Naşibaţi i Itaak akţiinj, aanwo lah na ni, kdolën ntiış iñen ijinţ. Kë Naşibaţi aşë win unoor wi naan na ulemp wi iñen yi naan, kë utejan unţepunj kë aşë wayëş nja. »

Bhonar bi Yakob na Laban

43 Laban ateema aji : « Baaţ biki bawo babuk naan, kë bapoţ biki bawo biki naan. Nntaam ni bti njawo ni naan. Uko wi ikwinunj »

hënk bti uwo wi naan. Kë nji we wi nhi-lanun kado pa babak naan na bapoŕ biki babukun?

⁴⁴ Joh ndo bhoŕar nji na iwi. Ndo uko mëntŭ uyuuŭ kë andoli ahonŭ atëntŭl uko ulonŭ. »

⁴⁵ Kë Jakob ašë tëf plaak,

⁴⁶ akak aji na bañaanŭ biki nul bajejëntŭ mnlaak. Kë bajejëntŭ mnlaak ado bnjunŭ, ašë ƣo ade bukal bti ƣi mnlaak mëntŭ.

⁴⁷ Laban adu dko mëntŭ Yegar Fahaduta*, kë Jakob adu da Galeed†.

⁴⁸ Laban aji : « Bnjunŭ bi mnlaak bi bakyu-ujunŭ kë nhoŕar nƣa nji na iwi. » Ukaanŭ kë badu da aji Galeed.

⁴⁹ Bakak adu da aji Mišpa‡, ƣiki Laban aji : «*Yawe Nawat Kabuka akdoonŭ kayenŭ nja, nja batëb bti, woli nënkaŭ awinar.

⁵⁰ Woli inooran babak naan këme ajej baatŭ balonŭ ahoţalëš ƣi baka, mëntŭ ñaanŭ akwayëšunŭ nja, lipariin, Našibaţi akwayëšunŭ nja. »

⁵¹ Akak aji na Jakob : « Iwin bnjunŭ bi mnlaak bi na plaak pantëfunŭ pi ƣi ptoof pi nja,

⁵² ikwoonŭ uko unkyujunŭ uko wi ndolonŭ nƣa di. Mënwo i kaţëp bnjunŭ bi na plaak pi kaya du umbanŭ wi nu na ušal uwuţaan. Kë iwi kak iinwo i kaţëp pa kabi di umbanŭ wi naan na ušal uwuţaan.

⁵³ Našibaţi i Abraham, i Nahor na i ba-teem baka akwayëšunŭ nja. »

Jakob amehna ƣi katim ki Našibaţi i Itaak ašin akţiinŭ.

⁵⁴ Afiŕar Našibaţi untaam du pnkunŭ ašë du bayiţul babi bade. Bade ašë fër du pnkunŭ.

32

¹ Laban anaţa na nfa kub, aya amook bababul na babakul aňehandër baka bnuura ašë ƣiis katoŭul.

² Jakob aya na bgahul, kë nwanjutŭ nji Našibaţi njašë bi ayit na a.

³ Kë wi awinanŭ win nja ašë ji : « Pntuk pi bañaanŭ biki Našibaţi pii pi! » Adu dko mëntŭ Mahanayim*.

Jakob abomandër pyit na Etawu

* **31:47** Yegar Fahaduta : ƣi uţup wi baharameenŭ dawoonŭ Bnjunŭ bi bamaar. † **31:47** Galeed : ƣi uehëbërë danaam katiinkare na Bnjunŭ bi bamaar. ‡ **31:49** Mišpa dawoonŭ dko dyenŭ ƣi uehëbërë. * **32:3** Mahanayim : ƣi uehëbërë dawoonŭ knţuk ktëb.

⁴ Jakob ayil bañaanŭ du Etawu abuk ašin, bajota kadun, aya du a du inkunŭ yi Feyir du uţaak wi Edom.

⁵ Aji na baka : « Uko wi, wi nakyaanŭ kaţup Etawu ajug naan, najakana : “Uko wi, wi wi Jakob nalemparu ajakunŭ, aji : Dya du uko Laban aţo da te hënkuŭ.

⁶ Dya ka da nŕngit, njuuru, npi, nknaneel na balemp biinţ na baatŭ. Dnal ajug naan ame wa nhilna nwinana bnuura ƣi kadunul.” »

⁷ Bayili bakak du Jakob aji na a : « Npënna du Etawu abuk šaaš. Ul ƣi uleeful abi pyit na iwi awo na biinţ iñeen uweek nbaakër (400). »

⁸ Wal mëntŭ kë Jakob ašë lënka maakan abot ahaajala. Afaaš bañaanŭ banwoonŭ na a, na nknaneel na npi na nŕngit na nŕntaam nji pnkunkaali, ado ifah itëb.

⁹ Ašal aji : « Woli Etawu aya jotna bañaanŭ biki kafah kalonŭ, bañaanŭ biki kandukiinŭ bahil kaţi na iko yi bawoonaanunŭ. »

¹⁰ Aňehan Našibaţi aji : « Našibaţi i Abraham ateem naan na i Itaak paapa bajaanŭ badëman, iwi *Yawe Nawat Kabuka ijakunŭ na nji : “Kakan du uţaak wi bašinu du bayiţu ddolu bnuura.”

¹¹ Dpoţët maakan pa uko na bnuura bti yi ikdolaanŭ do nalemparu. Wal wi mbiinŭ amuur bdëk bi Yordan bi, dwoha aloolan na pmul, kë hënkuŭ nšaanŭ awo na bañaanŭ ado hil afaaš baka ado knţuk ktëb.

¹² Dkooţu kooţ buranaanŭ ƣi Etawu abuk paapa. Dţi abi ajotnaanŭ afinŭ baatŭ biki naan na babak baka.

¹³ Kë iwi išaanŭ ajakën iwulën iko inuura kaţuman kabot kado pntaali pankpënnunŭ ƣi nji patum ji pyiw pi bdëk, pi nin ñaanŭ alonŭ awoonŭ aanhil pfën. »

¹⁴ Jakob afër ƣi dko mëntŭ. Ajej uko wi ahilanunŭ kaţenŭ Etawu abuk ašin ƣi uko wi awoonaanunŭ.

¹⁵ Ajej npi nwaatŭ iñeen uweek nţëb (200) na ndow iñeen nţëb, na nknaneel nwaatŭ iñeen uweek nţëb (200) na nkaš iñeen nţëb.

¹⁶ Ajej kak nŕntaam nji pnkunkaali iñeen nwananŭ na nmpoţi nankbootunŭ, nŕngit nwaatŭ iñeen nbaakër na nkaš iñeen, njuuru nwaatŭ iñeen nţëb na nkaš iñeen.

17 Apatëş nntaam nandoli aşë wul na balemparul aji na baka : « Najotan kadun, batani başë bado kaduk btënt uko untuun kalow. »

18 Uko wi aтуun nalemparul nateek pdo wii wi, aji na a : « Woli iyit na Etawu abuk paapa, kë aheparu ñaan iklemparun, dko di ikyaan, na anwoon ajug batani bi igakanun, »

19 kteema kaji : “Two yi Jakob nalemparu, aţenu ţen ya iwi Etawu ajug naan, ul ţi uleeful adoo bi, awo ţi kafetun.” »

20 Akak aту natëbantën na nawajantën na banwoon na itani bti baţup uko wi ajakun na nateek wi bakwinun Etawu.

21 Akak aji na baka baji : « Jakob nalemparu abi ţi kafetun. » Aşal wal mënt aji : « Ddo udeeb uwala na a na iko yi nji kaţenulun, wal mënt mbaa nhil nwinana ţi kadunul. Ahilan kamiirën. »

22 Ajotan iko bti yi awoon i kaţen abuk aşin kadun, aşë duka du pntuk na bañaan biki nul.

Kampëtar ki Jakob na Naşibaţi

23 Na utejan mëntan wun, Jakob anaţa aje baat batëb biki nul, na balempar baka, Bila na Filpa, na babukul biint iñeen na aloolan, amuur na baka kabuul ki Yabok.

24 Wi adolon kë bamuuri, abot amuuran bka bi nul bti,

25 aduka aloolan. Kë ñiint alon aşë bi apëtar na a te mnjint.

26 Wi un mënt awinun kë aanhil pwata aşë koba ţi pnkuunt, kë pabuur na a.

27 Aji na Jakob : « Wutanaan nya, mnjint mambani. »

Kë atëem aji : « Mënkwatanu bë iiññehandëraan bnuura. »

28 Ahepara aji : « Katimu kawo hum? »

Kë atëem aji : « Jakob. »

29 Kë aşë ji na a : « Baankak kado kadu'u Jakob, iwo Itrayel†, ţiki ipëtar na Naşibaţi abot apëtar na bañaan, kë iwi işaan awat. »

30 Jakob aji na a : « Dkooţu kooţ ţupaan katimu. »

Kë atëem aji : « we ukaan kë ikheparaan katim naan? » Aşë ñehandëra bnuura ţi dko mëntan dun.

31 Jakob aту dko mënt katim ki Penuwel‡, ţiki aji : « Dwin Naşibaţi na kęş naan aşë wo mënkeţi. »

32 Wi unuur ujintun, aţëp kabuul du Penuwel aşë jiink.

33 Uko mënt ukaan kë bañaan biki Itrayel baanji bade kantaañ ki pnkuunt ţiki dul di Naşibaţi akobun Jakob.

33

Pyit pi Jakob na Etawu

1 Jakob akat kęş aşë win kë Etawu akbi, awo na biint iñeen uweek nbaakër (400), kë Jakob aşë jej bapoţ apatëş, awul baka banin baka, Leya, Rakel, na balemp biki baka Bila na Filpa.

2 Aту baat balemp na babuk baka ţi kadun, kë Leya ayeenk na biki nul, Rakel kë abaañşaan na Yotef.

3 Ul kë aşë jot kadun, aya aşë nup adoo do nyaaş paaj na ulon aşë aňog abuk aşin.

4 Etawu aţi aya ayit na a, alut amooka, kë başë wo ţi nwooni.

5 Etawu akat kęş awin baat na bapoţ aşë hepara aji : « Bañaan biki bawo bahon ba? »

Kë atëem aji : « Bapoţ biki Naşibaţi ţi pjoob bkow pi nul awulun nalemparu. »

6 Balemp baat baňog na babuk baka, abi aņup ţi kadun ki Etawu.

7 Leya kë aňog na biki nul, abi aņup ţi kadunul. Kë Yotef akak aňog na Rakel abi aņup.

8 Wal mënt kë Etawu aşë ji na Jakob : « Kë we uwoon pntuk pi bañaan na nntaam ni nyitanaanun ba? »

Kë atëem aji : « Dnal nal pwinana bnuura ţi kęş ki ajug naan ukaan. »

9 Kë Etawu aji na a : « Abuk paap, iko yi nwoonaanun ikęşi, dukiin na bka bi nu. »

10 Kë atëema aji : « A-a, woli dwinana bnuura ţi kęş ki nu, kdinan kayeenk uko wi nwuliin. Hënk di uwoon, dpën awinana ţi kadunu jibi ñaan ajaan apën kawinana ţi kadun ki Naşibaţi, kë iyeenkën na uhaaş ujint.

11 Keeri idinan iyeenk uko wi nwuliin, wi nwinaniin bnuura ţi kęş ki Naşibaţi awo na

† 32:29 Itrayel: Ţi uhebërë daţu kanaam na apëtar na Naşibaţi. ‡ 32:31 Penuwel: Ţi uhebërë dawoon kaara di Naşibaţi.

uko bti wi nnumiinj. » Ažiini žiini haŋ te kē uŋ adoo dinan.

Bi Jakob na Etawu bawayēšēri

¹² Wi babanuŋ ŋuŋ, kē Etawu ašē ji na Jakob : « Joh ŋnaŋa ŋya, ddo kapoš ži kadun na baŋaanaŋ biki naan. »

¹³ Kē ateema aji : « Ajug naan ame kē bapož baŋeeŋēti kē nkak awo i kažu ušal ži ŋnaaam ŋankbootuŋ. Woli dmint mintan ŋa unuur uloolan ŋnaaam bti kakež.

¹⁴ Ajug naan akeeri jot nalemparul kadun, ŋji ddo kapoš btišu na batani bi ŋgakanuŋ na bapož te kadoo kaban du ajug naan du Feyir. »

¹⁵ Kē Etawu aji na a : « Ddukaru baŋaanaŋ baloŋ ži bangakandēruŋ na ŋji. »

Kē ateem aji : « Ndolna we? Uko unkaanaŋ udooni uwo nwinana bnuura ži kēš ki ajug naan. »

¹⁶ Kē Etawu ajeŋ unuur mēntž bgah aya Feyir,

¹⁷ kē Jakob, ul ašē ya Fukot. Aniw da katoh abot ado impen pa ŋnaaam. Uko mēntž ukaanaŋ kē bažu dko mēntž katim ki Fukot*.

Jakob aban du Fikem

¹⁸ Wi Jakob apēnnuŋ Padan-Aram, aban najoob du ubeeka wi Fikem du uŋaak wi Kanaan. Afēž ataanaŋ na ubeeka.

¹⁹ Anug dko di atarnuŋ kaloona ži babuk Hamor ašin Fikem. Anugar da ktaka iŋeen uweek ki bažaknuŋ untaam.

²⁰ Aboman da *bliit bi mngur, ašē žu ba katim ki « El Elohe Itrayel†. »

34

Uko wi Dina

¹ Dina napož ŋnaaž i Leya abiiŋ abukar Jakob apēn pya kawin baž biki uŋaak wi bawooŋ.

² Kē Fikem, abuk Hamor nahitit naših i uŋaak ašē wina. Amoba, ažušana.

³ Kē uhaaš ušē wo ži Dina poonu abuk Jakob kē aŋala ala'a baniw.

⁴ Aya aji na Hamor ašin : « Yaan iŋehandērēn poonu uŋ nniima. »

⁵ Bažuŋ Jakob kē bažuŋan Dina abukul, kē jibi babukul biintž bawooŋ du uŋeeh na

batani aanji nin uko uloŋ kē bado pēnna uŋeeh.

⁶ Hamor, ašin Fikem, aya du uko Jakob kaya kažiini na a.

⁷ Uŋēnk wal mēntž kē babuk Jakob biintž bakamšii, bame uko unŋepuŋ. Uko mēntž ude baka, kē badeebaž maakan žiki Fikem ado Itrayel uko unwuŋuŋ maakan wi apiinŋuŋ na abuk Jakob. ŋnaanaŋ aanwo kadoo haŋ.

⁸ Kē Hamor ašē ji na baka : « Fikem abuk naan aŋal poonu abukan na manjoonan. Nawulana a aniiim.

⁹ Nawulan ŋtiinkar ŋbot ŋmēbandēr : nawulun babukan baadž ŋniim, un kak ŋwulan biki nun naniim.

¹⁰ Nažuon ži na un, uŋaak wi uwo wi nan, nafēž na un nado kapoš jibi naŋali. »

¹¹ Wal mēntž Fikem aji na ašin poonu na baweekul : « Nawutan nwinana bnuura ži kadunan, dwulan uko bti wi nakheparaanaŋ.

¹² Ddo uko bti wi naŋaluŋ, uko uloolan žaŋ wi wi nŋaluŋ, nawulaan abukan nniim. »

¹³ Babuk Jakob bateem Fikem na ašin, bado mntit na baka žiki ažuŋan abuk ašin baka.

¹⁴ Baji na baka : « ŋŋnhilan kawul abuk ašinun ŋiintž anwooŋ aanwala katēmp aniiim. Uko mēntž uwo mnkow pa un.

¹⁵ ŋdinanan uko wi naheparaŋ woli nado uko wi : nakakan ji un, nawalan biintž biki nan katēmp bti.

¹⁶ Wal mēntž ŋwulan babukun baadž, kabot kajeŋ babukan baadž, ŋžo na an kak, ŋwo pntaali ploolan.

¹⁷ Ašē wo woli naandi ptiinkun, ŋjeŋ abuk ašinun kaya na bgahun. »

¹⁸ Užuŋ wi baka ulil bi Hamor na Fikem abukul.

¹⁹ Fikem awooŋ anwinaniinj bnuura ži katoh ki ašin bti, aanwo na nšal ŋtēb ži uko wi bajakuluŋ, žiki aŋal poonu abuk Jakob maakan.

²⁰ Hamor na Fikem abukul baya du uneej ubeeka ažiini na biintž biki wa aji :

²¹ « Baŋaanaŋ biki bawo na ušal unuura : Bažuon ži uŋaak wi na nja, udēmi, bado kapoš

* 33:17 Fukot : Ži uhebērē dawooŋ impen. † 33:20 El Elohe Itrayel : Dawooŋ Našibaži awo Našibaži i Itrayel.

jibi banjali ndo kaniim baat biki baka, bado kaniim biki nja.

²² Kë uko uloolan ukтуун badi pto na nja bti, nwo pntaali ploolan. Uko mēnt wii wi : biint biki nja bti bawo kawala katēmp jibi bukal bawaliin ka.

²³ Itani yi baka, bka bi baka na nntaam ni baka bti iinkkak wal mēnt yi nja i? Nawulan ndinan baka uko wi bajakuñ, başē baduka na nja. »

²⁴ Baweek biki ubeeka batiink uko wi Hamor na Fikem abukul bajakuñ. Kë biint biki ubeeka bti baya wala katēmp.

Plukan pi Fimeon na Lewi

²⁵ Unuur uwajantēn wi nleef nakteen banwaliin katēmp kē banoori, kē bi Fimeon na Lewi, babuk Jakob biint, baweek Dina, başē naşa ajej ikej yi baka apoş aneey ti ubeeka kē nin nnañ aankit baka, adēpa ti biint bti afiñ.

²⁶ Bafiñ kak bi Hamor na Fikem abukul ajej Dina apēnan ti katoh ki Fikem aşē ya.

²⁷ Babuk Jakob babi abaañēş banklaañ pkeş, ajej iko bti inwoon ti ubeeka, tiki bakowandēn aşa baka.

²⁸ Bajej ni na nkaneel na ngit na nbuuru ni baka na iko inwoon du ubeeka na nteeh.

²⁹ Bajej bka bi baka bti, babuk baka na bahar baka, na iko bti yi bakaan ti itoh yi baka.

³⁰ Jakob aji na bi Fimeon na Lewi : « Nañjaraan bñup. Naşa kē nkak nnañ nawuñaan maakan ti kēş ki bañaan biki utaak wi bakanaan na wi baperitit. Woli batiinkar abi agutan na nja bafiñēn na biki katoh naan bti tiki başum apel nja maakan. »

³¹ Kē başē teema aji : « Nwo kawut bado aşa'un ji awo naşuunk i? »

35

Yakob du Betel

¹ Naşibaţi aji na Jakob : « Nañiin iya Betel iya išo da. Yaan ido da *bliit bi mngur pa nji Naşibaţi, nji mpēnuñ awinana ti kadunu wi iktiin Etawu abuk şaaş. »

² Jakob aji na bañaan biki katohul na bangakandēruñ na a bti aji : « Napēnaan

itu yi najaan nadēman ti ptoofan, nadolan bañow nakakna najint ti kēş ki Naşibaţi. Naşēlşan kak imişa.

³ Najoh nya Betel ddo da bliit pa Naşibaţi antiinknuñ wi nwoon ti mntēg, antēknunñ ti bayaaş bi ndoluñ. »

⁴ Bapēnan itu yi bawoonaanuñ na irinku yi başuunñ ti ibaţ* awul Jakob kē amoy ti bko bweek banwoonñ ti kañog Fikem.

⁵ Wal mēnt kē başē naşa atool pya. Naşibaţi aşa palēnk ti nbeeka nñfooyuñ dko di babinñ awo, kē bañaan banwoonñ da baandookar na baka.

⁶ Jakob na bañaan biki awoonaanuñ bti baban du Lut du utaak wi Kana. Dko mēnt dawoon Betel.

⁷ Aboman da bliit bi mngur aşē du dko mēnt El Betel†, tiki dul di di Naşibaţi apēnuñ awinana ti kadunul wi aktiinñ abuk aşin.

⁸ Wi bawoonñ da kē Debora, nnaş ambiin ayewi Rebeka aşē keş, kē bamoya du Betel du pteef bi bko bweek banwoonñ da. Uko wañ ukañ kē Jakob adu bko mēnt aji bko bweek bi nwooni.

⁹ Naşibaţi akak apēn awinana ti kadun ki Jakob wi apēnuñ Padan-Aram, awula bnuura.

¹⁰ Aji na a : « Katimu kawo Jakob, kē başē wo baankak ado kadu'u Jakob ; katimu kawo Itrayel‡. » Kē hēnk di aşa'u luñ katim ki Itrayel.

¹¹ Naşibaţi akak aji na a : « Nji dwoon *El Şaday, Naşibaţi Anhiniin iko bti. Kabuk kajoobēş na iwi ibot ibuk ituman. Pntaali pankpēnuñ ti iwi pawo utaak, pado wo ntaak ntum ; başih babot bapēnna ti iwi.

¹² Utaak wi nwuluñ Abraham na Itaak dwulu wa, kabot kawul pntaali pankmbiinñ ti kafetu apēnna ti iwi utaak wi. »

¹³ Kē Naşibaţi aşē pēn ti kadunul aya.

¹⁴ Jakob ajej plaak atēf ti dko di Naşibaţi abiinñ añiiniyaan na a, ajatan ti pa abot atul ukēra ti pa.

¹⁵ Adu dko di Naşibaţi abiinñ añiini na a aji BetelŞ.

Kabuka ki Benyamin na pkeş pi Rakel

* **35:4** *Irinku yi başuunñ ti ibaţ*: Baji başa ya buñaan bawutna kajotna baka. † **35:7** *El Betel*: Ti uhebēre dawoon Naşibaţi i Betel. ‡ **35:10** *Itrayel*: Ti uhebēre danaam na apētar na Naşibaţi. § **35:15** *Betel*: Ti uhebēre dawoon katoh ki Naşibaţi.

16 Yakob na bañaan biki nul bapën du Betel aya. Baankak alow Efrata, kë Raket ašë buk. Kabuk kanoorana maakan.

17 Wal wi akhajun na pdo na kabuk kë ñaaŋ ankbuk bukanulun ašë ji na a : « Wutan kalënk, ikak abuk napoŋ ñiint. »

18 Anoor maakan ado ñogan pkeŋ, kë wi abanun ŋi pjëmša ašë wul napoŋ katim ki Ben-Oni*, kë Yakob ašë wula katim ki Benyamin†.

19 Raket akeŋi, kë bamoya du bgah bi Efrata, dko mënt dawoon Betleyem.

20 Yakob atëf plaak ŋi bhër bi nul. Plaak pi bhër bi Raket mënt pawoon da hënk te nŋa ayuuj dko di amoynaaniin.

Pjuban pi Ruben

21 Yakob i bakakun ado Itrayel anaŋa na bañaan biki nul aya atëp Migdal-Eder ašë tar kaloona ki nul.

22 Wi bawoon ŋi utaak wun kë Ruben ašë ya apiint na Bila, ñaaŋ i ašin awoonaanun, kë baŋup ašin uko mënt.

Babuk Yakob

Babuk Yakob biint bawo iñeen na batëb.

23 Biint biki abukun na Leya bawo : Ruben bajeenul, Timeyon, Lewi, Yuda, Itaakar, na Fabulon.

24 Kë biki abukun na Raket bawo : Yotef na Benyamin.

25 Kë biki Bila nalemp i Raket bawo : Dan na Neftali. Kë biki Filpa nalemp i Leya bawo : Gad na Ater.

26 Bapoŋ bukun biki Yakob abukun wi awoon du Padan-Aram.

Pkeŋ pi Itaak

27 Yakob aban du uko ašin du Mamre du Kiriyat-Arba, dul dawoon Hebron. Dul di Abraham na Itaak babin afët.

28 Itaak aka nŋsubal iñeen-week na iñeen bakreŋ (180),

29 ašë noorfën aya du bajugul. Wi akkeŋun, aŋafi, kë nnuur ŋi nul nbot atum. Etawu na Yakob babukul kë bamoya.

36

Baaŋ na bapoŋ biki Etawu

1 Pntaali pampënnun ŋi Etawu pii pi, pul pawoon Edom :

2 Etawu aniim baaŋ biki Kanaan, baaŋ mënt biki biki : Ada na Oholibama na Batmat. Ada awo abuk Elon nahitit, kë Oholibama awo abuk abot awo abab Tibeyon nahiwit.

3 Batmat awo abuk Iŋmayel. Nebayot awo abuk ašin.

4 Ada abukar Etawu Elifat, kë Batmat abuk Reuwel.

5 Oholibama abuk Yewuŋ, Yalam na Korah. Bukun bawoon biint babak Etawu bambukiin du utaak wi Kanaan.

6 Etawu ajej baharul, babakul na bañaan biki katohul bti, itani yi nul na nŋtaam ŋi nul bti na iko bti yi akaan wi awoon ŋi utaak wi Kanaan aya utaak wi Feyir alow Yakob abuk ašin.

7 Itani yi baka idëm wal mënt maakan kë utaak wi bafëtun uunhil pkëŋ baka ŋiki itani yi baka itum maakan.

8 Hënk, kë Etawu aya afët du dko di pnkun du Feyir. Etawu dawoon Edom.

Babuk Etawu du Feyir

9 Pntaali pi Etawu ašin bahedomit anfëtun du dko di pnkun du Feyir pii pi :

10 Itim yi biint babak Etawu yii yi : Elifat awo abuk Ada ahar Etawu, kë Reuwel awo abuk Batmat ahar Etawu kak.

11 Elifat abuk Teman, Omar, ŋefo, Gatam, na Kenat.

12 Elifat abuk Etawu akak awo na ñaaŋ alon i awoon aanniimi, kë abukara Amalek. Bukun bawoon babab Ada ahar Etawu.

13 Kë biki Reuwel bawo : Nahat, Ferah, ŋama, na Mitaa. Bukun bawoon babab Batmat ahar Etawu.

14 Kë Etawu abuk na Oholibama aharul abuk Ana, poonu abuk Tibeyon, bi Yewuŋ, Yalem na Korah.

Baweek biki Edom

15 Bañaan banwoon baweek ŋi pntaali pampënnun ŋi Etawu biki biki :

Baweek bampënnun ŋi Elifat bajeenul bawo : Teman, Omar, ŋefo, Kenat, Korah,

16 Gatam na Amalek. Bukun bawoon baweek bampënnun ŋi Elifat abuk Ada.

* **35:18 Ben-Oni** : ŋi uhebërë dawoon napoŋ i unoor wi naan. † **35:18 Benyamin** : ŋi uhebërë dawoon napoŋ i kañen naan kadeenu.

17 Kë bampënnuñ ti Reuwel abuk Etawu bawo : Nahat, Ferah, Şaama, Mitaa. Bukuñ bawoon baweek bampënnuñ ti Reuwel abuk Baţmat ahar Etawu du uţaak wi Edom.

18 Kë baweek bampënnuñ ti Oholibama abuk Ana, ahar Etawu bawo : Yewuş, Yalam, na Korah. Bukuñ bawoon baweek biki Etawu abukuñ na Oholibama abuk Ana.

19 Bukuñ bawoon babuk Etawu baweek biki Edom.

Babuk Feyir nahorit

20 Babuk Feyir nahorit bawoon banfëtuñ uteek ti uţaak wuñ, bawo : Lotan, Şobal, Fibeyon, Ana

21 Dişon, Eşer, na Dişan bukuñ bawoon baweek biki bahorit, babuk Feyir du uţaak wi Edom.

22 Babuk Lotan bawo : Hori, na Heman, kë abuk aşin Heman ñaaţ awo Timnah.

23 Babuk Şobal bawo : Alwan, Manahat, Ebal, Şefo na Onam.

24 Babuk Fibeyon bawo : Aya na Ana. Ana mënţ ayaan awin du *pndiiş dko di meel mnyik wi akyafanuñ ŋbuuru ŋi Fibeyon aşin.

25 Babuk Ana bawo : Dişon, na Oholibama abukul ñaaţ.

26 Biki Dişon bawo : Hemdan, Eşban, Yitrana na Keran.

27 Babuk Eşer bawo : Bilhan, Fawan na Akan.

28 Babuk Dişan bawo : Uş na Aran.

29 Baweek biki bahorit bawo : Lotan, Şobal, Fibeyon, Ana,

30 Dişon, Eşer, na Dişan. Bukuñ bawoon baweek bahorit du uţaak wi Feyir.

Başih biki Edom

31 Bañaan biki bawoon başihuñ du uţaak wi Edom ji naşih alon ti biki Itrayel abi ado kaşih.

32 Bela abuk Bewor aşih du Edom, kë ubeeka wi nul uwo katim ki Dinhaba.

33 Bela akeţ, kë Yobab abuk Ferah i ubeeka wi Botra ayeenk aşih.

34 Wi Yobab akeţuñ, kë Huşam i uţaak wi batemanit ayeenk aşih.

35 Wi Huşam akeţuñ, kë Hadad, abuk Bedad ayeenk aşih. Ul agutuñ na bamadiyanit abot akob baka du ŋteeh ŋi Mowab, katim ki ubeeka wi nul kawo Awit.

36 Wi Hadad akeţuñ kë Falma i Maşreka ayeenk ti a aşih.

37 Wi Falma akeţuñ kë Şawul i Rehobot-ha-Nahar aşë yeenk aşih.

38 Wi Şawul akeţuñ kë Baal-Hanan, abuk Akbor aşë yeenk ti a aşih.

39 Wi Bal-Hanan abuk Akbor akeţuñ kë Hadar ayeenk aşih, ubeeka wi nul uwo Pawu ; aharul awo Mehetabel abuk Matred abuk Meh-Tahab.

Baweek biki Edom kak

40 Itim yi baweek bampënnuñ ti Etawu yii yi ; baduuna baka andoli ti katoh ki apënnuñ na ti dko di afëtuñ: Timnah, Alwa, Yetet,

41 Oholibama, Ela, Piñon,

42 Kenat, Teman, Mibşar,

43 na Magdiyel, na Iram. Bukuñ bawoon baweek bampënnuñ ti Etawu aşin bahedomit. Baduuna baka andoli ti uţaak wi afëtuñ.

37

1 Kë Yakob ul aşë duka du uţaak wi Kanaan wi aşin abiiñ awo.

Yotef na babak aşin

2 Uko wi katoh ki Yakob wii wi : Yotef aka ŋşubal iñeen na paaj na ulon aji yafan ŋkaneel na ŋpi na babak aşin. Ado kpoţ ki nul na babak Bila na Filpa bahar aşin. Yotef abi ţup aşin baka aji baji bado iko iwuţaan.

3 Kë Yakob i bakakuñ ado Itrayel aşë ŋal Yotef apelan babakul bti ţiki abuka wi awoon naţaf, ado kë badola kamişa kanuura.

4 Kë babak aşin başë win kë aşin baka aŋala apel baka, kë başë şoor Yotef adoo wo baanji baţiini na a bnuura.

5 Unuur ulon, Yotef aţaafi aşë ţup ŋa babak aşin, kë bukal babaa şoor şoor maakan apel.

6 Yotef aji na baka : « Natiinkan ŋţaafi ŋi ndoluñ:

7 Dţaafi kë ŋwo wo ji ŋwo ti ptan intooliin du uţeeh, kë bdaaj bi intooliin bi naan başë mara mara awo bnaţ kë idaaŋ yi nan işë fooy ba aşë wo wo ji iko innupuñ ti kadun ki bi naan. »

8 Babuk aşin bateema aji : « Woon işal aji iwo naşih i nun kë ŋwo i kado kado uko wi

ijakuŋ? » Nŋtaafi ŋi nul na nŋtup ŋi nul ŋado kē baŋooro kak maakan.

⁹ Yotef akak aŋaafi kak aŋup babak aŋin aji : « Natenan, dkak aŋaafi kak kē uwo wo ji bnuur, pli na njah iŋeen na uloolan njanup ŋi kadun naan. »

¹⁰ Aŋup uko waŋ aŋin kak, kē uŋ aŋe ŋoman na a aji : « Kē nŋtaafi ŋuŋ ŋi idoluŋ! Nji, naan na babak ŋaaŋ ŋbi kaŋup ŋi kadunu i? »

¹¹ Babuk aŋin bakuja maakan kē aŋin aŋe hank uko waŋ ŋi uŋal.

Yotef awaapanaa

¹² Unuur uloŋ, babak aŋin Yotef baya byafan bi batani bi aŋin baka du Fikem.

¹³ Jakob aŋin i bakakuŋ ado Itrayel aji na Yotef : « Babuk ŋaaŋ bawo du byafan du Fikem. Biin dyilu du baka. »

Kē atem aji : « Nji wi. »

¹⁴ Jakob akak aji na a : « Yaan iten jibi bawoori bukal na nŋtaam iŋe ibi iŋupen. » Ayilna du dko danwoŋ du uŋeeh wi inkunŋ du Hebron kē Yotef aŋe ya aban Fikem.

¹⁵ ŋiintŋ alonŋ ayit na a, kē akŋaay na uŋeeh aŋe hepara aji : « We wi iklaanŋ ba? »

¹⁶ Kē atem aji : « Dla babak paapa. Dkooŋtu kooŋt ŋupaan dko di bakyafanaanuŋ nŋtaam ŋi baka. »

¹⁷ Kē ŋiintŋ aji na a : « Bapen ŋi, dtiink kē baji baya Dotan. » Kē Yotef apen ala babak aŋin aya ŋenk baka du Dotan.

¹⁸ Bawina kē akbi du kalowan aŋe tiinkar ji abi ado kaban du baka aji bafiŋa.

¹⁹ Baŋiini aji : « Natenan ajuŋ nŋtaafi akbiinŋ hēnk.

²⁰ Hēnkunŋ, najoh ŋfiŋa ŋŋe ŋfēla du bhēr blonŋ, ŋyale ŋya ji uko ulonŋ ujoŋt wi uŋeeh udohuluŋ. Wal mēntŋ nten uko wi nŋtaafi ŋi nul ŋakkakuŋ. »

²¹ Kē Ruben aŋe tiink baka, aŋal pbuuran Yotef. Aji na baka : « Njwut kafiŋa.

²² Naktul pŋaak! Nafēlana du bhēr blonŋ du *pndiis, nawutan kafiŋa kēme kakoba. » Ruben ado do haŋ kahilna kabuurana kakakana du aŋin.

²³ Wi Yotef abanuŋ kē babak aŋin baŋe wohēŋa kamiŋa kanuura ki awohuŋ aŋe

²⁴ jeja awat du bhēr blonŋ. Bhēr mēntŋ baanwo na meel. ²⁵ Baya wal mēntŋ aya

aŋo ade. Wi bakatuŋ kēŋ aŋe win pntuk pi bahiŋmayelit* kē pakpēna Gilaad. Nŋtaam ŋi pnkunkaali ŋi baka ŋajij iko itum itaabanaani pde, ilil pŋkēñ na ikuraaraani yi baŋiŋun kaya kawaap du Ejiptu.

²⁶ Kē Yuda aŋe ji na babak aŋin : « We wi ŋkkaanŋ ŋēm ŋfiŋ abuk aŋin nja abot amen pkeŋ pi nul ba? »

²⁷ Nawulēn ŋwaapa bahiŋmayelit, ŋwut kafiŋa. Awo abuk aŋin nja, ŋwo biki pŋaak ploolan. » Kē batiinka.

²⁸ Kē bawaap bahiŋmayelit baŋe ŋep. Kē baweekul baŋe pēnana ŋi bhēr, awaapa baka itaka inliŋunŋ na baluk bi ŋŋubal ŋtēb na kli paaj bi nayafan, kē bukuŋ baŋooŋa Ejiptu.

²⁹ Kē wi Ruben akakuŋ du bhēr, aantēnk da Yotef. Atow imiŋa yi nul,

³⁰ aŋe kak du babak aŋin aji na baka : « Napoŋ aanwo du bhēr, hum di di nji kadoluŋ hēnkunŋ? »

³¹ Babuk aŋin Yotef bajej wal mēntŋ upi udow afiŋ, aŋe jej kamiŋa ki Yotef ayek ŋi pŋaak.

³² Baŋooŋt kamiŋa kanuura kuŋ aŋin baka aŋe ji na a : « Paap, uko wi ŋyaan awin wii wi, tenan me kawo kamiŋa ki abuku. »

³³ Kē uŋ aten ka aŋe ji : « Kamiŋa ki abuk naan ka. Uko ulonŋ ujoŋt wi uŋeeh upitēs Yotef adoha. »

³⁴ Jakob atow imiŋa yi nul wal mēntŋ awohara iko yi puum†. Aŋega pkeŋ pi abukul ajon.

³⁵ Babukul bti, biintŋ na baat, babi py-ompana, kē aŋe pok aji : « A-a dŋega ŋega te kado kaluŋ kaya kaŋenk abuk naan du mnkeŋ. » Jakob awooni'ara wooŋi abukul.

³⁶ Bahiŋmayelit baya waap Yotef ŋiintŋ alonŋ i katim ki Potifar du Ejiptu. ŋiintŋ mēntŋ awo ŋi baweek biki pŋih pi Farawuna naŋih i Ejiptu, ul awoonŋ naŋih i bayenŋ biki nul.

38

Yuda na Tamar

¹ ŋi wal mēntŋ, Yuda aduk babak aŋin aya du ŋiintŋ alonŋ i utaak wi Adulam i katim kawoonŋ Hira.

* **37:25** *Bahiŋmayelit* : Bakak aji badu baka bamadiyanit. puum.

† **37:34** *Atow imiŋa* : Uko mēntŋ uji udiiman kē ŋaanŋ awo ŋi

² Awin da poonu abuk ñiint alon i katim kawoon Şuwa i utoak wi Kanaan. Ajej poonu mēnt aniiim. Awinar na a,

³ Kē poonu awo na kayiñ abuk napoŋ ñiint, Yuda kē aŋu'a katim ki Er.

⁴ Ŋaaŋ akak amobana kayiñ abuk napoŋ ñiint kē aŋu'a katim ki Onan.

⁵ Akak amobana kayiñ uyaas uwajantēn abuk napoŋ ñiint aŋe ŋu'a katim ki Şela. Wal wi Şela abukiin, Yuda awo du Ketib.

⁶ Yuda ajejar Er abukul bajeen, ñaaŋ i katim ki Tamar.

⁷ Kē Er bajeen i Yuda aŋe wo nawuŋaan ŋi keŋ ki *Yawe Nawat Kabuka, kē aŋiŋa.

⁸ Kē Yuda aŋe ji na Onan : « Ime uko wi iwoon i kado wi iwoon aŋa Er : yaan iwinar na aharul ibukar naweeku bapoŋ. »

⁹ Kē Onan aŋe me kē bapoŋ biki akbukun baankwo biki nul. Aji woli awinar na ahar naweekul, aji pēnan bduun katoon du mboŋ kahilna kawo aankbukar naweekul bapoŋ.

¹⁰ Uko wi ajaan ado uunlil Nawat Kabuka, kē aŋiŋa ul kak.

¹¹ Kē Yuda aŋe ji na Tamar ababul : « Ťoon du uko ŋaaŋ iwo nayoŋ. Yoonkan Şela adēm nŋe nwulu a aniiimu. » Aŋal aji : « Abuk naan i aanwo kak i kakeŋ ji baweekul. » Hēnk, kē Tamar akak du uko aŋin.

¹² Baŋo ajon, kē ahar Yuda, anwoon abuk Şuwa, aŋe keŋ. Wi Yuda aŋeŋiñ ayomp, aya na Hira nanohul i utoak wi Adulam du Timnah kaya du bankpuunkun ŋkaneel ŋi nul.

¹³ Baŋup Tamar aji : « Tenan, ayootanu aya Timnah ppuunk ŋkaneel ŋi nul. »

¹⁴ Awin kē Şela adēmi akak ñiint kē baŋe wo baanwula a kē aniima. Apēnan imiŋa yi pyiman, ajej uleent agur bkow, agurada hēnk aŋe ŋo du uneeji wi Enayim du bgah bi Timnah.

¹⁵ Yuda aŋeŋ awina aŋe nuñ kē awo ñaaŋ ankwaapun uleeful, ŋiki agur kaara di nul na uleent.

¹⁶ Abi aŋoga aŋe ji na a : « Wutan nya na iwi. » Aamme kē ababul a.

Kē Tamar ateema aji : « Woli dya na iwi we wi ikwulnuñ? »

¹⁷ Kē ateema aji : « Dyilbanu upi umpoŋi du batani. »

Kē aŋe kak aji na a : « Wulaan uko ulon wi iwoonaanun ŋi mmēban, ibile wulēn upi kaŋe kakanu wa. »

¹⁸ Kē ahepara aji : « we wi inaluñ nwulu? »

Kē ateem aji : « Paneel panwoon na katimu na ptal pi pa, na pjuuŋi pi iwoonaanun ŋi kaŋen. » Awula ya, kē baya awinar, kē aduk ñaaŋ na kayiñ.

¹⁹ Tamar anaŋa akak katohul, apēnan uleent wi agurun ŋi kaara, awoh imiŋa yi pyiman.

²⁰ Yuda ado Hira nanohul i Adulam aŋooŋ upi umpoŋi wi ahonun, kahilna kayeenk iko yi adukarun ñaaŋ, kē un aŋe wo aanwina.

²¹ Ahepar baŋaan biki Enayim ñaaŋ nawaap uleef ambiñ awo ŋi bgah ŋi, kē baŋe teema aji uumbaan kaka'aara ñaaŋ nawaap uleef ŋi dko mēnt.

²² Kē akak du Yuda aji na a : « Mēnya wina, baŋaan biki Enayim bajakēn uumbaan kaka'a nawaap uleef da. »

²³ Kē Yuda aji : « Adukiin na iko mēnt, ŋwut kado kalaar ikow yi nja mnkow, dbubara me kē dyilu na upi kē iya wo iinwina. »

²⁴ Uko mēnt udo uko ji kli kwajant kē baŋe bi aji na Yuda : « Tamar ababu aya awaap uleeful ado mobana kayiñ ŋi buŋaan bi adoluñ. »

Kē Yuda aŋe ji : « Nadoon bapēnana bdig batēra najeb. »

²⁵ Kē wi bakpēnanulun kaŋe yil baya baji na ayootanul : « Ñiint ajug iko yi, awulun kayiñ. Dkooŋu kooŋ tenan bnuura paneel na ptal pi na pjuuŋi, iŋal aji iwo yi in ba? »

²⁶ Yuda ayikrēn ya aŋe ji : « Ŋaaŋ i awo natool apelēn ; na manjoonan mēndi pwula Şela abuk naan aniima. » Wi wi Yuda aŋaan ado kē bawutana, awo aankak apiint na a.

²⁷ Kē wal wi Tamar abanun ŋi kabuk, abuk kbet.

²⁸ Wi akbukun alon ŋi bapoŋ adun apēnan kaŋen, kē ñaaŋ ankbuk bukanulun atan ptal pjeenkul ŋi ka aŋe ji : « I apēnuñ uteek. »

²⁹ Kē napoŋ aŋe bi kakan kaŋen kē natēbantēn apēn uteek. Kē ñaaŋ ankbuk bukanulun kē aŋe ji : « Ihaabēŋ bgah

* 38:29 Peret Ťi uhebērē dawoon bgah bŋēpni.

aţëpna! » Ukaan̄ kē Yuda aţu'a katim ki Peret*.

³⁰ Kē abuk aşin anwoon̄ na ptal pjeenk̄al abaa pēn, kē baţu'a katim ki Terah.

39

Yotef du Ejiptu

¹ Wi baişmayelit baţijun̄ Yotef du utaak wi Ejiptu bawaapa ŋiint̄ alon̄ i katim kawoon̄ Potifar. Awo ŋi baweek biki pşih pi Farawuna naşih i Ejiptu, ul awoon̄ naşih i bayeŋ biki nul.

² Kē *Yawe Nawat Kabuka aşë wo na Yotef, kē iko bti yi ajaan̄ aţu kañeen iji iţëp bnuura. Afëţ du uko Potifar i utaak wi Ejiptu.

³ Kē jibi un̄ awinun̄ kē Nawat Kabuka awo na a, abot aji do uko bti wi aţuun̄ iñeen yi nul kē uji uţëp bnuura,

⁴ amëbana bnuura, aţu'a kē aklempara ul ŋi bkowul. Adola kē awo namali i nul, aţu bka bi nul bti ŋi iñen yi nul.

⁵ Yotef aţu kē Nawat Kabuka awul katoh ki Potifar bnuura, wi adolulun̄ kē awo namali i nul. Awula bnuura ŋi iko bti yi akaan̄ ŋi katoh na du uţëeh.

⁶ Hënk, kē Potifar aşë ŋu bka bi nul bti ŋi iñeen yi Yotef, uko ude wi nul ŋañ wi wi adukiin̄ akaanaan.

Yotef na ahar Potifar

Kē Yotef aşë wo ŋaan̄ annuuriin̄ uleef abot anuura kaara.

⁷ Wi ŋwal ŋlon̄ ŋaţëpun̄, kē ahar ŋiint̄ i aklemparan̄ aşë ŋu këş ŋi a. Aji na a : « Joh ŋpiint̄. »

⁸ Kē Yotef apoki aşë ji na a : « Ayinu, ajug naan aţu bka bi tul bti ŋi iñen yi naan, aando ji heparaan̄ uko unţëpun̄ ŋi katoh.

⁹ Ul ŋi uleeful aando pelanaan nin uko ulon̄ ŋi katoh ki. Anneenanaan nin uko ulon̄ ŋi katoh bë mënţ iwi, ŋiki iwo aharul. Kē hum di di nhiniin̄ kado uko uwuţaan̄ wun̄ kajuban ŋi kadun̄ ki Naşibaţi ba? »

¹⁰ Kē ŋaaţ aşë bi duka duka ŋi ptiini na Yotef ŋnuur bti, kē un̄ apoka pok ppiint̄ na a, pwo na a.

¹¹ Unuur ulon̄ kē Yotef aşë neej ŋi katoh pya kado ulempul, nin ŋaan̄ alon̄ aanwo da ŋi balemp bandukiin̄.

¹² ŋaaţ ahar Potifar amëbana ŋi kamişa aşë ji na a : « Joh ŋpiint̄! » Kē Yotef aşë ŋi apēn bdig kē kamişa kaduka ŋi iñen yi ŋaaţ.

¹³ Wi ŋaaţ awinun̄ kē adukara kamişa, apēn bdig,

¹⁴ ahuuran wal mënţ adu balemp biki nul aji na baka : « Nabiin̄ naten, nahebërë i ayin naan aţijun̄ nja abi pnoha na nja. Abi aji apiint̄ na nji kē nşë huuran maakan.

¹⁵ Wi atiinkun̄ kē ŋŋajari, kē aşë ŋi aduk kamişa ki nul ki, apēn bdig. »

¹⁶ Ajeŋ kamişa abëkan ayoonkna ayinul abi.

¹⁷ Wi abanun̄ kē aşë ŋupa uko wi aţupun̄ balemp : « Nalemp nahebërë i iţijun̄ un̄ abi pnoha na nji. Abi ala ppiint̄ na nji,

¹⁸ wi ŋŋajarun̄ kē aşë ŋi apēn bdig aduk kamişa ki. »

¹⁹ Wi ajug Yotef atiinkun̄ kē aharul aţupa uko wi nalemparun̄ adolulun̄, adeebaţ maakan.

²⁰ Ado kē bamob Yotef awat ukalabuş du dko di bakalabuş biki naşih bawoon̄.

Yotef du ukalabuş

Kē hënk di Yotef awoon̄ du ukalabuş.

²¹ Kē *Yawe Nawat Kabuka aşë wo na a, awula bnuura abot adola kē awinana bnuura ŋi këş ki naweek i ukalabuş.

²² Naweek un̄ aţu'a kē awo naweek i bakalabuş bti, uko bti unkdolaniin̄ da uji uţëpna ŋi iñeen yi nul.

²³ Naweek i ukalabuş aankak aji do do nin uko ulon̄ wi baţu'u lun̄ pdo, ŋiki Nawat Kabuka awo na Yotef, abot ado kē iko yi ajaan̄ ado bti iji iţëp bnuura.

40

Ŋŋaafi ŋi naboman poot na ŋi najun̄ i naşih

¹ Wal wi iko yan̄ iţëpun̄ ajon, ubi ka unuur ulon̄ kē naweek i baboman poot na naweek i bajun̄ biki Farawuna naşih i utaak wi Ejiptu kē bajuban ajug baka.

² Farawuna adeebaţër baka,

³ adoo wat baka ukalabuş wi naşih i bayeŋ. Du ukalabuş mënţ di di Yotef awoon̄.

⁴ Naşih i bayeŋ ado kē Yotef aklempar baka.

Bajon ntiinku du ukalabuş.

⁵ Uka utejan ulon wi bukal batëb bti, naboman poot na najun baťaafiiñ, nťaafi ni andolon naka uko wi njaki.

⁶ Na nfa, wi Yotef abiiñ du baka aşë win ti kaara di baka kë bahaajalaa.

⁷ Ahepar baka aji : « we ukaan kë ikaara yi nan itëla tëlää ba? »

⁸ Bateema aji : « Nťaafii, kë nin alon ti aşë wo aanhil hil p̄tupun uko wi nťaafi njakun. »

Kë Yotef aşë aji na baka : « Naşibați ajaan ațup uko wi nťaafi njakun, kë nşë kooțan, națupaan ņa. »

⁹ Naweeek i baboman poot aji na a : « Dťaafi kë bko banjaan badolna ubiñu kë banaț ti kadun naan,

¹⁰ bawo na inah iwajant. Ițeeñi abuk mnko, kë manjeenki.

¹¹ Dmëban pnkalame pi Farawuna, amar mnko muñ apooñ ti pa aşë jej pa awul Farawuna. »

¹² Yotef aji na a : « Uko wi nťaafi njakun wi : inah iwajant iwo nnuur njwajant.

¹³ Ti na nnuur njwajant, Farawuna adeenju, kakakanu du ulemp wi nu. Ido kawula pnkalame pi uko udaan jibi ibiiñ aji kdo wi iwoon naweeek i babomana poot.

¹⁴ Dkooțu kooț, ktilmi'aan wal wi iko bti ikkakun bnuura na iwi, ñagi'aan itiini na Farawuna uko wi naan, ado mpën ti ukalabuș wi.

¹⁵ Hënk di utëpun aji : bamëbën apënan du utaak wi bahebërë, kë ti utaak wi mëndo do nin uko ulon unhilanun kațu bawatën ukalabuș. »

¹⁶ Naweeek i bajun awin kë pwin nťaafi pi Yotef pawo pnuura aşë ji na a : « Nji kak dťaafii. Dmara mara akunja icah iwajant inwoon na ipoom na iko ilon itënt ya.

¹⁷ Iko ilil impoți yi bajun Farawuna iwoon du kakah kanwoon du bko duuț, kë nkat nășë ji nabi kade iko mënt ti kakah. »

¹⁸ Yotef ateema aji : « Uko wi nťaafi njakun wi : icah iwajant yun iwo nnuur njwajant.

¹⁹ Ti kak na nnuur njwajant, Farawuna adeenju kafal bkow, kado bayoontu ti bko, nkat nășë nabi nado katibu. »

²⁰ Wi ațupun nťaafi ado nnuur njwajant kë uşë wo unuur unjaan uleşan unuur wi kabuka ki Farawuna, kë adu balemparul

baweeek bti ufettu, awutan naweeek i baboman poot, na naweeek i bajun ado kë banaț ti kadun ki bañaan.

²¹ Akakan naweeek i baboman poot ti ulemp, kë awula pnkalame kë adaani,

²² kë naweeek i bajun, ado kë bayoonta, jibi Yotef abiiñ ațup baka.

²³ Kë naweeek i baboman poot aşë wo aanleş Yotef, ațilmi'a.

41

Nťaafi ni Farawuna

¹ « Wi iko yan itëpun udo nşubal ntëb kë *Farawuna naşih i Ejiptu aşë ťaafi. Aťaafi amara mara anaț du kañog bdëk bi bajaan bado Nil,

² aşë win uko ji nngit paaj na ulon nnuura nmag kë napënna du bdëk, abi afeer ti kaban ki ba.

³ Akak awin kë nngit paaj na ulon kë napënna du bdëk abi ti kafet ki nteek, nawo njwuțaan nbon maakan. Nabi anaț ti kañog nteek du kaban ki bdëk bi Nil,

⁴ aşë doh nngit nnuura nmag paaj na ulon nun. Wal mënt kë Farawuna aşë lënk aten.

⁵ « Anoyënt kak aşë kak aťaafi. Aťaafi kë uko uwo wo ji ndeey nnuura nmag napën ti kantoliin kaloolan atag adoo do nyaaș paaj na ulon.

⁶ Uwo kak ji ndeey njwuțaan ni uyook wi umayar unuur utërun napën ti kafet ki nteek atag ado do nyaaș paaj na ulon.

⁷ Ndeey njwuțaan nafiiklën ndeey nnuura nmag paaj na ulon nun. Wal mënt kë Farawuna aşë lënk aten, awin kë aťaafi ťaafi.

⁸ Na nfa ahaajalaa, aşë du bațenjan na bañaan bakowțaan bti ti Ejiptu. Ațup baka nťaafi ni adolon kë nin alon aanhil p̄tupa ņa.

⁹ Kë naweeek i baboman Farawuna poot aşë ji na a : Dbaan aleș uko wi mbiin awo i kado.

¹⁰ Farawuna abi deebațer balemparul, nji na naweeek i bajun. Ajejun awat ukalabuș du naşih i bayen biki nul.

¹¹ Nťaafi un batëb bti ti utejan uloolan, kë uko wi nťaafi ni nun ujakun uşë paț.

¹² Uka du ukalabuș națașa alon nahebërë, anwoon nalemp i naşih i bayen. Nkakałëșa nťaafi ni nun, kașë țupun uko wi njaki. Ațup andolon nťaafi ni nul.

13 Kë jibi aţupun un, h nk di uţepun: bakakanaan du ulemp wi naan, k  undu baş  yoonta. »

14 K  Farawuna a   do k  badu Yotef, k  ba   taran ap nana du ukalabu . Bapuunka, a  l  a imi a a    ija  i kadun ki Farawuna.

15 Farawuna aji na a : « D taafi, k  nin alon a   wo aanhil p up n uko wi njaku . K  ba    up n aji iji kwin n taafi. »

16 K  Yotef a   teema aji : « M nt  nji dhilun pdo uko m nt ! Na iba i ak upun Farawuna uko wi n taafi ni nul njaku . »

17 K  a   ji na a : « D taafi k  uwo wo ji dna   i kaban ki bd k bi Nil,

18 a   win n ngit paaj na ulon n nuura n mag k  n p nna du bd k bi Nil abi afeer  i kaban.

19 Dkak awin kak k  n ngit paaj na ulon n wu aan, n bon n kay maakan k  n p n  i kafet ki n teek, m mbaan kawina n ngit n nwu i ji n n  i Ejiptu bti.

20 N ngit n wu aan n bon n doh n ngit paaj na ulon n teek n nwoon n nuura.

21 K  wi n yoorun n , iindo ji kwin win me n yoor n ndu,  iki n bona bon awu  t  ji kateeku. Wal m nt  k  n   l nk aten.

22 Dkak an oy nt  a    aafi kak, d taafi awin k  uwo wo ji n deey n nuura n mag n p n  i kantoliin kaloolan atag ado do n yaa  paaj na ulon.

23 K  n deey n wu aan n kay ni uyook wi umayar unuur ut run n kak ap n  i pn-tooliin m nt  atag ado do n yaa  paaj na ulon.

24 N deey n wu aan n afiikl n n deey n nuura paaj na ulon n n. D up n taafi ni ba enjan, k  nin alon aanhil p up n uko wi n hilun katiink. »

25 Yotef aji na Farawuna : « N taafi ni Farawuna adolon n awo n loolan. Na iba i a upa uko wi akdolun.

26 N ngit paaj na ulon n nuura n awo n subal paaj na ulon, n deey n nuura n amp nun  i pntooliin atag te n yaa  paaj na ulon n awo n subal paaj na ulon: n taafi n awo n loolan.

27 K  n ngit n bon n wu aan paaj na ulon n ankbiin  i kafet ki n teek na n deey n wu aan n antagun  i kantoliin te n yaa  paaj na ulon ni uyook wi umayar unuur ut run n kak awo n subal paaj na ulon. Uko m nt  uyuu k  uka n subal paaj na ulon ni ubon uweek.

28 « Jibi n upun Farawuna, Na iba i ayu- uja yuu uko wi akdolun.

29 Udun aka n subal paaj na ulon, pyok pweek pawo  i u aak wi Ejiptu bti.

30 Woli n subal m nt  n   pi, n subal paaj na ulon ni ubon uweek n    bi. Ba aan bado  ilma  ilma pyok pambiin awo  i u aak wi Ejiptu. Ubon m nt  unooran, uhajan u aak maakan.

31 Ba aan bado  ilma  ilma pyok pambiin awo  i u aak, ubon m nt  uhajan wa maakan.

32 Woli iwin k  Farawuna a aafi n yaa  n t b uwo k  Na iba i ado uko m nt  na man- joonan, adoo taran taran kado wa.

33 « H nku  Farawuna alaan n aan natit anwoon na u al untun  a u'a  i bkow bi u aak wi Ejiptu bti.

34 Farawuna ana iin, a uun balemp biki nul  i u aak,  i n subal paaj na alon ni pyok, ba uun ba aan badoki bafa  uko wi bakiun kado ifah ka een kap nan kalon kaluku.

35 Ba onkan n deey bti  i n subal ni pyok. Farawuna a uun baka p u n deey du inkuti du n beeka bahank n  da.

36 N deey n n bahank n  pa n subal paaj na ulon ni ubon  i u aak wi Ejiptu ; h nk ba aan biki u aak bawutna kaket wal wi ubon ukbiin kabi. »

Pd m pi Yotef

37 N up ni Yotef n alil *Farawuna na ban- jaan ba enka p ih bti.

38 Farawuna aji na baka : « N hilan kawin n aan alon at nt  i i? Anwoon na Uhaa  wi Na iba i? »

39 Aji na Yotef : « Wi Na iba i adoliin k  ime uko wi, uunka nin n aan antitun, anwoon na u al untun  ji iwi.

40 Iwi ikwoon naweek i katoh ki naan, ba aan biki u aak bti bado kado uko wi ijaku , p ij pi p ih  a n pak uun mpelu.

41 D u'u  i kadun ki u aak wi Ejiptu bti. »

42 Farawuna ap nan wal m nt  paneel panwoon  i ka en ki nul awoh Yotef. Awoharana imi a yi patenda pdaan abot a u'a bkitr n bi wuuru  i ka u .

43 Apayana  i ukaaru wi nul ut bant n wi n mp l nt n kpulun unwoon wi nalemparul a n ognulun. K  ba   huuran  i kadunul aji :

« Naṭəpaana! » Kē hēnk di di Farawuna aṭu'u luṅ ṭi kadun ki utaak wi Ejiptu bti.

⁴⁴ Aji na Yotef : « Nji dwoon Farawuna, kē nin alon ṭi Ejiptu aṣə wo aankdo uko wi iwoon iindinani. »

⁴⁵ Wi wi aṭu'ulun katim ki Ṣafnat Paneya aṣə wula Atenat abuk Potifera naṭənan i On kē aniimi. Kē Yotef aṣə ṅaay na utaak wi Ejiptu bti.

⁴⁶ Yotef aka ṅṣubal iṅeen ṅwajanṭ wi baṭijulun ṭi kadun ki Farawuna naṣih i Ejiptu. Apēn aduk Farawuna aṣə ṅaay na utaak wi Ejiptu bti.

⁴⁷ Ṭi ṅṣubal paaj na ulon ṅi pyok, mboṣ manwul ṅdeey ṅtum maakan.

⁴⁸ Kē Yotef ado kē baṭoonkan ṅdeey ṅi ṅṣubal paaj na ulon ṅuṅ aṭu ṅa ṭi ṅbeeka. Aji ṭu ṭi ubeeka undoli ṅdeey ṅi ṅṭeeh ṅanfooyun wa.

⁴⁹ Ahank ṅdeey kē ṅatum ji pyiw pi bdək, ṅatum pṭum paṅ kē badoo ṭaṅan pniib ṅa, ṭiki ṅatum pṭum pweek maakan.

Babuk Yotef

⁵⁰ Ji uṣubal wi ubon udo kabi, Atenat abuk Potifera naṭənan i On, abukar Yotef bapoṭ biinṭ batēb.

⁵¹ Yotef awul nateek katim ki Manate*, aji : « Naṣibaṭi ado kē ṅilma unoor wi naan bti, abot ado kē ṅilma katoḥ ki paapa bti. »

⁵² Awul natēbantēn katim ki Efrayim†, aji : « Naṣibaṭi ado kē kabuk kajoobēt na nji ṭi utaak wi pjuuk pi naan. »

⁵³ Wal mēnṭan kē ṅṣubal paaj na ulon ṅi pyok ṭi Ejiptu kē ṅaṣə ba,

⁵⁴ kē ṅi paaj na ulon ṅi ubon uweek ṅaṣə jun, jibi Yotef abiinṭ aṭup. Ubon uwo ṭi ṅtaak bti, kē uko ude uṣə wo ṭi Ejiptu.

⁵⁵ Wi baṅaan biki Ejiptu bawoon baankak aka uko ude, baya du *Farawuna ahuuran ahepara uko ude, kē aji na baka : « Nayaan du Yotef, nado uko wi akjakanan. »

⁵⁶ Ubon uwo ṭi utaak bti. Kē Yotef ahaabēs inkuti yi bahankun ṅdeey aṣə waap ṅa baṅaan biki Ejiptu. Ubon ubaa kak adēma dēm du utaak.

⁵⁷ Baṅaan bapēna ṅtaak bti abi Ejiptu pnug ṅdeey du Yotef ṭiki ubon udēm ṭi ṅtaak bti.

* **41:51** *Manate* : Ṭi uhebērē danaam katiinkare na pṭilma. kajoobēt na nji.

42

Pyit pi Yotef na babak aṣin

¹ Wi Yakob atiinkun kē bawaap ṅdeey du Ejiptu, aji na babakul : « we wi naṭoon atēnar ba? »

² Dṭiink kē baji bawaap ṅdeey du Ejiptu! Nayaan da naya nanug ṅdeey ṅwutna kakeṭ ubon. »

³ Kē babak aṣin Yotef iṅeen baya Ejiptu pnug ṅdeey.

⁴ Kē Yakob aṣə wo aando kē baya na Benyamin aṭa Yotef ṭiki aji buṭaan baanwo i kajotna.

⁵ Babuk *Iṭrayel baya wal mēnṭ pnug ṅdeey anaakiir na baṅaan bankyaan kak pla ṅdeey, ṭiki ubon uwo kak du utaak wi *Kanaan.

⁶ Wal mēnṭ Yotef aṭijanun utaak, ul ajaan awaap biki utaak bti ṅdeey. Babuk aṣin babi aṅup ṭi kadunul afēt kaara ṭi mboṣ.

⁷ Wi Yotef awinan win babak aṣin aṣə yikrēn baka, ado ji ṅaan anwoon aambaan kawinara baka. Aṭiini alēbar na baka aji : « Napēna ṭun? »

Kē bateem aji : « Npēna utaak wi Kanaan, ṅbi bi pnug ṅdeey. »

⁸ Yotef ayikrēn babak aṣin kē bukal baṣə wo baanyikrēna.

⁹ Wal mēnṭ aleṣ ṅṭaafi ṅi abiinṭ ado ṭi baka aṣə ji na baka : « An nawo baṅaan bammeniinṭ abi pten umban wi nahilanun kakobna utaak woli nabi ugut. »

¹⁰ Kē baṣə pok aji : « Naweeek, mēnṭ hēnk da, ṅbi bi pnug ṅdeey. »

¹¹ Jibi ṅwoon hēnk ṅiinṭ aloolan abukun un, ṅwo baṅaan baṭool, un balemparu ṅenwo baṅaan biki ijakun. »

¹² Kē ul aṣə ji na baka : « Aa, nabi pten dko di nahilnun kakobna utaak, woli nabi ugut. »

¹³ Kē bateem aji : « Balemparu babi wo iṅeen na batēb, awo bti babak ṅiinṭ aloolan du utaak wi Kanaan : nampoṭi aduka na aṣinun kē alon aneemi. »

¹⁴ Yotef kē aji na baka : « Dṭijan ṭi uko wi njakun. »

¹⁵ Uko unṭuun ṅi naṭup manjoonan wi : dmehna ṭi bkw bi Farawuna kē naankpēn ṭi woli aṭa'an aambi ṭi.

† **41:52** *Efrayim* : Ṭi uhebērē danaam katiinkare na kabuk

16 Nahilan alon ʔi an aya aʔija ; k  an naduka ʔi kawo ukalabuʃ te ndo ten me nʔup ʔi nan ʔajoonani, woli naandi wa kamehna kak ʔi bkow bi Farawuna kaji nawo baʔaan biki njakuŋ aji nawoo. »

17 Ajej baka bti awat ukalabuʃ, k  bado ʔnuur ʔwajanʔ.

18 Unuur uwajanʔ n Yotef aji na baka : « Nji dji kad man Naʃibaʔi na manjoonan, ukaan k  nji kaʔupan uko wi nakdolon kahilna kawo naankkeʔ.

19 Woli naʔup manjoonan, alon ʔi an kaduka ʔi, kawo ukalabuʃ, bandukiin bayaan na ʔdeey ʔi banumiin pa itoh yi baka inwoon na ubon.

20 Naʔijan aʔa'an nhlina nwin k  nʔup ʔi nan ʔajoonani. » K  badinani.

21 Baʔ l s r aji : « Na manjoonan, ʔwo ʔi pluk uko wi ʔdolon abuk aʃin nja : ʔwin m naga ʔi k ʃ ki nul wi akjakun na nja ʔmiira, k  ʔ  wo ʔ ndi ʔtiinka. Ukaan k  m naga m nʔ mam b nja. »

22 Ruben ateem baka aji : « M njakan aji nawut kado napoʔ buʔaan i? K  na  wo naandii, h nkuŋ ʔluk pkeʔ pi nul. »

23 Baamme k  Yotef ate uko wi bajakuŋ, ʔiki ado  aan alon k  aji  l ʃ na uʔup wi Ejiptu uko wi bajaan baʔup na uheb r .

24 Yotef aya alow a  wooni. Wi akakuŋ, aʔiini na baka a  do k  bamob Timeon atan ʔi kadun ki baka.

25 Yotef ado k  batuman ʔ aaku ʔi babinanaanun ʔdeey, abot ado k  bakakan andolon itaka yi aʔiun ʔi u aaku wi nul wi ʔdeey. Awul baka uko uya kade na bgah.

26 K  bapaf ʔdeey ʔi ʔbuuru a  ya.

Pkak du uʔaak wi Kanaan

27 K  wi ba aan aya naʔ du dko dlon kaf r, alon ʔi baka ahaab ʃ u aaku wi ʔdeey wi nul pa pwul ubuuru wi nul ude, a  win itaka k  ipaf ʔi ʔdeey duuʔ.

28 Aji na babuk aʃin : « Bakakanaan itaka yi naan, dwin ya du u aaku naan meeʔ. » Wal m nʔ k  pal nk pweek pa  mob baka k  bakkat kat a  ji : « we wi Naʃibaʔi abaan ado nja h nk ba? »

29 Wi babanun du Yakob aʃin baka du uʔaak wi *Kanaan, baʔupa uko bti unʔepun, aji :

30 «  iinʔ anwoon ajuɡ uʔaak wi  yaan, al bar na un aji  wo ba aan bammeniin abi pten uʔaak wi baka kame dko di  kkobnun wa woli  bi ugut.

31 Nji na a k   wo ba aan batool, k   nwo ba aan biki ajakuŋ.

32 Njaka aji  bi wo ba aan i een na bat b biki  iinʔ aloolan. K  alon a   nem, k  alon aduka du aʃinun du uʔaak wi Kanaan.

33 K   iinʔ ajuɡ uʔaak a  teemun aji uko unkaan ame k  nʔup ʔi nun  ajoonani uwo  dukara alon ʔi un,  jej  deey ʔi  numiin pa itoh yi nun  ya.

34 K     wo i kaʔija aʔa'un, wal m nʔ ame k   nwo ba aan biki ajakuŋ aji  woo,  wo ba aan batool. Wal m nʔ akakanun abuk aʃinun,  bot  hil kado ka aay na uʔaak. »

35 K  jibi bakp nanun  deey ʔi   aaku  i baka, k  andolon a  win itaka yi nul ʔi umbooʔu wi atanun ya, bal nk maakan bukal na aʃin baka.

36 Wal m nʔ k  Yakob a  ji na baka : « Na al pdo nwaan babuk naan : Dneemand n Yotef, abot aneemand n Timeon, k  na   al kak kaya na Benyamin!  i nji i i iko yun bti ikjotun. »

37 K  Ruben a  ji na aʃin : « Ihilan kafin babuk naan bat b woli m nʔiju a.  u'ana ʔi ka en ki naan, dkakanu a! »

38 K  aji : « Abuk naan aankya na an, abuk anin aneemi k  aduka aloolan. Woli bu aan daya jotna du bgah, mnhaj kafin n, nji ndoon abi  af  af. »

43

Benyamin na babuk aʃin baya du Ejiptu

1 Ubon ud ma d m pya ʔi uʔaak.

2 Wi Yakob na babukul babaan  deey  i baʔijnun Ejiptu, k  a  ji na baka : « Nakakan naya nanug  deey  lon. »

3 K  Yuda a  teem aji : «  iinʔ i uʔaak wi Ejiptu aʔup na mntumul aji : “Nawutan kabi ʔi kadun naan k  naanwo na aʔa'an.”

4 Woli iwutun k   ya na aʔa'un,  ya kaya nug  deey,

5 k  i ale wo iinwuta,  nky , ʔiki  iinʔ aji : “Nawutan kabi ʔi kadun naan k  naanwo na aʔa'an.” »

6 Yakob i bakakuñ adu *Itrayel aji na baka : « we ukaañ kē najaka naṭaa ba? Nji i i najubanuñ. »

7 Kē bateem aji : « Ñiint̃ aheparaarun hepar iko itum ṭi biki katohun, aji na un : “Aşinan ahuma najeb i?” “Naka aṭa an alon̄ i?” Hēnk kē nṭupa, nēnhilan kame kē abi kajakun nṭija aṭa'un. »

8 Kē Yuda aṣē ji na aşin : « Wutan napoṭ abi na nji. Nya, nḥilna nwo nēnkkeṭ un na iwi na babukun. »

9 Djeji uko wi napoṭ ṭi bkow naan, nji i i ikheparuluñ woli mēnkak na a, aṭija ṭi kadunu. Uko mēnt̃ uwole kajubanu te un- uur wi nji kakeṭuñ.

10 Woli nēnjon lah hēnk, nṇdoon̄ abi ya kadobi kak utēbant̃en. »

11 Kē Itrayel aşin baka aṣē ji : « Jibi uwoon̄ hañ nadoon uko wi : naṭijan iko ilon̄ ṭi inuurnaaniñ ṭi uṭaak naṭij ñiint̃ mēnt̃, iko itaabanaani pde, ilil pṭēkēn, na ikuraaraani, mnob na mbuk mnlon̄ mndoh. »

12 Nakaan najej itaka nahoṭan ṭi yi nabiin̄ aṭēnk ṭi nṣaaku nji nan, uhinan kawo baamme kē baṭu ya da. »

13 Najejan aṭa'an nakak du ñiint̃ mēnt̃.

14 Dñehan *El Şaday, Naşibaṭi Anhiniin̄ iko bti ado ñiint̃ mēnt̃ ajoob bkow na an adoo wutan nakak na abuk aşinan undu na Benyamin. Kē nji woli dwo kawaan̄ babuk naan uwo hañ. »

15 Kē bajeji iko yi bawoon̄ i kaya kaṭen, ajej itaka yi banumiin̄ ado nṣaaş nṭēb aṣē ya na Benyamin. Baya wal mēnt̃ Ejiptu aya du uko Yotef.

Du uko Yotef

16 Yotef awin Benyamin kē agakandēr na babuk aşin aṣē ji na naweek i balemp biki nul : « Nnoṭan bañaan̄ biki du katoh, ifiñ untaam iboman, bade nṭa blant na nji. »

17 Kē ñiint̃ ado jibi Yotef ajakuñ aṇooṭ baka du katohul.

18 Balēnk wi baṇooṭuñ baka du uko Yotef aṣē ji : « Itaka yi nṭēnkun̄ du nṣaaku nji nja uyaaş uteek iṭuun̄ kē bakñooṭ nja, bajotna nja, kamob kado kajuuknṭēn ṭi ulemp. Bajeji kak nḥuuru nji nja. »

19 Baya aṇog naweek i balemp biki Yotef du plēman pi katoh aṣē ji na a :

20 « Naweek, miirun! Nḥi uyaaş uteek pnug nḥdeey. »

21 Kē wi nṣaan̄ aban du dko di nṣaṭuñ kafēr, nḥaabēş nṣaaku, aṣē win kē itaka yi andoluñ ṭi un kē iwo du nṣa meet̃, afēnana alin̄ na itaka yi nḥlukuñ. Nṭij ya, yi yi. »

22 Nḥkak aṭij itaka pa pnug nḥdeey kak. Nḥemme anṭuun̄ ya du nṣaaku nji nun. »

23 Kē un̄ aṣē teem baka aji : « Natēnṭēnēn, nawut kalēnk! Naşibaṭi, i an na aşinan na- jaan̄ nadēman aṭuun̄ itaka mēnt̃ ṭi nṣaaku nji nan. Nji ṭi uleef naan dyeenk itaka yi nan. » Wi wi aşaan̄ aṭij baka Fimeon̄.

24 Aneejan baka du katoh awul baka meel kē bañow ihoṭ abot awul nḥbuuru nji baka ujaagal. »

25 Bapēnan iko yi bawoon̄ i pṭen Yotef abēkan ayoonka abi pde blant ṭiki baṭup baka kē badeena da. »

26 Wi Yotef aṭiişuñ du katoh, bawula iko yi baṭijuñ aṣē nḥup afēṭ kaara ṭi mboş. »

27 Kē un̄ aṣē wul baka mboş aṣē hepar baka aji : « Hum di uleef uwoon̄ na aşinan naṭaf i nabiin̄ ajakēn ba, ahuma da i? »

28 Bateema aji : « Aşinun, nalemparu, awo da, uleef uwo bnuura na a. » Bakak aṇup afēṭ kaara ṭi mboş. »

29 Wi Yotef akatuñ kēş aṣē win Benyamin aṭa'ul, abuk anin, aṣē hepar aji : « I, awoon̄ aṭa'an i najaknuñ i? »

Aṭiini na a aji : « Abuk naan, dñehan Naşibaṭi awulu bnuura. »

30 Aṭaran apēn ṭiki pñaaḥ paṭi na a, kē mnkuul mañogi. Aya aneeji du meet̃ di nul aṣē jun nḥwooni. »

31 Wi abaan̄, aṇow kaara akan̄ mnkuul aṣē pēn aji na balemparul baṭij pde. »

32 Bayişa mpaṭ, ayiş babuk aşin mpaṭ abot ayiş bañaan̄ biki Ejiptu ṭiki biki Ejiptu baan- hil pde ṭi dko dlolan na biki Itrayel : bapok uko mēnt̃ bnuura. »

33 Ado babuk aşin kē baṭo ataan̄ na a, andoluñ na dko di awoon̄ i kaṭo, ajunna du bajeen te du nabaasha, kē bukal başē ñon̄ar awo ṭi ptenar. »

34 Ul kē aṣē do kē bapēnan ṭi kayiş ki nul idaaş innuuriin̄ awul baka. Dko di Benyamin dapel di bandukiin̄ nṣaaş kañeen. Badaan na a, alilan akuji. »

44

Pnkalame pawinana ti uşaaku wi Benyamin

¹ Yotef aji na naweek i balemp : « Fumaan nşaaku ni bañaan biki ndeey, bajejan ndeey bti ni bahilanun kayaanaan, tuun kak ti uşaaku wi andolon itaka yi nul.

² Jejan pnkalame pi naan, pantaknun untaam, itu pa ti uşaaku wi anwoonun nam-poṭi, na itaka yi aluknun ndeey. » Kē un ado jibi Yotef ajakulun.

³ Wi nfa mambanun, bado babak ašin Yotef kē badapa nbuuru ni baka atool pya.

⁴ Bapēnaara pēn ti ubeeka, kē Yotef ašē ji na naweek i balemp : « Naṭiin, idookan biinṭ bukun iṣē iji na baka : “we ukaan kē nakakan bnuura bi badolanān na buṭaan ba?

⁵ We ukaan kē nakii pnkalame pi ajug naan ajaan adaanna kabot kadolna pṭoori ba? Uko wi nadolon uwuṭi.” »

⁶ Aya amob baka ašē ṭup baka nṭup nān.

⁷ Kē bašē teema aji : « we ukaan kē ajugun akṭiini hēnk? Un balemparu ṅhil kado uko waṅ i?

⁸ Iwin kē itaka yi ṅbiin aṭēnk du nşaaku ni nun meetṅ nṭiju ya wi ṅpēnnun uṭaak wi Kanaan, hum di di ṅhilun kakii du katoh ki ajugun uwuuru kēme iko yi untaam?

⁹ Tenan ti iko yi nun, ti nalemparu i baktēnkun kako kankiijaniiṅ nafiṅana, un ti ṅleefun, nakakanun bañaan biki bakjuukṅṅēnun ti ulemp. »

¹⁰ Kē un aji : « Uwoon jibi najakun: ṅnaan i bakwinun ti iko yi nul kako kankiijaniiṅ djuukṅṅēna ti ulemp, kē bandukiin bahil kaya na bgah bi baka. »

¹¹ Kē bataran, andolon kē awalan uşaaku wi nul ahaabēš wa.

¹² Kē aten tenan ṅa ajunna du naweek ašē baaṅsaan du nam-poṭi, kē pnkalame pawinana ti wi Benyamin.

¹³ Wi babak ašin Benyamin bawinun uko mēnt, batow imiṣa yi baka aṭu nşaaku ti nbuuru ašē kak ubeeka.

Bṭup bi Yuda

¹⁴ Wal wi bi Yuda na babak ašin bakneejun du uko Yotef, ahum da. Babi anup ti kadunul afēṭ kaara ti mboṣ.

¹⁵ Ahepar baka aji : « we wi wi nabaan ado hēnk ba? Naamme kē ṅnaan anwoon ji nji ahil pme iko immeniin i? »

¹⁶ Kē Yuda ateam aji : « Naweek, we wi nşaan aji na iwi, we wi ṅbaan aṭup kaji wul ukaan kē uko wi udolanaa, Naṣibaṭi ayu-ujun pjuban pi balemparu. Un biki biki, kakanun bajuuk ti ulemp un na i baṭēnkun na pnkalame pankiijaniiṅ. »

¹⁷ Kē Yotef aji : « Mēnhil kado uko waṅ, ṅnaan i bawinun pnkalame ti a i i nji ka-juukṅṅēnun ti ulemp. An, nakakan na iṭēb ijoob du aṣinan. »

¹⁸ Kē Yuda ašē ya aṅoga aji na a : « Naweek, iwo ji *Farawuna, ṭenaan dṭupu uko ulon iṣē iwut kadeebaṭer nalemparu!

¹⁹ Ajug naan abi heparun me aṣinun ahuma najeb abot aheparun me ṅka abuk aṣinun alon kak,

²⁰ kē ṅteema aji aṣinun awo naṭaf kē ṅbot aka aṭa'un alon anwoon nabaasha i nul i abukun ti pṭaf pi nul. Abuk anin aṅ mēnṭan akeṭ kē aduka aloolan ti kayin ki anin. Aṣinun aṅala bnuura.

²¹ Kē iji na balemparu baṭiju a itap pkēš.

²² Kē ṅteemu aji napoṭ aanhil pduk ašin, woli aya aduka, ašin kakeṭ.

²³ Kē iṣē mēbanaara mēban aṭup aji ṅwut kakak ti kadunu kē ṅēnwō na a.

²⁴ « Kē wi ṅkakun du aṣinun nalemparu ṅṭupa uko wi ijakun.

²⁵ Wi ṅwal ṅlon ṅaṭēpun, kē aṣinun ajakun na un ṅkak ṅya ṅnug ndeey.

²⁶ ṅteema aji ṅēnkya kē ṅēngakandēr na aṭa'un, ṭiki ijakun aji woli ṅēmbi na a ṅēnkhi pbi ti kadunu.

²⁷ Wal mēnt kē paapa nalemparu ašē jakun : “Name kē ahar naan awulaarēn bapoṭ batēb.

²⁸ Alon aneemi, uko ulon wi uṭēeh uka pfiṅa ṭiki aanwinana te nṭa.

²⁹ Kē woli naya na i, kē uko ulon uya dola, nado mnhaj manfiṅēn nji ndoon abi ṭaf ṭaf.”

³⁰ « Kē hēnkun woli dban du uko paapa nalemparu, awo mēnwō na napoṭ i uhaaš wi nul uwoon,

³¹ wi akwinarun win kē aanwo na un, akeṭ, un balemparu ṅkdolon mnhaj manfiṅ aṣinun andoon abi ṭaf ṭaf.

³² Kë nji nalemparu nşë ji na aşinin aţu napoţ  i ka nen ki naan. Aji na a woli m nt ija a, kajubana  nuur  i naan bti.

³³ H nku , wutaan nji nalemparu ny-
eenkar a a'naan, nwo i ikdoon kajuu nt en  i ulemp. Ul a   ya na babak paapa.

³⁴ Hum di di nhilanu  kaya du paapa kawo m nwo na napo ? M n al pwin pwu an pi nul. »

45

P iinkar pi Yotef na babak a in

¹ Wal m nt  k  Yotef a   wo aanhil pm ban mnkuul mi nul  i kadun ki ba aan ban-
woon na a, ahuuran aji na ba aan biki Ejiptu bti bap n bdig. Nin alo  nampa i aanwo da, k  a    up babak a in aji awo Yotef.

² Awooni wal m nt  ado pdiim k  ban-
woon bdig badoo  iink. Uko un  pu  wu  uya adoo ban du kato  ki *Farawuna.

³ Yotef aji na babak a in : « Nji Yotef a. Paapa ahum najeb i? » K  baanhil pteema  iki bal nk maakan.

⁴ K  a   ji na baka : « Nabiin na og n. » K  ba oga. Aji na baka : « Nji a, Yotef abuk a inan i nawaapu  k  ba oo  Ejiptu.

⁵ Nawutan kahaajala nabot nawut kadeeba  r ikowan  i uko wi nawaapu   i,  iki Na iba i adolnu  k  njotan kadun  i, nawutna kake .

⁶ Natenan, h nk di uwoon,   subal  t b  ji  i,  i ubon uwoon  i u aak, ukak aka kak   subal ka nen  i nin  aan awoon aankjaar k me kakit.

⁷ Na iba i ajotanaan kadun, pntaali pi nja pawutna kaba, ba um  i an babot babuur. Uko m nt  uwo mbuur mnweek.

⁸ K  uwo h nk, m nt  an na ijnun  i, Na iba i a. Ul akaan adol n k  nwo nalemp anwoon naweek  i biki Farawuna na ih, naweek i kato  ki nul bti, abot a u' n  i kadun ki u aak wi Ejiptu bti.

⁹ « H nku , nataraan nakak du uko paapa na   najaka, uko wi Yotef abuku ajaku  wii wi : “Na iba i a u' n k  nwo anwoonun naweek  i u aak wi Ejiptu bti. Faraan ibi  i nji.

¹⁰ Dwulu dko if t du u aak wi Go en, if t i og n iwi na babak, bababu,  ntaam  i nu bti na bka bi  u bti.

¹¹ Dhil wal m nt  kado kado kanuma ki nu, ihilna iwo iinkwaan bka bi nu, iwi na biki kato u  iki ubon ukak a o te   subal ka nen kak.” »

¹² Akak aji na babak a in : « Nawin na k   ki nan, k  Benyamin akak awin k  nji ka iiniin na mntum mi naan.

¹³ Nayaan du paapa na upa mnd m bti mi nkaan  i Ejiptu na uko bti wi nawinu . Nataraan naya nakak na paapa  i. »

¹⁴ Yotef alut amook Benyamin, k  bak-
wooni bukal bat b bti.

¹⁵ Akak aya amook babak a in bti a   wooni, wi ayompu  k  ba     l  r na a.

Farawuna adu Jakob abi du u aakul

¹⁶ Uko un  pu  uban du uko *Farawuna. Ba upa aji babak a in Yotef babii, k  ul na balemparul banjaan ba  nka p ih bawin k  uwo uko unuura.

¹⁷ K  Farawuna a   ji na Yotef : «  iiniin na babak  aa  iji na baka : “Najijan  deey  i nan  i  buuru  i nan naya u aak wi Kanaan.

¹⁸ Najejan a inan na ba aan biki nan nabi  i nji. Dwulan mbo  mannuurnaaniin  i u aak wi Ejiptu, nabot nado kade mnde mannuurnaaniin  i u aak.”

¹⁹ Kaki iji na baka bajej  kaaru  i  mp l nt  akpulu  ba ijna  aa , bapo  bampo i na ba .

²⁰ Jakan na baka bawut kado katen iko yi baduku ,  iki iko innuurnaaniin  i Ejiptu iwo yi baka. »

Pkak du Kanaan

²¹ K  h nk di di babak Jakob i bakaku  ado *Itrayel badolu  uko m nt . Yotef ado jibi *Farawuna ajakulu  awul baka  kaaru  i  mp l nt  akpulu  na uko wi bakyaan kade  i bgah.

²² Awul baka andolu  kami a kahal, a   wul Benyamin itaka itum* na imi a ka nen ihalu.

²³ Akak awul pa a in  buuru i een  anjijun iko innuurnaaniin  i Ejiptu na  buuru  waa  i een  anjijun  deey, na ipoom na iko ide pa baya  bi a in.

* 45:22 *Itaka itum* : Itaka m nt  iwo ktaka i een week  wajan  (300) yi ba aknu  untaam.

²⁴ Ado babak aşin kë bayaa, aşë ji na baka : « Nawutan kadeebațer Țleefan Ți bgah. »

²⁵ Bapën du Ejiptu aya aban du utaak wi *Kanaan du Yakob aşin baka.

²⁶ Baji na a : « Yotef awo najeb, ul adoon awo nantuȚa i Ejiptu bti. » Kë uhaaş wi Țul uşë wo ha wo jibi uwoon Țiki aanfiyaar baka.

²⁷ Kë wi başaan akakalëşa uko bti wi Yotef ajakuȚ, kë abot awin iko bti yi ayilbanuȚ pa pjiina kë uhaaş wi nul uşë jun plilan.

²⁸ Kë aşë ji : « Ukëşi! Yotef abuk naan awo najeb. Dya kawina ji mbi ndo kakeȚ. »

46

Pya pi Yakob du utaak wi Ejiptu

¹ Yakob i bakakuȚ adu *Itrayel anaȚa na iko yi akaan bti pya Ejiptu. Wi abanuȚ du Berşeba, ado bȚeȚan pa NaşibaȚi i Itaak aşin ajaan adëman.

² Na utejan mëntȚ, NaşibaȚi aȚiini na Itrayel Ți ȚȚaafi aji na a : « Yakob, Yakob » kë ateem aji : « Nji wi. »

³ NaşibaȚi kë aşë ji na a : « Nji dwoon NaşibaȚi, NaşibaȚi i şaaş ajaan adëman. Kkali pya Ejiptu, dlun kado pntaali pweek papënna da Ți iwi.

⁴ Nji kak dwala na iwi du Ejiptu, nji kaluȚiȚ kapënanu da. Yotef awo na iwi ul akluȚ kadëtu këş woli ikeȚi. »

⁵ Yakob apënna Berşeba kë babakul başë payana ul na bapoȚ bampoȚi na baaȚ Ți Țkaaru Ți Țmpëlënt ȚakpuluȚ Ți Farawuna adoluȚ kë Țayaarada.

⁶ Baya na itani yi baka na iko bti yi bakaan Ți utaak wi *Kanaan. Yakob aya du Ejiptu na bampënnuȚ bti Ți a :

⁷ babakul biintȚ na baaȚ, na bababul biintȚ na baaȚ. Aya na baka bti Ejiptu.

Katoh ki Yakob

⁸ Itim yi bañaan biki Itrayel banyaan du Ejiptu yii yi :

Itim yi Yakob na babakul :

Ruben awoon bajeenul,

⁹ babakul bawo : Hanok, Palu, Hetron na Karmi.

¹⁰ Babuk Fimeon bawo : Yemuwel, Yamin, Ohad, Fohar, na Şawul abuk ȚaaȚ i utaak wi Kanaan.

¹¹ Babuk Lewi bawo : Gerşon, Kohat na Merari.

¹² Babuk Yuda bawo : Er, Onan, Şela, Peret na Terah. Er na Onan bakaȚna du utaak wi Kanaan.

Babuk Peret bawo : Hetron na Hamul.

¹³ Babuk Itaakar bawo : Tola, Puwa, Yaşub na Şimron.

¹⁴ Babuk Tabulon bawo : Fered, Elon na Yahleel.

¹⁵ BukuȚ bawoon biintȚ biki Leya abukaruȚ Yakob du Padan Aram, na bababul aȚu na Dina abukul ȚñaatȚ. Bawo iȚeen ȚwajanȚ na bawajanȚ.

¹⁶ Babuk Gad bawo : Fefon, Hagi, Şuni na Etbon na Eri na Arodi na Areli.

¹⁷ Babuk Aşer bawo : Yimna, Yişwa, Yişwi, Beriya na Terah poonu abuk aşin baka.

Babuk Beriya bawo : Heber na Malkiyel.

¹⁸ BukuȚ bawoon babak Filpa, nalemp ȚñaatȚ i Laban awuluȚ Leya abukul. BapoȚ biki abukaruȚ Yakob na bababul bawo iȚeen na paaj.

¹⁹ BapoȚ biki Rakel ahar Yakob abukuȚ bawo : Yotef na Benyamin.

²⁰ Yotef abuk na Atenat abuk Poti-Fera naȚeȚan i On bi Manate na Efrayim du utaak wi Ejiptu.

²¹ Babuk Benyamin bawo : Bela, Beker na Aşbel na Gera na Naaman, na Ehi na Roş, na Mupim, na Hupim na Ard.

²² BukuȚ bawoon biintȚ biki Rakel abukaruȚ Yakob, na bababul, bawo bukal bti iȚeen na babaakër.

²³ Abuk Dan awo : Huşim.

²⁴ Babuk Neftali bawo : Yahtiyel, Guni, Yeter na Şilem.

²⁵ BukuȚ bawoon babak Bila nalemp ȚñaatȚ i Laban awuluȚ Rakel abukul. BapoȚ biki abukaruȚ Yakob na bababul bawo paaj na alon.

²⁶ Bañaan bti biki katoh ki Yakob bampënnuȚ Ți a aya na a du Ejiptu, woli bahar babakul baanfënanaa, bawo iȚeen paaj na paaj.

²⁷ Babuk Yotef bambukiȚ da bawo batëb. Bañaan biki katoh ki Yakob banyaan Ejiptu bawo iȚeen paaj na ulon (70).

Yotef aya pkit aşin

²⁸ Yakob i bakakuȚ ado *Itrayel ayil Yuda kë ajota kadun aya du Yotef aji na a baya

bayit du Gošen. Wi Yakob na biki katohul babanuŋ ƚi Gošen,

²⁹ kë Yotef ašë tan ukaaru wi umpëlënt ujaan upul, apaya ƚi wa ašë ya pyit na Itrayel ašin. Wi awinaaruluŋ win, alut amooka ašë wooni ajon.

³⁰ Itrayel aji na a wal mënt: « Hënkuŋ dhilan kakeŋ wi nwiniin kë iwo najeb. »

³¹⁻³² Wal mënt kë Yotef ašë ji na babak ašin na bañaan biki katoh ki ašin : « Dya kaŋup *Farawuna kë nabani kabot kaji na a babak paapa na bañaan biki katohul bawo bayafan, baji balemp du itani. Babi na nntaam ni baka bti na iko bti yi bakaan.

³³ Hënk, woli Farawuna adu'an aheparan uko unwoon ulemp wi nan,

³⁴ najaka : “Balemparu bawo bayafan du kpoŋ ki baka te hënkuŋ, kë bašinun kak babi wo bayafan.” Hënk nahil kafëŋ ƚi mboš mi Gošen, ƚiki bañaan biki Ejiptu baanji banaakiir na bayafan. »

47

Yakob du uko Farawuna

¹ Yotef aya du *Farawuna aji na a : « Paapa na babak paapa bapëna utaak wi *Kanaan aban ƚi na nntaam ni baka bti na iko bti yi bakaan, bawo du Gošen. »

² Ajej kañeen ƚi babak ašin biki aŋjuŋ aya yuuj Farawuna.

³ Kë uŋ ahepar baka : « we uwoon ulemp wi nan? »

Kë bateem aji : « Balemparu bawo bayafan ji bašin baka. »

⁴ Bakak aji na Farawuna : « Nbi bi pyaanŋ ƚi utaak wi, ƚiki ubon uweek uwo du Kanaan, kë pjaagal paankak awo pa itani yi balemparu. Tenun hënkuŋ nya nřëŋ du Gošen. »

⁵ Farawuna aji na Yotef : « Šaaš na babak šaaš babi ƚi iwi.

⁶ Hënkuŋ utaak wi Ejiptu wu wuŋ, tenan dko dannuurnaaniin iwul da baka bafëŋ. Bafëŋan du Gošen. Ikale win ƚi baka banhiniin, ktu itani yi naan ƚi iñen yi baka. »

⁷ Wal mënt kë Yotef ašë ƚij Yakob ašin du Farawuna ayuuja a, kë Yakob awula mboš bnuura.

⁸ Farawuna kë ašë hepara aji : « Ika nšubal hum ba? »

⁹ Kë ateem aji : « Nšubal ni nji kayaanŋ ƚi mboš nwo iñeen-week na iñeen nwanŋ (130). Nšubal ni naan natiinkŋi abot awo ni unoor, mënbanan nšubal ni bašin naan wi bakyaanŋ. »

¹⁰ Yakob awul kak Farawuna mboš bnuura ašë pën aya.

¹¹ Kë hënk di Yotef adoluŋ kë ašin na babak ašin bafëŋ du utaak wi Ejiptu, awul baka dko dannuurnaaniin ƚi utaak du umban wi Ramtet di bakaan aji bado Gošen jibi Farawuna ajakuluŋ.

¹² Awul ašin na babak ašin na bañaan bti biki bawoonaanuŋ nřeey nankëšuŋ baka bti.

Udo wi Yotef ƚi wal wi ubon

¹³ Ubon udëm maakan ƚi Ejiptu na *Kanaan, nin uko ude uunwo ƚi utaak bti, kë bañaan banoor baamme jibi bakdoli.

¹⁴ Yotef awaap bañaan biki Ejiptu na biki Kanaan nřeey, hënk ajej itaka yi baka bti awul *Farawuna.

¹⁵ Wal wi itaka yi biki Ejiptu na yi biki Kanaan ibaan, bañaan biki Ejiptu bti babi du Yotef aji na a : « Wulun nřeey! Nwo i kakeŋ ƚi kadunu wi nwoon nñenkak awo na itaka yi? »

¹⁶ Kë ašë ji na baka : « Jibi nawoon naankak aka itaka, nawulan nntaam ni nan, nšë nwulan nřeey. »

¹⁷ Kë baŋij na Yotef kë awul baka nřeey. Balon bawul nmpëlënt ayeenk nřeey, kë balon babi na nkaneel, npi, nřit, nřuuru ayeenk nřeey. Ušubal mënt bañaan bawula nntaam ni baka ahilna ade.

¹⁸ Wi ušubal wuŋ uŋëpuŋ, kë bakak du a ušubal utëbantën aji na a : « Iwi, naweek, ime kë nñenkak aka itaka, kë nntaam ni nun bti nřakak ni nu. Nñenkak aka nin uko ulon uŋju wonŋi mënt nřleefun na këme nřteehun.

¹⁹ Nwo i kakeŋ ƚi kadunu i? Nřteehun nřabot nřatoka i? Nugun na nřteeh ni nun na nřeey ni iwoonaanuŋ, nšë nřkak balempar Farawuna. Wulun kak btepi nřhilna nwo bajeb nřwut kakeŋ ubon, nřteeh ni nun nřawut kadiiŋ. »

²⁰ Hënk, kë Yotef anug pa Farawuna mboš mi Ejiptu bti, ƚiki ubon udo kë bañaan biki utaak bti bawaap nřteeh ni baka. Utaak ukak wal mëntan bti wi Farawuna.

21 Ado bañaanj kē bakak alempar naših* ʔi utaak bti.

22 Nʔteeh ʔi baʔenjan ʔaʔn ʔi ʔi awoonj aan-nugi, ʔiki Farawuna apiit ʔi bgah bi utaak aji ul akdoonj kawul baka uko ude. Kē baji bayeenkna uko ude ʔi a, ukaanj kē baan-waap nʔteeh ʔi baka.

23 Yotef aji na balemp biki utaak : « Nate-nan, dnugan, an na nʔteeh ʔi nan, kē nakak biki Farawuna. Hēnkuŋ nanje btepi,

24 woli nakiti, nado kafaas ʔideey kado ifah kañeen, kajej kalonj kawul ka Farawuna, ibaakēr indukiinj iwo yi nan. Najej ʔi ya uko utepi, uko ude wi nan na wi bañaan biki katohan bti. »

25 Bateema aji : « Ibuuranun pkeʔ. Jibi idolonj un bnuura, ʔkak balemp biki Farawuna. »

26 Yotef kē ašē do kē bado ʔi bgah bi baka uko wi bajaanj baʔaš, bado ʔaš wa te hēnkuŋ. Baji bawul Farawuna kafah kañeenantēn ʔi iko yi bakitonj. Nʔteeh ʔi baʔenjan ʔaʔn ʔawoonj ʔaankak ʔi Farawuna.

Nʔʔup ʔbaañšaani ʔi Jakob

27 Hēnk, kē bañaan biki *Itrayel bafēʔ du utaak wi Ejiptu du Gošen. Baka da nʔteeh, kē kabuk kajoobēt na baka kē bakak pntaali pweek.

28 Jakob awo du Ejiptu ado da ʔšubal iñeen na paaj na ulonj (17). Nʔnuur ʔi nul bti ʔi mboš ʔawo iñeen-week na iñeen-ʔbaakēr na paaj-na-ulonj (147).

29 Wal wi pkeʔ pañogonj ado kē badu'a Yotef abukul, kē ašē ji na a : « Woli ʔnalēn, kyuujeñ kē iʔu'ēn ʔi uhaaš abot aji ktiink ʔʔup ʔi naan wi iktuunj kañen ʔi pnkant naan† kamehna kahonjēn kē iinkmoyēn ʔi utaak wi Ejiptu.

30 Woli dkak du bajug naan, kjejeñ ʔi Ejiptu kaya moy du ihēr yi baka. »

Kē ateem aji : « Ddo jibi ijakuŋ. »

31 Kē ašē jaka : « Mehniin keeri. » Kē amehnaa, wal mēntj kē Itrayel ašē ʔup ʔi kališa ki nul.

48

Manate na Efrayim

1 Wi iko yaŋ iʔēpuŋ ajon, kē bašē bi aji na Yotef : « Šaaš amaaki. » Kē anaʔa aya da agakandēr na babukul biinj batēb, Manate na Efrayim.

2 Baji na Jakob kē Yotef abukul abani. Kē Jakob i bakakuŋ adu *Itrayel, adoonaan anaʔa aʔo ʔi kališa.

3 Aji na Yotef : « *El Šaday, Našibaʔi Anhiniinj iko bti apēn awinana ʔi kadun naan du Lut du utaak wi Kanaan, awulēn bnuura,

4 ašē jakēn : “Ddo kabuk kajoobēt na iwi, ibuk ituman maakan. Ddo pntaali pankpēnnuŋ ʔi iwi pawo ʔtaak ʔtum. Dwulu mboš mi, iwi na pntaali pankpēnnuŋ ʔi iwi te mnto.”

5 « Hēnkuŋ bapoʔ batēb biki ibukuŋ ʔi Ejiptu ji mbi ndo kabi, bawo biki naan. Efrayim na Manate bakak babuk naan ji bi Ruben na Fimeonj bawoonj baka.

6 Kē bapoʔ biki ikaanj abi kabuk, bawo biki nu, bayeenkna ʔi baweek baka uko wi bawoonj i pyeenk*.

7 « Ddo uko mēntj ʔiki wi ʔji kapēnnuŋ Padan Aram, naan Rakel akeʔ du utaak wi Kanaan ʔi bgah ji ʔdo kaban Efrata. Dmoya da ʔi bgah bi Efrata, dko mēntj dawoonj Betleyem. »

8 Wal mēntj Itrayel awin bapoʔ biki Yotef ašē hepar aji : « Biki bawo bahonj? »

9 Kē Yotef ateem ašin aji : « Bapoʔ biki Našibaʔi awulunj ʔi baka. »

Kē aji na a : « ʔijaan baka nñehandēr baka Našibaʔi. »

10 Wal mēntj pʔaf pado kē kēš ki Itrayel kanoorani, kē aankak awin bnuura. Yotef ado baka kē bañog ašin, kē aboot baka abot amook baka.

11 Aji na Yotef : « Mēnšal ʔfa aji dkak awin kaara di nu, kē Našibaʔi ašē do kē nwin babuku. »

12 Yotef awalan baka wal mēntj bukal batēb bti ʔi ijuhēl yi Jakob ašē ʔup ʔi kadunul afēʔ kaara ʔi mboš.

* 47:21 Ado bañaanj kē bakak alempar naših : Balonj baji : ado baka kē bakak du ʔbeeka. † 47:29 Wi iktuunj kañen ʔi pnkant naan : ʔi udolade wi baka ʔñaanj aji do haŋ woli amehna uko uweek. * 48:6 Bayeenkna ʔi baweek baka uko wi bawoonj i pyeenk : Efrayim na Manate bawo baweek biki kntaali ki Itrayel ji Ruben na Fimeonj, kē pntaali plonj pašē wo paankka katim ki Yotef. Ukaanj kē baʔa Efrayim na Manate bakneej du kntaali ki baweek baka.

¹³ Amëban Efrayim ti kañenul kadeenu ahilna awo ti kamayu ki Itrayel ašin, ašë mëban Manate ti kamayu ahilna awo ti kadeenu ki Itrayel.

¹⁴ Kë ašin ašë tar iñen yi nul kë iyitiiri, apaf kadeenu ti bkow bi Efrayim anwoon nabaasha ašë tu kamayu ti bkow bi Manate, anwoon naweek.

¹⁵⁻¹⁶ Hënk di di añehandërun Yotef Našibați aji : « Dñehana Našibați i bi Abraham na Itaak bašin naan babiin ašaš awul bapoť biki bnuura ; dñehana, ul, anyafanaanun wi mbuknaaniin te hënkun, awul baka bnuura. Dñehana, ul, Uwanjuť umbuuranaanun ti buťaan bti, awul baka bnuura. Katim ki naan na yi bi Abraham na Itaak bateem naan iťëpna ti baka ido kameetana meetana pya. Kabuk kajoobëť na baka, babuk bapoť batum maakan. »

¹⁷ Kë Yotef ašë win ašin kë aťu kañen kadeenu ki nul ti bkow bi Efrayim, ašë wo aanlilani. Ajej kañen kadeenu ki ašin aya ppënan ka ti bkow bi Efrayim kaťu ti bi Manate.

¹⁸ Aji na ašin : « Paap, kdo hënk, i awoonun naweek ; řuun kañen kadeenu ki nu ti bkow bi nul. »

¹⁹ Kë ašin ašë pok ašë ji : « Abuk naan, dme bnuura : ul kak pntaali pankpënnun ti a pabi kadëm, alun kawo naweek. Kë aťa'ul ašë dëm kapela, pntaali pi nul pabot patum pakak řtaak řtum. »

²⁰ Unuur mëntañ añehandër baka Našibați aji : « Bañaan biki Itrayel bado kadu itiman woli bañehandër ñaan Našibați, bado kaji : “Našibați adolu inaan na bi Efrayim na Manate.” » Hënk kë aťu Efrayim ti kadun ki Manate.

²¹ Itrayel akak aji na Yotef : « Nji wi, dban ti pkeť, kë Našibați ašë wo na an, alun kakakanan du utaak wi bašinan.

²² Kë nji nšë dukaru Fikem dawo dko di ikpelanun babuk šaaš. Ddukaru dko du Fikem di ntehun du Bahamorit na kakej na iřuuri yi naan. »

49

Uťup wi Jakob ti uko unkmbiin kaťëp pa babukul

¹ Jakob adu babukul aji na baka :

« Nabiin nayit, nťupan uko unknťëpun ti řwal řankmbiin.

² Nabiini, natiinkan, an babuk Jakob, natiinkan *Itrayel ašinan.

³ « Ruben, iwi iwoon bajeen i naan, nateek i pwiinť pi naan, dbuku wi nhumuň nhinaa, iwo ñaan antaňun maakan abot ahina maakan.

⁴ Ašë wo ji bdëk banťuunkuň, iinkak awo andëmnun ti babuk šaaš, řiki ikowandënën wi ipayin ti kališa ki naan, apiinť na alon ti bahar naan.

⁵ « Timeon na Lewi, an nawo na řřal řloolan, natiinkar aťij ugut.

⁶ Kë nji nšë wo mënknëej ti iko yi nan, mënknakiir na an ti uko wi natiinkaruň, řiki ti udeeb wi nan nafiň bañaan, aťakman řgit řkaš řiki ulilan.

⁷ Dfëp udeeb wi baka uwuťaan, na uko utam wi badoluň.

Ddo baka bawayëřar ti itoh yi babuk Jakob, kafaas baka ti ikub yi Itrayel.

⁸ « Kë iwi Yuda, babuk šaaš balun kadëmanu, kañen ki nu kawo ti imbuň yi bařooradu, babuk šaaš babot banup ti kadunu.

⁹ Yuda abuk naan, iwo ji uliihu, umpënnun pjan ade uko wi umobun, aya jot apiinť, iwi uliihu umpiinťun in akñoomun kabi kanaťanu?

¹⁰ Přih paankpën ti iwi, kë pjuuťi pi přih pakak aduka ti pntaali pankpënnun ti iwi te wal wi ajug pa na manjoonan akbiin, ñaan i bañaan biki řtaak bti bakdoon kado uko wi ajakuň.

¹¹ Atan ubuuru wi nul ti bko bdolni ubiñu ašë tan umpoťi wi wa ti kanah kanuurnaaniin.

Anaj kamiša ki nul na ubiñu, bayeti bi nul ti meel mi mnko manjaan mandolna ubiñu.

¹² Ubiñu ujeenkan këřul kë mntow manfaatan iñiinul.

- 13 « Kë Fabulon ul, afëť kakab bdëk
du pkëj pi nřlantu,
ufëť wi nul udëm te kaban Fidoj.
- 14 « İtaakar awo ji ubuuru ukëm
umpiintuň ři kampen ptoof.
- 15 Awin kë dko dalil ppiint
kë utaak ubot alil,
ajiň akuňa bdaaj
kë bakak ajuukntëna ři ulemp.
- 16 « Dan ařih pntaali pi nul,
jibi babuk ařin bakřihun ki baka.
- 17 Awo upula ři bgah,
umagënt ři plël,
atib umpëlënt ři kahoť,
ampayiin ři wa ajotna feť.
- 18 « Dhať kë iwi *Yawe Nawat Kabuka ikbu-
uranaanuň.
- 19 « Kë iwi Gad, baňaan bajotnu
iřë ilukan ibot idookar na baka.
- 20 « Ařer ul, utaak wi nul utum iko ide,
iko ide yi bařih.
- 21 « Neftali awo ji ubaťa untaruň,
unkdoon kabuk řmpoťi řnuura.
- 22 « Yotef awo ji bko banjaan babuk
maakan
banwoon ři kakab dko di meel.
Inah yi ba iji idëm kalawřa kabiig.
- 23 Baňaan biki iřuuri bala'a ugut,
awata iřuuri ajotna.
- 24 Kë kaňaanan ki nul kařë liint
kë iñen yi nul ihil kawiiñtu,
Nařibaťi anhiniin, i Jakob ajaan adëman
adolun iko mënt řti.
Nařibaťi mënt awoon nayafan i İtrayel,
plaak pi danañnuň aliint.
- 25 Nařibaťi i řaař ajaan adëman abi kaťënk
pdo iko mënt řti
*El řaday, Nařibaťi Anhiniin iko řti
awulu bnuura banwoonuň baťi
awulu bnuura na meel mi řkumpëř
awulu bnuura kado ibuk bapoť batum
řntaam ři nu řabot řabuk řatuman.
- 26 Bnuura bi řaař akñehandëriin
badëm kapel bnuura bi inkun iweek
injonuň nwoo,

kapel iko inuura inwoon ři inkun
inkwoon te mnťo.
Bnuura bun řti bawaliin ři bkow bi Yotef,
ři pjuk pi i badatuň ři ptoof pi babuk
ařin.

27 « Benyamin awo ji uko ujooť wi uťeeh,
na nfa uji ufiň kade,
na utaakal ufaařer uko wi uyaan aka.
»

28 Bukun bawoon bajug itoh inwoon ři
İtrayel, bawo iñeen na batëb. Uko waň wi
wi ařin baka ajakuň na baka, añehandër an-
dolun Nařibaťi uko wi awoon i kañehandëra.

Pkeť pi Jakob

29 Jakob akak abi aji na babukul : «
Dya hënkun du bajug naan. Namoyaan du
kakab bateem naan du bhër banwoon du
uťeeh wi Efron nahitit,

30 du Makpela dantaanuň na Mamre
du utaak wi Kanaan, du uťeeh wi Abra-
ham abiiň anug du Efron nahitit ado dko
dmoyni baňaan biki nul.

31 Dul di Abraham na Faara aharul
bamoynaaniin ; kë dul di İtaak na Rebeka
aharul bakaan amoynaana ; kë dul di
mmoynuň Leya.

32 Uťeeh na bhër banwoon ři wa inu-
ganaana ři bahitit. »

33 Wi Jakob abaan pťup babukul uko wi
bawoon i kado, apul ihoť akakan ři kaliřa,
ařë jëmřa aya du bajugul.

50

Umoy wi Jakob

1 Kë Yotef ařë mook ařin, awooni aňowana
na mnkuul aboot bootana.

2 Aji na bapiiñtan banwoon da babo-
man puum jibi bajaan baboman muum mi
baweek biki baka. Kë bukuň bado Jakob i
bakakuň adu İtrayel uko wi Yotef ajakuň.

3 Bado řnuur iñeen řbaakër ji udolade wi
baka, awo ři pboman puum. Baňaan biki
Ejiptu bawooni puum řnuur iñeen paaj na
ulon (70).

4 Wi řnuur ři řwooni řabaan, Yotef aji na
baweek banjaan baťënk *Farawuna přih :
« Woli dwinana bnuura ři këř ki nan, naya
kaji na Farawuna,

5 Paapa aji na nji aňogan pkeť ařë dolën
kë mehnaa aji dlun kamoya du bhër bi

ajipanun du Kanaan. Farawuna ațenaan keeri nya moy paapa, nșë kak. »

⁶ Farawuna aji na a : « Yaan imoy șaaș ido uko wi ațu'iin kē imehnaa. »

⁷ Yotef kē ayaa, kaya kamoy așin, kē baweeek bti banjaan bațenk Farawuna nașih, baweeek biki katoh ki Farawuna, na baweeek bti biki utaak baňooțana.

⁸ Baya na biki katoh ki Yotef bti na babak așin, na biki katoh ki așin bti. Bapoț na nntaam țañ badukiin du Goșen.

⁹ Nkaaru ni nmpelent nkapulun njanwoon na baňaan nřakak aya na baka. Bawo pntuk pweeek maakan.

¹⁰ Baban du plut pi Yordan du dko di bajaan bado Gored-Ha-Atad. Banaț da awooni ațęga maakan, kē Yotef awo da nnuur paaj na ulon awooni așin.

¹¹ Baňaan biki Kanaan bawin kē baňaan bakwooni maakan du Gored-Ha-Atad așë ji : « Puum pi biki Ejiptu pi pawo pi řaan naweeek. » Ukaan kē bakak ado dko mēnt danwoon du plut pi Yordan aji Abel Mitrayim*.

¹² Babuk Yakob bado uko wi abiiin aji na baka.

¹³ Baya na a du utaak wi Kanaan, aya amoya du bhēr banwoon du uțeeh wi Makpela untaanun na Mamre, wi Abraham abiiin anug du Efron nahitit kado kamoy na baňaan biki nul.

¹⁴ Yotef akak du Ejiptu na babak așin na baňaan bti banyaan na a wi akyaan pmoy așin.

Phaajala pi babak așin Yotef

¹⁵ Babuk așin Yotef bawin kē așin baka akeți așë řini aji : « In ameeen ba? Yotef ahilan kakak kașoor nja, kakakan nja buțaan bti bi ndolulun. »

¹⁶ Wal mēnt kē bașë yil kē baya ji na a : « Ji șaaș abi ado kakeț aji na un

¹⁷ «Najakan na Yotef amiir babak așin pjuban na pekadu di baka, amiir baka buțaan bti bi badolun.» Kē hēnkuun, miirun ipekadu yi nun, un balempar Nașibați i șaaș ajaan adēman. »

Nșup ni bațupun Yotef nřațu'a kē awooni.

¹⁸ Babuk așin babi bukal ři nleef ři baka agēntla ři ihoțul așë ji : « Un biki biki ři kadunu, kakanun balemparu. »

¹⁹ Kē Yotef așë teem baka aji : « Naklēnk, dwo Nașibați i?

²⁰ Buțaan bi națuun pdolēn Nașibați akakan ba kē bawo bnuura, uko unwoon nța wi uhilna udolana : uko mēnt uwo mbuur mi baňaan bațum.

²¹ Hēnkuun naklēnk, nji kadoon kawulan uko wi nanumiin, an na babukan. » Ařini na baka bnuura ațooran baka ițēb.

Pkeț pi Yotef

²² Yotef na biki katoh ki așin kē bawo du Ejiptu. Nșubal ni Yotef adolun ři mboș nřawo iñeen-week na iñeen (110).

²³ Awin babak bababul, biki Efrayim abukul, abot ahup biki Manakir ababul i Manate abukul.

²⁴ Unuur ulon, Yotef aji na babak așin : « Dņogan pkeț, kē Nașibați așë bi ři an kapēnanan ři utaak wi, kaňooțan du utaak wi abiiin amehna ahon bi Abraham, Itaak na Yakob. »

²⁵ Yotef ado babak Itrayel kē bamehnaa, aji na baka : « Wal wi Nașibați aklun kabi ři an, najejan imoh yi naan, napēnan ya ři uțaak wi. »

²⁶ Yotef akeț wi akaan nșubal iñeen-week na iñeen (110). Baboman puum pi nul jibi bajaan baboman muum mi baweeek biki Ejiptu, ațu'a ři btuur așë moya ři Ejiptu.

* **50:11** ři uhebēre Abel Mitrayim dawoon: puum pi biki Ejiptu.

Uṭup Ulil Unuura wi Maci apiitun

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo Uṭup Ulil Unuura wi Maci apiitun. Maci awoon nakobraar daaṣa i Yetu abiiṅ adu adola kē akak naṭaṣarul. Maci awo alon ṭi banjañan biki Yetu ajakuṅ aji baya bado kaṭup Uṭup Ulil Unuura babot baṭooran pntuk pi banfiyaaruṅ du dko di bakyahan. Maci aṭup ṭi ulibra wi jibi Yetu abukiiṅ, na uko wi adoluṅ ṭi umundu wi na uko wi ajukanuṅ bañaan, na pkeṭ pi nul na pnaṭa ṭi pkeṭ pi nul. Yetu aṭup na bañaan na mntēṅ, ajeban bamaakal, adook ṅntaayi, ado iko itum maakan iñonṣarēnaan ṭi kadun ki bañaan. Maci aṭup Uṭup Ulil Unuura wi pa bayiṭul bayuday kadiimanaan baka kē na manjoonan Yetu awoon nabuuran bañaan i baṭupar Naṣibaṭi bataruṅ aṭiiniyaan ṭi Ulibra wi Naṣibaṭi, kē iko yi baṭupuṅ ṭi a bti ji abi ado kabi, idolanaa. Ul awoon naṣih ambiiṅ awo i kabi. Uko mēnt ukaan kē bañaan babi bawut katimul adola « Abuk Dayiṭ », ṭiki Dayiṭ abiiṅ awo naṣih naweek i bañaan biki Itrayel, banwoon bañaan biki Naṣibaṭi. Kē wi Yetu adoon adiiman bañaan biki Itrayel uko wi Pṣih pi Naṣibaṭi, baweek biki baka badoon apok pok Yetu. Wi Yetu akeṭuṅ, badook baṭaṣarul aneenan baka bakak baneej du dko dñehanaani di baka. Bukal kē baṣē wayṣēr ṭi umundu aṭup bañaan bti Uṭup Ulil Unuura.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pntaali pi Yetu na kabuka ki nul (1.1-2.23)
2. Yowan Nabattaar aṭup uko unklun kabi (3.1-12)
3. Batitmu bi Yetu na jibi Fatana akdoon na pguura ajuban (3.13-4.11)
4. Yetu aṭup uko unklun kabi, ajeban bamaakal, ado mlagre du Galilay (4.12-18.35)
5. Yetu apēnna Galilay pya Yerutalem (19.1-20.34)

6. Kanēm kabaañṣaani ki Yetu ṭi umundu wi, pwayēṣ pi bawayṣuluṅ na pkeṭul (21.1-27.66)

7. Yetu anaṭa ṭi pkeṭ (28.1-20)

Pntaali pi Yetu

¹ Pntaali pi Yetu Krittu, anwoon abab *Dayiṭ naṣih abot awo abab *Abraham pii pi :

² Abraham abuk Itaak, Itaak abuk Yakob, Yakob abuk Yuda na babak aṣin*.

³ Yud abuk Peret na Fera. Tamar* awoon anin baka, Peret abukuṅ Hetron, Hetron abuk Ram.

⁴ Ram abuk Aminadab, Aminadab abuk Naaton, Naaton abuk Falmon.

⁵ Falmon abuk Boot. Anin Boot awo Rahab*. Boot abuk Obed. Anin Obed awo Rut*. Obed abuk Yete ;

⁶ Yete abuk Dayiṭ naṣih.

Dayiṭ abuk Falomon, anin Falomon abiiṅ awo ahar Uriye*.

⁷ Falomon abuk Roboham, Roboham abuk Abiya, Abiya abuk Aṭaf.

⁸ Aṭaf abuk Yotafat, Yotafat abuk Yoram†, Yoram abuk Oṭiyat ;

⁹ Oṭiyat abuk Yohatam, Yohatam abuk Akat, Akat abuk Hetekiyat ;

¹⁰ Hetekiyat abuk Manate, Manate abuk Amon, Amon abuk Yotiyat ;

¹¹ Yotiyat abuk Yekoniya na babak aṣin ṭi wal wi bamobuṅ bañaan biki *Itrayel añooṭ utaak wi Babilon.

¹² Wi bamobuṅ bañaan biki Itrayel ayaanaan Babilon, Yekoniya abuk Falatiyel, Falatiyel abuk Forobabel.

¹³ Forobabel abuk Abiyud, Abiyud abuk Eliyakim, Eliyakim abuk Aṭor.

¹⁴ Aṭor abuk Fadok, Fadok abuk Akim. Akim abuk Eliyud,

¹⁵ Eliyud abuk Eleyatar, Eleyatar abuk Mathan, Mathan abuk Yakob‡.

¹⁶ Yakob abuk Yotef, ayin *Mariya, ambukuṅ Yetu i bajaan badu Krittu.

¹⁷ Iwuun injunuṅ du Abraham te Dayiṭ iwo iñeen na ibaakēr ; injunuṅ du Dayiṭ te wal wi bamobuṅ bayuday ayaanaan

* **1:2** Yuda na babak aṣin : Biinṭ iñeen na batēb biki bawo baweek biki kntaali ki Itrayel. ☆ **1:3** Natenan ṭi Ujuni 38.27-30. ☆ **1:5** Natenan ṭi Yotuwa 2. ☆ **1:5** Natenan ṭi Rut. ☆ **1:6** Natenan ṭi 2 Famiyel 12. † **1:8** Yotafat abuk Yoram : Na manjoonan Yotafat awo ateem aṣin Yoram. ‡ **1:15** Kajunna ṭi Forobabel te Yakob, Maci alut iwuun itum.

Babilon, iwo iwuun iñeen na ibaakër, injunnu du wi bamobnu baka ayaanaan Babilon te ubuka Krittu, iwo iwuun iñeen na ibaakër.

*Kabuka ki Yetu
(Luk 2.1-7)*

¹⁸ Yetu abuka hënk : Mariya anin ajokar na Yotef. Kë, wi bawoon baandobi niimar, kë Uhaaş wi Naşibaţi uşë do kë Mariya awo na kayiņ.

¹⁹ Yotef anjokulun, anwoon ñiint natool abot awo aanjal ppeeta ti kadun ki bañaan, aji ti uşalul agar baniw na a bë aanktup bañaan.

²⁰ Jibi awoon na uşal waņ, kë uwanjut wi Ajugun ulon uşë pën awinana ti ntaafi aji na a : « Yotef, abuk Dayiţ, kkali pyeenk Mariya du katohu, awo aharu. Uhaaş wi Naşibaţi ukaan kë awo na kayiņ.

²¹ Aluņ kabuk napoţ ñiint, i iktuun katim ki YetuŞ, ũiki ul aklun kabuuran pntaali pi nul ti ipekadu yi pa. »

²² Iko mënţ bti iyuu jë uko wi Ajugun abiiņ aţup aţëpna ti *naţuparul idolanaa, aji :

²³ « *Ñaaţ anwoon aamme ñiint aluņ kawo na kayiņ, kabuk napoţ ñiint, baluņ kaţu'a katim ki Emanuwel* »* uwoon: « Naşibaţi awo ti ptoofun. »

²⁴ Wi Yotef atenuņ, ado jibi uwanjut ujakulun: ajej Mariya kë awo aharul

²⁵ aşë wo aanwinar na a kë adoo buk napoţ ñiint i aţuun katim ki Yetu.

2

*Bayaanţ banwoonun umayar unuur
babi pwin Yetu*

¹ Yetu abuka du ubeeka wi *Betleyem du utaak wi *Yuda, ti wal wi *Herod awoon naşih. Ti wal mënţ wuņ, kë biint bame njah başë pënna umayar unuur aban ti Yerutalem,

² aşë hepar aji : « Tuņ di di Naşih i bayu-day ambukiņ awoon ba? Nwin ujah wi nul du utaak wi nun, aşë bi pdëmana. »

³ Wi Herod naşih atiinkun uko waņ, ayewlaa ukaan kë bañaan biki Yerutalem bti bakak ayewla.

⁴ Ado *baţejan baweek na *bajukan Bgah bti kë bayiti, aşë hepar baka dko di *Krittu awoon i kabuknaana.

⁵ Kë bateema aji : « Du Betleyem du utaak wi Yuda, waņ wi wi *Naţupar Naşibaţi apiitun:

⁶ *“Iwi Betleyem, mboş mi utaak wi Yuda mënţ iwoon ufëţ umpoţëţaanun ti Yuda ; ti iwi di naşih akpënnun ul akwoon nayafan i Itrayel, pntaali pi naan.”** »

⁷ Wal mënţ kë Herod aşë bop adu biint bame njah, ado kë baţupa bnuura wal wi ujah ujaan upën.

⁸ Wi wi aşaan ado baka kë baya du Betleyem, aji na baka : « Nayaan na-hepar bnuura ti uko wi napoţ mënţ, woli naya wina, nabi kaţupën, nhilna kak nya ndëmana. »

⁹ Wi naşih jakun haņ, kë başë ya ; wi wi ujah wi babiņ awin uşaan apën, awo ti kadun ki baka, te adoo ya aţaan na dko di napoţ awoon aşë naţ.

¹⁰ Wi bawinun ujah aşë lilan maakan.

¹¹ Baneej ti katoh, awin napoţ na Mariya anin, aşë nup adëmana. Bahaabëş wal mënţ nmañ ni baka apënan da uwuru, na mnkulan*, na ukëra ujuņ ulil ptekëñ, aţena.

¹² Kë Naşibaţi aşë diiman baka ti ntaafi kë baanwo i kakak du Herod, wi wi başaan aţëpna bgah blon akak utaak wi baka.

*Yotef na aharul baţi na abuk baka aya
Ejiptu*

¹³ Wi biint bame njah bayaan, kë uwanjut wi Ajugun uşë pën awinana ti ntaafi ti kadun ki Yotef aji na a : « Naţiin, ijej napoţ na anin, naţi naya Ejiptu, iţo da te wal wi nji kabiņ kaţupu, ũiki Herod abi kado karab napoţ pa pfiņa. »

¹⁴ Kë Yotef anaţa na utejan, ajej napoţ na anin kë baya Ejiptu.

¹⁵ Baya ũo da te wal wi *Herod akeţun. Uko mënţ uyuu jë uko wi Ajugun abiiņ aţup aţëpna ti *naţuparul udolana : « *Du Ejiptu di di nduunun abuk naan* »* »

¹⁶ Wi Herod ammeen kë bame njah baguura, adeebaţ maakan. Ayil wal mënţ

Ş 1:21 Yetu : dawoon: « Ajugun abuuran. » * 1:23 İţayi 7.14. * 2:6 Mike 5.2. * 2:11 Mnkulan : Manwo pñaak pi mnko, pi bajaan bakayan. Udu wi pa ulil ptekëñ. Pñaak mënţ patam maakan. * 2:15 Hotey 11.1.

du Betleyem na ti nfët nãñogun da bti aji bafin bapot biint bti banwoon baampel nşubal ntëb, tiki bame njah baţupa wal wi napot abukiin.

¹⁷ Hënk di di uko wi Yeremiya Naţupar Naşibaţi abiin aţup udolaniin;

¹⁸ « *Pdiim pi nãaţ alon patiinkana du ubeeka wi Rama,*

nwooni na mntëg mweek :

Rakel akwooniirun babukul ;

aşë nooran pyompan,

tiki bakeţi. »*

Yotef awoona Ejiptu abi afët ti Nataret

¹⁹ Wi *Herod akeţun, kë uwanjut wi Aju-gun uşë pën awinana ti kadun ki Yotef ti nşaafti du Ejiptu.

²⁰ Uji na a : « Naşiin, ijej napot na anin, nakak utaak wi *Itrayel : banjalun pfin napot bakeţi. »

²¹ Kë Yotef anaţa ajej napot na anin, akak Itrayel.

²² Kë wi ameen kë *Arkelayut ahiiun utaak wi *Yuda wi Herod aşin akeţun, kë aşë ti pya da. Naşibaţi ayuuja ti nşaafti kë awo i kaya utaak wi *Galilay†.

²³ Aya afët du ubeeka ulon wi bajaan badu *Nataret, hënk uko wi *baţupar Naşibaţi bajakun udolanaa : « *Alun kadu'ana nşiin i Nataret. »*

3

Yowan Nabattaar aji na bañaan bawut pjuban baţëlëş nbida

(Markut 1.1-8; Luk 3.1-18; Yowan 1.19-28)

¹ Wi nşubal nşum nşëpun, kë *Yowan Nabattaar aşë pën awinana, aţup du *pndiis pi *Yuda

² aji na bañaan: « Nawutan pjuban, naţëlëş nbida, tiki *Pşih pi Baţi pañogi. »

³ Uko wi nul wi wi *Itayi *Naţupar Naşibaţi aşıiniyaanun aji :

« *Pdiim plon pahuuran du pndiis aji :*

“Nabomaan bgah bi Ajugun aklun kaţëpna, nadolana ilël itool.” »*

⁴ Yowan awohara kamişa ki babomanun na pfaal pi untaam wi pnkunkaali aşë tan katël ti blank ; aji de nşuul na mnob.

⁵ Wal mënţ kë bañaan biki ubeeka wi Yerutalem na utaak wi Yuda bti, na utaak wi bdëk bi Yordan bti başë ya du a.

⁶ Baji babi kaţup ipekadu yi baka kaşë do *babattaar baka ti bdëk bi Yordan.

⁷ Wi Yowan awinun kë *bafaritay na *bataduk batum kë bakbi pyeenk batitmu ti a, kë aşë ji na baka : « An, nawo pntuni pi nşfunan! In ahoopaţanan aji naţi udeeb wi Naşibaţi unkmbiin ba?

⁸ Nadoon kado keeri iko inkyuunun kë nawut pjuban abot aţëlëş nbida.

⁹ Nawutan kaşal kaji : “Nwo biki pşini pi Abraham!” Dţupan, Naşibaţi ahilan kakakan mnlak mi babuk Abraham.

¹⁰ Ptibi padobi bëkan bëkan ti mnko uţeeh, bko banwoon baankbuk mnko mnuura bafal kafël du bdoo.

¹¹ « Nji, dji kabattaaran na meel kadi-imanaan kë nawut pjuban aţëlëş nbida ; kë anşaan abi ti kafëţ naan aşë dëm apelën maakan, mëndoo nşoom nşoom kamëbana işapaat ; ul alun kabattaaran na Uhaaş wi Naşibaţi na bdoo.

¹² Awo na kajeţ ti iñen, aweey kapaţëş ptiiij na plëfar. Aya katoor ptiiij ti pnkuţi kaşë kafël plëfar du bdoo banwoon baankjëmşa. »

Batitmu bi Yetu

(Markut 1.9-11; Luk 3.21-22)

¹³ Wal mënţ kë Yetu aşë pënna utaak wi *Galilay, abi bdëk bi Yordan, *Yowan ahilna abattaara.

¹⁴ Kë Yowan aşë pok, aji na a : « Nji dwoon kayeenkna batitmu ti iwi, kë işë bi ti nji! »

¹⁵ Kë Yetu aşë teema aji : « Duni idinan uko mënţ. Aa, hënk di di nşoon i kado uko bti wi Naşibaţi anjalun. » Kë Yowan adinanii.

¹⁶ Wi Yetu ayeenkan yeenk batitmu apën ti meel, kë baţi başë haabëşa ti dko mënţ. Awin *Uhaaş wi Naşibaţi kë uwala ti a ji ubalab ufaatal.

¹⁷ Kë pdiim plon paşë pënna baţi aji : « Iwi iwoon abuk naan, dnalu maakan, dma-ganu. »

4

Untaayi Uweek ula pguur Yetu du pndiis
(Markut 1.12-13; Luk 4.1-13)

* 2:18 Yeremiya 31.15. † 2:22 Utaak wi Galilay : Dul di di aţa Arkelayut awoon naşih. * 3:3 Itayi 40.3.

1 Wi Yetu apënaŋ pën du meel kē Uhaaş wi Naşibaŋi uşë ñooŋa du *pndiiş, kē *Untaayi Uweek ukdo na pguura ado buŋaan.

2 Aŋo ŋnuur na ŋtejan iñeen ŋbaakër bē aantee, wi ŋaŋepuŋ, kē ubon uşë de'a.

3 *Naguuru kē aşë ñoga aji : « Woli iwo Abuk Naşibaŋi, jakan na mñlaak mi mankak ipoom. »

4 Kē ateema aji : « Upiitana aji :
“Mēnt uko ude ŋañ umēbanuŋ ubida wi ñaaŋ
ŋŋup bti ŋankpēnuŋ ŋi mntum mi Naşibaŋi
ŋa.”* »

5 Kē Untaayi Uweek ukak aňooŋa du Yerutalem ubeeka uyimanaan, apayana du bŋuk bi *Katoŋ Kaweeŋ ki Naşibaŋi duuŋ

6 aşë ji na a : « Woli iwo Abuk Naşibaŋi, klut kajot. Kē hēnk di di upiituŋ ŋi Ulibra wi Naşibaŋi aji :

“Kē Naşibaŋi aluŋ kaji na ŋwanjuŋ ŋi nul
ŋajeju ŋi iñen

kaŋi ihubta ŋi plaak plon.”* »

7 Kē Yetu aji na wa : « Ukak apiitana aji :
“Iinwo kado katen me Ajugun Naşibaŋi i nu
ahinan pdo uko wi ajakuŋ.”* »

8 Untaayi ukak apayana du pnkuŋ plon pweek maakan aşë diimana ŋtaak bti ŋi umundu na mndēm mi ŋa,

9 aşë ji na a : « Dwulu iko yi bti woli inup adēmanaan. »

10 Wal mēnt kē Yetu aşë ji na wa : « *Fatana, ŋēpan iya! Upiitana aji :

“Ajugun, Naşibaŋi i nu ŋañ i i iwoon kadēman,
kē ul ŋañ i i iwoon kado kalempar.”* »

11 Wi wi untaayi uşaaŋ aya aduka. Kē ŋwanjuŋ ŋaşë bi aňoga, alempara.

*Yetu awuŋşa akak Galilay
(Markut 1.14-15; Luk 4.14-15)*

12 Baŋup Yetu aji bawat *Yowan nabattaar ukalabuş. Wi atiinkuŋ uko waŋ, awuŋşa wal mēnt akak du utaak wi *Galilay.

13 Apën du ubeeka wi *Nataret aya afēŋ du wi Kapernawum. Uwo du kabaŋ ki bdëk, kaňog ŋtaak ŋi Fabulon na Neftaliya.

14 Uko mēnt uyuuŋ kē uko wi *Itayi *Naŋupar Naşibaŋi abiin aŋup udolanaa :

15 « An, ŋtaak ŋi Fabulon na Neftaliya,

nañňogung bdëk bi Galilay du plut pi Yor-
dan,
nanwoon du Galilay di banwoon
baanwo bayuday bafētuŋ!

16 Pntaali panwoon ŋi bdēm
pawin bjeehi bweek,

bjeehi bweek bapën
ajeehan bañaan banwoon du dko di
bdēm bi pkeŋ. »*

17 Wal mēntan waŋ kē Yetu aşë jun pjukan aji : « Nawutan pjuban, naŋelēş ŋbida, ŋiki *Pşih pi Naşibaŋi paňog pii pi. »

*Yetu adu baŋaşarul babaakër bateek
(Markut 1.16-20; Luk 5.1-11)*

18 Unuur ulon, Yetu apoş ŋi kabaŋ ki *bdëk bi Galilay, aşë win biinŋ batëb baŋtaaruŋ, Fimoŋ andu'aniin Piyeer, na Andre, kē bakfël bridiya du bdëk, bawo baŋuh.

19 Aji na baka : « Naŋaşaan, dkakanan baŋuh bañaan. »

20 ŋi dko mēnt kē babi duk duk iridiya, aŋaşa.

21 Aya alow btiişu akak awin batëb baŋtaaruŋ, *Yakob na *Yowan babuk ñiinŋ alon anwoon katim ki Febede. Bawo ŋi bŋeem na aşin baka, awo ŋi pboman iridiya, kē aşë du baka.

22 ŋi dko mēnt, kē baduk aşin baka na bŋeem, aŋaşa.

*Yetu ajukan akuŋ ajeban bañaan
(Markut 1.39; Luk 4.44; 6.17-18)*

23 Yetu aji ñaay na utaak wi *Galilay bti kajukan ŋi itoh iñehanaani, kabot kaŋup *Uŋup Ulil Unuura wi *Pşih pi Baŋi, kajeban mmaak bti na pŋakēm bti ŋi bañaan.

24 Katimul kapēnala ŋi utaak wi Firi bti, kē başë ji baŋija bamaakal bti na biki iko ilon iknooranuŋ: banwoon na ŋntaayi, bankjo-
tuŋ kako, na banyojuŋ iñeen na ihoŋ kē aji jeban baka.

25 Bañaan baŋum maakan baji babi kaŋaşa, kawoona Galilay, utaak wi Nbeeka Iñeen, ubeeka wi Yerutalem na utaak wi *Yuda bti na utaak unwoon du plut pi Yordan.

5

Pjukan du Pnkun
(Luk 6.20-23)

¹ Wi Yetu awinun bañaan batum ašë paya du pnkun, ačo. Baťaşarul babi añoga,

² kē ašë jun pjukan baka aji :

³ « Bañaan bannumiin Naşibaţi ti nħaaş nġi baka banuurandēni
ġiki *Pşih pi Baţi pawo pi baka.

⁴ Bañaan banwoonġ ti nħwooni banuurandēni
ġiki Naşibaţi alunġ kayompan baka!

⁵ Bañaan banjoobunġ bkow banuurandēni
ġiki umundu bti ulunġ kawo wi baka.

⁶ Bañaan banklaanġ pdo iko yi Naşibaţi
ajakunġ na nħaaş nġi baka bti, banuurandēni
ġiki Naşibaţi alunġ kawul baka kakēşan
uko wi baklaanġ.

⁷ Bañaan bankñagiinġ banuurandēni,
ġiki Naşibaţi alunġ kañaga baka.

⁸ Bañaan banwoonġ na nħaaş nġinjġ, banuurandēni
ġiki balunġ kawin Naşibaţi.

⁹ Bañaan bankġijunġ btiinkar banuurandēni
ġiki Naşibaţi alunġ kaji bawo babukul.

¹⁰ Bañaan biki bakhajanunġ aji baťaş
Naşibaţi, banuurandēni,
ġiki Pşih pi Baţi pawo pi baka.

¹¹ « Nanuurandēni woli babejan, aħa-
janaan, aġilandēran ġiki naji naťaşēn.

¹² Nalilaan, nawo ti mntanġ, ġiki baluk
bweek bayoonkan du baţi. Naleşan kē hēnk
di bahajanunġ kak *baġupar Naşibaţi biki ġfa.

Pnam na bjeehi bi umundu
(Markut 9.50; Luk 14.34-35)

¹³ Yetu akak aji : « Nawo pnam pi
umundu. Kē pnam paşē doona we woli
payaşı ba? Nahilan kakakan kataabare ki
pa i? Pawaan udooni, paji pafēl du bdig,
bañaanġ kapoş pa.

¹⁴ « Nawo bjeehi bi umundu ji ubeeka
unwoonġ du pnkunġ duuġ wi bañaanġ bti ba-
jaanġ bawin.

¹⁵ Ñaanġ aanġi tehan unkaniya kaşē fēġ wa
na kakana! Ñaanġ aji ġēp ġēp kaġu wa du bko
duuġ ujeehan bañaanġ bti banwoonġ ġi katoħ.

¹⁶ Hēnk, nawo kawut udo wi nan un-
uura udo kajeehan ji unkaniya pa bañaanġ

bti bawin, andolunġ ahilna adēman Naşibaţi
Aşinan anwoonġ du baţi. »

Pjukan ġi uko wi Bgah bi Moyit

¹⁷ Yetu akak aji na baka : « Nawutan
kaşal kaji dbi bi pba na *Bgah bi Moyit, na
uko wi *baġupar Naşibaţi bajakunġ. Mēmbi
bi ppēnan wa, dbi bi uko mēntġ uhilna
udolana.

¹⁸ Dġupan, manjoonan ma : Ji mboş na
baţi nado kaba, nin uko umpoġēġaanunġ ġi
Bgah uunkpēn bē iko yi bajakunġ bti iin-
dolanaa.

¹⁹ Hēnk di uwoonġ, ñaanġ anwoonġ aankġaş
uko umpoġēġaanunġ ġi iko yi Bgah bajakunġ,
ašē jukan bañaanġ bado ji a, unġ mēntan
akwoonunġ ampoġēġaanunġ du *Pşih pi Baţi.
Kē anşaanġ ado iko yi Bgah bajakunġ akuġ
ajakan ya bañaanġ, unġ mēntan alunġ kawo
naweek du Pşih pi Baţi.

²⁰ Dġupan, woli naanġaş uko wi Naşibaţi
apel *bajukan Bgah na *bafaritay,
naankhil pneeġ du Pşih pi Baţi. »

Pjukan ġi uko wi udeeb
(Markut 11.25; Luk 12.57-59)

²¹ Yetu akak aġiini aji : « Natiink uko
wi bajakunġ na bateeman ġfa : *"Inkfin*
ñaanġ"*; ñaanġ ankfinunġ atēntul aya kahepna
du uruha.

²² Kē nġi nşē ġupan : Ñaanġ andeebaġēruġ
atēntul alunġ kateem ġi uko wanġ du nawayēş.
Ñaanġ anġakunġ na atēntul awo nayila alunġ
kahepna ġi uko wanġ du *uruha uweek.
Ñaanġ anġakunġ na atēntul awo nawaanġ
udooni awo i kafēlana du bdoo bi infernu.

²³ Keeri woli iya pdo bġējan du *bliit bi
mngur pa Naşibaţi, ašē leş kē atēntu adee-
baġēru,

²⁴ dukan iko yi ibiinaanunġ ġi kadun ki
bliit bi mngur idun iya ikak ġi ploolan na
atēntu, işē iwugşsa ikak ibi iwul Naşibaţi
bġējan bi nu.

²⁵ « Woli itool pya uruha na ñaanġ i nakaanġ
uhok, ġaraan ikak ġi ploolan na a, wi na-
hojunġ ġi bgah, ji abi añooġu du nawayēş,
nawayēş aji na nalemparul awatu ukal-
abuş.

²⁶ Dġupu, manjoonan ma : Iinkpēn da
bē iinluk uko wi iġēġunġ te du pataka
pbaañşaani. »

*Pjukan ti uko pjuban pi piint
(Maci 18.8-9; Markut 9.43,47-48)*

²⁷ Yetu akak aji : « Natiink uko wi bajakuŋ na bateeman tfa : “*Iinkpiint na ahar ñaaŋ.*”[✧]

²⁸ Nji kē nşē tapan : Ñaaŋ antenuŋ ahar ñaaŋ na uşal wi ppiint na a, adobi piint piint na a ti uşalul.

²⁹ Woli pkēş pi nu pdeenu paţu'u ijuban, lookşen pa ifel du kalowan : uhokan iwaan dko dloolan di uleefu kē di ifelana du infernu na uleefu bti.

³⁰ Kē woli kañen kadeenu ki nu kaţu'u pjuban, falan ka ifel du kalowan : uhokan iwaan dko dloolan di uleefu kē di ifelana du infernu na uleefu bti.

³¹ « Ulibra wi Naşibaţi ukak aji : “*Ñaaŋ ankdookuŋ aharul awo kawula kakaarta kankyuujun kē bniim babaa.*”[✧]

³² Kē nji nşē tapan : Ñaaŋ andookuŋ aharul anwoon aampiint na nin ñaaŋ aloŋ nampaţi aţu aharul mēnt pjuban pi piint woli aniimar na ñiint aloŋ ; kē ñaaŋ aniimuŋ ñaaţ i badookuŋ ti bniim, ajuban pjuban pi piint. »

Pjukan ti uko wi pmehna

³³ Yetu akak ajukan aji : « Nakak atiink kak uko wi bajakuŋ na bateemun : linkgar pmehna pi nu, iwo kado uko wi ihoŋuŋ ti kadun ki Ajugun[✧].

³⁴ Kē nji nşē jakan nawutan kamehna nin : nawutan kamehna ti baţi, ţiki dul di di Naşibaţi ajaŋ aţo kaşihna ;

³⁵ nawutan kamehna ti mboş ţiki manwoon dko dpafni ihoţ di nul ; nakmehna ti Yerutalem, ţiki dawoon ubeeka wi *Andemuŋ Maakan.

³⁶ Kmehna kak ti bkowu, ţiki iinhina kakakan kawel kaloolan ki ba kakak kafaat kēme kajen.

³⁷ Pdinan pi nan pawoon pdinan na manjoonan, kē ppok pi nan pawoon ppok na manjoonan. Uko umpafuŋ ti nţup mēnt uwoona du *Untaayi Uweek.* »

Pjukan ti uko wi plukan

³⁸ Yetu akak aji na baka : « Natiink uko wi bajakuŋ tfa : “*Woli ñaaŋ alookşu pkēş ;*

lookşana pi nul, woli akitu pñiinj, kitana pi nul.”[✧]

³⁹ Kē nji nşē jakan, nawutan kaneenan uleefan ñaaŋ anjalun pdolan buţaan. Naţepēn ţep nadoki woli ñaaŋ akobu kañen ti kajeem kadeenu, kdeka kundu.

⁴⁰ Woli anjal pñooţu uruha kayeenknu kamişa, doon iwula kak bayeti bi nu.

⁴¹ Woli ñaaŋ aţu'u ppoş dko danlowuŋ, poşan na a dko dampeluŋ dko mēnt nyaaş nţēb.

⁴² Woli ñaaŋ añehanu, ţenana ; woli ñaaŋ anjal pţeeţu, wutan kadeka feţ. »

*Naŋalan başooradan
(Luk 6.27-28,32-36)*

⁴³ Yetu akak ajukan aji : « Natiink uko wi bajakuŋ tfa : “*Nalan atēntu*[✧] ipok naşooradu.”

⁴⁴ Kē nji nşē jakan : Naŋalan başooradan nakuţ nañehandēr bankfēpanaŋ Naşibaţi awul baka bnuura, nado kado bampokanaŋ bnuura. Nakaan nado kañehan Naşibaţi pa bankţupuŋ uko wi nan buţaan, pa bankhajananaŋ.

⁴⁵ Nadiiman hēnk, kē nawo babak Naşibaţi Aşinan anwoon du baţi. Ul andoon bnuur kē baktēr pa bado buţaan na bado bnuura, abot ado uşubal kē ukjot ti baţool na ti banwoon baanwo baţool.

⁴⁶ Woli naŋal banŋalanaŋ tañ, ubeeb uhoŋ wi wi nakaan ba? Bakobraar daaşa badoo ji bado haŋ.

⁴⁷ Woli bayitan tañ biki najaŋ nawul mboş, nado uko uloŋ undemuŋ i? Banwoon baanfiyaar Naşibaţi badoo ji bado haŋ.

⁴⁸ Nawoon bajint baţool jibi Aşinan anwoon du baţi awoon najint naţool ti iko bti. »

6

Pjukan ti uko wi pţenk banwaanun

¹ Yetu akak aji na baka : « Naţaafaraan kayuuj ti kadun ki bañaŋ kē naţaş uko wi Naşibaţi ajakuŋ kahilna tañ kawinana ti baka. Woli nado haŋ naankluŋ kayeenk baluk bi Aşinan anwoon baţi.

[✧] 5:27 Ppēn 20.14. [✧] 5:31 Pleşan 24.1. [✧] 5:33 Bgah 19.12; Mnfen 30.3; Pleşan 23.22-24. * 5:37 Untaayi Uweek kēme : “*buţaan*”. [✧] 5:38 Ppēn 21.24; Bgah 24.20; Pleşan 19.21. [✧] 5:43 Bgah 19.18.

² Woli itënk keeri ñaan anwaanun, wutan kado kapiitar. Hënk di balagare bajaan bado du *itoh iñehanaani na du igah, bañaan bahilna bado kadëman baka. Na manjoonan, dɕupan, badobi yeenk yeenk baluk bi baka.

³ Kë iwi, woli itënk ñaan anwaanun, kañenu kamayu kaanwo kame uko wi kadeenu kawulun,

⁴ uɕen wi nu uhilna uwo uunkmeetana. Woli ido han, Naşibaŕi Şaaş anjaan awin iko yi bañaan bawoon baanji bawin, alun kaluku. »

*Pjukan ɕi uko wi pñehan Naşibaŕi
(Luk 11.2-4)*

⁵ Yetu akak ajukan aji : « Kë woli nañehan Naşibaŕi, nawutan kado ji balagare : woli bañehan Naşibaŕi, baji banal kanaŕ du *itoh iñehanaani na du npaŕ bgah bañaan bahilna bawin baka. Dɕupan, na manjoonan, badobi yeenk yeenk baluk bi baka.

⁶ Kë iwi, woli iñehan Naşibaŕi, neejan du meet di nu, idët bgah, iñehan Naşibaŕi Şaaş, awo da na iwi ɕañ. Şaaş anjaan awin iko yi bañaan bawoon baanji bawin, alun kaluku.

⁷ « Woli nañehan Naşibaŕi, nawutan kado kaɕup iko itum kakalëş ji banwoon baanfiyaar Naşibaŕi : başal aji woli baŕum bɕup, Naşibaŕi kaŕiink baka.

⁸ Nawutan kado ji baka, Aşinan ame bnuura uko wi nanumiin ji nabi nado kahepara wa.

⁹ « An, keeri, woli nañehan Naşibaŕi najaan naji :

Aşinun inwoon du baŕi,
bañaan bti badinan kë iyamani,

¹⁰ pşihu pabi,
uko wi inaluŕ udolana
ɕi mboş ji du baŕi.

¹¹ ɕenun nŕa uko ude wi nnumiin.

¹² Miirun pjuban pi nun
jibi un nkaan aji nmiir banjubanuŕ un.

¹³ Kwutun ndo buŕaan woli baguurun

işë ibuuranun ɕi *Untaayi Uweek.*

[Iwoon ajug pşih, mnhina, na *mndëm te mnto. Uwo han.]

¹⁴ « Ënhën, woli namiir bañaan banjubananaŕ, Aşinan anwoon baŕi akak kamiiran ;

¹⁵ kë woli naanji namiir banjubananaŕ, Aşinan kak aankmiir pjuban pi nan. »

Pjukan ɕi uko wi pyiman

¹⁶ Yetu akak aji na baka : « Woli nayimani, nawutan kajooŕan jibi balagare bajaan bado : baji baŕoŕan kaara, bañaan bahilna bawin kë bayimani. Na manjoonan, dɕupan, badobi yeenk yeenk baluk bi baka.

¹⁷ Kë iwi, woli iyiman, këran uleef na ukëra ulil pŕëkëñ ibot iñow këş,

¹⁸ bañaan bawutna kame kë iyimani, Naşibaŕi Şaaş ɕañ anwoon da aji win iko immeniin, amee. Şaaş anjaan awin iko yi bañaan bawoon baanji bawin alun kaluku. »

*Pyok pi baŕi
(Luk 12.33-34)*

¹⁹ Yetu akak aŕiini aji : « Nawutan kado kala pyok ɕi umundu wi, wi nbob na njof njaan natak iko, wi bakiij bajaan bajip.

²⁰ Naŕëpën ɕëp nado kala pyok pi baŕi, banwoon baanwo na nbob na njof nanktoki bka bi nan, bawoon baanwo na bakiij bankjipi.

²¹ Dko di bka bi nu bawoon, dul di di kaŕëb ki nu kakwoon. »

*Pkëş pawoon bjeehi bi uleef
(Luk 11.34-36)*

²² Yetu akak aji : « Këş kawoon unkaniya wi uleef ; woli këşu kawo kjeb, uleefu bti uwo ɕi bjeehi.

²³ Kë woli këşu kafëli, uleefu bti uwo ɕi bdëm. Woli bjeehi banwoon ɕi iwi bawo bdëm, ikeer awo ɕi bdëm bweek! »

*Naşibaŕi na itaka
(Luk 16.13)*

²⁴ Kë Yetu akak aji : « Nin ñaan aanhil kalempar başih batëb : apok alon kaŕal undu, këme amëban alon, kaşë beeh undu. Naanhinan kalempar Naşibaŕi kabot kalempar itaka. »

*Nahaŕan Naşibaŕi
(Luk 12.22-31)*

* 6:13 Untaayi Uweek këme : “buŕaan”.

25 Yetu akak ajukan aji : « Uko wan ukaan kē njakan, nawut kaṭaaf uko ude [na udaan] wi nanumiin pa ubida, kēme iko iwohara yi nanumiin pa uleef wi nan. Ubida uumpel uko ude i? Kē uleef, uumpel imiṣa i?

26 Natenan njakat: njaanji njatepi, njaanji njakit, njaanji njahank ṭi inkuti, kē Aṣinan anwoon baṭi aṣe ji wul nja uko ude! Mēnt an napelun nja i?

27 Ahoṅ ṭi an ahilanun ṭi manṭaaf ka-
hoṭalēs unuur uloolan ṭaṅ ṭi ubida wi nul?

28 Kē we uwoon pṭaaf uko uwohara? Natenan iṭeeṅ yi ugof wi uṭeeh jibi ijaan idēm : iinji ilemp, iinji iṣiir.

29 Kē nṣe jakan, Falomon naṣih, ṭi pdēm pi nul bti, aambaan kaṅgi'aara ji kalon ṭi ya.

30 Ujaagal uwo nṭa du uṭeeh, faan balun bafel wa du bdoo, kē Naṣibaṭi aṣe ji woharara wohan wa iko inuura. An, nanwoon naanfiyaar akēṣan, nameen na manjoonan kē alun kawoharēnan kak kapelan.

31 An kak, nakhaajala, nakbi kaduka duka ṭi pla uko ude kēme uko udaan, kēme uko uwohara.

32 Iko yan yi yi banwoon baanfiyaar Naṣibaṭi bajaan babi wo wo ṭi bla, kē an, Aṣinan anwoon du baṭi ame kē nanuma iko mēnt bti.

33 Nawo i kaṭep ṭep duna kala pneej du Pṣih pi nul na pdo uko wi ajakun uwo utool, kaṣe kayeenk kak iko mēnt bti.

34 Nawutan keeri kaṭaaf uko wi faan : faan dawo di Naṣibaṭi. Unuur unjinti na unoor wi wa. »

7

Nawutan kado katen buṭaan di batēnṭan

1 Yetu akak aji na baka : « Nawutan kabi kaduka duka ṭi pten buṭaan bi batēnṭan, Naṣibaṭi awutna katen bi nan.

2 Jibi naktenun batēnṭan, hēnk di di Naṣibaṭi aklun katenan ; kē kaniibi ki nakniibnun, kul ki ki baklun kaniibnan.

3 Ibaa tenar we katēmal kanwoon ṭi pkēs pi atēntu, aṣe duk pmul panwoon ṭi pi nu? We ukaan ba?

4 Hum di di ihinanun kaji na atēntu, “ayiṭ naan, biin mpēnanu katēmal ṭi pkēs” aṣe duk pmul panwoon ṭi pi nu?

5 Iwi nataaki, duni ipēnan pmul panwoon ṭi pkēs pi nu! Woli ipēnan pa kbaa hil kawin bnuura, kapēnan katēmal kanwoon ṭi pkēs pi atēntu!

6 « Nakwul nḃuṣ uko unyimanun, kaṭi njakakaran njadum ; nakfēl wuuru wi nan ṭi ihoṭ yi njkuma kaṭi njabi njapoṣ poṣan wa. »

Nañehaan Naṣibaṭi Aṣinan (Luk 11.9-13)

7 Yetu akak ajukan aji : « Nañehaan, nalun kayeenk, nalaan, nalun kawin, nakob kobaan, balun kahaabēṣan.

8 Hēnk di uwoon, ñaan aññehanun aka, anklaan awin ; kē ankob kobanun, ba-
haabēṣa.

9 « Ahoṅ ṭi an i i abukul akñehanun kapoom aṣe wula plaak?

10 Kēme añehana uṭeb aṣe wula upula ba?

11 Woli an nandoon awo bado buṭaan name pwul babukan iko inuura, naṣalanun nyaaṣ hum ni ni Aṣinan i baṭi ahilanun kaṭen bankñehanulun iko inuura?

12 Kē hēnk di di nawoon kado bañaan uko bti wi naṅalun badolan. Uko wan wi wi *Bgah bi Moyit na *baṭupar Naṣibaṭi bajukanun. »

Plēman pamminun (Luk 13.24)

13 Yetu aṭiini na baka aji : « Natamaan naneejna plēman pamminun. Plēman na bgahinjaan iṅooṭ ñaan du dko di akyaan katoknaana ihaani, kē baṭum baji baṭepna ya.

14 Kē plēman na bgah inṣaan aji iṅooṭ ñaan du dko di akkaani ubida iṣe miṅ, kē bañaan bantiinku bajaan bawin ya kaṭepna ya.

15 « Nalipariin bandaarun aji bawo *baṭupar Naṣibaṭi. Baji babi ṭi an kawo ji njkaneel aṣe wo du nḃaaṣ ni baka nñiin njanjooṭun.

16 Nalun kayikrēnaan baka ṭi mnwo mi baka. Ñaan aanhilan kamar mbut ṭi byuw, kēme mnjaak ṭi bṭempel.

17 Bko bjeb baji bawul mbuk mnuura, kē bko bmaakal baji bawul mbuk mnwuṭaan.

18 Bko bjeb baanhil pwul mbuk mwuṭaan, kē bko bmaakal baanhil pwul mbuk mnuura.

19 Bko banwoon baanji bawul mbuk mnuura baji bafal kafel du bdoo.

20 Kë hënk di di nakluḅ kayikrënaan bañaanḅ mënḅ ḅi mnwo mi baka.

21 Mënḅ bañaanḅ bḅi bankjaknuḅ “Ajugun, Ajugun” bakneejuḅ du *Pḅih pi Baḅi, ankdoluḅ ḅaḅn uko wi Paapa i baḅi analuḅ akneejuḅ da.

22 Unuur mënḅ baḅum baluḅ kajakën : “Ajugun, Ajugun, jëm ḅi katim ki nu ki ki nḅḅupnuḅ Uḅup wi Naḅibaḅi i, adook ḅnḅaayi abot ado mlagre mnḅum i?”

23 Wal mënḅ, dji na baka : “Mëmbaanḅ kame'aaran ; nalowaan, an nanwoonḅ naanji naḅaḅ Bgah bi Naḅibaḅi.” »

Itoḅ itëb
(Luk 6.47-49)

24 Yetu akak aji : « Hënk, woli ḅnaanḅ atiinkḅ nḅḅup ḅi naan ḅi, abot aḅaḅ ḅa, awo wo ji ḅnaanḅ natit anniwuḅ katohul, apaf ka ḅi mnlaak.

25 Uḅubal ubii, kë meel mampaari, uyook kë unaḅa akëk ; kë kaanjoti, ḅiki kajip adilën, apaf ḅi mnlaak.

26 Kë anḅaanḅ atiinkḅ nḅḅup ḅi naan ḅi aḅë wo aankḅaḅ ḅa awo ji ḅnaanḅ anwoonḅ aantiti, anniwuḅ katoh ḅi pyiw.

27 Uḅubal ubii, kë meel mampaari, kë uyook unaḅa akëk, kë kajot atoka bḅi. »

28 Wi Yetu aḅiiniḅ ḅaḅ ḅa, bañaanḅ baḅoḅar pjukan pi nul,

29 ḅiki aanji jukan ji *bajukan Bgah biki baka, aji jukan na pdiim pi naḅih.

8

Yetu ajeban ḅiiniḅ ammaakuḅ bdoo
(Markut 1.40-44; Luk 5.12-14)

1 Yetu awala du pnkuḅ, kë bañaanḅ baḅum baḅë wo ḅi pḅaḅa.

2 ḅiiniḅ alonḅ ammaakuḅ bdoo abi, aḅoga, aḅë jot ḅi ihoḅul, afëḅ kaara ḅi mboḅ aji na a : « Naweeek, woli iḅali, ihinan kajebanaan, nkak njinḅ. »

3 Yetu atar kaḅnen abana, aḅë ji : « Aa, dḅali, kakan ijinḅ. » ḅi dko mënḅ kë pmaak pi bdoo pabi pën pën ḅi a.

4 Kë aḅë ji na a : « Wutan kaḅup nin alonḅ uko unḅëpuḅ, duni iya iwinana du *naḅenḅan Naḅibaḅi iḅot ido bḅenḅan bi Moyit ajakuḅ pa baḅow bi nu kadiimanaan bañaanḅ bḅi kë ijebi. »

5 Yetu aneej ubeeka wi Kapernawum, kë naweeek i bangoli iḅeen-week alonḅ aḅë bi aḅoga akooḅa

6 aji : « Naweeek, nalempar naan amaak apiinḅ du katoh, ayoj iḅeen na ihoḅ, ahaj maakan. »

7 Yetu ateema aji : « Nya, dya kajebana. »

8 Naweeek i bangoli kë aḅë ji na a : « Naweeek, dpoḅ pa ibi ineej ḅi katoh naan, bë iḅale ḅup uḅup uloolan ḅaḅn, nalempar naan kabi jeb jeb.

9 Nji kak dka anḅihnuḅ, abot awo na bangoli biki nḅihuḅ, woli dji na alonḅ ḅi baka : “Yaani” aya, aji na undu “Biini” abi. Woli dkak aji na nalempar naan : “Dolan uko wi!” Ado wa. »

10 Wi Yetu atiinkuḅ uko waḅ aḅë maḅ naweeek i bangoli maakan, aji na bankḅaḅuluḅ: « Dḅupan na manjoonan, ḅi Iḅrayel bḅi, mëmbaanḅ kawina ḅnaanḅ alonḅ anfiyaari ji i. »

11 Dḅupan, baḅum baluḅ kawoona ḅḅaak bḅi ḅi umundu, kaḅo kade du Pḅih pi Baḅi na *Abraham, *Iḅaak, na *Yakob bateemun.

12 Kë bañaanḅ bambiinḅ aka na pneej du Pḅih pi Baḅi, baḅë fëlna bdig, du dko di bdëm, dul di bakluḅ kawooni, kadeebaḅ kadohrën.

13 Kë Yetu aḅë ji na naweeek i bangoli : « ḅiḅan! Naḅibaḅi ajeban namaakal i nu, ḅiki ifiyaar aji ado ḅaḅ. » Kë nalemp ajeb ḅi dko mënḅ.

Yetu ajeban bamaakal baḅum
(Markut 1.29-34; Luk 4.38-41)

14 Yetu aya du uko Timonḅ Piyeer, aḅë ḅënk kë anin aharul apiinḅi, kë uleef uyik na a.

15 Abana ḅi kaḅnen, kë pmaak papën ḅi a, kë anaḅa awul baka pde.

16 Wi utaakal ubanuḅ, baḅija bañaanḅ baḅum biki ḅnḅaayi ḅakyewlënuḅ, kë ado pdiim ploolan adook ḅnḅaayi abot ajeban bamaakal bḅi,

17 Hënk di uko wi *Itayi *Naḅupar Naḅibaḅi ajakuḅ udolaniinḅ:

“Ajej pḅakëm pi nun abot akuḅa mmaak mi nun.✧”

Naḅaḅar Yetu awo kawul uleeful bḅi
(Luk 9.57-62)

✧ 8:17 Natenan ḅi Itayi 53.4; na ḅi 1 Piyeer 2.21-24.

18 Wi Yetu awinunj kë bañaan batumi kë aşë ji na başaşarul baya bdëk umban wundu.

19 Wal mëntj, kë *najukan Bgah alonj aşë ji na a : « Najukan, dko di ikyahan, dtaşu da. »

20 Kë Yetu aşë teema aji : « Nnfëş naka ihër, kë nkat naka intan, kë *Abuk Niiintj aşë wo aanka dko dpafni bkow. »

21 Alonj kak ti başaşarul aji na a : « Naweeek, duni tenën te umoyën Paapa. »

22 Kë Yetu aji na a : « Taşaan, iwut baketj baya bamoy baketj biki baka. »

Yetu añaan ukëk

(Markut 4.35-41; Luk 8.22-25)

23 Yetu apaya wal mëntj ti bteem, kë başaşarul bakak apaya na a ti ba aya.

24 Ukëk uweek umara mara anaşa, kë nmaaronj nado wun bteem. Yetu kë aşë njoyëntj.

25 Başaşarul bañoga ahuma aşë huuran aji : « Ajugun, buuranun, nketj! »

26 Kë Yetu aşë ji na baka : « we ukaanj kë naklënk ba, an nanwoonj naanfiyaar akëşan? » Anaşa wal mëntj, anoman na uyook na meel mi bdëk kë dko dayompandëri.

27 Bañojar maakan aşë ji : « Nnaanj i awo ahonj, kë uyook na meel nado ji njaatiinka? »

Yetu ajeban biintj batëb biki nntaayi naneejunj

(Markut 5.1-20; Luk 8.26-39)

28 Wi Yetu abanunj du plut, du utaak wi Bagenaterenj, kë biintj batëb banwoonj na nntaayi başë pëna du pnguran abi ayit na a. Bajooş maakan kë nin nnaanj alonj aando nnoom nnoom ptëpna bgah mëntj.

29 Biintj mëntj bawo ti phuuran aji : « Inumi'un we ba, abuk Naşibaşi? İbi bi pyewlënun ji unuur wi pwayëş ubi udo kaban i? »

30 Batani bweek bi nkuma blonj bawo ti kañoğ dko mëntj, aşuun.

31 Wi wi nntaayi nşaşanj akooş Yetu aji na a : « Woli injal pdookun, kdolun nneej ti batani bi nkuma nji. »

32 Kë aji na nja naya, kë napën aya neej du nkuma. Ti dko mëntj, kë batani bti başë wor woran du pnkunj aneej du meel ayoora.

33 Bayafan bajug batani bajinj na pti aşë ya kakalëş ubeeka uko untepunj bti na uko undolonj biintj biki nntaayi nabiinj aneej.

34 Kë bañaan bti banfëşunj ti ubeeka başë tool pya du Yetu. Wi bawinaarulunj win aşë kooşa apën ti utaak wi baka.

9

Yetu ajeban niiintj anyojunj ihoş

(Markut 2.1-12; Luk 5.17-26)

1 Yetu apaya ti bteem, amuur bdëk aşë ya du ubeeka wi nul.

2 Kë bañaan balonj başë tija niiintj alonj anyojunj ihoş, ampiintunj ti kajiiñ. Wi Yetu awinunj pfiyaar pi baka, aşë ji na niiintj naşakmaan : « Niiintu, haşan, ipekadu yi nu ipënanaa. »

3 Kë *bajukan Bgah balonj başë hoopateer aji : « Niiintj i akar Naşibaşi! »

4 Kë Yetu, ammeenj nşal nji baka aşë ji na baka : « we ukaanj kë nawo na nşal njuşaan njanj ba? »

5 We uyojnunj ba : pji na niiintj i : “Ipekadu yi nu ipënanaa” këme “Naşiin ipoş”?

6 Natenan, nabaanj ame kë Abuk Niiintj aka mnhina mi ppënan ipekadu ti mboş. » Wi wi aşaanj aji na niiintj naşakmaan : « Naşiin, ijej kajiiñ ki nu, itiiş katohu! »

7 Niiintj anaşa ti dko mëntj, aşıiş katohu.

8 Wi pntuk pi bañaan pawinunj uko mëntj, palënk maakan, aşë wo ti pbeeb Naşibaşi ti uko wi awulunj bañaan mnhina mntëntj mi.

Yetu adu Maci

(Markut 2.13-17; Luk 5.27-32)

9 Wi Yetu apënunj, awin niiintj alonj anwoonj katim ki Maci kë ašo du dko di aklempnunj, aji kobraar daaşa. Kë aşë ji na a : « Taşaan! » kë Maci anaşa aşaşa.

10 Yetu aya to ade du katoh ki Maci, kë bakobraar daaşa batum na bañaan balonj batum biki bajaanj badu bado buşaan başë wo da, bawo ti pde na a, ul na başaşarul.

11 *Bafaritay bawin uko mëntj aşë ji na başaşar Yetu : « we ukaanj kë najukan i nan akde na bakobraar daaşa na bado buşaan ba? »

12 Kë Yetu antiinkunj baka aşë ji : « Mëntj bañaan banwoonj bajeb banumiinj naku-rar, bamaakal banumi'ulunj.

13 Nayaan najuk uko wi uṭup wi ujakun: “*Mñaga mi mi nnumiij, mēnt pñaaak pi nntaam pi pi nnumiij.*”^{*} Yetu akak aji na baka : Mēmbi bi pdu bañaan banşaluñ aji bawo baṭool, dbi bi pdu bandinanun aji bawo bado buṭaan. »

Yetu aṭiiniyaan pyiman

14 Baṭaşar Yowan bañog Yetu aṣe ji na a : « we ukaan ke un na bafaritay nji nyiman ke baṭaşaru baṣe wo baanji bado hañ? »

15 Ke Yetu aṣe teem baka aji : « Ṭi unuur wi bniim, ñaan ahilan kado bañaan bambiij bniim bajootan ji bawo na puum i wal wi naniim ahumuñ da? Ke wal uṣe bi wi naniim akjejaniij. Bayiman ṭi nnuur mēnt. »

16 Ñaan aanji jej kalēmēt kahalu kabamna kamiṣa kaṭaf, woli ñaan ado hañ kalēmēt kahalu kaji kapul ital yi ubamna, dko dantowiij dabaa haan haan maakan!

17 « Nin ñaan alon kak aanji ṭu poot phalu ṭi nḃuuli nṭaf, ado le hañ poot phalu puñ pafom nḃuuli, poot katula ṭi mboṣ, nḃuuli katoka. Ke ñaan aṣe wo kaṭu poot phalu ṭi nḃuuli nḃhalu, poot na nḃuuli nṣaṣe wo njeb. »

Yetu ajeban ñaaṭ alon akuṭ anaṭan poonu abuk Jayirut ṭi pkeṭ

(Markut 5.21-43; Luk 8.40-56)

18 Yetu ahum kaṭiini, ke naweek alon i *katoḃ kañehanaani ki bayuday aṣe bi añaoga anup ṭi kadunul aṣe ji : « Abuk naan abaa keṭ keṭ hēnkuñ. Biin ipafa kañen ajebna. »

19 Ke Yetu anaṭa na baṭaşarul aṭaṣa.

20 Wal mēnt ke ñaaṭ alon anwoon na pmaak pi ptula pñaaak nṣubal iñeen na nṭēb aṣe ñog Yetu ṭi kafet, aban kambiint ki kamiṣa ki nul,

21 aṣe ji ṭi uṣalul : « Woli dhinan ṭañ aban kamiṣa ki nul kajeb. »

22 Yetu akok awina aṣe ji : « Haṭan ñaaṭu, pfiyaar pi nu pajebanu. » Ṭi dko mēnt ke ñaaṭ abi jeb jeb.

23 Wi babanun du uko naweek i katoḃ kañehanaani ke Yetu aṣe win bateen puum* na bañaan banyewliij aṣe ji :

24 « Napēnan : Poonu aankeṭi, anoyēt nḃoyēt. » Ke bañaan baṣe beña.

25 Wi wi adolon bañaan ke bapēni, aṣe mēban poonu ṭi kañen ke anaṭa.

26 Uko mēnt upēnala ṭi utaak mēnt bti.

Yetu ajeban bakuul batēb

27 Yetu atool pya, ke bakuul batēb baṣe wo ṭi pṭaṣa aṣe huuran aji : « Abuk Dayiṭ ñagi'un! »

28 Wi abanun du katoḃ, ke bakuul bukuñ baṣe bi añaoga, ke aṣe ji na baka : « Naṣal aji dhil pdo uko wi nakheparaanun i? » Ke bateema aji : « Naweek, ihili. »

29 Ke aṣe ban baka keṣ wal mēnt aji : « Uwoon jibi nafiyaaruñ. »

30 Keṣ ki baka ke kaṣe haabṣa. Yetu abeg baka wal mēnt aji : « Naṭaafaraan kaṭup ñaan! »

31 Ke bukal, wi bapēnun, aṣe ṭup bañaan bti ṭi utaak.

Yetu ajeban ñiint ambiṣun bṭup (Luk 11.14-15)

32 Wi Yetu na baṭaşarul bakpēnun, ke baṣe ṭija ñiint alon ambiṣun bṭup ṭiki unṭaayi ulon uneej ṭi a.

33 Yetu adook unṭaayi, ke ñiint aṣe bi jun jun bṭup. Bañaan bañonar aṣe ji : « Nin nēmbaan kawinara uko utēt wi ṭi *Iṭrayel! »

34 Ke *bafaritay baṣe ji : « Uweek wi nṭaayi uwululun mnhina mi pdook nṭaayi. »

Yetu añaoga pntuk pi bañaan

35 Yetu aji ṭep ṭi nḃeeka na nḃfēt bti, kajukan du itoh iñehanaani, kaṭup Uṭup Ulil Unuura wi Pṣih pi Baṭi kabot kajeban mmaak bti na pṭakēm bti mi bawoonaanun.

36 Wi Yetu awinun pntuk pi bañaan aṣe ñaga pa, ṭiki banoor baamme uko wi bakdolun awo ji nḃkaneel njanwoon nḃaanka nayafan.

37 Wal mēnt ke aṣe ji na baṭaşarul : « Kakit kadēmi, ke balemp baṣe tiinkēt ;

38 nakootan ajug kakit ado balemp babi kakit. »

10

Banjaan iñeen na batēb biki Yetu (Markut 3.13-19; Luk 6.12-16)

1 Yetu adu baṭaşarul iñeen na batēb aṣe wul baka mnhina mi pdook nṭaayi, na mi pjeban mmaak bti na pṭakēm bti.

* **9:23 Bateen puum** : Bayuday woli ñaan akeṭa keṭ baji babi kateen teen.

² Itim yi banjañan iñeen na batëb mēnt̄ yii yi : Fimoñ i bajañ badu Piyeer na Andre aṭa'ul ; Yakob na Yowan babuk Tebede ;

³ Filip na Bartelemi ; Tooma na Maci nakobraar daaşa ; Tade na Yakob abuk Alfe ;

⁴ Fimoñ i bajañ badu nagutar utaak na Yuda Itkariyot, ambiñ adek Yetu kafet̄.

⁵ Banjañan iñeen na batëb mēnt̄, Yetu ayil baka aji na baka : « Nawutan kaya du banwoon̄ baanwo bayuday na du n̄beeka n̄i utaak wi *Tamariya.

⁶ Nayaan du bañaan̄ biki Itrayel, banwoon̄ ji n̄kaneel n̄anneemuñ.

⁷ Nayaan naṭup baka kē P̄sih pi Baṭi pañogi.

⁸ Najebaan bamaakal, nanaṭaan banket̄uñ, najinṭaan bammaakuñ b̄doo, nadookan n̄nt̄aayi. Nayeenk bē naanluk nin ukoolan, nawulan nawut kado kaşal baluk.

⁹ Nakt̄ij nin uwuuru, nin unṭaam, nin pataka ṭi n̄mbootu n̄i nan pa pnugna uko uloñ.

¹⁰ Nakt̄ij nin umañ pa bayaaş, nawutan kaya na kamişa kalon̄ na işapaat ilon̄ na panduk. Nalemp aka na pluka ujenk wi nul. »

¹¹ Yetu akak aji na baka : « Ubeeka kēme ufet̄ wi nakbanaan̄, nadolan bayuujan n̄naan̄ anwoon̄ nanuura, naya naheta da te wal wi nakyaan̄.

¹² Woli naneey ṭi katoh, nawulan baka mboş naji : “Bnuura bawo ṭi an.”

¹³ Woli bañaan̄ biki katoh mēnt̄ bawo banuura, bnuura bi nañehan̄uñ baya ṭi baka ; woli baanwo banuura, bnuura bi nan kakak du an.

¹⁴ Kē woli baanyeenkan abot awo baantiinkan, napēnan ṭi katoh mēnt̄ kēme ṭi ubeeka mēnt̄ nabot nadan danan pdēpalēn ṭi ihoṭ yi nan nadiimanaan kē bado buṭaan.

¹⁵ Na manjoonan dṭupan, ṭi unuur wi pwayeş uko wi Naşibaṭi aklun̄ kado ubeeka mēnt̄ utam kapel wi biki n̄taak n̄i Fodom na Gomora.

¹⁶ Natenan, dyilan ji n̄kaneel ṭi ptoof pi n̄ñiñ ; nadoon kalipara keeri ji n̄pula nabot najinṭ n̄haaş ji n̄balab n̄faatal. »

Mnhaj mankm̄biñ

(Markut 13.9-13; Luk 21.12-17)

¹⁷ Yetu akak aji na *banjañan : « Nali-pariin bañaan̄: balun̄ kaṭijan du n̄ruha kabot kakoban du *itoh iñehanaani ;

¹⁸ balun̄ kañooṭan du kadun ki bantun̄a na ki başih ṭiki nafiyaarēn. Wal mēnt̄, nahilna naṭup ṭi kadun ki baka na ki n̄taak bti uko wi nameeñ ṭi n̄ji.

¹⁹ Kē woli baṭijan uruha, nakhaajala kado kala uko wi nakyaan̄ kaṭup kēme jibi nakyaan̄ kaṭup : uko wi nakyaan̄ kaṭup ubi ṭi bkowan wal mēnt̄.

²⁰ Mēnt̄ an nakyaan̄ kaṭiini, *Uhaaş wi Naşibaṭi Aşinan uklun̄ kaṭēpna ṭi an kaṭiini.

²¹ « N̄naan̄ alun̄ kakeeşaar abuk aşin kado bafiña. Aşin napoṭ alun̄ kakeeşaar abukul kado bafiña ; bapoṭ banaṭara bajug baka kado bafiñ baka.

²² Bañaan̄ bti başooran ṭiki nafiyaarēn ; kē anşaan̄ amēban kaliintan te kaban, abuur.

²³ Woli badookan du ubeeka uloñ, nanaṭiin naya du uloñ umpaṭi. Na manjoonan, dṭupan, naankba n̄beeka n̄i Itrayel bti bē *Abuk N̄iint̄ aambi.

²⁴ Yetu akak aji : « Baanhil kamēban bnuura najuk kapelan najukan, kēme nalemp kapelan i aklempanun̄.

²⁵ Başale mēban najuk aliñan na najukan, uko mēnt̄ kakēş, kē uwoha hañ pa nalemp na ajugul. Wi bajakuñ ajug katoh awo *Beltebul, we wi bawoon̄ baankṭup ṭi biki katoh ba? »

In i i n̄naan̄ awoon̄ kado kaṭi

(Luk 12.2-7)

²⁶ Yetu aji na baka : « Nakdo kaṭi nin n̄naan̄. Uko bti unhankun̄ ulun̄ kapēn kawinana, kē uko bti ummeniñ ulun̄ kameeṭana.

²⁷ Uko wi n̄ji kaṭupanan̄ du bdēm, naṭupan wa na pnak ; uko wi n̄ji kahoopaṭanan̄, naṭupan wa du itoh duuṭ.

²⁸ « Nakdo kaṭi banhilanun̄ pfiñ uleef aşē wo baanhilan pfiñ uhaaş ; naṭēpan ṭēp nado kaṭi Naşibaṭi ankaan̄ mn̄hina mi p̄tok uleef na uhaaş bti du infernu.

²⁹ Baanji bawaapar n̄ṭiiru n̄tēb ktaka kn̄tiinku i? Kē nin uloñ ṭi n̄a uşē wo uunji ujoṭ bē Naşibaṭi Aşinan aammee!

³⁰ Kë an, uwel wi bkw bi nan bti udoo fënana.

³¹ Naklënk keeri nin ukoolan, nadëm apel pntuni pi njiiru. »

*Pdinan këme ppok Yetu
(Luk 12.8-9)*

³² Yetu aji na baka : « Ñaan ankandinun ði kadun ki bañaan kë awo naşaşaraan, dlun kadinan ði kadun ki Paapa anwoon du baði kaji awo naşaşaraan.

³³ Kë ñaan anşaan apokën ði kadun ki bañaan, dlun kapoka ði kadun ki Paapa anwoon du baði. »

*Pfiyaar Yetu pagar bañaan
(Luk 12.51-53; 14.26-27)*

³⁴ Yetu akak aji : « Nawutan kaşal kaji dbi bi ptiij btiinkar ði umundu ; dbi bi ptiij ugut.

³⁵ Dbi pnaakrën ñaan na aşin, ñaaş na anin, ñaaş na anin ayinul.

³⁶ Bañaan biki katoh ki ñaan bakwoon başooradul.

³⁷ « Ñaan anşalun aşin na anin apelanaan, aantaañ na pwo na nji. Anşalun abukul apelanaan aantaañ na pwo na nji.

³⁸ Ñaan anwoon aankuñ kruş ki nul kadinan phaj ji nji, kapoş ði kafet ki naan udole wo pkeş, aantaañ na pwo na nji.

³⁹ Ñaan anklaañ pbuuran ubida wi nul alun kawaañ wa, kë anwaanun ubida wi nul pa nji alun kayeenk wa. »

*Anyeenkun naşaşar Yetu, Yetu i i ayeenkun
(Marku 9.37,41; Luk 9.48; 10.16; Nate-
nan ði Yowan 13.20)*

⁴⁰ Yetu akak aji : « Ñaan anyeekanan nji i i ayeenkun, kë anyeeknun, anyilnun i i ayeenkun.

⁴¹ Ñaan anyeenkun *Naşupar Naşibaşi ðiki awo Naşupar Naşibaşi, ayeenk baluk banliñun na bi Naşupar Naşibaşi ; kë anyeenkun ñaan natool ðiki awo natool, ayeenk baluk banliñun na bi ñaan natool.

⁴² Ñaan anktenun alon ði bampoteaanun ði başaşar naan biki adaan, udole wo kakoopa kaloolan ki meel mnjoob ka, ðiki awo naşaşaraan, dşupan na manjoonan, aankwaan baluk bi nul. »

✧ **11:10** Malaki 3.1. * **11:12** Bañaan baji bagutar Pşih pi Başi, kë bantamanun bajaan banej ði pa këme : bañaan bantaşara Pşih pi Başi, kë bañaan banjoonun bakdo na pyeenk pa.

11

¹ Wi Yetu aşupun başaşarul iñeen na batëb uko wi bawoon i pdo aba aşë tool aya pjukan na pşup Uşup Ulil Unuura du nbeeka nji dko mënt.

*Yetu ateem bayili biki Yowan Nabattaar
(Luk 7.18-35)*

² Wi *Yowan Nabattaar awoon ukalabuş atiink kë baktiiniyaan iko yi *Krittu adolon. Ayil wal mënt başaşarul kë bahepar Yetu aji :

³ « Iwoon anwoon i pbi, këme nwo biki kayoonk alon kak? »

⁴ Yetu kë aşë teem baka aji : « Nayaan nakakalëş Yowan uko wi nakwinun akuş atiink hënk :

⁵ Bakuul bakak awin, banşakmun bapoş, bammaakun bdoo bajebi kë bandënemun baktiink, bankeşun bantaş ði pkeş, Uşup Ulil Unuura utiinkana ði bawaan.

⁶ Anwoon aampok pfiyaarën anuuranđeni. »

⁷ Wi başaşar Yowan batoolun pya kë Yetu aşë şini na pntuk pi bañaan ði uko wi Yowan aji : « we wi wi nayaan pten du *pndiış ba? Bmaaj bi uyook ukşinşun ba i?

⁸ Kë we wi wi naşaan aya pten ba? Niiñ anñęiñ a i? Bankaan iko inuura bawo du itoh yi başih i?

⁹ Kë we wi wi nayaan pten ba? *Naşupar Naşibaşi a i? Aa dşupan, nawin ampelun Naşupar Naşibaşi.

¹⁰ Ul i i upiitun ði a aji :
“*Tenan, nayili naan awun ði kadunu
abomanu bgah.*”✧

¹¹ « Na manjoonan, dşupan, ði bañaan bambukiñ ði kayiñ ki baat, nin alon aampel pel Yowan ; kë ñaan anwoonun nampoşi du *Pşih pi Başi aşë pela.

¹² Du wal wi Yowan Nabattaar te hënkun, bañaan baji bagutar Pşih pi Başi, kë bantamanun bajaan banej ði pa*.

¹³ Başupar Naşibaşi bti na Bgah bi Moyit abi ban te du Yowan başup ubi wi Pşih pi Başi.

¹⁴ Yowan awoon ñaan i Naşupar Naşibaşi abiñ ajiiniyaan wi ajakun *Eli alun kabi kak. Nafiyaar uko mënt i?

15 Ankaan ibaṭ itiinki, atiinkan! »

16 Yetu akak aji : « Kë bahonṅ biki mbaan anaamnt̄n na bañaanṅ biki kawuunṅ ki? Bawo ji bapoṭ banṅoon du ufeeru aṣe ṭelṣer na bat̄nt̄ baka

17 aji : «Nṭeeni kë naankii! Nyeeh iyeeh yi pjootan kë naanwoonii!»

18 Yowan Nabattaar abii, aandee, aandaan poot, kë baji : «Awo na unṭaayi!»

19 *Abuk N̄iinṭ kë abii, ade abot adaan poot, kë baji : «Awo nafeer, nakuj, awo nanoh bakobraar daaṣa na bado buṭaan!» Kë baṣe ji bayikr̄n kë ñaanṅ awo na uṣal unṭuṅa wi Naṣibaṭi ṭi iko yi ajaanṅ ado. »

Nbeeka ṅanwoonṅ ṅaandi pfiyaar
(Luk 10.12-15)

20 Wal m̄nt̄ kë Yetu aṣe wo ṭi pṅoman na biki ṅbeeka ṅi adolonṅ mlagre mntum ṭiki baant̄l̄eṣ ṅbida ṅi baka awut pjuban.

21 Aji na baka : « Nawuṭani, an biki ubeeka wi Koratim, nawuṭani an biki ubeeka wi Bettayida. Woli mlagre mandolaniinṅ du an mandolaniinṅ lah du ṅbeeka ṅi Tir na Fidonṅ*, banf̄eṭuṅ da badobi wohara undiimaan ṅṣaaku kadiimanaan kë banṅal p̄t̄l̄eṣ ṅbida ṅi baka.

22 Ukaanṅ kë ṅji kaṭupan, ṭi unuur wi pwayeṣ, uko wi Naṣibaṭi akdolanṅ uluṅ katam kapel wi biki Tir na Fidonṅ.

23 Kë an biki Kapernawum, nanuṅ aji naluṅ kadeenana te du baṭi i? Nabaa ṭep ṭep kawalana te du infernu. Woli mlagre mandolaniinṅ ṭi an mandolana lah du ubeeka wi Fodomṅ* uwoha da te h̄nkuṅ.

24 Ukaanṅ kë ṅji kaṭupan, ṭi unuur wi pwayeṣ, uko wi Naṣibaṭi akdolanṅ uluṅ katam kapel wi biki Fodom. »

Pnoorf̄n pi bannooruṅ
(Luk 10.21-22)

25 Wal m̄nt̄ Yetu akak aṭup na baka aji : « Paap, Ajug baṭi na mboṣ, dbeebu wi imenuṅ iko yi bantohi na bammeenṅ, aṣe diiman ya bapoṭ bampoṭi.

26 Yoow Paap, waṅ uwoonṅ uko wi inṅaluṅ.

27 Paapa awulnuṅ iko b̄ti. Nin ñaanṅ aamme ṅji Abukul uko wi nwoonṅ b̄e m̄nt̄ Paapa a ; kë nin ñaanṅ aamme uko wi

Paapa awoonṅ b̄e m̄nt̄ ṅji Abukul a, na biki ndatuṅ adiiman baka a.

28 « Nabiin ṭi ṅji an b̄ti nankhajunṅ abot anoor pkuṅ, ṅji dhetanan.

29 « Nadoon uko wi nṭu'ananṅ, nado kajuk ṭi ṅji, ṅhaaṣ ṅi nan ṅaluṅ kanoorf̄n ṭiki djoob bkow akuṭ awalana bkow naan.

30 Ulemp wi ṅji kaṭu'ananṅ uuntami, kë pkuṅ pi ṅji kaṭu'ananṅ pakak awo paandiṭi. »

12

Yetu na unuur wi pnoorf̄n
(Markut 2.23-28; Luk 6.1-5)

1 ṭi wal m̄nt̄, Yetu awo ṭi pmuur ṅṭeeh ṅi ṅdeey ṭi *unuur ulonṅ wi pnoorf̄n wi bayuday, kë baṭaṣarul banwoonṅ na ubon baṣe wuur ṅa adoh

2 Bafaritay balonṅ bawin baka aṣe ji na a : « Tenan, baṭaṣaru bado uko wi Bgah baneenanuṅ pdo ṭi unuur wi pnoorf̄n. »

3 Kë Yetu aṣe teem baka aji : « Naanleyiir uko wi *Dayiṭ abiiṅ ado i, wi ubon ukde'uluṅ ul na bat̄nt̄ul?

4 Aya aneej du katoh ki Naṣibaṭi, ajej ipoom yi badolonṅ pa *bṭeṅan bi Naṣibaṭi ade. Ipoom yi ul na bat̄nt̄ul bawoonṅ baanwo i kade, baṭeṅan ṭaṅ bakaanṅ na pde ya.

5 Naankak aleyiir ṭi ulibra wi *Bgah bi Moyit kë ṭi unuur wi pnoorf̄n baṭeṅan du *Katoh Kaweek ki Naṣibaṭi baanji banoorf̄n jibi Bgah bajakuṅ, kë uunji uwo pjuban pa baka.

6 Kë nṣe ṭupan, alonṅ* awo ṭi ampeli Katoh Kaweek ki Naṣibaṭi.

7 Naṣibaṭi aṭup ṭi ulibra wi nul aji : «M̄ṅaga mi mi nnumiinṅ, m̄nt̄ uñaakan wa»* woli nate lah uko wi m̄nt̄ naanktapar bañaanṅ biki bṭup, banwoonṅ baanjubani.

8 *Abuk N̄iinṭ awoonṅ Ajug unuur wi pnoorf̄n. »

N̄iinṭ anṭakmuṅ kañen
(Markut 3.1-6; Luk 6.6-11)

9 Yetu awoona da, aṣe ya du *katoh kañehanaani.

10 Kë ñiinṭ alonṅ anṭakmuṅ ṭi kañen aṣe wo da. Bafaritay balonṅ banṅal katapar Yetu bṭup

☆ 11:21 Natenan ṭi Itayi 23.1-18. ☆ 11:23 Natenan ṭi Ujuni 19.24-27. * 12:6 Alonṅ awo ṭi ampeli Katoh Kaweek ki Naṣibaṭi këme : Uko ulonṅ uwo ṭi umpeli Katoh Kaweek ki Naṣibaṭi. ☆ 12:7 Hotey 6.6.

aşë hepara aji : « Bgah bi nun badinan ñaañ ajeban ƚi unuur wi pnoorfën i? »

11 Kë Yetu aşë teem baka aji : « Ahoñ ƚi an i i unkaneel wi nul ukjotun ƚi bhër ƚi unuur wi pnoorfën bë aankyaar wa kapënan?

12 Kë ñaañ aşë pel unkaneel maakan! Hënk, ñaañ ahil kado bnuura ƚi unuur wi pnoorfën. »

13 Wi wi aşaañ aji na ñiint: « Taran kañen. » Kë atar ka kë kajebi, akak ji kandukiin.

14 Wi bafaritay bapënuñ aşë lañar jibi bakdoli kadoo kafin Yetu.

Yetu awo Nalempar Naşibaƚi

15 Yetu ame uko mëntaşë pën da. Bañaañ batum baťaşa, kë ajeban baka bti,

16 aşë lëbar na baka aji bawut kaşup ñaañ i awo i.

17 Uko mëntaşë uyuuñ kë uko wi *Itayi *Naşupar Naşibaƚi abiiñ aşup udolanaa, hënk, uko mëntaşë wii wi :

18 « *I awoonj nalempar naan i nji ndatun, i njalun maakan, i mmaganun, dluñ kaşu Uhaaş wi naan ƚi a*

aşë şup bañaañ biki umundu kë Naşibaƚi akakan baka batool.

19 *Aanknom na nin ñaañ aankdo kanyaat baankdo katiink pdiimul ƚi igah*

20 *Jibi awoonj aankluñ kakit bmaaj bandoon abi naay naay*

këme kajëmşën pmul pankduhun, hënk kak di di aklun kañaga bañaañ banoorun

te wal wi aklun kakakan iko bti iwo itool ƚi kës ki Naşibaƚi :

21 *Hënk ntaak bti njalun kaşu mnhaş mi nj ƚi a. »*

Yetu na Beltebul

(Markut 3.22-30; Luk 11.14-23)

22 Unuur ulonj başij Yetu ñiintşalonj i untaayi uneejun. Awo nakuul abot biiş bşup ; ajebana, kë akak aşini akuş awin.

23 Bañaañ bañoñar fuş aşë ji : « I awoonj *abuk Dayiş i? »

24 Wi bafaritay batiinkunj uko mëntaşë, aşë ji : « *Beltebul uweek wi ntaayi uwululun mnhina mi pdook ntaayi. »

25 Yetu ame nşal nj baka aşë ji : « Woli bañaañ biki utaak uloolan bagus, batok utaak di ; kë woli biki ubeeka uloolan, këme

katoh kaloolan bagus, ubeeka mëntaşë këme katoh mëntaşë kaankhil kanaş.

26 Kë woli *Fatana adook Fatana, agut na uleeful : uwole hanj hum di di pşihul paknaşun ba?

27 Naşalanun kak i! Woli nji ddookna lah ntaayi ƚi katim ki Beltebul, banktaşanañ badookna nj ƚi katim ki in ba? Ukaañ kë bukal ƚi nleef nj baka bakluñ kadiiman kë naanfañi.

28 Bë woli Uhaaş wi Naşibaƚi wi wi nji kadooknun ntaayi, *Pşih pi Naşibaƚi padobi ban ban ƚi an keeri.

29 « Hum di di ñaañ ahilanun kaneej du katoh ki ñiintşammëgaşun kajej bka bi nul bë aandun atana? Wal mëntaşë wi wi akhilun kajej bka bi nul.

30 « Anwoonj aanwo na nji aşoorën, anwoonj aanktonkrën na nji agar.

31 Ukaañ kë njakan, Naşibaƚi alun kamiir bañaañ pekadu na buşaan bi bakşupun ƚi a ; kë ñaañ ankkarun Uhaaş wi Naşibaƚi, aankmiira.

32 Kë woli ñaañ aşup buşaan ƚi *Abuk Ñiintş, Naşibaƚi alun kamiira wa, bë woli aşup buşaan ƚi Uhaaş wi Naşibaƚi, aankluñ kamiira wa ƚi umundu wi na du unkmbiin. »

Bko na mbuk mi ba

(Maci 7.16-17; Luk 6.43-45)

33 Yetu akak aji : « Bko bjeb baji babuk mnko mnuura, kë bko bmaakal baji babuk mnko mnwuşaan. Iji kyikrënaan bko ƚi mbuk mi ba.

34 An, pntuni pi nşunan, hum di di nahilanun kaşup uşup unuura te nawo bado buşaan? Uko unşumun ƚi kaşëb ki ñaañ ujaan upën ƚi mntumul.

35 Ñaañ nanuura aji pënanaan bnuura bi nul ƚi kaşëb ki nul ; kë ñaañ nawuşaan aji pënanaan buşaan bi nul ƚi kaşëb ki nul.

36 Kë nşë şupan : ƚi unuur wi pwayëş, bañaañ balun kahepna ƚi nşup njwuşaan bti nj başupun.

37 ƚi nşup nj nu nj nj bakluñ kawayëşaanu katen me iwo natool këme iduknaanaa. »

Baji na Yetu adiiman kë awoona du Naşibaƚi

(Markut 8.11-12; Luk 11.29-32)

38 Wal mēntj kē *bajukan Bgah balon na bafaritay balon başē ji na Yetu : « Najukan, n̄nal ido uko ulonj unkdiiimanun̄j kē iwo i Naşibaŋi. »

39 Kē ateem baka aji : « An kawuun̄j kawuŋaan ki, kandekun̄j Naşibaŋi kafet̄, nawo ŋi phepar uko unkdiiimanun̄j kē dwo i Naşibaŋi, naankwin nin uko ulonj umpaŋi na wi Yonat̄* *Naŋupar Naşibaŋi adiimanun̄j.

40 Jibi Yonat̄ awoon̄j n̄nuur n̄wajanŋ na n̄tejan n̄wajanŋ ŋi kayin̄ ki uŋēb uweek, hēnk di di *Abuk N̄iint̄ aklun̄j kado n̄nuur n̄wajanŋ na n̄tejan n̄wajanŋ ŋi bh̄er du mboş.

41 ŋi unuur wi pwayēş baŋaan̄ biki Niniwe balun̄j kanaŋa na baŋaan̄ biki kawuun̄j ki, kadiiman baka kē baduknaana, ŋiki bawut pjuban wi batiinkun̄j uŋup wi Yonat̄! Kē alon̄j aşē wo ŋi ampelun̄j Yonat̄!

42 ŋi unuur wi pwayēş, naşih n̄naat̄ i utaak wi Faba alun̄j kanaŋa na baŋaan̄ biki kawuun̄j ki kayuun̄j kē baduknaana, ŋiki awoona du kaban̄j ki umundu pbi katiink uŋup unŋuŋa wi *Falomon̄j naşih, kē alon̄j aşē wo ŋi ampelun̄j Falomon̄j! »

*Untaayi ukak du katoh ki wa
(Luk 11.24-26)*

43 Yetu akak aji : « Untaayi upēnle ŋi n̄naan̄ i ubiin̄j awo, uji uŋaay du *pndiiş kala dko dneej. Woli uunwini,

44 uşē ji : “Dkak du katoh ki naan, ki mpēnnun̄j.” Wi ukakun̄j, uunji uŋēnk da nin uko ulon̄j, kaji kawetana kajint̄, kaboman bnuura.

45 Wal mēntj uji uyaar n̄ntaayi paaj na ulon̄j n̄anwuŋun̄j apel wa ; n̄abi kafet̄ da. Naan̄ mēntj kaşē kak wal mēntj kawuŋēn̄ kapel kateeku. Kē hēnk di di ukwoon̄j pa kawuun̄j kawuŋaan ki. »

*Bayiŋ Yetu biki mnfaŋan
(Markut 3.31-35; Luk 8.19-21)*

46 Jibi Yetu ahumun̄j kaŋiini na baŋaan̄, kē anin na baŋa'ul başē bi du bdig an̄al pŋiini na a.

47 Kē n̄naan̄ alon̄j aşē bi aji na Yetu : « Naan na baŋa'u buk bukun̄j du bdig, baŋal pŋiini na iwi. »

48 Kē Yetu aşē teema aji : « In awoon̄j ni? Bahon̄j bawoon̄j baŋa naan? »

✧ 12:39 Natenan ŋi Yonat̄.

49 Wi wi aŋaan̄ atar kaŋēn̄ adiiman̄ baŋaŋarul aşē ji : « Natenan, ni na baŋa naan̄ biki biki.

50 N̄naan̄ ankdolon̄j uko wi Naşibaŋi Paapa anwoon̄j du baŋi an̄alun̄j, uŋ mēntjan̄ awoon̄j aŋa naan̄ kēme ni. »

13

*Uhoñ wi nagur n̄deey
(Markut 4.1-9; Luk 8.4-8)*

1 Unuur mēntj Yetu apēn ŋi katoh aşē ŋo du kaban̄j ki bdēk.

2 Baŋaan̄ batum babi wal mēntj aŋoga, kē adoo paya ŋi bteem blon̄j aŋo ; kē baŋaan̄ bti baduka du pkay, atiinka.

3 Kē aşē ŋēpna ŋi uhoñ aŋup baka n̄ŋup n̄ŋum. Aji na baka : « Najaar apēn p̄gur n̄deey.

4 Wi akgurun̄j, n̄deey n̄lon̄j kē n̄aya ajot ŋi bgah ; kē n̄kat n̄abi ade n̄a bti.

5 N̄lon̄j kē n̄ajot ŋi dko di mnlaak, danwoon̄j daanwo na mboş, anaŋa ŋi dko mēntj ŋiki mboş maantumi.

6 Kē wi bnuur banaŋi'aaŋ naŋa aşē tēr n̄a, kē jibi n̄awoon̄j n̄aanka intaañ abi kay kay.

7 N̄lon̄j n̄ajot ŋi dko di iyiw, kē iyiw idēm afiiklēn̄ n̄a.

8 N̄lon̄j kē n̄ajot ŋi mboş mnuura, awul n̄deey. Blon̄j baji bawul mbuk iñeen-week, blon̄j iñeen paaj, blon̄j kak mbuk iñeen n̄wajanŋ.

9 Ankaan̄ ibaŋ itiinki, atiinkan! »

*We ukaan̄ kē Yetu aji hoñ?
(Markut 4.10-12; Luk 8.9-10)*

10 Baŋaŋar Yetu babi aŋoga aşē hepara aji : « we ukaan̄ kē iji khoñ na baŋaan̄ ba? »

11 Kē aşē ji na baka : « An, baŋenan̄ kē name iko injoonanun̄j yi *Pşih pi Baŋi inwoon̄j iimmeetanaa, kē bandukiin̄j, baanŋen̄ baka wa.

12 N̄naan̄ ankaan̄, balun̄j kaŋena ado pelan, kē anwoon̄j aanka, badoo yeenka uko wi akaan̄

13 Uko mēntj ukaan̄ kē n̄ji kahoñ na baka : ŋiki baji baten, baanji bawin, baji batiink, baanji bate, baanji bame uko wi bajakun̄j.

14 Hēnk uko wi *Itayi *Naŋupar Naşibaŋi abiin̄j aŋup udolana pa baka, aji : “Woli n̄atiink, naankteha te,

woli naten, naankwina win.
 15 *Bañaan biki pntaali pi badënët ñhaaş
 batuh ibaŕ yi baka, adët kës,
 kaŕi kës ki baka kawin
 ibaŕ yi baka ikuŕ itiink
 uşal wi baka ute
 bakakna bafiyaar
 nşë njeban baka.”*

16 Kë an naşë nuurandën, kës ki nan kawin, kë ibaŕ yi nan iktiink.

17 Dŕupan, na manjoonan, baŕupar Naşibaŕi baŕum na baŕool baŕum babi ñal pwin uko wi nakwinuŕ bë baanwin wa, akuŕ aŕal ptiink uko wi naktiinkuŕ bë baantiink wa! »

*Yetu apiban uhoñ wi nagur ñdeey
 (Markut 4.13-20; Luk 8.11-15)*

18 Yetu akak aji : « Natiinkan, uko wi uhoñ ujakuŕ wii wi :

19 Ñaan antiinkuŕ Uŕup wi Pşih pi Baŕi, aşë wo aamme uko wi ujakuŕ Fatana aji bi kapënan Uŕup wi batepiinŕ ŕi kaŕëb ki nul. Awo ji bgah bi uŕup ujutuŕ.

20 Kë alon awo dko di mnlak di ñdeey ñajotuŕ, ayeenk ŕi dko mënŕ uŕup na mnlilan,

21 aşë wo aanka intaañ, aanji ŕijan kali-intan. Wi Uŕup ukŕu'aŕ ŕu bajun pnoorana këme phajana aji bi wutan wutan.

22 Anwoon dko di iyiw, ajaan atiink Uŕup, kë manŕaaf, pyok panjaan pafooyan bkow, na pñeebar iko itum ñaşë fiiklën Uŕup aneenan wa pbuk.

23 Anwoon mboş mnuura, ajaan atiink Uŕup, kate wa, kaşë buk ñdeey. Alon aji buk ñdeey iñeen week, alon ñdeey iñeen paaj, alon iñeen ñwajanŕ. »

Uhoñ wi umbiilu

24 Yetu akak ahoñ na baka aji : « Natenan uko wi *Pşih pi Baŕi panaamuŕ: Pawo ji ñiint antepiinŕ ñdeey ñnuura du uŕeehul.

25 Wi bañaan bti bakñoyënŕuŕ, kë naşooradul aşë bi, agur umbiilu ŕi ptoof pi ñdeey aşë ya na bgahul.

26 Wi ñdeey ñanaŕiin, alumën kë ugoŕ ukak apën.

27 Balemparul babi aji na a : “Naweek, mënŕ ñdeey ñnuura ñi ñi itepiinŕ du uŕeeh i? Kë hum di di ujaagal uwoon da ba?”

28 Kë ateem baka aji : “Naşooradaan adoluŕ uko mënŕ.”

Kë balemparul başë hepara aji : “Injal ñya ñpënan wa i”?

29 Kë ateem baka aji : “A-a, nahilan woli nalëb ujaagal kapënan ñdeey.

30 Nawutan ñanaŕa ñul bti te wal wi kakit ; ŕi wal mënŕ dluŕ kaŕi na bakit : Naduniin napënan ujaagal natan nado idaaj natër wa ; naşë najej ñdeey nahank du pnkuti.” »

Uhoñ wi pbuk pmpoŕi na wi uko utaa-janaan pşon

(Markut 4.30-32; Luk 13.18-21)

31 Yetu akak ahoñ na baka aji : « *Pşih pi Baŕi panaam na pbuk pmpoŕi pi ñaan ajejuŕ atepi du uŕeehul.

32 Pawoonuŕ pmpoŕi ŕi mbuk, paşale naŕa, pajaan pakak bgof bandëmuŕuŕ ŕi ugoŕ untepiinŕ ŕi unkintaar, ñkaŕ ñadoo ji ñabi kado intanŕ ŕi inah yi ba. »

33 Yetu akak aŕup na baka ŕi uhoñ aji : « Pşih pi Baŕi panaam na bko bntiinku bi ñaaŕ ajejuŕ anaakrën na pşon ptum, kë pataaj bti. »

Uko unkayi kë Yetu aji hoñ

(Markut 4.33-34)

34 Yetu aŕup iko yuŕ bti pntuk pi bañaan na uhoñ, aanji ŕiini na baka bë aanhoñi.

35 Hënk, ayuuŕ kë uko wi Naŕupar Naşibaŕi ajakuŕ udolanaa, aji :

« *Dluŕ kahaabëş mntum kahoñ
 dluŕ kaŕup iko immeeniinŕ undiimaan wi
 umundu upaşaniinŕ. »*

Yetu apiban uhoñ wi umbiilu

36 Wal mënŕ Yetu aduk bañaan aşë kak katoh ; kë baŕaşarul başë bi aji na a : « Pibaan un uhoñ wi umbiilu du uŕeeh. »

37 Kë ateem baka aji : « Antepiinŕ ñdeey ñnuura awoon *Abuk Ñiintŕ ;

38 uŕeeh uwoon umundu ; ñdeey ñnuura ñawoon bañaan biki Pşih pi Baŕi ; umbiilu uwoon banjaan baŕaş Naguuru.

39 Naşoorad anjaan atepi umbiilu, awoon Untaayi Uweek, kakit kawoon uba umundu kë bakit başë wo ñwanjuŕ.

40 Kë jibi bajaan bajej umbiilu kaya tër, hënk di uba umundu ukwohanŕ ;

41 *Abuk Ñiintŕ aluŕ kayil ñwanjuŕ ñi nul, ñaluŕ kadook bañaan bti bankdoluŕ balon

bapën ti bgah na bañaan bti bankdolun buñaan ti Pših pi nul.

⁴² Nwanjut ñafël baka du bdoo banyikun maakan : dko mēnt dawo na ñwooni na udeeb wi pdohrēn iñiinj.

⁴³ Wal mēnt, banwoon batool ti kēs ki Našibaṭi balun kajeeh ji bnuur du Pših pi Našibaṭi Ašin baka. Ankaan ibaṭ itiinki atiinkan! »

Uhoñ wi uwuuru wi bamenun na wi mnlilaak mantamun preeş

⁴⁴ Yetu akak aji : «*Pših pi Baṭi pawo ji uwuuru wi ñiint alon awinun kē bamen du uṭeeh. Akak amen wa ašē ya na mnlilan awaap bka bi nul bti, aya nug uṭeeh mēnt.

⁴⁵ « Pših pi Baṭi pakak anaam na nawaap anklaan mlaak mantamun preeş.

⁴⁶ Wi awinun plon pnuura, aya awaap bka bi nul bti aya anug pa. »

Uhoñ wi bridiya

⁴⁷ Yetu aji na baka : «*Pših pi Baṭi pakak anaam na bridiya bi bafelun du bdēk kē baṭij ṅṭēb ṅṭum.

⁴⁸ Wi batumun, batuh kē bapul ba du pkay ašē ṭo ajej ṅannuuriinj aṭu ti iṭah ašē fēl ṅanwoon ṅaanuura.

⁴⁹ Kē hēnk di di ukwoon ṭi uba umundu : ṅwanjut ṅalun kabi kapaṭēş bawuṭaan na banwoon batool,

⁵⁰ kafēl bawuṭaan du bdoo banyikun maakan : dko mēnt dawo na ñwooni na udeeb wi pdohrēn iñiinj. »

⁵¹ Yetu ahepar baṭaşarul aji : « Nateha iko yi nṭupanaṅ bti i? » Kē bateem aji : « Aa, ṅtee. »

⁵² Kē ašē ji na baka : « Kē hēnk *najukan Bgah anjukun uko wi Pših pi Baṭi abot aṭaş uko wi ujakun anaam na ajug katoh anjaan ajejna ṭi bka bi nul uko uhalu na ujon. »

Bañaan biki Nataret baanfiyaar Yetu (Markut 6.1-6; Luk 4.16-30)

⁵³ Wi Yetu ahoñun na baka haṅ ašē tool aya.

⁵⁴ Aya du dko di akuşnaaniinj ašē jukan bañaan du *katoh kañehanaani ki baka, kē badoo ñoṅar aji : « Ṭun di di akaanun uşal unṭuṅa wi? Hum di di ahilun ado mlagre mi bti ba?

⁵⁵ I mēntan, aanwo abuk naṭukan i? Mēnt Mariya awoon anin i, kē bi Yakob, Yotef, Fimon na Yuda bawo baṭa'ul?

⁵⁶ Kē baṭ baṭa'ul, baanwo bti ṭi na un i? Kē ṭun di ameenun keeri iko yi bti? »

⁵⁷ Kē uko waṅ uneenan baka pfiyaara. Kē ašē ji na baka : «*Naṭupar Našibaṭi ṭi utaakul, na ṭi katohul meet ṭaṅ di di bañaan bawoon baanji bamēbana bnuura. »

⁵⁸ Yetu aando da mlagre mntum ṭiki baanfiyaari.

14

Pkeṭ pi Yowan Nabattaar (Markut 6.14-29; Luk 9.7-9)

¹ Wal mēnt, *Herod nantunja i *Galilay atiink kē bakṭiiniyaan uko wi Yetu.

² Aji na balemparul : « Yowan Nabattaar a! Anaṭa ṭi pkeṭ! Ukaan kē aka mnhina mi pdo mlagre! »

³⁻⁴ Herod aşal haṅ ṭiki abi jej Herodiyana, ahar Filip abuk aşin anhumun najeb aniim. Kē Yowan ašē ji na a aanka na pjej Herodiyana kaniim. Herod kē ašē do kē bamoba, atan na mnkorentu afel du ukalabuş.

⁵ Abi ṅal pfiṅa, ašē ṭi bañaan ṭiki başal aji awo *Naṭupar Našibaṭi.

⁶ Kē unuur ulon wi Herod akdoon ufettu unkleşanun unuur wi abukiinj, poonu abuk Herodiyana kē ašē ki ṭi kadun ki bañaan kē ulil Herod,

⁷ kē adoo mehna aji awula uko wi akheparulun.

⁸ Anin awuuka, kē aji na Herod : « Wu-laan bkow bi Yowan Nabattaar ṭi praata. »

⁹ Naşih ajooṭani, pmehna pi nul ṭi kadun ki bañaan biki aduun ufettu paṭu kē ado kē aji baṭija ba.

¹⁰ Ayil wal mēnt baya bafaal Yowan du ukalabuş.

¹¹ Baṭij bkow ṭi praata awul poonu, kē aṅooṭ ba anin.

¹² Baṭaşar Yowan babi ajej puum amoy ; ašē ya aṭup Yetu.

Yetu ade de'an pntuk pi bañaan (Markut 6.30-44; Luk 9.10-17; Natenan ṭi Yowan 6.1-14)

13 Wi Yetu ameen uko untëpun, ajej bteem aya du dko dangaagun ; bañaan wi bamehan me aşë țaşa, apëna nbeeka apoş aya du a.

14 Wi awaliin ti bteem aşë win bañaan batum añağa baka akuş ajeban bammaakun.

15 Wi utaakal ubanun, başaşarul babi añağa aşë ji na a : « Unuur udobi yob yob, kę dko di nwoon di daşë gaag, dolan bañaan baya du nfët bahilna banug uko ude. »

16 Kę Yetu aşë teem baka aji : « Bayaar we ba? Nawulan baka an bdidi'an bade. »

17 Kę başë ji na a : « Nkaha ipoom kañeen na nteb nteb. »

18 Kę aji na baka başija ya.

19 Wi wi aşaan aji na bañaan başo ti ujaagal, aşë jej ipoom kañeen yun na nteb nteb, akat kęş du başi, abeeb Naşibaşi aşë kitęş ipoom, awul başaşarul kę bawul bañaan.

20 Bañaan bti bade ayok, kę bajejënt iko indukiin. Iko męnt itum kkaar iñeen na ktęb.

21 Ti bandeen bukun, biint bawo iñeen-week nyaaş iñeen kañeen (5000) aşı na baat na bapoş.

Yetu apoş ti bdęk duuş

(Markut 6.45-52; Yowan 6.15-21)

22 Wi bañaan babahan ba pde, Yetu ado kę başaşarul bapaya ti bteem ajota kadun, pya umban wundu, ul kę aşë duka aşıışan bañaan.

23 Wi adolun kę bañaan başıişi, apaya du pnkun duuş agaag aňehan Naşibaşi. Wi utejan ubanun, kę awoha da ul aloolan.

24 Wal męnt bteem badobi low low pkay, kę nmaaron naksint şintan ba şiki uyook uunkyook ataş na umban wi bakyaan.

25 Kaya uhaan nguk, kę aşë bi ti baka apoş poş ti bdęk.

26 Wi başaşarul bawinulun kę akpoş ti bdęk, bañoşar fuş aşë ji : « Ujurte wa » aşë jun pnajar şiki balęnk.

27 Ti dko męnt, kę Yetu aşë tiini na baka aji : « Nawutan kahaajala, nji a, nawutan kalęnk. »

28 Piyeer kę aşë ji na a wal męnt: « Ajugun, woli iwi a na manjoonan, jakaan mpoş ti meel mbi du iwi. »

29 Kę Yetu aji na a : « Biini. » Kę Piyeer awala ti bteem, apoş ti meel atool pya du Yetu.

30 Kę, wi atiinkun uyook aşë lęnk, ajun pnnej ti meel aşë huuran aji : « Ajugun, buuranaan! »

31 Ti dko męnt, kę Yetu aşë tar kañen amębana aşë ji na a : « Iwi inwoon iinfiyaar akęşan, we ukaan kę iwo na nşal nteb ba? »

32 Wi bapayiin ti bteem kę uyook uşë tañan.

33 Banwoon ti bteem banup adęman Yetu aşë ji : « Na manjoonan, iwo Abuk Naşibaşi. »

Yetu ajeban bamaakal du utaak wi bagenatereş

(Markut 6.53-56)

34 Wi Yetu na başaşarul bamuurun, aşë ban du pkay du utaak wi bagenatereş.

35 Bañaan biki dko męnt bayikreña aşë yil kę başup ti utaak bti aji abii, kę başë tija bañaan bti bammaakun.

36 Baji bakooşa kaji na a awut baka baban tañ kambiint ki bayeti bi nul, kę bambanun ka bti bajebi.

15

Pjukan pi bantohi bayuday

(Markut 7.1-13)

1 Ti nnuur męnt, *bafaritay na *bajukan Bgah baloş bapęna Yerutalem abi aňog Yetu aşë hepara aji :

2 « we ukaan kę başaşaru baanji başuş udolade wi bajon, babaa ji bade bę baanji bañow iñen*? »

3 Kę Yetu ateem baka aji : « Kę an, we ukaan kę naanji naşaş uko wi Naşibaşi ajakun, kaşë kaşaş udolade wi nan ba? »

4 Naşibaşi aji : « Mębaan şaaş na naan bnuura » kę « Nnaş ankkarun aşin kęme anin, pkeş pakwoon baluk bi nul. » ☆

5 Kę an, naşë ji woli nnaş aji na aşin kęme anin : « uko wi nhilanun lah kaşęnknu uwo wi Naşibaşi »

6 ahilan keeri kawut pmęban aşin na anin. Hęnk di udolade wi nakjukanun uşun kę nagar Uşup wi Naşibaşi.

7 An balagare, *Itayi *Naşupar Naşibaşi afaş wi aşupun ti an aji :

* 15:2 Bę baañow iñen : Bafaritay baji bañow iñen kaşaşna udolade wi baka. ☆ 15:4 Ppęn 21.27; 20.12.

8 “Pntaali pi paji padëmanaan na mntum ãañ
kë uhaaş wi pa uşë lowën.

9 Bteñan bi baka baanjakën nin uko ulonj
iko yi bakjukanunj iwo udolade wi
bañaan ãañ.” »

*Iko injaan iñu ñaan aţop ti kës ki Naşibaţi
(Markut 7.14-23)*

10 Wi wi Yetu akaan adu pntuk pi bañaan
aji na baka : « Natiinkan nabot name!

11 Mënţ uko unjaan uneejna ti mntum
ujaan uţopan ñaan ti kës ki Naşibaţi, uko
unkpënnunj ti mntum mi nul wa. »

12 Baţaşarul bañoga wal mënţ aşë ji na a :
« Imeha kë *bafaritay badeebaţ jibi ikţiiniin
hënk i? »

13 Kë aşë teem baka aji : « Bko bi Paapa
anwoonj du baţi awoonj aantepii balun
kalëbana.

14 Nawutan baka : bawo bakuul
banknţonunj bakuul. Nakuul aţonle atenţul
nakuul, bukal batëb bti baya jot du bhër. »

15 Piyeer ayeenk bţup aşë ji na a : «
Pibanun uko wi iţupunj hënk. »

16 Kë aji na baka : « An kak, hënk di
nawaanunj nşal te hënkunj?

17 Naamme kë uko bti unneejunj ti mntum
mi ñaanj uji uţëp du kayin, kapën du
bnţëeh,

18 bë uko umpënuj ti mntum uwoona
du uhaaş meet. Wuñ mënţan ujaan uţopan
ñaan ti kës ki Naşibaţi.

19 Du uhaaş meet di di iko itënţ yi ijaan
iwoona : nşal nwuţaan, bfiñar, ppiintj na
ahar ñaan këme ayin ñaan, pjuban pi piintj,
kakiij, nşilan na pţup buţaan ti bañaan, bku-
utar.

20 Iko mënţ ijaan iţopan ñaan, kë pde bë
iiññow iñen paanji paţopan ñaan†. »

*Pfiyaar pi ñaaţ anwoonj aanwo nayuday
(Markut 7.24-30)*

21 Wi Yetu apënuj da aşë ya du ntaak ni
Tir na Fidonj

22 Kë ñaaţ alonj i utaak wi Kanaan an-
woonj du utaak mënţ aşë pën ahuuran aji
: « Naweeek, *abuk Dayiţ, ñagi'aan! Untaayi
unooran poonu abuk naan maakan. »

23 Yetu aanteema nin uko ulonj. Baţaşarul
kë başë ñoga akooţa aji na a : « Dookana,
anooranun na phuuran pi nul. »

24 Kë Yetu ateem aji : « Naşibaţi ayilën ãañ
pa nkaneeł ni *Itrayel njanneemuñ. »

25 Kë ñaaţ aşë baan anup ti kadun ki Yetu
aji na a : « Naweeek, biin itënkën! »

26 Kë aji na a : « Uunuura bajej pde pi
bapoţ bawul nbuş nmpoţi‡. »

27 Kë ateem aji : « Naweeek, ifañi, kë nbuş
nmpoţi nşaşë doo ji nade ituk inkjotnuñ du
umeeşa wi bajug na. »

28 Wi wi Yetu aşaanj aji na a : « Ñaaţu,
pfiyaar pi nu padëmi! Uwoon jibi inalanj! »
Wal mënţ kë abukul aşë bi jeb jeb.

Yetu ajeban bamaakal batum

29 Yetu apën da aşë ya umbanj wi *bdëk bi
Galilay. Apaya du pnkunj aţo.

30 Bañaan batum babi ti a, aţij bankji-
inkunj, bakuul, banţakmunj, babiış bţup, na
bamaakal batum kak, abëkan ti ihoţ yi Yetu
; kë ajeban baka.

31 Bañaan bañoñar wi bawinunj banwoonj
baanhil bţup kë baktup, banţakmunj kë ba-
jebi, kë bankjiinkunj kë bakpoş bnuura,
kë bakuul bakwin. Badëman wal mënţ
Naşibaţi i *Itrayel.

*Yetu akak ade de'an bañaan batum
(Markut 8.1-10)*

32 Yetu adu baţaşarul wal mënţ aşë ji na
baka : « Dñaga bañaan biki, nnuur nwananj
ni ni, ni bawo i na ni kë baanka uko ude.
Mënñal baţiış na ubon : bahilan kaya kajot
ti bgah. »

33 Kë baţaşarul başë ji na a : « Ti dko
dangaagunj di, ţunj di nkaneeł uko de un-
khilanunj kayokan bañaan batum biki? »

34 Kë aji na baka : « Nawo na ipoom hum?
»

Kë bateem aji « Ipoom paaj na kalonj na
nţëb nlonj nmpoţi. »

35 Kë Yetu aşë ji na bañaan baţo ti mboş ;

36 aşë jej ipoom paaj na kalonj yunj na
nţëb nñun, abeeb Naşibaţi, akiteş ya aşë wul
baţaşarul, kë bafaş bañaan.

† 15:20 Paţopan : Yetu aankţiiniyaan ti dko di uko wi pjintj, bafaritay baji bañow iñen kaţaşna udolade wi baka. ‡ 15:26
Nbuş nmpoţi : Wal mënţ bayuday baji baji banwoonj baanwo bayuday bawo nbuş.

³⁷ Bade bti adoo yok. Baṭaṣar Yetu kë baṭuman kkaar paaj na ploṅ na iko in-dukṣiṅ.

³⁸ Bañaanṅ bandeenṅ bawo biinṅ iñeen-week ṅbaakër ṅyaaṣ iñeen (4000), aṭu na baat na bapoṭ.

³⁹ Wi Yetu adolonṅ bañaanṅ kë baṭiṅṣi, wi wi aṣaanṅ apaya ṭi bṭeem aya uṭaak wi Magadan.

16

Bafaritay bahepar Yetu uko unkdimanunṅ kë awo i Naṣibaṭi
(Markut 8.11-13; Luk 12.54-56)

¹ *Bafaritay na *baṭaduk babi ṭi Yetu wal mēntṅ, ala pṭaawana aṣē hepara uko unkdimanunṅ kë awo ñaanṅ i Naṣibaṭi.

² Kë Yetu aṣē teem baka aji : « Woli unuur uya pjot kë baṭi bajeenki naji naji : “Dko dalunṅ kajeeh faan.”

³ Kë na nfa kub, baṭi bajēnle naji : “Uṣubal uṣub nṭa.” Naji name uko wi iko yi baṭi ijakuṅ, aṣē wo naanhil pyikrēn uko wi Naṣibaṭi akdolonṅ nṭa di.

⁴ An bañaanṅ bawuṭaan biki, nandekuṅ Naṣibaṭi kafetṅ, nahepar uko unkyuunṅ kë dwo i Naṣibaṭi. Naankwin uko ulonṅ umpati na wi Yonat* *Naṭupar Naṣibaṭi adiimanunṅ. » Wi wi Yetu aṣaanṅ aduk baka da, aya na bgahul.

Uko utaaajanaani pṣon wi bafaritay na baṭaduk

⁵ Yetu na baṭaṣarul baya bdēk umbanṅ wundu. Kë baṭaṣarul baṣē ṭilma pṭij ipoom.

⁶ Kë Yetu aṣē ji na baka : « Natenan bnuura, nalipariin uko utaaajanaani pṣon wi *bafaritay na *baṭaduk.

⁷ Baṭaṣarul kë baṣē ṭiini bukal bukal aji : « Aṭiini hanṅ ṭiki ṅēntij ipoom. »

⁸ Kë Yetu ammeenṅ uko wi bakṭiiniyaanunṅ aji na baka : « An, nanwoonṅ naanfiyaar akēṣan, we ukaanṅ kë nakṭiiniyaan pwo naanṭij ipoom ba?

⁹ Naandobi yikrēna te hēnkuṅ iko yi nawinunṅ i? Naanleṣ wi nkitṣunṅ ipoom kañeen pa biinṅ iñeen-week-kañeen ṅyaaṣ iñeen (5000) i? Kë kkaar hum kantumunṅ ipoom ki ki nayaanaanunṅ ba?

¹⁰ Kë wi nkitṣunṅ ipoom paaj-na-kalonṅ pa biinṅ iñeen-week-ṅbaakër ṅyaaṣ iñeen (4000)? Kë kkaar hum kantumunṅ ipoom ki ki nayaanaanunṅ?

¹¹ Kë hum di di nawoonṅ naamme kë mēntiiniyaan ipoom? Dji nalipara uko utaaajanaani pṣon wi bafaritay na baṭaduk. »

¹² Baṭaṣar Yetu bayikrēn wal mēntṅ kë aji na baka balipara pjukan pi bafaritay na baṭaduk, mēntṅ uko utaaajanaani pṣon wi baaanṅ badolna ipoom wa.

Piyeer aji Yetu awoonṅ Krittū
(Markut 8.27-30; Luk 9.18-21)

¹³ Yetu aya na baṭaṣarul du uṭaak uñṅogunṅ ubeeka wi Fetare-Filip aṣē hepar baka aji : « Bañaanṅ baṣal aji *Abuk ṅiinṅ awo in ba? »

¹⁴ Kë bateem aji : « Balonṅ baji iwo *Yowan Nabattaar ; kë balonṅ baji iwo *Eli Naṭupar Naṣibaṭi kë balonṅ kak baji iwo Yeremiya këme alonṅ ṭi *baṭupar Naṣibaṭi bandukiinṅ. »

¹⁵ Kë aṣē ji na baka : « Kë ṭi an, nji dwo in ba? »

¹⁶ Fimonṅ Piyeer kë ateema aji : « Iwo *Krittū, Abuk Naṣibaṭi ajug ubida. »

¹⁷ Kë Yetu aṣē ji na a : « Inuurandēni iwi Fimonṅ abuk Yonat. Mēntṅ ñaanṅ najēn aṭupiiṅ manjoonan manṅ, Paapa anwoonṅ du baṭi a.

¹⁸ Kë nṣē jaku : Iwo Piyeer*, pnduba panjaanṅ pamēban katoh, ilunṅ kamēban bankfiyaarnunṅ. Pkeṭ paankhilan kanaṭ ṭi kadun ki baka.

¹⁹ Dluṅ kawulu iniigṣaani yi Baṭi : uko wi ikpokunṅ ṭi mboṣ ulunṅ kapokana du baṭi, kë uko wi ikdinanunṅ ṭi mboṣ, ulunṅ kadinana du baṭi. »

²⁰ Wi wi aṣookunṅ baṭaṣarul aji na baka bawut kaṭup nin ñaanṅ kë ul awoonṅ Krittū.

Yetu aṭup aji alunṅ kakeṭ kabot kanaṭa ṭi pa
(Markut 8.31-33; Luk 9.22-27)

²¹ Unuur mēntṅ wi wi Yetu ajununṅ pdiimanṅ baṭaṣarul kë awo i pya Yerutalem, kahaj da maakanṅ ṭi iñen yi bantohi, *baṭeṅan baweek na *bajukan Bgah. Balunṅ kado bafiṅa, unuur uwajanṭēn aṣē naṭa ṭi pkeṭ.

²² Piyeer apula kë багаagi aṣē jun pṅoman na a aji : « Ajugun, dñehan Naṣibaṭi abuuranu uko wanṅ! Nin ukoolan uunkdolu! »

* 16:4 Natenan ṭi Yonat. * 16:18 Piyeer : Dawoonṅ pnduba këme plaak.

23 Kë Yetu aşë wugşa aji na Piyeer : « Lowaan, iwi Fatana! Inat̄ ti bgah aneenanaan p̄t̄ep. Iinji kla uko wi Naşibaṭi aṇaluṇ, iji kla uko wi bañaan̄ baṇaluṇ. »

24 Kë wi wi Yetu ajakuṇ na baṭaşarul bti : « Woli ñaan̄ aṇal kaṭaşēn, awo kaṭilma uleeful kakuṇa kruṭ ki nul kadinan phaj ji nji kaşē kaṭaşēn woli ado akeṭ. »

25 Ñaan̄ ankşaluṇ pbuuran ubida wi nul aluṇ kawaaṇ wa ; kē ankuṇ kawaaṇ ubida wi nul pa nji aluṇ kabuuran wa.

26 We uwoon̄ ñaan̄ aka pyok pi umundu bti, woli aneemandēn uhaaş wi nul? We wi ñaan̄ ahilanuṇ kawul kabuuranaan uhaaş wi nul.

27 *Abuk Ñiint̄ aban̄ ti pbi na mndēm mi Aşin na ṇwanjuṭ ṇi nul. Wal mēnt̄ awayēş ñaan̄ andoli ti mnwo mi nul.

28 Dṭupan na manjoonan : baloṇ ti banwoon̄ ṇṭa ti baankkeṭ bē baanwin Abuk Ñiint̄ kē abi ji naşih. »

17

Uleef wi Yetu bti ut̄ēlşaa (Markut 9.2-13; Luk 9.28-36)

1 Wi ṇnuur paaj ṇaṭepuṇ kē Yetu aşē jej bi Piyeer na Yakob na Yowan aṭa Yakob aya na baka du pnkuṇ pweek kē bagaagi.

2 Uleef wi nul kē uşē ṭēlşa ti kadun ki baka : kaara di nul dajeeh ji unuur, kē imişa yi nul ikak afaat feh.

3 Ṭi dko mēnt̄, kē baṭaşar Yetu başē win *Moyit̄ na *Eli kē bakt̄iini na a.

4 Wal mēnt̄ kē Piyeer aşē ji na Yetu : « Ajugun, unuura ṇwo ti dko di. Inal le katar iloona iwajanṭ; kalon̄ kawo ki nu, kalon̄ ki Moyit̄, kandukiin̄ kawo ki Eli. »

5 Ahum kaṭiini, kē kanfēluṇ kalon̄ kanknuuruṇ kaşē mara mara abi awun baka, kē pdiim plon̄ paşē pēnna ti ka aji : « Iwi iwoon̄ abuk naan, dṇalu maakan, dmaganu! Nadoon katiinka! »

6 Wi baṭaşar Yetu batiinkuṇ pdiim mēnt̄ aşē lēnk maakan ajot afēṭ kēş ti mboş.

7 Kē Yetu aşē ṇog aban̄ baka aşē ji : « Nanaṭiin, nawutan kalēnk. »

8 Wi bakatuṇ kēş, baankak awin nin alon̄, kē Yetu ṭaṇ awohan̄ da.

9 Wi bakwaliin̄ pnkuṇ, kē Yetu aşē ji na baka : « Nakṭup nin ñaan̄ alon̄ uko wi nawinuṇ, te wal wi *Abuk Ñiint̄ akluṇ kanaṭa ti pkeṭ. »

10 Baṭaşar Yetu bahepara aji : « we ukaan̄ kē *bajukan Bgah baji Eli awo i kaduna kabi ji *Krittu ado kabi. »

11 Kē ateem baka aji : « Na manjoonan Eli awo i kabi, kakakan iko bti ti bgah.

12 Kē nşē ṭupan, Eli adobi bi, kē baanyikrēna, bahajana, adola jibi baṇaluṇ. Hēnk kak di di Abuk Ñiint̄ akluṇ kahaj ti iñen yi baka. »

13 Wal mēnt̄, kē baṭaşarul başē yikrēn kē awo ti p̄tiiniyaan *Yowan Nabattaar.

Yetu ajeban napoṭ i untaayi ukyewlēnuṇ (Markut 9.14-29; Luk 9.37-43a)

14 Wi Yetu na bi Piyeer, Yakob na Yowan bakakuṇ du dko di pntuk pi bañaan̄ pa-woon̄, kē ñiint̄ alon̄ aşē bi ti Yetu aṇup ti kadunul aji na a :

15 « Naweeek, ṇagiin̄ abuk naan. Aji jot kako, ahaj maakan : ṇyaaş ṇṭum aji jot ti bdo, ulon̄ kak aji jot ti meel.

16 Dṭija baṭaşaru kē baanhilan ajebana. »

17 Kē aşē teem aji : « Nawo bañaan̄ bawuṭaan, banwoon̄ baanfiyaari! Dwo kaṭo na an te lum ba? Dwo kado kamiiran te lum ba? Naṭijaan napoṭ ti. »

18 Kē Yetu aşē lēbar na untaayi kē upēn ti napoṭ, kē ajeb ti dko mēnt̄.

19 Baṭaşar Yetu bagaag na a aşē hepara aji : « we ukaan̄ kē un, ṇēnhilan adook untaayi mēnt̄? »

20 Kē ateem baka aji : « Naanfiyaar akēşan. Dṭupan na manjoonan, woli naka lah pfiyaar panliṇuṇ na pbuk pi maaj, najile na pnkuṇ pi : Pēnan̄ ti, papēn da. Uunkka nin uko ulon̄ wi nawoon̄ naankhi-nan pdo.

21 [Kē untaayi utēnt̄ wuṇ, pñehan Naşibaṭi na pyiman ṭaṇ pahilanuṇ pdook wa.]

Yetu aṭup pkeṭ pi nul uyaaş utēbantēn (Markut 9.30-32; Luk 9.43b-45)

22 Yetu na baṭaşarul bawo bti du *Galilay, kē aşē ji na baka : «*Abuk Ñiint̄ abi kawu-lana du bañaan̄,

23 baluṇ kafina, unuur uwajanṭēn aşē naṭa ti pkeṭ. » Kē başē jooṭan maakan.

Yetu na Piyeer baluk daaşa di Katoh Kaweek ki Naşibaţi

²⁴ Yetu na baťaşarul baban ubeeka wi Kapernawum. Kë bakobraar daaşa di *Katoh Kaweek ki Naşibaţi başe bi ti Fimoŋ Piyeer ahepara aji : « Jëm najukan i nan aji luk daaşa di Katoh Kaweek ki Naşibaţi i? »

²⁵ Kë ateem baka aji : « Aa. Aji luk da. »

Wi aneejaŋ neej ti katoh kë Yetu aşe ji na a : « Fimoŋ, we wi işaluŋ ti uko wi ba? In awoon kaluk başih biki umundu wi daaşa ba? Babuk baka këme balon bampaţi. »

²⁶ Kë ateem aji : « Bañaan bampaţi baka. »

Kë Yetu aşe ji na a : « Babuk başih keeri baanwo i kaluk.

²⁷ Kë un nşe wo nənŋal ptiŋ bŋup. Yaan du bdëk, ifël kabuuţi, uŋëb uteek wi ikpënanuŋ, haabëşan wa mntum : iŋënk pataka da pankkëşuŋ pluk daaşa di naan na di nu. Jejan pa iya iluk daaşa di nja batëb. »

18

In adëmnuŋ ti an?

(Markut 9.33-37; Luk 9.46-48)

¹ Baťaşar Yetu babi ti a wal mënŋ aşe hepara aji : « In adëmnuŋ du *Pşih pi Baţi ba? »

² Kë aşe du napoŋ alon aŋu'a ti ptoof pi baka,

³ aşe ji : « Na manjoonan dŋupan, woli naankak anaam ji bapoŋ, nin naankneej du Pşih pi Baţi.

⁴ Ukaan kë ankwon naweek du Pşih pi Baţi awoon ankwalanuŋ uleeful kakak ji napoŋ i.

⁵ Kë ñaan anyeenkuŋ napoŋ ji i ti katim naan, nji ti uleef naan i i ayeenkuŋ. »

Naťaafaraan kawuuk bañaan bajuban

(Markut 9.42-48; Luk 17.1-2)

⁶ Yetu akak aji : « Ñaan ankdoluŋ alon ti bapoŋ biki*, banfiyaarnuŋ ajot ti pjuban, uhokan pa a batana plaak pweek bayoorana du bdëk.

⁷ Bañaan banwoon ti umundu bawuŋani ŋiki iko inhinanuŋ kado baka bajuban iŋumi. Iko mënŋ iinhinan kawaaŋa, kë ñaan anşaan aŋij ya aşe wuŋan!

⁸ « Woli kañen ki nu, këme kahoŋ ki nu iŋu kë ikjuban, falan ya ifël du kalowan. Uhokan iya baţi na kañen këme kahoŋ kamukşiiŋ, kë di iya infernu du bdoo bawoon baankjëmşa na iñen itëb na ihoŋ itëb.

⁹ Kë woli pkëş pi nu paŋu'u kë ikjuban, lookşan pa ifël du kalowan. Uhokan iya baţi na pkëş plooman, kë di bafëlu du bdoo bi infernu na kës ktëb.

¹⁰ « Naťaafaraan kabeeh alon ti bapoŋ biki. Na manjoonan, nwanjuŋ nji baka naji nanaŋ wal undoli du kadun ki Paapa anwoon du baţi.

¹¹ [*Abuk Ñiinŋ abi bi pbuuran bambiin aneem.] »

Uhoñ wi unkaneel unneemuŋ

(Luk 15.3-7)

¹² Yetu ahoñ aji : « we wi naşaluŋ ti uko wi ba? Woli ñaan alon aka nkaneele iñeenweek kë ulon uşe neem, aankduk nkaneele nandukiin du pnkuŋ kaya pla uloolan unneemuŋ i? »

¹³ Dŋupan, woli awin wa, aji lilandër unkaneel uloolan wuŋ kapel nandukiin njanwoon njaanneemi.

¹⁴ Kë hënk kak di di Aşinan anwoon baţi awoon aanŋal alon ti bapoŋ biki aneem. »

Pmiir atëñŋul

¹⁵ Yetu aji kak : « Woli atëñŋu anfiyaaruŋ ajubanu, yaan iwina, iŋiini na a, an batëb tañ. Woli atiinku, këme kë ika'a.

¹⁶ Kë woli aandi ptiinku, duun ñaan alon këme batëb, nahilna nado jibi *Ulibra wi Naşibaţi ujakuŋ: *naboman uko bti ti kadun ki bamaar batëb këme bawajanŋ.*☆

¹⁷ Akak le wo aandi ptiink baka, kŋup pntuk pi banfiyaaruŋ ; woli apok ptiink baka, jejana ji ñaan anwoon anfiyaar Naşibaţi këme ji nakobraar daaşa†.

¹⁸ Dŋupan, na manjoonan : iko bti yi nakpokuŋ ti mboş iluŋ kapokana du baţi, kë iko bti yi nakdinanuŋ ti mboş iluŋ kadinana du baţi.

¹⁹ « Na manjoonan dkak aŋupan, woli bañaan batëb ti an ti mboş batiinkar añehan uko ulon wi baŋaluŋ, Paapa anwoon du baţi ado wa pa baka.

* **18:6** Bapoŋ biki : Yetu aŋiniyaan ti banfiyaaruŋ, bukal bakakuŋ ji bapoŋ. ☆ **18:16** Pleşan 19.15. † **18:17** Bakobraar daaşa : Bayuday bajej baka ji bado buŋaan banwoon baanwo biki pntaali pi Naşibaţi.

²⁰ Aa, dko di bañaan batëb këme bawajan bayitun ti katim naan, dji kawo ti ptoof pi baka. »

Nadoon kamiir batënğan

²¹ Fimon Piyeer aňog Yetu wal mënş aşë hepara aji : « Ajugun, nyaaş hum ni ni nwoon kamiir atënş naan woli ajubanaan? Dwo kamiir te nyaaş paaj na ulon i? »

²² Kë Yetu ateema aji : « A-a, mënjkaku nyaaş paaj na ulon tañ, nyaaş ni iwoon i kamiira nawo kaban iñeen-paaj-na-ulon (70) nyaaş paaj-na-ulon.

²³ « Hënk di *Pşih pi Bați pawoon: pawo ji uko wi naşih anjalun pten jibi balemparul badolon na itaka yi nul.

²⁴ Ajun pten, kë başë tija alon anşeeşulun itaka intumon ptum paş.

²⁵ Niinş mënş aanka uko uluki itaka mënş ; kë naşih aşë ji bawaapa ul na aharul, na babukul na iko bti yi akaan, bahilna bakakan uko wi aşeeşun.

²⁶ Nalemparul unş kë aşë şup ti kadun ki naşih aji na a : “Miiraan, dlun kaluku ya bti!”

²⁷ Naşih aňagi'a aşë wutara itaka yi aşeeşulun awuta kë ayaa.

²⁸ « Nalemp mënş apën aşë yit na atënşul alon i bawoon ti ulemp anşeeşulun ktaka kntiinku. Atiika adoo kak i pfiiklëna aşë jaka : “Lukaan uko wi işeeşnun!”

²⁹ Atënşul kë anşup akooşta aji na a : “Miiraan, dlun kaluku!”

³⁰ Kë undu aşë pok, ado kë bawata ukal-abuş ayoonkna alun aluk uko wi aşeeşun.

³¹ Wi balemp bandukiinş bawinunş uko unşepunş, bajooşan maakan aşë ya akakalëş wa bti naşih.

³² « Kë naşih ado kë başija nalemp mënş aşë ji na a : “Iwi nalemp nawuşan i! Dwutaru itaka bti yi işeeşnunş ũiki ikooşën aji ndo haş ;

³³ iwo i lah kak kaňaga atënşu jibi ni ũagi'iiñ.”

³⁴ Adeebaş maakan aşë wula banjaanş bahajan bañaanş te wi akluş kaluk uko bti wi aşeeşun. »

³⁵ Kë Yetu aşë kak aji : « Hënk di di Paapa anwoonş du başu akluş kado andoli ti an,

woli naammiir batënğan na manjoonan ti işëb yi nan. »

19

Yetu aşiniyaan uko wi bniim (Markut 10.1-12)

¹ Wi Yetu aşupunş iko yaş aba, aşë pën ti utaak wi *Galilay aya umbanş wi *Yuda unwoonş du plut pi *Yordan.

² Bañaanş batunş başaş da kë abot ajeban bamaakal.

³ *Bafaritay balonş banal pşaawana, aşë ũoga ahepara aji : « Bgah bi nun badinan ũaanş abubara adook aharul ti bniim i? »

⁴ Kë Yetu ateem baka aji : « Naanleyiir uko wi Ulibra wi Naşibaşu ujakuş i kë du ujuni Naşibaşu apaş bañaanş kë bawo ũiinş na ũaaş* »

⁵ aşë ji : « “*Waş ukaanş kë ũiinş akluş kaduk aşin na anin kawo na aharul, bakak ũaanş aloolan.*”* »

⁶ Hënk, baankak awo bañaanş batëb, bawo ũaanş aloolan. ũaanş awutan keeri kagar uko wi Naşibaşu anaakřenunş. »

⁷ Bafaritay bahepara aji : « Keeri we ukaanş kë *Moyit aji ũaanş awo i kapiit ũaaş kakaarta kankyuujunş kë bniim babaa, kabaa kadooka? »

⁸ Kë ateem aji : « Mndënëm mi ũhaaş ni nan manşunş kë Moyit adinanan uko mënş. Kë uşë wo uunwo haş du ujuni.

⁹ Dşupan, woli ũaanş adook aharul anwoonş aampiinş na ũaanş alonş nampaşu, aşë niim alonş, ajubanş pşubanş pi piinş. »

¹⁰ Başaşarul bajaka aji : « Woli hënk di uwoonş kawo pa ũiinş na aharul, uhokanş pwut bniim. »

¹¹ Kë Yetu ateem baka aji : « Mënş bañaanş bti bahilanunş kadinanş pşukanş pi mënş, biki Naşibaşu aşenunş kë bahilaniş tañ bahilanunş.

¹² Iko itum ihinan kaneenanş biinş baniim : balonş baanhilanş bniimş ũiki babuka buka haş, balonş ũiki bakaş baka, balonş kak pşih pi Başu paşu baanşu baniim. ũaanş anhinanunş pte uko wi, aten wa! »

Yetu ayeenk bapoş bnuura (Markut 10.13-16; Luk 18.15-17)

¹³ Bañaan baŋij Yetu bapoŋ pa apaf baka iŋen, abot aŋehandër baka, kè baŋaŋarul baŋe ŋoman na baka.

¹⁴ Kè Yetu aŋe ji : « Nawutan bapoŋ babi ŋi nji, nakneenan baka, ŋiki *Pŋih pi Baŋi pawo pi banwoon ji baka. »

¹⁵ Wi wi aŋaan apaf baka iŋen aŋe ya na bgahul.

Yetu na ŋiintŋ nayok

(Markut 10.17-31; Luk 18.18-30)

¹⁶ ŋiintŋ alon abi aŋog Yetu aŋe hepara aji : « Najukan, we wi nwoon kado unuura kakaana ubida wi mŋto? »

¹⁷ Kè ateema aji : « we ukaan kè ikheparaan uko unuura wi ŋaan awoon i kado? Aloolan ŋaŋ annuuriin, Naŋibaŋi a. Woli inŋal kayeenk ubida wi mŋto kdo kado uko wi Bgah bajakuŋ. »

¹⁸ Kè akak ahepara aji : « Iko ihon? »

Kè ateema aji : « Iinkfiŋ ŋaan, iinkpiintŋ na ahar ŋaan keme ayin ŋaan, iinkkiij, wutan katapar ŋaan uko wi awoon aando,

¹⁹ mēbaan ŋaaŋ na naan bnuura, ŋalan atēntu jibi inŋaluŋ uleefu. »

²⁰ Kè naŋaŋa uŋ ateema aji : « Iko mēntŋ bti ddo ya. We wi nkaan aduka pdo? »

²¹ Kè Yetu aji na a : « Woli inŋal kawo ŋaan anjaan ado uko bti unliluŋ Naŋibaŋi, kya, kawaap iko yi ikaan bti kaŋe jej itaka mēntŋ kaŋen bajuuk, kka pyok du baŋi. Wal mēntŋ kŋe bi kaŋaŋen. »

²² Wi naŋaŋa uŋ atiinkuŋ uko mēntŋ, aŋe ya na pjootan, ŋiki ayok maakan.

²³ Wi wi Yetu aŋaan aji na baŋaŋarul : « Dŋupan na manjoonan pneej du *Pŋih pi Baŋi patam nayok maakan.

²⁴ Aa, dŋupan kak uko wi : Uyoj apel pa untaam wi pnkunkaali uneej ŋi bhēr bi kaguja kè di nayok aneej du Pŋih pi Baŋi. »

²⁵ Wi baŋaŋarul baŋiinkuŋ uko waŋ baŋonŋar fuŋ aŋe ji : « Kè in ahilanuŋ keeri kabuur? »

²⁶ Kè Yetu aŋe jaban baka kēŋ aŋe ji : « Bañaan bajen baanhilan pbuuran ŋleef ŋi baka, kè Naŋibaŋi aŋe wo aambiiŋna biiŋna nin uko ulon. »

²⁷ Piyeer aji na a wal mēntŋ : « Tenan, ŋduk iko bti aŋaŋu. We wi ŋkluŋ kayeenk ba? »

²⁸ Kè Yetu aji na baka : « Dŋupan na manjoonan : woli umundu uhalu ubii, kè

*Abuk ŋiintŋ aneejan pŋih na mndēm, an baŋaŋaraan iŋeen na batēb nanŋaŋnuŋ nakak aŋo na nji kaŋih, kawayeŋ kntaali iŋeen na ktēb ki Iŋrayel.

²⁹ Kè biki katim naan kaŋuun kè baduk itoh yi baka, keme babak baŋin baka, baŋin baka, banin baka, babak baka, ŋteeh ŋi baka, baluŋ kayeenk uko wi badukuŋ ŋyaaŋ iŋeen-week kaŋe kayeenk ubida wi mŋto.

³⁰ Kè baŋum banwoon hēnkuŋ bateek baluŋ kawo babaaŋŋaani, baŋum banwoon babaaŋŋaani baluŋ kawo bateek. »

20

Uhoŋ wi bajaar biki baduun ulemp

¹ Yetu akak aji ŋi uko waŋ : «*Pŋih pi Naŋibaŋi pawo wo ji uko wi ajug uŋteeh ampēnuŋ na nfa kub ala balemp pa uŋteeh wi nul.

² Aŋiinkar na balemp aji aluk baka itaka inliŋuŋ na baluk bi unuur aŋe do baka kè baya uŋteeh.

³ Aŋo ado uko ji ŋwoori ŋwajanŋ apēn awin balemp balon kè bawo du bayiti baanka uko udo,

⁴ kē aŋe ji na baka : “An kak, nayaan uŋteeh ; dlukan bnuura.”

⁵ Kè bayaa.

« Ajug uŋteeh apēn na mnde ilant, akak apēn na pnak awin balon, akak ado jibi adoluŋ na bukundi.

⁶ Wi unuur uŋteehiŋ, akak apēn awin balemp balon kè banaŋ da aŋe hepar baka aji : “we ukaan kè nawo ŋi, unuur bti bē naankdo uko ulon?”

⁷ Kè bateem aji nin alon aanjej jej baka ulemp.

« Kè aji na baka : “An kak, nayaan uŋteeh.”

⁸ « Wi utaakal ubanuŋ, ajug uŋteeh kē aŋe ji na namali i nul : “Duun balemp iwul andoli baluk bi nul, ijunna bambaaŋŋaanuŋ pbi iŋe ido kaya te du bateek.”

⁹ « Biki bajejuŋ ŋi uŋteeha unuur kē babii, ayeenk andoli baluk bi unuur upēb.

¹⁰ Bateek babi kak aŋe ŋal aji bayeenk baluk bampeluŋ bi bambaaŋŋaanuŋ pbi, kē baŋe wula baka andoli baluk bi unuur.

¹¹ Wi bakyeeukuŋ itaka aŋe ŋoman ŋi uko wi ajug uŋteeh adoluŋ

12 aji : “Bambaañsaanuṅ pbi balempa uwoori uloolan, kē iṣē luk baka alinjan na un, ṅlempuṅ unuṅur bti ṅi bnuur.”

13 « Kē Ajuḡ uṅeeh aṣē teem alon ṅi baka aji : “Nanoh, mēndolu nin buṅaan blon: Mēnt itaka yi, yi ṅtiinkaruṅ i?”

14 Jejan uko wi ṅtiinkaruṅ, iya na bgahu. Ulilēn lil kē nwul ambaañsaanuṅ pbi uko unlinuṅ na wi nwuliṅ.

15 Mēnka na pdo uko unlilnuṅ na bka bi naan i? Kēme iwo i kadeebaṅ ṅiki djoob bkow?” »

16 Yetu akak aji : « Kē hēnk di di banwoon babaañsaani bakluṅ kawo bateek, bateek baṣē bawo bambaañsaani. »

Uyaaṣ uwajanṅēn wi Yetu akṅupun pkeṅul na pnaṅa pi nul ṅi pkeṅ
(Markut 10.32-34; Luk 18.31-34)

17 Yetu aya Yerutalem aṣē du baṅaṣarul iṅeen na batēb kē bagaagi, aṣē ṅiini na baka wi bawoon ṅi bgah aji :

18 « Natenan, nya Yerutalem, kē baṣē luṅ kawul *Abuk ṅiint *baṅenjan baweek na *bajukan Bgah. Baluṅ kaji aduknaanaa, pdukaanaa pi pkeṅ.

19 Bawula banwoon baanwo bayuday bahilna babeṅa, bakoba na itintēl, bapaṅa ṅi kruṅ. Unuṅur uwajanṅēn aṣē naṅa ṅi pkeṅ. »

20 Wal mēnt kē anin babuk Febede aṣē bi aṅoga, ul na babukul, aṅup ṅi kadunul pa phepara uko ulon.

21 Kē Yetu aṣē ji na a : « we wi inaluṅ ba? »

Kē aji na a : « Dolan babuk naan batēb biki baluṅ baṅo alon ṅi kadeenu ki nu, alon ṅi kamayu, woli iluṅ aṅo aṣih. »

22 Yetu ateema aji : « Naamme uko wi nakṅehanaanuṅ. Nahinan kadaan ṅi pnkalame pi nji kayaan kadaan, kahaj ji nji i? »

Kē bateema aji : « ṅhinani. »

23 Kē Yetu aṣē ji na baka : « Aa, naluṅ kadaan ṅi pnkalame pi naan ; kē uko unwoon wi pṅo ṅi kaṅen naan kadeenu na kamayu, mēnt nji dwoon kadat banwoon biki pṅo da, biki Paapa ajakuṅ aji bawo biki kaṅo da, bukal bakluṅ kaṅo da. »

24 Wi baṅaṣarul iṅeen bandukiṅ batiinkuṅ uko waṅ, aṣē deebaṅer batēb bukundi.

25 Wi wi Yetu aṣaan ṅiini na baka bukal bti aji : « Nawin jibi baṣih biki ṅtaak bajaan bayuṅ mndēm mi baka, baweek biki ṅtaak kaṅoonkna baṅaan.

26 Unwo kawo haṅ pa an. Anṅaluṅ pwo naweek ṅi an awo i kawo nalempar batēntul.

27 Kē woli ṅaan aṅal pwo nateek ṅi an, awalaan bkowul ado kalempar batēntul.

28 Kē hēnk, *Abuk ṅiint aambi bi pa bado kalempara, abi pdo kalempar baṅaan kabot kawul ubida wi nul, uwo baluk bankbuuranuṅ baṅaan batum maakan.

Bakuul batēb biki Yetu ajebanuṅ
(Markut 10.46-52; Luk 18.35-43)

29 Yetu na baṅaṣarul bapēn ṅi ubeeka wi Yeriko, kē baṅaan batum baṣē ṅaṣa.

30 Bakuul batēb baṅo wal mēnt ṅi kaban ki bgah, kē wi batiinkuṅ kē Yetu akṅepun aṣē huuran aji : « Naweek, *Abuk Dayiṅ, ṅagi'un! »

31 Kē baṅaan batum banwoon da bawo ṅi pṅoman na baka aji bayomp, kē baṣē huuranaara huuran maakan aji : « Naweek, Abuk Dayiṅ, ṅagi'un! »

32 Yetu anaṅ adu baka aṣē ji : « We wi naṅaluṅ ndolan ba? »

33 Kē bateema aji : « Naweek, dolan ṅdo kawin! »

34 Aṅaga baka aṣē ban baka kēṣ kē bakak awin ṅi dko mēnt, aṣē ṅaṣa na bgah.

21

Uneej Yetu ṅi Yerutalem
(Markut 11.1-11; Luk 19.28-40; natenan ṅi Yowan 12.12-19)

1 Yetu na baṅaṣarul baṅog Yerutalem aten ubeeka wi Betfage du umban wi Pnkuṅ pi Mnoliwera*. Kē aṣē yil baṅaṣarul batēb,

2 aji na baka : « Nayaan du ufēṅ unwoon ṅi kadunan ; uneejaran neej nawin batan ubuuru na ubuk wa ; nafēṣan ṅa naṅijēn.

3 Woli baheparan uko unkayi, nateem kaji Ajugun anuma ṅa. ṅi dko mēnt bawutan naya na ṅa.

4 Uko mēnt uwo, uko wi Naṅupar Naṣibaṅi abiṅ aṅup uhilna udolana :

5 “Najakan na ubeeka wi *ṅiyon

* 21:1 Pnkuṅ pi Mnoliwera : “Mont des Oliviers, Monti de Oliveira, Mount of Olives.”

*Naşih i nu abi ti iwi ;
awalan bknowul, adapa ubuuru,
na ubuuru umpoŕi, ubuk untaam
ulempni*”[✧]

⁶ Baŕaşar Yetu baya, ado jibi ajakuŕ na baka,

⁷ aŕij ubuuru na ubuk wa. Wi wi baŕaaŕ ajej imiŕa yi baka agur ti ŕa kē Yetu aŕē paya.

⁸ Bañaan baŕum maakan bawo ti bgah wal mēŕŕ, ajej iyeti yi baka aŕeef ti bgah ; kē baloŕ batib inah yi mnko aŕeef.

⁹ Bañaan baŕum bankpoŕuŕ ti kadunul na bankŕaŕuluŕ bahuuran aji :
« *Hotana*,† iwi *Abuk Dayiŕ
*Bnuura nuura ti ankmbiŕŕ ti katim ki Ajugun
Hotana! Naŕibaŕi adēm du baŕi duuŕ!* »[✧]

¹⁰ Wi Yetu aneejuŕ ti Yerutalem, bañaan biki ubeeka bti bañoŕar fuŕ aŕē hepar aji :
« I abaa wo wo ahon ba? »

¹¹ Kē bañaan baŕē teem aji : « Yetu Naŕupar Naŕibaŕi a, awo i Nataret du Galilay. »

Yetu na bawaap du Katoh Kaweek ki Naŕibaŕi

*(Markut 11.15-19; Luk 19.45-48; nate-
nan ti Yowan 2.13-22)*

¹² Yetu aya neej du *Katoh Kaweek ki Naŕibaŕi aŕē jun pdook bawaap na banknuguŕ bti banwoon da. Awat ŕmeeŕa ŕi baŕēlēŕ itaka, na iŕij yi bawaap ŕbalab.

¹³ Wi wi aŕaaŕ aji na baka : « Naŕibaŕi aŕup ti Ulibra wi nul aji : “*Katoh naan kaluŕ kadu'ana *katoh kañehanaani*”[✧] kē an, naŕē kakan ka *dko dmennaani di bakii!* »[✧]

¹⁴ Bakuul baloŕ na banknjiinkuŕ babi aňoga da, kē ajeban baka.

¹⁵ *Baŕejan baweek na *bajukan Bgah bawin iko iňoŕarēnaan yi adoluŕ abot atiink bapoŕ kē bakhuuran du Katoh Kaweek ki Naŕibaŕi aji : « *Hotana*, iwi *Abuk Dayiŕ » aŕē deebaŕ.

¹⁶ Bajaka wal mēŕŕ: « Iŕiink uko wi bapoŕ biki bakjakuŕ i? »

Kē Yetu aji na baka : « Dŕiink bnuura di ; naambaan kaleyiira ti Ulibra wi Naŕibaŕi dko danjakuŕ:

*“Ido kē bapoŕ bampoŕi
na bambaan abuka buka*

kē bakkēmanu.” »[✧]

¹⁷ Yetu aduk baka ŕuŕ, apēn ti ubeeka, aya Betani di ayaan afērna.

Bko bi Yetu afēpuŕ

(Markut 11.12-14,20-24)

¹⁸ Na nfa, wi Yetu akkakuŕ ubeeka wi Yerutalem, kē ubon uŕē de a.

¹⁹ Awin bko bloŕ bi bajaan bado bfig ti kaban ki bgah, abi aňog ba, aŕē ŕenka itoh toh. Aji wal mēŕŕ na bko buŕ: « Nin iinkak abuk! » ŕi dko mēŕŕ, kē bko babi kay kay.

²⁰ Baŕaşarul bawin uko mēŕŕ aŕē ŕoŕar maakan. Bahepar Yetu aji : « hum di di bko bi bahiluŕ akay hēnk ti dko mēŕŕ? »

²¹ Kē Yetu ateem baka aji : « Dŕupan, manjoonan ma, woli nahaŕ Naŕibaŕi abot awo naanka ŕŕŕal ŕŕēb, mēnjakan nahil pdo bfig bi bakay, nadoo hilan kaji na pnkuŕ pi : “Pēnan ŕi, iya ijot du bdēk,” uko mēŕŕ udolana.

²² Woli nahaŕi, uko bti wi nañehanun Naŕibaŕi, adolan wa. »

In aŕuun Yetu pdo iko yi akdolun

(Markut 11.27-33; Luk 20.1-8)

²³ Yetu aneej du *Katoh Kaweek ki Naŕibaŕi aŕē jun pjukan. Wal mēŕŕ kē *baŕejan baweek na *bantohi bayuday baŕē bi aňoga ahepara aji : « Mnhina mnhoŕ mi mi ikdolnuŕ iko yi ba? In ajakiŕŕ kē ihilan kado ya? »

²⁴ Kē Yetu aŕē teem baka aji : « Nji kak, dŕjal kaheparan uko uloolan ŕaň ; woli nateemēn, kaŕē ŕupan wal mēŕŕ mnhina mi nji kadolni iko yi.

²⁵ In ayiluŕ *Yowan pbattaar ba? Naŕibaŕi a, kēme bañaan baka? »

Kē baŕē wo ti plaŕar ti ptoof pi baka aji : « Woli ŕteem aji Naŕibaŕi ayiluluŕ, aheparun uko unkaan kē ŕēnfiyaara? »

²⁶ Kē woli ŕteema aji bañaan bayiluluŕ, ŕwo i kaŕi bañaan bti babi banaŕara'un, ŕiki bafiyaar kē Yowan awo Naŕupar Naŕibaŕi. »

²⁷ Bateem Yetu wal mēŕŕ aji baamme any-
iluluŕ. Kē aŕē ji na baka : « Nji kak mēnkŕupan mnhina mi nji kadolnuŕ iko yi. »

Uhoň wi ajug katoh na babukul batēb

✧ 21:5 Fakariya 9.9. † 21:9 *Hotana* ŕi uhebēre dawo « Buuran » aŕē bi kak uŕup unjaan udēmanaan Naŕibaŕi. ✧ 21:9 Kañaam 118.26. ✧ 21:13 Itayi 56.7. ✧ 21:13 Yeremiya 7.11. ✧ 21:16 Kañaam 8.2.

28 Yetu akak aji na baka : « Kë we wi naşalun ƚi uko wi? Niiñt alon abi ka bapoƚ batëb. Aƚiini na nateek aji na a : “Abuk naan, yaan ilemp nƚa du uƚeeh.”

29 Kë abukul un ateema aji : “A-a, mënky a ;” aƚo aban ƚun aşal, anaƚa aya uƚeeh.

30 Aşin baka akak aƚiini na natëbantën. Kë ateem aji : “Aa, Paap dya” aşë bi wo aanya.

31 Ahoñ ƚi batëb bukuñ adoluñ uko wi aşin baka anjalun? »

Kë bateem aji : « Nateek. »

Kë Yetu aşë ji na baka wal mënƚ : « Dƚupan, manjoonan ma, bakobraar daaşa na baat baƚuunk babanan uteek du *Pşih pi Naşibaƚi.

32 Hënk di uwoon, *Yowan Nabattaar abi ƚi adiimanan bgah btool kë naanfiyaara ; kë bakobraar daaşa na baat baƚuunk kë başë fiyaara. Kë wi nadoon awin uko mënƚ naantëlşa ƚëlëş nħaaş ni nan afiyaara. »

Uhoñ wi balemp biki uwoorta (Marku 12.1-12; Luk 20.9-19)

33 Yetu akak ahoñ aji : « Nakaan natiink uhoñ wi : Niiñt alon abi ƚepi uwoorta wi mnko manjaan mandolna ubiñu, aşë biig wa afooyan. Ajip bhër ado dko dpooñni, abot akiin bliit bi mnlaak bkuunƚaan pa bayeñ, aşë dukar wa bañaan balon pa badoki bapooñle bawula kafah ki nul, aşë ya bayaaş.

34 Wal wi upooñ ubanuñ, kë aşë yil balemparul du bañaan banwoon du uwoorta pa pyeenk kafah ki nul.

35 Bañaan mënƚ bamob balemparul, akob alon, afiñ natëbantën, akak atap nawa-jantën mnlaak afiña.

36 Ajug uwoorta akak ayil balemparul balon, bantumuñ apel bateek, kë bañaan banwoon du uwoorta badola baka ji bateek.

37 Kë abaañşaan ayil abukul, aşal aji : “Baya kakali abuk naan.”

38 Kë wi biki adukaruñ uwoorta bawinuñ abukul, aşë laşar aji : “I, akdukiin na iko yi aşin. Najoh nfiña, nşë nduka na ya!”

39 Bamoba, apënan ƚi uwoorta afiñ. »

40 Kë Yetu aşë hepar baka aji : « Kë we wi ajug uwoorta akeeri bi kado bañaan mënƚ wi akbiin? »

41 Kë bateema aji : « Pfiñ pi akfiñun bañaan bawuƚaan biki uwoorta mënƚ pawuƚ. Ajeñ uwoorta kawul balon, bankwululuñ kafah ki nul upooñ ubanle. »

42 Yetu aji na baka wal mënƚ : « Naambaan kaleyiira uko umpiitun ƚi Ulibra wi Naşibaƚi i? »

*“Pnduba pi baniw bapokun
pakakun amëban katoħ*

uko mënƚ uwo udo wi Ajugun

unuura abot awo uñonjarënaan ƚi kës ki nun.” »*

43 Yetu akak aji na baka : « Ukaan kë nji kaƚupan : Naşibaƚi alun kajeñ *Pşih pi nul kawul pa bañaan balon bankdolun uko unnuuriin ƚi kës ki Naşibaƚi.

44 Nnaan ankjotuñ ƚi pnduba mënƚ, akita, kë nnaan i pakjotnuñ, panantëla. »

45 *Başenjan baweek na bafaritay bayikrën kë bukal bakaan kë Yetu akhoñ hañ.

46 Bado na pmoba wal mënƚ aşë ƚi bañaan banşaluñ aji Yetu awo *Naşupar Naşibaƚi.

22

Uhoñ wi bampokun pbi pyoban (Luk 14.15-24)

1 Yetu akak ahoñ na baka aji : «

2 *Pşih pi Baƚi panaam ji uko wi naşih anduun bañaan pyoban ƚi bniim bi abukul.

3 Ayil balemparul pa baya badu biki aduun pyoban kë başë wo baanjal pbi.

4 Kë akak ayil balon aji na baka : “Najakan na biki nduun pyoban kë djuñ pde, afiñ nğit nkaş ni naan na nntaam nannuurnaaniin ƚi ni naan, iko bti ibëkani, babi ƚi dko di bniim.”

5 « Kë biki baduun başë wo baando ƚo ƚo aten uko mënƚ, andoli atool kaya pdo kanuma ki nul : balon baya nşeeh, balon pjula.

6 Kë bandukiin bamob balempar naşih, ahajan baka afiñ.

7 Naşih adeebaƚi, aşë do bangoli biki nul kë bafiñ balat mënƚ abot atër ubeeka wi baka.

8 Wi wi aşaan aji na balemparul : “Pde pabaa kë biki mbiin adu pyoban başë wo baantaan na pde pa.

⁹ Nayaan du n̄paṭ bgah nadu bañaan bti biki nakwinuṅ.”

¹⁰ Kē balemparul baya ṭi igah, adu biki bawinuṅ bti, bawuṭaan na banuura, kē dko di bniim datumi.

¹¹ « Naṣih aneej wal mēnt̄ pten bambiin pyoban aṣē win da ñiint̄ alon̄ anwoon̄ aanwoh imiṣa yi ufettu.

¹² Kē aṣē ji na a : “Nanoh, hum di di idoluṅ adoo neej ṭi, bē iinwoh imiṣa yi ufettu ba”? Kē uṅ mēnt̄ ayompi.

¹³ Naṣih kē aṣē ji na balemparul : “Natanana ihoṭ na iñen nafēla bdig du bdēm, dul di akyaan̄ kawooni kabot kadeebaṭ kadohrēn.” »

¹⁴ Kē Yetu aṣē akak aji : « Bañaan̄ batum badu'anaa kē bantiinku bakdataniin̄. »

Pluk Fetar daaṣa

(Markut 12.13-17; Luk 20.20-26)

¹⁵ Wi uko mēnt̄ uṭēpuṅ, *bafaritay baya ayitiir wal mēnt̄ katen jibi bakdoli pa pṭaawan Yetu ṭi bṭup.

¹⁶ Wi wi bayiluṅ baṭaṣar baka balon̄ na balon̄ biki *Herod kē baji na a : « Najukan, ḡme kē iwo ñaan̄ i manjoonan, abot aji kjukan bgah bi Naṣibaṭi na manjoonan. Iinji kṭi nin ñaan̄ ṭiki iinji kten uko wi ñaan̄ awoon̄.

¹⁷ Ṭupun keeri, we wi iṣaluṅ? Nwo i kaluk *Fetar naṣih daaṣa kēme ḡn̄wo i kaluka da? »

¹⁸ Kē Yetu ammeen̄ ḡṣal ḡwuṭaan̄ ḡi baka aṣē teem baka aji : « An balagare! We ukaan̄ kē nakdo na pṭaawanaan ba? »

¹⁹ Nadiimanaan pataka pi najaan̄ nalukna daaṣa. »

Kē badiimana pa,

²⁰ kē aṣē ji na baka : « Kaara di in dawoon̄ ṭi pa? Kē katim ki in kawoon̄ ṭi pa? »

Kē bateem

²¹ aji : « Fetar a. »

Wi wi aṣaan̄ aji na baka : « Nakeerin nakakan Fetar uko unwoon̄ wi Fetar, naṣē nakakan Naṣibaṭi uko unwoon̄ wi Naṣibaṭi. »

²² Wi ajakuṅ haṅ kē baṣē ñon̄ar fuṭ aduka, aya.

Pnaṭa ṭi pkeṭ

(Markut 12.18-27; Luk 20.27-40)

✧ 22:32 Ppēn 3.6.

²³ Unuur mēnt̄, *bataduk balon̄ babi aṅog Yetu – bukal bajaan̄ baji pnaṭa ṭi pkeṭ paanwo –

²⁴ aṣē ji na a : « Najukan, *Moyit̄ apiit̄ pa un aji : “Woli ñaan̄ akeṭ bē aanka napoṭ, abuk aṣin̄ awo kayeenk aharul, kahilna kabukara bapoṭ.”

²⁵ Kē uṣē bi ka ṭi un biint̄ paaj na alon̄ banṭaarun̄. Nateek aniim ñaaṭ aṣē waan̄a bē aambuki, adukar abuk aṣin̄ aharul.

²⁶ Kē natēbant̄en̄ akak akeṭ aduk ñaaṭ bē aambuki, kē uwoha haṅ pa nawajan̄ten̄ kak, awoha haṅ pa bukal paaj na alon̄ bti.

²⁷ Wi bukal bti bakeṭun̄, kē ñaaṭ akak akeṭ.

²⁸ Kē hēnkuṅ woli bañaan̄ baluṅ anaṭa ṭi pkeṭ, in̄ akwoon̄ ayin̄ ñaaṭ mēnt̄, wi bukal paaj na alon̄ bti baniimuluṅ? »

²⁹ Kē Yetu aṣē teem baka aji : « Naneemi, naamme Ulibra wi Naṣibaṭi abot awo naamme mn̄hina mi nul.

³⁰ Hēnk di uwoon̄, woli bañaan̄ baluṅ anaṭa ṭi pkeṭ, biint̄ baankniim, kē baat̄ baankniima, baluṅ kawo ji ḡwanjuṭ du baṭi.

³¹ Kē ṭi uko wi pnaṭa ṭi pkeṭ, naambaan̄ kaleyiira uko wi Naṣibaṭi ajakuṅ i? Aji :

³² “Dwo Naṣibaṭi i Abraham, i Itaak, na i Yakob.” »✧

Yetu akak aji na baka : « Naṣibaṭi awo i bañaan̄ bajeb, aanwo i bankeṭun̄. »

³³ Bañaan̄ banktiinkuluṅ bti bañon̄ar ṭi pjukan pi nul.

Uko undēmnuṅ ṭi iko yi bgah bajakuṅ

(Markut 12.28-34; Luk 10.25-28)

³⁴ *Bafaritay batiink kē Yetu ateem *bataduk kē bawaan̄ uṭup aṣē yitiir.

³⁵ Kē alon̄ ṭi baka, anwoon̄ *najukan Bgah aṣē ḡal pṭaawan Yetu aṣē hepara aji :

³⁶ « Najukan, ṭi iko yi bgah bajakuṅ, uhoṅ udēmnuṅ dēm ba? »

³⁷ Kē aṣē teema aji : « Nalan̄ Ajugun̄ Naṣibaṭi i nu na kaṭēbu bti, na uhaaṣu bti, na uṣalu bti.

³⁸ Uko waṅ udēmnuṅ ṭi iko yi bgah bajakuṅ.

³⁹ Kē uko unyeenkuṅ ṭi wa abot adēm kak wii wi : Nalan̄ atēnt̄u jibi in̄aluṅ uleefu.

⁴⁰ Iko itēb yuṅ iṭonkrēn̄ *Bgah bi Moyit̄ bti na pjukan pi *baṭupar Naṣibaṭi. »

Krittu na Dayiṭ
(Markut 12.35-37; Luk 20.41-44)

⁴¹ Jibi *bafaritay bayitiirun, kë Yetu aşë hepar baka aji : «

⁴² we wi naşalun ṭi *Krittu ba? Awo abuk in ba? »

Kë bateema aji : « Awo *abuk Dayiṭ. »

⁴³ Kë Yetu aşë ji na baka : « Kë hum di di *Uhaaş wi Naşibaṭi uṭuun Dayiṭ kë aji du'a Ajugun ba? Ul, anṭiiniin aji :

⁴⁴ “Naşibaṭi Ajugun aji na Ajugun :

*Ṭoon ṭi kañen naan kadeenu
te ndoo ndo başooradu
ido kapafna baka ihoṭ.”*✧ »

⁴⁵ Yetu akak aji : « Keeri, woli Dayiṭ aji du Krittu Ajugun, hum di di ahilanun kawo kak Abuk Dayiṭ? »

⁴⁶ Nin alon ṭi baka aanhinan ateema. Kapëna unuur mëntṭ nin alon aankak añoom phepara uko ulon.

23

Pṭaafara bajukan Bgah na bafaritay
(Markut 12.37-40; Luk 11.39-52; 20.45-

47)

¹ Kë Yetu aşë ṭiini na pntuk pi bañaan na baṭaşarul aji na baka :

² «*Bajukan Bgah na *bafaritay baṭo ṭi pṭij pi *Moyit.

³ Nadoon kado nabot nado kaṭaş iko bti yi baktupanan, naşë nawut pdo kado uko wi bajaan bado : ṭiki baji baṭup kaşë wo baanji bado uko wi baṭupun.

⁴ Baji batan idaaj idiṭ kaṭu bañaan pkuṇa ya, bukal ṭi nleef ni baka başë pok pdeer pkoñ ppoolan ṭañ pṭenk baka.

⁵ Ṭi iko bti yi bakdolun baji bala pwinana ṭi bañaan ukaan kë kako ki bajaan baṭu Uṭup wi Naşibaṭi katan ṭi bkow na iñen yi baka kaji kadëm. Iñen yi imişa yi baka ikak aji ihaan maakan*.

⁶ Baji baṇal pṭo ṭi iṭij innuurnaaniin woli bawo du dko di ufettu kabot kaṇal pṭo kadun du *itoh iñehanaani.

⁷ Baji baṇal bañaan banohntën baka ṭi dko di bañaan kabot kaṇal bañaan bado kadu baka “Najukan”.

⁸ « Kë an, nawutan kado bañaan bado kadu'an “Najukan”; an bti naṭaari abot akaha najukan aloolan ṭañ.

⁹ Nawutan kado kado ñaan alon kaji Aşinan ṭi mboş ; nakaha Aşinan aloolan, anwoon du baṭi.

¹⁰ Nawutan kado badoo badu'an “Nayafan”; nakaha nayafan aloolan, anwoon *Krittu.

¹¹ Anwoonun naweek ṭi an aklun kawo nalempar batëntul.

¹² Ñaan ankdëmanun bkowul balun kawalana, kë ñaan ankwalanun bkowul balun kadëmana. »

Pwuṭan pi bafaritay

¹³ Yetu akak aji : « Nawuṭani an *bajukan Bgah na an *bafaritay an nanwoon balagare, nanjaan naneenan bañaan pneej du *Pşih pi Baṭi. Naanji naneer da an ṭi nleefan kë naanji nawut banjalun pneej baneej!

¹⁴ [Nawuṭani an bajukan Bgah na an bafaritay balagare, naji nade bka bti bi baṭ bayoṭ kabot kajon ṭi pñehan Naşibaṭi pa pwinana. Ukaan kë Naşibaṭi aklun kakoban kakob kandëmnun maakan.]

¹⁵ « Nawuṭani an bajukan Bgah na an bafaritay, an nanwoon balagare, an biki pkakan ñaan aloolan ṭi udolade wi nan pajaan paṭu namuur idëk na nṭaak. Woli naka'a, naji nadola ataaj na pneej infernu nṭyaaş nṭëb kapelan.

¹⁶ « Nawuṭani, an bayuuj bgah banwoon bakuul, nanjaan naji : “Woli ñaan ajej *Katoh Kaweek ki Naşibaṭi amehnaana, uunwo ukoolan ; bë woli ñaan amehna ṭi uwuuru wi katoh ki Naşibaṭi, awo i kado uko wi ajakuṇ.”

¹⁷ « An bawaan nşal, an bakuul! we udëmnun: uwuuru wa këme katoh ki Naşibaṭi kandolun kë uwuuru mëntṭ uyimani?

¹⁸ Nakak aji naji : “Woli ñaan amehna ṭi *bliit bi mngur, uunwo ukoolan, bë woli ñaan amehna ṭi iko inṭejanun ṭi ba, awo i kado uko wi ajakuṇ.”

¹⁹ An bakuul, we udëmnun: iko inṭejanun ṭi bliit bi mngur këme bliit bi mngur bankakanun iko mëntṭ kë iyimani?

✧ 22:44 Kañaam 110.1. * 23:5 Bayuday baji bado iko ilon yi bapiitun Uṭup wi Naşibaṭi kaleşna wa. Ital iniilu inwoon ṭi iñen yi imişa yi baka ikak aji ileşan baka Uṭup wi Naşibaṭi.

²⁰ Pmehna ti bliit bi mngur pawo pmehna ti ba na ti iko bti inwoon ti ba.

²¹ Kë pjej Katoh Kaweek ki Naşibaţi kamehnaana pawo pmehna ti ka na ti anfëţun ka.

²² Pmehna ti baţi pawo pmehna ti pţij pşihni pi Naşibaţi na ti anţoon ti pa.

²³ « Nawuţani an bajukan Bgah na an bafaritay, an nanwoon balagare, nanjaan nawul kafah ki Naşibaţi ti iko bti yi nakjaarun kadoo wul impoţëţaanun maakan aşë wo naanji nado uko unkaanun udooni ti iko yi bgah bajakun: pwo natool, pñaga, na pfiyaar Naşibaţi. Yan yi yi nawoon i kado lah kaşë kawut kaţilma indukiin

²⁴ An bayuuj bgah banwoon bakuul, nanjaan natëntan poot pi nan pa ppënan uwu kaşë yoor unţaam wi pnkunkaali.

²⁵ « Nawuţani an bajukan Bgah na bafaritay an nanwoon balagare, naji nawent ikoopa yi nan na iraata yi nan bnuura ti bdig, meet daşë tum na iko yi kakii na kafeer.

²⁶ Iwi nafaritay nakuul, duniin iwent kakoopa na praata meet, bdig bahilna bajinţ.

²⁷ « Nawuţani an bajukan Bgah na an bafaritay an nanwoon balagare nanjaan nawo ji ihër yi babomanun: iji inuura ti bdig, meet kaşë tum na imoh na iko impuţun.

²⁸ Kë hënk di di nawoon, naji nawo wo ji bañaan batool ti kadun ki bañaan, aşë tum na kalagare na buţaan ti nhaaşan meet.

²⁹ « Nawuţani an bajukan Bgah na an bafaritay an nanwoon balagare, nanjaan naniw ihër yi *baţupar Naşibaţi kabot kaboman ihër yi batool,

³⁰ kaşë kaji ti uşal : “Woli ņwo laalan da ti wal wi başinun, ņënknaakiir na baka katul pñaaak pi baţupar Naşibaţi.”

³¹ Hënk naji nadinan kë nawo bubuk bambiin afin baţupar Naşibaţi.

³² Nabaañëş uko wi başinan babin ajun.

³³ « An ņpula, pntuni pi ņnfunan! Hum di di nakhinanun kabuur kakob, kawo naankneej infernu?

³⁴ Waņ ukaan kë nji kayil baţupar Naşibaţi, bañaan banwoon na uşal unţuņa, na bajukan : nalun kafin balon, kapan ti

krut, nalun kafud balon itintël du *itoh iñehanaani yi nan, kabot kadookar na baka na ņbeeka.

³⁵ Hënk, pñaaak bti pi bañaan batool pi natulun ti mboş pahilna pakak ti an, du pkeţ pi Abel natool te du pi Fakariya, abuk Baraki, i bafinun ti dko danwoon ti ptoof pi umeeşa wi bţeņan na *dko dyimanaan di Katoh Kaweek ki Naşibaţi.

³⁶ Dţupan na manjoonan, kawuun ki kayeenk kakob ki iko mënţ bti iktijun. »

Yetu aţëgara Yerutalem (Luk 13.34-35)

³⁷ Yetu akak aji : « Yerutalem, Yerutalem, iwi injaan kfin *baţupar Naşibaţi kabot katap biki ayilun ti iwi mnlaak, ņyaaş ņtum ddo na pţonkrën babuku jibi uguk ujaan uboof ņbuk wa, kë ipoki.

³⁸ Hënkun, Naşibaţi aşaan adukaran kotohan.

³⁹ Dţupan, naankak awinën te unuur wi naklun kaji : “Ñaaņ ankmbiin ti katim ki Ajugun anuurandëni !” »

24

Utoka Katoh Kaweek ki Naşibaţi (Markut 13.1-4; Luk 21.5-7)

¹ Yetu apën ti *Katoh Kaweek ki Naşibaţi, kë baţaşarul başë ñoga pa pdiimana jibi kadëmi akuţ anuura.

² Kë aşë teem baka aji : « Jëm nawin iko yi bti i? Na manjoonan dţupan, nin plaak paankduka kapaf ti ptënţ pa ti bë paankfoma kajot ti mboş. »

Nnuur ņi mnhaj (Markut 13.5-13; Luk 21.8-19)

³ Yetu aţo du pnkun pi mnoliwera, kë baţaşarul başë bi agaag na a, ahepara aji : « Ţupun, lum di di uko waņ ukwoon, na uko unkyuujun un ubi'u na uba umundu? »

⁴ Kë ateem aji : « Naţaafaraan baguuran,

⁵ ņiki bañaan batum balun kabi na katim ki naan, kaji bukai bawoon *Krittu, kaguur bañaan batum.

⁶ Woli nalun atiink ņgut, abot atiink kë bakţiiinayaan ņgut, nawutan kalënk : iko mënţ iwo i kawo. Kë naşë wo i kame kë uundobi wo uba umundu.

7 Utaak unaṭa ugut na utaak uloŋ, pṣih pagut na ploŋ. Ubon uluŋ kawo ṭi nṭaak ṇloŋ, mboṣ mando kaṣiṇṭar.

8 Iko mēntṭ bṭi ikwoonṭ ujuni wi mnhaj mnweek, ji mnhaj mi ṇaaṭ ankyaanṭ kabuk.

9 « Wal mēntṭ baluŋ kamoban kawul bahajanan bafinṭ ; katim ki naan kaluŋ kaṭu nṭaak bṭi ṇaṣooran.

10 Bañaanṭ batum baankak aṭiyaarēn, bado kawaapar kabot kaṣoorad.

11 Batum baluŋ kaṭilan kaji bawo *baṭupar Naṣibaṭi kaguur bañaanṭ batum.

12 Buṭaan dadēm maakan bañaanṭ badoo bakak baankak aṇalad.

13 Kē ṇaanṭ aṇṣaanṭ amēban ṭi nji aliint ṇnuur bṭi, uŋ mēntṭan aluŋ kabuur.

14 Baluŋ kaṭup *Uṭup Ulil Unuura wi *Pṣih pi Baṭi wi ṭi umundu bṭi, bañaanṭ bṭi bahilna baṭiink wa. Wal mēntṭan wi wi uba umundu ukbiinṭ. »

*Unoor uweek
(Markut 13.14-23; Luk 21.20-24)*

15 Yetu akak aji : « Woli nawin uko uwuṭaan maakan unjaanṭ uṭopan, wi *Daniyel *Naṭupar Naṣibaṭi aṭiiniyaanṭ kē uwo ṭi *dko dyimanaan du Katoh Kaweek ki Naṣibaṭi – ankleyiirunṭ awo i kayikrēn –

16 bañaanṭ bankwoonṭ du utaak wi *Yuda bakeeriin baṭi baya du inkunṭ iweek.

17 Anṭoonṭ du uṣaala awutan kaneejar uko uloŋ.

18 Anwoonṭ du uṭeeh, awutan kakakar bayeti bi null!

19 ṇnuur mēntṭ, baṭṭ bankwoonṭ na iyinṭ, na bankbootanṭ bawuṭan.

20 Nañehaan pṭi mēntṭ pawut kawo ṭi wal wi uṣabal na mpoj kēme ṭi *unuur wi pnoorfēn.

21 ṇnuur mēntṭ ṇawo ṇnuur ṇi mnhaj mnweek. Mnhaj manwoonṭ maambaanṭ kawohara wi umundu uwoonṭ ; kē mnhaj mntēntṭ ma maankak aluŋ kawo nin uyaas uloŋ kak.

22 Kē woli Naṣibaṭi aantiinktēn lah ṇnuur mēntṭ, nin ṇaanṭ aankduka duka kado kahēfēntṭ ; kē bañaanṭ biki adatuŋ baṣē ṭu kē atiinktēn ṇa.

23 « Wal mēntṭ, woli ṇaanṭ ajakan : “*Krittu awi !” kēme : “Awi moŋ !” Nin nakfiyaara.

✧ 24:29 Itayi 13.10; 34.4.

24 Bañaanṭ baluŋ kanaṭa kaṭilan kaji bawoonṭ Krittu na *baṭupar Naṣibaṭi. Bado mlagre na iko iñonṭarēnaan pa woli bahilani bado ṇaabar du baka biki Naṣibaṭi ajokuŋ.

25 Aa, dṭupan nawo bame ji uko mēntṭ ubi udo kaban.

26 « Woli bajakan keeri : “Krittu awi du *pndiiṣ” nawutan kaya da ; kēme woli bajakan : “Awi amena moŋ” nakfiyaar uko mēntṭ nin.

27 Jibi kaliik liik kajaanṭ kawoona kabanṭ kalonṭ ki baṭi, kajeehan baṭi bṭi, hēnk di di ubi wi *Abuk ṇiintṭ ukluŋ kawo.

28 Dko di unṭaam ukeṭnuŋ dul di ṇjugude ṇajaanṭ ṇayit. »

*Ubi wi Abuk ṇiintṭ
(Markut 13.24-27; Luk 21.25-28)*

29 Yetu akak aji : « Woli ṇnuur ṇi unoor ṇuŋ ṇaṭēpa ṭēp,

“Unuur uunkak ado katēr,
pli paankak ado katēr,

ṇjah ṇajot,

mnhina mi baṭi manṣiṇṭar✧.

30 Wal mēntṭ, iko inkyuujuŋ kē *Abuk ṇiintṭ abi, iwinana du baṭi, kntaali ki umundu bṭi kaluŋ kayewla ; kawin Abuk ṇiintṭ abi ṭi infēluŋ yi baṭi na mnhina na mndēm mweek.

31 Aluŋ kayil ṇwanjuṭ ṇi nul ṇabi na plul pweek, ṇayitrēn bañaanṭ biki adatuŋ banwoonṭ nṭaak bṭi kapēna du kabanṭ kalonṭ ki umundu te kalonṭ.

*Uhoñ wi mnko
(Markut 13.28-32; Luk 21.29-33)*

32 Yetu akak aṭiini na baka aji : « Natenan ṭi mnko. Wi inah ijunaŋ jun pluuman, kē itoh ipēni, naji name kē pti pañogi.

33 Kē hēnk, woli nalunṭ awin iko mēntṭ bṭi, nameen kē ubi wi *Abuk ṇiintṭ uñogi, awunṭ ṭuŋ plēman.

34 Na manjoonan, dṭupan kawuunṭ ki kaankṭēp bē iko mēntṭ bṭi iinwinanaa.

35 Baṭi na mboṣ ṇaba, kē ṇṭup ṇi naan ṇaṣē wo ṇaankba. »

Nawoon bten

36 Yetu akak aji : « Kē ṭi uko wi unuur mēntṭ na woori mēntṭ, nin alonṭ aamnee,

nin nwanjut du baṭi, nin nji Abuk Naṣibaṭi ; Paapa ṭaṅ ameen.

³⁷ Jibi ubiin awo ṭi wal wi *Nowe, hēnk di ukluṅ kawo kak ṭi wal wi *Abuk Ńiint akbiin.

³⁸ Hēnk di uwoon ṭfa ji meel mambi mando kapar awun umundu bti, baṅaan bade, adaan, aniiim, aniimandēn babuk baka te unuur wi Nowe aneejuṅ ṭi upuur,

³⁹ kē baṅaan baanṣal aji uko uloṅ ubi, te kē meel mando par aba baka bti. Hēnk di ukwoon ṭi ubi wi Abuk Ńiint.

⁴⁰ Biint batēb bawo du uṭeeh, aloṅ ajejana, aloṅ aduka.

⁴¹ Baaṭ batēb bawo ṭi pṣon, aloṅ ajejana, aloṅ aduka.

⁴² « Nawoon bten, naamme unuur wi Ajugun akbiin.

⁴³ Nameen bnuura uko wi : woli ajug katoh ame wal wi nakii akbiin na utejan, awo bten aankdinan baluṅan uniw wi katohul.

⁴⁴ Ukaaṅ kē an kak, nawo kawo bten, ṭiki Abuk Ńiint abi ṭi wal wi nawoon naankyoonka. »

Nalemp natoool na nalemp anwoon aanwo natoool
(Luk 12.42-46)

⁴⁵ Yetu akak aji : « In awoon nalemp natoool natit i ajug katoh akṭuun ṭi kadun ki balemp biki nul, ado kawul baka kafah ki nḍeey ki baka uwoori ubanle?

⁴⁶ Nalemp i ajug katoh akṭēnkuṅ ṭi ulemp wi aṭu'u luṅ wal wi akkakun, un mēnt anurandēni.

⁴⁷ Dṭupan na manjoonan, ajug katoh ahankana bka bi nul bti.

⁴⁸ Bē woli nalemp awo nawuṭaan, aji ṭi uṣalul kē ajugul ajon ubi,

⁴⁹ aṣē naṭa akob balemp batēntul, ade adaan na bakuj,

⁵⁰ ajug nalemp mēnt aluṅ kabi ṭi unuur wi awoon aankyoonka, na wal wi awoon aammee.

⁵¹ Ahajana bnuura kabot kadola jibi bajaan bado balagare : dul di bakluṅ kawooni, kadeebaṭ kadohrēn.

25

Uhoñ wi beegani iñeen

¹ Yetu akak aji na bankntiinkuluṅ: « Kē hēnk, *Pṣih pi Baṭi paluṅ kawo ji uko wi beegani iñeen banwoon na nḱaniya pya kakit naniim.

² Kañeen ṭi baka baanklipara, kē kañeen bandukiin baklipara.

³ Banwoon baanklipara bukuṅ bajej nḱaniya nḱi baka aṣē wo baantij ungaant uloṅ kak ;

⁴ kē banklipariin baṣē ṭij ungaant ṭi nḱmpoban na nḱaniya.

⁵ Jibi naniim ajonuṅ ubi, kē baṣē nḱoyēnt bukal bti.

⁶ « Na utejan mnjel, kē pdiim plon paṣē liir aji : “Naniim abi! Napēnan nakita.”

⁷ Kē beegani bti baṣē naṭa aboman nḱaniya nḱi baka.

⁸ Kē beegani banwoon baanklipara bukuṅ baṣē ji na banklipariin: “Naṭenuṅ ṭi ungaant wi nan, nḱaniya nḱi nun nḱajēmṣaa.”

⁹ « Kē baṣē teem baka aji : “Nin, wi uundo kēṣ kēṣ nḱfaaṣēr. Nayaan du bajula nanug wi nan.”

¹⁰ Baṭool pya pnug ungaant, kē naniim aṣē bi. Bambomandēruṅ aba kē baneej na a du dko di bniim, kē bgah badēti.

¹¹ « Banwoon baanklipara wi badukiin abi, aṣē ji : “Naweek, naweek, haabēṣun bgah!”

¹² « Kē aṣē teem baka aji : “Na manjoonan, dṭupan, mēmmē an !” »

¹³ Kē Yetu aṣē ji : « Nawoon bten keeri, naamme unuur kēme uwoori wi *Abuk Ńiint akbiin. »

Uhoñ wi balemp biki bawuluṅ itaka
(Luk 19.12-27)

¹⁴ Yetu akak ahoñ na baka aji : «*Pṣih pi Baṭi paluṅ kawo ji uko wi ñiint ankyaan bayaaṣ, aṣē du balemparul adukar baka bka bi nul.

¹⁵ Awul baka itaka, andoli inliṅun na ulemp wi ahinanuṅ kado na ya. Awul aloṅ inliṅun na baluk bi nḱsubal kañeen, awul aloṅ inliṅun na baluk bi nḱsubal nṭēb, awul nawajanṭēn bi uṣubal uloolan, aṣē ṭool ṭi dko mēnt aya pyaant.

¹⁶ « Nalemp i bawuluṅ baluk bi nḱsubal kañeen abi jun jun plemp na itaka ṭi dko mēnt aka itaka impeluṅ uko wi bawululuṅ nḱyaaṣ nṭēb.

17 Kë i bawulun bi nşubal ntëb akak ado ji nateek, aka uko wi bawululun nyaaş ntëb.

18 Kë i bawulun baluk bi uşubal uloolan aşë jip bhër amen ktaka ki ajugul awulun.

19 « Wi ajug balemp ayaan ajon, aşë tiiş, adu balemparul babi başupa jibi baduki ado na itaka.

20 Nalemp i bawulun baluk bi nşubal kañeen abi aţij itaka aji na a : “Naweek, iwulën itaka inliņun na baluk bi nşubal kañeen aji nlemp, kë nduk aka uko wi iwulun nyaaş ntëb, yii yi.”

21 « Naweek kë aji na a : “Ido bnuura, iwi nanuura natam ulemp. Ilemp bnuura na uko umpoţi wi nwuliin. Dwulu umpelun wa maakan. Biin iwo  i mnlilan na nji.”

22 « Kë natëbantën i bawulun itaka inliņun na baluk bi nşubal ntëb abi aji na a : “Naweek, iwulën itaka inliņun na baluk bi nşubal ntëb, kë nduk aka uko wi iwulun nyaaş ntëb, yii yi.”

23 « Kë naweek aji na a : “Ido bnuura, iwi nanuura natam ulemp. Ilemp bnuura na uko umpoţi wi nwuliin, dwulu umpelun wa maakan, biin iwo  i mnlilan na nji.”

24 « Kë nawajantën i bawulun itaka inliņun na baluk bi uşubal uloolan aşë bi, aji : “Naweek, dme kë iwo ñaan anjooţun anjaan akit du dko di awoon aantepii kabot kakaaw dko di awoon aanjaari.

25 D i'u  i, ukaan kë njip amoy ya ; itaka yi nu yii yi.”

26 « Kë ajugul ateema aji : “Iwi nalemp nawuţaan, nanşabër! Ime kë dwo ñaan anjaan akit du dko di awoon aantepii kabot kakaaw dko di awoon aanjaari ;

27 kë we ukaan keeri kë iinjej itaka yi nwuliin ahankan du naţeeţan ba? Inşaan kabuk uko ulon woli dyaar ya.

28 Najejan itaka mënţ nawul ankaan baluk bi nşubal iñeen.”

29 Bawul ankaan, aşë tumandën, kë anwoon aankaa badoo yeenk yeenk uko wi adukanaaniin.

30 Hënkun, nafëlan nalemp nawaan udooni i du bdëm, dul di baklun kawooni, kadeebaţ kadohrën. »

Unuur wi pwayëş

31 Yetu akak aji : « Woli *Abuk N iint alun abi na mndëm mi nul agakandër na nwanjuţ bti, a o  i p ij pi p ih na mndëm.

32 Bañaan biki n aak bti ni mboş bayit  i kadunul, aşë pa ëş baka jibi nayafan ajaan apa ëş nkaneel na npi.

33 A u nkaneel  i kañen kadeenu, kaşë ka u npi  i kamayu.

34 Wal mënţ wi wi naşih aşaan aji na banwoon  i kañenul kadeenu : “Nabiini, an biki Paapa awulun bnuura bi nul, naneejan  i P ih pi Ba i pi Naşiba i abomananan wi umundu upaşnun.

35 Ubon ubi de'ën kë naţenën kë ndee, kë udaan u ijën kë naţenën kë ndaani, dbi wo nayaanţ, kë nayeenkën,

36 awo mënwo na imi a, kë nawoharënën, amaak kë nabi pwinën, awo ukalabuş kë nabi pwinën.”

37 « Ba ool banwoon  i kadeenu bahepara wal mënţ kaji : “Ajugun, lum di di nwiniiņ kë iwo na ubon kë n wulu uko ude, an al udaan kë n wulu kë idaani,

38 awo nayaanţ kë njeenk , awo iinwo na imi a, kë nwoharënu,

39 amaak këme awo ukalabuş kë nbi pwinu?”

40 « Naşih ateem baka wal mënţ kaji : “Na manjoonan, d upan, uko wi nadolon pa alon ampo ëţaanun  i bayiţ naan biki, nji i i nadolon wa.”

41 « Wi wi aşaan aji na banwoon  i kamayu : “Nalowaan, an nanfëpaniiņ naya du bdoo banwoon baankjëm a bi babomanun pa Untaayi Uweek na n aşar wa.

42 Ubon ubi de'ën, kë napok p enën nde, kë udaan u ijën bë naanţenën ndaan,

43 dbi wo nayaanţ kë naanyeenkën, awo mënwo na imi a kë naanwoharënën, amaak abot awo du ukalabuş kë naambi pwinën.”

44 « Bukun mënţan bakak ahepara wal mënţ kaji : “Ajugun, lum di di nwiniiņ kë iwo na ubon, an al udaan, awo nayaanţ, awo iinwoh imi a amaak këme awo ukalabuş kë n enţenku?”

45 « Ateem baka wal mënţ kaji : “Na manjoonan, d upan, uko wi nawoon naando pa alon  i bampo ëţaanun biki, nji i i nawoon naando wa.”

46 « Kë hënk di di bakluŋ kaya, baloŋ du mnhaj mi mndani, banwoon batool baka ubida wi mnto. »

26

Uko wi batiinkaruŋ aji bado Yetu (Markut 14.1-2; Luk 22.1-2; natenan ti Yowan 11.47-53)

1 Wi Yetu aŋupuŋ uko waŋ bti ašë ji na baŋašarul :

2 « Name kë *Ufettu wi Mbuur uduka ŋnuur ŋtëb, kë bakluŋ kawul *Abuk Niint bahilna bapaŋa. »

3 *Baŋeŋan baweek na bantohi kë bašë yit wal mënŋ du uko *naših i baŋeŋan i katim kawoon Kayif.

4 Batiinkar aji bado mntit kamob Yetu kabot kafija,

5 ašë wo baŋal pdo uko mënŋ ti wal wi ufettu ŋiki baŋi ubeeka ubi ušintar.

Naaŋ aloŋ ajees Yetu ukëra ujuŋ ulil pŋtëkëñ

6 Yetu awo du uko Timoŋ i bajaŋ badu namaak bdoo du ubeeka wi Betani.

7 Wi awoon ti pde, kë ñaaŋ aloŋ ašë bi aŋoga, awo na pŋkar pmpoŋi pi banugnuŋ itaka itum. Pawo na ukëra ujuŋ ulil pŋtëkëñ untamuŋ maakan. Ajees ukëra mënŋ ti bkow bi Yetu.

8 Wi baŋašarul bawinuŋ uko wi ñaaŋ adoluŋ badeebaŋ aji : « we uwoon kalat ki? »

9 Ukëra wi uhilan lah kawaapana itaka itum, kajej ya kaŋen bajuuk. »

10 Kë Yetu ammeen uko wi bajakuŋ ašë ji : « we ukaŋ kë naknooran ñaaŋ i ba? Uko unuura wi wi adoluŋ hënk pa nji.

11 Na manjoonan, bajuuk bawo na an ŋnuur bti, kë nji, mënkwon na an ŋnuur bti.

12 Ajeesën jeeš ukëra ujuŋ ulil pŋtëkëñ wi ti uleef pa umoy wi naan.

13 Na manjoonan dŋupan, dko di bakŋupnuŋ *Uŋup Ulil Unuura wi, bakak aŋup uko wi ñaaŋ i adoluŋ, kalešna'a.

Yudaŋ anwaapuŋ Yetu

14 Wal mënŋ, aloŋ ti baŋašar Yetu iñeen na batëb anwoon Yudaŋ Itkariyot, aya du baŋeŋan baweek,

15 aji na baka : « we wi nakwulnuŋ nšë wulan Yetu ba? » Kë bukuŋ bawula ktaka iñeen ŋwajaŋŋ ki baŋakuŋ na untaam.

16 Wi wi ajunuŋ pla jibi akdoli kadoo kawula baka.

Pde pbaañšaani

17 Baŋašar Yetu babi aŋoga ti unuur uteek wi *ufettu wi ipoom indaŋ ašë hepara aji : « ŋuŋ di di iŋaluŋ nya ŋjuŋna pde pi *Ufettu wi Mbuur ba? »

18 Kë ateem baka aji : « Nayaan ubeeka du uko ašë najaka : “Najukan aji : Wal wi naan ubani, du katoŋu di di nji kadolnuŋ ufettu na baŋašar naan.” »

19 Kë baŋašarul bado jibi Yetu ajakuŋ na baka, aboman pde pi ufettu.

20 Wi utaakal ubanuŋ, kë Yetu ašë ŋo na baŋašarul iñeen na batëb pa pde.

21 Bawo ti pde, kë ašë ji : « Dŋupan, na manjoonan, aloŋ ti an aluŋ kawaapën. »

22 Bajooŋan maakan andoli kahepara kaji : « Ajuŋun, woon nji a i? »

23 Kë ateem aji : « Anŋtuuŋ kañen na nji ti praata, uŋ mënŋan akwulnuŋ!

24 Aa, *Abuk Niint awo i kakeŋ jibi upiitaniŋ ti a ti Ulibra wi Našibaŋi, kë anšaŋ awula ašë wuŋan! Uhokan lah awo aankbuka. »

25 Kë Yudaŋ, anwaapuŋ ašë hepara aji : « Najukan, woon nji a i? »

Kë Yetu ateema aji : « Ijakuŋ haŋ. »

26 Wi bawoon ti pde, kë Yetu ašë jej kapoom, abeeb Našibaŋi, akitëš ka awul baŋašarul ašë ji : « Nayeenan nade, uleef naan wii wi. »

27 Akak ajeŋ pŋkalame pi poot, abeeb Našibaŋi, awul baka ašë ji : « Nadaanan ti pa an bti,

28 pñaak naan pii pi, pakŋeŋanuŋ bhonar, pul paktuliŋ Našibaŋi ahilna amiir bañaŋ batum pjuŋan pi baka.

29 Kë nšë ŋupan, mënkwon adaan poot pi te unuur wi nji kaluŋ kadaan pa phalu na an, du Pših pi Paapa. »

30 Bayeeh añaamarën Našibaŋi, ašë pën atool pya du Pŋkuŋ pi Mnoliwera*.

* 26:30 Pŋkuŋ pi mnoliwera : “Mont des Oliviers, Monti di Oliveira, Mount of Olives.”

Yetu aţup k  Piyeer aluŋ kapok kaji aamme'a

(Markut 14.26-31; Luk 22.31-34; natanan   Yowan 13.37-38)

31 Yetu aji na baka : « Uko wi bakluŋ kadol n  i utejan wi n a wi u u an b i naduk n. K  h nk di di upiitun  i Ulibra wi Na iba i aji : “*Dkob nayafan kafin,  kaneel  i batani na    i ways r.*”[ ]

32 Woli dlun ana a  i pke , kajotan kadun du Galilay. »

33 Piyeer a ini na a wal m n  aji : « Woli uko wi bakdoliin u u k  ba aan b i baduku, nji m nkduku. »

34 K  Yetu a   teema aji : « Na manjoo-nan d upu, ji uguk udo kahaan n a di, ipok pme' n  ya   wajan . »

35 Piyeer k  a   ji na a : « Udole wo pke  ke  na iwi, m nkpok kaji m mme'u. » K  ba a arul b i bakak aji haŋ.

P ehan pi Yetu du Gettemaniya

(Markut 14.32-42; Luk 22.40-46)

36 Wal m n  k  Yetu a   ban na ba a arul du dko dlun di bajaan bado Gettemaniya a   ji na baka : « Na oon  i, dya du kadun ka ehan Na iba i. »

37 Aje j na a Piyeer, na babak Tebede bat b, a   jun p iink pjootan na mnhaj  i uhaa  wi nul.

38 Aji na baka wal m n : « Uhaa  wi naan ujootani, pjootan m n  padit maakan k  ndoo kita. Nadukiin  i nawo bten. »

39 K  wi ajohariin aya low btiis  a   jot af t kaara  i mbo  a ehan Na iba i aji : « Paap, woli uhinan kawo, lowaan pnkalame pi mnhaj mi  i nji, u   uwut kawo jibi n aluŋ, uwoon jibi i aluŋ. »

40 Akak a    enk ba a arul k  bak oy n , k  a   ji na Piyeer : « Naandoo hilan awo bten na nji uwoori uloolan  a ! »

41 Nawoon bten nado ka ehan nawutna kajot  i kaguuru. N haa   i nan n nal maakan pdo bnuura, k   leefan na   biisna. »

42 Akak aya uya  ut bant n alow baka a ehan Na iba i aji : « Paap, woli pnkalame pi mnhaj pi paanhilan p p b  m nkdaan pa, uko wi i aluŋ ukeeriin udolana! »

43 Akak kak, a enk ba a arul k  bak oy n ,  iki k   ki baka kadit b oy.

44 Akak aduk baka aya uya  uwajan n p ehan Na iba i, akakal   uko wi ajakuŋ.

45 Akak wal m n  du ba a arul a   ji na baka : « Nahuma ka oy n  abot anoorf n? Wal wi *Abuk N in  akwulaniin  i i en yi bado bu aan u ogi.

46 Nana iin  ya! Natenan, ankwulnun awii wi. »

Yetu amobanaa

(Markut 14.43-50; Luk 22.47-53; natanan  i Yowan 18.2-11)

47 Yetu ahum ka ini, k  Yuda , anwoon alon  i banja an i een na bat b, a   wuj na pntuk pi ba aan banwoon na ikej na induk. *Ba enan baweek na bantohi bayilun baka.

48 Yuda  anwaapulun aji na baka h nk di di bakmeenuŋ n aan m n : « I nji kamookun, ul a, namobana. »

49 Wi abanaan ban a og Yetu, a   ji na a : « Dwulu mbo , najukan » a   mooka.

50 K  Yetu a   ji na a : « Nanoh, doon uko wi ibiin pdo[ ]. » K  bukundu ba   d pa  i a amoba.

51 Alon  i bangakand run na Yetu atoot kakej abi fal fal kaba  ki nalempar *na ih i ba enan.

52 K  Yetu a   ji na a : « Kakaan kakej ki nu ; ba aan b i bankjejun ikej balun kake na kakej.

53 I al aji m nhil kadu Paapa i, awul n  i dko m n  uko umpelun  wanjut i een-week-i een  ya  i een- t b?

54 Woli ddo haŋ, hum di di uko wi bapiitun  i Ulibra wi Na iba i uhilanun kadolana keeri? Wul ujakuŋ aji uko m n  uwo kadolana. »

55 Wi wi Yetu a aan aji na pntuk pi ba aan pun: « Dwo nado bu aan i, k  nado bi pmob n na ikej na induk? N uur b i dji ka o du *katoh ki Na iba i kajukan, k  naam-mob n.

56 K  iko b i inkdolaniin h nk iwo iko yi *ba upar Na iba i bajakuŋ  i Ulibra wi nul. » Ba a arul b i ba i aduka.

Yetu du uruha wi bayuday

(Markut 14.53-65; Luk 22.54-55,63-71; natenan  i Yowan 18.12-24)

[ ] 26:31 Fakariya 13.7. [ ] 26:50 Doon ulemp wi nu : Npiit  lon  aji : we ukaan k  ibii?

57 Bammobuŋ Yetu bañooŋa du uko Kayif *naŋih i baŋenan di *bajukan Bgah na bantohi bayitun.

58 Kë Piyeer ašë wo du kalowan aŋaša te da ; aneej ƚi blay ašë ƚo na balemp aten jibi uko ukbiin kabaañsaan.

59 *Baŋenan baweek na biki *uruha bti bala uko ulon utapar Yetu kadolna akeŋ.

60 Bañaan batum badoo bi atapara iko ilon kë iinkëša keš. Kë batëb balon babaañsaanun pbi,

61 ašë ji : « Ñiinŋ i aji ahilan kafom *Katoh Kaweek ki Našibaŋi kabot kaniw ka ƚi nnuur nwananŋ. »

62 Kë naŋih i baŋenan ašë naŋa aji na a : « Iinkteem i? Iintiink uko wi bañaan biki baktupun ƚi iwi i? »

63 Kë Yetu ayompa yomp.

Kë akak aji na a : « Dñehanu, ƚi katim ki Našibaŋi ajuŋ ubida, ƚupun me iwoon *Krittu Abuk Našibaŋi. »

64 Kë ateema aji : « Iji han. Dƚupan kak, hënkun, nawin *Abuk Ñiinŋ aŋo du kañen kadeenu ki Našibaŋi anhiniin iko bti ; nawina kak abi na infëluŋ yi baŋi. »

65 Wal mënŋ, kë naŋih i baŋenan ašë tow imiša y i nul ašë ji : « Akar Našibaŋi! Nkak anuma uko ulon i? Natiinka hënkun kë akar Našibaŋi.

66 We wi naŋaluŋ ƚi uko wan ba? »

Kë bateem aji : « Aduknaanaa, awo i kakeŋ. »

67 Wi wi baŋaan atëfjëra ƚi kaara, aŋuuka abot akoba iñen ƚi ijeem

68 ašë ji na a : « Iinji iwo Krittu Naŋupar Našibaŋi i? ƚupan ñaan ankobiin keeri. »

Piyeer apok aji aamme Yetu

(Markut 14.66-72; Luk 22.56-62; natanan ƚi Yowan 18.15-18,25-27)

69 Piyeer aŋo wal mënŋ ƚi blay du bdig, kë nalemp ñaaŋ alon aŋoga ašë ji : « Iwi kak ibi wo na Yetu i utaak wi *Galilay. »

70 Kë Piyeer ašë pok ƚi kadun ki bañaan bti aji aamme uko wi ñaaŋ aktupun hënk.

71 Akak apën aya umban wi plëman kë ñaaŋ nalemp alon akak awina ašë ji na bañaan banwoon da : « Abi wo na Yetu i ubeeka wi Nataret. »

72 Kë akak apok, ado mehna. Aji na baka : « Mëndo me me ñiinŋ i. »

73 Bakak aŋo ntiinku, kë balon ƚi banwoon da bašë bi aŋoga ašë ji : « Iwo na baka na manjoonan, idoo ƚup ƚup ji biki Galilay. »

74 Kë ašë mehna aji na Našibaŋi afëpa woli aankƚup manjoonan, awo ƚi pji « Mëmme ñiinŋ i. » ƚi dko mënŋ, kë uguk ušë haan.

75 Kë Piyeer ašë leš uko wi Yetu abiin ajaka : « Ji uguk udo kahaan, ipok nyyaaš nwananŋ kaji iimme ën. » Apën bdig ašë wooni maakan.

27

Pkeŋ pi Yudaŋ

(Markut 15.1-2; Luk 22.66; natanan ƚi Yowan 18.28)

1 Na nfa kub, *baŋenan baweek na bantohi bayuday bti bayiti, atiinkar aji bafin Yetu.

2 Wi wi baŋaan atana, ašë ñooŋa awul *Pilata nantuŋa i utaak mënŋ.

3 Yudaŋ anwaanun Yetu awin wal mënŋ kë baya kafina, ašë ƚëga akakan *baŋenan baweek na bantohi ktaka iñeen nwananŋ ki baŋaknun untaam.

4 Aji na baka : « Djubani, wi nwulanan ñaan anwoon aando nin ukoolan. »

Kë bašë teema aji : « Nëmmee, utenu. »

5 Afël wal mënŋ itaka ƚi *Katoh Kaweek ki Našibaŋi ašë pën aya ayuuladiir.

6 Baŋenan baweek bajej itaka yun ašë ji : « Bgah bi nun baneenan nƚu itaka yi du dko dhankni itaka di Katoh ki Našibaŋi ƚiki iwo yi pñaak. »

7 Baŋiini atiinkar ašë nug na itaka mënŋ « uŋeeh wi naniw idunk » ado dko dmoyni bayaanŋ.

8 Ukaan kë te hënkun baji badu uŋeeh mënŋ « uŋeeh wi pñaak. »

9 Wal mënŋ wi wi uko wi Yeremiya *Naŋupar Našibaŋi abiin aŋup udolaniin : « Bañaan biki *Itrayel baji ktaka iñeen nwananŋ ki baŋaknun untaam ki ki baknugnulun. »

10 Bajej ya anugna uŋeeh wi naniw idunk jibi Ajugun ajaknun. »✧

‡ 26:65 *Ptow imiša* : Ado do han ayuujna kë ƚi ul uko wi Yetu ajakun uwo buŋaan bweek maakan. ✧ 27:10 *Fakariya* 11.12-13; *Yeremiya* 32.6-9.

Yetu du kadun ki Pilat
(Markut 15.2-5; Luk 23.3-5; natenan ti Yowan 18.33-38)

11 Yetu anaŋ du kadun ki *Pilat nantuŋa, k  a e hepara : « Iwi, iwoon na ih i *bayuday i? »

K  ateema aji : « Ijakun haŋ. »

12 *Ba enjan baweek na bantohi bawo ti ptapara iko itum, k  aanteem baka.

13 K  Pilat a e ji na a : « Iintiink iko yi baktapariin bti i? »

14 K  aanteema teem, k  Pilat adoo  onjar maakan.

15 *Ufettu wi mnjeeh undoli, nantuŋa aji wutan nakalabu , i ba aan banaluŋ awutan.

16 K  u e ka wal m nt  nakalabu  i katim kap naliin i bajaan bado Barabaa.

17 Wi wi Pilat a aan aji na pntuk panyitun da : « Ahoŋ ti baka i i na aluŋ nwutanan ba, Barabaa k me Yetu i bajaan bado *Krittu? »

18 Ame bnuura k  banwulun Yetu bakuja kuj ukaan k  ba ija a.

19 K  wal wi a oon du *uruha awaye , k  aharul a e yil k  baji na a, awut kaneej ti b up bi  iin  natool un,  iki a u n a k  anoor maakan ti n aafi.

20 Ba enjan baweek na bantohi bawuuk pntuk paji bawutan Barabaa ba e bado bafin Yetu.

21 K  nantuŋa akak ayeenk b up ahepar baka aji : « Ahoŋ ti baka i i na aluŋ nwutanan? »

K  bateem aji : « Barabaa. »

22 Akak ahepar baka aji : « K  we wi mbaan ado keeri na Yetu i bajaan bado Krittu ba? »

K  baji bukal bti : « Pa ana. »

23 K  akak ahepar baka : « Bu aan bhon bi bi adolon ba? » K  bakhuuranaara huuran maakan aji : « Pa ana! »

24 Wi Pilat awinun k  aankak ahil pdo uko ulon, k  ba aan babot ahuuranaara huuran maakan, k  a e jej meel a ow i en ti kadun ki ba aan bukun a e ji : « Dp enan bkow naan ti p aak pi  iin  i. An nakmeen. »

25 K  ba aan bti bateem aji : « P aak pi nul pakakan ti un, na ti babukun. »

26 Wal m nt , awutan baka Barabaa a e do k  bakob Yetu na itint l abaa wula baya bapa a ti krut.

Bangoli babeŋ Yetu
(Markut 15.16-20; natenan ti Yowan 19.2-3)

27 Bangoli biki *Pilat nantuŋa ba oon wal m nt  Yetu du blay bi katoh ki nantuŋa a e du bat nt  baka bti k  babi afooya.

28 Bawoh sa imi a a e  u'a bayeti bjeenk.

29 Wi wi ba aan a iir uk l wi iyiw afu ana, abot ajej pmul plon a u'a ti ka en kadeenu*. Ba up wal m nt  ti kadunul a e be a aji na a : « Nwulu mbo , iwi na ih i *bayuday! »

30 Bat fj ra aku  ajej pmul pun akoba ti bkow.

31 Wi babe ulun ak san, bawoh sa bayeti akakana imi a yi nul a e  oo a pya kapan du krut.

Yetu du krut
(Markut 15.21-32; Luk 23.26-43; natenan ti Yowan 19.16-24)

32 Wi bakp enuŋ, bayit na  iin  alon i ubeeka wi Firen anwoon katim ki Fimon, a e  u'a pku a krut di Yetu.

33 Baban dko di bajaan bado Golgota uwoon « dko di kaheem ki bkow. »

34 Bawul Yetu poot pannaakr enuŋ na bko btaaktaan, k  a em pa a e pok pdaan.

35 Bapa a ti krut abot ado kanun na mn-laak ahilna afaa iir imi a yi nul.

36 Wi wi ba aan a o aye a.

37 Bapiit ti bkowul duu  uko unkaan k  ba u'a pke  aji : « I, awoon Yetu na ih i *bayuday. »

38 Bakak apan balat bat b, alon ti kadeenu ki nul, undu du kamayu.

39 Bank epun bawo ti pkara abot ab t b tan ikow aji :

40 « Iwi inhinanun katok *Katoh Kaweek ki Na iba i ka e kaniw ka ti n uur n wajan , buuraan uleefu. Woli iwo Abuk Na iba i heliin ti krut! »

41 *Ba enjan baweek na *bajukan Bgah na bantohi bakak abe a aji :

* 27:29 Ti utaak m nt  ba ih baji bafu a kabot kam ban pmul ti ka en.

42 « Abuuran balonj ašë wo aanhinan pbuuran uleeful! Aji awoonj naših i *Itrayel, aheliin keeri ti kruť, nšë nfiyaara!

43 Aanhať Našibaťi i? Akeeri buurana, woli aňala. Mëntj ul ajakuň aji awo Abuk Našibaťi i? »

44 Balat biki bapanuň na a bado kak akara hanj.

Pkeť pi Yetu

(Markut 15.33-39; Luk 23.44-48; natenan ti Yowan 19.28-30)

45 Ti udiin unuur, unuur umara mara awunana, kë bdëm bawala ti umundu bti, ado nwoori njwanť.

46 Wi udoonj uko ji njwoori njwanť, Yetu kë ašë do pdiim aji : « Eloy, Eloy, lama tabaktani† » uwoonj: « Našibaťi, Našibaťi, we ukaanj kë iwutën? »

47 Balonj ti banwoonj da wi batiinkulunj ašë ji « Awo ti pdu *Eli *Naťupar Našibaťi. »

48 Ti dko mëntj, kë alonj ti baka ašë ti ajej kalëmënt atoop ti poot ptaaktaan atan ka ti pmul awula adaan.

49 Bandukiinj kë bašë ji na a : « Wutan! Nten me Eli abi kabuurana! »

50 Wi wi Yetu akaanj ado pdiim pweek ašë jëmša.

51 Wal mëntj, blaañ bkëm maakan banjaan baneenan baňaanj pneej du *dko dyimanaan maakan di Katoh Kaweek ki Našibaťi batowa ti ptoof. Kë mboš mankuť ašintar, mnlaak mnweek mantowaa,

52 kë ihër ihaabšaa, banfiyaaruň Našibaťi batum bankeťuň kë banaťaa.

53 Bapën ti ihër yi baka, kë wi Yetu anaťiin ti pkeť kë bašë neej ti Yerutalem ubeeka uyimanaan, di baňaanj batum bawinuň baka.

54 Wi naweek i bangoli iñeen-week baromeň na bangoli bankyenunj Yetu bawinuň kë mboš mankšintar abot awin uko unktëpuň, balënk maakan ašë ji : « Na manjoonan, i awo Abuk Našibaťi. »

55 Baať batum banťašnuň Yetu du *Galilay aťënka banať alow aten.

56 Bi Mariya i utaak wi Magdala, na Mariya anin bi Yakob na Yotef, na anin babuk Febede bawo ti baať mëntj.

Umoy wi Yetu

(Markut 15.42-47; Luk 23.50-56; natenan ti Yowan 19.38-42)

57 Wi utaakal ubanuň, kë ñiintj alonj nayok i ubeeka wi Arimati ašë bi. Katimul kawo Yotef, awo kak naťašar Yetu.

58 Aya awin *Pilat, ašë hepara puum pi Yetu. Kë Pilat ado kë bawula pa.

59 Yotef ajej puum, abooťan ti blaañ bfaatal feh

60 ašë řu pa ti bhër bi nul bi abaanj ado do kë bajipa ti kabanj ki plaak. Wi wi ašaanj ado kë bakël plaak pweek atuhna ba ašë tool.

61 Mariya i ubeeka wi Magdala na Mariya natëbantën bawo da wal mëntj, aťo ataanj na bhër.

Bañaanj bankyenunj bhër

62 Unuur ujintj, unuur mëntj uwoonj unťaanuň wi pbomander pa *unuur wi pnoorfën, *baťenjan baweek na *bafaritay bayitiir aya du *Pilat,

63 aji na a : « Naweek, njleš kë naťilan i aťup wi ahumuň najeb aji ti njnuur njwanť anaťa ti pkeť kakak najeb!

64 Doon bado kayenj bhër bnuura te unuur uwajanťën, kaťi baťašarul babi bakii j puum bašë baji na baňaanj anaťa ti pkeť. Nťilan mëntj njadëm kapel nteek. »

65 Pilat kë ateem baka aji : « Naka bangoli. Naťuun baka bayenj jibi nanaluň. »

66 Kë baya do kë bakyenj bhër : baniw plaak pantuhnuň bhër ašë do bayenj kë banaťi.

28

Pnaťa ti pkeť pi Yetu

(Markut 16.1-10; Luk 24.1-12; natenan ti Yowan 20.1-10)

1 Wi unuur wi pnoorfën uťëpuň, ti unuur uteek wi kanëm na nfa kub, bi Mariya i ubeeka wi Magdala na Mariya natëbantën kë bašë ya pten bhër.

2 Ti dko mëntj, kë mboš manšë šintar maakan, kë uwanjut ulonj wi Ajugun ušë walnaana baťi abi akël plaak ašë řo ři pa.

3 Ujeeh ji kaliik liik kë imiša yi wa ibot awo ifaatal feh.

4 Bayenj balënk maakan akat kat. Bawo ji bankeťuň.

† 27:46 Eloy, Eloy, lama tabaktani Kaňaam 22.

⁵ Kë uwanjut uşë ji na baat bukuņ: « An, nawutan kalënk : dme kë nala Yetu i bapaņuņ.

⁶ Aanwo ti, anața ti pkeț jibi abiin ațup. Nabiin naten dko di abiin apiințna.

⁷ Nataraan naya națup bațasarul kë anața ti pkeț, ajotan kadun aya *Galilay ; dul di nakyaan kawinna. Waņ wi wi nwoon i kațupan. »

⁸ Bațaran pduk dko di bhër, balënk abot awo na mnlilan mweek, ați pya kațup bațasar Yetu uko unțepuņ.

⁹ Kë ti dko mënț, kë Yetu așë pën awinana ti kadun ki baka aji : « Dwulan mboș. » Kë baat bașë ñoga ajot ti ihoțul, adëmana.

¹⁰ Kë așë ji na baka : « Nawutan kalënk. Nayaan naji na bayiț naan baya Galilay, dul di di bakyaan kawinnën. »

Nțilan ņi baweeek biki bayuday

¹¹ Wi baat bakyaan na bgah, kë baloņ ti bayeņ bașë neej ti ubeeka akakalëș *bațeņan baweeek uko bti unțepuņ.

¹² Kë bukuņ bașë yit na bantohi atiinkar awul bangoli itaka itum,

¹³ așë ji na baka baji : « Bațasarul babi na utejan akiiij puum wi nwoon ti bņoy. »

¹⁴ Bakak aji na baka woli nantuņa amee, bukal kațiini na a awut kanooran baka.

¹⁵ Bangoli bayeenk itaka yuņ abot ado uko wi bajakuņ na baka, kë hënk di baktiiniyaanuņ uko mënț te hënkun ti *bayuday.

Yetu ti kadun ki bațasarul

(Markut 16.14-18; Luk 24.36-49; natanan ti Yowan 20.19-23; Ulemp wi Banjañan 1.6-8)

¹⁶ Bațasar Yetu iñeen na aloņ baya *Galilay, du pnkuņ pi Yetu ajakuņ na baka baya kayit.

¹⁷ Kë wi bawinuluņ, așë ņup adëmana ; kë baloņ bașë woha na nșal nțëb.

¹⁸ Yetu aņog, așë ji na baka : « Nașibați awulën mnhina bti du bați na mboș.

¹⁹ Nayaan keeri, nado bañaan biki umundu bti bado kațașën, nabattaarën baka ti katim ki Așin naan, ki Abukul na ki *Uhaaș wi Nașibați,

²⁰ najukan baka pdo kațaș iko bti yi njakanan nado kado. Natanan : dwo na an na nņuur bti te uba umundu. »

Uṭup Ulil Unuura wi Markut apiitun

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo Uṭup Ulil Unuura wi Markut apiitun. Markut aambi wo naṭaṣar Yetu, aṣe bi gakandër na Pawulu, abi lemp kak na Piyeer. Aka ptiinkna iko yi apiitun ṭi Piyeer anjaan abi kaṭup bañaan iko yi Yetu adolon ṭi mboṣ. Apiit wa pa banwoon baanwo bayuday, kadiimanaan baka kē na manjoonan Yetu awoon Abuk Naṣibaṭi. Markut aṭup ṭi ulibra wi iko yi Yetu adolon na yi ajukanun bañaan, akak aṭiiniyaan pkeṭul na pnaṭa ṭi pkeṭ pi nul. Yetu ajukan bañaan na mnhina, ajeban bamaakal, adook nntaayi akuṭ ado iko iṣonarēnaan. Yetu aambi bi pwin biki bakjuukntēnun ṭi ulemp, abi bi pjuukēṭ, kawul kaṭuṭul kalukna, bañaan batum bahilna babuur. Baweek biki bayuday bapoka adoo do kē bafiṇa. Nnaan andoli ankṭaṣun Yetu awo kabomandër mnhaj, ṭi ubaañsaani alun kawo ṭi mnlilan. »

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Yowan Nabattaar aṭup uko unklun kabi (1.1-8)
2. Batitmu bi Yetu na jibi Fatana akdoon na pguura ajuban (1.9-13)
3. Ulemp wi Yetu du Galilay (1.14-9.50)
4. Yetu apēnna Galilay pya Yerutalem (10.1-52)
5. Kanēm kabaañsaani ki Yetu ṭi umundu wi, pwayēṣ pi bawayṣulun na pkeṭul (11.1-15.47)
6. Yetu anaṭa ṭi pkeṭ (16.1-8)
7. Yetu apēn awinana ṭi kadun ki baṭaṣarul (16.9-20)

Yowan Nabattaar aṭup uko unklun kabi (Maci 3.1; Luk 3.1-6,15-18)

¹ Ujuni wi Uṭup Ulil Unuura unṭiiniyaanun uko wi Yetu Krittu Abuk Naṣibaṭi* wii wi.

² Jibi Naṣibaṭi aṭupun ṭi ulibra wi Itayi naṭuparul apiitun:

« Tenan, dluṅ kayil nalempar naan ṭi kadunu,

abomanu bgah.*

³ Pdiim ploṅ pahuuran du *pndiiṣ aji :

“Nabomaan bgah bi Ajugun aklun kaṭēpna, nadolana ilēl itool.”* »

⁴ Hēnk di di Yowan nabattaar apēnun awinana du pndiiṣ aji : « Nawutan pjuban, naṭelēṣ nḃida, nado batitmu, Naṣibaṭi aṣe pēninan ipekadu. »

⁵ Bañaan bti biki ubeeka wi Yerutalem na uṭaak wi Yuda bti baya du a, aṭup ipekadu yi baka, ado kē babattaar baka ṭi bdēk bi Yordan.

⁶ Yowan awohara kamiṣa ki babomanun na pfaal pi unṭaam wi pnkunkaali aṣe tan katēl ṭi blank ; aji de nḡuul na mnob.

⁷ Aji ṭup kaji : « Nnaan ankmbiin ṭi kafet naan adēm apelēn maakan, kē mēndoo nḡoom nḡoom kaṅup pfēnēṣa iṣapaat.

⁸ Nji dbattaaran na meel, kē ul aṣe lun kabattaaran na Uhaaṣ wi Naṣibaṭi. »

Batitmu bi Yetu

(Maci 3.13-17; Luk 3.21-22)

⁹ Wal mēnṭan waṅ, Yetu apēnna ubeeka wi Naṭaret du Galilay abi yeenk batitmu ṭi kañen ki Yowan du bdēk bi Yordan.

¹⁰ Wal wi akpēnun ṭi meel aṣe win baṭi kē bahaabṣaa, kē Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uṣe wala ṭi a awo ji ubalab ufaatal.

¹¹ Kē pdiim ploṅ paṣe pēnna baṭi aji : « Iwi, iwoon Abuk naan, dṅalu maakan, dmaganu. »

Fatana ala pguur Yetu du pndiiṣ

(Maci 4.1-11; Luk 4.1-13)

¹² Wi uko waṅ uṭepaṅ ṭep, kē Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uṣe ya na Yetu du *pndiiṣ.

¹³ Awo da nḡuur iñeen nḡbaakēr kē Fatana akdo na pguura ado buṭaan. Yetu awo da ṭaṅ na nḡo nḡi uṭeeh, kē nḡwanjut nḡaktēnka.

Yetu ajun pjukan

¹⁴ Wi uko waṅ uṭepun, bamob Yowan, kē Yetu aṣe ya Galilay aṭiiniyaan Uṭup Ulil Unuura wi Naṣibaṭi.

¹⁵ Aṭiini aji : « Unuur ubani, Pṣih pi Naṣibaṭi pañogi, nawutan pjuban, naṭelēṣ nḃida, nakak nafiyaar Uṭup Ulil Unuura. »

Yetu adu batuh babaakēr

¹⁶ Unuur ulon wi Yetu akpoṣun ṭi kaban ki bdēk bi Galilay, aṣe win Fimon na Andre

* 1:1 Abuk Naṣibaṭi : Npiit nḡi nḡaanwo ṭi nḡibra nḡlon. ✧ 1:2 Malaki 3.1. ✧ 1:3 Itayi 40.3.

aṭa'ul kē bakfēl bridiya du bdēk : bawo baṭuh.

¹⁷ Kē Yetu aṣē ji na baka : « Naṭaṣaan, dkakanan baṭuh bañaan. »

¹⁸ Ṭi dko mēnt, kē babi duk duk iridiya yi baka aṭaṣa.

¹⁹ Wi ayaan alow btiṣu, awin Yakob na Yowan babuk ṅiint alon i katim ki Febede, kē bawo ṭi bṭeem aboman iridiya yi baka.

²⁰ Adu baka ṭi dko mēnt, kē baduk Febede aṣin baka ṭi bṭeem na balemparul, aṭaṣa.

Yetu ajukan du Kapernawum abot ajeban ṅiint i untaayi uneejun
(Luk 4.31-37)

²¹ Yetu na baṭaṣarul baya du ubeeka wi Kapernawum. Ṭi *unuur wi pnoorfēn wi bayuday kē aṣē ya aneej du *katoh kañehanaani ajukan.

²² Bañaan banktiinkulun bañoṅar ṭi pjukan pi nul, ajukan na pdiim pi naṣih, aankdo ji *bajukan bgah bi *Moyit.

²³ Wal mēnt, ṭi dko di bawoon ṅiint alon i untaayi uneejun awo da ; ahuuran aji :

²⁴ « Ay, iwi Yetu i Nataret we wi ṅkaarun ba? Ibi bi ptokun i? Dme ṅaan i iwoon: iwo ṅaan nayimanaan i Naṣibaṭi ayilun. »

²⁵ Kē Yetu aṣē lēbar na wa aji : « Yompaan mntum, pēnan ṭi ṅiint i. »

²⁶ Kē untaayi uṣē ṣēṅ ṣēṅan maakan ṅiint i uneejun, aṣē wuuk pdiim pweek apēn ṭi a.

²⁷ Bammaarun bti bañoṅar fuṭ aṣē ṭiini na batēnt baka aji : « We wi? Pjukan phalu pii pi, panwoon ji pi naṣih! Aji ṭiini na ṅntaayi ṅatiinka! »

²⁸ Ṭi dko mēnt, kē katim ki Yetu kaṣē pēnala aniink Galilay.

Yetu ajeban anin ahar Fimon

²⁹ Wi bapēnan pēn ṭi *katoh kañehanaani ki bayuday kē Yetu aṣē gakandēr na Yakob na Yowan aya uko bi Fimon na Andre.

³⁰ ṅaaṭ anin ahar Fimon apiint, kē uleef uyik na a maakan. Wi Yetu abanan ban kē baṣē ṭupa.

³¹ Yetu abi aṅoga, amēbana ṭi kañen, anaṭana, kē uleef ubi joobēt joobēt na a, kē anaṭa awul baka iko ide.

³² Na utaakal, wi unuun ujutun, kē baṣē ṭij Yetu bamaakal bti na biki ṅntaayi ṅaneejun.

³³ Ubeeka bti uyitiir ṭi plēman pi katoh.

³⁴ Ajeban bamaakal bti, bantumi abot apaṭ mmaak. Adook kak ṅntaayi ṅtum, aṣē wo aandinan ṅa ṅaṭup, ṭiki aanṅal ṅayuuj uko wi awoon.

Yetu amena apēn ṭi Kapernawum aṣē ṅaay na Galilay ajukan

³⁵ Na nfa kub, wi bdēm bahumuṅ nwoo, kē Yetu aṣē naṭa apēn. Aya du dko dan-gaaguṅ aṅehan Naṣibaṭi.

³⁶ Fimon na biki bagakandērun kē baṣē pēn pla'a.

³⁷ Wi bawinulun aṣē ji na a : « Bañaan bti bala'u. »

³⁸ Kē aṣē ji na baka : « Nabiin ṅya du ṅntanka ṅmpaṭi ṅañṅogun dko di, dwo i kaṭij baka kak Uṭup Ulil Unuura : Pṭup Uṭup Ulil Unuura pakaan kē mbii. »

³⁹ Kē aṣē ṭēp ṭi Galilay bti aṭup Uṭup Ulil Unuura ṭi itoh iñehanaani abot adook ṅntaayi.

Yetu ajeban namaak bdoo
(Maci 8.1-4; Luk 5.12-16)

⁴⁰ Unuun ulon, namaak bdoo alon abi ṭi Yetu akooṭa, aṅup aji na a : « Woli inali, ihinan kakakanaan ṅjint†. »

⁴¹ Yetu kē aṣē ṅagi'a, atar kañen abana aṣē ji : « Aa, dṅali, kakan ijint. »

⁴² Ṭi dko mēnt kē pmaak pi bdoo papēn ṭi a kē akak ajint.

⁴³ Yetu aji na a aṭiṣ aṣē lēbar na a aji :

⁴⁴ « Wutan kaṭup nin ṅaan uko unṭepun, taraan iya iwinana du naṭeṅan Naṣibaṭi ibot ido bṭeṅan bi Moyit ajakuṅ pa bañoṅ bi nu, kadiimanaan bañaan bti kē ijebi. »

⁴⁵ Kē ul, wi apēnan pēn aṣē jun pṭup bañaan bti uko undolulun, aniinkan uko unṭepun dko bti, kē Yetu aando hil ppēn kawinana ṭi ṅbeeka. Aji pēn kaya du dko dangaaguṅ, bañaan baṣē kapēna dko bti kabi ṭi a.

2

Yetu ajeban ṅiint naṭakmaan apēnana ipekadu
(Maci 9.1-8; Luk 5.17-26)

† 1:40 Ṭi bgah bi bayuday, namaak bdoo aṭop ṭi kadun ki Naṣibaṭi.

1 Wi ηnuur ηlon ηaṭepuη kē Yetu aṣē kak du ubeeka wi Kapernawum. Kē bañaan baṣē tiink kē abii, awo du katoh.

2 Pntuk pi bañaan payitiir da atum kē dko dnaṭ daando wo ṭi plēman. Kē Yetu aṣē ṭup baka Uṭup wi Naṣibaṭi.

3 Baṭija ṅiintṅ naṭakmaan i biintṅ babaakēr bamēbanuη.

4 Kē baṣē wo baanhil pṭija te du Yetu ṭiki bañaan baṭumi, aṣē paya du uṣaη aboolēṣ dko dantaanṅ na di Yetu awoonṅ, aṣē walan kajiiṅ ki ṅiintṅ naṭakmaan apiintṅ.

5 Wi Yetu awinuη pfiyaar pi bañaan bukuη bafiyaaruluη, aṣē ji na naṭakmaan : « ṅiintṅ, ipekadu yi nu ipēni. »

6 Kē *bajukan Bgah baloη baṣē ṭo du dko mēntṅ aṣē ṣal aji :

7 « Hum di di ṅiintṅ i aṅoomuη aṭiini hēnk? Akar Naṣibaṭi! In ahilanuη kamiir ṅaan ipekadu bē mēntṅ Naṣibaṭi a ṭaṅ? »

8 ṭi dko mēntṅ, kē Yetu ammeenṅ ṅṣal ṅi baka aṣē ji na baka : « we ukaaη kē nakṣal hēnk ba? »

9 We uyojnuη ba, pji na naṭakmaan “Ipekadu yi nu ipēni” kēme “Naṭiin ijej kajiiṅ ki nu ipoṣ?”

10 Natenan, nabaanṅ ame kē *Abuk ṅiintṅ aka mnhina mi ppēnan ipekadu ṭi mboṣ. » Wal mēntṅ kē Yetu aṣē ji na ṅiintṅ anṭakmuη :

11 « Dji inaṭa, ijej kajiiṅ ki nu, iṭiiṣ katohu. »

12 ṭi dko mēntṅ kē ṅiintṅ anaṭa ajej kajiiṅ ki nul aṣē pēn ṭi kadun ki bañaan bti. Bañaanṅ bti baṅoṅari aṣē dēman Naṣibaṭi aji : « ṅēmbaan kawinara iko itēntṅ yi. »

*Yetu adu Lewi
(Maci 9.9-13; Luk 5.27-32)*

13 Uyaaṣ uloη kak Yetu aya du umbaη wi bdēk. Kē bañaan baṭum baṣē ji baya du a, ajukan baka.

14 Wi akṭepuη, awin Lewi abuk Alfe kē aṭo du dko dlukni daaṣa di aklempnuη, aṣē ji na a : « ṭaṣaan » kē Lewi anaṭa aṭaṣa.

15 Yetu awo ṭi pde du uko Lewi, kē bakobraar daaṣa baṭum na bañaan baloη baṭum biki bajaanṅ bado bado buṭaan baṣē wo da ade na a, ul na baṭaṣarul ; hēnk di bajaanṅ baṭum kaṭaṣa.

16* Bajukan Bgah banwoonṅ ṭi pntuk pi bafaritay wi bawinuη kē Yetu akde na bakobraar daaṣa na biki bajaanṅ bado bawuṭaan aṣē ji na baṭaṣarul : « we ukaaη kē akde na bakobraar daaṣa na bado buṭaan? »

17 Yetu kē aṣē tiink uṭup wi baka aṣē ji : « Mēntṅ bañaanṅ banwoonṅ bajeb banumiinṅ nakuraar, bamaakal banumi'uluη. Mēmbi bi pdu banṣaluη aji bawo batool, dbi pdu bado buṭaan. »

*Yetu aṭiiniyaan pyiman
(Maci 9.14-17; Luk 5.33-38)*

18 Baṭaṣar Yowan na biki bafaritay bawo ṭi pyiman, kē bañaanṅ baloη baṣē bi aji na Yetu : « Baṭaṣar Yowan na biki bafaritay baji bayiman, kē we ukaaη kē biki nu baṣē wo baanji bayiman ba? »

19 Kē Yetu aṣē teem baka aji : « Banoh naniim baanhil kayiman wi naniim ahumuη na baka di? ṅnuur bti ṅi naniim akwoonṅ na baka, baankhil pyiman.

20 ṅnuur ṅaluη kaban, wi naniim akjējaniinṅ, ṅnuur mēntṅ bayiman.

21 Nin ṅaanṅ aanji bam kamiṣa kaṭaf na kalēmēnt kahalu, woli ado haη kalēmēnt kahalu katow kaṭaf, dko dantowiinṅ dabaa haan haan maakan.

22 Kē nin ṅaanṅ aanji ṭu poot phalu ṭi ṅbuuli ṅṭaf, woli ṅaanṅ ado haη poot kafom ṅbuuli, poot na ṅbuuli ṅatoka. ṅaanṅ aji wo kaṭu poot phalu ṭi ṅbuuli ṅhalu! »

*Yetu awoonṅ Ajug unuur wi pnoorfēn
(Maci 12.1-8; Luk 6.1-5)*

23 Unuur uloη wi pnoorfēn Yetu amuur ṅṭeeh ṅi ṅdeey, kē baṭaṣarul baṣē wuur ṅa kadoh.

24 Kē bafaritay baloη baṣē ji na a : « Tenan, we ukaaη kē baji bado uko wi bgah baneenanuη pdo ṭi unuur wi pnoorfēn ba? »

25 Yetu atēem baka aji : « Naambaanṅ kaleyiira uko wi Dayiṭ adoluη wi ul na batēntul bawoonṅ ṭi kanuma kē ubon ubot ade baka i? »

26 Jibi aneejuη du katoh ki Naṣibaṭi* ṭi wal wi Abiyatar awoonṅ naṣih i baṭeṅan, ajej ipoom ade abot awul banwoonṅ na a kē badee. Ipoom mēntṅ yi badoluη pa bṭeṅan bi Naṣibaṭi, yi baṭeṅan ṭaṅ bakaanṅ na pde. »

* 2:26 ṭi wal wi Dayiṭ, kaloona kajaanṅ kadiiman kē Naṣibaṭi awo da. Kul ki ki bajaanṅ bado katoh ki Naṣibaṭi.

²⁷ Kë Yetu aşë kak aji na baka : « Unuur wi pnoorfën udolana pa ñaan, mënṭ ñaan adolaniin pa unuur wi pnoorfën.

²⁸ Hënk, *Abuk Ñiinṭ awo Ajug unuur wi pnoorfën. »

3

Yetu ajeban ñiinṭ anṭakmuṅ kañen

¹ Yetu akak aneej du *katoḥ kañehanaani, kë ñiinṭ alonṭ anṭakmi kañen aşë wo da.

² Bañaanṭ baten Yetu bnuura me ajeban ṭi unuur wi pnoorfën, başë baka wal mënṭ uko utapara.

³ Yetu kë aşë ji na ñiinṭ anṭakmuṅ kañen : « Naṭiin inaṭ ṭi ptoof. »

⁴ Ahepar baka aji : « We wi bgah bajakuṅ ñaanṭ ado ṭi unuur wi pnoorfën ba? Bnuura këme buṭaan? Pbuuran ñaanṭ këme pfiṇa? » Kë başë yomp.

⁵ Yetu aten baka ayitan aşë deebaṭ abot ajooṭan ṭiki baanji bañaga. Wi wi aṣaanṭ aji na ñiinṭ: « Taran kañen » kë atar ka, kañen kë kajeb na a.

⁶ Wi bafaritay bapënanṭ pën aşë yitiir na baṭaşar Herod balonṭ alaṭar jibi bakdoli kadoo kafinṭ Yetu.

Yetu adat banjañan iñeen na batëb

⁷ Yetu apën aya agaag na baṭaşarul du umbanṭ wi bdëk. Pntuk pweek paṭaşa : Bapënna utaak wi Galilay, na wi Yuda,

⁸ ubeeka wi Yerutalem, utaak wi Idume, ṅtaak ṅi umbanṭ wundu wi bdëk bi Yordan na ṅntanka ṅi ṅmbanṭ ṅi ṅbeeka ṅi Tir na Tidoṅ. Babi bṭi ṭi a ṭiki batiink uko wi adoluṅ.

⁹⁻¹⁰ Jibi Yetu akjebanuṅ bañaanṭ baṭum, bamaakal bṭi kë başë wuukar ala pbana, kë aşë ji na baṭaşarul babomana bṭeem, bañaanṭ bawutna kapëm pëmana.

¹¹ Bañaanṭ biki ṅntaayi ṅaneejuṅ baji wonṭi bawina, başë jot kaṅup ṭi kadunul kahuuran kaji : « Iwo Abuk Naşibaṭi! »

¹² Kë aşë ji lëbar na ṅa kaneenan ṅa pṭup ñaanṭ i awoonṭ.

¹³ Yetu apaya du pnkuṅ aşë du biki adatuṅ, kë babi ṭi a.

¹⁴ ṭi baka adat bañaanṭ iñeen na batëb pa bawo na a, abot aluṅ ayil baka pṭup Uṭup wi Naşibaṭi.

¹⁵ Akak awul baka phina pi pdook ṅntaayi.

¹⁶ Bañaanṭ iñeen na batëb biki Yetu adatuṅ biki biki : Fimoṅ i aṭuunṭ katim ki Piyeer,

¹⁷ Yakob na Yowan babak Tebede biki awuluṅ katim ki Bowarneget uwoonṭ babak kamparantant ;

¹⁸ Andre, Filip, Bartolomi, Maci, Tooma, Yakob abuk Alfe, Fade, Fimoṅ i bajaanṭ badu nagutar utaak,

¹⁹ na Yuda Iṭkariyot ambiinṭ adek Yetu kafet.

Yetu ateem banklaṭuluṅ

²⁰ Yetu akak du katoḥ kë bañaanṭ baṭum kak babi ayit, ul na baṭaşarul baando hilan pde.

²¹ Wi bayiṭul batiinkuṅ uko mënṭan wanṭ, aşë biirada, ṭiki baji ayilaa.

²² Kë *bajukan Bgah bampënnuṅ Yerutalem bakji : « Beltebul aneej ṭi a, mnhina mi uweek wi ṅntaayi mi mi ajaanṭ adookna ṅntaayi. »

²³ Kë Yetu aşë du baka ahoñ na baka aji : « Hum di di Fatana ahiluṅ kadoo uleeful? »

²⁴ Woli bañaanṭ biki pşih baṅom apulad, pşih mënṭ paanhilan kanaṭ.

²⁵ Woli bañaanṭ biki katoḥ kaloolan baṅom apulad, katoḥ mënṭ kaankhil kanaṭ.

²⁶ Kë woli Fatana agut lah na bkowul, apulad, aanhil kanaṭ, wi nul ubaa.

²⁷ Kë nin ñaanṭ aşë wo aanhil pneej du katoḥ ki ñiinṭ ammëgaṭuṅ, kajej bka bi nul kë aandun atana. Woli ado hanṭ aşë jej bka bi katoḥul.

²⁸ Na manjoonan, dṭupan, Naşibaṭi ahilan kamiir bañaanṭ ipekadu na ṅṭup ṅwuṭaan ṅi baktupuṅ ṭi a, woli ṅadoo tum.

²⁹ Kë ñaanṭ aṣale ṭup buṭaanṭ ṭi Uhaaş wi Naşibaṭi nin Naşibaṭi aankmiira : ajuban pjuban panwoonṭ paankba. »

³⁰ Aji na baka hanṭ ṭiki baji untaayi uwo ṭi a.

Bayiṭ Yetu biki mnfaṭan

(Markut 3.31-33; Maci 12.46-50; Luk 8.19-21)

³¹ Anin na baṭa Yetu banaṭ du bdig aşë do kë badu'a.

³² Bañaanṭ baṭum baṭo afooya, kë başë ji na a : « Tenan, naan na baṭa'u bawo bdig, bala'u. »

³³ Kë aşë teem baka aji : « In awoonṭ ni na baṭa naan ba? »

³⁴ Aten bañaan bantoon ayitan, aşë ji : « An nawoon ni na baťa naan.

³⁵ Ŋaan ankdolon uko wi Naşibaţi analon awoon abuk paapa na ni. »

4

Uhoñ wi nagur ndeey (Maci 13.1-9; Luk 8.4-8)

¹ Byaaş blon kak Yetu awo ti pjukan du kakab bdëk. Bañaan batum kë başë yit añoga, batum ptum pañ kë adoo paya aťo ti bteem banwoon ti bdëk. Bañaan bti bawo du pkay.

² Kë aşë tēpna ti uhoñ aťup baka iko itum. Ti pjukan pi nul aji na baka :

³ « Natiinkan. Najaar apēn pgur ndeey.

⁴ Wi akgurun ndeey kë nlon njaşë jot ti bgah ; kë nkat nabi ade na bti.

⁵ Kë nlon njajot du dko di mnlaak di mboş manwoon maantumi. Kë nanaťa ti dko mēnt ŋiki mboş maankēş da.

⁶ Wi bnuur banaŋiñ atēr na, jibi nawoon nnaanwo na intaañ, kë njalewi.

⁷ Nlon njajot ti dko di iyiw, kë iyiw idēm afiiklën na kë njaambuki.

⁸ Nlon kë njajot ti mboş mnuura, anaťa adēm, awul ndeey. Blon baji bawul mbuk iñeen njawanť, blon kawul mbuk iñeen paaj, blon kak mbuk iñeen week. »

⁹ Yetu akak aji : « Ankaan ibať itiinki, atiinkan! »

We ukaan kë Yetu aji hoñ?

¹⁰ Wi Yetu apēnuñ agaag, banfooyulun na banjañan iñeen na batēb bawo ti phepara ti uhoñ wi ajaan ahoñ.

¹¹ Kë aşë ji na baka : « An, baťenan kë name uko ummeniñ wi Pşih pi Naşibaţi. Kë pa biki bdig ti uhoñ wi wi nji kaťupun na baka.

¹² Hēnk,
woli badoo ten baankwin,
woli badoo tiink, baankte
hēnk baankťelēş njida,
Naşibaţi aşë wo aankmiir baka ipekadu.

»✧

¹³ Yetu aji na baka : Naamme uko wi uhoñ wi ujakun? Kë hum di di nakmeen uhoñ bti wi nji kalun kahoñ ba?

¹⁴ Nagur ndeey, Uťup wi Naşibaţi wi wi aktepiñ.

¹⁵ Bañaan balon bawo ji bgah bi Uťup ugotun, wi bantiinkan tiink Uťup, kë Tatana aşë ban apēnan uťup wi batepiñ ti baka.

¹⁶ Kë balon bawo ji dko di mnlaak di ndeey njajotun, bayeenk ti dko mēnt Uťup na mnlilan,

¹⁷ aşë wo baanka intaañ, baanji baťijan kaliintan. Wi Uťup ukťu'anť tu bajun pnooran baka kēme phajan baka baji babi wutan wutan.

¹⁸ Banwoon dko di iyiw, bajaan batiink Uťup,

¹⁹ kë manťaaf, pyok panjaan pafuoyan bkow, na pñeebar iko itum njaşë fiiklën Uťup kaneenan wa pbuk.

²⁰ Banwoon mboş mnuura, bajaan batiink uťup, kadinan wa, kaşë buk ndeey. Alon aji buk ndeey iñeen njawanť, alon ndeey iñeen paaj, alon iñeen week.

Uhoñ wi unkaniya (Luk 8.16-18)

²¹ Yetu akak aji na baka : « Baji batehan unkaniya kaşë fēť wa na kakana kēme kaťu wa ti kalişa uťeeh i? Mēnt ti bko duuť di di bajaan baťu wa i?

²² Uunka nin uko ulon ummeniñ unwoon uunkmeetaana, unhankaniñ unwoon uunkpēn bdig kameetaana.

²³ Ankaan ibať itiinki atiinkan! »

²⁴ Akak aji na baka « Nadoon kaşalntēn bnuura uko wi naktiinkun, balun kaniiban na kaniibi ki najaan naniibna kadoo kapelan.

²⁵ Bawul ankaan, kë anwoon aankaa, bateh uko wi adoon aka. »

Uhoñ wi ndeey njanjaan nanaťa bdi di na

²⁶ Yetu akak aji : « Hēnk di Pşih pi Naşibaţi pawoon: woli njanjaan agur ndeey,

²⁷ anoyēntle na utejan kēme anaťa na nfa, ndeey njaji njakub kadēm bē aanji me jibi njadoli do.

²⁸ Mboş ti uleef wi ma manji manjun kabuk ujaagal, kabaa wul ibēb, ndeey njaşë pēn ti ya.

²⁹ Wi ndeey njakayan kay başë jun pkaaw na, ŋiki kakit kabani. »

Uhoñ wi pbuk pmpoñi
(Maci 13.31-32; Luk 13.18-19)

³⁰ Yetu akak aji na baka : « We wi ñëknaamntënuñ na Pñih pi Naşibañi këme na uhoñ uhoñ wi ñkyuujnuñ pa? »

³¹ Panaam ji pbuk pampoteñaanuñ ñi mbuk mi mboş bti.

³² Woli batepi pa, paji panaña, kawo bgof bandëmnunñ ñi ugof untepiinñ ñi unkintaar, inah yi ba iji idëm, kë ñkañ ñado ji ñahil pdo intañ yi ña ñi blifi. »

³³ Yetu aji ñup iko itum itënt yunñ ñi uhoñ, kañupna na bañaanñ bahilna bawat ibañ ñi uko wi akjakunñ.

³⁴ Aji ñiini na baka ñi uhoñ ñañ aşale gaag na bañaşarul aji piban baka wa bti.

Yetu añañan ukëk
(Maci 8.18,23-27; Luk 8.22-25)

³⁵ Utaakal wi unuur mënt Yetu aji na bañaşarul : « Najoh nya bdëk umbañ wundu. »

³⁶ Bañaşarul baya na a ñi bteem bi awoonñ aduk pntuk pi bañaanñ. Iteem ilonñ ikak awo na baka.

³⁷ Kë ukëk uweek uşë naña kë ñmaaronñ ñafël meel du bteem, kë bado jun pñum.

³⁸ Kë Yetu aşë ñoyënt wal mëntñ ñi kafetñ ki bteem apaf bkow ñi pbulja. Kë başë huma aji : « Ajugun, iindo haajala, ñket? »

³⁹ Kë aşë ten, alëbar na uyook akuñ aji na bdëk : « Yompan, tiiman. » Uyook kë unañi, kë dko dayompandëri.

⁴⁰ Yetu kë aşë ji na baka : « we ukaanñ kë nalënk hënk ba? We ukaanñ kë naanfiyaari ba? »

⁴¹ Kë başë lënk maakan aşë ñupar aji : « In awi ba, kë uyook na meel ñadoo ji ñatiinka? »

5

Yetu ajeban ñiintñ i ñntaayi ñaneejun
(Maci 8.28-34; Luk 8.26-39)

¹ Baban bdëk umbañ wundu, du utaak wi Genateret.

² Wi Yetu awaliyanñ wala ñi bteem, kë ñiintñ alonñ ampënnunñ du pnguran i untaayi uneejun aşë bi ñi kadunul.

³ Pnguran pawoonñ katohul, kë nin alonñ aanhil ptana udole wo na mnkorentu ma.

⁴ Nyaaş ñtum aji wo na ifeeru ñi ihoñ babot katana na mnkorentu, kë aşë ji marana

maran ma kabot kakit ya, kë nin alonñ aanhil pkakana adoom.

⁵ Aji bi duka duka du pnguran na inkunñ, kawuuhar, kapiharën uleef na mnlak.

⁶ Wi awinunñ Yetu du kalowan, aşë ñi, abi anup ñi kadunul

⁷ aşë huuran na pdiim pweek aji : « We wi ñkaarunñ ba, Yetu Abuk Naşibañi *Andëmunñ Maakan? Dkooñtu kooñ tenan ñi Naşibañi, khajanaan. »

⁸ Aji hanñ ñiki Yetu aji na untaayi upën ñi ñiintñ.

⁹ Yetu akak ahepara aji : « Katimu kawo hum? » Kë atëem aji : « Pntuni pawoonñ katim naan, ñtumi. »

¹⁰ Kë ñaşë kooña maakan awut kadook ña ñalow utaak.

¹¹ Kë uşë ka ñi pnkunñ batani bweek bi ñnkuma ñankşuñunñ.

¹² Kë ñntaayi ñaşë kooñ Yetu aji : « Wutun nya ñneeñ ñi ñnkuma ñunñ. »

¹³ Kë adinan ña. Kë ñapën, aneeñ ñi ñnkuma. Batani kë başë pënna du pnkunñ ajot du bdëk. Ñkuma ñawo iñeen-week nyaaş iñeen ñtëb (2000). Nyaoora bti.

¹⁴ Bayeñ ñnkuma kë başë ñi aniinkan uko wi bawinunñ du ubeeka na ñntanka. Bañaanñ kë baya pten uko untepunñ.

¹⁵ Babi ñi Yetu aşë win ñiintñ i pntuni pi ñntaayi paneejunñ kë año awohara, akak ñaanñ, kë başë lënk.

¹⁶ Banwinunñ uko untepunñ bakakalëş uko undolonñ ñiintñ mëntñ na uko wi ñnkuma.

¹⁷ Wal mëntñ kë başë kooñ Yetu apën ñi utaak wi baka.

¹⁸ Jibi Yetu akpayiinñ ñi bteem, ambiinñ aneeja kë aşë kooña pa pduka na a.

¹⁹ Yetu aandinana wa aşë ji na a : « Kakan katohu, yaan du bayitu itup baka uko bti wi Ajugun adoonñ pa iwi, jibi añagi'iinñ. »

²⁰ Kë aya niinkan uko wi Yetu adolonñ pa a ñi Utaak wi Nbeeka Iñeen. Kë bañaanñ bti başë ñonñar.

Yetu anañan abuk Jayirut ñi pkeñ abot ajeban ñnaañ alonñ

(Maci 9.18-26; Luk 8.40-56)

²¹ Yetu akak umbañ wundu na bteem. Kë bañaanñ batum bakak ayit añoga ñi kakab bdëk.

22 Hënk, kë naweek alonj ƚi biki *katoƚ kañehanaani ki bayuday i katim kawoonj Jayirut ašë bi. Wi awinunj Yetu, abi ajot ƚi ihoƚ yi nul,

23 akooƚa maakan aji : « Abuk naan ñaaƚ amaak adoo ñogan pkeƚ, biin ipafa iñen ahilna ajeb awut kakeƚ. »

24 Yetu agakandër na a, pntuk pweek kë pašë ƚaša, apëm pëmana.

25 Kë ñaaƚ alonj anwoonj na pmaak pi ptula pñaaƚ nšubal iñeen na nteb ašë wo na baka.

26 Ahaj maakan ƚi iñen yi bakuraar batum, atok bka bi nul bti bë aanwin nin uko ulonj, kë pmaak pabaa dëm dëm pya.

27 Wi atiinkunj kë baktiiniyaan uko wi Yetu, kë ašë bi neej ƚi pntuk, abi ƚi kafet ki Yetu aban kambiint ki kamiša ki nul.

28 Aji ƚi ušalul woli adoo hil aban kamiša ki nul, abi jeb jeb.

29 Wi abanunj kamiša ki Yetu, kë pñaaƚ pabi ƚaň ƚaň, kë atiink ƚi uleeful kë ajebi.

30 Wal mënƚ kak kë Yetu ašë tiink phina plonj kë papën ƚi a. Awugša ƚi pntuk ašë ji : « In abannunj imiša? »

31 Baƚašarul baji na a : « Iwin kë pntuk pakpëm pëmanu, kë ibaa hepar ñaanj ambaniinj? »

32 Ul, kë ašë ten ayitan, ala ñaanj ambanulunj.

33 Naaƚ alënk akat kat, ƚiki ame uko untepuj. Abi ajot ƚi kadun ki Yetu ašup manjoonan bti.

34 Kë Yetu ašë ji na a : « Ñaaƚu, pfiyaar pi nu pajebanu. Yaan bnuura, pmaak pašë pawutanu. »

35 Ahum kaƚiini kë bañaanj balonj bašë pënna du uko naweek i katoƚ kañehanaani ašë ji na Jayirut: « Abuku aneemi, wutan kanooran kak najukan. »

36 Yetu kë ašë pok ptiink bšup bi bañaanj bukunj, aji na naweek i katoƚ kañehanaani : « Klënk, fiyaaran ƚaň. »

37 Piyeer, Jakob na Yowan aƚa Jakob ƚaň baƚašulunj aanwut nin bañaanj balonj kak kë baƚaša.

38 Wi babanunj du uko naweek i katoƚ kañehanaani, Yetu kašë win dko kë dayewla maakan, bañaanj bawooni abot awuuhar.

39 Aneej ašë ji na baka : « we ukaanj kë nakƚaat awooni ba? Napoƚ aankeƚi, anoyënt nyoënt. »

40 Bañaanj bawo wal mënƚ ƚi pbenj Yetu.

Kë ašë do kë bañaanj bti bapëni, ajeja ašin na anin napoƚ na biki agakandëraanunj, aneej du dko di napoƚ awoonj.

41 Ajej kañen ki napoƚ ašë ji na a : « *Talita kum* » uwoonj: « Poon, djaku inaƚa! »

42 ƚi dko mënƚ kë anaƚa, apoš, kë bañaanj bašë ñonjar maakan. Napoƚ aka wal mënƚ nšubal iñeen na nteb.

43 Yetu kë ašë šook baka aji bawut kado alonj ame, ašë do kë bawul napoƚ kë adee.

6

Yetu aya Nataret

(Maci 13.53-58; Luk 4.16,22,24)

1 Yetu apënna da, aya ubeeka wi akušnaaniinj, kë baƚašarul bagakandër na a.

2 ƚi unuur wi pnoorfën, awo ƚi pjukan du *katoƚ kañehanaani. Bañaanj batum banktiinkulunj bañonjari, ašë ji : « ƚun di di i mënƚ ameenunj iko yi? In awululunj ušal untuja wi, kë adoo ji do mlagre mntënt mi na iñen yi nul? »

3 Mënƚ naƚukan abuk Mariya a i? Mënƚ abuk anin bi Jakob, Yotet, Yuda na Fimonj a i? Kë baƚa'ul baat, baanwo ƚi na un i? » Kë uko wanj uneenan baka pfiyaara.

4 Yetu aji na baka : « Naƚupar Našibaƚi, ƚi ubeeka wi nul, ƚi ptoof pi bayiƚul na ƚi katoƚul meet ƚaň di di bañaanj bawoonj baanji bamëbana bnuura. »

5 Mlagre mi adolonj ƚaň manwoha pjeban bamaakal balonj wi apafunj baka iñen.

6 Añonjar ƚi uko wi bawoonj baanfiyaari.

Yetu ayil banjaňan iñeen na batëb

(Maci 9.35; 10.1,5-14; Luk 9.1-6)

Yetu aya du nntanka nãññogunj da ašup Ušup Ulil Unuura wi Pših pi Našibaƚi.

7 Ado kë banjaňan iñeen na batëb babii. Kë ašë yilna baka batëb batëb, awul baka mnhina mi pdook nntaayi.

8 Aji na baka baji ñaanj kaƚij pjuuƚi ƚaň, bašë bawut kaƚij uko ude, umaň, itaka.

9 Aji na baka bawoha na išapaat na imiša yi bašunj.

10 Yetu aji na baka : « Woli naban ti dko, naŋoon ti katoŋ ki bakyeenkanan te unuur wi nakpenuŋ ti dko mēnt. »

11 Woli naban ti dko dloŋ kē baanyeenkan abot awo baantiinkan, woli napēn, nadan danaan pdēpalēn ti ihoŋ yi nan : hēnk nayuuj baka kē bado buŋaan. »

12 Wi banjaŋan bayaŋ, baŋup baŋaan kē bawo i kawut pjuban kabot kaŋelēš ŋbida.

13 Badook ŋntaayi ŋtum abot akēr ba-maakal baŋum ukēra ti bkow ajeban baka.

Herod na Yetu

(Maci 14.1-2; Luk 9.7-9)

14 Herod naŋih atiink kē baŋaan baktiiniyaan uko wi Yetu ŋiki katimul kapēnalaa. Baji : « Yowan Nabattaar anaŋiin ti pkeŋ ukaŋ kē awo na mnhina mi pdo mlagre. »

15 Balon kē bakji *Eli a, balon kak baji Naŋupar Naŋibaŋi a, annaamuŋ na baŋupar Naŋibaŋi bajon.

16 Wi Herod atiinkuŋ ŋŋup ŋuŋ aŋē ji : « Yowan i ndoon kē bafaali anaŋiin ti pkeŋ! »

Pkeŋ pi Yowan Nabattaar

(Maci 14.3-12; Luk 3.19-20)

17-18 Herod naŋih abi jej Herodiyana, ahar Filip abuk aŋin aniiim, kē Yowan Nabattaar aŋē ji na a : « Bgah bi nja baneenan ŋnaan ajeŋ ahar abuk aŋin aniiim. » Uko waŋ uŋuŋ kē Herod ado kē bamoba awat ukalabuŋ abot atana na mnkorentu.

19 Herodiyana aŋoor Yowan abot aŋal pdo bafiŋa, aŋē wo aanhilani,

20 ŋiki Herod aŋi Yowan wi ameen kē awo ŋnaan naŋool abot ayiman, aji yeŋana. Herod aji ŋal pdo katiinka, aŋē ji woli atiinka aanji me uko uŋal.

21 Unuur ulon kē Herodiyana aŋē ka uko udooni bafiŋ Yowan. Unuur mēnt Herod ado ufettu unkleŋanuŋ unuur wi abukiin, adu baweeŋ biki dko, baweeŋ biki bangoli, na baŋaan bantiinkaniin ti Galilay.

22 Poonu abuk Herodiyana mēnt aneeŋ uki, Herod na biki aduŋ ti ufettu bti kē baŋē lilandēra. Kē Herod naŋih aŋē ji na poonu uŋ : « Heparaan uko wi iŋaluŋ, dwulu wa. »

23 Abot amehna aji : « Uko bti wi ikheparaanuŋ dwulu wa, woli idoo ŋal kakib uŋaak wi naan ti ptoof kawulu umban ulon. »

24 Napoŋ kē aŋē pēn ahepar anin aji : « we wi mbaan ahepara ba? » Kē ateema aji : « Bkow bi Yowan Nabattaar. »

25 Poonu aŋaran akak du naŋih aŋē ji na a : « Dŋal iwulēn hēnkun ti praata, bkow bi Yowan Nabattaar. »

26 Naŋih ajooŋani, kē pmehna pi nul na baŋaan biki aduŋ ufettu baŋē ŋu kē aanhil ppok.

27 Aji na nayeŋ ti dko mēnt aya aŋij bkow bi Yowan. Nayeŋ kē aya faala du ukalabuŋ,

28 aŋij bkow ti praata awul napoŋ ŋnaaŋ, kē aya awul anin.

29 Wi baŋaŋar Yowan batiinkuŋ uko unŋepuŋ, babi ajeŋ puum pi nul aya moy.

Yetu ade de'an pntuk pi baŋaan

(Maci 14.13-21; Luk 9.10-17; natenan ti Yowan 6.5-13)

30 Banjaŋan bakak aŋē bi ayit ti Yetu, aŋupa uko bti wi badoluŋ na wi bajukanuŋ.

31 Kē aŋē ji na baka : « Nabiin na ŋji du dko dangaaguŋ nanoorfēn ntiinku. » Aŋiini han ŋiki baŋaan baŋum baya abi, kē baando hilan ade.

32 Kē baŋē ya na bŋeem du dko dangaguŋ.

33 Wi baŋaan bawinuŋ baka kē bakya, baŋum bame uko wi bakdoluŋ. Wal mēnt wi wi bapēnuŋ ŋbeeka bti aŋi aya du dko mēnt aban baka da uteek.

34 Wi Yetu akwaliin ti bŋeem awin pntuk pweek pi baŋaan, aŋē ŋaga baka, bawo wo ji ŋkaneel ŋanwoŋ ŋaanka nayafan. Wi wi aŋaan awo ti pjukan baka iko itum.

35 Jibi unuur ukyaan pjot, kē baŋaŋarul baŋē bi aŋoga, aji na a : « Dko di dagaagi kē unuur ubot alow ;

36 dolan baka baya du ŋfēt na ŋntanka ŋaŋŋogun dko di, bahilna baka uko ude. »

37 Kē Yetu aŋē teem baka aji : « An, Nawulan baka bade bdi di'an. » Kē baji na a : « Njeŋna ŋuŋ itaka* iliina yaŋ kahilna kanug uko ude pa baŋaan biki bti? »

38 Yetu aji na baka : « Nawo na ipoom hum ba? Nayaan naten. »

* 6:37 Itaka : Itaka mēnt iwo baluk bi ŋnuur iŋeen-week ŋyaŋ ŋtēb.

Kë baya aten, abi aji na a : « Nkaha ipoom kañeen na n̄tëb n̄tëb. »

³⁹ Wi wi ašaan aji na baka bado bañaan baŋo ɥi ujaagal bado kn̄tuk.

⁴⁰ Baŋoona kn̄tuk ki bañaan iñeen-week, na ki iñeen kañeen.

⁴¹ Yetu ajej wal m̄n̄ɥ ipoom kañeen yuŋ na n̄tëb n̄tëb, akat k̄eš du baŋi ašë beeb Našibaŋi ɥi iko ide yuŋ, akit̄eš ipoom awul baŋašarul bawul bañaan. Akak ado kë bafaš baka b̄ti n̄tëb n̄uŋ.

⁴² Bañaan b̄ti bade ayok,

⁴³ kë baŋij kkaar iñeen na kt̄ëb ki ipoom na n̄tëb n̄andukiin̄.

⁴⁴ ɥi bandeen̄ bukuŋ, biin̄ɥ bawo iñeen-week n̄yaaš iñeen kañeen (5000).

Yetu apoš ɥi bd̄ëk duuɥ

(Maci 14.22-32; natenan ɥi Yowan 6.15-21)

⁴⁵ Wi bañaan baba'an̄ ba pde, Yetu ado kë baŋašarul bapaya ɥi b̄teem ajota kadun, baya umban̄ wi Bettayida du bd̄ëk umban̄ wuŋ, ul kë ašë duka aŋišan̄ bañaan.

⁴⁶ Wi adoluŋ bañaan b̄ti kë baŋiŋi, ašë paya du pn̄kuŋ añehan Našibaŋi.

⁴⁷ Wi unuur uyobuŋ, b̄teem bawo ɥi p̄toof pi bd̄ëk, ul kë ašë wo aloolan du pkay.

⁴⁸ Awın baka kë banoor na ppaat wi uyook uwoon̄ uunkyook ataŋ na umban̄ wi bakyaan̄. Kaya utejan mn̄jel, kë ašë poš ɥi bd̄ëk duuɥ abi adoo la p̄t̄ep baka.†

⁴⁹ Wi baŋašarul bawınuluŋ kë akpoš ɥi bd̄ëk duuɥ, banuŋ aji ujurte wa, ašë fuut idiim,

⁵⁰ bawina bukal b̄ti ašë l̄enk. Ul, kë ašë ɥiini na baka ɥi dko m̄n̄ɥ aji : « Nawutan kahaajala, n̄ji a, nawutan kal̄enk. »

⁵¹ Wi wi ašaan apaya du baka ɥi b̄teem, uyook kë ušë ɥañan. Bañon̄ar maakan,

⁵² na manjoonan, baamme jibi Yetu adoon̄ mlagre mi ipoom, kë iŋt̄eb yi baka ikak awo ɥi bd̄ëm.

Yetu ajeban bamaakal du utaak wi Genateret

(Maci 14.34-36; natenan ɥi Yowan 6.22-25)

⁵³ Wi bamuuruŋ, aban du pkay du utaak wi bagenateren̄, bakaban b̄teem ɥi kaban̄.

⁵⁴ Wi baheli'an̄ hela kë bañaan̄ bašë yikr̄en Yetu.

⁵⁵ Baya ɥi utaak b̄ti aŋij bamaakal ɥi ijiin̄ du dko di batiinkuŋ aji awoo.

⁵⁶ Dko b̄ti di aneejuŋ, du n̄ntanka, n̄beeka, n̄f̄et̄, baji baŋij bamaakal du bayiti, kakooŋa awut babana woli udoo wo kambiint ki ulankon̄ wi nul ; kë bambanuŋ ka b̄ti bajeji.

7

Udolade wi bajon

(Maci 15.1-20)

¹ *Bafaritay na *bajukan Bgah balon̄ bamp̄ennuŋ Yerutalem babi ayit añog Yetu.

² Bawın kë baŋašar Yetu balon̄ kë bakde b̄e baaññow iñen jibi udolade ujakuŋ.

³ H̄enk di uwoon̄, bafaritay ji bayuday b̄ti baanji bade kë baaññow iñen yi baka bnuura. Baji bado han̄ pa pm̄ëban udolade wi bajon.

⁴ Babot awo baanji bade woli bap̄enna bayiti b̄e baantul tulan n̄leef n̄i baka na meel. Bakak am̄ëban idolade itum yi bajon, ji p̄ñow ikoopa, idunk, na iraata.

⁵ Ukaan̄ kë bafaritay na bajukan bgah bahepar Yetu aji : « we ukaan̄ kë baŋašaru baanji baŋaš udolade wi bajon, babaa ji bade de b̄e baaññow iñen? »

⁶ Ateem baka aji : « Itayi afaŋ wi aŋiiniyaanuŋ uko wi nan, an balagare, Našibaŋi aji ɥi ulibra wi Itayi :

“Pntaali pi paji pad̄ëmanaan na mntum ɥañ, kë uhaaš wi pa ušë low̄en.

⁷ Pñehan na b̄teŋan bi baka iinjaken̄ nin uko ulon̄

iko yi bakjukanuŋ iwo udolade wi bañaan̄ baj̄en ɥañ.”✠

⁸ Naji naduk uko wi Našibaŋi ajakuŋ kašë m̄ëban udolade wi bañaan̄ baj̄en. »

⁹ Akak aji na baka : « Naji napok bnuura uko wi Našibaŋi ajakuŋ kašë kaŋaš udolade wi nan.

¹⁰ Moyit̄ aji : “M̄ëbaan̄ šaaš na naan bnuura” akak aji : “Ankkaruŋ ašin k̄ëme anin, pkeŋ pakwoon̄ baluk bi nul.”✠

¹¹ An, našë ji : Woli ñaan̄ aji na ašin k̄ëme anin : “uko wi nhilanuŋ lah kaŋt̄enknu uwo ‘korban’ (uwoon̄: uwo wi Našibaŋi.)”

† 6:48 Adoo la p̄t̄ep baka k̄ëme aya du baka. ✠ 7:7 Itayi 29.13. ✠ 7:10 Pp̄en 20.12. ✠ 7:10 Pp̄en 21.17.

12 Naji nadinana keeri awut kado nin uko ulonj kak pa ašin kēme anin.

13 Hēnk di nagaruŋ uṭup wi Naṣibaṭi na udolade wi nakjukanuŋ. Nabot aji nado iko itum itēnt yuŋ kak. »

14 Wi wi Yetu akaaŋ adu pntuk pi bañaan aji na baka : « Natiinkan an bti nabot name.

15 Nin uko ulonj unwoonuŋ bdig uunhilan kaṭopan ñaaŋ ṭi kēṣ ki Naṣibaṭi, wal wi ukneejuŋ ṭi a. Uko unjaan upēna ṭi a ujaan uṭopana ṭi kēṣ ki Naṣibaṭi. [

16 Ankaaŋ ibaṭ itiinki atiinkan !] »

17 Wi Yetu aneejuŋ du katoh alow pntuk, baṭaṣarul bahepara uko wi uhoñ ukjukanuŋ.

18 Kē aji na baka : « An kak hēnk di di nawaanuŋ nṣal i? Naamme me kē nin uko ulonj wi bdig unkneejuŋ ṭi ñaaŋ uunhilan kaṭopana ṭi kēṣ ki Naṣibaṭi i?

19 Uunji uneej ṭi uhaaṣ wi nul, ṭi kayiñul di di ujaan uneej, aya kapēnan wa du bnṭeeh. » Hēnk ṭi nṭup nuŋ, Yetu adiiman kē iko ide bti inuura.

20 Aji kak : « Uko unjaan upēn ṭi ñaaŋ ujaan ukakana aṭop ṭi kadun ki Naṣibaṭi.

21 Hēnk di uwoonj, du nṣaaṣ meeṭ nṣi bañaan di di nṣal nṣuṭaan nṣajaan nṣapēna, nṣal nṣanjaan nṣaṭij pṣuban pi piintj, kakiij, pfiŋ,

22 ppiintj na ahar ñaaŋ kēme ayin ñaaŋ, pñeebar iko, mnṣot, kaguuru, pṭuunk, pñal uko wi atēntu, bkuutar, bbeehar, bpēn.

23 Iko iwuṭaan yuŋ bti iji ipēna ṭi ñaaŋ meeṭ yul ijaan iṭu ñaaŋ kaṭop ṭi kēṣ ki Naṣibaṭi. »

Pfiyaar pi ñaaṭ anwoonj aanwo nayuday (Maci 15.21-28)

24 Yetu apēn da, aṣe ya umbaŋ wi ubeeka wi Tir. Aneej du katoh kalonj aṣe wo aanṣal bame, kē bañaan baṣe mehaara me.

25 Uunjoni, kē ñaaṭ alonj i untaayi uneejuŋ ṭi abukul ñaaṭ aṣe tiink kē baṭiiniyaan uko wi nul aṣe bi ajot ṭi ihoṭ yi nul.

26 Ñaaṭ mēntj aanwo nayuday, awo nafiniteŋ i uṭaak wi Firi. Akooṭ Yetu aji na a adook untaayi, upēn ṭi abukul.

27 Yetu kē aji na a : « Wutan duna bapoṭ bade bayok, uunnuura bajej pde pi bapoṭ bawul nṣbuṣ nṣmpoṭi* . »

28 Ñaaṭ ateema aji : « Ajugun, ifaŋi, kē nṣbuṣ nṣmpoṭi nṣaṣe ji nṣade ituk yi bapoṭ bawatuŋ ṭi umeeṣa uṭeeh. »

29 Wi wi Yetu aṣaaŋ aji na a : « Uṭup wi, uṭu kē untaayi upēn ṭi abuku, yaani. »

30 Ñaaṭ mēntj akak katohul aṭēnk kē napoṭ apiintj ṭi kaliṣa, kē untaayi upēn ṭi a.

Yetu ajeban nadēnēmaan (Maci 15.29-31)

31 Yetu apēn du umbaŋ wi ubeeka wi Tir aṭēpna wi Fidonj amuur uṭaak wi Nṣbeeka Iñeen aṣe ya umbaŋ wi bdēk bi Galilay.

32 Baṭija nadēnēmaan ankaaŋ aji noor na bṭup, aṣe kooṭa apafa iñen.

33 Yetu ajeja kē balow bañaan, aya agaag. Aṭu'a ikoñ ṭi ibaṭ, atēfēj, abana pndemēt,

34 aṣe kat kēṣ du baṭi, awuuk uhēfēntj aṣe ji na ñiintj : « Efaṭa » uwoonj « haabṣiin. »

35 ṭi dko mēntj, ibaṭ ihaabṣaa, kē pndemēt pabot afēnēṣa, kē akṭiini bnuura.

36 Kē Yetu aṣe ji na bañaan bawut kaṭup nin ñaaŋ uko unṭepuŋ. Jibi akneenanuŋ baka, kē babaa ṭiiniyaan ṭiiniyaan maakan uko wi adoluŋ.

37 Bañoŋar pñoŋar pweek maakan aṣe ji : « Ado iko bti bnuura, adoo do kē bandēnēmuŋ baktiink, kē babiiṣ bṭup baktiini. »

8

Yetu ade de'an bañaan iñeen-week nṣbaakēr nṣyaaṣ iñeen

(Maci 15.32-39; Markut 6.30-44)

1 ṭi nṣnuur mēntj bañaan baṭuma tum aṣe wo baanka uko ude, ukaaŋ kē Yetu adu baṭaṣarul aji na baka :

2 « Dñaga bañaan biki, nṣnuur nṣwajanṭ nṣii nṣi, nṣi bawoonj na nṣi abot awo baanka uko ude.

3 Woli dji na baka baṭiiṣ, kē baya na ubon, baya jot du bgah te balonj ṭi baka bapēna dko dlow. »

4 Baṭaṣarul bahepara aji : « ṭuŋ di di nṣkkaanuŋ ipoom iwul baka bade badoo bayok? Dko di nṣwoonj di dagaagi. »

* 7:27 Nṣbuṣ nṣmpoṭi : Wal mēntj bayuday baji baji banwoonj baanwo bayuday bawo nṣbuṣ.

⁵ Ahepar baka aji : « Nawo na ipoom hum ba? » Kë bateema aji : « Paaj na kalonj. »

⁶ Ado bañaanj kë bafo ti mboş, aşë jej ipoom paaj na kalonj yun, abeeb Naşibaţi, akitëş aşë wul başaşarul bawul bañaan. Kë bawul ya baka.

⁷ Bakak awo na nteb nlonj nmpoţi. Yetu akak abeeb Naşibaţi ti nteb nun, aşë wul na başaşarul kë bawul bañaan.

⁸ Bañaan bade ayok, kë indukiinj itum kkaar paaj na plonj.

⁹ Bañaan banwoonj da bawo uko ji iñeen-week nbaakër nyaaş iñeen (4000), kë Yetu aşë do baka kë baţişi.

¹⁰ Ti dko mënş kë aşë paya ti bteem na başaşarul aya utaak wi Dalmanuta.

*Bafaritay bahepar Yetu uko unknđi-
imanunj kë awo i Naşibaţi
(Maci 6.14; 12.38-39; Luk 11.16,29)*

¹¹ Bafaritay babi, awo ti ptiini na Yetu, bala ptaawana, aşë hepara uko ulonj unknđi-
imanunj kë awo ñaanj i Naşibaţi.

¹² Yetu awuuk uhefënş aşë ji : « we ukaanj kë kawuunj ki kakhepar uko unknđi-
imanunj kë dwo ñaanj i Naşibaţi ba? Dşupan,
na manjoonan, nin mënkdiiiman kawuunj ki
uko ulonj. »

¹³ Aduk baka aya apaya kak du bteem aşë
ya umbanj wundu.

¹⁴ Başaşar Yetu başilma ptij ipoom aşë
wohaara na kaloolan şań.

¹⁵ Yetu aji na baka : « Naşafaraan, nali-
pariin uko utaajanaani pşon wi bafaritay
na wi Herod. »

¹⁶ Bawo ti ptiiniyaan uko wi bawaanunj
ipoom.

¹⁷ Yetu ammeenj uko wi baktiiniyaanunj aji
na baka : « we ukaanj kë naktiiniyaan uko wi
nawaanunj ipoom ba? Naanji nawin kabot
kayikrën i? »

¹⁸ İteb yi nan idënëti i? Nawo na kës
aşë wo naanji nawin, nawo na ibaş aşë wo
naanji nate. Naanleş

¹⁹ wi nkitşunj ipoom kañeen pa biintj
iñeen-week kañeen nyaaş iñeen (5000) i?
Kë kkaar hum kantumunj na ipoom ki ki
nayaanaanunj ba? » Bateem aji : « Iñeen na
kteb. »

²⁰ « Kë wi nkitşunj ipoom paaj na kalonj
pa bañaan iñeen-week nbaakër nyaaş iñeen

(4000), kkaar hum kantumunj na ipoom ki
ki nayaanaanunj? » Kë baji : « Paaj na plonj.
»

²¹ Kë aşë ji na baka : « Naandobi
yikrënaara ha? »

Yetu ajeban nakuul

²² Yetu na başaşarul baban ufët wi
Bettayida, kë başë tija nakuul alonj, akooşa
abana.

²³ Amëbana ti kañen, apën na a ti ufët,
Aşu'a işuuj ti kës, apafa iñen aşë hepara aji
: « Iwin uko ulonj i? »

²⁴ Wi akompëşunj aşë ji : « Dwin bañaan,
bawo ji mnko mankoşunj. »

²⁵ Yetu kë akak aşu'a iñen ti kës, kë wi
atenunj, aşë jeb ahil ayikrën iko bti apaşëş
ya.

²⁶ Yetu kë aşë ji na a aşiş aşë wut kaneej
ti ufët.

Piyeer aji Yetu awoonj Krittu

(Maci 16.13-16; Luk 9.18-22)

²⁷ Yetu aya na başaşarul du nntanka
ñañnogunj du ubeeka wi Tetare-Filip. Wi
bawoonj ti bgah kë aşë hepar baka aji : «
Bañaan başal aji dwo in ba? »

²⁸ Bateema aji : « Balonj baji iwo Yowan
Nabattaar, kë balonj baji iwo Eli, kë balonj
kak baji iwo alonj ti başupar Naşibaţi. »

²⁹ Yetu kë aşë hepar baka aji : « Kë ti an,
nji dwo in ba? » Kë Piyeer aşë teema aji : «
Iwo Krittu. »

³⁰ Kë aşë şook baka aji na baka bawut
kaşup nin ñaanj uko wi nul.

³¹ Yetu ajun pşup baka kë *Abuk Niintj
awo i kahaj maakan, kabot kapokana ti
bantohi, ti başenjan baweek na ti *bajukan
Bgah. Balunj kado bafina, unuur uwajantën
aşë naşa ti pkeş.

³² Wi aktupunj uko wanj aankhoñ, aşiini
ajinşan. Kë Piyeer aşë pula kë bagaagi aşë
jun pşoman na a ti uko wi ajakunj.

³³ Yetu awugşa aten başaşarul aşë şoman
na Piyeer aji : « Lowaan, iwi Tatana, şiki iinjji
kla uko wi Naşibaţi anjalun, iji kla wi bañaan
banjalun. »

Hum di di ñaanj awoonj kaşaş Yetu?

(Maci 16.24-28; Luk 9.23-27)

³⁴ Yetu ado pntuk pi bañaan na başaşarul
kë babii, aşë ji na baka : « Woli ñaanj anjal
kaşaşën, awo kaşilma uleeful, kakunja krut

ki nul kadinan phaj ji nji kabot kaşaşën, udole wo ti pkeş.

³⁵ Hënk di uwoon, anjalun pbuuran ubida wi nul alun kawaan wa. Kë ñaan i nji Yetu na Uşup Ulil Unuura nktuun awaan ubida wi nul alun kabuuran wa.

³⁶ We uwoon ñaan aka pyok pi umundu bti woli aneemandën ubida unkmbiin.

³⁷ We wi ñaan ahilanun pwul unklinun na uhaaş wi nul.

³⁸ Woli ñaan akowara nji na nşup ni naan ti kadun ki bañaan biki umundu wi, bandekun Naşibaşti kafet abot awo bajuban, nji *Abuk Ńiint kalun kakowara baka woli dbi na nwanjut nyimanaan na mndëm mi Paapa. »

9

1 Yetu akak aji na baka : « Dşupan na manjoonan, balon ti bañaan banwoon nşa ti baankket bë baanwin Pşih pi Naşibaşti pabi na mnhina. »

Eli na Moyit bapën aşini na Yetu (Maci 17.1-9; Luk 9.28-36)

² Wi nnuur paaj nşaşpun, Yetu ajej Piyeer, Yakob na Yowan kë baya agaag du pnkun pweek. Kë uleeful uşë şelşa ti kadun ki baka, kë awo ji ñaan nampaşti.

³ Imişa yi nul ikak ji unuur abot afaat pfaat pi imeen nin nanaj alon ti umundu aanhil pwul imişa pfaat ptënt pun.

⁴ Eli na Moyit kë başë winana ti kadun ki baka, awo ti pşini na Yetu.

⁵ Piyeer aji na Yetu : « Najukan, uwo bnuura, jibi nja nwoon ti : ştan iloona iwajanş, kalon kawo ki nu, kalon kawo ki *Moyit, kandukiin ki *Eli. »

⁶ Başaşar Yetu balënk palënk paş kë Piyeer aando me uko wi aktşupun.

⁷ Kanfelun kabi awun baka, kë pdiim plon paşë penna ti ka aji : « I, awoon Abuk naan, dnjala maakan, natiinkana. »

⁸ Ti dko mënt, başaşarul baten dko di bawoon afooyan aşë wo baanwin nin alon, Yetu şań awoon na baka.

⁹ Wi bapënuş ti pnkun ahela, Yetu kë aşë ji na baka bawut kaşup nin ñaan uko wi bawinun te wi *Abuk Ńiint aknaşin ti pkeş.

¹⁰ Bamëban uko wi ajakun na baka, aşë şini jibi bawoon, ala pme uko wi anjalun pji wi ajakun: « Pnaşa ti pkeş. »

¹¹ Başaşarul bahepara aji : « we ukaan kë *bajukan Bgah baji Eli awo i kaduna kabi ji Krittü ado kabi? »

¹² Yetu ateem baka aji : « Na manjoonan, Eli awo i kadun kabi kakakan iko bti ti bgah. Naşal aji babubara apiit aji Abuk Ńiint awo i kahaj maakan, kapokana i? »

¹³ Kë nşë şupan, Eli adobi bi kë badola uko bti wi banjalun, jibi bapişun ti a. »

Yetu ajeban napoş anneeşin (Maci 17.14-18; Luk 9.37-43)

¹⁴ Wi Yetu, Piyeer Yakob na Yowan banun du başaşar Yetu bandukiin, aşë win pnşuk pweek pi bañaan na *bajukan Bgah kë bakşini na baka.

¹⁵ Wi bañaan bawinan win Yetu, aşë lënkara bti, aşira pwula mboş.

¹⁶ Ahepar baka uko wi bakşiniyaanun.

¹⁷ Ńiint alon kë aşë teemna du pnşuk aji : « Naweeş, dşju abuk naan, awo na untaayi umbişanulun bşup.

¹⁸ Dko di uyaan amobna, uji uwata ti mboş, napoş kayiish, katibrën iñiin, uleeful uji ukak kataaş. Dkooş başaşaru badook wa kë baanhilani. »

¹⁹ Yetu aji na baka : « Nawo bañaan bawuşaan, banwoon baanfiyaari! Dwo kaşo na an te lum ba? Dwo kado kamiiran te lum ba? Naşijaan napoş. »

²⁰ Kë başija'a. Wi untaayi uwinaarun win Yetu, aşë jun pşen şenan napoş kë ajot ti mboş, akëlënk, ayiish.

²¹ Yetu ahepar aşin napoş aji : « Lum di di ujunun pwata hënk ba? » Kë ateem aji : « Wi awoon napoş nampoş te hënkun. »

²² Nyaaş ştum uji uwata du bdoo na du meel kado na pşina. Kë işale hil pdo uko ulon, ktënkun, şagi'un. »

²³ Yetu ateem aji : « Iji nşale hil... Ńaan anfiyaarun, Naşibaşti ahil pdo iko bti pa a. »

²⁴ Ti dko mënt ajug napoş kë aşë şajar aji : « Dfiyaari, biin işenkën, nhilna nkak nfiyaar maakan. »

²⁵ Wi Yetu awinun kë bañaan batum bakşti abi ayit kë aşë lëbar na untaayi aji : « Iwi untaayi, injaan kdëneşan kabot kabiişan

bɔp, dji ipën ti napoɔ i, işë iwut kaluŋ kakak ti a. »

²⁶ Wi untaayi ukpënuŋ, kē napoɔ ašë njar alëtar maakan. Napoɔ awo ji ñaan ankeɔuŋ, kē bañaan bti bado ji akeɔi.

²⁷ Yetu kē ašë mëbana ti kañen anaɔana kē anaɔi.

²⁸ Wi Yetu aɔiɔuŋ katoɔ, agaag na baɔaɔarul, kē bašë hepara aji : « we ukaan kē un, nēnhil lah adook untaayi ba? »

²⁹ Kē ašë teem baka aji : « Untaayi utënt wuŋ, pñehan Našibaɔi tañ pahilanuŋ pdook wa. »

Uyaaš utëbanɔtën wi Yetu akɔupun pkeɔ na pnaɔa ti pkeɔ pi nul

(Luk 9.44-45)

³⁰ Wi bapënuŋ ti dko duŋ, ašë muur utaak wi Galilay. Kē Yetu ašë ñal bañaan bawut kame.

³¹ Awo ti pjukan baɔaɔarul aji : « *Abuk Ñiint awulana du bañaan, bafina, unuur uwajantën ašë naɔa ti pkeɔ. »

³² Kē baɔaɔarul bašë wo baamme uko wi akɔupun abot aɔi phepar apiban baka wa.

Ahoŋ awoonuŋ naweek?

(Maci 18.1-5; Luk 9.46-48)

³³ Yetu na baɔaɔarul baɔool aya Kaper-nawum. Wi babanuŋ du katoɔ kē Yetu ašë hepar baka aji : « We wi nakɔiiniyaanuŋ lah du bgah ba? »

³⁴ Kē bašë yomp, ɔiki du bgah bawo ti plaɔar ala andëmuŋ ti baka.

³⁵ Yetu aɔo ašë du baɔaɔarul iñeen na btëb, aji na baka : « Woli alon aɔal pwo nateek, akakan awo kafëɔ ki batëntul, awo nalempar baka. »

³⁶ Ajeɔ napoɔ alon aɔu'a ti ptoof pi baka, amooka, ašë ji :

³⁷ « Ñaan anyeenkuŋ napoɔ atënt i ti katim ki naan, nji ti uleef naan i i ñaan mënt ayeenkuŋ, kē anyeenknun, mënt nji i ayeenkuŋ, anyilnuŋ a. »

Anwoon aampokun, awo na un

(Luk 9.49-50)

³⁸ Yowan aji na Yetu : « Naweek, nwin alon kē akdook nntaayi ti katimu, kē nneenana, ɔiki aanji taɔun. »

³⁹ Yetu ateema aji : « Nawutan kaneenana : Nin ñaan aanhilan kado mlagre ti katim ki naan kabot kaɔup uko uwuɔaan ti nji ti dko mënt.

⁴⁰ Anwoon aampok nja, awo na nja.

⁴¹ Kē ankwulanaŋ kakoopa ki meel nadaan ɔiki nawo i Krittu, alon kayeenk baluk bi awoon i kayeenk. »

Nalipariin

(Maci 18.6-11; Luk 17.1-2)

⁴² Yetu akak aji : « Ankdolun alon ti bapoɔ biki* ajot ti pjuban, uhokan batana ti kaɔuɔ plaak pweek bašë bafëla du bdëk.

⁴³ Woli kañen ki nu kaɔu kē ikjuban, falan ka, uhokan iya baɔi na kañen kammukɔiŋ kē di pya du infernu na iñeen itëb du bdoo banwoon baankjëmɔa

⁴⁴ [di ubob uwoon unni ukeɔ, kē bdoo baanji bajëmɔa].

⁴⁵ Woli kahoɔ ki nu kaɔu'u kē ikjuban, falan ka, uhokan iya baɔi na kahoɔ kam-mukɔiŋ, kē di pya na ihoɔ itëb du infernu

⁴⁶ [di ubob uwoon unni ukeɔ, kē bdoo baanji bajëmɔa].

⁴⁷ Woli pkëɔ pi nu paɔu'u kē ikjuban, lookɔan pa. Uhokan ineeɔ du Pɔih pi Našibaɔi na pkëɔ ploolan kē di bafëlu du infernu na këɔ ktëb,

⁴⁸ di ubob uwoon unni ukeɔ, kē bdoo baanji bajëmɔa.

⁴⁹ Balun kaɔu bañaan bti bdoo jibi bajaan baɔu pnam ti mnde.

⁵⁰ Pnam pawo uko unuura. Paɔale yaɔ, nakakanaan we kataabare ki pa? Nawoon na pnam ti uleef wi nan nabot natiinkar na batëntan.

10

Yetu aɔiiniyaan uko wi bniim

(Maci 19.1-9; Luk 16.18)

¹ Wal mënt kē Yetu ašë naɔa ti dko duŋ, aya umban wi Yuda, amuur bdëk bi Yordan. Bañaan batum bakak ayit aɔoga, kē awo ti pjukan baka jibi ajonuŋ kado.

² Bafaritay babi aɔoga, baɔal ptaawana ašë hepara me bgah bi Moyit badinan ñaan adook aharul ti bniim.

³ Kē ašë teem baka aji :

* 9:42 Bapoɔ biki Yetu aɔiiniyaan ti banfiyaaruŋ, bukal bakakuŋ ji bapoɔ.

4 « We wi Moyit ajakuñ ti uko mēnt? » Kē baji : « Moyit adinan ñiint apiit ñaañ kakaarta kankyuujun kē bniim babaa, kabaa dooka. »

5 Yetu kē ašē ji na baka : « Mndēnēm mi ñhaaš ñi nan manñuujun kē Moyit ašup uko mēnt. »

6 Ti ujuni, wi Našibaṭi aṭakuñ umundu, ado baka kē bawo ñiint na ñaañ.

7 Ukaañ kē ñiint aklun kaduk ašin na anin,

8 kaya kawo na aharul, bukal batēb bti bašē bakak ñaañ aloolan. Hēnk, baankwo bañaañ batēb, bawo aloolan.

9 Ñaañ awutan keeri kagar uko wi Našibaṭi anaakrēnuñ. »

10 Wi bakakuñ katoh, kē baṭašarul bašē kak ahepara ti uko wi ajakuñ.

11 Kē Yetu aji na baka : « Woli ñaañ adook aharul ašē niim alon, ajuban pjuban pi piint. »

12 Kē ñaañ akale duk ayinul ašē niimar na ñiint alon, ajuban pjuban pi piint.

Yetu na bapoṭ

(Maci 19.13-15; Luk 18.15-17)

13 Bañaañ baṭij Yetu bapoṭ pa aban baka, kē baṭašarul bašē ñoman na baka.

14 Wi Yetu awinun uko mēnt ašē deebaṭ, aji na baka : « Nawutan bapoṭ babi ti nji, nakneenan baka ṭiki Pših pi Našibaṭi pawo pi banwoon ji baka.

15 Na manjoonan, dṭupan, anñaluñ pneej ti Pših pi Našibaṭi awo kanaam na napoṭ. »

16 Yetu ajej baka, amook abot apaf baka iñen, añehandēr baka Našibaṭi.

Yetu na ñiint nayok

(Maci 19.16-30; Luk 18.18-30)

17 Wi akpēnuñ pya, kē ñiint alon ašē ti, abi ajot ti ihoṭ yi nul ašē hepara aji : « Najukan nanuura, we wi nwoon kado kayeenkna ubida wi mnṭo ba? »

18 Yetu kē ašē teema aji : « Imeha kē Našibaṭi ṭañ anuuriin, ukaañ kē ikdu'ēn nanuura i?*

19 Ime uko wi bgah bi Moyit bajakuñ: Iinkfiñ ñaañ, iinkpiint na ayin ñaañ kēme ahar ñaañ, iinkkiij, wutan katapar ñaañ

uko wi awoon aando, kjej nin uko wi ñaañ ti kaguuru, mēbaan šaaš na naan bnuura. »

20 Ñiint kē ašē teema aji : « Najukan, iko mēnt djun pṭaš ya wi nhumun hum te hēnkuñ. »

21 Yetu atena ašē magana, aji na a : « Uko uloolan uduki'iin: Yaan iwaap iko yi ikaañ bti, iwul itaka bawaañ, wal mēnt ika pyok du baṭi, išē ibi iṭašēn. »

22 Kē ul, wi atiinkun uko wañ, ašē ya na pjooṭan ṭiki ayok maakan.

23 Yetu aten bañaañ ayitan ašē ji na baṭašarul : « Uluñ katam maakan pa bayok banej du Pših pi Našibaṭi. »

24 Baṭašarul bañoñar maakan ti nṭup ñi nul. Kē Yetu akak aji na baka : « An bayiñ naan, utam maakan ñaañ aneej du Pših pi Našibaṭi!

25 Uyoj apel pa untaam wi pnkunkaali uneej ti bhēr bi kaguja kē di nayok aneej du Pših pi Našibaṭi. »

26 Baṭašarul babaa ñoñar ñoñar maakan ašē ji : « Kē in ahilanun keeri kabuur? »

27 Kē Yetu ašē jaban baka kēš ašē ji : « Bañaañ bajēn baanhilan pbuuran ñleef ñi baka, kē Našibaṭi ašē hil pbuuran baka, ṭiki aambiisna biišna nin uko ulon. »

28 Piyeer kē ašē ji na a wal mēnt: « Un, ṅduk iko bti aṭašu. »

29 Yetu ateema aji : « Na manjoonan, dṭupan, nin ñaañ aankduk katohul, babak ašin, anin, ašin, bapoṭ, kēme ṅṭeehul pa nji na Uṭup Ulil Unuura,

30 bē aankyeenk ti ṅwal ñi ṅwoon ñi ṅyaaš iñeen-week itoh, babak ašin, banin, bapoṭ na ṅṭeeh. Iko mēnt bti igakandēr na mnṭaj. Kē du umundu unkmbiin, aka ubida wi mnṭo.

31 Baṭum ti banwoon bateek hēnkuñ balun kawo babaañšaani kē banwoon babaañšaani balun kawo bateek.

Uyaaš uwajantēn wi Yetu akṭupun pkeṭ na pnaṭa ti pkeṭ pi nul

(Maci 20.17-19; Luk 18.35-43)

32 Yetu na baṭašarul bawo ti bgah aya ubeeka wi Yerutaalem, kē Yetu ajotuñ kadun. Baṭašarul bahaajala maakan, kē bankṭašun baka babot awo na palēnk. Yetu kē ašē jey

* 10:18 Kēme : *We ukaañ kē ikdu'ēn nanuura ba? Našibaṭi ṭañ anuuriin nin alon kak annuura nuura.*

kak na a bařaşarul iñeen na batëb, awo ři pťup baka uko unkmbiin kadola.

³³ Aji : « Natenan, un biki biki aya Yerutalem kë baře luř kawul *Abuk Ńiint bařenan baweek na *bajukan Bgah, baluř kaji aduknaanaa, pduknaana pi pkeř kaře kawula banwoon baanwo bayuday.

³⁴ Babeņa, katëfjera, kakoba na itintël, kafiņa. Unuur uwajantën aře nařa ři pkeř. »

Nawoon balempar batënan
(Maci 20.20-28)

³⁵ Yakob na Yowan babuk Febede baya ñog Yetu aře ji na a : « Najukan, nřal idolun uko wi nřkhepariin. »

³⁶ Kë Yetu ahepar baka uko wi banaluř ado pa baka.

³⁷ Kë baře ji : « řenun nřluř nřto alon ři kadeenu ki nu, undu ři kamayu ki nu wal wi ikyeenkuř přih. »

³⁸ Yetu aji na baka : « Naamme uko wi nakñehanuř. Nahilan kahaj† ji nji i, këme kayeenk batitmu bi nji kayeenkuř i? »

³⁹ Bateem aji : « Nřhili. »

Yetu kë aře ji na baka : « Pnkalame pi nji kadaannuř, nadaanna pa, batitmu bi nji kayeenkuř, nayeenk ba.

⁴⁰ Kë uko wi pto ři kadeenu këme ři kamayu ki naan mënř nji dwoon kadat bařaan banwoon pto da, bankaon na pto da baluř kařo da.

⁴¹ Wi banjañan iñeen bandukiin batiinkuř uko wi Yakob na Yowan bajakuř, aře deebařer baka.

⁴² Yetu adu baka aře ji na baka : « Nawini, banjakuř aji bawo bařih biki nřtaak baji bařih na mnřot, baweek biki nřtaak kařoonkna bařaan.

⁴³ Unwo kawo hař pa an. Anřaluř pwo naweek ři an awo kařep řep kawo nalempar batëntul.

⁴⁴ Kë woli ñaan ařal pwo nateek ři an, awalaan bkowul ado kalempar batëntul.

⁴⁵ *Abuk Ńiint ři uleeful aambi bi pa bado kalempara, abi pdo kalempar bařaan kabot kawul ubida wi nul, uwo baluk bankbuuranuř bařaan batum maakan.

Yetu ajeban nakuul du ubeeka wi Yeriko
(Maci 20.29; Luk 18.35-43)

⁴⁶ Yetu na bařaşarul baban ubeeka wi Yeriko, kë wi bakpënuř da na pntuk pweek pi bařaan, Bartime nakuul abuk Time ařo ři kaban bgah awo ři bñehan.

⁴⁷ Wi atiinkuř kë Yetu i Nataret aktëpuř aře jun phuuran aji : « Yetu abuk Dayiř, ñagi'aan »

⁴⁸ Kë wi bařaan batum bawoon ři pñoman na a ayomp, kë abaa huuran huuran maakan aji : « Abuk Dayiř ñagi'aan »

⁴⁹ Yetu kë aře nař aji : « Nadu'ana. » Badu nakuul aji na a : « Wutan kalënk, nařiin, adu'u. »

⁵⁰ Kë aře fël umanta, alut anařa aya du umban wi Yetu.

⁵¹ Yetu aji na a : « we wi inaluř ndolu ba? » Nakuul kë aji : « Najukan i naan, dolaan nkak ndo kawin. »

⁵² Yetu kë aře ji na a : « Yaani, pfiyaar pi nu pabuuranu. » ři dko mënř kë aře kak awin ; aře řař Yetu na bgah.

11

Yetu aneej ři Yerutalem ji nařih
(Maci 21.1-9; Luk 19.29-34)

¹ Yetu na bařaşarul bařog Yerutalem kakab nbeeka nji Betfage na Betani du umban wi Pnkuř pi Mnoliwera* kë Yetu aře yil batëb ři bařaşarul.

² Aji na baka : « Nayaan du untanka unwoon ři kadunan : uneejan, nawin batan ubuuru umpoři wi nin ñaan awoon aambaon kadapi'aara. Nafënëřan wa nařij.

³ Woli baheparan uko unkayi kë nakfënëř ubuuru, nateem kaji Ajugun anuma wa, woli abaa, ado wa ukak. »

⁴ Bařaşar Yetu baya ařenk kë batan ubuuru umpoři ři plëman plon kakab bgah, aře fënëř wa.

⁵ Balon ři banwoon da bahepar bařaşar Yetu uko unkaon kë bafënëř wa.

⁶ Kë bateem baka jibi Yetu ajakuř na baka. Kë bawut baka kë bayaa.

⁷ Bařij ubuuru du Yetu, apënan iyeti yi baka, agur ři wa, kë Yetu aře paya ři wa.

† 10:38 Nahilan kadaan ři pnkalame pi nji kadaannuř, bajaan bado na umbaabu "Mont des Oliviers, Monti di Olivera, Mount of Olives."

* 11:1 Pnkuř pi mnoliwera : Dawoon katim ki pnkuř pi

⁸ Bañaan batum başee iyeti ti bgah, balon kë başee ikën yi mnjaak yi batibnuñ du uŕteh.

⁹ Bankpoşuñ ti kadun ki nul na banktaşuluñ bahuuran aji :

« *Hotana, †bnuura nuura ti Ankmbiinñ ti katim ki Naşibaŕi Ajugun!* »

¹⁰ *Bnuura nuura ti pşih pankmbiinñ hënk, pşih pi Dayiŕi ateemun!*

Hotana, Naşibaŕi adëm du baŕi duuŕ. »

¹¹ Yetu aneej du Yerutalem aya du *Katoh Kaweek ki Naşibaŕi meeŕ. Wi atenuñ dko bti ayitën, aşë pën pya Betani, ul na baŕaşarul iñeen na batëb ŕiki utaakal ubani.

Yetu afëp bko bi bajaan badu bfig (Maci 21.18-19)

¹² Unuur utëbantën, wi bakpënnuñ Betani kë ubon uşë de Yetu.

¹³ Awin bko bi bajaan bado bfig du kalowan, aşë ya pten me aŕënk da mnko mnlon kade. Wi aşaan aňog aşë ŕënka itoh ŕañ, ŕiki wal wi kabuk ki ba uundobi ban.

¹⁴ Wi wi aşaan aŕiini na bko aji : « Nin ñaan aankak ade mnko mi nu. » Baŕaşarul kë batiinka.

Yetu adook bawaap du katoh ki Naşibaŕi (Maci 21.12-17; Luk 19.45-47; natenan ti Yowan 2.13-22)

¹⁵ Yetu na baŕaşarul baban Yerutalem, kë wi banejuñ ti Katoh Kaweek ki Naşibaŕi, kë Yetu aşë jun pdook bankwaapuñ na banknuguñ da. Awat ñmeeşa ñi batorkaar itaka‡, na iŕij yi bawaap ñbalab.

¹⁶ Abot aneenan bañaan bankuñiñ bado kaŕëpna ti Katoh ki Naşibaŕi meeŕ.

¹⁷ Ajukan baka aji : « Mënt uko wi upiitaniñ ti Ulibra wi Naşibaŕi i : *katoh ki naan kadu'ana *katoh kañehanaani pa ñtaak bti* »? An kë naşë do ka *dko dmennaani di bakij.* »

¹⁸ Baŕejan baweek na *bajukan Bgah batiink uko wi Yetu adoluñ, aşë la jibi bakdolun kadoo kafina ; baŕi'a, ŕiki pntuk bti pamaŕ pjukan pi nul maakan.

¹⁹ Utaakal ubanle, Yetu na baŕaşarul baji bapën ti ubeeka kaŕiış.

Bko bi bajaan bado bfig bankayi (Maci 21.20-22)

²⁰ Wi Yetu na baŕaşarul baktëpuñ na nfa, bawin bko bi bajaan bado bfig kë bakay te du intaan.

²¹ Piyeer aleş uko unŕëpuñ, aşë ji na Yetu : « Najukan, tenan, bko bi ifëpuñ bakay ŕaŕ. »

²² Kë Yetu aşë teem aji : « Nafiyaaran Naşibaŕi.

²³ Na manjoonan, dŕupan, woli ñaan aji na pnkuñ pi pënan ti iya ijot du bdëk, woli aanwo na ñşal ñtëb, aşë fiyaar kë uko wi ajakuñ udolana, Naşibaŕi kado uko mënt pa a.

²⁴ Ukaan kë ñji kajakan, uko bti wi nakheparuñ woli nañehan Naşibaŕi, nafiyaaran kë nadobi yeenk yeenk wa. Hënk Naşibaŕi ado uko mënt pa an.

²⁵ Woli nañehan, aşë kaar uko ulon na ñaan, namiirana, Aşinan anwoon baŕi ahilna amiiran kak ipekadu yi nan.

²⁶ [Kë woli naankmiir, Aşinan anwoon baŕi aankmiiran kak ipekadu yi nan.] »

Bahepar Yetu ñaan anŕu'uluñ pdo iko yi akdolun

(Maci 21.23-27; Luk 20.1-8)

²⁷ Yetu na baŕaşarul bakak Yerutalem, kë wi Yetu awoon du Katoh Kaweek ki Naşibaŕi apoş, baŕejan baweek, *bajukan Bgah na bantohi kë başë bi aňoga.

²⁸ Bahepara aji : « Mhina mhon mi mi ikdolnuñ iko yi ba? In ajakiñ kë ihilan kado ya? »

²⁹ Yetu kë aşë teem baka aji : « Nji, dheparan uko uloolan ŕañ, nateemaan, nşë nŕupan mnhina mi ñji kadolnuñ iko yi.

³⁰ In ayiluñ Yowan pbattaar ba? Naşibaŕi a këme bañaan baka? Nateemaan. »

³¹ Kë başë wo ti plaŕar jibi bawoon, aji : « Woli ñteem aji Naşibaŕi ayiluluñ, aheparan kaji, we ukaan kë ñënfiyaara.

³² Kë woli ñji bañaan bayiluluñ... hee! » Baŕi bañaan ŕiki bañaan bti bafiyaar kë Yowan awo na manjoonan Naŕupar Naşibaŕi.

† 11:9 *Hotana* : ŕi uhebëre dawoon « Buuran » aşë bi kak uŕup unjaan udëmaan Naşibaŕi. ✧ 11:9 *Kañam* 118.25,26.

‡ 11:15 *Batorkaar itaka baji batorkaar bayuday banwoonuñ ñtaak ñlon itaka yi baka bahilna banug iko idolni bŕejan babot baluk Katoh Kaweek ki Naşibaŕi daaşa.* ✧ 11:17 *Itayi* 56.7.

³³ Kë başë teem Yetu aji baamme anyilun. » Kë Yetu aşë ji na baka : « Nji kak, mënktupan mnhina mi nji kadolnuj iko yi. »

12

Uhoñ wi balemp biki uwoorta (Maci 21.33-46; Luk 20.9-19)

¹ Yetu abot awo ti phoñ na bañaan banwoon ti Katoh Kaweek ki Naşibaţi aji : « Ńiint alonj abi tepi uwoorta wi mnko manjaan mandolna ubiñu, aşë biig wa afooyan. Ajip bhër ado dko dpooñni, abot akiin bliit bi mnlaak bkuunţaan pa bayen, aşë dukar wa bañaan balonj pa badoki bapooñle bawula kafah ki nul, aşë ya bayaaş.

² Wi wal wi upooñ ubanuj, kë aşë yil nalemparul alonj du bañaan banwoonj du uwoorta pa pyeenk kafah ki nul.

³ Bañaan bukuj mënţ bamob nayili akob, adooka kë akak iñeen ijintj.

⁴ Kë ñiintj ajug uwoorta kë akak ayil du baka nalemparul alonj kak. Bakoba ti bkow, abot akowandëna.

⁵ Ayil nawajantën kë bafiña. Ayil kak balemparul batum balonj kë bakob balonj, afiñ balonj.

⁶ Kë abukul i amaganuj tañ aduki'aaruj, ul i ayiluj uyaaş ubaañşani du baka aşë ji : « Baya kakali abuk naan. »

⁷ Kë wi bañaan biki adukaruj uwoorta bawinuj abuk ajug uwoorta aşë laţar aji : « I, akdukiin na iko yi aşin, najoh ñfiña, ñşë ñduka na ya. »

⁸ Bamoba, afiña, ajej puum apënan ti uwoorta afël.

⁹ Kë we wi ajug uwoorta akdoonj ba? Abi, kafij balemp biki aţuunj ti uwoorta, kajej wa, kawul balonj.

¹⁰ Naanleyiir uko umpiituj ti Ulibra wi Naşibaţi i?

*“Pnduba pi baniw bapokuj
pakakuj amëban katoh ;*

¹¹ *Uko mënţ uwo udo wi Ajugun
unuura abot awo uñonjarënaan ti kës ki
nun.”*✧

¹² Baţenjan baweek, *bajukan Bgah na bantohi bayikrën kë bukal bakaanj kë Yetu

akhoñ hanj. Bado na pmoba wal mënţ aşë ti pntuk. Baduka, aya.

Uko wi pluk Fetar daaşa (Maci 22.15-22; Luk 20.20-26)

¹³ Wi uko mënţ uţepun, bayil du Yetu balonj ti bafaritay na baţaş Herod balonj pa pţup ţupana katenna me bahil kaţaawana.

¹⁴ Babi aji na a : « Najukan, ñme kë iwo ñaanj i manjoonan anwoonj aanji ti nin ñaanj abot awo iinji kten uko wi ñaanj awoonj. Iji kjukan Bgah bi Naşibaţi jibi bawoonj na manjoonan. Ţupun, bgah bi nun badinan ñluk Fetar naşih najeenkal daaşa i? Nwo kaluka da këme ñenwo i kaluka da? »

¹⁵ Yetu, ame ñşal ñi kalagare ñi baka, aşë ji na baka : « we ukaanj kë nakdo na pţaaawanaan ba? Naţijaan pataka nten pa. »

¹⁶ Kë baţij pataka plonj. Kë aşë ji na baka : « Kaara di in, na katim ki in iwoonj da? » Kë bateem aji : « Fetar. »

¹⁷ Kë aşë ji na baka : « Nakeerin nakakan Fetar uko unwoonj wi Fetar, naşë nakakan Naşibaţi uko unwoonj wi Naşibaţi. » Kë başë ñonjar bti ti uko wi Yetu ajakuj.

Pnaţa ti pkeţ (Maci 22.23-33; Luk 20.22-39)

¹⁸ Unuur mënţ, *Bataduk balonj babi ti Yetu, bukal bajaanj baji pnaţa ti pkeţ paanwo. Baji na a :

¹⁹ « Najukan, Moyit apiit pa un aji : Woli ñaanj aka abuk aşin kë akeţi, aşë duk ñaaţ anwoonj aambuki, ayeenkan ahar abuk aşin mënţ ahilna abukara bapoţ.

²⁰ Kë uşë bi ka biintj paaj na alonj banţaaruj. Nateek aniim ñaaţ aşë keţ bë aambuki.

²¹ Natëbantën kë aniim ñaaţ mënţ akak akeţ kë aambuki. Kë uwo hanj pa nawajantën.

²² Kë nin alonj ti biintj paaj na alonj banţaaruj bukuj aanduk napoţ. Wi bakteuj bti, ñaaţ kë akak akeţ.

²³ Kë hënkuj, woli bañaan baluj anaţa ti pkeţ, awo ahar in ti baka, wi bukal paaj na alonj bti baniimuluj? »

²⁴ Yetu ateem baka aji : « Mënţ ppaam ñţup ñi Ulibra wi Naşibaţi na mnhina mi nul pakaanj kë nakneem i? »

✧ 12:11 Kañaam 118.22-23.

25 Hënk di uwoon, woli bañaan baluñ anaña ti pkeñ, biinñ baankdo kajej baañ, kë baañ baankniima : bawo wal mënñ ji nwanjuñ ni bañi.

26 Kë ti uko wi pnaña ti pkeñ, naanleyiir Ulibra wi Moyit ti dko danktiiniyaanun uko wi bgof bankyikuñ, jibi Naşibañi ajakuñ na Moyit aji : “Dwo Naşibañi i Abraham, i Itaak, na i Yakob?” »*

27 Yetu akak aji : « Naşibañi aanwo keeri i bankeñun, awo i bajeb. Naneem bnuura. »

*Uko undëmnunñ ti iko yi bgah bajakuñ
(Maci 22.24-40; natenanñ ti Luk 10.25-28)*

28 Alonñ ti *bajukan Bgah antiinkunñ baka awin kë Yetu ateem bnuura, abi añog ahepara aji : « Ti iko yi bgah bajakuñ, uhoñ udëmnunñ dëm ba? »

29 Yetu ateem aji : « Undëmnunñ dëm wii wi “Tiinkan, iwi Itrayel : Ajugun Naşibañi i nun awoha aloolan ãañ.”

30 Iwo kañal Ajugun, Naşibañi i nu, na kañëbu bti, na uhaaşu bti, na uşalu bti, na uforta wi nu bti.»*

31 Uko unyeenkunñ ti wa wii wi : “Iwo kañal atëñtu jibi inaluñ uleefu.» Nin uko ulonñ ti bgah uumpel pel iko yi. »

32 Najukan Bgah aji na a : « Uwo bnuura Najukan, itup manjoonan : Naşibañi awoha aloolan ãañ, uunkak aka alonñ kak.

33 Kë pñala na kañëb bti na uşalu bti, na uforta wi nu bti, na pñal atëñtu jibi inaluñ uleefu upel itëñan bti yi bañëñanunñ na yi bafinaruñ Naşibañi.

34 Yetu awin kë añiini na mntit aşë ji na a : « Iinlow Pşih pi Naşibañi. » Nin alonñ aankak añoom phepara uko ulonñ.

*Hum di di Krittunñ ahinanunñ kawo abuk Dayiñ
(Maci 22.41–23.7; Luk 20.41-47)*

35 Yetu ajeñ bñup awo ti pjukan du Katoh Kaweek ki Naşibañi aji : « Hum di di *bajukan Bgah bahilanunñ kaji Krittunñ awo abuk Dayiñ ba? »

36 Dayiñ ul, Uhaaş wi Naşibañi udola kë añup ti uko wi Krittunñ aji :

Naşibañi Ajugun aji na Ajugun :

*Ƨoonñ ti kañen naan kadeenu
te ndoo ndo başooradu*

ido kapafna baka ihoñ.

37 Dayiñ ul, ti uleeful, aji du Krittunñ kaji Ajugun, hum di di ahinanunñ keeri kawo Abuk Dayiñ? » Pntuk pweek pawo ti ptiinka aşë lilan maakan.

*Nadoon kalipara bajukan Bgah
(Maci 23.1-36; Luk 20.45-47)*

38 Yetu aji na baka ti pjukan pi nul aji : « Nalipariin *bajukan Bgah, bukal banjaanñ banjal pñaay na imişa iyul, kañal banohntën baka ti dko di bañaanñ batum,

39 kañal ptoñ ti kadunñ ti itoh iñehanaani na ti itij inuura ti ñfettu.

40 Baji bade bka bti bi baañ bayoñ, kabot kadaar kajonñ ti pñehan Naşibañi pa pwinana. Naşibañi alunñ kakob baka kakob kandëmnunñ maakan. »

*Uñen wi ñaañ nayoñ najuuk
(Luk 21.1-4)*

41 Yetu afoñ ataañ na dko di bajaanñ bawatna itaka pa Katoh Kaweek ki Naşibañi. Aten jibi bañaanñ bakwatuñ itaka da. Bayok batum bawat itaka itum.

42 Ñaañ alonñ nayoñ najuuk kë aşë bi awata ktak-ktëb ãañ.

43 Kë Yetu aşë du bañaşarul aji na baka : « Dñupan na manjoonan, ñaañ nayoñ najuuk i awul apelan bañaanñ bti banwuluñ itaka.

44 Banwuluñ bukuñ bti bawul itaka yi bawoonñ baanumaa, kë ul ti bwaanñ bi nul aşë wul itaka bti yi anumiinñ pa pde. »

13

*Yetu añup pjot pi katoh ki Naşibañi
(Maci 24.1-3; Luk 21.5-7)*

1 Wi Yetu akpënuñ ti Katoh Kaweek ki Naşibañi, kë alonñ ti bañaşarul aşë ji na a : « Najukan, tenan knduba kweek na ñniw ñnuura ni babomanaanunñ Katoh Kaweek ki Naşibañi. »

2 Yetu ateema aji : « Iwin ñniw ñweek ni? Nin plaak paankduka kapaf ti ptëñ pa, mangarandër bti. »

3 Yetu na bañaşarul baban du *pnkunñ pi mnoliwera, kë Yetu aşë toñ ataañ na Katoh Kaweek ki Naşibañi. Wi bi Piyeer, Yakob, Yowan na Andre bagaaguñ na a, aşë hep- ara aji :

* 12:26 Ppën 3.6. * 12:30 Pleşan 6.4-5. * 12:31 Bgah 19.18.

⁴ « Ƨupun, lum di di uko waŋ ukwoon, kē we ukyuujun kē iko mēnt bti iñogan Ƨi pban. »

*Wal wi mnhaj mnweek mankjunun
(Maci 24.4-14; Luk 21.8-19)*

⁵ Yetu awo Ƨi pji na baƧaşarul : « NaƧafaraan alon aguuran.

⁶ BaƧum balun kabi na katim ki naan kaji bawoon Krittun, kaguur bañaan baƧum.

⁷ Woli nalun atiink nƧut, abot atiink kē baƧiiniyaan uko wi nƧut na pgarandēr, nawutan kalēnk : iko mēnt iwo i kawo. Nameen kē uundobi wo uba umundu.

⁸ Utaak unaƧa ugut na utaak ulon, pših pagut na plon. Du nmban nƧum, mboš manlun kašintar, ubon uweek ubot uwo. Iko mēnt bti ikwoon ujuni wi mnhaj mnweek, ji mnhaj mi ñaaƧ ankyaan kabuk.

⁹ NaƧafaraan an Ƨi nleefan ; bañootan du nruha, kakoban na itintēl du itoh iñehanaani, kañootan du kadun ki bantuƧa na ki baših, Ƨiki nafiyaarēn. Wal mēnt naƧup baka uko wi nameen Ƨi nji.

¹⁰ UƧup Ulil Unuura uwo i duna kaƧupana Ƨi nƧaak bti.

¹¹ Woli bamoban aňoot du uruha, nakdo kaƧaaf uko wi nakyaan kaƧup, uko unkyaan kabi Ƨi bkowan wal mēnt naƧupan wa, Ƨiki mēnt an nakdoon kaƧiini, Uhaaš wi NašibaƧi wa.

¹² Ñaan alun kakeešaar abuk ašin kado bafiƧa. Ašin napoƧ alun kakeešaar abukul kado bafiƧa, bapoƧ banaƧara bajug baka kado bafiƧ baka.

¹³ Katim ki naan kaƧu bañaan bti bašooran. Kē anšaan amēban kaliint te kaban, abuur. »

*Mnhaj mnweek
(Maci 24.15-22; Luk 21.20-24)*

¹⁴ Yetu akak aji : « Woli nawin uko uwuƧaan maakan unjaan uƧopan* kē uwo Ƨi dko di uwoon uunwo kawo – Iwi inkleyiirun yikrēnēn. Bañaan bankwoon du utaak wi Yuda bakeeriin baƧi baya du inkun iweek.

¹⁵ AnƧoon du ušala awutan kaneejar uko ulon.

¹⁶ Anwoon du nƧeeh awutan kakakar bayeti bi nul du katoh.

¹⁷ Nnuur mēnt, baƧ bankwoon na iyin, na bankbootanun bawuƧan.

¹⁸ Nañehaan uko mēnt uwut kaban Ƨi wal wi ušubal na mpoj.

¹⁹ Nnuur mēnt nƧawo nnuur ni mnhaj. Mnhaj manwoon maambaan kawohara wi NašibaƧi aƧakun umundu ; kē mnhaj mntēnt mun maankak alun kawo nin uyaaš ulon kak.

²⁰ Kē woli Ajugun aantinktēn lah nnuur mēnt, nin ñaan aankduka duka kado kahēnt ; kē bañaan biki adatuƧ bašē Ƨu kē atiinkntēn nƧa.

²¹ Woli alon ajakan : “Natenan, Krittun awo du dko dan” kēme : “Awo du dko dimon” nakfiyaara.

²² Bañaan balun kanaƧa kaƧilan kaji bawoon Krittun na baƧupar NašibaƧi. Bado mlagre na iko iñonarēnaan pa woli bahilani baguur biki NašibaƧi adatuƧ.

²³ NaƧafaraan keeri, ddoobi Ƨupan iko bti inklun kabi. »

*Ubi wi Abuk Ñiint
(Maci 24.29-31; Luk 21.25-28)*

²⁴ « Ƨi nnuur mēnt, wi mnhaj manƧtēpun, unuur ujēmša, pli paankak anuur,

²⁵ njah najotna baƧi. Iko bti yi baƧi išinƧar.

²⁶ Wal mēnt, bašē bawin *Abuk Ñiint ado kabi Ƨi infēlun, awo na mnhina mnweek maakan na mndēm.

²⁷ Ayil wal mēnt nwanjut nƧaya dko bti Ƨi umundu, nƧaya du kaban ki baƧi na ki umundu nƧaƧonkrēn biki adatuƧ.

*Pjukan pi mnko
(Maci 24.32-35; Luk 21.29-33)*

²⁸ « Natenan Ƨi mnko : Wi inah ijunan jun pluuman kē itoh ikpēn naji nayikrēn kē pti pañogani.

²⁹ Hēnk di ukwohan pa an kak : woli nalun awin iko yan kē ibani, nameen kē Abuk Ñiint aňogi, awo Ƨi plēman.

³⁰ Na manjoonan, dƧupan, kawuun† ki kaanktēp bē iko yi bti iinwinanaa.

³¹ BaƧi na mboš nƧaba, kē nƧup ni naan nƧašē wo nƧaankba.

* **13:14** BaƧiiniyaan Ƨi uko wi kadun ki unton wi bagrek wi baƧuun du Katoh Kaweek ki NašibaƧi ; natenan Ƨi Daniyel 9.27; 11.31; 12.11. † **13:30** Kēme Umundu wi nƧwoon wi.

³² Kë unuur wi iko mēnt bti ikbiin, kēme woori mēnt, nin ñaan alon aamme me wa, mēnt nwanjut ni baṭi, mēnt nji Abukul a, Naṣibaṭi Paapa ṭaṅ ameen wa.

*Nawoon bten
(Maci 24.36-51; Luk 21.34-36)*

³³ « Naṭafaraan, nawoon bten, naamme wal wi uko mēnt ukbanuṅ.

³⁴ Uwo ji ñiinṅ ankyaan bayaas aṣe dukar balemp katoḥ, andoli na ulemp wi nul, aji na nayeṅ bgah awo bten.

³⁵ Nawoon keeri bten, naamme woori wi ajug katoḥ akbiin, naamme me abi na utaakal kēme na utejan mnjel, kēme uhaan nguk kēme na nfa.

³⁶ Nalipariin akur kur aban aṣe ṭenkan nawo ṭi bnoy.

³⁷ Uko wi nji kaṭupanaṅ, dṭup wa baṅaan bti, nawoon bten. »

14

*Bala pfiṅ Yetu
(Maci 26.2-5; Luk 22.1-2)*

¹ Ufettu wi ipoom indaṭ na *Ufettu wi Mbuur ṅaduka ṅnuur ṅtēb, kē baṅaan baweek na *bajukan Bgah baṣe la jibi bakdoli mntit kadoo kamob Yetu kafiṅa.

² Baji : « Nwut kado nin uko ulon ṭi ufettu, ji baṅaan babi baṣinṭar. »

*Ñaaṭ alon ajees Yetu ukēra ujuṅ ulil pṭēkēṅ ṭi bkw
(Maci 26.6-13)*

³ Yetu awo du ubeeka wi Betani du katoḥ ki Timon i bajaan badu namaak bdoo. Wi bawoon ṭi pde, ñaaṭ alon kē aṣe bi na ukēra ujuṅ ulil pṭēkēṅ ṭi pṭukar pmpoṭi pi banugnuṅ itaka itum. Ukēra mēnt ubo-manaan bko bi bajaan bado nardu abot atam maakan. Afom pa aṣe jeeṣ ukēra ṭi bkw bi Yetu.

⁴ Kē baṅaan balon baṣe wo baanlilani, baṅur ṅuran aji : « We ubaan awo ptoḥ ukēra pi ba? »

⁵ Woli bawaap lah wa baka uko umpeluṅ baluk bi uṣubal*, kajej itaka mēnt kawul bajuuk. » Badeebaṭer ñaaṭ.

⁶ Kē Yetu aṣe ji na baka : « Nawutana, we ukaan kē naknoorana ba? Ado uko unuura pa nji.

⁷ Bajuuk, nawo na baka ṅnuur bti, nahilan kado baka bnuura, wal wi naknumiin, kē nṣe wo mēnkwo na an ṅnuur bti.

⁸ Ado uko wi ahilanuṅ pdo, adobi ṭu ṭu ukēra ujuṅ ulil pṭēkēṅ ṭi uleef naan pa umoy.

⁹ Na manjoonan, dṭupan, dko bti di bakṭupuṅ Uṭup Ulil Unuura, baṭup kak uko wi ñaaṭ i adoluṅ, kaleṣna'a.

*Yuda Itkariyot aṭu na pwaap Yetu
(Maci 26.14-16; Luk 22.3-6)*

¹⁰ Yuda Itkariyot, alon ṭi banjaṅaan iṅeen na batēb aya du baṅaan baweek pwul baka Yetu.

¹¹ Wi batiinkuluṅ, balilani aṣe hoṅa itaka. Kē aṣe wo ṭi pla jibi akdoluṅ kadoo kawul baka Yetu.

Baṭaṣar Yetu babomandēr ufettu wi mn-jeeh

(Maci 26.17-25; Luk 22.7-13; Yowan 13.21-30)

¹² ṭi unuur uteek wi ufettu wi ipoom indaṭ, wi baṅaan bajaan bafin ṅkaneel pṭeṅanaan ufettu wi mnjeeh, baṭaṣar Yetu baji na a : « ṭuṅ di inaluṅ nja ṅbomandēr ideena kaṅah ki ufettu. »

¹³ Ayil wal mēnt baṭaṣarul batēb, aji na baka : « Nayaan du ubeeka, naya kayit na ñiinṅ alon ankuṅiin pdunk pi meel : naṭaṣana.

¹⁴ Katoḥ ki akneejuṅ, najakan na ajug katoḥ mēnt: “Najukan aji : ṭuṅ di meetṅ di akdeenunṅ pde pi ufettu na baṭaṣarul dawoon?”

¹⁵ Ayuujan meetṅ dhaan du bko duṭṭ danwoon na iko yi naknumiin bti, dul di nakyaan kabomandērun ṅhilna ṅde pde pi ufettu. »

¹⁶ Baṭaṣarul baya, aban du ubeeka, aṭenṅ kē iko iwo bti jibi ajakuṅ na baka kē babo-man pde pi ufettu.

Yetu aṭup kē alon ṭi baṭaṣarul aluṅ kawaapa

(Maci 26.20-25; Luk 22.14; natenan ṭi Yowan 13.21-30)

* 14:5 Uko umpeluṅ baluk bi ṅnuur iṅeen-week ṅyaas ṅwajanṅ.

17 Wi utaakal ubanuñ, Yetu aban na baṭaṣarul iñeen na batëb.

18 Wi baṭoon awo ti pde, Yetu aji : « Dṭupan, na manjoonan, alon ti an, ankn-deen na nji alun kawaapën. »

19 Bajootani, kë andoli aṣë wo ti phepara aji : « Woon nji a i? »

20 Kë aṣë ji na baka : « Alon ti an baṭaṣar naan iñeen na batëb, ankṭuun kañen na nji ti praata.

21 Aa, *Abuk Ñiint awo kakeṭ jibi upiitaniin ti a ti Ulibra wi Naṣibaṭi, kë anṣaan awula aṣë wuṭan. Uhokan lah awo aankbuka. »

*Yetu aṭup aji Piyeer alun kapok pme'a
(Maci 26.26-29; Luk 22.17-20,31-34)*

22 Wi bakdeen, Yetu aje kapoom, abeeb Naṣibaṭi, akitëṣ ka, awul baka aṣë ji : « Najejan, uleef naan wii wi. »

23 Abot aje pnkalame pi poot, wi abeebun Naṣibaṭi aba, aṣë wul baka badaan, kë badaan bukal bti.

24 Aji na baka : « Pñaak pi naan pii pi, pankntulun pa pntuk pweek maakan, pi Naṣibaṭi aṭenanaanun bhoṅar.

25 Dṭupan, na manjoonan, nin mënka adaan poot te unuur wi iko bti ikkakun ihalu du Pṣih pi Naṣibaṭi. »

26 Bayeeh añaamarën aba, aṣë pën pya du *Pnkun pi Mnoliwera.

27 Yetu aji na baka : « An bti nadukën, jibi upiitun ti Ulibra wi Naṣibaṭi :

“Dkob nayafan kafin,

ḡkaneel ḡaṣë ḡawayṣër”✠

28 Kë wi nji kanaṭiin ti pkeṭ, djot kadun kayoonkan du Galilay. »

29 Piyeer aji na a : « Woli bañaan bti baya aduku, nji mënkduku! »

30 Yetu aṭeema aji : « Na manjoonan dṭupu, na utejan wi, ji uguk udo kahaan uyaaṣ utëbantën, iwi, ipok nyaaṣ ḡwajant kaji iimme'ën. »

31 Kë Piyeer aṣë taman maakan aji : « Woli ddoo wo i pkeṭ na iwi, nin, mënkpok kaji mëmme'u. » Kë bukal bti bakak aji hañ.

*Du Gettemaniya
(Maci 26.36-46; Luk 22.40-46)*

32 Baban du dko di bajaan bado Gettemaniya kë Yetu aṣë ji na baṭaṣarul : « Naṭoon ti, dya pñehan Naṣibaṭi. »

33 Aje na a Piyeer, Yakob, na Yowan aṣë jun phaajala na ptiink mnhaj ti uhaaṣ wi nul.

34 Aji na baka : « Uhaaṣ wi naan ujootani, pjootan pdiṭ maakan kë ndo kita ; nadukiin ti nawo bten. »

35 Kë wi ajohariin aya low ntiṣu, aṣë jot ti mboṣ añehan Naṣibaṭi, aji woli uhilan lah kawo, mnhaj mankmbiin mi manlowa.

36 Aji : « Abba†, Paap, iwi inhiniin iko bti, lowaan mnhaj mi ti nji ; uṣë uwut kawo uko wi nḡalun, wi inḡalun ukdolaniin.

37 Yetu akak aṣë ṭenk baṭaṣarul kë bakḡoyënt, kë aṣë ji na Piyeer : « Timon, inḡoyënt? Iinhilan awo bten uwoori uloolan ṭañ.

38 Nawoon bten nado kañehan nawutna kajot ti kaguuru. Uhaaṣ wi nan unḡal pdo bnuura kë ḡleefan ḡaṣë wañ uforta. »

39 Akak aya alow baka añehan Naṣibaṭi awo ti pkakalëṣ uṭup wi aṭupun ti kateeku.

40 Awuḡṣa akak, aṭenk baṭaṣarul kë bakḡoyënt, kēṣ ki baka kaditḡ bḡoy, baamme uko wi bakteemulun.

41 Yetu akak uyaaṣ uwajantën du baṭaṣarul aṭenk kë bakḡoyënt aṣë ji na baka : « Naḡoyëntën, nanoorfënan. Uko mënt ubaa. Wal wi *Abuk Ñiint awoon i kawulana ti iñen yi bado buṭaan ubani.

42 Nanaṭiin nya! Natenan, ankwaapnun aḡogi, awii wi. »

*Bamob Yetu
(Maci 26.47-56; Luk 22.47-53)*

43 Ti dko mënt, wi Yetu ahunun kaṭiini, kë Yudaṭ, anwoon alon ti banjañan iñeen na batëb, aṣë wuj na pntuk pi bañaan banwoon na ikej na induk. Baṭen baweek na *bajukan Bgah na bantohi bayilun baka.

44 Yuda, anwaapulun aji na baka, hënk di di nakmeenun ñaan mënt, aji : « I nji kamookun, ula namobana, nawutan kado abuur. »

45 Wi abanaan ban aḡog Yetu aṣë ji na a : « Najukan » aṣë mooka.

46 Bukundu kë baṣë dëpa ti a amoba.

✠ 14:27 Fakariya 13.7. † 14:36 Abba : Ti uṭup uaramayik dawoon Paap.

47 Alonj ƚi banwoonj da apënan kej atib nalempar naŝih i baŝenan, abi fala fal kabaŝ.

48 Yetu kë aŝë ƚiini na baka aji : « Dwo nado buŝaan i, kë nado bi pmobën na ikej na induk? »

49 Nnuur bti dji kawo na an du Katoh Kaweek ki Naŝibaŝi kajukan, kë naam-mobën. Kë uko wi Ulibra wi Naŝibaŝi ujakuŝ uwoonj kadolana. »

50 Kë wal mënŝ, baŝaŝarul bti baŝë ƚi aduka.

51 Naŝaŝa alonj anguradiiŝ blaañ ƚañ akŝaŝuluŝ. Bamoba,

52 kë aŝë wutan blaañ aŝi byiŝu.

Bañooŝ Yetu du uruha wi bayuday

(Maci 26.57-68; Luk 22.54-55,63-71; natenan ƚi Yowan 18.13-15)

53 Bañooŝ Yetu du uko naŝih i baŝenan. Baŝenan baweek, bantohi na *bajukan Bgah bayit da bti.

54 Piyeer kë aŝë low du kafet aŝaŝa te du blay meet ƚi katoh kaweek ki naŝih i baŝenan. Aŝo na balemp atëma.

55 Baŝenan baweek na bawayëŝ bŝup bti bandukiŝ bala uko utapar Yetu kahilna kado bafiŝa aŝë wo baanwini.

56 Baŝum baji batapara kë nŝup ni baka nŝaŝë wo nŝaanji nŝayeenkiir.

57 Balonj baji banaŝa katapara kaji :

58 « Nŝiinka kë aji afom Katoh Kaweek ki Naŝibaŝi, ki iñen yi bañaan ibomanuŝ, kaŝë kaniw ƚi nnuur nŝwajanŝ, kalonj ki iñen yi bañaan iwoonj iinkboman. »

59 Baando tiinkar tiinkar ƚi uŝup wuŝ.

60 Naŝih i baŝenan anaŝa wal mënŝ anaŝ ƚi ptoof pi baka aŝë hepar Yetu aji : « Iinkhepna ƚi uko wi bañaan biki baktupun ƚi iwi i? »

61 Kë ul aŝë yompa yomp, aanji nin uko ulonj. Naŝih i baŝenan akak ahepara aji : « Naŝibaŝi i nŝaan nŝdëman, iwi iwoonj Krittu Abukul i? »

62 Yetu ateema aji : « Nji a. Kë naŝë luŝ kawinën nji *Abuk Nŝiint nŝo ƚi kadeenu ki *Andëmuŝ Maakan. Naluŝ kawina kak ado kabi na infëluŝ yi baŝi. »

63 Kë naŝih i baŝenan aŝë tow imiŝa yi nulŝ aji : « Ndoona we kak bamaar ba? »

‡ 14:63 Atow imiŝa yi nul pyuujna kë adeebaŝi.

64 Natiink bti kë akar Naŝibaŝi. We wi naŝaluŝ ƚi uko wi ba? » Kë bukal bti baŝë ji aduknaanaa, awo i pkeŝ.

65 Balonj bawo ƚi ptëfjëra, awuna kaara akoba aŝë ji na a : « Iwi, Naŝupar Naŝibaŝi, ŝupan nŝaan ankobiŝ. » Kë balemp baŝë wo ƚi pkoba.

Piyeer apok aji aamme Yetu

(Maci 26.69-75; Luk 22.56-62; natenan ƚi Yowan 18.15-18,25-27)

66 Wi Piyeer awoonj ƚi uŝeeh, du blay, kë nŝaŝ alonj ƚi balemp biki naŝih i baŝenan aŝë ban.

67 Wi awinuŝ Piyeer kë aktëma, aŝalana aŝë ji na a : « Iwi kak ibi wo na Yetu i Nataret. »

68 Kë aŝë pok aji : « Iji we? Mëndo me me uko wi inaluŝ pŝup. » Atool ppën du blay bi bdig [kë uguk uŝë haan].

69 Nŝaŝ nalemp awina aŝë wo kak ƚi pji na banwoonj da : « Awo ƚi baka. »

70 Kë Piyeer akak apok. Uunjoni kë banwoonj da baŝë wo ƚi pji na a : « Iwi, na manjoonan, iwo alonj ƚi baka, idoo wo i uŝaak wi Galilay. »

71 Kë aŝë mehna aji na Naŝibaŝi afëpa woli aankŝup manjoonan, awo ƚi pji : « Mëmme nŝiint i najakuŝ hënk. »

72 ƚi dko mënŝ kë uguk uŝë haan uyaaŝ utëbantën. Kë Piyeer aŝë leŝ uŝup wi Yetu abiŝ aji na a : « Ji uguk udo kahaan uyaaŝ utëbantën ipok nŝyaaŝ nŝwajanŝ kaji iimme'en. » Aŝi wal mënŝ, apën bdig awooni.

15

Bañooŝ Yetu du kadun ki Pilat

(Luk 23.1-5,13-25; Maci 27.1-2,11-14; natenan ƚi Yowan 18.28-38)

1 Wi nfa mambananj ban kë baŝenan baweek baŝë ƚo ayit na bantohi, na *bajukan Bgah na bañaan bti biki uruha wi bayuday. Bado kë batan Yetu aŝë nŝooŝa aya wul Pilat.

2 Kë Pilat aŝë hepar Yetu aji : « Iwi, iwoonj naŝih i bayuday i? » Kë ateem aji : « Iwi, ijakuŝ hanj. »

3 Baŝenan baweek batapara iko itum.

4 Pilat kë akak hepara : « Iinka uko ulonj uŝup i? Iinwin iko yi baktapariŝ bti? »

5 Kë Yetu aanteema teem nin uko ulonj, kë Pilat adoo ñonjar.

6 Ufettu undoli Pilat aji wutan pa bañaan biki ašihunj nakalabuš i baheparunj.

7 Kë ñiintj alonj i bajaanj bado Barabaat ašë wo ukalabuš, ul na bañaanj balonj banfinunj ñaanj wi bakyewlanunj ubeeka.

8 Pntuk pabi ašë wo ti phepar Pilat uko wi ajonunj kado baka.

9 Pilat aji na baka : « Nañal nwutanan naših i bayuday i? »

10 Ame kë bañenjan baweek bakuj Yetu, ukaanj kë bañija'a.

11 Kë bañenjan baweek bašë wuuk pntuk pañep ñep paji awutan baka Barabaat.

12 Pilat akak ajej bñup ašë ji : « We wi nji kadoonj keeri na i najaan nado naših i bayuday? »

13 Kë bakak ahuuran aji : « Pañana! »

14 Pilat aji na baka : « Buñaan bhonj bi bi adoonj ba? » Kë babaa huurana huuran maakan aji : « Pañana! »

15 Jibi Pilat añaalunj pdo uko unlilunj pntuk, awutan baka Barabaat, ašë do kë bakob Yetu na itintël, ašë wul baka a bapanj.

Bangoli babenj Yetu

(Maci 27.27-31; natenan ti Yowan 19.2-3)

16 Bangoli bañoof Yetu du blay bi katoh ki Pilat nantuna, ašë du batentj baka bti.

17 Bawoharëna bayeti bjeenkal jud, abot ašiiir iyiw ado ukël añu'a ti bkow*.

18 Bawo ti pnohntëna aji : « Nwulu mboš, iwi naših i bayuday. »

19 Bakoba ti bkow na pmul, atëfjëra abot añup ti kadunul, kawo ji badëmana.

20 Wi babenjulunj aba, bapënan bayeti bjeenkal akakana imiŝa yi nul, ašë pën na a pya kapanj ti krut.

Bapanj Yetu

(Maci 27.32-44; Luk 23.26-43; Yowan 19.17-27)

21 Bañu ñiintj alonj i katim ki Fimonj, i ubeeka wi Kiren ampënnunj uñeeh pkuña krut ki Yetu, awo ašin bi Alektandër na Ruff.

22 Bañoof Yetu du dko di bajaanj bado Golgota uwoonj « Kaheem ki Bkow. »

23 Bawula poot pi banaakrënuj na bko bi bajaanj bado miir kë apok pdaan.

24 Bapaña afaašiiir imiŝa yi nul, wi badolonj kanunj na mnlaak, katenna uko wi andoli akyitanaanunj.

25 Wi ñwoori kañeen kalonj ñabanunj wi wi bapanjulunj.

26 Bapiit ti bkowul duuñ ti krut uko unñunj kë bapaña, uwo « Naših i bayuday. »

27 Bapaña na balat batëb, alonj ti kadeenu ki nul, alonj ti kamayu. [

28 Kë hënk di di uko upiitunj ti Ulibra wi Našibañi udolaniin, uji : « *Banaakrëna na bado buñaan.* »]

29 Bankñëpunj bakar karana ašë bët bëtan ikow aji : « Mbeeh, mëntj iwi ijakunj aji iwat Katoh Kaweek ki Našibañi kašë kaniw ka ti ñnuur ñwajanñ i?

30 Heliin ti krut, ibuuran uleefu. »

31 Bañenjan baweek kak na *bajukan Bgah banaakiir abeña aji : « Abuuran balonj ašë wo aanhil pbuuran uleeful!

32 Aanwo Krittü naših i Itrayel i? Aheliin keeri hënkunj ti krut ñwin, ñšë ñfiyaar. » Biki bapanunj na a bado kara kak.

Pkeñ pi Yetu

(Maci 27.45-56; Luk 23.44-49; natenan ti Yowan 19.28-30)

33 Ti udiin unuur, unuur umara mara awunana, kë bdëm bašë wala ti umundu bti, ado ñwoori ñwajanñ.

34 Ti ñwoori ñwajanñ ñi pnak, Yetu kë ašë do pdiim aji : « Eloy, Eloy, lama tabaktani » uwoonj : « *Našibañi i naan, Našibañi i naan, we ukaanj kë iwutën?* »

35 Balonj banwoonj da, wi batiinkulunj, baji : « Natiinkan, adu *Eli. »

36 Alonj añi, atoop kalëmënt kantanunj ti pmul ti poot ptaakñaan, awula adaan, ašë ji : « Nayoonkan, ñten me Eli abi kawalana. »

37 Kë Yetu ašë do pdiim pweek ašë jëmŝa.

38 Błaañ bkëm maakan banjaanj baneenan bañaanj pneej du dko dyimanaan maakan di Katoh Kaweek ki Našibañi batowa ti ptoof.

39 Naweek i bangoli iñeen-week alonj anañ wal mëntj ataanj na Yetu. Wi awinunj jibi

* 15:17 Bado hënk anaaman na uko wi Fetar naših najeenkal ajaanj añu ti bkow. ✧ 15:34 Kañaam 22.2.

ajëmšiiñ, ašë huuran aji : « Ñiint i awo na manjoonan Abuk Našibaŋi. »

⁴⁰ Uka kak baat baloñ bannaŋun alow ašë ten, bi Mariya i utaak wi Magdala, Falome, Mariya anin Yakob nampoŋi na Yotet, bawo ŋi bakanj mënŋan.

⁴¹ Baat mënŋan bajaanj babi kaŋaš Yetu kabot kaŋenka wi awoonj du Galilay. Baat batum kak bampayiiñ na a du ubeeka wi Yerutalem bawo da.

Umoy wi Yetu

(Maci 27.57-61; Luk 23.50-56; natenan ŋi Yowan 19.38-42)

⁴²⁻⁴³ Utaakal ukeŋ udo bi ban, kē ñiintj aloñ i katim kawoonj Yotef, anwoonj i ubeeka wi Arimati ašë bi. Awo ñaanj antiinkaniinj ŋi uruha wi bayuday, awo ŋi pyoonk ubi wi Pših pi Našibaŋi. Aya na mntëñj ahepar Pilat puum pi Yetu wal mënŋ ŋiki unuur mënŋ uwo wi pbomandër pa unuur wi pnoorfën.

⁴⁴ Pilat aňonar kē Yetu adobi keŋ, wi wi ašaanj adu naweek i bangoli iñeen-week, ahepara me ujoni, wi akeŋun.

⁴⁵ Wi ateemulunj, kē ašë dinan Yotef ajej puum.

⁴⁶ Yotef anug blaañ bi ifaal, awalan puum pi Yetu ŋi kruŋ ašë bootan pa na ba, aya bëkan pa ŋi bhër bi bajipunj ŋi kabanj ki plaak. Ado kē bakël plaak pweek ŋi plëman pi bhër.

⁴⁷ Mariya i utaak wi Magdala na Mariya anin Yotet baten dko di babëkanulunj bnuura.

16

Baat baŋenk bhër kē bawo bjintj

(Maci 28.1-10; Luk 24.1-10; natenan ŋi Yowan 20.1-10)

¹ Wi *unuur wi pnoorfën wi bayuday uŋëpunj, Mariya i utaak wi Magdala, Falome na Mariya anin Yakob banug ukëra ujunj ulil pŋëkëñ katul tulan ŋi puum pi Yetu.

² ŋi unuur unŋaŋun unuur wi pnoorfën, na nfa kub wi unuur upënuñ, kē bašë ya du bhër bi Yetu.

³ Balaŋar aji : « In abaanj aya kakëluñ plaak panwoonj ŋi plëman pi bhër ba? »

⁴ Kē wi bašaanj akat këš ašë win plaak pandëmunj maakan kē pakëlanaa.

⁵ Baneej du bhër ašë win ŋi kadeenu ki baka naŋaša aloñ anwohariinj kamiša kafaatal kē aŋoo, kē bašë lënk maakan.

⁶ Aji na baka : « Naklënk, nala Yetu i Nataret, i bapanunj: anaŋa ŋi pkeŋ, aanwo ŋi. Natenan dko di bapiinŋanulunj.

⁷ Nayaan naji na Piyeer na baŋašarul bandukiinj: “ajotan kadun du Galilay, dul di nakwinnulunj jibi abiiñ aŋupan.” »

⁸ Bapën du bhër ašë ŋi, ñleef ŋaki na baka, kē babot aňonar maakan, palënk pi balënkunj paŋu kē baanŋup nin ñaanj uko uloñ te ado ban katoh.

Yetu apën awinana wi anaŋiinj ŋi pkeŋ

[
⁹ Yetu anaŋa ŋi pkeŋ na nfa mi unuur unŋaanunj unuur wi pnoorfën. Apën awinana duna ŋi Mariya i utaak wi Magdala, i abiiñ apënan ŋntaayi paaj na uloñ.

¹⁰ Aya aŋup uko mënŋ bambiiñ awo na Yetu banwoonj wal mënŋ ŋi puum awooni.

¹¹ Wi batiinkunj kē anaŋa ŋi pkeŋ, kē ul abot awina, baanfiyaara.

¹² Wi uko wanj uŋëpunj, Yetu apën awinana awo ji ñaanj nampaŋi ŋi baŋašarul batëb bankyaanŋunj aya du ufëŋ unwoonj du uŋëh.

¹³ Bukunj mënŋan bakak aŋup bandukiinj uko wi bawinunj, kē baanfiyaar baka kak.

¹⁴ Yetu abaañšaan apën awinana ŋi banjañan iñeen na aloolan wi baŋoonj ŋi umeeša pa pde, aňoman na baka ŋi uko wi bawoonj baanfiyaari na ŋi pdënëm pi ŋhaaš ŋi baka ŋiki wi anaŋiinj ŋi pkeŋ ašë pën awinana, baanfiyaar banwinulunj.

¹⁵ Akak aji na baka : « Nayaan ŋi umundu bti naŋup Uŋup Ulil Unuura bañaanj bti biki umundu.

¹⁶ Ankfiyaarunj kabot kayeenk batitmu abuur, kē anwoonj aankdi pfiyaarën aduknaana.

¹⁷ Iko yi ikyuujunj kē bafiyaari : Balunj kado kadook ŋntaayi ŋi katim ki naan. Balunj kaŋiini ŋŋup ŋyaanŋ.

¹⁸ Bajej ŋpula ŋi iñen yi baka. Woli badoo daan bnunk bankfiñarunj, nin uko uloñ uunkdo baka. Bapaf bamaakal iñen kaje-ban baka. »

¹⁹ Wi Yetu Ajugun aŋiiniinj aba, ašë deenana baŋi, aŋo ŋi kañen kadeenu ki Našibaŋi.

²⁰ Kë bařasarul bařë ya du dko bti ařup Uřup Ulil Unuura. Ajugun alemp na baka abot ayuuř kë uko wi bařupuuř uwo man-joonan na iko iřořarënaan yi bakdoluř.]

Uṭup Ulil Unuura wi Luk apiitun

Uṭup ujuni

Luk apiit nlibra ntëb. Uṭup Ulil Unuura wi Luk apiitun na Ulemp wi Banjañan. Luk ate ugrek bnuura. Awo nakuraar. Wi Pawulu ayaan pṭup bañaan banwoon baamme Naşibaṭi Uṭup Ulil Unuura, bukal bagakandërun. Wal mënt Luk aandobi me Naşibaṭi. Abaa bi kak kak naritton. Apiit ulibra wi bë aanwin Yetu. Aya ala bañaan bammeen Yetu ahepar baka bnuura jibi iko itëpari. Ajej Uṭup Ulil Unuura wi Markut apiitun ašë piit, jibi Maci adolon. Maci kak ajej ulibra wi Markut. Ṭi ulibra wi nul, Luk ajuk iko yi bayuday akuṭ ajuk iko yi banwoon baanfiyaar Naşibaṭi bawoon baammee. Apiit pa bañaan banteen ugrek banwoon baanfët ṭi Palettina. Aṭiiniyaan pntaali pi Yetu ajunna du Adam kadiimanaan kë Yetu awoon nabuuran bañaan bti. Woli ñaan aleyiir ulibra wi Luk aji win unjal wi Naşibaṭi adiimanun bañaan biki umundu upokun: bajuuk, bamaakal. Luk aṭiiniyaan kak Uhaaş wi Naşibaṭi na pñehan Naşibaṭi.

Hënk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Uko unkayi kë Luk apiit ulibra wi (1.1-4)
2. Hum di di Yowan Nabattaar na Yetu babukiin (1.5-2.52)
3. Yowan Nabattaar aṭup uko unklun kabi (3.1-20)
4. Batitmu bi Yetu na jibi Fatana akdoon na pguura ajuban (3.21-4.13)
5. Yetu aya aṭo du Galilay (4.14-9.50)
6. Yetu apenna Galilay atool pya Yerutalem (9.51-19.27)
7. Kanëm kabaañsaani ki Yetu ṭi mboş: pwayëş pi bawayşulun na pkeṭul (19.28-23.56)
8. Yetu anaṭa ṭi pkeṭ (24.1-12)
9. Yetu apen awinana ṭi kadun ki baṭaşarul ašë deenana du baṭi duṭ (24.13-53).

Ujuni

* 1:9 *Mnkulan* : Manjaan mantër du dko dyimanaan kadëmanan Naşibaṭi. Mnkulan, manwo pñaak pi bbeekar pankayun.

¹ Bañaan batum, badoonaan na ppiit, kaṭup iko bti inṭepun ṭi ptoofun.

² Bakakalëşun ya, jibi bammaarun abot awin na këş ki baka du ujuni, baṭupun baka ya. Bukal biki baṭuun pṭup *Uṭup Ulil Unuura.

³ Ukaan kë nşë şal aji, wi nheparun bnuura, aten iko bti jibi iyeenkiiri du ujuni, uyuk maakan nji kak npiitu, nṭupu bnuura jibi iko itëpari, iwi Teofil i mmaganun maakan,

⁴ ihilna ime kë iko yi bajukaniin iwo manjoonan.

Uwanjut uṭup Fakariya kë Yowan Nabattaar alun kabuka

⁵ Wal wi *Herod awoon naşih i utaak wi Yuda, naṭenan i Naşibaṭi alon awo da i bajaan bado Fakariya. Awo i pntuk pi baṭenan biki pşini pi Abiya. Aharul awo i pşini pi *Aaron naṭenan, katimul kawo Elitabet.

⁶ Bawo bukal batëb bti bañaan batool ṭi kadun ki Naşibaṭi, banjayi bataş uṭup na bgah bi Ajugun bti bnuura.

⁷ Kë başë wo baambuki, ṭiki Elitabet aanhilan pbuk, kë bakak awo bukal batëb bti bañaan bandoon abi ṭaf ṭaf.

⁸ Unuur ulon, Fakariya awo ṭi pdo bṭenan ṭi kadun ki Naşibaṭi, ṭiki pntukul pakaan na pdo ba.

⁹ Baṭenan baji bado kambiilun katen ñaan i Naşibaṭi adaton, kë ul, Fakariya adataniin ṭi baṭenan bti, pneej du *dko dyimanaan di Katoh Kaweek ki Naşibaṭi, katër mnkulan*.

¹⁰ Pntuk pi bañaan batum kë paşë wo ṭi pñehan Naşibaṭi du bdig, wal wi aktërun mnkulan.

¹¹ Ṭi dko mënt kë ašë win *uwanjut ulon wi Ajugun, kë unaṭ ṭi umban udeenu wi umeeşa utëri mnkulan.

¹² Fakariya alënk adiwşa, wi awinun wa,

¹³ kë uwanjut uşë jaka : « Fakariya, wutan kalënk! Uko wi iñehanun, utiinkana du Naşibaṭi : Elitabet aharu, alun kabukaru napoṭ ñiint, lunj iṭu'a katim ki *Yowan.

¹⁴ Alun kaṭiju mnlilan na mntan ; bañaan batum balun kalilandër kabuka ki nul.

¹⁵ Alun kawo ñaan naweek ṭi kadun ki Ajugun. Aanwo kalun kadaan nin poot.

*Uhaaş wi Naşibaţi ujunna pwo  i a du kayiŋ ki anin.

16 Aluŋ kakakan babak *Itrayel du Aju- gun, Naşibaţi i baka.

17 Aluŋ kado kapoş  i kadun ki Naşibaţi, na uhaaş na mnhina mi *Eli *Naţupar Naşibaţi, bapoţ bakakna batiinkar na başin baka, banwoon baanktaş Naşibaţi, bakak bawo na nşal ŋnuura ji bañaan banwoon baţool. Aluŋ kado pntuk pi bañaan, pabo- mand er bnuura pa Ajugun. »

18 K  Fakariya a e ji na Uwanjut: « Hum di di nji kadoluŋ, kadoo kame k  uko waŋ uwo manjoonan? D afi, k  ahar naan akak awo naweek. »

19 Uwanjut uteema aji : « Nji dwoon *Gabriyel! Dji kanaţ  i kadun ki Naşibaţi, kalempara. Ul ayilnuŋ, mbi n iini na iwi, n upu u up ulil wi.

20 Iinfiyaar uko wi n upiin, k  u e luŋ kadolana  i wal wi Naşibaţi adatuŋ, ikak keeri namum, kabiiş b up, te unuur wi iko m nt  yuŋ ikluŋiin kadolana. »

21 Wal m nt , k  bañaan ba e naţ ayoonk Fakariya a e la uko unkaan k  ajon maakan h nk du *dko dyimanaan.

22 K  wi ap nuŋ, aankak ahil p iini na baka. H nk di bañaan bameen k  aya ka mnwin du dko dyimanaan meet . Fakariya a iiniyaan na baka na i en  a n, k  pdiim paankp n.

23 Wi abaan ulemp wi awoon i pdo du *Katoh Kaweek ki Naşibaţi, a e kak kato- hul.

24 Uunjoni, k  Elitabet aharul a e mobana kayiŋ. Amen kayiŋ m nt  te kli ka een, a e ji  i uşal :

25 « K  h nk di di Ajugun alempuŋ na nji,  i wal wi adatuŋ, abuuranaan mnkow  i k ş ki bañaan! »

Uwanjut u up Mariya kabuka ki Yetu

26 Wi kayiŋ ki Elitabet kadoluŋ kli paaj, k  Naşibaţi a e yil *Gabriyel *Uwanjut du ubeeka wi *Na aret du utaak wi *Galilay

27 du neegani anwoon aamme  iin , i  iin  alon anwoon Yotef, i p ini pi *Dayi  naşih, ajokuŋ. Katim ki neegani aŋ kawo *Mariya.

28 Uwanjut uneej du katohul a e ji na a : « Dwulu mboş, iwi i Naşibaţi awuluŋ bnuura bi nul atuman. Ajugun awo na iwi. »

29 Wi Mariya atiinkuŋ u up waŋ a e  onar maakan, awo  i pşal, aji : « Pwul mboş pi pawo phon ba? »

30 Uwanjut k  u e ji na a : « Mariya, wutan kal nk ; Naşibaţi awulu bnuura bi nul.

31 H nk, iluŋ kawo na kayiŋ, kabuk napo   iin  ; luŋi i u'a katim ki Yetu.

32 Aluŋ kawo naweek. Baluŋ kado kadu'a Abuk Naşibaţi *And muŋ Maakan. Naşibaţi Ajugun, aluŋ ka oorana  i p ih pi *Dayi  ateem.

33 Ul akluŋ ka ijan p ini pi *Yakob bti, te mndani. P ih pi nul paankluŋ kaba. »

34 K  Mariya a e ji na uwanjut: « Hum di di uko m nt  wuŋ ukhilanuŋ kaluŋ kadolana, wi nwoon m ndobi me biin ? »

35 Uwanjut uteema aji : «*Uhaaş wi Naşibaţi uluŋ kahela  i iwi, Naşibaţi And muŋ Maakan a e guru na mnhina mnweek mi nul ji blifi. Ukaan k  napo  nayimanaan ankluŋ kabuka akdu'ana Abuk Naşibaţi!

36 Tenan, Elitabet, i nayi uŋ, andoon awo na af awo kak na kayiŋ ki napo   iin . Ul i bajakuŋ aanhil pbuk  awo  i kli paaj,

37  iki Naşibaţi aambiişna biişna nin ukoolan. »

38  i dko m nt , k  Mariya a e teem aji : « Nji, dwo nalempar Ajugun, uko m nt  uwoon jibi ijakuŋ! » Wi wi uwanjut wuŋ uyaan, aduka.

Mariya aya pwin Elitabet ayi ul

39  i ŋnuur m nt  ŋuŋ, k  *Mariya a e bomand er ataran pya du ubeeka ulon un- woon du inkun du Yuda.

40 Aya aban, aneej du uko Fakariya, a e wul Elitabet mboş.

41  i dko m nt , wi Elitabet atiinkuŋ pwul mboş pi Mariya, k  napo  a e şin ar du kayiŋul meet , k  *Uhaaş wi Naşibaţi u e tum  i Elitabet,

42 wi wi a aan ado pdiim pweek, aji : « Naşibaţi awulu bnuura apelan baat bti, abot awul napo  i iwoonaanuŋ  i kayiŋ bnuura bweek!

43 Nji dbaa wo wo in ba, kë anin Ajugun adoo poş aban du nji?

44 Wi ntiinkaaj tiink pwul mboş pi nu, kë napoş aşë lilan, aşın̄tar ti kayin̄ naan meet̄.

45 N̄naaj anfiyaaruŋ aji uko wi Ajugun aŋupuŋ uluŋ kadolana anuurandëni! »

Mariya ayeeh mnlilan mi nul

46 Kë *Mariya aşë teema aji :

« Uhaaş wi naan udëman Ajugun,

47 kë uşal wi naan uwo ti mnlilan wi Naşibaŋi abuuranaanuŋ,

48 ŋiki aŋo aten nji

nalemparul nandayanaan.

Hënkun̄ iwuun̄ yi ŋwal bti ido kadu'ën n̄naat nanuurandënaan,

49 ŋiki Naşibaŋi anhiniin̄ iko bti, ado pa nji iko inuura iweek maakan :

katim ki nul kayimani!

50 Mñaga mi nul manwo ti bañaaj biki iwuun̄ bti bankdëmanuluŋ.

51 Atar kañen adiiman mn̄hina mi nul agar bandëmanuŋ ikow yi baka.

52 Awalan başih ti pşih pi baka, aşë deen̄ banwalanuŋ ikow yi baka.

53 Awul banwoon̄ ti kanuma iko inuura, atuman aşë dook bayok, kë bakak iñen ijin̄.

54-55 Aŋënk bañaaj biki *Itrayel balemparul, ji kahoŋ ki abiin̄ ado başinun̄,

aleş ti mñaga mi nul,

*Abraham na pntaali pi nul, te mn̄ŋo. »

56 Mariya aŋo na Elitabet uko ji kli kwa-jan̄, abaa wuŋşa, aŋiis̄ kato hul.

Kabuka ki Yowan nabattaar

57 Wi unuur wi Elitabet awoon̄ i kabuk ubanuŋ, aŋij napoş n̄iinj̄.

58 Bakiŋtul na bayiŋtul, batiink kë Naşibaŋi ayuuja mn̄naga, aşë wo ti mnlilan na a.

59 Unuur uŋënk bakren̄, babi pwalan napoş *katëmp, kaşë kaŋu'a katim ki aşin̄ : Fakariya.

60 Kë anin aşë pok, aji : « Naŋu'ana katim ki *Yowan »

61 Kë başë teema aji : « Nin aloŋ ti bayiŋtu aanwo wo katim ki Yowan. »

62 Kë başë du aşin̄, ahepara na iñen katim ki analuŋ baŋu abukul.

63 Fakariya ado kë batemana iko ipiiti, aşë piit̄ aji : « Awo katim ki Yowan. » Bañaaj kë başë ñoŋar bti.

64 ŋi dko mënŋ mntum manhaabşa na a, pndemënt kë pafënşaa, kë aşë jun pŋiini, abeeb Naşibaŋi.

65 Bakiŋtul bti balënk, abot añaar. Kë iko intëpuŋ yuŋ imeeŋana, aniink utaak unwoon̄ du inkun̄ du *Yuda bti.

66 Bañaaj bti bahank iko yi batiinkun̄ du ŋhaaş, aşë ji : « we wi napoş i akluŋ kawo? » Mn̄hina mi Ajugun manwo na a na manjoonan.

Fakariya ayeeh mnlilan mi nul

67 Kë *Uhaaş wi Naşibaŋi uşë bi, aneej atum ti Fakariya aşin̄ napoş, kë awo ti pŋup̄ ji *baŋupar Naşibaŋi aji :

68 « Najoh ŋdëman Ajugun, Naşibaŋi i *Itrayel ŋiki abi ti nja, pbuuran bañaaj biki nul.

69 Anaŋan pa un, ti biki pşini pi *Dayiŋ nalemparul

Nabuuran i phina pweek,

70 Jibi abiin̄ aŋup̄ ti mntum mi baŋuparul bayimanaan bajon.

71 Aji ankmbiin̄, aluŋ kabuuranun̄ ti başooradun,

aluŋ kapënanun̄ ti iñen yi bampokun̄ un bti.

72 Hënk, Naşibaŋi adiiman mn̄naga mi nul ti bateemun̄ aşë leş kahoŋ kayimanaan ki adoluŋ.

73 Abi hoŋ *Abraham aşinun̄ amehna,

74 aji, atehun̄, kapënan ti iñen yi başooradun, abot ado kë ŋhil adëmana na mntëŋ,

75 ŋhilna ŋwo bajin̄ na baŋool ti këş ki Naşibaŋi,

ŋnuur bti ŋi ubida wi nun.

76 Kë, iwi, napoş i naan, iluŋ kadu'ana naŋupar *Andëmun̄ Maakan, Naşibaŋi iluŋ kado kapoş ti kadun ki Ajugun, kabomana b̄gah,

77 kaŋupna pntaali pi nul, kë aluŋ kabuuran baka,

wi akbiin̄ kapënan baka ti ipekadu yi baka.

78 Naşibaŋi atum na mn̄naga, ukaaj kë akluŋ kado kafiiŋun̄ na bjeehi banwoon̄ baŋi,

bannaamuŋ na bi unuur unkmayuŋ,

79 kajeehanaan banwoon̄ ti bdëm na ti ulimënt̄ wi pkeŋ,

kaŋijun̄ ti b̄gah bi mn̄jeeh. »

⁸⁰ Kë napoŕ, ul, ašë dëma dëm na uleef na uhaaş. Awo du dko di *pndiiš te unuur wi aluŕiŕ anaŕa, abi awinana ŕi baŕaaŕ biki İtrayel.

2

Kabuka ki Yetu

¹ Naših najeenkal anwoon *Fetar Aguttu ado wal mënŕan aji bapiiŕtan baŕaaŕ bti.

² Ppiiŕtan itim paŕ, panwoon pteek, padolana ŕi wal wi Kiriniyut awoon nanŕuŕa i utaak wi Firi.

³ Baŕaaŕ bti baya ppiiŕtan, andoli du ubeeka wi bateem.

⁴ Kë *Yotef ul kak anaŕnaana ubeeka wi *Nataret ŕi utaak wi *Galilay pya utaak wi Yuda, du Betleyem, ubeeka wi *Dayiŕ, ŕiki awo i pšini pi nul.

⁵ Aya pa ppiiŕtan da, ul na *Mariya, poonu i ajokuŕ, anwoyi na kayiŕ.

⁶ Wi bawoon ŕi Betleyem, kë wal wi Mariya awoon i kabuk, kë ušë ban.

⁷ Kë abuk napoŕ ŕiint, bajeenul. Abooŕana na ilaaŕ, apiiŕŕana ŕi kambëŕan, ŕiki baanŕënkber aka dko dpiiŕŕ du meet ŕi bayaanŕ.

Uwanjuŕ upën awinana ŕi kadun ki bayafan

(Maci 2.1-15)

⁸ ŕi utaak mënŕ wuŕ, bayafan baloŕ baji bafër du nŕeeh kayeŕ itani yi baka.

⁹ *Uwanjuŕ uloŕ wi Ajugun upën awinana ŕi kadun ki baka, kë mndëm mi Našibaŕi manšë jeehan baka, kë balënk maakan.

¹⁰ Kë uwanjuŕ ušë ji na baka : « Nawutan kalënk, dbi pŕupan uŕup unkluŕ kaŕiŕ mnlilan mweek ŕi baŕaaŕ bti :

¹¹ *Nabuuran Baŕaaŕ abuka ŕi utejan wi nŕa wi pa an, du ubeeka wi *Dayiŕ naših : ul awoon *Krittu Ajugun.

¹² Kë hënk di di nakyaan kayikrënaan napoŕ mënŕ: naŕënk babooŕana na ilaaŕ, bapiiŕŕana ŕi kambëŕan. »

¹³ ŕi dko mënŕ, kë pntuk pweek pi ŕwanjuŕ ŕi baŕi pašë wuj, anaakiir na uteek, ašë beeb Našibaŕi aji :

¹⁴ « Našibaŕi adëm du baŕi duuŕ, mnjeeh mi nul manwala ŕi mboš

pa baŕaaŕ biki aŕaluŕ! »

Bayafan baya Betleyem

¹⁵ Wi ŕwanjuŕ ŕakakuŕ baŕi, aduk baka, kë bayafan bašë ŕëlšër aji : « Nawulën ŕya te Betleyem, ŕya ŕwin uko unwoon, wi Ajugun adoluŕ kë ŕmee. »

¹⁶ Hënk di di bataranuŕ aya, baŕënk Mariya, na Yotef, na napoŕ aambaan abuka buka, kë apiiŕŕ ŕi kambëŕan.

¹⁷ Wi bawinuluŕ, ašë kakalëš uko wi *uwanjuŕ uŕupuŕ baka ŕi napoŕ mënŕ.

¹⁸ Baŕaaŕ bti bantiinkuŕ bayafan, baŕoŕar ŕi uko wi baŕupuŕ.

¹⁹ Kë Mariya, anin Yetu, ahank bnuura iko inŕëpuŕ bti ŕi kaŕëbul, ašë ŕalŕŕën ya.

²⁰ Bayafan bawuŕša wal mënŕ akak, ašë dëman Našibaŕi, abot abeeba ŕi iko bti yi batiinkuŕ akuŕ awin. Iko mënŕ yuŕ inŕëp jibi uwanjuŕ ujakuŕ na baka.

Bawalan Yetu katëmp

²¹ ŕi unuur uŕënk bakreŕ, wal wi pwala *katëmp pi napoŕ ubani. Kë baŕu'a katim ki Yetu, jibi *uwanjuŕ uŕupuŕ Mariya, wi awoon aandobi wo na kayiŕ.

Baŕiŕ Yetu aya adiiman du Katoh Kaweek ki Našibaŕi

²² Nnuur ŕabani ŕi *Yotef na *Mariya bawoon biki kabaaŕëš baŕow jibi *Bgah bi Moyit bajakuŕ. Baŕiŕ Yetu du ubeeka wi Yerutaŕem, kaya kadiimana Ajugun.

²³ Bado haŕ ŕiki upiit ŕi ulibra wi Bgah bi Ajugun, aji : « *Bajeen ŕiint awo kafah ki Ajugun.* »*

²⁴ Bawo i kado kak bafiŕar Ajugun ŕrikaŕe ŕŕëb, ukaš na waaŕ këme ŕbalab ŕŕëb ŕanhojuŕ, jibi Bgah bi Ajugun bajakuŕ*.

Fimeyoŕ abeeb Našibaŕi wi awinuŕ Yetu

²⁵ Kë ŕiint aloŕ ašë wo wal mënŕ du Yerutaŕem, anwoon katim ki Fimeyoŕ. Awo ŕaaŕ anwoon naŕool ŕi këš ki Našibaŕi abot adëmana bnuura. « Awo wo ŕi pyoonk wal wi Našibaŕi akwentuŕ mnkuul mi *İtrayel. » Kë *Uhaaş wi Našibaŕi ušë wo ŕi a.

²⁶ Uhaaş wi Našibaŕi ubi ŕupa kë aankkeŕ, bë aanwin Krittu, i Ajugun ayiluŕ.

²⁷ Uhaaş wi Našibaŕi uŕija te du *Katoh Kaweek ki Našibaŕi. Kë wi bajug Yetu

* 2:23 Ppën 13.2,12,15. * 2:24 Bgah 12.8.

bañijulun da, pya kado uko wi *Bgah bi Moyit bajakun,

28 Timeyon ayeenka ti iñen, abeeb Naşibați, aşë ji :

29 « Ajugun, kahon ki nu kadolanaa, hënkun ihilan kawutan nalemparu, aya na mnjeeh,

30 tiki dwın na kës ki naan mbuur manwoonun du iwi,

31 mi ibomanun ti kës ki umundu bti.

32 Dwın bjeehi bankdoliin imeetana ti banwoon baanwo *bayuday kabot kawo pdëm pi İtrayel pntaali pi nu. »

Timeyon ațup uko unklun kabi

33 Aşın Yetu na anin bañonari jibi batiinkun Timeyon kë aktiiniyaan uko wi nul.

34 Kë Timeyon aşë ñehan Naşibați bnuura pa baka, abaa ji na *Mariya anin Yetu : « Tenan, Naşibați adaturun napot i, ul aktijun pjot na pnața pi bañaan batum ti *İtrayel. Alun kado kadiiman mnhina mi Naşibați, bañaan balun kado kalața.

35 Hënk, nşal njammeiin ti nhaaş ni bañaan batum, njalun kameetana. Kë iwi Mariya, pjootan palun kalunanu kațëb ji kakej. »

Aana ațup uko unkmbiin

36 Uka ñaaț alon *Națupar Naşibați i katim ki Aana, awo abuk Fanuwel, i pşini pi Ater. Adobi wo wo ñaaț naweek, aniima nşubal paaj na ulon

37 aşë duka nayoț. Aana mënț aka nşubal iñeen bakren na nbaakër. Aanji low *Katoh Kaweek ki Naşibați, kaşë bi duka duka ti plempara, ti pyiman na pñehan.

38 Aban da wal mënț aşë wo ti pbeeb Naşibați abot ațiiniyaan uko wi napot, bañaan bti bankyoonkun mbuur mi Yerutalem.

Pkak Nataret du utaak wi Galilay

39 Wi *Yotef na *Mariya babaan pdo iko bti jibi Bgah bi Ajugun bajakun, bawugşa akak utaak wi *Galilay, du Nataret, ubeeka wi baka.

40 Napot adëm na uforta, na uşal untuņa, kë bnuura bi Naşibați babot awo na a.

Yetu ațo na bajukan Bgah du Katoh Kaweek ki Naşibați

41 Na nşubal, bajug Yetu baji baya *Ufettu wi Mnjeeh du Yerutalem.

42 Kë wal wi Yetu adolon nşubal iñeen na ntëb, kë başë tija, ji udolade wi baka.

43 Wi ufettu uțepun, bawugşa akak, kë Yetu napot aşë duka Yerutalem, kë bajugul baamme.

44 Banuur aji Yetu awo ti pntuk pi bañaan bankyaanun na baka, bapoş ado unuur upëb abaa nața pla'a, ahepar na bayit baka, na biki bameerun.

45 Wi bawoon baanwina, aşë wugşa pla'a te Yerutalem.

46 Ti unuur uwajanțen, bațenka du *Katoh Kaweek ki Naşibați, kë ațo ti ptoof pi *bajukan Bgah bi Moyit, atiink baka, abot ahepar baka iko ilon.

47 Bañaan bti banktiinkulun bañonar ti mntit mi nul, na jibi akteemun bajukan baweek.

48 Wi bajugul bawinulun, bakak añonar maakan. Kë anin aşë ji na a : « Abuk naan, ibaa dolun do we hënk ba? Tenan! Nji na şaaş nhaajala maakan awo ti pla'u. »

49 Kë Yetu aşë teem aji : « We ukaan kë nakla'ën ba? Naamme kë dwo i kawo ti katoh ki Paapa i? »

50 Kë bajugul başë paam uțup mënț.

Yetu atiink bajugul

51 Wi wi Yetu aşaan awugşa akak *Nataret na bajugul, aji tiink baka. Kë anin ahank ti kațëb ki nul iko bti yi atiinkun abot awin.

52 Yetu kë aşë dëm, na uşal, na uleef. Kë Naşibați na bañaan bti babot alilandëra.

3

Naşibați ayil Yowan Nabattaar

(Maci 3.1-6; Markut 1.2-6; natenan ti Yowan 1.19-23)

1 Uwo ti wal wi Tiber *Fetar awoon ti uşubal uțenk nşubal iñeen na kañeen wi awoon naşih najeenkal*, kë Pont-*Pilata awo nantuņa i utaak wi Yuda, kë *Herod awo nantuņa i utaak wi *Galilay, Filip naweek Herod kë awo nantuņa i ntaak ni İture na

* 3:1 Naşih najeenkal awo naşih i Rom na i ntaak ni baromej batehun. Aji tu nantuņa ti utaak undoli wi batehun.

Trakonitid, kë Litaniyat awo nantuja i utaa wi Abilen,

² Ți wal wi AnaȚ na Kayif bawoon *baȚeȚan baweeek biki NaȚibaȚi. Ți uȚubal mēnȚ *Yowan abuk Țakariya awo du *pndiiȚ, kë NaȚibaȚi aȚē Țiini na a, awula uȚup wi nul.

³ Wi wi aȚaan ajun pȚaay Ți utaa bȚi unȚoȚun bdēk bi Yordan, aji na baȚaan: « Nawutan pȚuban, naȚēlēȚ Țbida, nado *batitmu, NaȚibaȚi aȚē pēnanan ipekadu. »

⁴ Kē hēnk di uko wi *Itayi *NaȚupar NaȚibaȚi apiitun Ți Ulibra wi NaȚibaȚi udolaniin, apiit aji :

« Pdiim ploȚ pahuuran du pndiiȚ aji :

“Nabomaan bgah bi Ajugun aklun kaȚēpna,
nadolana ilēl itool!

⁵ InȚiir ilun kafukana,
inkun iweek na impoȚi ifom kaliȚran na igah.

Igah inȚotun ikak itool.

Igah inȚēkrētiȚ ikak idaan.

⁶ Hēnk, baȚaan bȚi balun kawin jibi NaȚibaȚi abuuranuȚ un.” »*

Uko wi pdo, kawutna pȚuban

(Maci 3.7-10)

⁷ *Yowan aji ji na pȚuk pweek pi baȚaan panjaan pabi Ți a pyeenk *batitmu : « An, nawo pntuni pi Țnfunan! In ahoopaȚanaȚ aji naȚi udeeb wi NaȚibaȚi unkmbiin ba?

⁸ Nadolan keeri iko inkyuunȚun kë nawut pȚuban abot aȚēlēȚ Țbida ; nawutan kaȚal kaji : “Țwo biki pȚini pi Abraham!” DȚupan : NaȚibaȚi ahilan kakakan mnlaak mi babak *Abraham.

⁹ PȚibi padobi bēkan bēkan Ți mnko uȚeeh, bko banwoon baankbuk mnko mnuura bafal kafēl du bdoo. »

¹⁰ PȚuk pi baȚaan pahepara aji : « Kē Țbaa do do hum ba? »

¹¹ Kē ateem baka aji : « AnkaȚ imiȚa itēb, apēnan kalon kaȚen anwaanunȚ. AnkaȚ uko ude, afaaȚiir na anwaanunȚ ! »

¹² *Bakobraar daaȚa balon babi kak pdolan batitmu, aȚē hepara aji : « Najukan, we wi Țwoon kado? »

¹³ Kē aji na baka : « Nakhepar kapelan wi baȚu'anaȚ pyeenk. »

* 3:6 Itayi 40.3-5.

¹⁴ Bangoli bahepara kak, aji : « Kē un, we wi Țwoon kado? » Kē ateem baka aji : « Nawutan kaȚeh nin Țaan alon itaka na uyoh, këme Ți ȚȚilan, naliȚan Ți baluk bi nan. »

Yowan aȚiiniyaan Țaan anklun kabi

(Maci 3.11-12; Maci 1.7-8; natenan Ți Yowan 1.24-28)

¹⁵ Jibi baȚaan bȚi bakyoonkun uko unwoon wi pbi aȚē Țal aji : « Wom *Yowan awoon *Krittu? »

¹⁶ Kē Yowan aȚē Țiini na baka bȚi aji : « Țji, dji kabattaaran na meel. Kē, anȚaan alun kabi aȚē dēm apelēn maakan, mēndoo Țoom Țoom kaȚup pȚēnēȚa iȚapaat. Ul aklun kabattaaran na *UhaaȚ wi NaȚibaȚi na bdoo.

¹⁷ Awo na kaȚēȚ Ți iȚen, aweey kaȚēȚ pȚiȚ na plēfar. Aya kator pȚiȚ Ți pnkuȚi, kaȚē kafēl plēfar du bdoo banwoon baankȚēmȚa. »

¹⁸ Yowan akak ajukan pȚuk pi baȚaan iko itum, ameeȚanaan baka *UȚup Ulil Unuura.

Bawat Yowan Nabattaar ukalabuȚ

¹⁹ *Herod nantuȚa aȚej Herodiyana ȚaaȚ i naweeekul akak ado iko iwuȚaan itum ilon kak, ukaȚ kë *Yowan anȚoman na a.

²⁰ Kē Herod, abaa beeh beeh ado kak buȚaan blon: Awat Yowan ukalabuȚ!

Batitmu bi Yetu

(Maci 3.13-17; MarkuȚ 1.9-11)

²¹ Wi baȚaan bȚi bakdolanunȚ *batitmu, Yetu kak ado batitmu. Wi awoon Ți pȚehan NaȚibaȚi, kë baȚi baȚē haabēȚa.

²² Wi wi *UhaaȚ wi NaȚibaȚi uȚaan awala Ți a, awo wo ji ubalab ufaatal. Kē pdiim ploȚ paȚē pēna baȚi, aji : « Iwi, iwoonȚ Abuk naan, dȚalu maakan, dmaganu. »

PȚini pi Yetu

(Maci 1.1-17)

²³ Yetu aka uko ji ȚȚubal iȚeen ȚwajaȚ wi ajununȚ pȚukan baȚaan. Ți uȚal wi baȚaan bȚi, Yetu awo abuk YoteȚ, i Heli,

²⁴ i Mattat, i Lewi, i Melki, i Yanayi, i YoteȚ,

²⁵ i Matatiya, i Amot, i Nahum, i Hetli, i Nagayi,

²⁶ i Maat, i Matatiya, i Femeyin, i YoteȚ, i Yoda,

27 i Yowanan, i Reta, i Terubabel, i Falatiyel, i Neri,
 28 i Melki, i Adi, i Kořam, i Elmadam, i Er,
 29 i Yetu, i Eliyeter, i Yorim, i Mattat, i Lewi,
 30 i Timeyoy, i Yuda, i Yotef, i Yonam, i Eliyakim,
 31 i Meleya, i Mena, i Matata, i Natan, i Dayiř,
 32 i Yete, i Yobed, i Boot, i Fala, i Naaton,
 33 i Aminadab, i Admin, i Arni, i Hetrom, i Peret, i Yuda,
 34 i Yakob, i Itaak, i Abraham, i Terah, i Nahor,
 35 i Ferug, i Ragawu, i Falek, i Eber, i Fala,
 36 i Kayinam, i Arfaktad, i Fem, i Nowe, i Lamek,
 37 i Metutela, i Henok, i Yaret, i Malalalel, i Kayinam,
 38 i Enot, i Fet, i Adam, i Nařibaři.

4

Untaayi Uweek udo na pguur Yetu du pndiiř
 (Maci 4.1-11; Markut 1.12-13)

1 Wi Yetu anřumun na *Uhaař wi Nařibaři awoonun bděk bi Yordan, kę Uhaař wi Nařibaři uřę řnoořa du *pndiiř.

2 ři řnuur iřeen řbaakę ři adolon da, Untaayi Uweek udo na pguura ado buřaan. řnuur męntę bti aandee, ukaaę kę ubon ukde'a wi řařępun.

3 Kę Untaayi Uweek uřę ji na a : « Woli iwo Abuk Nařibaři, kji na plaak pi pakak kapoom. »

4 Kę Yetu ařę teem wa aji : « Upiitana aji : “Męntę uko ude řař umębanun ubida wi řaaņ.” »

5 Untaayi kę ukak apayana bko duuř ařę diimana byaař bloolan řtaak bti ři umundu,

6 ařę jaka : « Dwulu přih na pyok pi řtaak ři bti, řiki bawulęn waņ męnřan, kę nhinan kařen ya řaaņ i nřalun.

7 Woli iņup ři kadun naan, adęmanaan, kka iko męntę yi bti. »

8 Kę Yetu akak ateema aji : « Upiitana aji : “Ajugun, Nařibaři i nu řař i i iwoon kadęman, kę ul řař i i iwoon kado kalempar.” »

9 Kę Untaayi Uweek ukak ařnoořa Yerutalem, apayana ři břuk bi *Katoř Kaweek ki Nařibaři duuř, ařę ji na a : « Woli iwo Abuk Nařibaři, klut kajot.

10 Kę hęnk di di upiitun ři Ulibra wi Nařibaři aji : “Alun kado řwanjut ři nul řado kayeņu.”

11 Ukak apiitana aji : “Nalun kajeju jej, kaři ihubta ři plaak plon.” »

12 Kę Yetu ařę teem wa aji : « Upiitana aji : “Tinwo kado katen me Ajugun, Nařibaři i nu ahinan pdo uko wi ajakuņ.” »

13 Wi Untaayi Uweek udolon iko bti pa pguur Yetu ado buřaan, ulowa, adun awuta.

Yetu akak du utaak wi Galilay
 (Maci 4.12-17; Markut 1.14-15; natenan ři Yowan 4.1-3,43-46)

14 Mnřina mi *Uhaař wi Nařibaři manřon Yetu, akakana *Galilay. Katim ki nul kameęana ři utaak bti.

15 Aji jukan ři *itoh iřehanaani yi baka, kę bařaan bti bamagana.

16 Yetu aya *Nataret di akuřnaaniin, aya aneej du *katoř kařehanaani ki bayuday ři *unuur wi pnoorfęn, jibi ajonun kado. Anařa aya pleyiir Ulibra wi Uřup wi Nařibaři,

17 kę bařę leyiir kafah ki *Itayi *Nařupar Nařibaři apiitun. Wi ahaabřun wa, ařę win dko di bapiitun aji :

18 « Uhaař wi Ajugun uwo ři ři
 adatęn aji nřup bajuuk *Uřup Ulil Un-
 uura.

*Ayilęn ři na bakalabuř balun kawutan baka
 ři na bakuul balun kawin,
 mbuuran bambiinkniin biki baknooranun.*

19 *Ayilęn kak nřup uřubal wi Ajugun akdi-
 imanun bnuura bi nul.* »

20 Yetu adęt ulibra wal męntę, awul wa nalemp i katoř kařehanaani, ařę řo. Bařaan bti ři katoř kařehanaani kę bařę jabana kęř.

21 Kę ařę řiini na baka aji : « Nřa di, uřup wi ukak manjoonan ři an nanktiinknuņ. »

22 Banktiinkulun bti bamařa, abot aņonar ři nřup řnuura ři akřupun baka. Wi wi bařaan aji : « I męnřan, aanwo abuk *Yotef i? »

²³ Kë Yetu aşë teem aji : « Dme bnuura kë naleşanaan uhoñ unjakun aji : “Iwi naku-raar, duni ijeban uleefu” kakuţ kajakën : “Baţupun uko wi idolon du ubeeka wi Kapernawum. Kaki ido han ţi ubeeka wi nu!” »

²⁴ Yetu abot aji na baka : « Dţupan na manjoonan : Nin alon ţi baţupar Naşibaţi aambaan katiinkana bnuura du mboş mi kabuka ki tul.

²⁵ Manjoonan mii mi, dţupan wa : Baat bayot batum babi wo du *Itrayel ţi wal wi *Eli, wi uşubal udoon ŋşubal ŋwajanţ na kli paaj wi uwoon uunşubi, kë ubon uweek ukak awo ţi utaak bti.

²⁶ Kë Naşibaţi aşë wo aanyil Eli du ŋaaţ alon ţi baka, abaa ţep ţep ayila du ŋaaţ nayot alon anfeţun du ubeeka wi Farepta du utaak wi Fidon.*

²⁷ Bamaak bdoo bakak atum ţi Itrayel ţi wal wi Elite Naţupar Naşibaţi. Kë aşë wo aanjeban nin alon ţi baka. Naaman i utaak wi Firi i i aţepun ţep ajeban.* »

²⁸ Wi baŋaan banwoon ţi katoh kañehanaani ki bayuday batiinkun uko wi aţupun aşë deebaţ bti.

²⁹ Banaţa apul pulan Yetu, apenan bdig bi ubeeka, aŋooţa te du pnkun duuţ, pi baniwun ubeeka wi baka, kahilna kawuuka du uţeeh.

³⁰ Kë aşë ţep ţi ptoof pi baka, aya na bgahul.

*Yetu ajeban ŋiint i untaayi uneejun
(Markut 1.21-28)*

³¹ Yetu aya wal mēnt Kapernawum, ubeeka ulon wi utaak wi *Galilay, ţi *unuur wi pnoorfēn wi bayuday, awo ţi pjukan baŋaan.

³² Banktiinkulun baŋonar maakan ţi pjukan pi nul, ţiki ŋţup ŋi nul ŋawo na mnhina.

³³ Kë ŋiint alon i untaayi uneejun, aşë wo ţi *katoh kañehanaani ki bayuday. Awo ţi phuuran aji :

³⁴ « Ay, iwi Yetu i *Nataret we wi ŋkaarun ba? Ibi bi ptokun i? Dme ŋaan i iwoon: Iwo ŋaan nayimanaan i Naşibaţi ayilun. »

³⁵ Kë Yetu aşë lēbar na wa, aji : « Yompaan mntum, pēnan ţi ŋaan! » Kë untaayi uşë

wat ŋiint ţi kadun ki baŋaan bti, aşë pēn ţi a, uundola nin buţaan blon.

³⁶ Wal mēnt baŋaan kë başë ŋonar fuţ, aţupar aji : « Uţup wi uwo uhon? Aji ŋiini na ŋntaayi kado pdiim na mnhina ji naşih, kë ŋaji ŋapēn! »

³⁷ Kë uko wi Yetu uşë meeţana meeţana pya ţi ŋfēţ ŋanŋogun da bti.

*Yetu ajeban bamaakal batum
(Maci 8.14-17; Markut 1.29-34)*

³⁸ Wi Yetu apēnun du *katoh kañehanaani ki bayuday, aya aneej du uko Fimon. Anin ahar Fimon amaak wal mēnt, kë uleef uyik na a maakan, kë başë ŋehan Yetu ado uko ulon pa a.

³⁹ Kë aşë juţ ţi ŋaaţ un, alēbar na pmaak, kë papēn ţi a. ŋi dko mēnt kë ayootan Fimon abi naţa naţa ajun pwul baka iko ide.

⁴⁰ Wi utaakal ubanun, baŋaan bti bankaŋ bamaakal banwoon na mmaak mntum kë baţij baka du Yetu. Aji paf kañen ţi andoli, abi jeb jeb.

⁴¹ ŋntaayi kë ŋakak apēn ţi baŋaan batum, aşë huuran aji : « Iwo Abuk Naşibaţi! » Kë Yetu aşë bēg ŋa, aandinan ŋa ŋaţup, ŋiki ŋame kë ul awoon *Krittu.

*Yetu aya pţup Uţup Ulil Unuura du utaak
wi Yuda*

(Maci 4.23; Markut 1.35-39)

⁴² Wi unuur ujintaŋ jinta, kë Yetu aşë pēn, aya du dko dangaagun. Baŋaan batum kë başë wo ţi praba. Wi bawinulun, baŋal pmēbana, awut kaya kaduk baka.

⁴³ Kë aşë ji na baka : « Dkak awo i kaţup *Uţup Ulil Unuura ţi uko wi *Pşih pi Naşibaţi du ŋbeeka ŋundu, wan ukaŋ kë Naşibaţi ayilēn. »

⁴⁴ Hēnk di aşaan aji ţup Uţup Ulil Unuura ţi *itoh iñehanaani ţi utaak wi Yuda.

5

*Baţaş Yetu bateek
(Maci 4.18-22; Markut 1.16-20; natanan
ţi Yowan 1.35-51; 21.1-11)*

¹ Unuur ulon wi Yetu anaţun ţi kaban ki *bdēk bi Genēaret, kë baŋaan başë fooya atum, ptiinkna Uţup wi Naşibaţi.

* 4:26 1 Başih 17.8-16. * 4:27 2 Başih 5.1-14.

2 Wi wi aŝaan awin iŝeem itëb ti kaban ki bdëk. Batuh bawala ti ya, awo ti pwent iridiya yi baka.

3 Blon ti iŝeem mënt bawo bi ñiint alon i bajaan bado Fimon. Yetu apaya ti ba, aŝe ji na a aŝu kalow pkay, aŝe to ti bteem ajun pjukan pntuk pi baŝaan.

4 Wi aŝiiniin aba, aŝe ji na Fimon: « Johariin du dko di bdëk badiilnuŋ, naŝe nafël iridiya natuh. »

5 Kë Fimon aŝe teema aji : « Naweeke, ntuŋ utejan bti, nემmob mob nin utëb, kë wi iŝaan ajakën ndo wa, dfël iridiya. »

6 Bafël iridiya, amob nteb nantumuŋ ptum pan, kë iridiya idoo kak i kamar.

7 Wi wi baduun batuh batënt baka banwoon ti bteem btëbantën na iŝen, babi ptënk baka. Bukun babi aŝenk baka, kë batuman iŝeem itëb kë ido kak yi kajiiir.

8 Wi Fimon andu'aniin Piyeer awinuŋ uko mënt, ajot ti ihoŝ yi Yetu aji na a : « Ajugun, lowaan tiki dwo ñaan nado butaan. »

9 Aŝiini han tiki alënk adiwŝa ul na batëntul, ti btuh bi batuhun bi.

10 *Yakob na *Yowan babak Tebede banjaan balemp na Fimon bakak alënk maakan kak. Kë Yetu aŝe ji na Fimon: « Wutan kalënk, hënkun baŝaan biki ikkakun katuh. »

11 Wi bakakanaaruŋ kakan iŝeem du pkay, aŝe bi duk duk iko mënt bti, aŝaŝ Yetu.

*Yetu ajeban namaak bdoo
(Maci 8.1-4; Markut 1.40-45)*

12 Unuur ulon wi Yetu awoon ti ubeeka ulon, kë ñiint alon ammaakuŋ bdoo aŝe wo da. Wi awinuŋ Yetu, aŝe jot ti ihoŝul afët kaara ti mboŝ aŝehana aji : « Ajugun, woli inali, ihinan kakakanaan njint* . »

13 Yetu atar kaŝen abana, aŝe ji : « Aa, dnali, kakan ijinŝ. »

Ti dko mënt, kë pmaak pi bdoo pabi pën pën ti a.

14 Kë aŝe ji na a awut kaŝup nin alon uko untepuŋ. Aŝe jaka aji : « Duni iya iwinana du naŝenan Naŝibaŝi ibot ifinjar Ajugun uko wi *Moyit aŝuun pdo pa baŝow bi nu kadiimanaan baŝaan bti kë ijebi. »

15 Kë katim ki Yetu kaŝe meetana meetana pya. Baŝaan batum kë bakbi ptiinka kakut kajeb ti mmaak mi baka.

16 Kë ul, aŝe ji ya du dko dgaag kaŝehan Naŝibaŝi.

*Yetu ajeban ñiint anŝakmuŋ
(Maci 9.1-8; Markut 2.1-12)*

17 Yetu awo unuur ulon ti pjukan, kë *bafaritay balon na *bajukan Bgah baŝe wo ti bankntiinkuluŋ. Bawoona nŝët bti ni *Galilay na Yuda, na Yerutalem. Kë mnhina mi Ajugun manŝe winana ti pjeban pi akjebanuŋ baŝaan.

18 Wi wi biint balon banŝiji ñiint alon anŝakmuŋ ti kajiiin bawujuŋ. Bado na pneejana kabëkan ti kadun ki Yetu,

19 aŝe wo baanhilani tiki baŝaan batumi. Wi wi baŝaan apaya du btuk bi katoh ado bhër ti uŝan ahilna awalan ñiint anŝakmuŋ na kajiiin ti ptoof pi baŝaan, ti kadun ki Yetu.

20 Wi Yetu awinuŋ pfiyaar pi biint bukun bafiyaaruli, aŝe ji : « Ñiintu, ipekadu yi nu ipëni. »

21 Kë Bajukan Bgah balon na bafaritay baŝe ŝal aji : « Ñiint ankaruŋ Naŝibaŝi i awo ahoŋ ba? In ahilanuŋ kapënan ñaan ipekadu bë mënt Naŝibaŝi a ŝaŝ? »

22 Kë Yetu ammeen nŝal ni baka, aŝe ji na baka : « we ukaan kë nŝal nan nawo ti an ba? »

23 We uyojnuŋ ba : pji na ñaan: "Ipekadu yi nu ipëni" këme "Naŝiin ipoŝ"?

24 Natenan, nabaan ame kë *Abuk Ñiint aka mnhina mi ppënan ipekadu ti mboŝ. »

Wi wi aŝaan aji na ñiint naŝakmaan : « Djaku : Naŝiin, ijej kajiiin ki nu, itiiŝ katohu! »

25 Ti dko mënt, kë ñiint anaŝa ti kadun ki baŝaan, ajej kajiiin ki apiintnuŋ aŝiŝ katohul aŝe beeb Naŝibaŝi.

26 Bammaaruŋ iko mënt baŝonar fuŝ. Bawo ti pbeeb Naŝibaŝi akuŝ awo na palënk aŝe ji : « Nwin nŝa iko iŝonarënaan. »

*Yetu adu Lewi pa awo naŝaŝarul
(Maci 9.9-13; Markut 2.13-17)*

27 Wi uko wan utëpuŋ, kë Yetu apën, aŝe win ñiint alon *nakobraar daaŝa. Katim ki ñiint mënt kawo Lewi. Aŝo du dko di

* 5:12 Ti bgah bi bayuday, namaak bdoo aŝop ti kadun ki Naŝibaŝi.

aklempnun, kë Yetu aşë ji na a : « Țaşaan!
»

28 kë ñiint anața aduk iko bti, ațaş Yetu.

29 Wi wi așaan adu Yetu pyoban du kato-
hul aşë do ufettu uweek pa a. Bañaan batum
bawo Ți pde na baka : bakobraar daașa, na
bañaan balon kak.

30 *Bafaritay na *bajukan Bgah biki baka
kë bașë noman uko mënțan, aji na bațaşar
Yetu : « Naji nade kabot kadaan na bako-
braar daașa na bado buțaan. We ukaan ba?
»

31 Kë Yetu aşë teem baka aji : « Mënț
bañaan banwoon bajeb banumiin naku-
raar, bamaakal banumi'ulun.

32 Mëmbi bi pdu bañaan banșalun aji
bawo batool, dbi bi pdu bandinanun aji
bawo bado buțaan, bahilna bawut pjuban,
bațelëș n̄bida. »

Yetu aținiyaan pyiman

(Maci 9.14-17; Maci 2.18-22)

33 *Bafaritay kë bașë ji na Yetu : «
Bațaşar *Yowan Nabattaar baji bayiman
kabot kañehan Nașibați, kë biki nun baji
bado han. Biki nu kë bașë ji bawo Ți kande,
na udaan! »

34 Kë Yetu aşë teem baka aji : « Ți unuur wi
bniim, ñaan ahilan kado bayaanț bambiin
bniim bayiman wal wi naniim ahumun da
i?

35 Kë wal ușë bi, wi naniim akjejaniin.
Balun kayiman Ți n̄nuur mënț. »

36 Yetu akak ahoñ na baka aji : « Ñaan
aanji kib kamișa kahalı kabamna kamișa
kațaf, woli ñaan ado han kamișa kahalı kaji
kațoka, kë dko dambamnun daanji daya na
kațaf!

37 Nin ñaan alon aanji Țu poot phalu Ți
n̄buuli n̄țaf. Poot phalu puñ pafom n̄buuli,
poot patula Ți mboș, n̄buuli n̄atoka.

38 Kë ñaan aşë wo kațu poot phalu Ți n̄buuli
n̄halu.

39 Nin ñaan alon andaanun poot pțaf
aanji n̄al phalu. Baji baji : “Pțaf palilun
apel.”† »

† 5:39 Poot pi baktiniyaanun Ți paji woli pațafi paba lil lil maakan.
kë Nașibați awo da. Kul ki ki bajaan bado katoh ki Nașibați.

6

Yetu na unuur wi pnoorfën

(Maci 12.1-8; Markut 2.23-28)

1 Ți unuur ulon wi pnoorfën wi bayu-
day, Yetu awo Ți pmuur n̄teeh n̄i n̄deey, kë
bațaşarul bașë wuur n̄a afoñel Ți iñen, adoh.

2 *Bafaritay balon kë bașë ji na baka :
« we ukaan kë nakdo uko wi Bgah ba-
neenanun pdo Ți *unuur wi pnoorfën ba?
»

3 Kë Yetu aşë teem baka aji : « Naan-
leyiir uko wi *Dayiț abiin ado i, wi ubon
ukde'ulun ul na batënțul?

4 Aya aneej du katoh ki Nașibați* aje
ipoom yi badolon pa bțenjan bi Nașibați ade
akuț awul batënțul kë badee. Ipoom yi
bațenjan Țaň bakaan na pde. »

5 Wi wi Yetu așaan aji na baka : «*Abuk
Ñiint awoon Ajug unuur wi pnoorfën. »

(Maci 12.9-14; Markut 3.1-6)

6 Ți unuur ulon kak wi pnoorfën wi bayu-
day, kë Yetu aşë ya du *katoh kañehanaani
ajukan. Kë ñiint alon aşë wo da anțakmi Ți
kañen kadeenu.

7 *Bajukan Bgah na *bafaritay balon kë
bașë la uko utapar Yetu, aşë tena bnuura,
kame me ajeban Ți *unuur wi pnoorfën.

8 Kë Yetu aşë me n̄șal n̄i baka. Aji na ñiint
anțakmun : « Națiin ibi Ți kadun ki bañaan. »
Kë ñiint anața abi anaț da.

9 Kë Yetu aşë ji na baka : « Dheparan,
we wi Bgah badinanun ñaan ado Ți unuur
wi pnoorfën ba? Bnuura këme buțaan?
Pbuuran ñaan këme pțoka? »

10 Wi wi așaan aten baka bti afooyan aşë
ji na ñiint : « Taran kañen. » Kë ado han, kë
kañen kabi jeb jeb.

11 Kë bașë deebaț maakan alațar katen
uko wi bahiini kado Yetu.

Yetu adat banjañan iñeen na batëb

(Maci 5.1; 10.1-4; Markut 2.23-28)

12 Yetu aya Ți n̄nuur mënțan pñehan
Nașibați du pnkun, afër Ți pñehan.

13 Wi unuur ujintun, kë aşë du bațaşarul.
Adat Ți baka bañaan iñeen na batëb, ațu
katim ki *banjañan.

* 6:4 Ți wal wi Dayiț, kaloona kajaan kadiiman

14 Bawoon; Timon i aţuun katim ki Piyeer, Andre aţa Timon, *Yakob, *Yowan, Filip, Bartelemi,

15 Maci, Tooma, Yakob abuk Alfe, Timon andu'aniin Nagutar utaak,

16 *Yudat i Yakob, na Yudat Itkariyot ambiin adek Yetu kafet.

Pntuk pi bañaan pabi ti Yetu

(Maci 4.24-25; Markut 3.7-11)

17 Wi wi Yetu aşaan awala na baka, aşe naţ ti dko dbad. Baţaşarul batum, aţu na pntuk pi bañaan banwoonun  f t bti  i *Yuda, na Yerutalem, na  beeka  i Tir na Fidon  nanwoon  i kaban ki bd k.

18 Babi ptiinka kabot kajeb mmaak mi baka. Biki  ntaayi  akyewl nun kak bajebi.

19 K  bañaan bti baş  do na pban Yetu,  iki mnhina mlon mamp nna  i a, ajeban bañaan bti.

Bannuurand nun na banwuţanun

(Maci 5.1-12)

20 K  Yetu aş  kat k ş aten baţaşarul aş  ji :
« Nanuurand ni an nanwaanun,
 iki *P ih pi Naşibaţi pawo pi nan.

21 Nanuurand ni an nanwoon na ubon h nku ,
nalun kade kayok.

Nanuurand ni, an nanwoon  i  wooni h nku ,
nalun kado kaji.

22 Nanuurand ni, woli bañaan başooran,
adookan, akaran,
atok katim ki nan aji naf paa  iki nafiyaar *Abuk  iint .

23 Nalilaan unuur m nt , nawo  i mntan,
baluk bi nan balun kad m du baţi.
K  h nk di di bateem baka babiin
ado na *baţupar Naşibaţi.

24 K  an bayok naş  wuţan,
nadobi yeenk baluk bi nan!

25 Nawuţani, an nanyokun h nku ,
nalun kawo na ubon.

Nawuţani, an nankjiin h nku ,
nalun kawo na puum kabot kawooni.

26 Nawuţani, woli bañaan bti baţup bnuura  i an!

K  h nk di di bateem baka babiin
ado na bataaki banjakun aji bawo
baţupar Naşibaţi. »

P jal başooradul

(Maci 5.39-47)

27 « K  nş   upan, an nankntinknun:
Naţalan başooradan, nado kado bam-
pokanan bnuura.

28 Na ehand ran bankf panan Naşibaţi
awul baka bnuura, na ehaan Naşibaţi pa
bank pun buţaan  i an.

29 Woli  naan akobu  i kajeem kalon, kdek
kak kundu. Woli  naan atehu bayeti, wutana
ajej kak kamişa.

30 Woli  naan a ehanu,  enana, woli ajej uko
wi nu, wutan kahepara wa.

31 Uko wi naţalun bañaan badolan,
nadoon wa kak pa baka.

32 « Woli na al ban alanan  a , ubeeb
uhon wi wi nakaan ba? Bado buţaan badoo
ji ban al ban alun baka.

33 Woli nado bnuura bankdolanun
bnuura  a , ubeeb uhon wi wi nakaan ba?
Bado buţaan badoo ji bado han.

34 Woli na eetan banhilanun kalukan,
ubeeb uhon wi wi nakyoonkun ba? Bado
buţaan badoo ji ba eetan kak bat nt  baka,
kayoonk baluk ban inun na wi ba eetanun.

35 K  naş  wo i ka  p   p kan al
başooradan, nadoon kado bnuura, ka eetan,
kawut kaha  balukan. Nalun kayeenk
baluk bweek, kaş  kawo bubuk Naşibaţi
*And mun Maakan. Ul, annuuriin na
banwoon baanji babeeba, na ban otun. »

Nadoon ka en bat ntan

(Maci 7.1-5)

36 « Nadoon ka aga maakan, jibi Aşinan
ajaan  nagi'an maakan.

37 Nawutan katen buţaan bi bat ntan,
baş  balun bawut pten bi nan. Nawu-
tan kaji at ntan aduknaanaa, baş  bawo
baanklun kaji naduknaanaa. Namiiran
bat ntan, baş  balun bamiiran.

38 Na enan, baş  balun ba enan. Balun
kawulan untumun adoo apel umbootu
wi nan,  deey  alun katum kadoo katula,
balun kaniiban na kaniibi ki najaan
naniibna! »

39 Yetu akak aho  na baka aji : « Hum di
di nakuul ahinanun ka on nakuul at ntul
ba? A-a, baya kajot bukal bat b bti  i bh r.

⁴⁰ Nin najuk alonj aanhinan kapel najukan i nul, kë najuk anjukunj ame, ašë lunj kawo ji najukan i nul.

⁴¹ « Iba ya we ppënan katëmal kanwoonj ti pkëš pi atëntu, ašë duk pmul panwoonj ti pi nu? We ukaan ba?

⁴² Hum di di ihinanunj kaji na atëntu, “ayit naan, biin mpënanu katëmal ti pkëš,” ašë wo iinwin pmul panwoonj ti pi nu? Iwi nataaki, duni ipënan pmul panwoonj ti pkëš pi nu! Woli ipënan pa kbaa hil kawin bnuura, kapënan katëmal kanwoonj ti pkëš pi atëntu! »

*Bko na mbuk mi ba
(Maci 7.16-20)*

⁴³ « Bko bjeb baanhil kabuk mnko mnuuŋa, kë bko bmaakal baanhil pbuk mnko mnuura.

⁴⁴ Bajj bayikrënaan bko ti mnko mi ba. Ñaanj aanhinan kamar pjaak ti byuw, kë ñaanj aanhil kak kamar mbut ti btëmpël. »

⁴⁵ Ñaanj anwoonj nanuura, aji jejna bnuura mënt du kaŋëbul, kantumi na iko inuura, anwuŋunj aji jejna buŋa bi nul du kaŋëbul, kantumi na iko iwuŋa. Aa, uko untumunj ti kaŋëb ki ñaanj, ujaan upëna ŋun mntumul.

*Itoh itëb
(Maci 7.24-27)*

⁴⁶ « Naji nadu'ën kaji “Ajugun, Ajugun,” kašë wo naanji nado uko wi njakun. We ukaan ba?

⁴⁷ Woli ñaanj abi ti nji, atiink uŋun wi naan, aŋaš wa, ddiimanan jibi anaamun:

⁴⁸ Anaam ji ñaanj anniwunj katoh. Ajip adiilën, ašë paf katoh ti mlaak. Woli ušubal uweek ubii, kë meel mampaari, maanji mahilan ka pšint, ŋiki, katoh kaniw bnuura aliint.

⁴⁹ Kë anšaanj atiink uŋun wi naan ašë wo aandi pdo uko wi njakun, anaam na ñaanj anniwunj katoh ti mboš ašë wo aanjip adilan. Woli meel mampaari, katoh kajot ti dko mënt, katoka bti. »

7

*Pfiyaar pi naweek i bangoli iñeen week
(Maci 8.5-13; natenan ti Yowan 4.46-54)*

¹ Wi Yetu aŋiiniinj na bañaanj banktiinkulunj aba, ašë neej ti ubeeka wi Kapernawum.

² Naweek alonj i bangoli iñeen-week awo da, aka nalemparul alonj, i aŋalunj maakan kë amaaki adoo ñogan pkeŋ.

³ Wi atiinkunj kë baktiiniyaan uko wi Yetu, kë ašë yil bantohi *bayuday balonj du a, bakooŋa abi ajeban nalemparul.

⁴ Wi babinj ti Yetu, ašë kooŋa bnuura aji na a : « Ñiintj i awo i itënka,

⁵ ŋiki aŋal pntaali pi nun. Ul aniwunj un *katoh kañehanaani. »

⁶ Kë Yetu agakandër na baka, wi bakyaan pñog katoh kë naweek i bangoli ašë yil banohul balonj baya bajj na a : « Ajugun, kŋo kanooran uleefu, dpoŋ ibi ineej ti katoh naan.

⁷ Uko waŋ ukaanj kë mëññoom abi te du iwi ; iŋale ŋup uŋun uloolan ŋaŋ nalempar naan abi jeb jeb.

⁸ Nji kak dka anšihunj abot awo na bangoli biki nšihunj, woli dji na alonj ti baka : “Yaani,” aya, undu “Biini,” abi, nalempar naan “Dolan uko wi,” Ado wa. »

⁹ Wi Yetu atiinkunj uŋun waŋ ašë maŋ naweek i bangoli maakan, awuŋša wal mënt aten bañaanj baŋum bankŋaŋulunj ašë ji na baka : « Dŋupan, ti *Itrayel bti, mëmbaanj kawina pfiyaar panliŋi na pi. »

¹⁰ Wi bayili bakakunj katoh, baŋënk nalempar nangoli naweek kë ajebi.

Yetu anaŋan nduba alonj ti pkeŋ du ubeeka wi Nayin

¹¹ Wi uko waŋ uŋëpunj, kë Yetu ašë tool pya ubeeka ulonj wi bajaan bado Nayin, baŋaŋarul na bañaanj baŋum kë bakyaanŋ na a.

¹² Wi Yetu akneejanunj ubeeka, ayit na umoy wi nduba alonj i ñaŋaŋ nayoŋ alonj aka-han ŋaŋ. Pntuk pweek pi bañaanj pañooŋana.

¹³ Wi Yetu Ajugun awinunj ñaŋaŋ unj ašë ñagi'a aji na a : « Yompan. »

¹⁴ Aya aban kajiiŋ ki bapafunj puum, bamëbanunj ka kë banaŋi ; kë ašë ji : « Ndub, iwi i nji kaŋiiniyaanunj, naŋiin! »

¹⁵ Nduba ankeŋunj kë ahet aŋo ašë jun pŋun na bañaanj. Kë Yetu akakana anin.

¹⁶ Bañaanj bti balënk adiwša, abot adëman Naŋibaŋi aji : « *Naŋupar Naŋibaŋi naweek apën ti ptoofun kë Naŋibaŋi abot awuli pntaali pi nul. »

¹⁷ Uko wi Yetu waŋ umeetana ti *Yuda bti na nŋaak njanfooyunj wa.

*Yetu ateem bayili biki Yowan Nabattaar
(Maci 11.2-19)*

18 Bařaşar *Yowan Nabattaar baya akakalëřa iko mënř bti, kë ařë du bařaşarul batëb

19 ayil baka du Ajugun baya bahepara : « Iwoon anwoon i pbi, këme řwo biki kayoonk alon kak? »

20 Wi biinř mënřan babanuř ři Yetu ařë ji na a : « Yowan Nabattaar ayilun ři iwi, řheparu me iwoon anwoon i pbi, këme řwo biki kayoonk alon kak? »

21 Wal mënř Yetu ajeban bařaañ batum bammaakuñ, apënan bařaañ batum řntaayi abot ado bakuul kë bakwin.

22 Kë Yetu ařë teem bayili aji : « Nayaan nakakalëř Yowan uko wi nakwinuñ akuř atiink hënk : bakuul bakak awin, banřakmuñ bapoř, bammaakuñ bdoo bajebi kë bandënemuñ baktiink, bankeřuñ banařa ři pkeř, *Uřup Ulil Unuura utiinkana ři bawaañ.

23 Anwoon aampok pfiyaarën anuu-randëni. »

24 Wi bařaañ biki Yowan ayiluñ bayaan, kë Yetu ařë wo ři ptiiniyaan uko wi Yowan na bařaañ batum bukuñ aji : « we wi wi nayaan pten du *pndiiř ba? Bmaaj bi uyook ukřintuñ ba i? A-a.

25 Kë we wi wi nařaañ aya pten ba? Ñiinř anñëgiin a i? Bankaañ iko inuura abot ade umundu bawo du itoh yi bařih.

26 Kë we wi nayaan pten ba? *Nařupar Nařibaři a i? Nafaři, kë nřë řupan, nawin ampeluñ Nařupar Nařibaři.

27 Ul i i upiituñ aji :

“Nařibaři aji : Tenan, dyil nalempar naan ři kadunu, abomanu bgah.” »*

28 « Dřupan : ři bařaañ bambukiin ři kayin ki baař, nin alon aampel pel Yowan ; kë řaañ anwoonuñ nampoři du *Přih pi Nařibaři ařë pela. »

29 Bařaañ bti adoo řu na *bakobraar daařa banktiinkuluñ badinan kë Nařibaři awo natoool wi badoluñ *batitmu bi Yowan.

30 *Bafariřay na *bajukan Bgah kë bařë pok uko wi Nařibaři aňaluñ pa baka, bapok Yowan *abattaar baka.

31 Yetu akak aji na baka : « We wi wi mbaañ anaamnřën na bařaañ biki kawuun ki nřa ki? Banaam na we?

32 Bawo ji bapoř banřoon du ufeeru, ařë řëłřë aji :

“Ñteeni,
kë naankii!

Nyeeh iyeeh yi pjoorän
kë naanwoonii!”

33 « Aa, Yowan Nabattaar abi, aankde pde, aankdaan poot, kë naji : “Awo na untaayi!”

34 *Abuk Ñiinř kë abii, ade abot adaan poot, kë naji : “Awo nafeer, nakuj, awo nanoh bakobraar daařa na bado buřaan!”

35 Kë bankřařuñ uřup unřuñ wi Nařibaři bařë yikrën kë uwo utool. »

*Yetu apënan ipekadu yi řaař nado buřaan
(Maci 26.6-13; Markuř 14.3-9; natenan ři
Yowan 12.1-8)*

36 Unuur ulon, *nafariřay alon adu Yetu pyoban ; kë aya aneej du katoh ki nul ařo ři umeeřa.

37 Ñaař alon kë ařë wo ři ubeeka mënř, anwoon nado buřaan. Wi ameeñ kë Yetu abi pyoban du uko nafariřay ařë řij ukëra ujuñ ulil přëkëñ ři přukar pmpoři pi babomanuñ na ufuuř ufaatal.

38 Abi ařo ři kafëř ki Yetu, ři ihořul*, awooni, aňwana ihoř na mnkuul abot awent ya na uwel wi nul, aboot ihoř yi Yetu ařë kër ukëra ujuñ ulil přëkëñ ři ya.

39 Wi nafariřay anduun Yetu pyoban awinuñ uko wañ ařë ji ři uřal : « Woli řiinř i awo lah *Nařupar Nařibaři na manjoonan, ame in awoon řaař ankbanuluñ hënk, na uko wi awoon: nařuunk! »

40 Kë Yetu ařë řiini wal mënř na nafariřay aji na a : « řimon, dka uko ulon wi nřaluñ kařupu » kë ateema aji na a : « Naweeķ řupan. »

41 Kë Yetu ařë ji : « Biinř batëb balon babi řëř itaka du najula, alon kë ařëř baluk bi řnuur iñeen week nřaař kañeen, undu kë ayeenk bi řnuur iñeen-kañeen

42 Jibi bawoon baanhilan pluk, kë na-jula awutar baka bukal batëb bti itaka yi bařëřuñ. In akňalnuluñ maakan ři batëb bukuñ ba? »

⁴³ Kë Fimonj ateem aji : « Dşal aji i awu-taruñ itaka itum a. » Kë Yetu ajaka : « Ifañi. »

⁴⁴ Wi wi aşaañ awugşa ataañ na ñaañ aşë ji na Fimonj: « Iwin ñaañ i? Dneej ti katohu, kë iinñowën ihoñ ; ul kë aşë ñowën ihoñ na mnkuul mi nul abot awent ya na uwel wi nul.

⁴⁵ Iimmookën wi mbiin, kë ul aşë bi ka-bootën boot ihoñ wi mbiinun.

⁴⁶ Iinñu'ën ukëra ti bkow ; ul, kë aşë kërën ihoñ na ukëra ujuñ ulil pñëkëñ.

⁴⁷ Ukaañ kë njaku, ipekadu yi nul intumun ipën ti a, tiki adiiman unal uweek. Kë ñaañ i bamiirun uko umpoñi aji ka unal umpoñi pa ammiirulun. »

⁴⁸ Wi wi Yetu aşaañ aji na ñaañ: « Ipekadu yi nu ipëni. »

⁴⁹ Kë banwoon na a ti umeeşa başë şal aji : « Ñiint i awo ahon ba, adoo aji pënan ipekadu? »

⁵⁰ Kë Yetu aşë ji na ñaañ un: « Pfiyaar pi nu pabuuranu ; yaan bnuura. »

8

Baañ bangakandërun na Yetu

¹ Wi uko wañ uñëpun, kë Yetu aşë wo ti pñaañ na nbeeka na nntanka, ajukan abot añup *Uñup Ulil Unuura wi *Pşih pi Naşibañi. Bañşarul iñeen na batëb kë bawo na a,

² añu na baañ balon biki bapënanun nntaayi na mmaak : *Mariya i bajaan badu Mariya i ubeeka wi Magdala, i bapënanun nntaayi paaj na ulon,

³ Yowana ahar Huñta namali i *Herod, Futana, na balon batum kak. Baañ mënñ bajaan bañenk Yetu na bañşarul na bka bi baka.

Uhoñ wi nagur ndeey

(Maci 13.1-9; Markut 4.1-9)

⁴ Jibi pntuk pi bañaañ payitun, kë bañaañ bakwoona nbeeka bti abi ti Yetu, kë aşë hoñ na baka aji :

⁵ « Najaan apën pgur ndeey. Wi akgurun, ndeey nlon kë naya ajot du bgah ; apoşana, kë nkat nde nja bti.

⁶ Nlon kë njot ti mnlak, wi nanañin, awaan meel akay.

✧ 8:10 İtayı 6.9.

⁷ Nlon kë njot ti ptoof pi iyiw, kë wi nanañin na iyiw, kë ifiklën nja.

⁸ Nlon kë naya ajot ti mboş mnuura, anaña, awul ndeey nñum maakan. » Wi ajakun han aşë huuran aji : « Ankaan ibañ itinki, atiinkan! »

Uko unkayi kë Yetu aji hoñ

(Maci 13.10-17; Markut 4.10-12)

⁹ Bañşar Yetu bahepara uko wi uhoñ wañ ujaki.

¹⁰ Kë ateem baka aji : « An, bañenan kë name iko injoonanun yi *Pşih pi Naşibañi, inwoon iimmeetanaa, kë bandukiin, ti uhoñ wi wi nji kañupun na baka, hënk :

“woli badoo ten baankwin woli badoo tiink baankte.” »✧

¹¹ « Uko wi uhoñ jakun wii wi : Ndeey njawon Uñup wi Naşibañi.

¹² Bañaañ balon bawo ji bgah, bi Uñup ujutun, wi bantiinkun wa, kë Untaayi Uweek uşë bi, apënan wa ti nhaaş ni baka añ bafiyaar bakuñ babuur.

¹³ Balon bawo ji dko di mnlak di Uñup ujutun, baji bayenk wa na mnlilan woli batiink wa ; kë başë wo baanka intaañ, baji bafiyaar btiñu, woli ujeenki baji bawutan.

¹⁴ Kë balon bawo ji dko di iyiw, bawon bantiinkun Uñup aşë ya, kë manñaaf, pyok panjaan pafooyan bkow na kalilare ki umundu kë ifiklën baka kë baandëmi.

¹⁵ Kë banwoon mboş mnuura bajaan batiink Uñup wi Naşibañi na uhaaş unuura utool kamëban wa kabot kabuk ndeey ti kamiir ki baka.

Uhoñ wi unkaniya

(Markut 4.21-25)

¹⁶ « Nin alon aanji tehan unkaniya kaşë fëñ wa na kakana, këme kañu wa du kalişa uñeeh, aji tu wa du bko duuñ, bankmbiin bahilna bawin bjeehi bi wa.

¹⁷ Uko ummeniin nña ulun kameetana, kë uko unhankaniin ulun kapën ti bdiğ.

¹⁸ Nañaafaraan keeri ti utiink wi nan, ankaan balun kawula kak kapelan ; kë anwaanun, badoo yeenk yeenk uko wi aşalun aji akaa. »

Bayiñ Yetu biki mñañan

(Maci 12.46-50; Markut 3.31-35)

19 Anin Yetu na baṭa'ul babi du dko di awoon aṣe wo baanhinan aṅoga ṭiki baṅaan baṭumi.

20 Kē baṣe do kē baṭupa aji : « Naan na baṭa'u buk bukun du bdig, baṅal pwinu. »

21 Kē Yetu aṣe teem aji : « Banktiinkun Uṭup wi Naṣibaṭi akuṭ ado uko wi uheparun bawoon ni na baṭa naan. »

Yetu aṭaṅan ukēk

(Maci 8.23-27; Markuṭ 4.35-41)

22 Yetu apaya unuur ulon ṭi bṭeem na baṭaṣarul aṣe ji na baka : « Nawulēn nja bdēk umban wundu. » Kē baya alow.

23 Wi bakmuurun, kē Yetu aṣe ṅoyēnt. Kē ukēk uṣe mara mara anaṭa ṭi bdēk. Meel manneej ṭi bṭeem kē badoo kak i pjiir.

24 Wi wi baṭaṣar Yetu baṣaan aṅoga, ahuma, ahuuran aji : « Naweek, Naweek, ṅkeṭi, wi nun ubaa. » Yetu aten wal mēnt aṣe ṅoman na uyook na meel manṣintarun. Kē iṭaṅani, dko kē dayompandēri.

25 Wi wi aṣaan aji na baka : « Pfiyaar pi nan pawo ṭun ba? » Balēnk akuṭ aṅoṅar aṣe ṭupar aji : « ṅnaan i, awo ahon andoon aṣook uyook na meel kē ṅado ji ṅatiinka? »

Yetu ajeban ṅiint i untaayi uneejun

(Maci 8.28-34; Markuṭ 5.1-20)

26 Baya aṅog utaak wi Bagenateren untaanun na wi *Galilay.

27 Wi Yetu atapan tap kahot ṭi mboṣ, kē ṅiint alon i ubeeka mēnt i ṅntaayi ṅaneejun aṣe bi ayit na a. Ujon wi awoon aankak awoh imiṣa, kē aankak afēr ṭi itoh, aji bi wo wo du pnguran.

28 Wi awinun Yetu aṣe futidiim ajot ṭi ihot yi nul ahuuran maakan aji : « Inumiyaan we ba Yetu, Abuk Naṣibaṭi *Andēmun Maakan? Dkooṭu kooṭ, khajanaan! »

29 Yetu alēbar wal mēnt na untaayi upēn ṭi ṅiint un. Nyaaṣ ṅtum, untaayi uji uneej ṭi a, baji batana tan na mnkorentu kēme bakiina kiin, kē aṣe ji marana maran iko yi batannulun, untaayi uṣe ya na a du *pndiis.

30 Kē Yetu aṣe hepara aji : « Katimu kawo hum? » Kē aji : « Pntuni » ṭiki ṅntaayi ṅtum ṅaneej ṭi a.

31 Kē ṅaṣe kooṭa awut kawat ṅa du infernu.

32 Kē batani bweek bi ṅnkuma baṣe wo ṭi pṣuñ du pnkun duuṭ. Wi wi ṅntaayi

ṅakooṭun Yetu adinan ṅa ṅaneej ṭi ṅnkuma. Kē adinani.

33 Kē ṅntaayi ṅapēn ṭi ṅiint, aneej ṭi ṅnkuma, batani bun kē bawura wura ajot du bdēk ayoora.

34 Wi bayafan bajug batani bawinun uko unṭepun aṣe jin na pti, wi bayaan aṣe kakalēs uko mēnt ṭi ubeeka na ṅfēt.

35 Wi wi baṅaan baṣaan abi pten uko unṭepun, abi aṅog ṭi Yetu aṣe win ṅiint i ṅntaayi ṅapēnun ṭi uleef kē aṭo ṭi ihot yi Yetu. Awohara hēnkun akak ṅnaan, kē baṅaan baṣe lēnk.

36 Banwinun uko unṭepun bti bakakalēs bandukiin jibi ṅiint aneejin ṅntaayi ajebi.

37 Baṅaan bti du utaak wi Bagenateren balēnk adiwṣa wal mēnt, ukaan kē baji na Yetu « Yaani, lowun! » kē Yetu aṣe paya ṭi bṭeem kaya na bgahul.

38 Wi wi ṅiint i ṅntaayi ṅadukun aṣaan aji na a : « Dkooṭu kooṭ wutaan mbi na iwi. » Kē Yetu aṣe dooka aji na a :

39 « Kakan katohu! Iya ikakalēs uko wi Naṣibaṭi adolon bti pa iwi. » Kē ṅiint ayaa, aṣe ṭup ṭi ubeeka bti uko wi Yetu adolon pa a.

Yetu ajeban ṅaaṭ alon akuṭ anaṅan poonu abuk Jayirut ṭi pkeṭ

(Maci 9.18-26; Markuṭ 5.21-43)

40 Pntuk pi baṅaan pawo ṭi pyoonk Yetu du bdēk umban wun. Wi abanun, kē baṣe bi bti pkita.

41 Kē ṅiint alon anwoon katim ki Jayirut aṣe bi da. Awo naweek i *katoh kañehanaani ki bayuday. Abi ajot ṭi ihot yi Yetu aṣe kooṭa aji abi du katohul.

42 Abukul ṅaaṭ aloolan ṭaṅ i akaan i ṅṣubal iṅeen na ṅtēb amaak aṅogan pkeṭ.

Wi Yetu akyaan ṭi bgah, baṅaan baṭum adoo wuuk wuukana.

43 Kē ṅaaṭ alon aṣe wo da, awo na pmaak pi ptula pṅaak ṅṣubal iṅeen na ṅtēb hēnkun [atok bka bi nul bti ṭi pṅaay na bapiintan] kē nin ṅnaan aanhinan ajebana.

44 ṅaaṭ mēnt abi aṅog ṭi kafet ki Yetu aṣe ban kambiint ki kamiṣa ki nul, ṭi dko mēnt kē pṅaak pabi ṭaṅan ṭaṅan ptula.

45 Kë Yetu aşë ji : « Ñaañ alon abanën, in ula? » Wi bañaan bti bapokun kë Fimon Piyeer aşë ji na a : « Naweeek, bañaan bafooyu, awuuk wuukanu di. »

46 Kë Yetu aşë ji na a : « Ñaañ alon abanën, dtiink mnhina mlon kë mampën ti nji. »

47 Wi ñaañ awinun kë amobanaa aşë bi ajot ti ihoţ yi Yetu, alënk akat kat. Akakalëş Yetu ti kadun ki bañaan bti uko unkayi kë abana, abot aţup jibi ajebi ti dko mënţ.

48 Kë Yetu aşë jaka : « Ñaañ, pfiyaar pi nu pajebanu. Yaan na bnuura. »

49 Ahum kaţiini, kë alon aşë woona uko naweeek i katoh kañehanaani aji na a : « Kţo kanooran Najukan, abuku aneem hënkun. »

50 Kë Yetu atiinka, aşë teem aji : « Klënk nin, fiyaarën tañ, anaţa. »

51 Wi babanun du uko naweeek i katoh kañehanaani, aandinan nin alon aneej na a bë mënţ Fimon Piyeer, *Yowan na *Yakob, aţu na aşin na anin poonu.

52 Bañaan bti bawooni abot aţëga. Kë Yetu aşë ji : « Nayompan, aankeţi anoyënt ŋoyënt. »

53 Kë bañaan başë ŋuubana, ţiki bame kë akeţi.

54 Kë Yetu aşë mëban poonu ti kañen aji na a : « Poon, naţiin »

55 kë uhaaş uşë kak ti napoţ, kë anaţa ti dko mënţ. Wi wi Yetu aşaañ aji na baka bawula pde ade.

56 Bajug poonu bañoñar bnuura, kë aşë ji na baka bawut kaţup nin alon uko unţepun.

9

Yetu ayil banjañan iñeen na batëb
(Maci 10.1-9,11-14; Markut 6.7-13)

1 Yetu adu *banjañan iñeen na batëb aşë wul baka uforta na mnhina mi bahilni kadook ŋntaayi bti, kabot kajeban mmaak.

2 Wi wi aşaañ ayil baka baya baţup uko wi *Pşih pi Naşibaţi na pjeban bamaakal.

3 Aji na baka : « Naktij nin ukoolan pa bayaaş, nin panduk, nin umañ, nin uko ude, nin untaam, nabot nawut kaya na imişa itëb.

4 Katoh kaji kayeenkanle, naneej da, kaţo, te wi naklun kapën da kaya.

✧ 9:8 Malaki 3.23.

5 Dko di bayaañ awo baanyeenkan, nadan danaan pdëpalën ti ihoţ yi nan woli napën ti ubeeka mënţ, nayuujna baka kë bado buţaan. »

6 Wi wi banjañan başaañ aya na ŋfëţ aţup *Uţup Ulil Unuura abot ajeban bamaakal na dko bti.

Herod Antipa añał kame ñaañ anwoon Yetu

(Maci 14.1-2; Markut 6.14-16)

7 Wi *Herod nantuña i *Galilay atiinkun uko unktëpun aşë ţu kapaam ; balon baji baji « *Yowan anatiin ti pkeţ »

8 balon kaji « *Eli akaañ abi » balon kak kaji « Alon ti *baţupar Naşibaţi bajon anaţiin ti pkeţ. »

9 Kë Herod aşë ji wal mënţ : « Yowan, nji ti uleef naan ddo kë bafala bkow. Kë in aşaañ awo ñiint i ntiinkun kë baji ado iko yan? » Kë wi wi Herod aşaañ aduka wal mënţ ala pwin Yetu.

Yetu awul pntuk pi bañaan pde
(Maci 14.13-21; Markut 8.27-31)

10 *Banjañan bawoona bayaaş wal mënţ aşë kakalëş Yetu iko yi badolun bti. Yetu kë aşë duk pntuk pi bañaan aya agaag na baka du umban wi ubeeka wi bajaan bado Bettayida.

11 Kë wi bañaan bamehañ me hañ aşë taşa. Yetu ayeenk baka bnuura, aţiini na baka uko wi *Pşih pi Naşibaţi abot ajeban bannumiin pjeb.

12 Unuur ujun pyob kë banjañan iñeen na batëb başë ŋoga ajaka : « Jakan na bañaan baya du ŋntanka na ŋfëţ ŋanŋogun ti bahilna baka uko ude, na dko dpiint, dko di ŋwoon di daanfëti. »

13 Kë Yetu aşë ji na baka : « nawulan baka bade bdidi'an! »

Kë başë teema aji : « Nkaha ipoom kañeen na ŋţëb ŋţëb. Këme ŋwo i kaya kanugar bañaan biki bti uko ude. »

14 Biint banwoon da bawo uko ji iñeen week nyaaş iñeen kañeen (5000).

Yetu kë aşë ji na baţaşarul : « Nadolan baka bado kaţoona uko ji bañaan iñeen kañeen (50). »

15 Kë bado hañ, bañaan bti kë baţo bnuura.

16 Wi wi Yetu aŝaan aje ipoom kañeen yuŋ na n̄tëb n̄tëb n̄uŋ, akat kēs aten baŋi, abeeb Naŝibaŋi ŋi iko ide yuŋ, akitēs ya aŝe wul baŋaŝarul aji bafah pntuk pi bañaan.

17 Bañaan bti kē bade ayok, kē baŋonkrēn iko ide indukiin kē itum kkaar iñeen na ktëb.

Fimon Piyeer aŋup aji Yetu awoon Krittu

18 Yetu agaag unuur ulon na baŋaŝarul awo ŋi pñehan Naŝibaŋi aŝe hepar baka aji : « Bañaan baŝal aji dwo in ba? »

19 Kē baŝe teema aji : « Balon baji iwo *Yowan Nabattaar, kē balon baji iwo *Eli, kē balon kak baji iwo alon ŋi *baŋupar Naŝibaŋi bajon annaŋiin ŋi pkeŋ. »

20 Kē Yetu aŝe hepar baka aji : « Kē ŋi an, nji dwo in ba? »

Fimon Piyeer ayeenk wal mēnt bŋup aŝe ji na a : « Iwo *Krittu i Naŝibaŋi ayilun. »

21 Wi wi Yetu aŝaan aŝook baka aji bawut kaŋup wa nin ñaan.

22 Akak aji na baka : « *Abuk Ñiinŋ awo kahaj maakan, kapokana ŋi bantohi, ŋi *baŋenan baweek na ŋi *bajukan Bgah. Balun kado bafiŋa, unuur uwajanŋen aŝe naŋa ŋi pkeŋ. »

Hum di di ñaan awoon kaŝaŝ Yetu (Maci 16.24-28; Markuŋ 8.34–9.1)

23 Yetu aŋiini wal mēnt na bañaan bti, aji na baka : « Woli ñaan aŋal kaŝaŝen, awo i kaŋilma uleeful kakunja krut ki nul, kadinan phaj ji nji unuur unjinti, kabot kaŝaŝen udole wo ŋi pkeŋ. »

24 Ñaan ankŝaluŋ pbuuran ubida wi nul alun kawaan wa ; kē anklun kawaan ubida wi nul pa nji alun kabuuran wa.

25 Ñaan ahilanle aka umundu bti, adolna wa we ba woli aneemanden ubida wi tul?

26 Woli ñaan alon akowari'aan, nji na nŋup ni naan, nji *Abuk Ñiinŋ, dlun kakowari'a woli dbi na mndem mweek mi Paapa na mi nwanjuŋ nyimanaan.

27 Dŋupan na manjoonan, balon ŋi banwoon nŋa ŋi baanklun kakeŋ bē baanwin *Pŝih pi Naŝibaŋi. »

Ubi wi Pŝih pi Naŝibaŋi (Maci 17.1-8; Markuŋ 9.2-8)

28 Nnuur bakren n̄yaya pŋep wi Yetu aŋupnuŋ uko wan, kē aŝe jej bi Fimon Piyeer

na *Yowan na *Yakob aya na baka du pnkun pweek pa baya bañehan Naŝibaŋi.

29 Wi Yetu awoon ŋi pñehan Naŝibaŋi, kē baŝe win kaara di nul kē daŋeŝaa, imiŝa yi nul kē ikak afaat feh.

30 Biinŋ batëb kē banaŋ aŋiini na a : *Moyit na *Eli

31 banknuurun maakan. Bawo ŋi pŋiiniyaan jibi Yetu akbaañeŝi ulempul, wi aklun kakeŋ du Yerutalem.

32 Fimon Piyeer na batēntul batëb bukun banoyent aront, kē wal wi batenun, aŝe win mndem mi Yetu abot awin bañaan batëb banwoon na a.

33 Kē wi biinŋ bakan mēntan bakyaan pduk Yetu, Fimon Piyeer kē aŝe ji na a : « Najukan, unuura n̄wo ŋi dko di! Ntan iloona iwajanŋ, kalon kawo ki nu, kalon ki Moyit, kandukiin kawo ki *Eli. » Aankak ame uko wi aktupun.

34 Ahum kaŋiini, kē kanfēluŋ kalon kaŝe mara mara abi, awun baka, baŋaŝar Yetu kē balenk maakan wi kanfēluŋ kawunun baka.

35 Kē pdiim plon paŝe penna ŋi ka aji : « I, awoon Abuk naan, i nji ndatuŋ. Nadoon katiinka. »

36 Wi pdiim paŋ patiinkaniin kē baŝe wina Yetu ŋañ. ŋun n̄nuur mēntan baŋaŝar Yetu bayompi, baanŋup nin ñaan uko wi bawinun.

Yetu ajeban napoŋ i untaayi ukyewlenuŋ (Maci 17.14-18; Markuŋ 9.14-27)

37 Wi unuur ujinŋun kē Yetu na baŋaŝarul bakwala pnkun, kē pntuk pweek pi bañaan paŝe bi pyit na Yetu.

38 Kē ñiinŋ alon aŝe huuranaan du pntuk meet aji : « Naweeek, dkooŋu kooŋ ; tenan abuk naan! Ul aloolan ŋañ i i nji nkaan.

39 Untaayi uji uneej ŋi a, kadola amara mara kaŋajar, kalëtar, kabot kayiih. Ukak aji ujon uwutana, kaduka anoor maakan wal wi ubi'i wutana.

40 Dkooŋ baŋaŝaru badook wa, kē baanhi-nani. »

41 Wi wi Yetu aŝaan ateema aji : « Nawo bañaan bawuŋaan, banwoon baanfiyaari! Dwo kaŋo na an te lum ba? Dwo kado kamiiran te lum ba? » Wi aŋiiniin han aba aŝe ji na ñiinŋ : « ŋijan abuku! »

42 Wi napoŕ akñogun Yetu kē untaayi uşē wata ŕi mboş adola kē aklētar. Kē Yetu aşē bēg wa, ajobana, akakana aşin.

43 Bañaan bti kē başē ñoŕar ŕi mndēm mi Naşibaŕi.

*Yetu aŕup pkeŕ pi nul uyaaş utēbantēn
(Maci 17.22-23; Markut 9.30-32)*

Bañaan bti bahum ñoŕar iko bti yi Yetu akdolun, kē aşē ji na baŕaşarul :

44 « Namēbaan uko wi nji kaŕupanan hēnkun bnuura : *Abuk Ñiintŕ abi kawulana du bañaan. »

45 Kē baŕaşar Yetu başē wo baante uŕup mēntŕ. Uhoñ mēntŕ upel kame ki baka, bahilna bawo baankte wa. Kē bakak aŕi phepar Yetu apiban baka wa.

In adēmnuŕ ŕi an?

(Maci 18.1-5; Markut 9.33-37)

46 Wi wi blaŕar başaan apēn ŕi baŕaşar Yetu, kē baŕal kame andēmnuŕ ŕi baka.

47 Kē Yetu ammeenŕ nşal ŕi baka, aşē ŕij napoŕ alon, adola kē aŕo añoga

48 aşē ji na baka : « Ñaan anyeenkun napoŕ i ŕi katim ki naan, ayeenkēn nji ŕi uleef naan, kē ñaan anyeenkun, akak ayeenk anyilnuŕ. Anwoonunŕ nampoŕi ŕi an, un mēntan adēmnuŕ. »

Anwoonŕ aampokan, awo na an

(Markut 9.38-40)

49 *Yowan ajeŕ bŕup wal mēntŕ aji : « Naweeŕ, ŕwin ñaanŕ alonŕ anjaanŕ adook ŕntaayi ŕi katim ki nu, kē ŕneenana, ŕiki aanji gakandēr na un kaŕaşu. »

50 Yetu kē aşē teem aji : « Nakneenana : anwoonŕ aampokan, awo na an. »

Yetu atool pya Yerutalem

51 Wi wal wi Yetu awoonŕ i pdeenana baŕi uñogun, kē aşē bi ŕu ŕu ŕi pya Yerutalem.

52 Adun ayil bañaanŕ balonŕ kē bajota kadun. Wi bakyaanŕ na bgah, aşē neeŕ du ufēŕ ulonŕ du *Famariya kabomana dko dfēr.

53 Bañaanŕ biki ufēŕ mēntŕ kē başē pok pyeenk Yetu ŕiki atool tool pya Yerutalem.

54 Wi *Yowan na *Yakob bawinunŕ uko waŕ aşē ji : « Ajugun, inŕal ŕdo bdoobawoona baŕi babi batēr bañaanŕ biki, bakakan baka ufob i? »

55 Kē Yetu aşē kok anoman na baka [aji : « Naamme uhaaş unwoonŕ kaŕonŕ ubida wi nan. *Abuk Ñiintŕ aambi bi pŕok ŕbida ŕi bañaanŕ, abi bi pbuuran baka. »]

56 Kē başē tool wal mēntŕ aya untanka umpaŕi.

Naŕaşar Yetu awo kawul uleeful bti

(Maci 8.19-22)

57 Wi bakyaanŕ na bgah kē ñaanŕ alonŕ aşē ji na Yetu : « Dko di ikyaanŕ, dŕaşu da. »

58 Kē Yetu aşē ji na a : « Nŕnfēş ŕaka ihēr, kē ŕkat ŕi baŕi ŕaka intanŕ, *Abuk Ñiintŕ ul, aanka dko dpafni bkw. »

59 Akak aji na alonŕ : « ŕaşaan. » Kē an mēntan aŕeema aji : « Naweeŕ, duni ŕenēn te umoyēn Paapa. »

60 Kē Yetu aji na a : « Wutan bakteŕ baya bamoy bankeŕunŕ biki baka ; iwi yaan ido kaŕiiniyaan *Pşih pi Naşibaŕi. »

61 Alonŕ akak aji na a : « Ajugun, dlunŕ kaŕaşu, ma duni iyoonkēn dya kaŕup bayiŕ naan. »

62 Kē Yetu aşē teema aji : « Ñaanŕ anjununŕ kajaar aşē kok kafēŕ aanhil plemp du Pşih pi Naşibaŕi. »

10

Yetu ayil baŕaşarul iñeen-paaj-na-alonŕ na batēb (72)

(Maci 9.37-38)

1 Wi uko waŕ uŕēpunŕ, kē Yetu Ajugun aşē dat bañaanŕ iñeen paaj na alonŕ na batēb* (72) kak ŕi baŕaşarul, ayil baka kē bakyaana batēb batēb, ajota kadun ŕi ŕbeeka bti na dko bti di akluŕ kaŕēpna.

2 Aji na baka : « Kakit kadēmi, kē balemp başē tiinkēŕ ; nakooŕan Ajug kakit ado balemp babi kakit ki nul.

3 Nayaani, dyilanŕ ji ŕkaneel ŕmpoŕi du pŕoof pi ŕñiinŕ.

4 Naktijŕ nin umbootu, nin umañ, nin kaşapaat, naknaŕ pwulŕ nin ñaanŕ alonŕ mboş ŕi bgah.

5 « Woli naneeŕ ŕi katoh kalonŕ, naduniinŕ naji : “Bnuura bawo ŕi katoh ki.”

6 Woli ñaanŕ i bnuura awoonŕ ŕi katoh mēntŕ, bnuura bi nañehanunŕ buŕ baduka ŕi a ; bē woli aanwo ñaanŕ i bnuura, aankyeenk bnuura bi nañehanunŕ.

* 10:1 Npiitŕ ŕlonŕ ŕi unjonŕ ŕaji : *bañaanŕ iñeen paaj na alonŕ.*

7 Ƨi katoh ki bakyeenkanan, naŋoon da, nadaan nabot nade uko wi bakwulanan, Ƨiki nalemp aka na ptuumara. Nakdo kaŋaay na itoh.

8 « Woli naneej Ƨi ubeeka ulonj kē bayeenkan, nadeen uko wi bakwulanan.

9 Najebaan bamaakal biki ubeeka mēnt nabot naji na banfētunj da : “*Pših pi NašibaƧi pañogan.”

10 Bē woli naneej Ƨi ubeeka ulonj kē baanyeenkan, napēn du igah kaji :

11 “N̄doo dan danan pdēpalēn pi ubeeka wi nan pankabunj Ƨi ihoƧ yi nun kadukaran pa. Kē našē wo kame kakša uko wi : Pših pi NašibaƧi pañogan.”

12 DƧupan, Ƨi unuur wi pwayēs, uko wi NašibaƧi aklunj kado ubeeka mēntj utam kapel wi badolunj Fodom*.

13 « NawuƧani, an biki ubeeka wi Koratim, nawuƧani an biki ubeeka wi Bettayida, woli mlagre mandolaniinj du an mandolaniin lah du ŋbeeka ŋi Tir na Fidonj, banfētunj da badobi wohara undiimaan nšaaku kabot kaƧo Ƨi ufob kadiimanaan kē baŋal p̄t̄lēs ŋbida ŋi baka.

14 Ukaanj kē Ƨi unuur wi pwayēs uko wi NašibaƧi akdolananj ulunj katam kapel wi biki Tir na Fidonj.

15 Kē an biki Kapernawum, nanunj aji nalunj kadeenana te du baƧi i? Nabaa Ƨēp Ƨēp kawalana te du infernu. »

16 Yetu akak aji na baƧašarul : « N̄naan antiinkanan, atiinkēn ; ampokananj apokēn, kē ampoknunj apok anyilnunj. »

*BaƧašar Yetu bakak na mnlilan du a
(Maci 13.16-17)*

17 BaƧašar Yetu iñeen paaj na alonj na batēb bakak na mnlilan ašē ji na a : « Ajugun, ŋntaayi ŋadoo ji ŋado uko wi ŋjakunj Ƨi katim ki nu. »

18 Kē Yetu ašē teem baka aji : « Dwin *Tatana kē awoona baƧi ajot ji kaliik liik.

19 Natenan! Dwulan mnhina mi ppoš ŋpula na ŋtifar na pi ppoš phina b̄ti pi našoeradun, bē nin uko ulonj uunkdolan do.

20 Kē našē wo kalilan Ƨi uko wi itiman ipiitaniinj du baƧi kapel uko wi ŋntaayi ŋaktiinkananj. »

*NašibaƧi ayuuj bampoƧi UƧup Ulil Unuura
(Maci 11.25-27)*

21 Wal mēnt, *Uhaaş wi NašibaƧi uƧu mnlilan mnweek Ƨi Yetu kē ašē ji : « Dbeebu Paap, Ajug baƧi na mboš, wi imenuj iko yi bantohi na bammeen, ašē diiman ya bapoƧ bampoƧi. Yoow Paap, Ƨiki waŋ uwoonj uko wi iŋalunj.

22 « Paapa awulunj iko b̄ti. Nin n̄naan aamme ŋi Abukul uko wi nwoonj bē mēntj Paapa a, kē nin n̄naan aamme uko wi Paapa awoonj bē mēntj ŋi Abukul a, na biki ndatunj adiiman baka a. »

23 Wi wi Yetu ašaanj awugša Ƨi baƧašarul ašē ji na baka : « Kēs kankwinunj uko wi nakwinunj kanuurandēni.

24 DƧupan, *baƧupar NašibaƧi batum, na baših batum babi ŋal pwin uko wi nakwinunj bē baanwin wa, abot aŋal katiink wi naktiinkunj bē baantiink wa. »

*Uhoñ wi ñiinƧ najoob bkow i utaak wi
Famariya*

(Maci 22.34-40; Markut 12.28-31)

25 Kē *najukan Bgah alonj anŋali p̄taawan Yetu ašē naƧa aji na a : « Najukan, we wi nhinanunj kado, kayeenkna ubida wi mnto? »

26 Yetu kē ašē teema aji : « We wi bapiitunj Ƨi ulibra wi Bgah ba? We wi iwinunj ba? »

27 Kē najukan Bgah ateem aji : «“Nalan Ajugun NašibaƧi i nu na kaƧēbu b̄ti, na uhaaşu b̄ti na uforta wi nu b̄ti, na ušalu b̄ti, ibot iŋal atēntu jibi iŋalunj uleefu.” »*

28 Wi wi Yetu ašaanj aji na a : « Iteem bnuura. Dolan haŋ ilunj kayeenk ubida. »

29 Kē najukan Bgah ašē ŋalaara pdiiman kē awo Ƨi kafaŋ ašē ji na a : « Kē in abaanj awo atēntj naan ba? »

30 Yetu kē ašē ji na a : « N̄iinƧ alonj abi walnaana Yerutalem atool pya ubeeka wi Yeriko ašē yit na bakit bgah kē bawohēša b̄ti abot akoba bnuura, ašē duka Ƨunj kē aŋogan pkeƧ, kē batool aya na bgah bi baka.

31 Naŋenan alonj amara mara aƧēpna bgah mēntj, awina, aŋawša'a.

32 Kē ñiinƧ alonj anklempnunj du *Katoh Kaweek ki NašibaƧi† akak aƧēpna bgah mēntj, awina, akak aŋawša'a.

* 10:12 Ujuni 19.24-28.   ✱ 10:27 Plešan 6.5; Bgah 19.18.

† 10:32 N̄iinƧ alonj anklempnunj du Katoh Kaweek ki

NašibaƧi : awo i pšini pi Lewi.

³³ Kë ñiint alon i utaak wi *Famariya ankyaan bayaaş aşë bi añog, awina, aşë ñagi'a.

³⁴ Añoga, akuraara ijën, na ukëra na poot, aşë tan ya. Wi wi aşaan apayana ti ubuuru wi nul aţija du katoĥ ki bayaanţ, atena.

³⁵ Wi unuur ujintun, ñiint i utaak wi Famariya apënan itaka‡ awul ajug katoĥ ki bayaanţ, abot aji na a : “Doon katena bnuura, woli iduk apënan itaka ilon, kë nwoona bayaaş, kakakanu ya.” »

³⁶ Yetu ahepar najukan Bgah aji : « Ti uşalu, ti bañaan bawajanţ bukun in awoonun atënt ñiint anjotun ti ptoof pi bakit bgah? »

³⁷ Kë ateem aji : « Aññagi'ulun a. »

Kë Yetu aşë ji na a : « Yaan ido kado han. »

Maarta na Mariya

³⁸ Wi Yetu na baţaşarul bakyaan na bgah, kë aşë neej ti ufët ulon, kë ñaaţ alon anwoon katim ki Maarta adu'a pyoban du katoĥul.

³⁹ Maarta mënt aka aţa'ul alon anwoon katim ki Mariya, ambiin aţo ti ihoţ yi Ajugun atiink uţup wi nul.

⁴⁰ Kë Maarta ul aşë lanta na ulemp wi katoĥ. Wi wi aşaan abi ti Yetu aşë ji : « Ajugun, uundolu ukoolan i, wi aţa naan awutnun nji aloolan na ulemp? Jakana abi aţënkën. »

⁴¹ Ajugun kë aşë teema aji na a : « Maarta, Maarta, iba yewla we anooran bkowu, ala iko itum ba? »

⁴² Uko uwo umpoot, udoo wo wo uloolan, *Mariya adatuĥ kafah kannuurnaaniin, baankluĥ kateha ka. »

11

Yetu ajukan baţaşarul pñehan Naşibaţi (Maci 6.9-13)

¹ Yetu awo unuur ulon ti pñehan Naşibaţi du dko dlon, wi abaan kë alon ti baţaşarul aşë ji na a : « Ajugun, jukanun pñehan Naşibaţi jibi *Yowan ajukanun baţaşarul. »

² Kë Yetu aşë ji na baka : « Woli nañehan Naşibaţi najaan naji :

Paap, katimu kayiman, pşihu pabi.

³ Tenun unuur unwoon uko ude wi nnumiin,

⁴ miirun ipekadu yi nun, jibi un nkmiirun bañaan bti ban-jubanun un,

işë iwut kawutun njot ti kaguuru. »

⁵ Yetu akak aji na baka : « Woli alon ti an aka nanoh, aya du a na utejan mnjel, ajaka : “Nanoh, teţanaan ipoom iwajanţ tun. »

⁶ Nanoh naan alon abaan aban ban awoona bayaaş, bë mënka uko uwula ade.”

⁷ Naşal aji undu ateemna du meet kaji : “Kdo kanooran, ddët bgah abot apiint na bapot, mënhinan pnaţa kawulu ipoom.”

⁸ Dţupan, woli aando naţa awula ipoom tiki awo nanohul, abi naţi'aara naţa kawula uko wi anumiin tiki ayewlëna*.

⁹ « Djakan : Nañehaan, nalun kayeenk, nalaan, nalun kawin, nakob kobaan, balun kahaabëşan.

¹⁰ Hënk di uwoon, ñaan aññehanun aka, anklaan awin ; kë ankob kobanun, ba-haabëşa.

¹¹ « Ahoĥ ti an i i abukul akñehanun uţëb aşë wula upula ba? »

¹² Këme kak añehana pneem, aşë wula utifar?

¹³ Woli an nandoon awo bado buţaan name pwul babukan iko inuura, naşalanun nyaaş hum ni ni Aşinan i baţi ahilanun kaţen bankñehanulun Uhaaş wi nul? »

Yetu na Beltebul

¹⁴ Unuur ulon, Yetu adook untaayi unnee-jun ti ñiint alon ambiişun bţup. Wi untaayi upënuĥ kë ñiint mënt aşë kak aţiini, pntuk pi bañaan kë paşë ñonjar maakan.

¹⁵ Balon ti baka kë başë ji : « *Beltebul†, uweek wi nntaayi, uwululun mnhina mi pdook nntaayi. »

¹⁶ Balon kë banal pten Yetu, aji na a ado mlagre adiimanaan kë awoona du Naşibaţi.

¹⁷ Kë Yetu, ammeen nşal ni baka aşë ji na baka : « Woli bañaan biki utaak uloolan bagut, batok utaak di, itoh ido kajotna kaloolan kaloolan.

¹⁸ Woli *Fatana agut na uleeful hum di di pşihul paknaţun ba? Naji dji kadookna nntaayi ti katim ki nul.

¹⁹ Woli dji kadook nntaayi ti katim ki Beltebul, banktaşanan badook na nta ti katim

‡ 10:35 Itaka yi awulun iwo baluk bi nnuur ntëb bi nalemp. Beltebul dawo Katim kalon ki Fatana, uweek wi nntaayi.

* 11:8 Këme Tiki alun kakowa woli aanwula. † 11:15

ki in? Ukaan kë bukal ti nleef ni baka bakluḡ kadiiman kë naanfaḡi.

²⁰ Bë woli pkoñ pi Naşibaḡi, pi pi ni kadooknuḡ ḡntaayi, *Pşih pi Naşibaḡi paban ti an keeri.

²¹ « Woli ñaanḡ ankaanḡ uforta abot awo na iḡaan an aḡ ayenḡ katohul, bka bi nul baankbanana.

²² Aşë wo woli alonḡ ampelanulunḡ uforta abii, awata, ayeenk iḡaan bti yi ahaḡunḡ, ajeḡ bka bti bi ayeenkunḡ ti a kafaaş bañaanḡ.

²³ « Anwoonḡ aanwo na ni aşoorën. Anwoonḡ aantënkën pyitrën batani agar ba. »

*Untaayi ukak du katoh ki wa
(Maci 12.43-45)*

²⁴ Yetu akak aji : « Untaayi upënle ti ñaanḡ i ubiinḡ awo. Uji uñaay du *pndiiş, kala dko dfët, kaya kabi. Wi uyaanḡ awo uunwini, uji uji : “Dkak du katoh ki naan, ki mpënnunḡ.”

²⁵ Wi ukakunḡ, uji uḡënk ka kawetana ajintḡ, aboman bnuura.

²⁶ Wal mënḡ, uji uyaar ḡntaayi paaj na ulonḡ ḡnanwuḡunḡ apel wa, ḡnabi kafët da. Ñaanḡ mënḡ kaşë kak wal mënḡ kawuḡën kapel kateeku. »

²⁷ Wi aḡiiniinḡ haḡ, kë ñaaḡ alonḡ aşë huuranaan du pntuk meetḡ aji : « Ñaaḡ ambukiinḡ, abootan, anuurandëni. »

²⁸ Kë Yetu aşë teema aji : « Iwo kaji, banktiinkunḡ Uḡup wi Naşibaḡi abot aḡaş wa banuurandëni! »

*Baji na Yetu adiiman kë awoona du Naşibaḡi
(Maci 12.38-42)*

²⁹ Bañaanḡ batuma tum abi, kë Yetu aşë ji na baka : « kawuunḡ ki kawo kawuḡaan, kawo ti phepar mlagre mankdiiḡanunḡ kë dwoona du Naşibaḡi. Baankwin nin uko ulonḡ umpaḡi na wi Yonat *Naḡupar Naşibaḡi adiimanunḡ.

³⁰ Jibi Yonatḡ adiimanunḡ biki ubeeka wi Niniwe kë awoona du Naşibaḡi, hënk di *Abuk Ñiintḡ akluḡ kadiiman biki kawuunḡ ki kë awoona du Naşibaḡi.

³¹ Ti unuur wi pwayëş Naşih ñaaḡ i utaak wi Faba alunḡ kanaḡa na bañaanḡ biki kawuunḡ ki, kayuuj kë baduknaanaa, ḡiki awoona du kabanḡ ki umundu pbi kaḡiink

uḡup unḡuḡa wi *Falomonḡ naşihḡ, kë alonḡ aşë wo ti ampelunḡ Falomonḡ naşih.

³² Ti unuur wi pwayëş, bañaanḡ biki Niniwe balunḡ kanaḡa na biki kawuunḡ ki kayuuj kë baduknaana, ḡiki bukal biki Niniwe, babi wut pjuban wi batiinki uḡup wi Yonat, alonḡ kë aşë wo ti, ampeli Yonat. »

Uhoñ wi unkaniya

³³ Nin ñaanḡ aanji tehan unkaniya kaşë ḡu wa du bñot, këme kafët wa na kakana, baji baḡu wa du bko duuḡ bankmbiinḡ bahilna bawin bjeehi.

³⁴ Këş kawoonḡ unkaniya wi uleef wi nu. Woli këş ki nu kawo kjeb, uleefu bti kak uwo ti bjeehi ; bë woli kamaaki, uleefu bti kak uwo ti bdëm.

³⁵ ḡaafaraan bjeehi banwoonḡ ti iwi bawo bdëm!

³⁶ Woli uleefu bti uwo ti bjeehi, bë nin bdëm baanwo ti wa, ujeeh wul bti ji woli unkaniya ujeehan ñaanḡ.

*Yetu aşook bafaritay na bajukan Bgah
(Maci 23.4-36)*

³⁷ Wi Yetu akḡiiniinḡ haḡ, kë *nafaritay alonḡ aşë du'a pyoban du katohul, kë aya aneeḡ aḡo pde.

³⁸ Wi nafaritay awinunḡ kë Yetu aaññow duna iñen aba jun pde ji udolade wi *bayu-day, aşë ñonḡar.

³⁹ Kë Ajugun aşë ji na a : « An buk bukunḡ an bafaritay, naji nawent ikoopa na iraata yi nan bnuura ti bdig, kaşë wut uleefan meetḡ utum na uşal wi kakiij na mḡot.

⁴⁰ An bawaanḡ ḡşal biki! Mënḡ andolonḡ bdig adolanḡ meetḡ i?

⁴¹ Naḡëpan ḡëp naḡen bajuuk uko unwoonḡ du iraata yi nan meetḡ, wal mënḡ iko bti işë iwo ijintḡ ti an.

⁴² « Nawuḡani, an bafaritay, nanjaanḡ nawul kafah ki Naşibaḡiḡ ti iko bti yi nakjaarunḡ, kado wul bduugëş na bnkaafu, na iko impoḡi yi natepiinḡ, kaşë ḡilma pwo baḡool na pḡal Naşibaḡi. Uko waḡ wi wi nawoonḡ i lah kado, kaşë kawut kaḡilma undukiinḡ.

⁴³ « An bafaritay Nawuḡani, an nanḡalunḡ pḡo kadun du *itoh iñehanaani Naşibaḡi, abot aji naḡal banohḡḡënan ḡi dko di bañaanḡ.

ḡ 11:30 Yonat 3.3-5. ḡ 11:31 1 Başih 10.1-10. † 11:42 Kakit kaji kado ifah iñeen, kalonḡ kaji kawo ki Naşibaḡi.

⁴⁴ Nawuṭani, an nanwoon ji ihër yi pnguran inwoon iinka umarkaani, yi ñaan ajaan apoş bë aanji meŞ. »

⁴⁵ Wal mënṭ kë *najukan Bgah alon aşë jaka : « Najukan, wali iktiiiniñ han, ikarun kak di! »

⁴⁶ Kë Yetu aşë teema aji : « An bajukan Bgah kak, Nawuṭani, an nanjaan naṭu bañaan pkuña bdaaj bdiṭ kaşë wo naando ji nadeen pkoñ ploolan pban ba!

⁴⁷ Nawuṭani, naji naniw ihër yi *baṭupar Naşibaṭi te başinan bafiñuñ baka.

⁴⁸ Hënk nadiiman kë nawo ṭi udolade uloolan na başinan. Bukal bafiñuñ kë naşë niw ihër!

⁴⁹ Ukaan kë uşal untuña wi Naşibaṭi uṭup aji : “Dluñ kayil baṭupar naan na *banjañan du baka ; baluñ kafin balon ṭi baka, kahañan balon.”

⁵⁰ Kawuun ki keeri kaṭop na pñaak pi baṭupar Naşibaṭi bti pi batuluñ du wi umundu uwoonuñ.

⁵¹ Baluñ kahepna ṭi pkeṭ pi Abel te kaban du pkeṭ pi Takariya i bafiñuñ ṭi dko danwoon ṭi ptoof pi umeeşa wi bteñan na *dko dyimanaan di Katoh Kaweek ki Naşibaṭi.☆ Aa, dṭupan, kawuun ki kaluñ kahepna ṭi uko wañ.

⁵² « Nawuṭani an bajukan Bgah namëbanuñ kaniigşaani ki ume, awo naannej an ṭi ñleefan, abot aneenan banjalun pneej baneej. »

⁵³ Wi Yetu apënuñ da, kë bajukan Bgah na bafaritay başë deebaṭëra maakan awo ṭi phepara iko itum,

⁵⁴ ado na pṭaawana kahilna katapara bṭup.

12

Yetu aşook bañaan ṭi kalagare

¹ Wal mënṭan, bañaan batum maakan adoo poşar. Kë Yetu aşë ji na baṭaşarul duna : « Nalipariin uko utaajanaan pşon wi *bafaritay : kalagare.

² Nin uko ulon unhankuñ uunkluñ kawo uunkpën kawinana, kë nin uko ulon umeniin uunkluñ kawo uunkmeetaana.

³ « Ukaan kë uko wi naṭupun du bdëm uluñ katiinkana na pnak, uko wi na-hoopatuñ du meet dandëtuñ uluñ kahuurana du itoh duuṭ. »

In i i ñaan awoon kado kaṭi?

(Maci 10.28-31)

⁴ Yetu akak aji : « Dṭupan, an banoh naan : nakdo kaṭi banhilanuñ pfiñ uleef aşë wo baanhilan pdo uko umpeluñ wañ.

⁵ Ddiimanan i nawoon biki kado kaṭi : nadoon kaṭi Naşibaṭi ankaan mnhina mi pfëlan du infernu, wi nakeṭuñ. Aa, dṭupan, ul i i nawoon kado kaṭi.

⁶ « Baanji bawaapar nṭiiru kañeen nṇduş nṭëb i? Kë Naşibaṭi aşë wo aanji ṭilma nin uloolan ṭi ña.

⁷ Uwel wi bkow bi nan bti udoo fënana. Naklënk keeri nin ukoolan, ṭiki nadëm apel pntuni pi nṭiiru. »

Pdinan këme ppok Krittü

(Maci 10.32-33; 12.32; 10.19-20)

⁸ Yetu akak aṭiini na baka aji : « Dṭupan na manjoonan, ñaan ankṇinanuñ ṭi kadun ki bañaan kë awo naṭaşaraan, *Abuk Ñiinṭ aluñ kadinan ṭi kadun ki nwanjuṭ ñi Naşibaṭi kaji awo naṭaşarul

⁹ Kë ñaan ankpoknuñ ṭi kadun ki bañaan, dluñ kapoka ṭi kadun ki nwanjuṭ ñi Naşibaṭi.

¹⁰ Ñaan ankṭupuñ buṭaan ṭi Abuk Ñiinṭ bahilan kaluñ kamiira wa, kë woli ñaan akar *Uhaaş wi Naşibaṭi baankluñ kamiira wa.

¹¹ Woli bañooṭan pya kawayëş du itoh iñehanaani, këme ṭi kadun ki başih këme bantuna, nawutan kahaajala pme jibi nakyaan kayeñan ñleefan këme uko wi nakyaan kaṭup,

¹² ṭiki Uhaaş wi Naşibaṭi ujukanan wal mënṭ uko wi nakṭupuñ. »

Uhoñ wi ñiinṭ nayok nawaan uşal

¹³ Kë ñiinṭ alon anwoon ṭi pntuk aşë ji na Yetu : « Najukan, jakan na abuk paapa abi nfaaşıir iko yi aşinun adukaruñ un. »

¹⁴ Kë Yetu aşë teema aji : « Ñiinṭu, in abaan aṭu'en pwo nawayëş këme nafaaş bka bi nan ba? »

Ş 11:44 ṭi bayuday, woli ñaan apoş bhër bi pnguran iṭopi, iinji khil pneej katoh kañehanaani Naşibaṭi bë iindo bañow ajinṭ. ☆ 11:51 Ujuni 4.8; 2 Nnuur nuur 24.20-22.

15 Wi wi Yetu aſaaſ aji na bañaan bti banwoon da : « Naſafaraan kaſal bka, ubida wi ñaan uunwoona ti bka, ahille adoo yok maakan. »

16 Wal mēnt, kē aſē hoñ na baka aji : « Ñiint alon nayok abi ka nteeh, kē űawul űdeey űtum,

17 kē aſē wo ti phepar ti uſalul aji : “Dbaa do do hum ba? Mēnka dko dhankni űdeey űi naan bti.”

18 « Wi wi aſaaſ aji : “Hēnk di di nji kadolon: dfom inkuti yi naan, kaſiir indēmun apel yi, kahank da űdeey űi naan bti na bka bi naan.

19 Wal mēnt kaſē ji na bkow naan : ‘Aſē wo, ihank iko itum pa űſubal űtum ; noorfēnan, ide, idaan, ido kanoha.’ ”

20 « Kē Naſibaſi aſē ji na a : “Iwi nanaaf, iſaſan phefēnt na utejan wi nſa wi. Hēnkun, in akjejun uko wi ihankarun bkowu ba?”

21 « Hēnk di uwoon ti ñaan anjaan ahanka hank iko pa bkowul, anwoon aanji la pyok pi Naſibaſi. »

Nahaſan Naſibaſi (Maci 6.25-34)

22 Wi wi Yetu aſaaſ aji na baſaſarul : « Uko waſ ukaan kē njakan, nawut kaſaaf uko ude wi nanumiin pa ubida, kēme iko iwohara yi nanumiin pa uleef wi nan.

23 Ubida upel pde, kē uleef upel imiſa.

24 Natenan űntomaali ; űaanji űatepi, űaanji űakit, űaanka nin inkuti ihankni űdeey, kē Naſibaſi aſē ji wul űa uko ude. An napel űkat di!

25 Ahon ti an ahilanun ti manſaaf ka- hoſalēſ unuur uloolan ſaſ ti ubida wi nul?

26 Woli naandoo hilan pdo uko wi, unwoonun umpoſi, we uwoon pſaaf iko in- dukiin?

27 « Natenan iſeeñ inuura yi ugof wi uſeeh jibi ijaan idēm, iinji ilemp, iinji iſiir. Kē nſē jakan, *Falomon naſih ti pdēm pi nul bti, aambaan kañēgi'aara ji kalon ti ya.

28 Ujaagal uwo nſa du uſeeh, faan balun bafel wa du bdoo, kē Naſibaſi aſē ji wohara- rana woharan wa iko inuura. An nanwoon naanfiyaar akēſan, nameen na manjoonan kē Naſibaſi alun kawoharēnan kak.

29 « An kak, nakdo kala uko ude kēme uko udaan, nawutan kahaajala.

30 Iko yaſ yi yi banwoon baanfiyaar Naſibaſi bajaan babi wo wo ti pla, kē an, Aſinan ame kē nanuma iko mēnt.

31 Nawo i kaſep ſep kala Pſih pi nul, naſē nayeenk kak iko mēnt. »

Nalaan pyok pi baſi (Maci 6.19-21)

32 Yetu akak aji na baka : « An nanwoon batani bmpoſi, naklēnk, ulil Aſinan kē awu- lan Pſihul.

33 Nawaapan bka bi nan nabot naſen itaka bajuuk. Nawoon na űmbooſu űanwoon űaanji űatowa. Naſuun bka bi nan du Naſibaſi. Baankya katoka da. Bakiiſ baan- hilan kaban ba, kēme űbob űatok ba.

34 Na manjoonan, dko di bka bi nan ba- woon dul di kaſeb ki nan kakwoon. »

Balemp banwoon bten ayoonk ubi Abuk Ñiint

35 « Nabomandēran, nawohara iko yi ulemp, nawutan űkaniya űi nan űado kayik.

36 Nawoon ji balemp bankyoonkun ajug baka awoona bniim, bahaabēſa plēman wal wi akbihaſ bi kakob ti pa.

37 Balemp biki aktēnkun bawo bten wal wi akbanun banuurandēni! Dſupan na manjoonan, ajug baka awohara iko yi ulemp, kado baka baſo kaſē kayiſ baka.

38 Woli ajug baka abi na mnjel, kēme aſep mnjel, woli aſenk balemparul kē bawo bten, banuurandēn keeri!

39 « Nameen bnuura uko wi : woli ajug katoh ame lah wal wi nakiiſ awoon i kabi, aankwuta aneej du katohul.

40 An kak nabomandēran, ſiki *Abuk Ñiint alun kabi ti wal wi nawoon naanhaſi. »

Baſaſar Yetu bawo kado bnuura ulemp wi aſuun baka pdo

(Maci 24.45-51)

41 Kē Timon Piyeer aſē ji na Yetu : « Ajugun, un baſaſaru űkaan kē ikhoñ haſ, kēme bañaan bti baka? »

42 Kē Ajugun aſē teem aji : « In awoon nalemp natool natit i ajug katoh aktuun ti kadun ki bañaan biki nul, ado kawul baka kafah ki űdeey ki baka uwoori ubanle.

43 Nalemp i ajug katoh aktēnkun ti ulemp wi aſu'u lun wal wi akkakuſ, un mēnt anu- urandēni.

⁴⁴ Dɔpan na manjoonan, ajug katoh ahankana bka bi nul bti.

⁴⁵ Bè woli nalemp aji ɥi uşalul kè ajugul ajon ubi, aşè naŋa akob balemp biinŋ na baaŋ, ade adaan akuj,

⁴⁶ ajug nalemp mènŋ aluŋ kabi, ɥi unuur wi awoon aankyoonka, na wal wi awoon aammee, kaşè kahajana bnuura kabot kadola jibi bajaan bado na baŋaan banwoon baanfiyaar Naşibaŋi.

⁴⁷ « Nalemp ammeen uko wi ajug katoh aŋaluŋ, aşè wo aamboman nin ukoolan kème ado wi aŋaluŋ ul ɥi uleeful, aluŋ kakoba maakan.

⁴⁸ Kè anşaan ado uko unkèşuŋ bakoba bè aamme, akoba btişu. Ŋaan i bawuluŋ uko utum, baluŋ kahepara uko utum, kè i bahankanuŋ iko utum, baluŋ kahepara kak iko intumuŋ apel. »

Yetu aambi bi pŋij mnjeeh, bpaşşer bi bi aŋijun

⁴⁹ Yetu akak aji : « Dbi ɥi umundu pŋij bdo, aşè ŋal bado bi bateh teh!

⁵⁰ Dwo i kanej ɥi mnhaj* jibi ŋaan ajaan aneej ɥi meel woli ayeenk *batitmu, kè uşal wi naan uşè ɥèla ɥèla maakan ji mbi ndo kanej ɥi ma.

(Maci 10.34-36)

⁵¹ « Naşal aji dbi bi pŋijan btiinkar i? A-a, dɔpan, dbi bi pŋij bwaysşer.

⁵² Kajunna nŋa, woli baŋaan bawo kaŋeen ɥi katoh, baanktiinkar, bawajanŋ banaŋara batèb, batèb banaŋara bawajanŋ.

⁵³ Ajug katoh aluŋ kanaŋara abukul ŋiinŋ, abuk katoh ŋiinŋ akuŋ anaŋara aşin. Ŋaaŋ anaŋara abukul ŋaaŋ, abuk katoh ŋaaŋ, anaŋara anin, ŋaaŋ nayotan anaŋara ahar abukul, ababul akuŋ anaŋara anin ayinul. »

Pten kame iko inkŋepun

(Maci 16.2-3)

⁵⁴ Kè Yetu aşè ji na pntuk : « Woli nawin infèluŋ kè ijèn du kayoba, ɥi dko mènŋ naji naji uşubal ubi, kè uji ubiha.

⁵⁵ Kè woli uyook ufuuŋna btammaŋu, naji naji dko dayik nŋa, kè daji dayika.

* 12:50 Bapiit ɥi ugrek aji : Dwo i kayeenk batitmu.

⁵⁶ An balagare, nahil pme uko wi iko yi baŋi na yi mboş ijakuŋ, aşè wo naanhil pyikrèn uko wi Naşibaŋi akdolun nŋa di. »

(Maci 5.25-26)

⁵⁷ « Kè we ukaan kè naanji nayikrèn an ɥi ŋleefan uko unwoon unuura ɥi kèş ki Naşibaŋi?

⁵⁸ Woli iya na ŋaan alon i nakaan bŋup du *uruha, doon kala pba pŋom na a ɥi bgah, kaŋi aŋooŋu du kadun ki nawayèş, un mènŋan awulu nalemparul awatu ukalabuş.

⁵⁹ Dɔpu, iinkpèn du ukalabuş bè iinluka te pataka pbaaŋşaan. »

13

Nawutan pjuban naŋèlèş ŋbida

¹ ɥi ŋwal mènŋ, kè baŋaan balon başè bi, akakalèş Yetu uko wi bagalilay, biki *Pilad adoon kè bafinji kè pŋaak pi baka panaakiir na pi ŋntaam ŋi baŋijun aŋinar Naşibaŋi.

² Kè aşè teem baka aji : « Naşal aji bagalilay mènŋ bawo bajuban apel bagalilay bandukiin bti ukaan kè bahaj han i?

³ Dɔpan mènŋ hènŋ da, nawutan pjuban, naŋèlèş ŋbida kème nakeŋ an bti ji baka.

⁴ « Kè baŋaan iŋeen na bakreŋ biki pmboš pweek pi uniw wi Filowe pajotnuŋ aŋin, nanuur kè bajuban apel baŋaan biki Yerutalem bandukiin bti i?

⁵ Dɔpan, mènŋ hènŋ da, woli naanwut pjuban, aŋèlèş ŋbida nakeŋ an bti ji baka. »

Uhoŋ wi bko banwoon baanji babak

⁶ Kè Yetu aşè kakalèş baŋaan uhoŋ wi : « Ŋiinŋ alon abi tepi blemani* du uŋeeh wi nul. Abi pmar mnleman i aşè wo aantènk nin ploolan ɥi ba.

⁷ Wi wi aşaan aji na nalemparul : “Ddo ŋşubal ŋwajanŋ ŋi njaki kabi pmar mnleman i bè mènji kaŋènk ba babak. Tiban ba. Babaa wo i kado kanooran mboş we ba?”

⁸ Kè undu aşè teema aji : “Ajugun, wutan ba kak piikal, nwuŋèş mboş ɥi pŋeef pi ba, mmèŋan ba.

⁹ Ulome baluŋ babak. Woli baambuki, kbaa tib ba.” »

* 13:6 Bapiit aji bko mènŋ bawo Figuier ɥi umbaabu.

Yetu ajeban ti unuur wi pnoorfën wi bayuday ñaaṭ anṭakmun

10 Yetu awo ti pjukan du *katoḥ kañehanaani ki bayuday kalonj ti *unuur wi pnoorfën.

11 Kë ñaaṭ alonj aṣë wo da i untaayi udolonj kë aṭakëm ado nṣubal iñeen na bakreñ ; anjuuk aankak ahil nin phetan uleef.

12 Wi Yetu awinulonj aṣë du'a aji na a : « Ñaaṭu, pmaak papën ti iwi. »

13 Wi wi aṣaañ apafa iñen, ti dko mënṭ kë aheti, aṣë jun pbeeb Naṣibaṭi.

14 Kë naweek i katoḥ kañehanaani aṣë deebaṭ uko wi Yetu ajebanunj ti unuur wi pnoorfën. Aṭiini wal mënṭ na pntuk pi bañaan aji na baka : « Naka ḡnuur paaj ḡi ñaañ ajaan awo kalemp. Nawo i kabi tuñ ḡnuur mënṭ pdo bajebanan, mënṭ ti unuur wi pnoorfën wa. »

15 Ajugun kë aṣë teema aji : « An balagare! Ti unuur wi pnoorfën, jëm andoli ti an aji fënëṣ uwit wi nul këme ubuuru wi nul du kampen kañoṭ wa uya udaan i?

16 Kë ñaaṭ i, anwoonj i pntaali pi *Abraham, i *Tatana atanunj nṣubal iñeen na bakreñ, aanwo i kafënëṣa ti unuur wi pnoorfën i? »

17 Wi ajakunj hañ, kë banklaṭulunj bti baṣë kowa fuṭ, bañaanj kë baṣë lilan ti iko inuura iweek bti yi akdolunj.

Uhoñ wi pbuk pmpoṭi panjaan pabuk bko (Maci 13.31-32; Markuṭ 4.30-32)

18 Wal mënṭan kë aṣë ji : « Na we wi *Pṣih pi Naṣibaṭi panaamunj ba? Kë na we wi nhilanunj pnaamntën pa ba?

19 Pawo ji pbuk pmpoṭi pi ñaañ ajejunj atepi du uṭe hul. Kë panaṭaa, akak bgof, kë ḡkat ḡdoo bi ado intañ ti inah yi ba. »

Uhoñ wi uko utaajanaan pṣon (Maci 13.33)

20 Yetu akak aji : « Na we wi nhilanunj kanaamntën *Pṣih pi Naṣibaṭi ba?

21 Panaam ji bko btiṣu bi ñaaṭ ajaan aṭu ti pṣon ptum te pado taaj bti. »

Plëman pamminunj

22 Wi Yetu akyaanunj pban Yerutalem, aṭepna ti ḡbeeka na ḡfëṭ ajukan aṣë ya.

23 Kë alonj aṣë ji na a : « Ajugun, bañaan bantiinku bakluñ kabuur i? » Kë aṣë ji na baka :

24 « Natamaan naneejna plëman pamminunj, ṭiki dṭupan, batum balunj kado na pneej bë baankhilan.

25 Woli ajug katoḥ anaṭa adoo tuḥ plëman, kë naṣë hoj du bdig, nakob plëman kabot kakooṭ bahaabëṣan kaji “Ajugun, haabëṣun plëman.” Aṣë teeman kaji : “Mëmme di na-woonunj.”

26 An naṣë ji na a : “Nde akuṭ adaan na iwi, kë ikuṭ ajukan ti igah yi nun.”

27 Ul kaṣë teem kaji : “Mëmme di na-woonunj, an bti bado buṭaan, nalowaan.”

28 « Nalun kawooni, kadeebaṭ, katibrën iñiin wal wi nakluñ kawin *Abraham na *Iṭaak na *Yakob na *baṭupar Naṣibaṭi bti du Pṣih pi Naṣibaṭi, an ti ḡleefan baṣë bafëlan bdig.

29 Wal mënṭ, bañaan baṣë bapënna umayar unuur, kayoba, btamṣanka na btamanju kabi pmaar ufettu uweek du Pṣih pi Naṣibaṭi.

30 Kë hënk di di balonj ti bambaañṣaanunj bakluñ kawo bateek, kë balonj ti bateek balunj kawo babaañṣaani. »

Yetu aṭëgara Yerutalem (Maci 23.37-39)

31 Ti wal mënṭan kë *bafaritay balonj baṣë bi ti Yetu aji na a : « Pënan ti dko di iya dmpaṭi, *Herod añal kafinu. »

32 Kë aṣë teem aji na baka : « Nayaan naji na unfëṣ wañ: “dpënan ḡntaayi ti bañaan kabot kajeban bañaan ḡṭa na faan, unuur uwajanṭën, nṣë mba ulemp wi naan.”

33 Kë nṣë wo i kaya na bgah naan ḡṭa na faan na kankoṭan. Hënk di uwoonj, na manjoonan nin *Naṭupar Naṣibaṭi alonj aanhil kakeṭna du dko dlonj dampaṭi na Yerutalem.

34 « Yerutalem, Yerutalem, iwi injaan kfiñ baṭupar Naṣibaṭi, katap biki ayiliin mnlaak, ḡyaaṣ ḡṭum ddo na pṭonkrën babuku jibi uguk ujaan uboof ḡbuk wa, kë ipoki.

35 Ënhën, Naṣibaṭi alunj kadukaran katohan. Kë nṣë ṭupan, naankak awinën te wal wi nakluñ kado kaji : “Bnuura bi Naṣibaṭi ti ankmbiin ti katim ki Ajugun !” »

14

Yetu ajeban ñiint̄ anwoon̄ na n̄nt̄j̄n̄

¹ Ți *unuur wi pnoorf̄n̄ ulon̄ Yetu aya pyoban du uko naweek alon̄ i *bafaritay, k̄e bañaan̄ bașe wo Ți ptena bnuura.

² K̄e ñiint̄ alon̄ anwoon̄ na n̄nt̄j̄n̄ așe wo Ți kadunul.

³ Wi wi Yetu așaan̄ ahepar *bajukan Bgah na bafaritay aji : « Bgah bi nun badi-nan ñaan̄ ajeban namaakal Ți *unuur wi pnoorf̄n̄ k̄eme baandinani? »

⁴ K̄e bașe yomp. Yetu k̄e așe ban namaakal ajebana așe dola k̄e ayaa.

⁵ Wi wi așaan̄ aji na baka : « Ahoj Ți an awoon̄ aankp̄enan Ți dko m̄ent̄ abukul k̄eme uwitul unjoti Ți pliik Ți unuur wi pnoorf̄n̄ ba? »

⁶ K̄e baanhinan ateema.

Pdat dko d̄to

⁷ Yetu awin k̄e bambiinj̄ pyoban baji badat dko d̄to di kadun, ukaan̄ k̄e ahoñ na baka, aji :

⁸ « Woli badu'u ufettu wi bniim, wutan kaya kașo du kadun. Iwo kași nayoban ampeliinj̄ abi aban,

⁹ andu'anan̄ pyoban iwi na a așe bi, aji na iwi ițen ñiint̄ m̄ent̄ așo. Wal m̄ent̄ inața kawo na mnkow kaya kașo du kafet̄,

¹⁰ K̄e woli badu'u ufettu, yaan ișo du kafet̄, andu'iinj̄ pyoban abile, așe ji na iwi : “Nanoh ñogan moñ kadun.” Wal m̄ent̄, id̄em Ți kadun ki bañaan̄ bti banșoon̄ na iwi Ți umeeșa.

¹¹ H̄enk di uwoon̄, ñaan̄ ankd̄emanuj̄ bkowul, baluj̄ kawalana, k̄e ankwalanuj̄ bkowul, baluj̄ kad̄emana. »

Naduun̄ bajuuk pyoban

¹² Yetu akak aji na andu'ulun̄ pyoban : « Woli idu bañaan̄ pyoban k̄eme pde kañah, wutan kadu banohu, bubuk șaaș, bayițu k̄eme bakiņțu bayok, Țiki bukal baluj̄ kadu'u kak pyoban k̄eme pde kañah, uwo baluk bi nu.

¹³ K̄e woli ido ufettu, țep̄an țep̄ idu bajuuk, banșakmun̄, bankjiinkun̄, na bakuul,

¹⁴ ișe inuurand̄en̄, Țiki baankhilan̄ pluku. Na manjoonan̄, iluj̄ kaluka Ți wal wi bañaan̄ bațool baknașinj̄ Ți pkeț. »

Bampokuj̄ pbi pyoban (Maci 22.1-10)

¹⁵ Wi alon̄ Ți biki baduuj̄ pyoban atiinkun̄ uko wañ așe ji na Yetu : « Ankluj̄ kașo kade du *Pșih pi Nașibați anuurand̄en̄! »

¹⁶ K̄e Yetu așe ji na a : « Ñiint̄ alon̄ abi wo i pdo ufettu uweek așe du bañaan̄ bațum.

¹⁷ Wi wal wi pde kañah ubanuj̄ k̄e așe yil nalemparul aya aji na biki aduuj̄ : “Nabi-ini, kañah kabaa.”

¹⁸ « K̄e bașe junna aloolan aloolan bukal bti pji amiir baka. Nateek aji na a : “Dba nug nug uțeeh, dwo i kaya pten wa, dkooțu kooț miiraan.”

¹⁹ K̄e alon̄ aji na a : “Dba nug nug n̄ngit iñeen n̄jaari dya h̄enk pten jibi n̄aklempi, dkooțu kooț miiraan.”

²⁰ Alon̄ k̄e aji na a : “Dba niim niim h̄enkun̄, ukaan̄ k̄e m̄enhilan̄ pbi.”

²¹ « K̄e nalemparul aya akakal̄eș ajugul uko wi bateemuluj̄. Ajug katoh adeebaț wal m̄ent̄ așe ji na nalemparul : “Faraan iya du iyiti na igah yi ubeeka ițij̄en̄ Ți, bajuuk, banșakmun̄, bakuul na bankjiinkun̄.”

²² K̄e nalemparul aya akak aji na a : “Naweek, ddo uko wi ijakun̄ k̄e dko daantuma țum.”

²³ K̄e ajug katoh așe ji na a wal m̄ent̄ : “Yaan na igah yi n̄țeeh ido kașaș ibiig, id-ab̄er bañaan̄, katoh naan kahilna kațum.”

²⁴ Dșupan, nin alon̄ Ți bateek biki nduuj̄ aank̄nem kañah naan. »

Pduk iko bti kașaș Yetu (Maci 10.37-38)

²⁵ Bañaan̄ bațum bawo Ți ppoș na Yetu ; k̄e așe kok aji na baka :

²⁶ « Woli ñaan̄ abi Ți n̄ji b̄e aan̄jal̄en̄ maakan apelan așin, anin, aharul, bubukul, bața'ul na baweekul na uleeful kak, aanhil pwo națașaraan.

²⁷ Anwoon̄ aankun̄a krut ki nul kadinan phaj ji n̄ji udole wo Ți pkeț, kapoș Ți kafet̄ ki naan, aanhil pwo națașaraan. »

²⁸ « Ahoj Ți an ajaan̄ aňal pniw katoh kaweeek b̄e aanji dun kașo kașal bnuura katen itaka yi anumiinj̄, kame me ahilan pniw ka kaba?

²⁹ Woli aando hañ, ajun pniw b̄e aambi hilan pbaañeș, bankwinuj̄ ka baberja

³⁰ kaji : “Ñaañ i ajununj pniw bë aanhilan pbaañëş!”

³¹ « Kë naşih ahonj ajaanj wonţi aya pgut na naşih alonj aanji dun kaşal katen me ahilan na bangoli iñeen-week nyaaş iñeen week (10.000) pgut na anwoonj na bangoli iñeen-week nyaaş iñeen-week ntëb ba (20.000)?

³² Woli aanhilani, ayil du naşih undu wi ahumuñ nlowi, kakooṭa batiinkar.

³³ Kë hënk di uwoonj, woli alonj ṭi an aanduk bka bi nul bti aanhil pwo naṭaşaraan. »

Pnam panyaşuñ

(Maci 5.13; Markut 9.50)

³⁴ Yetu akak aji na baka : « Pnam pawo uko unuura, paşale kak ayaş, bakakanaan kataabare ki pa na we ba?

³⁵ Nin paankak anuura pa mboş, këme pa umëñan ; paji pafël.

« Ankaanj ibaṭ ṭiinkni, atiinkan. »

15

Uhoñ wi unkaneel umpoṭi unneemuñ akuṭ awinana

(Maci 18.12-14)

¹ *Bakobraar daaşa na bado buṭaan bti baji bañog Yetu, katiinka.

² *Bafaritay na *bajukan Bgah başë ka-hoopatër kaji : « Ñiintj i aji naakiir na bado buṭaan, kabot kade na baka. »

³ Kë Yetu aşë hoñ na baka aji :

⁴ « Ahonj ṭi an ajaanj aka nṭe njkaneel iñeen-week aşë neemandën uloolan, aanji duk njundu du pşaar, kaya pla unneemuñ, te wi awinanj wa?

⁵ Wal wi awinunj wa, aji lilan maakan, kalap wa,

⁶ kaya katoh, kadu banohul na bakinṭul, kaji na baka : “Nalilaan na nji, dwiñ unkaneeel wi naan unneemuñ.”

⁷ Kë hënk di uwohanj, mnlilan mnweek manwo du baṭi pa nado buṭaan aloolan anṭëlşuñ ubida kapel bañaanj batum* banwoonj batool, banwoonj baannuma pṭëlëş njbida. »

Uhoñ wi baluk banneemuñ akuṭ awinana

⁸ « Kë ñaaṭ ahonj ajaanj wonţi aka baluk bi njnuur iñeen, aşë neemandën baluk bi unuur uloolan, aanji tehan unkaniya, kawet dko bnuura, te wi awinunj baluk mënṭ i?

⁹ Wal wi awinunj ba, aji du banohul na bakinṭul kaji na baka : “Nalilaan na nji, dwiñ baluk bi mbiinj aneemandën.”

¹⁰ Hënk di mnlilan manjaanj manwo ṭi njwanjuṭ nj Naşibaṭi pa nado buṭaan aloolan anṭëlşuñ ubida. »

Uhoñ wi napoṭ anneemuñ akuṭ awinana

¹¹ Yetu akak aji na baka : « Ñiintj alonj abi ka bapoṭ batëb.

¹² Anwoonj nabaasha kë aşë ji na aşin : “Paap, wulaan kafah ki naan ṭi bka bi nu.” Kë aşin afaaş baka bka bi nul.

¹³ Wi nabaasha adolonj njnuur njntiişu aşë ṭonkrën bka bi nul bti, atool aya du utaak ulonj unlowunj atok tokan bka bi nul ṭi unoh.

¹⁴ « Wi atokunj bka bi nul bti, kë ubon wi katër ilëmënt uşë mara mara ajot ṭi utaak mënṭ, kë ajun pwo ṭi kanuma.

¹⁵ Wi wi ayaanj aneej ulemp du ñiintj alonj i utaak mënṭ, kë uñ mënṭ aṭu'a pyeñ njnkuma.

¹⁶ Ado ji njal pde ilëfa yi njnkuma katumanaan kayinj bë nin alonj aanji ṭena ya.

¹⁷ Wal mënṭ kë aşë şalnṭen aji : “Balemp hum bawoonj du uko paapa, aji bade kayak kado dukşën, kë nji nşë wo ṭi akeṭ ubon!

¹⁸ Dkak du paapa kaji na a : ‘Paap djuban ṭi kadun ki Baṭi abot ajuban ṭi kadunu ;

¹⁹ mënkek ataanj na pdu'ana abuku, jejaanj ji alonj ṭi balemp biki nu.”

²⁰ Kë hënk di atoolunj pkak du aşin.

« Ahum nlowi, kë aşin aşë wina, abot añagi'a ; aṭiira, ajotna, amooka bnuura.

²¹ Kë abukul aşë ji na a : “Paap, djuban ṭi kadun ki Baṭi abot ajuban ṭi kadun ki nu, mënkek ataanj na pdu'ana abuku.”

²² Kë aşin aşë ji na balemp biki nul : “Nataraan, naṭijan kamişa kannuurnaaniinj, nawoharëna, naṭu'ana paneel ṭi pkoñ, nabot naṭu'a işapaat ṭi ihoṭ.

²³ Nayaaran uwit ummagnunj ṭi batani nafinj, njde, njnoha,

²⁴ abuk naan annaṭunj i abi keṭ aşë kak ṭi umundu, abi neem, aşë winana!” Kë başë wo ṭi unoh.

* 15:7 Bapiit ṭi ulibra aji bañaanj iñeen kañeen kalonj na kañeen kalonj (99).

25 « Bajeen ñiint̃ awo wal mēnt̃an du uṭeeh. Wi akbiiñ, añog katoḥ aṣē tiink̃ kē bakkob abot aki.

26 Adu wal mēnt̃ nalemp̃ i aṣin aloñ ahēpara uko umba'i duk awo wo.

27 Kē uñ ateema aji : “Aṭa'u abiiñ, kē ṣaaṣ afiñ uwit ummag̃nuñ ṭiki akak najoob.”

28 Kē bajeen aṣē deebaṭ, apok pneej katoḥ. Kē aṣin aṣē pēn akooṭa.

29 Kē aṣē teema aji : “Ddo nṣubal nṭum, alemp̃aru, mēmbaañ kapoka nin pdo uko wi ijakuñ, kē iimbaañ kaṭenarēn upi umpoṭi nnohnaana na batēnt̃ naan ;

30 kē abuku i aṣaañ akak, ul anyaañ ade bka bi nu na baat̃ bawuṭaañ aba, kē iṣē do kē bafiñ uwit ummag̃nuñ!”

31 « Kē aṣin aṣē ji na a : “Abuk naan, iwi, iji kwo na nji na nṣuur nuur, uko wi nkaañ bti uwo wi ṭu.

32 Kē nṣē wo i kanoḥa kabot kawo ṭi mnlilan, ṭiki aṭa'u i abi keṭ, aṣē kak ṭi umundu ; abi neem aṣē winana !” »

16

Namali natit

1 Yetu abot aji na baṭaṣarul : « Ñiint̃ aloñ nayok abi ka namali, kē baṣē keeṣaara du a aji atoka bka.

2 Kē ado kē badu namali aṣē ji na a : “We wi mbaañ atiink̃ kē bakṭup ṭi iwi ba? Yuujaañ jibi idoloñ na bka bi naan, hēnkuñ mēnkak aṅal iwo namali i naan.”

3 Kē namali aṣē ṣal aji : “Dbaa do we, wi ajug katoḥ apēnanaanuñ ṭi ulemp̃? Pya kajaar? Mēnhinan ka. Bñehan? Dkowa ba.

4 Yoow! Dme uko wi nji kadoloñ wi bakpēnanaanuñ ṭi ulemp̃, pa bañaañ bahilna bayeenkēn du itoh yi baka.”

5 « Kē hēnk̃ di di adooñ kē badu banṭeeṭuñ ajug katoḥ kē bakbiina aloolan aloolan, aji na nateek : “Hum di di iṭeeṭuñ ajug katoḥ ba?”

6 Kē ñiint̃ ajaka : “Iniibi* iñeen-week yi ukēra” kē aji na a : “Nje kakaarta ki nu, ṭoon iṭaran ipiit̃ iniibi iñeen-kañeen.”

7 Akak aji na aloñ: “Kē iwi, hum di di iṭeeṭuñ ajug katoḥ ba?” Kē ateema aji : “Iniibi iweek iñeen-week yi maaj” kē aji na

a : “Nje kakaarta ki nu, ipiit̃ iniibi iweek iñeen bakreñ.”

8 Kē ajug katoḥ aṣē maṭ namali naguuru uñ jibi adoloñ mntit̃ hēnk̃. Hēnk̃ di uwooñ, bañaañ banṅaloñ umundu wi batit̃ ṭi mnwo mi baka na batēnt̃ baka apel biki bjeehi bi Naṣibaṭi. »

Pṭijan itaka bnuura

9 Yetu akak aji : « Dṭupan : nalaañ banoh na itaka yi umundu wi buṭaañ wi, nahilna unuur wi iko yi umundu wi ikbaañ, bayeenkan du itoh yi baṭi inwooñ yi mñṭo.

10 Anwooñ naṭool ṭi uko umpoṭi wi bawululuñ aji wo naṭool ṭi uṭum, kē anwooñ aanwo naṭool ṭi umpoṭi aanji wo naṭool ṭi uṭum.

11 Woli naanwo baṭool ṭi pyok pi umundu wi buṭaañ wi, in akluñ kawulan pyok pi manjoonan?

12 Kē woli naanwo baṭool na bka bi ñaañ nampaṭi, naṣal aji Naṣibaṭi aloñ kawulan banwooñ bi nan i?

13 « Nin ñaañ aanhil kalemp̃ar baṣih batēb : apok aloñ kaṅal undu, kēme amēban aloñ, kaṣē beeh undu. Naanhilan kalemp̃ar Naṣibaṭi kabot kalemp̃ar itaka. »

Nṭup nloñ kak ṇi Yetu

(Maci 11.12-13; 5.31-32; Markuṭ 10.11-12)

14 *Bafaritay banjaañ banṅal itaka batiink̃ iko mēnt̃ bti aṣē beñ Yetu.

15 Kē aṣē ji na baka : « An nawo bañaañ banjaañ badaar kawo baṭool ṭi kadun ki bañaañ kē Naṣibaṭi aṣē me nṣal ṇi nan. Uko wi bañaañ badēmanuñ uji uwo unwuṭuñ maakan ṭi kadun ki Naṣibaṭi.

16 « Ji *Yowan Nabattaar abi ado kabi, *Bgah bi Moyit̃ na *baṭupar Naṣibaṭi bawooñ ; du wal wi abiinuñ kē baṣē ṭupan *Uṭup Ulil Unuura wi Pṣih pi Naṣibaṭi, kē bañaañ bti bataman ado na pneej ṭi pa.

17 Baṭi na mboṣ manyojnuñ pṭok apel uko uloolan umpoṭēṭaanuñ ṭi *Bgah bi Moyit̃.

18 « Ñaañ andookuñ aharul akuṭ aniim aloñ ajuban pjuban pi piint̃, kē anniimuñ ñaaṭ i ayinul adookuñ ajuban pjuban pi piint̃. »

Ñiint̃ nayok na Lataar najuuk

* 16:6 Kaniibi kandoli kawo nṭitru iñeen nṭwajañ na paaj na uloñ.

19 Yetu akak aji : « Ubi ka ñiint alon nayok, anjaki ñëga kabot kade bnuura, kawo ti unoh na nnuur.

20 Kë başë fël ti plëman pi katohul ñiint alon najuuk i bajaan bado Lataar† i uleef unniinkun njad.

21 Ado ji ñal ñal pjejënt ituk injotnun ti umeeşa wi nayok. Nbuş ñadoon aji ñalaj njad ñi nul.

22 Kë najuuk un abi keş, kë nwanjut njaya na a kë ašo akab du *Abraham. Kë nayok abi keş kak, kë bamoya.

23 « Wi nayok awoon du mnkeş, ahaj maakan, aşë kat keş awin Abraham du kalowan, kë Lataar ašo añoga.

24 Wi wi ahuuranun adu'a aji : « Abraham Paapa, ñagi'aan, iyil Lataar atoop pkoñ ti meel abi ñowanaan pndemënt, dhaj maakan ti bdoo bi.»

25 Kë Abraham aşë teema aji : « Abuk naan, leşan kë iwin bnuura wal wi iwoon du mboş, kë Lataar ul, aşë wo ti mnhaj. Hënkun awo ti atuumara, iwi kë işë haj.

26 Tenan kak : bwal bweek bakak apaşëşun na an, banjalun pşëp bahilna bawo baankşëp, ñaan aanhil pmuur bwal bi kabi du un.»

27 « Kë nayok aşë ji na a wal mënt: « Keeri Paap, dkooşu kooş, yilan Lataar du katoh ki paapa,

28 dka babuk paapa kañeen ; aya aşup baka uko wi awinun, bawutna kabi kak ti dko di mnhaj di.»

29 Kë Abraham aşë ji na a : « Bawo na ñlibra ñi *Moyit na ñi *başupar Naşibaţi, batiinkan uko wi başupun ti ña.»

30 Kë ñiint nayok un aji na a : « Uunkkëşa keş baka, bë woli ñaan anwoonun du mnkeş aya şup baka, bawut pjuban, kaşëlëş ñbida.»

31 Kë Abraham aşë ji na a : « Wi bawoon baanji batiink *Moyit na başupar Naşibaţi, woli ñaan adoo naşa ti pkeş abi aşup baka, baankteha te.» »

17

Pjuban na pmiirad

1 Kë Yetu aşë ji na başaşarul : « iko inhinanun kado bañaan bado buşaan iinhinan kawaanana, kë ñaan anşaan tij ya aşë wušan!

2 Uhokan pa a batana plaak pweek bawata du bdëk, kë di pwuta ado alon ti bapoş biki* Naşibaţi ajot ti pjuban.

3 Naşafaraan!

« Woli atëntu ajubanu, tiiniin na a, woli awut pjuban, kmiira.

4 Kë woli ajubanu nyaaş paaj na ulon ti unuur, akuş abi nyaaş paaj na ulon aji na iwi : « Miiraan » kmiira. »

Pfiyaar pi nalempar Naşibaţi (Maci 17.19-20)

5 *Banjañan baji na Ajugun : « Hoşalëşan pfiyaar panwoon ti un. »

6 Kë aji na baka : « Woli naka lah pfiyaar panliun na pbuk pi maaj, najile na pnşeen pi : « Dëtadiiran iya ijab du bdëk, » patiinkan! »

Plempar Naşibaţi na byompan

7 « Ahoş ti an ajaan aji na nalemparul najaar këme nayafan woli awoona uşeeh : « Faraan, biin išo ide »?

8 Aambaa şëp şëp kaji na a : « Junaan kañah, ibot işëlëş iko ibi iyışën, te ndo nde mbot ndaan, ibale kbaa de kabot kadaan.»

9 Aanka na pwula nin uko ulon, şiki ado uko wi ajakulun.

10 Kë hënk di uwoon pa an : wal wi nadoli uko bti wi Naşibaţi ajakanan nado, najakan : « Nwo balemp şań, ñdo uko wi nwoon biki kado. »

Biint iñeen bamaak bdoo

11 Wi Yetu atoolun pya Yerutalem, aşë şëpna nmban ñi nşatak ñi *Famariya na *Galilay.

12 Wi akneejun ti untanka ulon, kë biint iñeen bammaakun bdoo başë bi pyit na a, aşë naş alow,

13 ahuuran aji : « Yetu, najukan, ñagi'un. »

14 Wi Yetu awinun baka aşë ji : « Nayaan nawinana du başenjan biki Naşibaţi. » Wi bakyaan na bgah, aşë mara mara ajeb.

15 Kë alon ti baka, wi awinun kë ajebi, aşë wugşa, awo ti phuuran, adëman Naşibaţi.

16 Abi, ajot ti ihoş yi Yetu aşë beeba. Niint mënt, awo i uşatak wi Famariya.

† 16:20 Lataar dawoon Naşibaţi aji şënk.

* 17:2 Bapoş biki : Yetu aşiniyaan ti banfiyaarun, bukal bakakun ji bapoş.

17 Kë Yetu aşë hepar aji : « Biint iñeen bti baanjabi i? Kë biki kañeen kalon bandukiin bawo ÷un ba? »

18 Alon ÷i baka aankak ado bi kabi kadëman Naşibaði, ñiint i anwoon aanwo *nayuday akakun ÷añ abi adëmana! »

19 Wi wi Yetu aşaan aji na a : « Nañiin iya, pfiyaar pi nu pabuuranu. »

*Ubi wi Pşih pi Naşibaði
(Maci 24.23-28,36-41)*

20 *Bafaritay bahepar unuur ulon Yetu lum di *Pşih pi Naşibaði pakbiin, kë ateem baka aji : « Ubi wi Pşih pi Naşibaði uunkwinana,

21 kë ñaan aankdo kaji : “Tenan : pawo ÷i! Këme : pawo moñ.” Pşih pi Naşibaði pawo ÷i ptoofan. »

22 Yetu akak aji na baçaşarul : « Nnuur ñlon ñabi, ñi nakluñ kañal pwin *Abuk Ñiint unuur uloolan ÷añ, bë naankwina.

23 Balun kajakan : “Awi moñ!” “Awii wi!” Nakya da, naktiir da.

24 Jibi kaliik liik kajaan kawoona kaban kalon ki baði, kajeehan baði bti, hënk di di Abuk Ñiint aklun kawo ÷i unuur wi nul.

25 Kë aşë wo i kahaj maakan duna, kawuun ki kabot kapoka.

26 « Uko umbiin awo ÷i wal wi Nowe ukaan awo ÷i ñwal ñi Abuk Ñiint.

27 Bañaan bawo wal mënt ÷i kande na udaan, anim, awul bubuk baka iniim, te unuur wi Nowe aneejun ÷i upuur wi meel uweek, kë uşubal uweek uşë jot, atuman idëk, kë bayoora bukal bti.✧

28 « Kë hënk di uwohan ÷i wal wi Lot : bañaan bawo ÷i kande na udaan, anug, awaap, atëpi, aniw ;

29 Kë unuur wi Lot apënuñ ÷i Fodom, Naşibaði kë aşë do uşubal wi bdoo, na pdëpalën panktëradun kë papëna baði, afin baka bukal bti.✧

30 Kë hënk di di uklun kawo, ÷i unuur wi Abuk Ñiint aklun kawinana.

31 « ÷i unuur mënt, ñaan anwoon ÷i uşaala, awutan kaneejar iko yi nul. Kë hënk di ukwohan pa ñaan anyaan uñeeh, awutan kawuğşu pñiis.

32 Naleşan uko undolun ahar Lot✧!

33 Ankdoon na pbuuran ubida wi nul alun kawaan wa, kë anwaanun ubida wi nul alun kabuuran wa.

34 Dñupan : na utejan mënt, bañaan batëb bapiint ÷i kalişa kaloolan : alon ajejana, alon aduka.

35 Baat batëb bawo ÷i pşon : alon ajejana, alon aduka. [

36 Biint batëb bawo du uñeeh : alon ajejana, alon aduka.] »

37 Kë baçaş Yetu başë hepara aji : « Aju-gun, ÷un di di iko mënt iklun kañëpna? » Kë ateem baka aji : « Dko di untaam ukeñun, dul di di ñjugude ñakluñ kayitiir. »

18

Uhoñ wi nawayëş na ñaañ nayoñ

1 Yetu akak ahoñ na baçaşarul adimanaan baka kë bawo biki kado kañehan Naşibaði ñwal bti, kawut kawutandër.

2 Aji na baka : « Ubi ka ÷i ubeeka ulon, nawayëş bñup aññoomuñ Naşibaði abot awo aanji tiink nin ñaan.

3 ÷i ubeeka mënt kak, ñaañ nayoñ alon awo da anñaali pbi du a bawayëşa. Aji ji na a : “Wayëşaan na naşoorad naan.”

4 « Nawayëş ajon kapok aşë bi ban ÷un aji : “Na manjoonan, mënji kañi Naşibaði abot awo mënji kañiink nin ñaan ;

5 kë jibi ñaañ i aknooranaanun, dwayëşa. Woli abi'a bi ÷i, abi baañşaan pdo kayewlënën.” »

6 Ajugun kë aşë kak aji na baka : « Natiinkan uko wi nawayëş nawuñaan i ajakun!

7 Kë Naşibaði, aankbi kañenk biki nul, kawayëş baka i, wi bakhuuranulun añehan ñwal bti? Ajon uñenk baka i?

8 Dñupan na manjoonan, awayëş baka kañaran taran. Kë *Abuk Ñiint, alunle bi, añenkaara ÷i umundu bañaan banfiyaarun i? »

Uhoñ wi Nafaritay na nakobraar daaşa

9 Yetu akak ahoñ pa bañaan banşalun aji bawo bañool aşë beeh bandukiin, aji :

10 « Biint batëb babi ya pñehan Naşibaði du Katohul Kaweek ; alon awo *nafaritay kë alon awo *nakobraar daaşa.

11 Nafaritay anaŋ ašë ñehan Našibaŋi ŋi ušalul aji : “Iwi Našibaŋi, dbeebu ŋi uko wi mpaŋuŋ na bañaan bandukiin, bakii, bado buŋaan, bajuban pjuban pi piinŋ ; dbeebu kak wi nwoon mënnaam na nakobraar daaša i.

12 Dji kayiman ŋnuur ŋtëb ŋi kanëm kabot kafaas uko wi nyeenkun bti kado ifah iñeen, kajej kalon kawulu.”

13 Nakobraar daaša ul kē ašë naŋ alow, aandoo ñoom pkat kēš katen baŋi, ašë kuŋa iñen*, aji : “Iwi Našibaŋi, ñagi'aan, ŋji nwoon nado buŋaan.” »

14 Yetu aji na baka : « Dŋupan : Uŋ mēntan wi aŋiisuŋ, Našibaŋi adinan kē awo natool ŋi kadun ki nul, kē ušë wo uunwo haŋ pa nafaritay. Hēnk di uwoon, ankdēmanuŋ bkowul, baluŋ kawalana, kē anwalanuŋ bkowul, baluŋ kadeeŋa. »

Yetu awul bapoŋ bampoŋi bnuura bi Našibaŋi

(Maci 19.13-15; Markuŋ 10.13-16)

15 Bañaan balon baŋi Yetu bapoŋ bampoŋi pa aban baka, kē baŋašarul bawin uko mēnt ašë ŋoman na baka.

16 Kē Yetu ašë do kē baŋogan bapoŋ ašë ji : « Nawutan bapoŋ babi ŋi ŋji! Nakneenan baka, ŋiki *Pših pi Našibaŋi pawo pi banwoon ji baka.

17 Dŋupan na manjoonan : anŋaluŋ pneej ŋi Pših pi Našibaŋi awo kanaam na napoŋ. »

Ñiintŋ nayok

(Maci 19.16-30; Markuŋ 10.17-31)

18 Kē ñiintŋ alon antiinkaniin ašë hepar Yetu aji : « Najukan nanuura, we wi nwoon kado kayeenkna ubida wi mnto ba? »

19 Yetu kē ašë ji na a : « Imeha kē Našibaŋi ŋaŋ anuuriin, ukaan kē ikdu'ën nanuura i?

20 Ime uko wi *Bgah bi Moyit bajakuŋ : “Iinkpiintŋ na ahar ñaan kēme ayin ñaan, iinkfiŋ ñaan, iinkkiij, wutan katapar ñaan uko wi awoon aandoo, mēbaan ŋaaš na naan bnuura.” »

21 Kē ñiintŋ ateema aji : « ddo iko mēnt bti wi nwoon napoŋ te hēnkun. »

22 Wi Yetu atiinkun uko wan ašë ji na a : « Iduka uko ulon kak : waapan iko yi ikaan bti, ijej itaka iŋen bajuuk, woli ido haŋ kšë

ka pyok du baŋi. Wal mēnt, kšë bi, kaŋašën.

» 23 Wi ñiintŋ atiinkun uko wan, ašë jooŋan, ŋiki ayok maakan.

24 Yetu awin kē ajooŋanii ašë ji : « Utam maakan pa nayok aneej du *Pših pi Našibaŋi!

25 Aa, uyoj apel pa untaam uweek wi pnkunkaali uneej ŋi bhër bi kaguja kē di nayok aneej du Pših pi Našibaŋi. »

26 Banktiinkulun kē bašë ji : « Kē in ahilanuŋ keeri kabuur? »

27 Yetu kē ateem baka aji : « Bañaan bajën baanhilan pbuuran ŋleef ŋi baka, kē Našibaŋi ašë hil pbuuran baka. »

28 Fimonŋ Piyeer kē ašë ji na a wal mēnt : « Tenan, ŋduk iko yi ŋkaan bti pa pŋašu. »

29 Yetu kē ašë ji na baka : « Dŋupan, manjoonan ma : ñaan ankdukuŋ katoŋul, aharul, babak ašin, na bajugul na babakul pa Pših pi Našibaŋi,

30 ayeenk kapelan maakan ŋi umundu wi uko wi abiiŋ aka, kabot kayeenk ŋi umundu unkmiiŋ ubida wi mnto. »

Yetu akak aŋup kē aluŋ kakeŋ kabot kanaŋa ŋi pa

(Maci 20.17-19; Markuŋ 10.32-34)

31 Yetu adu *banjaŋan iñeen na batëb mpaŋ ašë ji na baka : « Hēnkun, ŋtool ppaya du Yerutalem. Iko bti yi *baŋupar Našibaŋi bapiitun ŋi *Abuk Ñiintŋ idolana.

32 Abuk Ñiintŋ aluŋ kawulana du banwoon baanwo *bayuday, baluŋ kabeŋa, kakara, katëfjëra ;

33 kakoba na itintël kašë kafina, unuur uwajantën ašë naŋa ŋi pkeŋ. »

34 Kē banjaŋan iñeen na batëb bašë tiink ašë wo baante uko wi ajakuŋ. Uŋup mēntan uŋëp baka kē baamme uko wi Yetu analuŋ pji na baka.

Yetu ajeban nakuul alon du ŋmban ŋi Yeriko

(Maci 20.29-34; Markuŋ 10.46-52)

35 Kē wi Yetu akñoguŋ ubeeka wi Yeriko, nakuul alon aŋo bñehan ŋi kaban ki bgah.

36 Wi atiinkun bañaan batum kē baktëp, kē ašë hepar uko unwoon,

* 18:13 ŋi ugrek bapiit aji : Akob iñen ŋi bjënt, hēnk di bayuday bajaan bado woli bawo ŋi pwuŋan.

³⁷ Kê baɕupa aji : « Yetu i *Nataret aktëpuñ. »

³⁸ Wi wi aɕaan ahuuran aji : « Yetu *Abuk Dayiɕ, ñagi'aan! »

³⁹ Banwoon ɕi kadun banjoman na a ayomp, kê abaa huuranaara huuran maakan aji : « Abuk Dayiɕ, ñagi'aan! »

⁴⁰ Kê Yetu aɕë naɕ ado kê baɕija a. Wi nakuul aňogun kê aɕë hepara :

⁴¹ « we wi iñaluñ ndolu ba? » Kê ateem aji : « Ajugun, dolaan ndo kawin kak! »

⁴² Yetu kê aji na a : « Doon kawin, pfiyaar pi nu pajebanu. »

⁴³ ɕi dko mënt kê akak awin abot aɕaɕ Yetu, aɕë dëman Naɕibaɕi. Kê bañaan bti bakak ayeeh mndëm mi Naɕibaɕi wi bawinun uko unɕëpuñ.

19

Fake

¹ Yetu aneej ɕi Yeriko awo ɕi pmuur ubeeka,

² kê ñiint alon anwoon katim ki Fake aɕë wo da, awo naweek i *bakobraar daaɕa abot ayok maakan.

³ Ado na pwin ñaan anwoon Yetu aɕë wo aanhinani ɕiki bañaan baɕumi, kê abot awo ñaan naɕamñaan.

⁴ Aɕi wal mënt ajot kadun aɕë paya ɕi bko blon kahilna kawin Yetu, ankɕëpuñ da.

⁵ Wi Yetu abanun du dko di apayiñ aɕë kat kêɕ aji na a : « Fake, taraan iwala, dwo i kawala du katohu nɕa. »

⁶ Kê ataran awala ayeenka na mnlilan.

⁷ Wi bañaan bti bawinun uko wan, aɕë ɕur ɕuran aji : « Aya awala du uko ñiint nado buɕaan! »

⁸ Kê Fake aɕë naɕa anaɕ, aji na Ajugun : « Ajugun, tenan, dfaaɕ bka bi naan ɕi ptoof kaɕen bajuuk, akak awo woli dguur ñaan bka bi nul kakakana nyaaɕ ɕbaakër uko wi nyeenkuluñ. »

⁹ Yetu kê aɕë ji na a : « Naɕibaɕi abuuran nɕa bañaan biki katoh ki, iwi kak iwo abuk *Abraham.

¹⁰ Hënk di uwoon, *Abuk Ñiint abi bi pla kabot kabuuran banneemuñ. »

*Uhoñ wi itaka
(Maci 25.14-30)*

¹¹ Wi bañaan bawoon ɕi ptiink Yetu, kê aɕë hoñ na baka ɕiki aňog Yerutaalem, kê baɕë ɕal aji *Pɕih pi Naɕibaɕi pawinana wal mënt.

¹² Aji na baka : « Ñiint alon i kabuka kaweek abi ya du utaak unlowun pya kayeenk pɕih pi utaak wi nul, kaɕë kawuɕa.

¹³ Adu balemparul iñeen, awul baka andoli baluk bi kli kwajanɕ aɕë ji na baka : «Nalempan na itaka yi te ubi'ën.»

¹⁴ « Bañaan biki utaakul kê baɕë ɕoora, ayil bañaan balon kê baya du naɕih najeenkal aji na a : «Ñënɕal ñaan i aɕihun.»

¹⁵ « Wi bayaan aɕoorana du pɕih, kê aɕë wuɕa. Wi abanun, aɕë do kê badu balemparul biki abiñ awul itaka, katen jibi andoli ɕi baka aduki alemp.

¹⁶ Nateek abi ajaka : «Naɕih, itaka yi iwulun yi, dduk aka uko wi iwulun nyaaɕ iñeen.»

¹⁷ Kê aji na a : «Ido bnuura, iwo nalemp nanuura ; jibi iwoon nanuura ɕi uko umpoɕi wi nwuliñ, iwo nantuña i ɕbeeka iñeen.»

¹⁸ « Natëbantën kê abii, aji na a : «Naɕih, itaka yi iwulun yi, dduk aka uko wi iwulun nyaaɕ kañeen.»

¹⁹ Kê akak aji na un mëntan : «Two nantuña i ɕbeeka kañeen.»

²⁰ « Undu kak kê abii aji : «Naɕih, itaka yi nu yi, dtan ya ɕi blaañ ahank.

²¹ Dɕi'u, iwi inwoon ñiint najooɕ, anjaan ayeenk uko wi awoon aanhankani, kabot kakit uko wi awoon aantepi.»

²² Kê naɕih un aɕë ji na a : «Iwi nalemp nawuɕaan, dwayëɕu na ɕɕup ɕi iɕupuñ iwi ɕi uleefu. Ime aji dwo ñaan najooɕ anjaan ayeenk uko wi awoon aanhankani, kabot kakit wi awoon aantepi.

²³ Kê we ukaan keeri kê iinje itaka yi nwuliñ ahankan du naɕëɕan ba? Iɕaan kabuk uko ulon, woli dyaarad ya.»

²⁴ « Wi wi aɕaan aji na bañaan banɕoon da : «Nayeenkana itaka yi nul, nabot nawul ya andukiñ aka nyaaɕ iñeen uko wi nwulun.»

²⁵ Kê bateema aji : «Adobi ka ka itaka itum!»

²⁶ Kê akak aji na baka : «Dɕupan, ñaan ankaan, balun kaɕena kak, bë anwoon aankaa, bado yeenka wi akaan.

27 Kë başoorad naan, banwoon baambi njal nşih baka, naşijan baka  i, nafaal  i kadun naan.”  »

*Yetu aneej  i Yerutalem ji naşih
(Maci 21.1-9; Markut 11.1-10; natenan  i
Yowan 12.12-16)*

28 Wi Yetu a iniin haŋ aba, a e tool pya Yerutalem, apoş  i kadun ki pntuk.

29 Wi a ogun  f t  i Betfage na Betani, ka og pnkuŋ pi bajaan bado « Pnkuŋ pi Mnoliwera* » a e yil ba aşarul bat b aji na baka :

30 « Nayaan du uf t unwoon  i kadunan wuŋ, woli naneej da, na enk ubuuru umpo i untanuŋ, wi nin  naaŋ awoon aambaan kadapi'aara ; naf n şan wa na ij.

31 Woli aloŋ ahepar uko unkaan k  nakf n ş wa, najaka Ajugun anumiin wa. »

32 Wi bayili bayaan, baya  enk k  uko uwo jibi Yetu ajakuŋ na baka.

33 Wi bawoon  i pf n ş ubuuru umpo i wuŋ, bajug wa k  ba e ji : « we ukaan k  nakf n ş ubuuru ba? »

34 K  ba e teem aji : « Ajugun anuma wa. »

35 Wi wi bajejuŋ wa a ij Yetu, a e p nan iyeti yi baka agur wa, a e dola k  apayaa.

36 Wi akyaan, k  ba aan ba e p nan iyeti yi baka a eef  i bgah.

37 Wi Yetu abanuŋ du bgah bankwal-naaniin Pnkuŋ pi Mnoliwera atool pya Yerutalem, k  pntuk pi ba aşarul bti pa e lilan maakan, ahuuran maakan awo  i pd man Naşiba i pa mlagre mi bawinuŋ bti.

38 Baji : « *Bnuura nuura  i naşih ankmbiin  i katimul!*  Mnjeeh du ba i na mnd m du ba i duu  ! »

39 *Bafaritay baloŋ banwoon  i pntuk k  ba e aji na Yetu : « Najukan,  omaan na ba aşaru ba a an. »

40 K  a e teem baka aji : « D upan, woli bayompi, mnlaak mi manhuuran. »

Yetu akak a  gara Yerutalem

41 Wi Yetu a ogun, awin ubeeka wi Yerutalem, a e   gara wa,

42 aji : « D al lah iwi kak iyikr n iko ink jiin n a di mnjeeh, k  iko m nt    mena, k ş ki nu kaanhilan pwin ya.

43 N uur  loŋ  abi  i ba ooradu bakdolun uniw wi mboş kakoolnt nu, kagut na iwi.

44 Baluŋ katoku, iwi na babuku. Baankwut nin katoh kalon kana ,  iki iinyikr n wal wi Naşiba i abiin pbuuranu. »

Yetu adook bawaap du Katoh Kaweek ki Naşiba i

(Maci 21.12-17; Markut 11.15-19; natenan  i Yowan 2.13-22)

45 Yetu aneej wal m nt du *Katoh Kaweek ki Naşiba i a e jun pdook bawaap,

46 aji na baka : « Naşiba i a up  i Ulibra wi U up wi nul aji : “*Katoh naan kawo ka ehanaani.*”  K  an na e kakan *ka dko dmennaani di bakii!* »

Yetu ajukan du Katoh Kaweek ki Naşiba i

47 Unuur unjinti, Yetu aji jukan du *Katoh Kaweek ki Naşiba i. K  *ba enan baweek na *bajukan Bgah na baweek biki *bayuday ba e la pfiŋa,

48 a e wo baamme jibi bakdoli,  iki ba aan bti bawat iba  a iinka bnuura.

20

Bayuday bahepar Yetu  naaŋ an u'uluŋ pdo iko yi akdolun

(Maci 21.23-27; Markut 11.27-33)

1 Yetu awo unuur uloŋ  i pjukan du *Katoh Kaweek ki Naşiba i abot a up *U up Ulil Unuura, k  *ba enan baweek na *bajukan Bgah ba e wuj na bantohi

2 ahepara aji : «  upun, mnhina mnhoŋ mi mi ikdolnuŋ iko yi ba? In ajakiin k  ihilan kado ya? »

3 K  a e teem baka aji : « Nji kak d al kaheparan uko uloŋ. Na upaan,

4 in ayiluŋ *Yowan pbattaar ba? Naşiba i a k me ba aan baka? »

5 K  ba e wo  i pla ar  i p oof pi baka aji : « Woli n teem aji Naşiba i ayiluluŋ, aheparun kaji, we ukaan k    nfiyaara? »

* 19:29 Pnkuŋ pi Mnoliwera : Dawoon katim ki pnkuŋ pi bajaan bado na umbaabu “Mont des Oliviers, Monti di Olivera, Mount of Olives.”   19:38 Ka aam 118.26.   19:46 Itayi 56.7.   19:46 Yeremiya 7.11.

6 Kë woli nji bañaan bayilulun, bañaan bti batapun mnlak, tiki bafiyaar aji awo *Naşıpar Naşıbaţi. »

7 Bateem aji baamme anyilulun.

8 Yetu kë aşë ji na baka : « Nji kak, mënktupan na mnhina mnhoj mi nji kadolunuj iko yi. »

*Uhoñ wi balemp biki Uwoorta
(Maci 21.33-46; Markut 12.1-12)*

9 Wi wi Yetu aşaan ahoñ na bañaan aji : « Ñiint alonj abi tepi uwoorta wi mnko manjaan mandolna ubiñu, aşë wul wa bañaan balonj pa badoki bapooñle bawula kafah ki nul, aşë ya bayaaş bi awo i kaya kajon.

10 Wal wi umar ubanuj, kë aşë yil nalemparul alonj du baka pa bawula kafah ki nul ; kë başë koba, adook kë akak iñen ijinj.

11 Kë ñiintj ajug uşeeh akak ayil nalemparul alonj ; kë bakak akob unj mënşan, akowandëna, aşë dooka kë akak iñen ijinj.

12 Kë akak ayil nawajantën ; kë bakoba añaakan afëla bdig.

13 « Kë ajug uşeeh aşë ji wal mënş : “Dbaa do do hum ba? Dyil da abuk naan i nşalunj maakan, ulome ul, baya kakali’a.”

14 Wi bañaan biki awulunj uwoorta bawinuj abuk ñiintj unj aşë şal aji : “I akdukiinj na iko yi aşin ; nawulan nşina, nşeenkna phijj.”

15 Kë hënk di bamobulunj apul pulan apënan du uwoorta aşë fişa. We wi ajug uşeeh akeeri bi kado bañaan mënş?

16 Alunj kabi kafinj baka kawul uwoorta bañaan balonj. »

Wi bañaan batiinkunuj uko waş aşë ji : « Naşıbaţi aankdinan nin uko waş uwo! »

17 Wi wi Yetu aşaan ajaban baka kęş aşë ji na baka : « Natenan uko wi bapiitunuj şi Ulibra wi Naşıbaţi :

*“Pnduba pi baniw bapokun,
pakakun amëban katoh.”*✧

We wi uko umpiitunuj wi ukdiimanunuj:

18 ñaanj ankjotunuj şi pnduba mënş akita, kë ñaanj i pakjotunuj, panantëla. »

19 *Bajukan Bgah na *başenan baweek bayikrën wal mënş, na manjoonan kë bukal bakaanj kë ahoñ haş. Bala wal mënş pmoba, aşë ş bañaan.

Pluk Fetar daaş

(Maci 22.15-22; Markut 12.13-17)

20 *Bajukan Bgah na *başenan baweek bamena wal mënş aşë yil bañaan balonj bandaaruş aji bawo batool bado katen me Yetu ajub ş uşup ulonj, kahilna kamoba, kañoot du pşih pi nantunja naromeş.

21 Wi wi başaanj aji na a : « Najukan, nme kë iji ktup kabot kajukan bnura, abot awo iinj kpaşşer, na manjoonan, bgah bi Naşıbaţi bi bi ijaan kjukan.

22 Nwo i kaluk Fetar* naşih najeenkal daaş, këme nşenwo kaluka da? »

23 Kë Yetu ammeenj nşal nji kalagare nji baka aşë ji :

24 « Nadiimanan pataka. Kaara di in na katim ki in iwoonj ş pa? » Kë bateem aji : «*Fetar a. »

25 Kë aşë ji na baka wal mënş : « Nakeerin nakakan Fetar uko unwoonj wi Fetar, naşë nakakan Naşıbaţi uko unwoonj wi Naşıbaţi. »

26 Kë baanhinan amob Yetu ş nşup nji aşupunj ş kadun ki bañaan, bañonar jibi ateemuş, aşë yomp.

Pnaşa şi pkeş

(Maci 22.23-33; Markut 12.18-27)

27 *Başaduk balonj babi aňog ş Yetu, bukal bajaanj baji pnaşa ş pkeş paanwoo, bahepara aji :

28 « Najukan, *Moyit apiit pa un aji : “Woli ñaanj aka abuk aşin anniimuş aşë keş bë aanduk napoş, ayeenkan ahar abuk aşin mënş ahilna abukara bapoş.”

29 Ubi ka biinj paaj na alonj banşaarunj. Nateek aniim ñaaş aşë waanja bë aambuki.

30 Natëbantën kë ayeenk ñaaş akeş kak bë aambuki,

31 nawajantën kak kë ayeenk ñaaş akak akeş bë aambuki. Kë biinj paaj na alonj bukuş bti bado haş, akeş bë baanduk napoş.

32 Kë ñaaş akak abaañşaan aneem.

33 Kë hënkunuj woli bañaan balunj anaşa ş pkeş, in akwoonj ayin ñaaş mënş, wi bukal paaj na alonj bti baniimulunj? »

34 Kë Yetu aşë ji na baka : « Biinj na baaş biki umundu wi baji baniimar ;

✧ 20:17 Kañaam 118.22. * 20:22 Fetar awoonj naşih najeenkal.

³⁵ kë biki Naşibaţi aklun kaji kë bataan na pnaţa  i pkeţ kabot kawo  i ubida unkmbiin, baankak alun kado kaniimar wal m ent.

³⁶ H enk di di bawoon kak baankak akeţ, banaam na  wanjut abot awo babak Naşibaţi, wi bana iin  i pkeţ.

³⁷ K e Moyit a up bnuura aji ba aaŋ balun kanaţa  i pkeţ.  i dko di Ulibra wi Naşibaţi dank iiniyaanun uko wi bgof bankyikun, adu Ajugun aji, “Naşibaţi i *Abraham, i *Itaak, na i Yakob.” »

³⁸ Yetu akak aji « Naşibaţi awo i ba aaŋ bajeb, aanwo i banke un,  iki biin  bawajan  bukuŋ bti bawo bajeb pa ul. »

³⁹ *Bajukan Bgah balon bajej b up wal m ent a e ji na a : « Najukan, i iini bnuura. »

⁴⁰ K e baankak a oom phepara uko ulon.

Krittu awo Abuk Dayi  abot awo Ajug Dayi 

(Maci 22.41-46; Marku  12.35-37)

⁴¹ Yetu aji kak na baka : « Hum di di  aaŋ ahilanun kaji *Krittu awo *Abuk Dayi ?

⁴² Dayi   i uleeful a up  i uko wi Krittu  i Ulibra wi p aaamar n aji :

“Naşibaţi Ajugun aji na Ajugun :

 oon  i ka nen naan kadeenu

⁴³ *te ndoo ndo ba ooradu,*

ido kapafna baka iho .” 

⁴⁴ Dayi  aji du'a kaji “Ajugun” hum di di Krittu ahinanun keeri kawo abuk Dayi ? »

Nalipariin bajukan Bgah

(Maci 23.1,5-7,14; Marku  12.37-40)

⁴⁵ Jibi ba aaŋ bawoon  i ptiinka, k e Yetu a e ji na ba a arul :

⁴⁶ « Nalipariin *bajukan Bgah banjaan banal p aaay na imi a iyul, kaŋal banohnt n baka  i dko di ba aaŋ, kaŋal p o kadun  i itoh i ehanaani, na  i i ij inuura  i  fettu.

⁴⁷ Baji bade bka bti bi baa  bayo , kadaar kajon  i p ehan Naşibaţi pa pwinana. Naşibaţi alun kakob baka kakob kand mnun maakan! »

21

U en wi  aa  nayo  najuuk
(Marku  12.41-44)

  20:43 Ka aam 110.1.

¹ Yetu akat k e a e win bayok k e bakwat itaka du dko di bajaan bawatna itaka  i *Katoh Kaweek ki Naşibaţi.

² Abot awin  aa  nayo  alon najuuk k e a u da ktaka kt b  a .

³ K e a e ji : « Na manjoonan, d upan,  aa  nayo  najuuk i awul apelan ba aaŋ bti.

⁴ Banwulun bukuŋ bti bawul itaka yi bawoon baannuma, k e ul  i bwaan bi nul a e wul itaka bti yi anumiin pa pde. »

Iko inkyuujun k e uba umundu u ogi
(Maci 24.1-2; Marku  13.1-2)

⁵ Jibi ba aaŋ balon bawoon  i pma  *Katoh Kaweek ki Naşibaţi aji kanuura, kul na induba inuura inniwnun ka, na iko inuura yi bajaan ba en pa p egna ka, k e a e ji :

⁶ « Iko yi naktenuŋ yun,  nuur  alun kabi, k e nin plaak paankduka kapaf  i p ent pa : iko m ent bti ijot. »

⁷ K e ba e hepara aji : « Najukan, lum di di uko waŋ ukwoon, k e we ukyuujun un k e uko waŋ uban  i pbi? »

⁸ Yetu k e ateem baka aji : « Nawutan kadinan baguuran, ba aaŋ ba um balun kabi na katim ki naan, kaji bawoon *Krittu kabot kaji unuur wi nul u ogi! Nawutan ka a  baka.

⁹ Woli nalun atiink  gut na pgarand r, nawutan kal nk. Iko m ent iwo yi kawo ji umundu ubi udo kaba. K e umundu u e wo uunwo kaba wal m ent. »

¹⁰ Aji na baka wal m ent: « U aak una a ugut na u aak ulon, p ih pagut na plon.

¹¹ Mbo  man in ar maakan, mmaak mwu aan na ubon  awo  i  mban  lon, iko iyibanaan iwo, iko inkwoonun ba i iwinana.

¹² « K e ji iko yaŋ bti ibi ido kadolana, bamoban kahajanan, ka oo an *uruha du itoh i ehanaani, kawatan ukalabu , ka oo an uruha du kadun ki ba ih na ban uŋa  iki nafiyaar n.

¹³ Iko yaŋ bti ikdolun na up baka uko wi nameen  i nji.

¹⁴ Nameen k e naannuma pla uko wi nakyaan ka up kayenanaan  leefan :

¹⁵ dlun kawulan u up un uŋa wi ba ooradan bakwoon baankhil ppok k eme kala .

16 Başinan na baninan, babak başinan, bayıtan na banohan, badoo luŋ kakeşaaran, bafiŋ batum ŋi an.

17 Bañaan bti başooran ŋiki nafiyaarën.

18 Kë bkow nin baankluŋ kade'u.

19 Natamaan maakan, hënk di nakluŋ kakaana ubida wi manjoonan.

Utoka Yerutalem

(Maci 24.15-22; Markut 13.14-20)

20 « Woli nalun awin kë bangoli bafooy Yerutalem, nameen kë daban ŋi ptokana.

21 Banwoon ŋi utaak wi *Yuda wal mënŋ baŋiin bamena du inkun iweek, banwoon ŋi Yerutalem meet baŋiin bapën, banwoon du nŋteeh wal mënŋ bawutan kaneej ubeeka,

22 ŋiki nnuur mënŋ nawa ŋi Naşibaŋi akkobun bañaan biki nul banjubanulun, nnuur ŋi iko impiitaniin bti ikdolaniin.

23 Nnuur mënŋ, baat bankwoon na iyin, na bankbootanun bawutan! Pjuuk pweek pawo ŋi utaak wi, udeeb wi Naşibaŋi ubot uwala ŋi bañaan.

24 Bafiŋ baka na ikej, kamob baka kaya katuh du nŋtaak bti, banwoon baamme Naşibaŋi balun kapoş Yerutalem katok tokan da te wi nwal ŋi baka nŋkbaan.

Yetu aŋup jibi Abuk Niiŋŋ aklun kabi ŋi umundu

(Maci 24.29-31; Markut 13.24-27)

25 « Iko inkyuunun kë *Abuk Niiŋŋ abi iwinana ŋi unuur, ŋi pli, na ŋi njah. Kë ŋi mboş, bañaan balun kahaajala, kayewla phomp pi bdëk na pi nmaaron.

26 Bañaan balun kakeŋ palënk, wi bakşalun iko inklun kajotna umundu wi bañaan bafëŋun, iko yi baŋi ilun kaşinŋar.

27 Wal mënŋ wi wi bakwinun Abuk Niiŋŋ awuj na mnhina na mndëm mnweek ŋi kanfëluŋ.

28 Woli iko mënŋ ijun pwinana, nahet kakat këş, ŋiki mbuur mi nan maññogi. »

Uhoñ wi bjaak

(Maci 24.32-35; Markut 13.28-32)

29 Yetu akak ahoñ na baka aji : « Natenan bjaak na mnko bti.

30 Woli manjuna jun pŋeeñ, naji wonŋi naten ma nabi me me kë pti paññogi.

31 Kë hënk woli nalun awin iko yan kë ibani, nameen kë *Pşih pi Naşibaŋi paban ŋi pbi.

32 Na manjoonan, dŋupan, kawuun ki kaankŋep bë iko mënŋ bti iinwinanaa.

33 Baŋi na mboş naba, kë nŋŋup ŋi naan nŋaşë wo nŋaankba. »

Nawoon bten

(Maci 24.36-51; Markut 13.33-37)

34 Yetu akak aji : « Nalipariin, nakwut nŋhaaş ŋi nan nŋaduka ŋi unoh uweek, na ukuj, na manŋaaf mi umundu, nado kaŋi unuur mënŋ ukur kur ujoŋni'an

35 ji bridiya, ŋiki unuur mënŋ uban ŋi bañaan bti biki umundu.

36 Nawoon bten keeri, nado kañehan Naşibaŋi wal undoli, nahilna nabuur ŋi iko inwoon yi pbi bti, nabot nahilna nanaŋ ŋi kadun ki *Abuk Niiŋŋ. »

Nnuur nŋbaañsaani ŋi Yetu

37 Na pnak, Yetu aji wo du *Katoh Kaweek ki Naşibaŋi kajukan, na utejan aşë ya kafër du pnkun pi bajaan bado « Pnkun pi Mnoliwera. »

38 Wal wi nfa mambanan ban, bañaan bti kaşë bi du Katoh Kaweek ki Naşibaŋi pa ptiinka.

22

Baŋenan baweek na bajukan Bgah batiinkar pa pfiŋ Yetu

(Maci 26.1-5,14-16; Markut 14.1-2,10-11)

1 Ufettu wi ipoom indaŋ wi bajaan bado *Ufettu wi Mbuur uñog wal mënŋ.

2 *Baŋenan baweek na *bajukan Bgah baŋal pfiŋ Yetu, aşë ŋi uko wi bañaan bakbiin kado, ukaan kë bakla jibi bakdoli kadoo kafina.

3 Kë uşal wi *Fatana uşë neej ŋi Yudaŋ, i bajaan bado Itkariyot, anwoon alon ŋi *banjañan iñeen na batëb.

4 Aya du baŋenan baweek na baweek biki bangoli bayen *Katoh Kaweek ki Naşibaŋi, atiinkar na baka jibi akwuli baka Yetu.

5 Balilan fuŋ aşë dinan pwula itaka.

6 Kë ul, aşë la wal wi akwulun baka'a, bë pntuk pi bañaan paankmaar.

Yetu abomandër na banjañan pa ufettu wi Mnjeeh

(Maci 26.17-25; Markut 14.12-21; nate-nan ti Yowan 13.21-30)

⁷ Ti wal wi *ufettu wi ipoom indaŕ, unuur wi bajaan bafin ñkaneel pteñanaan *ufettu wi mnjeeh ubani.

⁸ Kë Yetu ašë yil Fimon Piyeer na *Yowan aji na baka : « Nayaan najun un kañah ki ufettu. »

⁹ Kë bašë hepar a aji : « Tuñ di di inaluñ njuñnu ka? »

¹⁰ Kë ašë teem baka aji : « Natenan, woli naneej ti ubeeka, nayit na ñiint alon ankuñiñ pdunk pi meel. Naŕašana, du katoñ ki akyaan kaneej,

¹¹ naji na ajug katoñ : “Najukan aji : Tuñ di meet di akdeenun pde pi ufettu na baŕašarul dawoon?”

¹² Ayuujan du bko duuŕ, meet dhaan danwoon na iko yi naknumiñ bti. Dul di di nakyaan kabomanun ñhilna ñde pde pi ufettu. »

¹³ Kë bayaa, aya awin iko bti jibi Yetu ajakuñ na baka, ašë jun pde.

Kañah kabaañšaani

(Maci 26.20,26-29; Markut 14.17,22-25; 1 Korint 11.23-26)

¹⁴ Wi wal wi pde ubanuñ, kë Yetu ašë to ti umeeša na *banjañanul.

¹⁵ Wi wi ašan aji na baka : « Dñal maakan kade pde pi ufettu* wi na an ji ndo kaneej ti mnhaj.

¹⁶ Dŕupan, mënkañ ade pa te wal wi uko wi pde pi pakteñanuñ ukdolaniñ du *Pših pi Našibaŕi. »

¹⁷ Ajeñ pnkalame plon, abeeb Našibaŕi ašë ji : « Nayeekan pa, nafaašiiir ;

¹⁸ dŕupan, mënkañ adaan poot te wal wi *Pših pi Našibaŕi pakbiñ. »

¹⁹ Wi abaan, ašë jej kapoom, abeeb Našibaŕi, akitëš ka awul baka ašë ji : « Uleef naan wii wi, unwulaniñ pa an. Naluñiñ nado kado hënk, uwo mnlešan mi naan. »

²⁰ Wi babañ pde, akak ado hañ na pnkalame aji : « Poot pi pawoon pñaak pi naan pantuluñ pa an, pi Našibaŕi aŕeñanaanun bhonjar bhalu. »

Yetu aŕup aji alon ti banjañanul akwaapulun

(Maci 26.21-25; Markut 14.18-21)

²¹ « Natenan, ñaan anwoon i kawaapën aŕo na nji ti umeeša wi.

²² Na manjoonan, *Abuk Ñiint awo kakeŕ jibi Našibaŕi ajakuñ, kë ñaan anšan awaapa ašë wuŕan! »

²³ Wal mënŕ, kë *banjañan bašë wo ti pla ñaan ahon ti baka akdolun uko wañ.

In awoonun naweek?

(Maci 20.24-28; 19.28; Markut 10.41-45)

²⁴ Blaŕar bapën ti *banjañan kë bañal kame i bahilanun kaji awoonun naweek ti baka.

²⁵ Kë Yetu ašë ji na baka : « Baših biki ñtaak baji bañotna biki bašihun, kë bañihun bado kë baji badu baka “bado bnuura”

²⁶ Kë ušë paŕ pa an, anwoonun naweek ti an awo kaŕep ŕep kawo ji anwoonun nam-poŕi, kë ankwulun uworda awo kaŕep ŕep kawo ji ankdolun uko wi uworda ujakun.

²⁷ In adëmnun ba? Anŕoon ti umeeša këme ankyiŕulun pde? Mënŕ anŕoon ti umeeša a i? Nji kë nšë wo ti ptoofan, ji anklemparun bañaan! »

Uko wi Yetu ahonun banjañan

(Maci 19.28)

²⁸ « An nawo na nji wal wi nwoon ti mnhaj bti,

²⁹ kë jibi Paapa awulun pših, hënk di di nkañ awulan pa.

³⁰ Naluñ kade kabot kadaan na nji du pših pi naan, kabot kaŕo ti iŕij yi pših, kawayëš kntaali iñeen na ktëb ki *Itrayel. »

Yetu aŕup aji Fimon Piyeer alun kapok pme'a

(Maci 26.31-35; Markut 14.27-31; nate-nan ti Yowan 13.36-38)

³¹ Kë Yetu akak aji : « Fimon, Fimon, *Fatana añehan pa phil kaŕinŕ ŕinŕanan ji ñdeey ti kajeŕ.

³² Kë nji, nšë ñehan Našibaŕi pa iwi, ihilna inaŕ iliint ti pfiyaar. Woli ilun akak ti nji, ktëñtën batëñtu. »

³³ Kë Fimon Piyeer ašë ji na a : « Ajugun, woli uwo pya ukalabuš këme woli udoo wo pkeŕ na iwi, nji wi. »

* **22:15** Pde mënŕ pañi palešan wal wi Našibaŕi abuurun bayuday pjuuk du Ejiptu.

34 Kë Yetu aji na a : « Fimonj Piyeer, dɔpu, ji uguk udo kahaan nɔa di, ipok pme'en ɲyaaɕ ɲwajanɕ. »

Umbooɕu, umañ na kej

35 Kë Yetu aɕe hepar *banjañan aji : « Wi mbiin ayilan bẽ naantij nin umbooɕu, nin umañ, nin iɕapaat, nawaan uko ulon i? » Kẽ bateem aji : « Nin ukoolan. »

36 Wi wi aɕaan aji na baka : « Kẽ hẽnkun, ankaan umbooɕu awo kajej wa, na ankaan umañ, kẽ anwoon aanka kej, awo kawaap umanta wi nul, kanug ka. »

37 Dɔpan, uko wi Ulibra wi Naɕibaɕi uɕupun uwo kadolana ɕi nji : « Baɕu'a na bado buɕaan. »

38 Baɕaɕarul bajaka wal mẽntɕ : « Ajugun, ikej iteb yii yi. » Kẽ ateem baka aji : « Ukẽɕi. »

Yetu añehan Naɕibaɕi du pnkun pi mnoliwera

(Maci 26.36-46; Markut 14.32-42)

39 Yetu apen aya du Pnkun pi Mnoliwera jibi ajonun kado. Baɕaɕarul kẽ baya na a.

40 Wi abanun du dko mẽntɕ aɕe ji na baka : « Nadoon kañehan Naɕibaɕi nawutna kajot ɕi kaguuru. »

41 Wi wi aɕaan aduk baka btiiɕu aɕe ɲup añehan Naɕibaɕi

42 aji : « Paap, woli inali, klowanaan mnhaj mi. Kẽ mẽntɕ unjal wi naan uɕaan awo kadolana, wi nu wa. »

43 [Wal mẽntɕ, kẽ *uwanjuɕ wi Naɕibaɕi ulon uɕe pen ɕi kadunul pa ptẽntẽna.

44 Yetu ahaajala maakan, aɕe ñehan Naɕibaɕi maakan. Uyikaj wi nul udoo kak ji pñaak ajat.]

45 Wi Yetu añehanun Naɕibaɕi aba, aɕe naɕa, akak du baɕaɕarul, aɕenk baka kẽ bakɲoyentɕ, banoor maakan ɕiki bajooɕani.

46 Kẽ aɕe ji na baka : « we ukaan kẽ nakɲoyentɕ ba? Nanaɕiin nañehan Naɕibaɕi, nawutna kajot ɕi kaguuru. »

Bamob Yetu

(Maci 26.47-56; Markut 14.43-49; natanan ɕi Yowan 18.3-11)

47 Yetu ahum kaɕiini, kẽ pntuk pi bañaan paɕe wuj. Yudaɕ, alon ɕi *banjañan iñeen na batẽb kẽ awo ɕi kadun ki baka. Abi aɲog Yetu pa pmooka.

48 Kẽ Yetu aɕe ji na a : « Yudaɕ, imook mook *Abuk Ñiintɕ kawulna'a! »

49 Wi banwoon na Yetu bawinun uko unkbomanderun aɕe ji na a : « Ajugun, ɲtib baka na ikej? »

50 Kẽ alon ɕi baka apenan kej atib afal kabaɕ kadeenu ki nalempar *naɕih i baɕenjan.

51 Kẽ Yetu aɕe ɕiini na baka aji : « Naɕañaan. » Wi wi aɕaan aban kabaɕ ki ñiintɕ un ajeban ka.

52 Yetu aɕiini wal mẽntɕ na *baɕenjan baweek, na baweek biki bayen *Katoh Kaweek ki Naɕibaɕi na bantohi bambiin pmoba aji : « Dwo nado buɕaan i, kẽ nado bi pmobẽn na ikej na induk? »

53 Dji kawo na an ɲnuur bti du Katoh ki Naɕibaɕi, kẽ naando na pmobẽn. Kẽ wal wi uɕe wo wi nan, wi bañaan biki utejan bajaan banaɕa. »

Fimonj Piyeer apok aji aamme Yetu

(Maci 26.57-58,69-75; Markut 14.53-54,66-72; natanan ɕi Yowan 18.12-18,25-27)

54 Bamob Yetu wal mẽntɕ aɕe ñooɕa aneejan du katoh ki *naɕih i baɕenjan. Fimonj Piyeer kẽ aɕe low du kafeɕ aɕaɕa.

55 Batehan bdoo ɕi ptoof pi blay kẽ bañaan baɕo afooy ba atema, kẽ Fimonj Piyeer akak aɕo da.

56 Ñaaɕ nalemp alon awina kẽ aɕo aɲog bdoo ; kẽ aɕe tena bnuura aɕe ji : « Ñiintɕ i kak awo na a! »

57 Kẽ Fimonj Piyeer aɕe laɕa aji : « Ñaaɕu, mẽmme'a »

58 Baɕo btiiɕu, kẽ ñiintɕ alon akak awina, aji : « Iwi kak iwo alon ɕi baka! »

Kẽ Fimonj Piyeer ateema aji : « A-a, mẽnwo na baka. »

59 Baɕo uko ji uwoori, kẽ alon akak aɕup aji : « Natanan, manjoonan ma, ñiintɕ i awo na a, adoo wo i *Galilay. »

60 Kẽ Fimonj Piyeer ateem aji : « Iwi, mẽmme uko wi ikjakun. » ɕi dko mẽntɕ, wi akɕiiniin, kẽ uguk uɕe haan.

61 Kẽ Ajugun aɕe kok aten Fimonj Piyeer. Wi wi aɕaan ales uɕup wi Ajugun abiin aɕupa : « Fimonj Piyeer, dɔpu, ji uguk udo kahaan nɔa di, ipok pme'en ɲyaaɕ ɲwajanɕ. »

62 Wi wi Fimonj Piyeer aɕaan apen bdig, awooni maakan.

*Bakob Yetu abot akara
(Maci 26.67-68; Markut 14.65)*

⁶³ Bankyenun Yetu bawo ti pbenja, abot akoba.

⁶⁴ Baji bawuna kēs kaşē hepara kaji : « In akobiin? Iwi *Naţupar Naşibaţi, ţupan űaan ankobiin! »

⁶⁵ Bakak akara, ikar itum ilon kak.

Bañoof Yetu uruha wi bayuday

⁶⁶ Wi unuur ujintun, bantohi *bayuday, *baţenjan baweeek na *bajukan Bgah kē başē yitiir. Bado kē baţij Yetu ti kadun ki baka,

⁶⁷ aşē ji na a : « Woli iwo Krittū, ktupun. »

Kē ateam baka aji : « Woli dţupan, naankfiyaar,

⁶⁸ kē woli dheparan uko ulon, naankteemēn.

⁶⁹ Kē hēnkun *Abuk űiint aşē to du kañen kadeenu ki Naşibaţi anhiniin iko bti! »

⁷⁰ Wal mēnt, kē bukal bti başē ji : « Iwoon Abuk Naşibaţi keeri? »

Kē ateam baka aji : « Naţupi, dwo a. »

⁷¹ Kē başē ji : « űkak anuma alon aţupun i? Un ti ibaţun űtiinkna wa ti mntumul! »

23

Bañoof Yetu du Pilat

(Maci 27.1-2,11-14; Markut 15.1-5; nate-nan ti Yowan 18.28-38)

¹ Wi wi bañaan bti banţoon *uruha wi *bayuday başaan anaţa, ańooţ Yetu du kadun ki *Pilat.

² Bajun ptapara aji : « űţēnk űiint i kē awo ti pyewlēn bañaan biki utaak ; aji ji na baka bawut pluk *Fetar naşih najeenkal daaşa, abot aji ul ti uleeful awoon *Krittū, naşih. »

³ Kē Pilat aşē hepar Yetu aji : « Iwi, iwoon naşih i bayuday i? » Kē Yetu ateema aji : « Iwi, Ijakun han. »

⁴ Kē Pilat aşē ji na *baţenjan baweeek, na pntuk pi bañaan: « Mēnwin uko ulon unkkaan nji űiint i aduknaanaa. »

⁵ Kē başē taman maakan aji na a : Awuuk bañaan bapataţa na pjukan pi nul, ajunna du *Galilay, aţēpna Yuda, aşē bi hēnkun te ti.

⁶ Wi Pilat atiinkun uko wan aşē hepar aji : « űiint i awo i Galilay i? »

⁷ Kē wi ameen kē awo i utaak wi *Herod aşihun, kē aşē do kē bańooţa Herod anwoon ti Yerutalem ţun űnuur mēntan űun.

Bańooţ Yetu du kadun ki Herod

⁸ Wi *Herod awinun Yetu aşē lilan maakan, ańal undiimaan pwin Yetu, űiki atiink kē baktiiniyaan iko yi adolon, abot ańal kawina ado mlagre mlon.

⁹ Herod awo ti phepar Yetu iko itum, kē apok pteema.

¹⁰ Wal mēnt kē *baţenjan baweeek na *bajukan Bgah başē huuran iko yi baktaparulun.

¹¹ Wi wi Herod na bangoli biki nul bajunun pben Yetu akowandēna, aşē woharēna kamişa ki naşih. Bakakana du Pilat.

¹² Herod na *Pilat bambiin aşoorad, kē bakak unuur mēnt banoh.

Bañaan baji na Pilat awutan Barabaat

¹³ *Pilat ado kē badu *baţenjan baweeek, baweeek biki *bayuday na bañaan bti,

¹⁴ aşē ji na baka : « Naţijēn űiint i, aji awo ti pyewlēn utaak, kē nhepara ti kadunan, awo mēnwin nin uko ulon ti iko yi nataparulun.

¹⁵ *Herod kak aanwin nin uko ulon wi adoon, wi akakanun nja a. Nawini, űiint i aando do nin uko ulon unkēşun akeţ.

¹⁶ Ddo bakoba başē bawutana. »

¹⁷ [Ufettu undoli *Pilat aji wo i pwutan pa baka nakalabuş alon.]

¹⁸ Kē başē huuran bukal bti aji afin Yetu aşē wutan Barabaat!

¹⁹ Barabaat awo wal mēnt ukalabuş űiki ayewlēn ubeeka abot afin űaan.

²⁰ Kē Pilat anńalon pwutan Yetu akak aţiini na baka.

²¹ Kē bakhuuranaara huuran aji : « Pańana! Pańana! »

²² Kē akak aţiini na baka uyaaş uwanjanţēn aji : « we wi űiint i adolon uwuţaan ba? Mēnwin nin uko ulon unkēşun bafin, ddo bakoba kaşē kawutana. »

²³ Kē bukal başē huuranaara huuran maakan ahepar bapańa, kē pńaat paktēma dēm

²⁴ te kē Pilat adoo dinan baka uko wi baheparun.

25 Awutan ñiint i bakheparulun, i bawatun ukalabuş ŋiki ayewlën utaak abot afin ñaan. Wi wi aŋaan awutar baka Yetu badola uko wi banjalun.

Yetu awo ŋi bgah bi mnhaj

26 Wi bakyaan na Yetu, bamob ñiint alon i katim ki Timon, i ubeeka wi Kuren anwooni uŋeeh, aŋu'a pkuŋa krut ŋi kafet ki Yetu.

27 Pntuk pweek paŋaŋa, na baat balon bankunjiin iŋen abot aŋega.

28 Kë Yetu aŋe kok aji na baka : « An baat biki Yerusalem, nawutan kawooni pa nji! Nadoon kawooni pa nleefan na babukan!

29 Nnuur ŋabi ŋi bakluŋ kado kaji : “Banurandëni, baat banwoon baanhil pbuk, na iyin inwoon iimbuki, na mnwil manwoon maambootani!”

30 Wal mënŋ baŋaan bado *kaji na inkun iweek ijotna baka, kaji na inkun impoti imoy baka!*[✧]

31 Woli bado bmul bñow hënk, hum di di bakluŋ kado na bkay*? »

32 Baŋij kak bado buŋaan batëb pa pya kafin na Yetu.

Yetu apananaa

33 Wi babanun du dko di bajaan bado « Kaheem ki bkow » aŋe paŋ Yetu da, ul na bado buŋaan batëb bukun, alon ŋi kaŋenul kadeenu, alon ŋi kamayu.

34 [Kë Yetu aŋe ji : « Paap, miirën baka : baamme uko wi bakdolun. » Bangoli bafaŋiir imiŋa yi nul wi badolun kanun na mnlaak katenna uko wi andoli akyitanaanun.]

Baben Yetu abot akara wi awoon ŋi krut

35 Baŋaan babi anaŋ bten. Kë baweeek biki baka, baŋe beŋa aji : « Abuuran balon, aburaan uleeful, woli awo *Krittu i Naŋibaŋi adatun! »

36 Bangoli kak babeŋa : baji baŋoga kawula poot ptaakŋaan,

37 kaŋe ji na a : « Woli iwo naŋih i *bayuday, buuraan uleefu! »

38 Bapiit ŋi bkowul duuŋ ŋi krut aji : « I, AWOON NAŋIH I BAYUDAY. »

39 Alon ŋi bado buŋaan i bapanun ŋi krut awo ŋi pkar Yetu aji na a : « Iinwo Krittu i? Buuraan uleefu ikuŋ ibuuranun. »

40 Kë natëbantën aŋe ŋoman na atënŋul un aji na a : « Iindo ji kŋi Naŋibaŋi, te bawo ŋi pdolu uko unnaamuŋ na wi bakdolulun!

41 Ulin lin pa un, ŋwo ŋi pluk buŋaan bi ndolun ; kë ul aŋe wo aando nin buŋaan blon. »

42 Wi wi aŋaan aji : « Yetu, luŋi ileŋen, woli ilun abi na pŋih pi nu. »

43 Kë Yetu aŋe teema aji : « Na manjoonan, dŋupu, nŋa di, iwo na nji du baŋi. »

Pkeŋ pi Yetu

(Maci 27.45-56; Markut 15.33-41; nate-nan ŋi Yowan 19.28-30)

44-45 ŋi udiin unuur, unuur umara mara awunana, kë bdëm bawala ŋi umundu bti, ado ŋwoori ŋwajanŋ. Wi wi blaañ bkëm maakan banjaan baneenan baŋaan pneej du *dko dyimanaan maakan di Katoh Kaweeek ki Naŋibaŋi batowiin ŋi ptoof.

46 Kë Yetu aŋe do pdiim pweek aji : « Paap, dkakan uhaaŋ wi naan ŋi iŋen yi nu. » Wi ajakuŋ han, aŋe jëmŋa.

47 Naŋih i bangoli iŋeen-week baromeŋ awin uko unŋepun aŋe dëman Naŋibaŋi aji : « Na manjoonan, ñiint i awo natool! »

48 Wi Baŋaan batum bambiin pten bawinun uko unŋepun, baŋiis, aŋe kuŋa iŋen.

49 Banoh Yetu bti na baat ban-gakandëranun na a du *Galilay banaŋ alow aten.

Umoy wi Yetu

(Maci 27.57-61; Markut 15.42-47; nate-nan ŋi Yowan 19.38-42)

50-51 Ñiint alon i katim kawoon *Yotef, anwoon i ubeeka wi *bayuday wi bajaan bado Arimati, awo da wal mënŋ, awo ñaan najoob bkow, natool. Awo ŋi pyoonk ubi wi Pŋih pi Naŋibaŋi. Awo ŋi baŋaan banjaan baŋo kawayëŋ du *uruha wi bayuday aŋe wo aandinan ŋi uko wi bawayëŋ bandukiin badinanun abot ado.

52 Yotef aya du Pilat, ahepara puum pi Yetu.

53 Awalan puum ŋi krut, aboŋan pa na blaañ bi ifaal aŋe neejan pa ŋi bhër blon bi

✧ 23:30 Hotey 10.8. * 23:31 Baŋal aji Yetu awoon bmul bñow, kë banwoon ŋi pjuban bawoon bmul bkay.

bajipun ʔi kabaŋ ki plaak, bhër bi bawoon baambaan kamoya nin ñaan.

⁵⁴ Unuur wi pbomander wa, ʔiki *unuur wi pnoorfën wi bayuday uñogi.

⁵⁵ Kë baat banwoonun *Galilay na Yetu başë ʔaş Yotef, baya, aten bhër, awin jibi babëkani puum.

⁵⁶ Wi wi bakakun ubeeka pboman ukëra na ukëra ujun ulil ʔtëkëñ wi bayuday bajaan bakër ʔi puum. ʔi *unuur wi pnoorfën wi bayuday, kë banoorfëni, ʔiki hënk di bgah bajakun.

24

Yetu anaʔa ʔi pkeʔ

(Maci 28.1-10; Markut 16.1-8; natenan ʔi Yowan 20.1-10)

¹ Na nfa kub, ʔi unuur unʔaşun *unuur wi pnoorfën, baat baya du bhër, aʔij ukëra wi babomanun na ukëra ujun ulil ʔtëkëñ.

² Baʔënk kë plaak pweek maakan pandëtnun plëman pi bhër kë pakëlanaa, awo ʔi kabaŋ.

³ Baneej, aşë wo baantënk puum pi Yetu Ajugun da.

⁴ Bañonar, baamme uko wi bakdolun, kë biinʔ batëb banwohariin imişa inknuurun başë pën awinana ʔi kadun ki baka.

⁵ Balënk maakan, aşë juʔ, kë biinʔ bukun başë ji na baka : « Nabaa la we ñaan najeb ʔi bankeʔun ba? »

⁶ [Aanwo ʔi, Naşibaʔi anaʔana ʔi pkeʔ.] Naleşan uko wi abiin ajakan wi ahumun du *Galilay.

⁷ Aʔiini na an aji *Abuk Ñiinʔ awo i kawulana du bado buʔaan, kapaŋana ʔi kruʔ, kaşë kanaʔa ʔi pkeʔ unuur uwajantën. »

⁸ Kë başë leş nʔup ni Yetu.

Banjañan bapok pfiyaar uko wi baat baʔupun baka

⁹ Wi baat bawoonun bhër, bakakalëş iko mënʔ bti *banjañan iñeen na alon na bandukiin bti.

¹⁰ Baat mënʔ bawoon *Mariya i ubeeka wi Magdala, Yowana, na Mariya anin Yakob. Baat bangakanderun na baka bakak aʔup wa banjañan ;

¹¹ kë bukal başë nun kë babura ʔupa ʔup, baanfiyaar baka.

¹² [Kë Fimon Piyeer aşë naʔa wal mënʔ aʔi te du bhër. Aʔij aten, aşë winaara ilaañ ʔañ, wi wi akakun katohul añonar ʔi uko unʔepun.]

Baʔaşar Yetu batëb bankyaan untanka wi Emayut

(Markut 16.12-13)

¹³ ʔi unuur mënʔan, baʔaşar Yetu batëb batool pya untanka wi Emayut unlowiirun na Yerutalem uko ji nwoori nʔëb ni poş.

¹⁴ Bawo ʔi ʔiiniyaan iko inʔepun.

¹⁵ Wi baktiiniin, alaʔar, kë Yetu ʔi uleeful aşë ñog baka agakandër na baka,

¹⁶ kë uko ulon uşë neenan baka pyikrëna.

¹⁷ Yetu kë aşë ji na baka : « we wi nabaan aʔiiniyaan hënk wi nakpoşun ba? »

Kë banaʔ, ajooʔan.

¹⁸ Alon ʔi baka anwoon katim ki Kleyofat kë aşë ʔiini na a aji : « Unaam iwoha aloolan, anwoon ʔi Yerutalem anwoon aamme uko unʔepun ʔi nnuur ni! »

¹⁹ Kë ateem baka aji : « We ula ba? » Kë baji na a : « Uko wi Yetu i ubeeka wi *Nataret! Abi wo *Naʔupar Naşibaʔi ahiniin, ʔi udo na uʔup ʔi kadun ki Naşibaʔi na ki bañaan bti.

²⁰ *Baʔenjan baweeb biki nun, na baweeb biki nun bawula kë baʔu'a pkeʔ, apana ʔi kruʔ.

²¹ Nbi haʔ aji ul awoon i kabuuran *Itrayel, kë iko yan bti işë do hënkun nnuur nʔwajant ni iʔëpi.

²² Baat balon banwoon na un, kë başë ñonarenun maakan na manjoonan. Baya na nfa kub du bhër,

²³ kë wi bawoon baanwin puum pi nul, aşë wugşa. Bajakun aji nʔwanjut nado pën awinana ʔi kadun ki baka aji awo najeb.

²⁴ Balon ʔi un baya du bhër, aʔënk kë bawo jibi baat baʔupun baka ; kë ul, başë wo baanwina! »

²⁵ Wal mënʔ kë Yetu aşë ji na baka : « An bawaan nşal, naji nanoom ʔi pfiyaar iko bti yi baʔupar Naşibaʔi bajakun!

²⁶ *Krittu aanwo i lah kahaj hënk i, ji abi ado kaneej du mndëm? »

²⁷ Wi wi aşaan ajunna ʔi uko wi *Moyit apiitun, aʔiiniyaan uko wi Baʔupar Naşibaʔi bti, aʔëpna ʔi Ulibra wi Naşibaʔi apiban baka uko wi baʔupun ʔi a.

28 Wi bañogun ufët wi bawoon i pya, kë Yetu aşë awo ji ñaan ankyaan na bgahul.

29 Kë başë dabëra aji na a : « Ƨoon na un, unuur uyobi, utejan udobi ban ban. » Kë aneej afo na baka.

30 Wi wi aŝaan afo Ƨi umeeŝa na baka, ajej kapoom, abeeb NaŝibaƧi, aşë kitëŝ ka awul baka.

31 Wal mënƧ kë këŝ kaşë haabŝa na baka kë bayikrëna, wi wi aŝaan ayon Ƨi kadun ki baka.

32 Kë başë Ƨiini bukal bukal aji : « Njentiink lah mnlilan Ƨi itëbun i, wi akƧiiniin na un du bgah abot apibanun Ulibra wi NaŝibaƧi? »

33 BanaƧa Ƨi dko mënƧ akak Yerutalem. Baya Ƨënk da *banjañan iñeen na aloñ banwoyi da na batënƧ baka,

34 kë bakƧiini aji : « Ajugun anaƧa Ƨi pkeƧ na manjoonan, apën awinana Ƨi kadun ki Fimon! »

35 Kë bukal başë kakalëŝ uko unƧëpuñ Ƨi bgah na jibi bayikrënuñ Yetu wal wi ak-itëŝun kapoom.

Yetu apën awinana Ƨi kadun ki banjañan (Maci 28.16-20; Markut 16.14-18; natenan Ƨi Yowan 20.19-23; Ulemp wi Banjañan 1.6-8)

36 Bahum kaƧiini, kë Yetu Ƨi uleeful aşë pën Ƨi ptoof pi baka aji : « Bnuura bawo na an. »

37 Balënk maakan, Ƨiki baŝal aji bawin ujurte.

38 Kë Yetu aşë ji na baka : « we ukaan kë nayewlaa ba? We ukaan kë nawo na nŝal ntëb Ƨi itëb yi nan ba? »

39 Natenan iñen na ihoƧ yi naan : Nji a na manjoonan! Nabanaan, naten, ujurte uunji uka uleef utënƧ wi, upaƧ na nji, jibi nahilanun kawin. »

40 [AƧiini hañ aşë diiman baka iñen na ihoƧ yi nul.]

41 Kë jibi bawoon Ƨi mnlilan abot añonjar, ukaan kë baanhilan aƧiyaar, kë aşë hepar baka aji : « Nawo na uko ude Ƨi i? »

42 Kë bawula utëb wi baƧoowun.

43 Ajej wa, ade Ƨi kadun ki baka.

44 Wi wi aŝaan aji na baka : « Wi nhumuñ na an, nƧup ñi, ñi ñi nƧupanañ: Uko wi Ulibra wi NaŝibaƧi ujakun Ƨi nji Ƨi dko di *Moyit apiitun, na di *baƧupar NaŝibaƧi bapiitun, na

Ƨi Iyeeh yi pñamarën NaŝibaƧi, iko mënƧ bti iwo yi kadolana. »

45 Wal mënƧ kë aşë haabëŝ baka nŝal bahilna bayikrën uƧup wi Ulibra wi NaŝibaƧi.

46 Aji na baka : « Uko wi bapiitun wii wi : *Krittu awo i kahaj, kabot kanaƧa Ƨi pkeƧ unuur uwajantën.

47 Bañaan bawo kaƧup Ƨi katim ki nul Ƨi bañaan biki nƧaak bti, kajunna Ƨi Yerutalem, kaji na baka bawut pjuban, baƧëlëŝ ñbida, NaŝibaƧi ahilna amiir baka ipekadu.

48 Nawo bamaar biki iko mënƧ bti.

49 Kë nji Ƨi uleef naan, nŝë luñ kawulan uko wi Paapa ahoñun. An, nadukiin Ƨi ubeeka te wal wi naktumuñ na phina panwoonun baƧi. »

Yetu apaya baƧi

(Markut 16.19-20; natenan Ƨi Ulemp wi Banjañan 1.9-11)

50 Wi wi Yetu aŝaan aya na baƧaŝarul te ufët wi Betani, aşë tar iñen, añehan NaŝibaƧi awul baka bnuura bi nul.

51 Wi akdolun hañ, aşë duk baka, adeenana du baƧi.

52 Bukal, kë başë dëmana, aşë kak Yerutalem, atum na mnlilan.

53 Baji babi duka duka kadëman NaŝibaƧi du katoh kaweeƧ ki nul.

Uṭup Ulil Unuura wi Yowan apiitun

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo Uṭup Ulil Unuura wi Yowan apiitun. Aṭup ṭi ulibra wi uko wi Yetu adolun ṭi mboṣ na uko wi ajukanun bañaan, na pkeṭul na pnaṭa ṭi pkeṭ pi nul. Yetu aṭup bañaan na mnhina, ajeban ba-maakal, adook nṭaayi akuṭ ado iko itum maakan iñonjarënaan ṭi kadun ki bañaan. Ulibra wi Yowan apiitun uunaam maakan na ṇi bi Maci, Markuṭ na Luk. Yowan aṣal kë bañaan biki apiitun ulibra wi bame ṇlibra mënṭ na iko yi Yetu aṭupun da na iko yi adolun. Uko mënṭ ukaan kë aampiit iko yi bi Maci, Markuṭ na Luk bapiitun.

Yowan aṭup ṭi ujuni wi ulibra wi nul ñaan i Yetu awoon. Aṭup aji Uṭup wi Naṣibaṭi ubiin ṭi umundu wi akak ñaan najën. Yetu ado iko iñonjarënaan itum bañaan bahilna bayikrën kë ul awoon Naṣih i Naṣibaṭi atarun adat aji ul akbuuranun bañaan. Uko unkaan kë Uṭup Ulil Unuura wi Yowan upaṭ na ṇi bandukiin wii wi : « Yowan akakalëṣ iko ilon yi Yetu aṭupun inkdiimanun kë awo i Naṣibaṭi : Yetu aṭup aji ul awoon bjeehi bi umundu, pde panjaan pawul ubida, meel manjaan manwul ubida, plëman pi ṇkaneel ṇmpoṭi ṇakṭëpnun, nayafan nanuura, bko bdolni ubiñu. Aji kak ul awoon bgah, manjoonan na ubida, kë aji naṭan bañaan ṭi pkeṭ kawul baka ubida.

Hënk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pdëman Uṭup (1.1-18)
2. Yowan Nabattaar aṭup uko unklun kabi (1.19-34)
3. Yetu adat baṭaṣarul bateek (1.35-51)
4. Yetu ado nyaaṣ paaj na ulon iko iñonjarënun bañaan (2.1-12.50)
5. Kanëm kabaañṣaani ki Yetu ṭi mboṣ: pwayëṣ pi bawayëṣulun na pkeṭul (12.1-19.42)
6. Yetu anaṭa ṭi pkeṭ (20.1-10)
7. Yetu apën awinana ṭi kadun ki baṭaṣarul (20.11-21.25)

1 Du ujuni anwoon Uṭup ado bi wo'a wo, awo du Naṣibaṭi abot awo Naṣibaṭi.

2 Anwoon Uṭup awo na Naṣibaṭi du ujuni.

3 Naṣibaṭi aṭëpna ṭi a aṭak iko bti ; ṭi iko bti inṭakaniin nin kalon kaantakana bë kaantëpna ṭi a.

4 Ṭi ul di di ubida upënnun, kë ubida mënṭ uwo bjeehi pa bañaan.

5 Bjeehi bajeehan du bdëm, kë bdëm baanwun* ba.

6 Ubi ka ñiinṭ alon i Naṣibaṭi ayilun ; ka-timul kawo Yowan†.

7 Abi kaṭup uko wi ameen bti ṭi bjeehi, bañaan bti baṭëpna ṭi a bafiyaar.

8 Mënṭ Yowan ṭi uleeful awoon bjeehi ; abi bi ṭañ kaṭup uko wi ameen ṭi bjeehi.

9 Bjeehi mënṭ bawoon na manjoonan bjeehi bambiin ṭi mboṣ kajeehan bañaan bti.

10 Anwoon Uṭup adobi wo'a wo ṭi mboṣ, kë Naṣibaṭi abot aṭëpna ṭi a aṭak ma, kë bañaan biki mboṣ baṣë wo'a wo baamme'a.

11 Abi ṭi katoh ki nul, kë bañaan biki nul baṣë wo baandi'a.

12 Kë bañaan bti banṣaan adi'a, afiyaara, aṭen baka kë bahinan pwo babak Naṣibaṭi.

13 Mënṭ ṭi pñaaṣ këme ṭi ñiinṭ na ñaaṭ këme ṭi uko wi ñiinṭ aṇalun wi wi bawoonun babak Naṣibaṭi. Naṣibaṭi ul ṭi uleeful adolun kë bawo babakul.

14 Anwoon Uṭup akak ñaan najën abi afëṭ na nja, kë ṇṣë win mndëm mi nul, aṭum na bnuura abot aṭum manjoonan. Aṣin awululun mndëm mënṭ ul anwohan aloolan i abukun ṭañ.

15 Yowan aṭiiniyaan uko wi nul aji : « Ul i i nji njakun aji : “Ankmbiin ṭi kafëṭ naan, ajotën kadun ṭiki, ji mbi ndo kawo, ado bi wo'a wo.” »

16 Na manjoonan nja bti ṇji nyeenka yeenk ṭi bnuura bṭum banwoon ṭi a.

17 Nyeenkna bgah ṭi *Moyit, kë bnuura na manjoonan manṣë biina ṭi Yetu Krittu.

18 Nin ñaan aambaan kawina Naṣibaṭi. Abukul i akaan anwoon Naṣibaṭi, ankabun ṭi Aṣin, ameeṭanulun.

Uko wi Yowan nabattaar aṭupun ṭi bkowul (Maci 3.1-12; Markuṭ 1.1-8; Luk 3.1-18)

* 1:5 Kë bdëm baanwun ba : Balon baṣal aji kë dko di daji : kë bdëm baandi ba, këme kë bdëm baanyikrën ba. † 1:6 Yowan : Baṭiiniyaan ṭi Yowan Nabattaar.

19 Uko wi Yowan ajakuñ wii wi, wi baweeek biki bayuday banwoon Yerutalem bayilun bañan Naşibaţi na bañaan balon banjaan balemp du *Katoh Kaweeek ki Naşibaţi k  baya hepara ñaan i awo i.

20 Aampok pteem baka, abi  up  up baka ajin an aji : « M nt  ji dwoon Kritt . »

21 K  bateema aji : « Iwo in keeri? Iwo *Eli i? »

K  aji na baka : « M nwo Eli. »

K  bakak ajaka : « Iwoon *Na upar Naşibaţi i? »

K  aji : « A-a. »

22 K  baş  ji na a : «  upun keeri ñaan i iwoon  hilna  ya   up banyilun un. We wi wi iktupun  i iwi? »

23 K  ateem na   up  ji *Itayi Na upar Naşibaţi aji : « Nji, dwoon: *pdiim pankhuuranun du *pndiis aji* : «*Nadolan bgah bi Ajugun bawo btool.*» »[ ]

24 Bayili bukuñ bawo *bafaritay.

25 Bakak ahepar Yowan kak aji : « K  we ukaan k  ikbattaar wi iwoon iinwo Kritt , iinwo Eli, iinkak awo Na upar Naşibaţi? »

26 K  ateem baka aji : « Nji dbattaar na meel, k  alon a   wo  i ptoofan i nawoon naamme,

27 ankmbiin  i kaf  naan, i nji ndoon awo m n oom ka up pf n a i apaat. »

28 Uko m nt  t pna du Betani du plut pi bd k bi Yordan, dul di Yowan akbattaaranun.

Uko wi Yowan Nabattaar a upun  i Yetu (Maci 3.13-17; Markut 1.9-11; Luk 3.21-22)

29 Wi unuur ujin un, Yowan awin Yetu k  akbi, k  a   ji : « Anwoon unkaneel wi b enjan wi Naşibaţi unkp enanun pekadu di umundu awi.

30 Uko wi nul wi wi nji ka iiniyaanun wi njakuñ: « iint ankmbiin  i kaf  naan ajot n kadun,  iki, ji mbi ndo kawo, adobi woha wo.»

31 Nji  i uleef naan, m mbi me'a, k  pdola amee ana  i bañaan biki Itrayel, pakaan k  mbi abattar na meel. »

32 Yowan a up ji ñaan namaar aji : « Dwin *Uhaaş wi Naşibaţi k  uwala  i a awo ji ubalab ufaatal abi a o  i a.

33 M mbi me'a, k  an aan ayil n aji mbattaar na meel a   jak n aji : « naan i ikwinun Uhaaş wi naan uwala  i a ubot u o  i a, un m ntan akbattaaranun na Uhaaş wi naan.»

34 K  nji n   win abot a up k  i m nt awo Abuk Naşibaţi. »

Ba aşar Yetu bateek

35 Wi unuur ujin un, Yowan akak awo da na bat b  i ba aşarul.

36 Awin k  Yetu akt p k  a   ji : « Anwoon unkaneel wi b enjan wi Naşibaţi i i. »

37 Ba aşarul bat b bukuñ batiink uko wi ajakuñ a    aş Yetu.

38 Yetu akok awin k  bak  a a   ji na baka : « We wi naklaan ba? »

K  bateem aji : « Rabi,  un di di iwoon ba? » Rabi dawoon najukan.

39 K  aji na baka : « Nabiin na   nawin. » K  baya ame dko di awoon, a o na a unuur m nt. Nwoori  baak r  ji utaakal  kyaan pban wal m nt.

40 Andre a a Fimon Piyeer awo alon  i bat b bantiinkun uko wi Yowan ajakuñ a    aş Yetu.

41 Adun awin Fimon naweeekul aji na a : « Nwin Me uwa. » Me uwa dawoon Kritt .

42 A oo a du Yetu. Yetu ajabana k   a   ji : « Iwoon Fimon abuk Yowan, h nkun ido kadu'ana Kefat. » Kefat dawoon Piyeer[ ].

43 Wi unuur ujin un, Yetu a u na pya utaak wi *Galilay. Aya awin da Filip aji na a : «  a aan! »

44 Filip awo i Bettayida, ubeeka wi bi Andre na Piyeer.

45 K  Filip aya awin Natanayel aji na a : « Nwin ñaan i Moyit a iiniyaanun  i Ulibra wi Bgah, i ba upar Naşibaţi bandukiin bakaan a iiniyaan! Yetu i Nataret a, abuk Yotef. »

46 K  Natanayel a   hepara aji : « Uko ulon unuura uhil kap nna du Nataret i? »

K  Filip ateema aji : « Biini, iwin. »

47 Yetu awin k  Natanayel akbi  i a, a   ji : « Abuk Itrayel na manjoonan akbiin h nk, aamme kalagare. »

48 Natanayel k  a   hepara aji : «  un di imeennun ba? »

[ ] 1:23 Itayi 40.3. [ ] 1:42 Kefat, Piyeer :  i u up wi baramayen Kefat dawoon plaak ;  i u up wi bagrek Piyeer dawoon kak plaak.

Kë Yetu ateema aji : « Ji Filip abi ado kadu'u, wi iwoon du bfig uʔeeh, dwinu. »

49 Kë Natanayel aʔe ji na a : « Rabi, iwo Abuk Naʔibaʔi, iwo naʔih i *Itrayel. »

50 Kë Yetu ateema aji : « Ifiyaar ʔiki djaku dwinu wi iwoon du bko uʔeeh. Iluŋ kawin iko indëmun apel yi iwinuŋ nʔa. »

51 Wi wi aʔaan aji : « Na manjoo-nan, dʔupan, nalun kawin baʔi bahaabëʂa, nʔwanjuʔ nʔabot nʔado kapaya, kawala ʔi *Abuk Niinʔ. »

2

Bniim du Kana

1 Unuur uwajanʔen bniim blon bawo du ubeeka wi Kana du *Galilay, kë anin Yetu awo da.

2 Yetu kak awo ʔi biki baduun babi bniim, ul na baʔaʂarul.

3 Poot pabaa, kë anin Yetu aʔe bi aji na a : « Baankak aka poot. »

4 Kë aʔe ji na a : « Abuk n̄aaʔ, we ukaan kë iktupën uko wanʔ? Unuur wi naan uundobi ban. »

5 Kë anin aʔe ji na balemp : « Uko wi akjakaranan, nadolan wa. »

6 Kdunk paaj ki m̄nlaak kawo da ki bayuday bajaan baʔuuna meel mi bajaan badolna bañow. Pdunk paji pado uko ji n̄litru iñeen-week.

7 Kë Yetu aji na balemp : « Natumaan idunk yi na meel. » Kë batuman ya.

8 Wi babaan kë aʔe ji na baka : « Naliikan hënkun nañooʔ najañan iko. » Kë baliik añooʔ.

9 Ankjañanun añemi, kë uʔe wo ubiñu. Aamme dko di uwoonun, kë balemp baʔe me, bukal banliikuŋ meel. Adu naniim,

10 aji na a : « N̄aan aji dun kawul poot panlilnuŋ, wal wi bañaan bakujuŋ, kë baa pënan panwoon paanlil maakan. Iwi, kë iʂe hank plil te hënkun! »

11 Uko wan uwoon ujuni wi iko iñonarënaan yi Yetu ajaan ado bañaan bahilna bame uko wi awoon. Ado wa du Kana di Galilay, adiiman m̄ndëm mi nul kë baʔaʂarul bafiyaara.

✧ 2:17 Kañaaam 69.10.

12 Wi abaan, aʔe ya ubeeka wi Kaper-nawum, ul, na anin na babuk aʂin na baʔaʂarul, ado da n̄nuur n̄ntiinku.

Yetu na bawaap du Katoh Kaweek ki Naʔibaʔi

(Maci 21.12-13; Markut 11.15-17; Luk 19.45-46)

13 *Ufettu wi Mbuur wi bayuday uñogi, kë Yetu aʔe ya Yerutalem.

14 Aʔenk du *Katoh Kaweek ki Naʔibaʔi bawaap n̄git na n̄kaneel na n̄balab ; batorkaar itaka bakak aʔoo da.

15 Ajej wal mënʔ ital aboman btintël aʔe dook baka bti ʔi Katoh ki Naʔibaʔi bukal na n̄kaneel na n̄git ; afël itaka yi batorkaar abot awat n̄meeʂa n̄i baka.

16 Aji na bawaap n̄balab : « Napënaan n̄ko n̄i ʔi. Nawutan kakakan katoh ki Paapa dko dwaapi. »

17 Baʔaʂarul baleʂ wal mënʔ uko umpiitaniin ʔi Ulibra wi Naʔibaʔi : *Uñal uweek wi n̄kaan pa Katohu ukf̄iñnuŋ.*✧

18 Wal mënʔ, kë baweek biki bayuday baʔe ji na a : « Dolan uko ulon unkyuujun kë ihilan kado kado uko wi ikdolun hënk. »

19 Kë Yetu ateem baka aji : « Nafomle Katoh ki Naʔibaʔi ki, kanañan ka ʔi n̄nuur n̄wajanʔ. »

20 Kë baʔe ji na a : « Bado n̄ʂubal iñeen n̄baakër na n̄ʂubal paaj pa pniw katoh ki mënʔ, kë iwi iʂe ji iniw ka ʔi n̄nuur n̄wajanʔ? »

21 Kë Yetu wal mënʔ aʔe ʔiiniyaan ʔiiniyaan uleeful.

22 Kë hënk, wi abiin anaʔa ʔi pkeʔ, baʔaʂarul baleʂ kë abi ji han, aʔe fiyaar uko umpiituŋ ʔi Ulibra wi Naʔibaʔi na uʔup wi Yetu abiin aʔup.

23 Jibi Yetu awoon du Yerutalem ʔi wal wi Ufettu wi Mbuur, bañaan batum bafiyaara wi bawinun iko iñonarënaan yi akdolun.

24 Kë ul aʔe wo aanfiyaar baka, ʔiki ame bañaan bti,

25 abot awo aannuma n̄aan aʔupa jibi n̄aan awoori ʔiki ul ʔi bkowul ame uko unwoon ʔi uhaaʂ wi n̄aan.

3

Yetu na Nikodem

1 Uka tfa ti *bafaritay ñiint alon i katim kawoon Nikodem. Awo ti bawee biki bayuday.

2 Aya du Yetu na utejan aji na a : « Najukan, ñme kë iwo najukan i Naşibaţi ayilun, ũiki nin ñaan alon aanhil pdo iko iñonjarënaan yi ikdolun woli Naşibaţi aanwo na a. »

3 Kë Yetu aşë teema aji : « Na manjoonan dţupu, nin ñaan aanhilan kawin *Pşih pi Naşibaţi bë aankak abuka buka*. »

4 Kë aşë ji na a : « Hum di di ñaan ahiniin kabuka kak wi adoon abi taf? Ahinan kakak du kayin ki anin kabuka kak i? »

5 Kë ateema aji : « Na manjoonan dţupu, ñaan anwoon aankak abuka ti meel na Uhaaş wi Naşibaţi aanhil kaneej du Pşih pi Naşibaţi.

6 Uleef uji ubuk uleef, kë uhaaş uji ubuk uhaaş.

7 Wutan kañonjar woli djaku, nawo kabuka kak.

8 Uyook uji ufuut dko di unali. Iji ktiink wa ufuut bë iinji këme dko di uwoonun këme dko di ukyaan. Kë hënk di uwoon kak pa bañaan bambukiin ti Uhaaş wi Naşibaţi. »

9 Kë Nikodem aşë ji na a : « Hum di di uko mënt uhilun kadolana? »

10 Kë ateema aji : « Hum di ihilun kawo najukan ti Itrayel aşë wo iimme iko yan? »

11 Dţupu na manjoonan, nji nţiiniyaan uko wi ñmeen kabot kaţup wi ñwinun, kë an naşë wo naanji nadinan pfiyaar uko wi njakun.

12 Woli naanfiyaar wi nji kaţiiniyaanun iko yi mboş, hum di di naklun kafiyaar woli dlun aţiiniyaan iko yi baţi ba?

13 Nin ñaan alon aampaya baţi *Abuk Ñiint tañ [anwoon du baţi] awaliin.

14 Kë jibi *Moyit adeenun upula unţak du *pndiiş*, hënk di Abuk Ñiint akdeenaniin,

15 ñaan anfiyaarulun ahilna aka ubida wi mnţo.

16 « Naşibaţi anjal bañaan maakan adoo wul Abukul aloolan tañ i akaan, ñaan anfiyaarulun awutna kaket, aşë ka ubida wi mnţo.

17 Naşibaţi aanyil yil Abukul abi aji na bañaan kë baduknaana awo i pket, ayila yil bañaan baţëpna ti a babuur.

18 Ñaan anfiyaarulun aankduknaana, anwoon aanfiyaara ado bi duknaana duknaana, ũiki aanfiyaar ti Abuk Naşibaţi aloolan tañ i akaan.

19 Kë uko wi, ukţuun baji baduknaana : bjeehi babi ti umundu kë bañaan başë magan bdëm apel bjeehi ũiki iko yi bañaan bakdolun iwut maakan.

20 Ñaan ankdolun buţaan apok bjeehi ; un mëntan aankya du bjeehi, kaţi iko iwutnaan yi adolon iwinana.

21 Kë ñaan anjaan aţaş manjoonan aji ya du bjeehi, kahilna kadiiman kë iko yi akdolun iwoona du Naşibaţi. »

Yetu na Yowan Nabattaar

22 Wi iko yan itëpun, Yetu aya na baţaşarul du utaa wi Yuda, aţo da na baka abattaar.

23 Yowan kak awo ti pbattaar du Aenon kañog Falim ũiki meel mantum da, kë bañaan babot abi'abi ti a pyeenk batitmu.

24 Baandobi wata wal mënt ukalabuş.

25 Unuur ulon kë bţup başë pën ti baţaşar Yowan na nayuday alon ti uko wi bañow.

26 Babi ti Yowan aji na a : « Najukan, ñaan ambiin awo na iwi du plut pi Yordan, i ibiin aţiiniyaan uko wi nul awun du abattaar kë bañaan bti bakya du a. »

27 Kë Yowan ateem baka aji : « Nin ñaan aanhil kayeenk uko ulon bë uunwoona du baţi.

28 An ti uleefan namaar kë nţiini aji : “Mënwo Krittü kë başë yilën ti kadunul.”

29 Naniim akaan naniima, kë nanoh naniim anwoon da aji lilan woli atiink pdiim pi naniim. Mnlilan mi, manwoon mi taan mandëm maakan keeri.

30 Ul awo kado kadëm, nji nşë ndo kawala.

31 « Anwoonun baţi apel bañaan bti ; anwoon i mboş, awo i mboş abot aji ţup iko yi mboş. Anwoonun baţi [apel bañaan bti]

32 aji ţup uko wi awinun akuţ atiink kë nin alon aşë wo aanji di ptiink uţup wi nul.

33 Anfiyaarun uţup wi nul adiiman kë adinan kë uko wi Naşibaţi ajakun uwo manjoonan ;

34 Naşibaţi aji wul ñaan i ayilun Uhaaşul kakëşan aşë kaţup uţup wi Naşibaţi.

* 3:3 Bë aankak abuka buka : Baţiiniyaan ti kak pbuknaana baţi. ✧ 3:14 Natenan ti Mnfen 21.19.

³⁵ Naşibaţi Aşin anjal Abukul, akuţ awula iko bti.

³⁶ Anfiyaaruŋ Abukul aka ubida wi mnŋo ; anwoon aandi ptiinka aankka ubida mēnt ; udeeb wi Naşibaţi uji uwo ŋi a. »

4

Yetu na ŋaaţ i utaak wi Famariya

¹ Bafaritay batiink kē baji baţaşar Yetu batum adoo pel biki Yowan kē abot aji battaar baŋaan bampeluŋ biki Yowan akbattaaruŋ.

² Yetu ul ŋi uleeful aanji battaar, baţaşarul bajaan babattaar.

³ Wi atiinkuŋ uko mēnt, apēn du Yuda akak Galilay.

⁴ Awo i kamuur utaak wi *Famariya.

⁵ Kē hēnk di ayaan aban du ubeeka ulon wi Famariya wi bajaan badu Fikar kaŋog uţeeh wi *Yakob abiiŋ aţen *Yotef abukul.

⁶ ŋi dko mēnt di di pliik pi Yakob pawoon. Yetu apoş anoor aşē ya aţo du kaŋog pliik mēnt. Unuur udiin wal mēnt.

⁷ Kē ŋaaţ alon i Famariya aşē bi pliik. Kē Yetu aşē ji na a : « ŋenaan meel ddaan. »

⁸ Baţaşarul baya wal mēnt ubeeka pla uko ude.

⁹ Kē ŋaaţ aji na a : « Hum di iwi, inwoon nayuday ihiluŋ kaŋehanaan meel, nji nwoon i Famariya? » (Bayuday baanji banaakiir na baŋaan biki Famariya.)

¹⁰ Kē ateema aji : « Woli ime lah uko wi Naşibaţi ajaan aţen abot ame ŋaan anjakiin iţena adaan, iwi ŋi uleefu ikŋehanuluŋ aşē ŋenu meel manjaan manwul baŋaan ubida. »

¹¹ Kē aşē ji na a : « Naweeek, iinwo na nin ukoolan uliikni kē pliik pabaa diil maakan. ŋun di di ibaan aliiikna meel manjaan manwul baŋaan ubida ba? »

¹² Idēm apel Yakob ateem nja anwuluŋ nja pliik pi i? Ul andaanuŋ ŋi pa abot awul babukul na nŋtaam ŋi nul kē ŋadaani? »

¹³ Kē Yetu aşē teema aji : « ŋaan andaanuŋ meel mi, udaan ukak aţija ;

¹⁴ kē ŋaan anşaan adaan meel mi nji kaluŋ kawula nin udaan uunkak aţija, meel mi nji kawuluŋ mankak ukumpēs unkwuluŋ ubida wi mnŋo. »

¹⁵ Kē ŋaaţ aşē ji na a : « Naweeek, ŋenaan meel mēnt, udaan uwutna kakak kaţijēn ndoo nwo i pbi pliik ŋi. »

¹⁶ Kē aji na a : « Yaan idu ayinu işē ikak na a ŋi. »

¹⁷ Kē ateema aji : « Mēniimaa. »

Kē Yetu aşē ji na a : « Iţup manjoonan wi ijakuŋ iinniimaa,

¹⁸ ŋiki ibi niima ŋyaaş kaŋeen, kē i iwoon-aanuŋ hēnkun aano ayinu. Ifaŋ ŋi waŋ. »

¹⁹ Kē ŋaaţ kē aşē ji na a : « Naweeek, dwin kē iwo *Naţupar Naşibaţi na manjoonan.

²⁰ Bateemun badēman Naşibaţi ŋi pnkuŋ pi, kē an bayuday naşē ji du Yerutaalem di di baŋaan bawoon i kado kadēmana. »

²¹ Kē aşē ji na a : « Abuk ŋaaţ, fiyaarēn, wal ulon ubi wi mēnt ŋi pnkuŋ pi kēme du Yerutaalem ŋaŋ di bakdoon kadēmanaan Naşibaţi Aşin nja.

²² An, naji nadēman uko wi nawoon naammee. Un ŋji ŋdēman uko wi ŋmeen ŋiki ŋi bayuday di di Naşibaţi aţepnuŋ abuuran baŋaan.

²³ Kē wal uşē bi, wii wi, udo bi ban ban, wi banjaan badēman Naşibaţi Aşin nja bakme'uluŋ na manjoonan kado kadēmana na uhaaş ; bukal bawoon banjaan badēman Naşibaţi Aşin nja, bukal biki aklaan.

²⁴ Naşibaţi awo uhaaş kē banjaan badēmana bawo i kame'a na manjoonan kadēmana na uhaaş. »

²⁵ Kē ŋaaţ aşē ji na a : « Dme kē ŋaan i Naşibaţi adatuŋ, i bajaan bado *Krittu abi. Woli aluŋ abi, aţup nja iko bti jibi iwoori. »

²⁶ Kē Yetu aji na a : « Nji nkaţiiniin na iwi, dwoon aŋ mēnt. »

²⁷ Wal wi aţiiniin haŋ kē baţaşarul başē wuj, aşē ŋonar wi bawinuluŋ kē akţiini na ŋaaţ. Kē nin alon ŋi baka aşē wo aanhepara uko wi aklaan kēme uko wi akţiiniin na ŋaaţ.

²⁸ Wal mēnt ŋaaţ aduk pdunk pi nul, aya du ubeeka aji na baŋaan:

²⁹ « Nabiin nawin ŋiint alon anţupnuŋ iko yi ndoluŋ bti. Woon Krittu a i? »

³⁰ Bapēn ŋi ubeeka aya du a.

³¹ Wal mēnt baţaşarul bawo ŋi pkooţa aji na a : « Najukan, deeni. »

³² Kē aşē teem baka aji : « Dka pde pi nawoon naammee. »

33 Baṭaşarul bawo ʒi pşal aji me alon aṭija ʒij uko ude.

34 Kë Yetu aşë ʒi na baka : « Pde pi naan pawoon pdo uko wi anyilnuṅ ajaknuṅ ndo na pbaañëş ulempul.

35 Jëm naji naji : “uduka kli kbaakër kakit kaşë kabi” i? Dṭupan, nakatan këş naten nṭeeh, ṅado bi kay kay pa kakit.

36 Kë nakit ado bi jun jun pyeenk baluk bi nul abot akit ṅdeey pa ubida wi mnṭo, na-jaar na nakit bahilna balilan bukal batëb bti.

37 ʒi uko mënṭ, uko wi bajakuṅ uwo man-joonan : Alon aji jaar, alon kakit.

38 Nji dyilan naya nakit uko wi nawoon naanjaari. Balon bado ulemp untamnuṅ, kë an naşë yeenk ulemp wi ujënk wi baka. »

39 ʒi ubeeka wi mënṭ bañaan biki Famariya batum bafiyaar Yetu wi batiinkuṅ uko wi ñaaṭ aṭupuṅ ʒi a aji : « Aṭupën iko yi ndoluṅ bti. »

40 Hënk, wi bañaan babiin du a, bakooṭa aji aṭo na baka ; kë aṭo da ṅnuur nṭëb.

41 Nṭup ṅi nul ṅado kë bañaan batum maakan kak bafiyaara ;

42 baji na ñaaṭ : « Mënṭ uko wi iṭupuṅ ʒaṅ ukaan kë ṅfiyaara ; un ʒi ṅleefun ṅṭiinka abot ame kë ul na manjoonan awoon Nabuuran bañaan bti. »

43 Wi Yetu aṭoon ṅnuur nṭëb du Famariya, aşë pën da aya *Galilay.

44 Abi ʒup aji kë *Naṭupar Naşibaṭi aanji ṭiinkana du utaak wi nul.

45 Kë wi aşaan aban du Galilay, bañaan bamëbana bnuura ʒiki wi bayaan *Ufettu wi Mbuur du Yerutalem bawin iko bṭi yi adoluṅ da.

Pjeban pi abuk nalempar naşih

46 Yetu akak ubeeka wi Kana du *Galilay di abiiṅ akakanaan meel ubiñu. Kë wal mënṭ alon ʒi balempar naşih baweek alon i abukul amaakuṅ aşë wo du Kapernawum.

47 Wi atiinkuṅ kë Yetu awoona Yuda aban ʒi Galilay, aya du a, akooṭa aya ajeban abukul ʒiki amaak añogan pkeṭ.

48 Kë Yetu aşë ʒi na a : « Woli naan-win mlagre na iko iñonjarënaan naanji nafiyaarën. »

49 Kë nalempar naşih aşë ʒi na a : « Naweek, biin ʒi abuk naan abi akeṭ. »

50 Kë aji na a : « Yaani, abuku awo najeb. »

Kë ñiiṅṭ afiyaar uko wi Yetu ajakuluṅ, atool pya katohul.

51 Ahum nwo ʒi bgah, kë balemparul başë bi ayit na a aji na a abukul ajebi.

52 Ahepar baka wal wi amatrënuṅ. Kë baji na a : « Takal da, uko ʒi uwoori uloolan wi pnak wi wi uleef ukakuṅ ajoobëṭ na a. »

53 Aşin napoṭ aleş kë wal mënṭ wi wi Yetu ajakuluṅ : « Abuku awo najeb. » Wi wi aşaan afiyaar Yetu ul na biki katohul bṭi.

54 Uko waṅ uwoon uko uñonjarënaan utëbantëṅ wi Yetu adoluṅ ʒi Galilay. Ado wa wi apënnuṅ Yuda.

5

Pjeb pi naṭakmaan du Bettata

1 Wi iko yaṅ iṭëpuṅ, ufettu ulon wi bayu-day uwoo, kë Yetu aşë ya Yerutalem.

2 Kë du Yerutalem ʒi kañog « plëman pi ṅkaneel » uşë ka, dko dlon dñownaani dan-woon na irakan kañeen di bajaan bado ʒi uṭup uhebërë Bettata*.

3 ʒuṅ irakan mënṭ, bamaakal batum maakan : bakuul, banknjiinkuṅ, na bam-biinkniin, baji bapiinṭ da kayoonk meel manşinṭar ;

4 uwanjuṭ ulon wi Ajugun uji ubanle ʒuṅ ubi kawala da, meel manşë kaşinṭar ; an-neejuṅ uteek wi meel manşinṭaruṅ pmaak pi akahaṅ paji pabi jeb jeb.

5 Uka da wal mënṭ ñiiṅṭ alon andoli ṅşubal iñeen-ṅwajanṭ na bakreṅ ṅi aṭakmi.

6 Yetu awina kë apiinṭ da abot ame kë ujon wi aṭakmi aanhinan poş aşë ʒi na a : « Injal kajeb i? »

7 Kë ñiiṅṭ naṭakmaan ateema aji : « Naweek, mënka nin alon anhiluṅ kaṭënkën nwala du dko dñownaani woli meel manşinṭar, kë ʒi mbi ndo kaban, alon aji do bi banën da uteek. »

8 Kë aşë ʒi na a : « Naṭiin, jejan iko yi ipiinṭnuṅ ipoş. »

9 ʒi dko mënṭ, kë ñiiṅṭ abi jeb jeb ajëj iko yi apiinṭnuṅ apoş.

Kë unuur mënṭ uşë wo *unuur wi pnoorfën wi bayuday.

* 5:2 Bettata : Balon bapiit Betetda.

10 Baweek biki bayuday baji na ñiint i babaan ajeban jeban : « Unuur wi pnoorfën uwo n̄ta, bgah bi nja baneenan ikuṅa. »

11 Kë atees baka aji : « Anjebanaanun ajakën : “Jejan iko yi ipiint̄nun ipoṣ.” »

12 Kë baṣe hepar aji : « Ñaan ahon ajakiin jejan iko yi ipiint̄nun ipoṣ ba? »

13 Kë i bajebanun aṣe wo aamme ñaan mēntan, kë Yetu abot aneem ti pntuk.

14 Wi uko waṅ uṭepun, Yetu ayit na ñiint̄ i ajebanun du *Katoḥ Kaweek ki Naṣibaṭi aṣe ji na a : « Hēnkun ijebi, ṭañaanun pjuban ji uko untamun apel umbiin adolu umobu. »

15 Ñiint̄ aya wal mēnt̄ aṭup baweek biki bayuday aji Yetu ajebanulun.

16 Kë baweek biki bayuday baṣe jun phajan Yetu, ṭiki aji do iko mēnt̄ ti unuur wi pnoorfën.

17 Kë aṣe ji na baka : « Paapa aji lempa lemp n̄nuur bti, kë nji kak mbot alemp. »

18 Uko waṅ ukaan kë baweek biki bayuday batamanaara taman ala pfiṅa ; baji baji mēnt̄ uko wi bgah baneenanun ti unuur wi pnoorfën ṭañ wi wi ajaan ado, abot aji ji Naṣibaṭi awoon aṣin kaliṅan uleeful na Naṣibaṭi.

Mnhina mi Abuk Naṣibaṭi

19 Yetu akak ayeenk bṭup aji na baka : « Na manjoonan dṭupan, Abuk Naṣibaṭi aanhil pdo nin uko ulon bdidi'ul bē aanwin Aṣin kë ado wa. Uko wi Aṣin adolon, Abukul akak aji do wa.

20 Naṣibaṭi aṅal Abukul abot aji diimana iko yi ajaan ado ; alun kadiimana iko indēmun apel yi, inkṭun ṅañon̄ar.

21 Kë jibi Naṣibaṭi ajaan anaṭan bañaan ti pkeṭ kabot kawul baka ubida, hēnk kak di di Abukul ajaan awul ñaan i adatun ubida.

22 Hēnk kak, Naṣibaṭi aankwayeṣ nin ñaan alon, awutar uko mēnt̄ bti Abukul,

23 bañaan bti bahilna badēman Abukul jibi bajaan badēmana. Ñaan anwoon aanji dēman Abukul, aanji dēman Naṣibaṭi anyilulun.

24 Na manjoonan dṭupan, ñaan anktiinkun ṅṭup ṅi naan abot afiyaar Naṣibaṭi anyilun, aka ubida wi mn̄to. Ñaan mēnt̄

aankduknaana, apēna du pkeṭ abi ti ubida.

25 « Na manjoonan dṭupan, wal ubi, hēnkun da, wi banwoon du pkeṭ baktiinkun pdiim pi Abuk Naṣibaṭi, bankntiinkun pa abi du a, baka ubida.

26 Jibi Naṣibaṭi awoon anjaan awul ubida, hēnk kak di di aṭenun Abukul ado kawul ubida.

27 Akak awula mn̄hina mi pwayeṣ ṭiki awo *Abuk Ñiint̄.

28 Nawutan kañon̄ar ti uko mēnt̄ ṭiki wal ubi wi banwoon du ih̄er meet̄ baktiinkun pdiimul.

29 Bandolon bnuura bap̄en kayeenk ubida, bandolon buṭaan baṣe bap̄en pa Naṣibaṭi aji baduknaana awo i pkeṭ.

30 Nji ti uleef naan, mēnhil pdo nin uko ulon, pwayeṣ pi naan paji pawo ptool, ṭiki ti uleef naan, mēnji kado uko wi nji n̄jalun, dji kawayeṣ jibi anyilnun ajaknun. »

Uko wi baṭupun ti Yetu

31 Yetu akak aji : « Woli nji ṭañ kaṭuparan bkow naan uhinan kawo uunkwo manjoonan ti an.

32 Kë alon aṣe aṭup ti uko wi naan, dme kë uko wi akṭupun ti nji uwo manjoonan.

33 Nayil bañaan du *Yowan, kë aṭupan uko unwoon manjoonan ti uko wi naan.

34 Kë nṣe wo mēnuma ñaan aṭuparaan, dṭup ṭup han nahilna nabuur.

35 « Yowan abi wo unkaniya unkt̄erun ajeehan dko, kë nadat ṅwal ṅlon pwo ti bjeehi na mnlilan wi naktiinkun uko wi aṭupanaṅ.

36 Nji, dka uko unkyuujun uko wi nwoon apel wi Yowan aṭupanaṅ: iko yi Paapa aṭu'ēnun pdo, yi nji kadolon, idiiman kë Paapa ayilnun.

37 Kë Paapa anyilnun ul ti uleeful aṭup ti uko wi naan. Naambaan katiinka pdiimul, këme kame jibi anaami.

38 Kë jibi nawoon naanfiyaar i ayilun, nadiiman kë naambaan kamēbanaara uṭup wi nul.

39 Naji najuk Ulibra wi Naṣibaṭi bnuura, ṭiki naṣal kë ti wa di di nakkaanun ubida wi mn̄to. Kë Ulibra wi Naṣibaṭi mēnt̄ uṭupun uko wi taan.

40 Kë an naṣe wo naan̄al pbi ti nji kakaana ubida.

41 « Mënkyeenkna mndëm ti bañaan.

42 Dme an, naanjal Naşibaţi na manjoonan.

43 Dbi ti katim ki Paapa, kë naanyeenkën ; alon abile bdidi'ul, nayeenka.

44 Hum di di nahilun kafiyaarën, an nanjaan nadëman nleefan kaşë wo naanji nala mndëm mi Naşibaţi anwoon aloolan?

45 Nawutan kaşal kaji dluŋ kakeeşaarana du Paapa. Moyit i nahaŋun akkeeşaaranaŋ.

46 Woli nafiyaar lah *Moyit, nakak kafiyaarën, ŋiki apiit piit uko wi naan.

47 Bë woli naanfiyaar uko wi apiitun, hum di di nakfiyaarun uko wi nji kaŋupun? »

6

Pntuk pweek pi Yetu ade de'anun

(Maci 14.13-21; Markut 6.30-44; Luk 9.10-17)

1 Wi iko yan iŋëpun, Yetu amuur *bdëk bi Galilay (bul bi bajaan bado kak bdëk bi Tiberiyad).

2 Bañaan batum bawo ti ptaşa wi bawinun iko iŋonarënaan yi akdolun ti bamaakal.

3 Aya apaya du pnkun aŋo da na baŋaşarul.

4 Ufettu wi bayuday wi bajaan bado *Ufettu wi Mbuur uŋog wal mënŋ.

5 Yetu akat keş, awin bañaan batum kë bakbi du a, aşë ji na Filip : « Ťun di di nkyaan kanugna ipoom kawul bañaan biki bti bade? »

6 Aŋup han katenna Filip, ŋiki ul ti uleeful ame uko wi akdolun.

7 Filip ateema aji : « Baluk bi kli bakren baandoo keş pa ñaan andoli ayeenk bndun. »

8 Andre, naŋaşarul alon anwoon abuk aşin Fimon Piyeer aji na a :

9 « Napoŋ alon awo ti na ipoom* kañeen na nŋëb nŋëb ; iko mënŋ ikëş uko ulon pa bañaan biki bti i? »

10 Kë Yetu aşë ji na baka : « Nadolan bañaan baŋo bnuura. » Pjaagal patum ti dko mënŋ, kë bañaan baŋoo. Biinŋ bawo uko ji iñeen-week nyyaş iñeen-kañeen (5000).

11 Yetu ajej ipoom, abeeb Naşibaţi aşë faaş ya bañaan abot ado han kak na nŋëb. Ñaan andoli aji yeenk uko wi akdeen.

12 Wi badeen bti ayok, kë aşë ji na baŋaşarul : « Naŋonkaan iko indukiin, nin uko ulon uwut katoka. »

13 Baŋonkan iko bti indukiin, kë itum kkaar iñeen na ktëb. Iko mënŋ bti ipëna ti ipoom kañeen yun.

14 Wi bañaan bawinun uko uŋonarënaan wi adolun, aşë ji : « Na manjoonan i awoon *Naŋupar Naşibaţi anwoon i pbi ti mboş. »

15 Wal mënŋ kë Yetu aşë yikrën kë baŋal kamoba kadola awo naşih, aşë ti aya agaag du pnkun.

Yetu apoş ti bdëk

(Maci 14.13; Markut 6.45-52)

16 Wi utaakal ubanun, baŋaşar Yetu baya bdëk,

17 bapaya ti bŋeem, atool pya du plut du Kapernawum. Unuur udo bi yob yob, kë Yetu akak awo aando bi du baka.

18 Baya aban ŋun kë ukëk uşë unaŋa, kë bdëk baŋuunki.

19 Wi bapaatun uko ji nkilometër kañeen këme paaj, aşë win Yetu kë akpoş ti meel duuŋ abi du bŋeem bi bawoon, balënk wal mënŋ.

20 Kë aşë ji na baka : « Nji a, nawutan kalënk. »

21 Baŋal pdo apaya ti bŋeem, aşë kur aban du pkay.

Yetu, pde panjaan pawul ubida

(Natenan ti Maci 14.34-36; Markut 6.53-56)

22 Na nfa, pntuk pi bañaan panwoon du bdëk umban wundu paleş kë bŋeem bloolan bawohan da takal abot ame kë Yetu aampaya ti bŋeem na baŋaşarul, bukal ŋañ bayaan.

23 Kë wal mënŋ kak, iŋeem ilon kë işë bi du dko di bañaan babin adeena ipoom wi Yetu Ajugun abeebun Naşibaţi.

24 Wi bañaan bawinun kë Yetu aanwo da, baŋaşarul kak kë baanwo da, bapaya ti iŋeem aya praba du Kapernawum.

25 Wi bayaan awina du plut aşë ji na a : « Najukan, lum di di ibanun ti ba? »

26 Kë Yetu ateem baka aji : « Na manjoonan dŋupan, mënŋ pdo na pyikrën

* 6:9 Ipoom mënŋ bado ya na uko unnaamun na maaj ; yul iyojnun preeş ti ipoom bti.

iko iñonjarënaan yi nawinun pakaan kë nakla'en, nala'en la ðiki nade ipoom ayok.

²⁷ Nawutan kado kalemp pa pde pankmbaan, nadoon kalemp pa pde panjaan pawul ubida wi mn̄to, pi *Abuk Ñiin̄t aklun kawulan. Naşibaði Aşin adiimanan bnuura kë ul awoona du a. »

²⁸ Wal mēnt̄ kë başē hepara aji : « we wi nwoon̄ kado kado, kahilna kawo ði uko wi Naşibaði aḡaluḡ? »

²⁹ Kē Yetu ateem baka aji : « Pdo uko wi Naşibaði aḡaluḡ pawo pfiyaar ñaan̄ i ayilun̄. »

³⁰ Wi wi başaan̄ aji na a : « Dolan uko unkyuun̄un̄ kë nwo i kafiyaru. We wi ibaan̄ ado? »

³¹ Bateem nja bade uko wi bajaan̄ bado “Mana” du *pndiis̄, jibi upiitaniin̄ ði Ulibra wi Naşibaði aji : “Awul baka kë bade pde panwoonun̄ baði.”[☆] »

³² Kē Yetu aşē teem baka aji : « Na manjoonan̄ dḡupan, *Moyit̄ aanwulan pde panwoonun̄ baði, Paapa akwulan̄ pde panwoonun̄ baði na manjoonan̄. »

³³ Pde pi Naşibaði pawo anwalnaaniin̄ baði abot awul umundu ubida. »

³⁴ Kē başē ji na a : « Naweeek, wulun pde mēnt̄ unuun̄ unwoon̄. »

³⁵ Kē aji na baka : « Nji, dwoon̄ pde panjaan̄ pawul ubida. Ñaan̄ ankmbiin̄ ði nji, nin ubon uunkak ade'a, kë ñaan̄ anfiyaarnun̄, nin udaan uunkak aḡija. »

³⁶ Kē nşē ḡupan, nawinēn̄ aşē wo naanfiyaarēn̄.

³⁷ Kē bañaan̄ bti biki Paapa akwulnun̄ balun̄ kabi ði nji, kë ñaan̄ ankmbiin̄ ði nji, nin mēnkdooka.

³⁸ Mēnwalnaana du baði pa pdo uko unlilnun̄, dbi bi pdo uko wi anyilnun̄ aḡaluḡ ndo.

³⁹ Kē uko wi anyilnun̄ aḡaluḡ, uwo nwut kaneemandēn̄ nin alon̄ ði biki awulnun̄, nşē naḡan̄ baka ði pkeḡ ði unuun̄ ubaañşaan̄i.

⁴⁰ Uko wi Paapa aḡaluḡ wii wi : ñaan̄ andekun̄ keş̄ ði nji Abukul abot afiyaaraan̄ aka ubida wi mn̄to, nşē naḡana ði unuun̄ ubaañşaan̄i. »

⁴¹ Wi ajakun̄ haḡ, kë bayuday balon̄ banwoon̄ da başē n̄ur n̄uran̄ ðiki aji ul awoon̄ pde panwoonun̄ baði.

⁴² Bawo ði ptiini aji : « I mēnt̄, aanwo Yetu abuk Yotef̄ i? Nme aşin̄ na anin̄ bnuura. Hum di ahiniin̄ hēnkun̄ kaji awoona baði ba? »

⁴³ Kē Yetu aşē teem baka aji : « Naḡañaan̄ pdo kan̄ur n̄uran̄. »

⁴⁴ Nin alon̄ aanhilan̄ pbi ði nji bē mēnt̄ Paapa anyilnun̄ aḡijulun̄, kë nji nşē lun̄ kanaḡana ði unuun̄ ubaañşaan̄i.

⁴⁵ *Naḡupar Naşibaði apiit̄ aji : “Naşibaði alun̄ kajukan̄ baka bukal̄ bti.”[☆] Ñaan̄ anktiinkun̄ Paapa abot amēban̄ pjukan̄ pi nul, abi du nji.

⁴⁶ Nin ñaan̄ aambaan̄ kawin̄ Naşibaði Paapa bē mēnt̄ anwoonun̄ du a ; ul ḡañ awinun̄ Aşin̄.

⁴⁷ Dḡupan na manjoonan̄, ñaan̄ anfiyaarnun̄ aka ubida wi mn̄to.

⁴⁸ Nji dwoon̄ pde panjaan̄ pawul ubida.

⁴⁹ Başinan̄ bade pde pi bajaan̄ bado Mana du pndiis̄ abaa keḡa keḡ.

⁵⁰ Kē pde panwoonun̄ baði, pi ñaan̄ akdeen̄ kaşē kawo aankkeḡ paşē wo pii pi.

⁵¹ Nji dwoon̄ pde panwoon̄ na ubida, panwalnaaniin̄ baði. Woli ñaan̄ ade pde mēnt̄, aka ubida wi mn̄to. Pde mēnt̄ pawoon̄ uleef naan̄ wi nji kalun̄ kawul, umundu ukaana ubida. »

⁵² Bayuday balon̄ bawo wal mēnt̄ ði plaḡar aji : « Hum di di ahilun̄ kawulun̄ uleeful n̄de? »

⁵³ Kē Yetu aşē ji na baka : « Na manjoonan̄ dḡupan, woli naande uleef wi *Abuk Ñiin̄t̄ akuḡ awo naandaan̄ pñaakul, naankwo na ubida. »

⁵⁴ Ñaan̄ ankdeen̄ uleef naan̄ kakuḡ kadaan̄ pñaak pi naan̄ aka ubida wi mn̄to, nşē naḡana ði pkeḡ ði unuun̄ ubaañşaan̄i.

⁵⁵ Uleef naan̄ uwo pde na manjoonan̄, kë pñaak pi naan̄ pawo poot na manjoonan̄.

⁵⁶ Ñaan̄ ankdeen̄ uleef naan̄ kakuḡ kadaan̄ pñaak pi naan̄ amēbandēr na nji mbot nwo na a.

⁵⁷ Paapa anwoon̄ ukumpēş̄ wi ubida ayilnun̄ kë mbot akaana ubida ði a. Hēnk̄ di di ñaan̄ ankde'ēnun̄ aktēpnun̄ ði nji kaka ubida.

⁵⁸ Pde panwoonun̄ baði pii pi ; paanwo ji pi başinan̄ babiin̄ ade abaa keḡa keḡ. Ñaan̄

ankndeen pde pi aluŋ kaka ubida wi mn̄o.
»

⁵⁹ Yetu aŋup uko waŋ wi akjukanuŋ du *katoŋ kañehanaani du Kapernawum.

⁶⁰ Baŋaŋar Yetu batum, wi batiinkuŋ uŋup waŋ, aŋe ji : « Uŋup wi udiŋi! Ñaan aanhilan ptiink wa? »

⁶¹ Yetu, ame ŋi uleeful ke baŋaŋarul bawo ŋi pñur n̄uran ŋi uko wi aŋupuŋ aŋe ji na baka : « Uko waŋ udolan naŋaŋan pfiyaar i? »

⁶² Ke woli naluŋ awin *Abuk Ñiint ke akpaya pkak du baŋi bi awoonuŋ, nabaa do hum?

⁶³ Uhaaŋ wi Naŋibaŋi ujaan uwul ubida, ñaan najen aanwo nin ukoolan. Nŋup ŋi n̄i nŋupanaŋ n̄ado Uhaaŋ wi Naŋibaŋi na ubida n̄abi ŋi an.

⁶⁴ Ke uŋe ka ŋi an baŋaan baloŋ banwoon baanfiyaaren. » Yetu ado bi meha me du ujuni banwoon baankfiyaara abot ame anklun kawaapa.

⁶⁵ Aji na baka kak : « Uko waŋ ukaan ke njakan nin ñaan aanhil kabi du n̄i be menŋ Paapa aŋenuluŋ uko menŋ. »

⁶⁶ ŋi wal menŋ ke baŋaŋar Yetu batum baŋe deka kafet, baankak aŋaŋa.

⁶⁷ Ke aŋe ji na baŋaŋarul iñeen na batēb : « An kak naya kadukēn i? »

⁶⁸ Timon Piyeer ateema aji na a : « Aju-gun kabaa kaya du in ba? Iwoon na nŋup n̄anjaan n̄awul ubida wi mn̄o.

⁶⁹ Nfiyaaru abot ame ke iwi iwoon ñaan nayimanaan i Naŋibaŋi ayiluŋ. »

⁷⁰ Ke Yetu aŋe ji na baka : « Menŋ n̄i ddatanaŋ an baŋaŋar naan iñeen na batēb i? Ke alon ŋi an aŋe wo untaayi. »

⁷¹ Aŋiiniyaan wal menŋ Yuda abuk Timon Itkariyot, anwoon alon ŋi baŋaŋarul iñeen na batēb, aŋe luŋ kawaapa.

7

Yetu du Ufettu wi iloona

¹ Wi iko yaŋ iŋepuŋ, Yetu awo ŋi pñaaŋ na utaak wi Galilay, aannal pdo kañaaŋ na utaak wi Yuda ŋiki bala pfiŋa.

² Ufettu wi *bayuday wi bajaan bado *ufettu wi iloona uñog wal menŋ.

³ Ke baŋa'ul baŋe ji na a : « Wutan kaduka ŋi, yaan Yuda baŋaŋaru bahilna kak bawin iko yi ijaan kdo.

⁴ Ñaan aanji mena woli aŋal iko yi akdolun iwinana. Jibi ikdolun iko yaŋ, penan iwinana ŋi baŋaan. »

⁵ Baŋiini haŋ ŋiki baanfiyaara.

⁶ Ke Yetu aŋe ji na baka : « Wal wi naan uundo bi ban, ke n̄wal bti n̄aŋe nuura pa an, nado uko wi naŋaluŋ.

⁷ Baŋaan biki umundu baanhilan ppokan, ke n̄i baŋe pokēn ŋiki dji kaŋup kaji iko yi bakdolun iwuŋi.

⁸ An, nayaan ufettu, n̄i menkya, ŋiki wal wi naan uundo bi ban. »

⁹ Wi ajakuŋ haŋ aŋe duka du Galilay.

¹⁰ Ke wi baŋa'ul bayaan du ufettu, ke aŋe naŋa aya da be nin ñaan aammee.

¹¹ Baweek biki bayuday bawo ŋi pla'a ŋi wal wi ufettu aŋe ji : « Awo ŋuŋ ba? »

¹² ŋi pntuk pi baŋaan pambiin ufettu bhoopaŋer batum maakan ŋi uko wi nul. Balon baji baji awo ñaan nado bnuura, balon kaji aji fēl baŋaan.

¹³ Ke nin alon kakŋa aŋe wo aantiiniyaan uko wi nul ke baŋaan batee, ŋiki baŋi baweek biki baka.

¹⁴ Baŋaan baya ado ban ŋi ptoof pi kanem ki ufettu, ke Yetu aŋe ya du *Katoŋ Kaweek ki Naŋibaŋi awo ŋi pjukan.

¹⁵ Bayuday baŋoŋar aŋe hepar aji : « Hum di di ameen iko yi be aanjuki? »

¹⁶ Ke Yetu aŋe teem baka aji : « Pjukan pi naan paampenna ŋi n̄i, pawoona du anyilnuŋ.

¹⁷ Woli ñaan aŋal pdo uko wi Naŋibaŋi aŋaluŋ, ayikren me pjukan pi naan pawoona du a, keme uko wi n̄i kaŋupuŋ uwoona ŋi n̄i ŋaŋ.

¹⁸ Woli uwoona ŋi n̄i nawin ke dla la mndem mi uleef naan, ke woli dla mndem mi anyilnuŋ, kawo ñaan i manjoonan, anwoon natool.

¹⁹ *Moyit aanwulan *Bgah i? Ke nin alon ŋi an aŋe wo aanji do uko bti wi bajakuŋ. We ukaan ke nakdo na pfiŋen ba? »

²⁰ Ke baŋaan baŋe teema aji : « Iwo na untaayi. In aklaan pfiŋu ba? »

²¹ Ke Yetu ateem baka aji : « Ddola mlagre mloolan, ke naŋe ñoŋar.

²² Moyit aŋu'an pwala katemp ke paŋe wo paanwoona du a, pawoona du bateem nja, ke naŋe ji nawalan ñaan katemp ŋi unuur wi pnoorfēn.

23 Hênkuṅ, naji nawalan ñaaṅ katēmp ṭi unuur wi pnoorfēn kē uunwo uko wi Bgah bi Moyit baneenanuṅ. Kē hum di di nahilanuṅ kadeebaṭēraan ṭiki djeban ñaaṅ bti ṭi unuur wi pnoorfēn?

24 Nawutan kado kawayēṣ jibi nawinaruṅ uko, nadoon kawayēṣ na manjooan. »

Yetu awoha Krittū i?

25 Wal mēntṭ bañaan baloṅ biki Yerutalem bawo ṭi phepar aji : « Mēntṭ i i baklaan pfiṅ i?

26 Kē aṣē wo awi, aṭup ṭi kadun ki bañaan, baanjaka nin uko uloṅ. Om baweeek biki nja baṣal aji awo *Krittū na manjooan?

27 Kē un ṅṣē me dko di ñaaṅ i awoonuṅ ; woli Krittū abi, nin aloṅ aankme dko di awoonuṅ. »

28 Kē Yetu, anhumuṅ du *Katoh Kaweeek ki Naṣibaṭi aṣē huuran aji : « Najī name'ēn abot ame dko di nwoonuṅ. Nji mēmbi bi bdidi naan, anwoonṅ manjooan ayilnuṅ. Naamme'a,

29 kē nji ṅṣē me'a ṭiki dwoona du a, kē ul ayilnuṅ. »

30 Bado na pmoba wal mēntṭ, kē nin aloṅ aṣē wo aambana ban ṭiki wal wi nul uundobi ban.

31 Kē ṭi bañaan banwoonṅ da, batum bafiyaar Yetu aṣē ṭiini aji : « Woli *Krittū aluṅ abi, adola iko iññoṅarēnuṅ impeli yi i akdoluṅ i? »

32 Bafaritay batiink kē bañaan bakṅur ṅuran uko mēntṭ ṭi Yetu, kē baṭeṅan baweeek na bafaritay baṣē yil bayeṅ bamoba.

33 Kē Yetu aṣē ji : « Dwo na an ṅwal ṅntiinku kak, kaṣē kakak du anyilnuṅ.

34 Naluṅ kado kala'ēn bē naankwinēn ; kē dko di nji kawoonṅ, naankhil pbi da. »

35 Bayuday bahepar ṭi ptoof pi baka aji : « Ṭuṅ di di akyaan kē ṅēnkwinā? Aya du bayiṭ nja banwayṣeruṅ du banwoonṅ baanwo bayuday kaṣē kajukan banwoonṅ baanwo bayuday i?

36 We wi aṅaluṅ pṭup hēnk wi ajakuṅ: “Naluṅ kado kala'ēn bē naankwinēn ; kē dko di nji kawoonṅ naankhil pbi da.” »

37 Ṭi unuur ubaañṣaani unwoonṅ unuur uweek wi ufettu, Yetu anaṭ aṣē huuran aji : « Woli udaan uṭij ñaaṅ, abiin ṭi nji, ñaaṅ anfiyaarnuṅ,

38 adaanan. *Ulibra wi Naṣibaṭi uji : “Meel mntum manjaanṅ manwul ubida manluṅ kado kapēna ṭi a ji ukumpēṣ.” »

39 Yetu aṭiiniyaan ṭiiniyaan wal mēntṭ Uhaaṣ wi Naṣibaṭi wi banfiyaaruluṅ bawoonṅ biki kabi kayeenk. Naṣibaṭi aandobi wul Uhaaṣul wal mēntṭ ṭiki aando bi dēman Yetu.

Blaṭar ṭi uko wi Yetu

40 Bañaan baloṅ ṭi pntuk, wi batiinkuṅ uko wi Yetu ajakuṅ aṣē ji : « Na manjooan ñaaṅ i awoonṅ *Naṭupar Naṣibaṭi! »

41 Baloṅ baji : « Awo *Krittū! » Kē baloṅ bakji : « Krittū awo i kapēna *Galilay i?

42 Baampiit ṭi *Ulibra wi Naṣibaṭi aji Krittū awo i pntaali pi *Dayiṭ kapēna Betleyem ubeeka wi Dayiṭ i? »

43 Wal mēntṭ kē bañaan baṣē wo ṭi plaṭar ṭi uko wi Yetu.

44 Baloṅ ṭi baka baṅal pmoba, kē nin aloṅ aṣē wo aampafa paf kañen.

45 Bayeṅ bakak du baṭeṅan baweeek na bafaritay, kē bukuṅ baṣē hepar baka uko unkayi kē baantij Yetu.

46 Kē bateem baka aji : « Nin ñaaṅ aambaanṅ kaṭiiniyaara ji a. »

47 Kē bafaritay baṣē ji na baka : « Naṅal kaji aguuran an kak?

48 Aloṅ ṭi baweeek biki nja kēme ṭi bafaritay afiyaara i?

49 Kē pntuk pi bañaan pankṭaṣuluṅ paṣē wo paamme *Bgah bi Moyit, pafēpanaa. »

50 Wal mēntṭ kē aloṅ ṭi bafaritay i katim kawoonṅ Nikodem ambiinṅ aya du Yetu aṣē ji na baka :

51 « Bgah bi nja badinan baji ñaaṅ aduknaana bē baandun atiinka kame uko wi adoluṅ i? »

52 Kē bateema aji : « Iwi kak iwo i Galilay i? Tenan bnuura, iwin kē mēntṭ du Galilay di di *Naṭupar Naṣibaṭi akpēnnuṅ. » [

53 Kē baṣē ṭiṣ andoli du katohul.]

8

Meel manjaanṅ manwul ubida

Yetu na ñaaṭ anjubanuṅ pjuban pi piintṭ

* 8:1 Pnkuṅ pi Mnoliwera : “Mont des Oliviers, Monti de Oliveira, Mount of Olives.”

[1 Kë Yetu aşë ya du Pnkuņ pi Mnoliw-era*.

2 Na nfa kub kë aşë kak du *Katoh Kaweek ki Naşibaţi, kë bañaan bti bakbi'a bi du a. Ato, aşë jun pjukan baka.

3 Kë *bajukan Bgah na *bafaritay başë tija ñaaţ alon i bamobuņ kë akpiinţ na ñiinţ anwoon aanwo ayinul. Babi anaţana ţi ptoof pi bañaan,

4 aşë ji na Yetu : « Najukan, bamob ñaaţ i kë akpiinţ na ñiinţ anwoon aanwo ayinul.

5 Kë *Moyit aşë ji na nja ţi *Bgah aji baat mënţ bawo katap baka mnlaak badoo bakaţ. Kë iwi, we wi işaluņ ţi uko mënţ? »

6 Baţiini ţiini haņ kaţaawanaana, kahilna kaka uko wi baktaparuli bţup.

Kë Yetu aşë juţ apiit ţi mboş na pkoñ.

7 Jibi bakheparaaruluņ hepar, kë Yetu aşë het aji na baka : « Anwoon aambaan kajubanaara ţi an, atapana plaak uteek. »

8 Wi ajakuņ haņ aşë kak ajuş apiit ţi mboş.

9 Wi bañaan bukuņ batiinkuņ uţup waņ bajun abuyëşana aloolan aloolan, ajunna bantohi. Yetu kë aduka aloolan na ñaaţ ţań, kë anaţ ţi kadunul.

10 Yetu ahet wal mënţ aşë ji na a : « Bańjiinţ ţi bawo ţuņ ba? Nin alon aanji iwo i kakaţ? »

11 Kë ateam aji : « Nin alon Naweek. »

Kë Yetu akak aji na a : « Nji kak, mënki kë iwo i kakaţ. Yaan na bgahu, işë iţańan pjuban. »]

Yetu bjeehi bi umundu

12 Yetu akak aţiini na bañaan aji na baka : « Nji, dwoon bjeehi bi umundu, ñaan anktaşnuņ, aankdo kapoş ţi bdëm, aka bjeehi banjaan bawul ubida. »

13 Kë bafaritay başë ji na a : « Iwi, iji ktupar uleefu, nĕnhinan kadinan kë uko wi iktupuņ uwo manjoonan. »

14 Kë Yetu aşë teem baka aji : « Woli ddoo ţupar uleef naan, uko wi nji kaţupuņ ujoonani, nji dme dko di nwoonuņ abot ame di nji kayaan, kë an naşë wo naamme dko di nwoonuņ na di nji kayaan.

15 An, naji nawayëş ji bañaan bajĕn, nji, mĕnji kawayëş nin ñaan.

16 Kë woli dbi wo i kawayëş, pwayëş pi naan paĭi pajoonan, ţiki mĕnţ nĭi ţań nĭi kawayëşuņ, Paapa anyilnuņ awo na nĭi.

17 « Bapiit ţi *Ulibra wi Bgah bi nan aĭi banuma bañaan batĕb kadiimanaan kë uko unţupuņ ujoonani.

18 Nĭi dţupar uleef naan, kë Paapa anyilnuņ abot aĭi ţuparaan. »

19 Bahepara wal mĕnţ aĭi : « Şaaş awo ţuņ ba? »

Kë ateam baka aĭi : « Naamme'ĕn abot awo naamme Paapa! Woli name'ĕn lah, name kak Paapa. »

20 Yetu aţiini haņ wi akjukanuņ bañaan du dko di *Katoh Kaweek ki Naşibaţi di bajaan bawatna itaka. Kë nin alon aammoba, ţiki wal wi nul uundobi ban.

21 Yetu akak aĭi na baka : « Dya, kë naşë luņ kado kala'ĕn, naluņ kakaţ na ipekadu yi nan. Naanĭil pya dko di nĭi kayaan. »

22 Kë başë ji wal mĕnţ: « Wom aĭal nĭal kafin uleeful wi ajakuņ dko di akyaan nĕnhil kaya da. »

23 Kë Yetu aşë ji na baka : « An nawo biki mboş, kë nĭi nşë wo i baţi. Nawo biki umundu wi, nĭi kë nşë wo mĕnwo i wa.

24 Uko waņ ukaan kë nĭi na an, nakaţ na ipekadu yi nan. Dţupan, woli naanfiyaar kë nĭi dwoon, Anwoon*, nakaţ na ipekadu yi nan. »

25 Kë başë hepara aĭi : « Iwo in ba? »

Kë ateam baka aĭi : « Dwo ñaan i nĭi kajakanan undiimaan aĭi dwoo†.

26 Dka iko itum yi pţup ţi an inkţuun nĭi naduknaanaa. Uko wi nĭaan kaţup bañaan dĭiinkna wa du anyilnuņ, ul anwoon ñaan i manjoonan. »

27 Baanyikrĕn wal mĕnţ kë aţiiniyaan ţiiniyaan Aşin.

28 Akak aĭi na baka : « Woli naluņ adeen *Abuk Ńiinţ, naşë me kë nĭi dwoon anwoon abot awo mĕnji kado nin uko ulon bdidi naan, dĭi kaţup uko wi Paapa ajukanaanuņ.

29 Kë anyilnuņ abot awo na nĭi, aanwutĕn kë nwo aloolan. Dĭi kado uko wi aĭaluņ unuur unĭinţi. »

30 Wi Yetu akţupuņ haņ kë bañaan batum başë fiyaara.

* 8:24 Natenan ţi Ppĕn 3.14-15. † 8:25 Balon bapiit aĭi : « We ukaan kë nwo i kado kaţiini na an. »

Banwoonj babuk Abraham na manjoonan

³¹ Yetu aji na *bayuday banjakun bafiyaara : « Woli namëban uko wi nɔpanan bnuura, nawo baɔaɔar naan na manjoonan.

³² Nalun kame manjoonan, manjoonan mënɔ manklun kabuuranan. »

³³ Kë bateema aji : « Nwo biki pntaali pi *Abraham, kë nin ñaan aambaan ka juukntënun. Hum di di ihilun kaji nɔn kabuur? »

³⁴ Kë aɔë teem baka aji : « Dɔpan na manjoonan, ñaan anjaan ado buɔaan, pekadu daji dakakana awo nalempar da kabot ka juukntëna.

³⁵ Nalemp aanji wo ɔi katoh te mnto, abuk ka ajaan awo da te mnto.

³⁶ Woli Abuk Naɔibaɔi abuuranan, nabuur na manjoonan.

³⁷ Dme kë nawo biki pntaali pi *Abraham, kë naɔë la pfiñen, ɔiki nɔɔun nɔ naan ñaanhil pban du itëban.

³⁸ Dji kaɔun uko wi nwinun du Paapa, kë an nakdo uko wi natiinknun du aɔinan. »

³⁹ Kë baɔë teema aji : « Abraham awoon aɔinan. »

Kë aji na baka : « Woli nawo lah babuk Abraham, nado kado iko yi ajaan ado.

⁴⁰ Hënkuɔn kë naɔë ñal pfiñen nɔi nwoon ñaan ankɔpanan manjoonan mi ntiinknun du Naɔibaɔi, Abraham aando han.

⁴¹ Kë an, naɔë ji nado iko yi aɔinan akdolun. »

Kë baji na a : « Un, aninun aanwo naɔuunk, aɔinan awoha aloolan : Naɔibaɔi a. »

⁴² Kë ateem aji : « Woli Naɔibaɔi awoon lah aɔinan, nañalën ɔiki dwoona du a abi, mëmbi bi bdidi naan, ul ayilnun.

⁴³ We ukaan kë naanji nate nɔɔun nɔi naan ba? Naanhil hil ptiink uko wi nɔpanan.

⁴⁴ Nawo babuk *Untaayi Uweek kë iko yi aɔinan anjalun yi yi najaan nañal kado kado. Du ujuni adobi woha wo nafin bañaan, nin aanji ɔun manjoonan, ɔiki manjoonan maanwo ɔi a. Woli aɔilan aji do uko wi awoon, ɔiki awo nañilan abot awo aɔin bañilan.

⁴⁵ Nɔi dji kaɔpan manjoonan ukaan naanfiyaarën.

⁴⁶ Ahoɔn ɔi an ahilanun hilan kadiiman kë dɔubani? Kë woli dɔun manjoonan, we ukaan kë naanfiyarën ba?

⁴⁷ Ñaan anwoon i Naɔibaɔi aji tiink nɔɔun nɔi nul ; naanji natiink ña, ɔiki naanwo biki Naɔibaɔi. »

⁴⁸ Kë *bayuday baɔë teem Yetu aji : « Nënfanun i, wi nɔakuɔn aji iwo i utaak wi *Tamariya akuɔn aji iwo na untaayi i? »

⁴⁹ Kë ateem baka aji : « Mënwo na untaayi, dji kadëman Paapa, kë an naɔë la pkowandënën.

⁵⁰ Mënkla mndëm pa uleef naan, alon aklaan ma pa nɔi, ul akun kayuun uko wi ñaan andoli awoon na manjoonan.

⁵¹ Dɔpan na manjoonan, woli ñaan amëban uɔun wi naan nin aankkeɔ. »

⁵² Kë *bayuday baɔë ji na a : « Nyikrën hënkuɔn na manjoonan kë iwo na untaayi. *Abraham aketɔi, kë *baɔupar Naɔibaɔi bakak aketɔi, kë iɔë ji : “Woli ñaan amëban uɔun wi naan, aankkeɔ nin.”

⁵³ Idëm apel Abraham aɔin nja ankeɔun i na baɔupar Naɔibaɔi bankaan aketɔi? Iɔal aji iwo in ba? »

⁵⁴ Kë Yetu aɔë teem baka aji : « Woli ddëman dëman lah bkow naan nɔi ɔi uleef naan, mndëm mi naan maankwo nin ukoolan. Paapa akdëmanaanun, ul i najaan nañiiniyaan kaji awo Naɔibaɔi inan,

⁵⁵ aɔë wo naamme'a. Nɔi, kë nɔë me'a. Woli dji lah mëmme'a kawo nañilan ji an. Kë nɔë me'a abot amëban uɔun wi nul.

⁵⁶ Abraham aɔinan alilan maakan wi aɔalun kë alun kawin unuur wi naan. Awin wa aɔë wo ɔi mnlilan. »

⁵⁷ Kë bayuday baɔë ji na a wal mënɔ : « Iindo ka ka nɔsubal iñeen kañeen aɔë ji iwi iwinun Abraham! »

⁵⁸ Kë aji na baka : « Dɔpan na manjoonan, ji Abraham abi ado kawo, nɔi dwoo. »

⁵⁹ Bajej wal mënɔ mnlak katapa, kë aɔë mena apën ɔi *Katoh Kaweek ki Naɔibaɔi.

9

Pjeb pi nakuul i kabuka

¹ Yetu awo ɔi bgah aɔë win ñiint alon ambukiin awo nakuul.

2 Kë baṭaṣarul baṣë hepara aji : « Najukan, we ukaaṅ kē ñiint̄ i abuka awo nakuul ba? In ajubanun̄ ba? Ul a kēme bajugul? »

3 Kë Yetu ateem aji : « Mēnt̄ pjuban pi nul pa kēme pi bajugul, uko mēnt̄ uwo wo, iko inuura yi Naṣibaṭi ajaan̄ ado ihilna iwinana ṭi a. »

4 Wi unuur uhumuṅ, ḡwo i kado ulemp wi anyilnuṅ, utejan ubi wi nin ṅaaṅ awoon̄ aankhil ulemp.

5 Jibi nhumun̄ ṭi umundu, dwo bjeehi bi wa. »

6 Wi Yetu ajakuṅ haṅ, aṣë tēfjēr mboṣ anag akēr ṭi kēṣ ki nakuul,

7 aṣë ji na a : « Yaan iñowa du dko di meel di badoluṅ du Filowe. » (Filowe dawoon̄ nayili.) Kë nakuul ayaa, aya añowa, aṣë wugṣa, abi kawin win bnuura.

8 Bakinṭul na bañaaṅ banjonun̄ kawina kē aji ṅehan baji wal mēnt̄ : « Mēnt̄ i ajaan̄ aṭo bñehan du i? »

9 Balon̄ baji : « Ul a. »

Kë balon̄ baji : « Mēnt̄ ul a, anaama naam. »

Ul kē aṣë ji : « Nji a. »

10 Kë baṣë hepara aji : « Ido do hum adoo kak awin ba? »

11 Kë ateem aji : « Ñiint̄ i bajaan̄ bado Yetu añowanun̄ mboṣ na iṣuuṅ akērēn ṭi kēṣ aṣë ji na nji nya nñowa du Filowe, kē nya añowa, aṣë bi kawin win. »

12 Kë baṣë ji na a : « Ñiint̄ mēnt̄ awo ṭun̄? »

Kë ateem aji : « Mēmme. »

13 Bajej wal mēnt̄ ñiint̄ aṅooṭ du *bafaritay.

14 Kë unuur wi Yetu aṣaaṅ añowan mboṣ na iṣuuṅ ajebanaan nakuul kē uṣë wo *unuur wi pnoorfēn wi bayuday.

15 Uko waṅ ukaaṅ kē bafaritay bahepar ñiint̄ uko wi adoluṅ adoo win hēnkuṅ. Kë ateem aji : « Akērēn mboṣ ṭi kēṣ, kē nya añowa abi kawin win. »

16 Bafaritay balon̄ kē baṣë ji : « Ñaaṅ andoluṅ uko wi aanwo i Naṣibaṭi ṭiki aanji ṭaṣ uko wi bgah bajakuṅ ṭi uko wi unuur wi pnoorfēn. »

Kë balon̄ baji : « Hum di di ṅaaṅ nado buṭaan ahilanun̄ kado iko iñon̄arēnaan mēnt̄. » Baankak atiinkar wal mēnt̄.

17 Wi wi baṣaaṅ aji kak na nakuul i bajebanun̄ : « Kē iwi, we wi iṣaluṅ aji awoo, wi adoluṅ kē ikak awin? »

Kë aji na baka : « Awo *Naṭupar Naṣibaṭi. »

18 Baanfiyaar kē abi wo nakuul aṣë win hēnkuṅ. Uko waṅ ukaaṅ kē badu bajugul.

19 Bahepar baka aji : « I awo abukan i? Ujoonan kē abuka buka awo nakuul i? Hum di di ahilanun̄ keeri awin? »

20 Kë bajugul bateem aji : « ṅme kē awo abukun, akuṭ ame kē abuka buka awo nakuul.

21 Kë jibi adoli ado win hēnkuṅ, na anjebanuluṅ, ḡēmme. Naheparēna, awo naweek, aṭupan bdidi'ul. »

22 Bajugul baṭiini haṅ ṭiki baṭi baweek biki baka, bantiinkaruṅ aji badook ṅaaṅ ankjakuṅ kaji Yetu awoon̄ *Krittu, ṭi *katoh kañehanaani.

23 Uko waṅ ukaaṅ kē bajugul baji : « Awo naweek, naheparēna. »

24 Bafaritay bakak adu ñiint̄ ambiin̄ awo nakuul aji na a : « Dēmaan Naṣibaṭi, iṭup manjoonan! Un, ḡme kē ñiint̄ mēnt̄ awo nado buṭaan. »

25 Kë aṣë teem baka aji : « Mēmme me awo nado buṭaan, dmeha uko uloolan : dbi wo nakuul, aṣë win hēnkuṅ. »

26 Kë baṣë hepara aji : « we wi adoliin̄? Hum di di adoluṅ kē ido kak awin? »

27 Kë ateem baka aji : « Ddo bi ṭupan kē naandi ptiinkēn. We ukaaṅ kē nakak aṅal katiink? Wom nakak aṅal kakak baṭaṣarul? »

28 Kë baṣë jun pkara aji : « Iwi iwoon̄ naṭaṣar ñiint̄ mēnt̄ ; un, ḡwo baṭaṣar *Moyit.

29 Un ḡme kē Naṣibaṭi aṭiini na Moyit ; kē i, ḡēmme dko di awoonun̄. »

30 Kë ateem baka aji : « Uko waṅ uñon̄arēni : naamme dko di awoonun̄, kē aṣë dolēn kē nkak awin!

31 ṅme kē Naṣibaṭi aanji tiink bado buṭaan, kē woli ṅaaṅ aji dēmana abot ado uko wi aṅaluṅ aji tiink un̄ mēnt̄an.

32 Nin ṅaaṅ aambaan̄ katiinka kē baji ṅaaṅ alon̄ ajeban nakuul i kabuka.

33 Woli ñiint̄ mēnt̄ aanwo lah i Naṣibaṭi, aankhil pdo nin uko ulon̄. »

34 Kë bafaritay baṣë ji na a : « Ibuka abi wo wo bti ṭi buṭaan aṣë ji ijukanun.

» Wi wi baſaaŋ adooka kē apēn ʒi katoŋ kañehanaani.

³⁵ Yetu aʒiink kē badooka. Aya awina aſē hepara aʒi : « Ifiyaar *Abuk Ñiintʒ i? »

³⁶ Kē ateema aʒi : « Naweeek, in awoon Abuk Ñiintʒ nhilna nfiyaara? »

³⁷ Kē aʒi na a : « Iwina, ul akʒiiniin na iwi hēnk. »

³⁸ Wal mēntʒ kē ñiintʒ aſē ʒi : « Ajugun, dfiyaari » aſē nʒup adēmana.

³⁹ Yetu akak aʒi : « Nʒi dbi bi ʒi mboſ pa pwayēſ, banwoon baankwin bahilna bado kawin, bankwinuŋ bakak bakuul. »

⁴⁰ Bafaritay balon banwoon na a batiink uko wi aʒupun aſē hepara aʒi : « Un kak, nʒwo bakuul i? »

⁴¹ Kē ateem baka aʒi : « Woli nawo lah bakuul, baankʒi naduknaana ; kē ʒibi na-ʒakuŋ aʒi nawin, nakeer nhum nduknaana. »

10

Uhoñ wi Nayafan na batani bi nul

¹ Yetu akak aʒiini aʒi : « Na manjoonan dʒupan, ñaaŋ anwoon aaneejna plēman pi kampen aſē lutna umbaŋ ulon awo nakiiʒ, nalat. »

² Anneejnuŋ plēman kē aſē wo nayafan i nʒkaneel.

³ Nayaŋ aʒi haabēſa plēman, nʒkaneel nʒabot katiinka, aʒi du undoli ʒi katim ki wa kapēnan bdiʒ.

⁴ Woli apēnan nʒkaneel bʒi nʒanwoon nʒi nul, aʒi ʒot nʒa kadun, nʒaſē kaʒaſa ʒiki nʒayikrēn pdiim pi nul.

⁵ Nʒkaneel mēntʒ nʒaankʒaſ nin ñaaŋ nam- paʒi, nʒaʒi nʒaʒēp ʒēp kaʒi'a ʒiki nʒaanyikrēn pdiimul. »

⁶ Yetu ahoñ na baka haŋ kē baſē wo baamme uko wi aŋaluŋ pʒup baka.

⁷ Wi wi akaaŋ aʒiini na baka aʒi : « Na manjoonan, dʒupan nʒi dwoon plēman pi nʒkaneel nʒakʒēpnun. »

⁸ Banʒotnuŋ kadun bʒi bawo bakiiʒ, na balat, kē nʒkaneel nʒaankʒiink baka.

⁹ Nʒi dwo plēman. Woli ñaaŋ aʒēpna ʒi nʒi aluŋ kabuur, aluŋ kado kaneeʒ kakak kapēn kaſē kaka uko ude.

¹⁰ Nakiiʒ abi bi ʒaŋ pa pkiij, kafaal, kabot katok tokan. Nʒi dbi pa bañaan baka ubida, bakak batum na wa.

¹¹ « Nʒi dwo nayafan nanuura, anjaan awul ubida wi nul pa nʒkaneel nʒi tul. »

¹² Ñaaŋ i balukuŋ luk kē abi byafan, anwoon aanwo aʒug nʒkaneel, awinle uñiij aʒi ʒi kaduk nʒa, uñiij kamob nʒlon kawayēſ batani.

¹³ Aʒi do haŋ ʒiki awo ñaaŋ i balukuŋ luk pa abi alemp, aanʒi ʒaaf nʒkaneel.

¹⁴ Nʒi dwo nayafan nanuura, ame nʒkaneel nʒi naan, kē nʒabot ame'en

¹⁵ ʒibi Paapa ame'enun kē mbot ame'a. Dwul ubida wi naan pa nʒkaneel nʒi naan.

¹⁶ Dka nʒkaneel nʒlon nʒanwoon nʒaanwo ʒi kampen ki. Nʒaŋ mēntʒ kak dwo i kaʒij nʒa, nʒaluŋ katiink pdiim pi naan. Batani baſē bawo bloolan, nayafan abot awo aloolan.

¹⁷ Paapa aŋalēn ʒiki dwul ubida wi naan ; aſē luŋ kayeenk wa.

¹⁸ Nin ñaaŋ aanʒi yeenkēn ubida, nʒi ʒi uleef naan dʒaaŋ kawul wa. Dka mnhina mi pwul wa, kakuŋ kayeenk wa. Uko waŋ wi wi Paapa aʒu'enun pdo. »

¹⁹ Nʒup nʒi Yetu aʒupun nʒaʒu kē bayuday baankak aʒiinkar.

²⁰ Batum baʒi : « Awo na untaayi, ayilaa. We ukaaŋ kē naktiinka ba? »

²¹ Kē balon baʒi : « Nʒup nʒi nʒaanwo nʒi ñaaŋ anwoon na untaayi. Kē untaayi, uhil kahaabēſ bakuul kēſ i? »

Ñaaŋ i Yetu awoon na manjoonan

²² Ufettu unjaan uleſan unuur wi *Katoŋ Kaweeek ki Naſibaʒi kakaan akak ayiman uwo wal mēntʒ du Yerutalem. Uwo ʒi wal wi uʒonʒ.

²³ Yetu añaay na Katoŋ Kaweeek ki Naſibaʒi du dko di baaŋ bado Uſaala wi *Falomon.

²⁴ Bayuday babi afooya aſē ʒi na a : « Ibaa do kanooranun te lum ba? Woli iwo *Krittu, kʒupun bañaan bʒi kame. »

²⁵ Kē Yetu ateem baka aʒi : « Dʒupan kē naanfiyaarēn. Iko yi nʒi kadoluŋ pa Paapa iyuuʒ kē dwo a ; »

²⁶ kē an naſē wo naanfiyaarēn ʒiki naanwo nʒkaneel nʒi naan.

²⁷ Nʒkaneel nʒi naan nʒaʒi nʒatiink pdiim pi naan ; dme nʒa kē nʒabot aʒi nʒaʒaſēn.

²⁸ Dwul nʒa ubida wi mnʒo, nʒaankketʒ nin kē nin alon aanktehēn nʒa.

29 Paapa anŕennuŕ iko mēnt adēm apel iko bti. Nin alon aanhil kateh uko ulon ŕi iŕen yi nul.

30 Nji na Paapa ŕwo ŕnaaŕ aloolan. »

31 Wal mēnt kē bayuday bašē kak aŕij mnlak ptapa.

32 Kē ašē ji na baka : « Ddo iko inuura itum kē nawini, iko mēnt iwoona du Paapa, kahon ŕi ya kakaan kē naŕal ptapēn mnlak ba? »

33 Kē bašē teema aji : « Mēnt uko unuura ukaan kē ŕktapu mnlak, ikar kar Našibaŕi ukaan, iwo ŕnaaŕ najēn ŕaŕ ašē jej bkowu aŕu Našibaŕi. »

34 Kē Yetu ašē teem baka aji : « Jēm Našibaŕi aji ŕi ulibra wi nul : “Dji : Nawo bašibaŕi?”[✧] »

35 Nme kē ŕnaaŕ aanhil plaŕ uko umpiitaniŕ ŕi Ulibra wi Našibaŕi. Kē wi aduun biki uŕup wi nul ukŕiiniyaanuŕ aji bašibaŕi,

36 we ukaan kē naji dkar Našibaŕi Paapa wi njakuŕ aji dwo Abukul, nji i adatuŕ ayil ŕi umundu.

37 Woli mēnkdo iko yi Paapa ajaan ado, nawutan kafiyaarēn.

38 Kē woli ddo ya, woli naando fiyaarēn, nafiyaaran iko yi njaan kado, nahilna nayikrēn uloolan kē Paapa awo ŕi nji, kē nji mbot awo ŕi Paapa. »

39 Bakak ado na pmob Yetu, kē ašē buur baka.

40 Akak aya du plut pi bdēk bi Yordan, du dko di *Yowan abiŕ abattaaraan, aŕo da.

41 Baŕnaaŕ baŕum babi du a aji : « Yowan aandiiman nin uko ulon uŕoŕarēnaan, kē uko bti wi aŕupuŕ ŕi ŕiŕiŕ i ušē joonan. »

42 Baŕnaaŕ baŕum bafiyaara ŕi dko di awoon mēnt.

11

Pkeŕ pi Lataar

1 Ubi ka ŕiŕiŕ alon ammaakuŕ i katim kawoon Lataar. Abi wo du ufēŕ wi Betani ul na Mariya na Marta baweekul baat.

2 Mariya abiŕ ajeē ukēra ulil pŕkēkē ŕi ihoŕ yi Ajugun abot awent ya na uwel wi nul. Lataar aŕa Mariya mēnt amaakuŕ hēnk.

✧ 10:34 Kaŕnaam 82.6.

3 Baat batēb baŕtaaruŕ bukuŕ bayil alon du Yetu, kē aya ji na a : « Naweeek, nanohu i imaganuŕ amaaki. »

4 Wi Yetu atiinkuŕ uko mēnt ašē ji : « Pmaak pi Lataar paankfiŕa, amaak maak baŕnaaŕ bahilna bawin mndēm mi Našibaŕi, na mi Abukul. »

5 Yetu amagan bi Marta, Mariya, na Lataar aŕa baka.

6 Kē wi aŕaan atiink pmaak pi Lataar, aŕo dko di awoon ŕnuur ŕtēb kak,

7 abaa ji na baŕaŕarul : « Najoh ŕkak utaak wi Yuda. »

8 Kē bašē teema aji : « Najukan, du ŕnuur ŕanŕēpuŕ, bayuday baŕal katapu mnlak kafin, kē iŕē ŕal pkak da. »

9 Kē ašē ji na baka : « Kapēna nfa te utaakal ŕwoori ŕnaanwo iŕeen na ŕtēb i? Ankpoŕuŕ na pnak aanji hubta ŕi uko ulon ŕiki aji win bjeehi bi umundu wi.

10 Kē anŕaan aji poŕ na utejan, aji hubta ŕiki bjeehi baanwo ŕi a. »

11 Wi Yetu aŕupuŕ baka uko wuŕ ašē kak aji : « Lataar nanohun anŕoyēnti, kē nŕē ya kahuma. »

12 Baŕaŕarul kē bateema aji : « Ajugun, jibi akŕoyēntuŕ ŕoyēnt ŕaŕ, akeer ajeb. »

13 Yetu aŕiiniyaan uko wi pkeŕ pi Lataar kē bašē nuŕ kē aji Lataar anŕoyēnt ŕoyēnt.

14 Kē ašē jinŕlēŕ baka bŕup aji na baka « Lataar akeŕi.

15 Dliilan pa an, wi nwoon mēmmaar pkeŕ pi nul, nahilna nafiyaarēn. Nabiin ŕya du a. »

16 Kē Toma, i bajaan badu kbet, ašē ji na baŕaŕar Yetu bandukiŕ : « Nabiin kak ŕya, ŕhilna ŕkeŕ na najukan i nja. »

Yetu awoon pnaŕa ŕi pkeŕ

17 Wi Yetu abanuŕ, aŕēnk kē udo bi do ŕnuur ŕbaakē wi bamoyuŕ Lataar.

18 Ufēŕ wi Betani uunlowiir na Yerutalem, uya pban ŕkilometēr ŕwajanŕ ;

19 kē bayuday baŕum bašē bi pwin bi Marta na Mariya na puum pi aŕa baka kabot katēŕtēn baka.

20 Wi Marta atiinkuŕ kē Yetu aŕogi, ašē naŕa kaya kayit na a, kē Mariya ašē duka aŕo du katoh.

21 Marta aji na Yetu : « Ajugun, woli iwo lah ti, aña naan aankket!

22 Kë nşë me kë ti dko di nwoon di hënkun, uko bti wi ikñehanun Naşibaţi, awulu wa. »

23 Kë aji na a : « Aña'u anaña ti pkeţ. »

24 Kë akak aji na a : « Dme kë ti uba umundu, wal wi bañaan bti baknaţiin ti pkeţ, ul kak anaña ti pa. »

25 Kë akak aji na a : « Nji dwoon pnaña ti pkeţ, nji kak dwoon ubida. Anfiyaarnun, woli adoo keţ, alun kaka ubida. »

26 Kë ñaan ankaan ubida abot afihaarën nin aankket. Ifiyaar uko wan i? »

27 Kë ateema aji : « Aa Ajugun, dfiyaar kë iwoon *Krittu Abuk Naşibaţi, anwoon i pbi ti umundu wi. »

Nwooni ni Yetu

28 Wi Marta aţiiniin han, aşë ya du Mariya i bañaarun ahoopaña aji : « Najukan abii, adu'u. »

29 Wi Mariya atiinkun uko wan aşë naña ataran apën aya du Yetu.

30 Kë Yetu aşë wo aandobi neej du ufët ahum du dko di ayitiiraanun na Marta.

31 Wi bambiin awo ti katoh na Mariya atëntëna bawinulun kë ataran apën, bañaşa anun kë aya nwooni du bhër.

32 Wi Mariya abanun du dko di Yetu awoon, awina, aşë jot ti ihoţul aji na a : « Ajugun, woli iwo lah ti, aña naan aankket. »

33 Yetu awina kë akwooni ul na bañaan bangakanderun na a kë uko mëntuşë de'a maakan.

34 Ahepar baka dko di bamoyun Lataar, kë baji na a : « Ajugun ţaşun, nya kayuuju da. »

35 Kë Yetu aşë wooni.

36 Bañaan balon kë başë ji : « Natenan jibi anjaluli. »

37 Balon ti baka kë başë ji : « Ul anjebanun nakuul, aanhil lah kaneenan Lataar akeţ i? »

Pnaña ti pkeţ pi Lataar

38 Uko mënt ukak ade Yetu maakan kë aşë ya du bhër, bajël jël bhër mënt ti pnkun, kë plaak padëtnun ba.

39 Yetu aji : « Napënaan plaak. »

Marta naweek Lataar kë aşë ji na a : « Ajugun, ajun ptekeñ, udobi do nnuur nbaakër ni amoynaani. »

40 Kë ateema aji : « Mënjaku aji woli ifiyaari kwinn mndëm mi Naşibaţi i? »

41 Bapënan plaak, kë Yetu aşë kat këş du baţi aji : « Paap, dbeebu wi itiinkun. »

42 Dme kë nnuur bti iji ktiinkën, kë nşë tiini han pa bañaan banfooynun bahil bafiyaar kë iwi iyilnun. »

43 Wi aţiiniin han aşë huuran maakan aji : « Lataar, pënan! »

44 Kë ankeţun apën kë ihoţ na iñen itaayana na ilëmënt, kë bkwow babooţan na blaañ. Yetu aji na baka : « Nataayëşana, naşë nawuta aya. »

45 Bayuday batum bambiin du uko Mariya abot awin uko wi Yetu adolun, bafiyaara.

46 Balon kë başë ya du *bafaritay pţup baka uko wi adolun.

47 Kë Baţënan baweek na bafaritay başë duur du uruha wi baka aşë ji : « we wi nbaan ado ba? Niint i aji do iko iñojarënaan itum. »

48 Woli nwuta kë akdo iko yi akdolun yi, bañaan bti kafiyaara, baromej babi tok dko dyimanaan di nun na utaak wi nja. »

49 Alon ti baka i katim kawoon Kayif anwoon uşubal mëntuşë naşih i baţënan aji na baka : « Naamme nin uko ulon! »

50 Naanwin kë uko mëntuşë uwo unuura pa an i? Nnaan aloolan akeţar bañaan bti. Hënk başë bawut ptok utaak bti. »

51 Uko wi Kayif akţupun uumpëna ti a ; kë jibi awoon uşubal mëntuşë naşih i baţënan, aţup ji Naţupar Naşibaţi kë Yetu akeţar bayuday bti.

52 Mëntuşë pa bukal tañ baka, ma pyitrën babuk Naşibaţi bti banwayşërun bawo baloolan.

53 Unuur mëntuşë wi wi baweek biki bayuday bajunun pla pfiñ Yetu.

54 Ukaan kë añaan pdo kaya kabi ti ptoof pi bayuday. Aya du utaak ulon uñnogun *pndiiş du ubeeka wi Efrayim, aña da na bañaşarul.

55 *Ufettu wi Mbuur wi bayuday uñogi kë bañaan batum başë wona nfët ni baka abi ti Yerutalem kado bañow ji ufettu ubi uban.

56 Bala Yetu, kë wi bawoon du *Katoh Kaweek ki Naşibaţi andoli aji hepar atëntul me aşal kë abi ti ufettu.

57 Kë *baŕejan baweek na *bafaritay başë ji ñaan awinle Yetu awo i kaşup baka bahilna bamoba.

12

Du Betani

(Maci 26.6-13; Markut 14.3-9)

1 Wi *Ufettu wi Mbuur udukiin ŋnuur paaj, Yetu aban Betani, di Lataar i abiin anaŕan ŕi pkeŕ afëtuŋ.

2 Badu da Yetu pyoban, Marta awo ŕi ulemp, kë Lataar ŕi uleeful aŕo na Yetu.

3 Mariya ajej ptoof pi ulitru wi ukëra uloŋ ulil pŕëkëñ untamuŋ maakan*, akër ihoŕ yi Yetu abot awent ya na uwel wi nul. Kë pŕëkëñ plil puŋ paniink katoh.

4 Kë Yuda Itkariyot, anwoon aloŋ ŕi baŕaşar Yetu, ankbiin kawaapa, aşë ji :

5 « we ukaaŋ kë baanjej ukëra utam maakan wi awaap, unwoon itaka itum†, awul ya bajuuk ba? »

6 Aankŕiini ŕiini haŋ ŕiki aŋal bajuuk, aŕiini ŕiini ŕiki awo nakiiŋ. Kë jibi awoon nahank itaka yi bi Yetu na baŕaşarul, aŕaal pdo kajej itaka yi baŕu'u luŋ phank kalempaşaana.

7 Yetu kë aşë ji na a : « Wutana : ado do haŋ pa unuur wi bakluŋ kaŕu'ën du bhër.

8 Bajuuk bawo na an ŋnuur bŕi, kë nŕi kë nşë wo mënkwo na an ŋnuur bŕi. »

9 Wal mënt baŕaaŋ baŕum babi, wi batiinkuŋ kë Yetu awo da. Baambi ŕaŋ pa pwin Yetu, bakak aŋal kawin Lataar i anaŕanuŋ ŕi pkeŕ.

10 Kë *baŕejan baweek başë tiinkar aji bafiŋ Lataar kak,

11 ul akaaŋ kë bayuday baŕum bakak aŕiyaar Yetu aduk baŕejan baweek.

Uneej wi Yetu du Yerutalem ji naşih

(Maci 21.1-9; Markut 11.7-10; Luk 19.35-38)

12 Wi unuur ujintuŋ, baŕaaŋ baŕum maakan bambiin *Ufettu wi Mbuur du Yerutalem batiink kë baji Yetu abi ufettu.

13 Bajek ikën yi mnjaak aşë pën abi pkita, ahuuran aji :

« *Hotanal*

Bnuura nuura ŕi ankmbiin ŕi katim ki Aju-gun, naşih i Itrayel*. »

14 Yetu awin ubuuru umpoŕi aşë dapa wa, jibi upiitaniin aji :

15 « *Nawutan kalënk, an babak *Fiyorj: Tenan, naşih i nan abi awi, adapa ubuuru umpoŕi.* »*

16 Uko mënt baŕaşarul baanyikrën wa wal mënt. Kë wal wi mndëm mi Yetu bambiin awinana kë başë leş kë iko mënt bŕi ipiitana ŕi a ŕi Ulibra wi Naşibaŕi kë babot adola ya.

17 Baŕaaŋ bambiin awo na Yetu wi abiin adu Lataar du bhër anaŕana ŕi pkeŕ bawo ŕi pkakalëş uko wi bawinuŋ.

18 Baŕaaŋ baŕum batiink uko uŋoŋarënaan wi adoluŋ, ukaaŋ kë babi pwina.

19 *Bafaritay bawo ŕi phoopatër wal mënt aji : « Nawin kë ŋënhilan da nin uko uloŋ; baŕaaŋ bŕi bawo ŕi pŕaşa. »

Bagrek banjalun pwin Yetu

20 Banwoon baanwo bayuday‡ baloŋ bawo wal mënt ŕi bambiin pdëman Naşibaŕi ŕi wal wi *ufettu wi mnjeeh.

21 Baya du Filip anwoon i ubeeka wi Bettayida du utaak wi Galilay aşë ji na a : « Naweek, ŋŋal kawin Yetu. »

22 Filip aya aŕup Andre, kë bukal batëb baya aŕup Yetu.

23 Kë Yetu aşë ji : « Wal ubani, wi bakluŋ kawin mndëm mi *Abuk Ñiint.

24 Na manjoonan, dŕupan, woli pbuk pi maaj panjotuŋ ŕi mboş paankeŕi, paŕo ploolan ; bë woli pakeŕi paji pawul mbuk mntum.

25 Ñaaŋ anjalun ubida wi nul awaap wa, kë anwoon aankdëman ubida wi nul ŕi mboş aluŋ kaka ubida unwoon uunkba.

26 Woli ñaaŋ aŋal plemparaan, awo i kaŕaşën ; hënk, dko di nŕi kawoon, ul kak aluŋ kawo da. Woli ñaaŋ alemparaan, Paapa kadëmana.

27 « Hënkun uhaaş wi naan uŕëla tëlëa, kë we wi nŕi kakuŋ? Dwo i kaji na Paapa abuuranaan ŕi wal wi i? A-a, uko waŋ ukaaŋ kë mbii.

* 12:3 Ukëra uloŋ: Baji badu ukëra mënt nardu, uwo ukëra ulil maakan wi bapënaanaanuŋ ŕi bko bloŋ. † 12:5 Itaka itum : Ilin na baluk bi uşubal. * 12:13 Kaŕnaam 118.25-26. * 12:15 Fakariya 9.9. ‡ 12:20 Banwoon baanwo bayuday : Baŕaaŋ biki baktiiniyaanuŋ ŕi bawo bagrek.

28 Paap, dolan bañaan bawin kë katimu kadëmi! »

Kë pdiim paşë pënna baţi aji : « Ddo bi dëman ka akak aluŋ kadëman ka. »

29 Ţi bañaan baţum banwoon da atiink pdiim, baloŋ baji batiink kamparantant, kë baloŋ baji uwanjut uţiiniŋ na Yetu.

30 Kë Yetu aşë kak aţiini na baka aji : « Mëntŋ nji dkaan kë pdiim paŋ patiinkanaa, an baka.

31 Hënkunŋ wal wi Naşibaţi akyuujunŋ umundu wi kë uduknaanaa ubani, hënkunŋ bawalan *Ţatana, naşih i umundu wi afëla bdig.

32 Kë nji, wal wi nji kadeeŋaniinŋ, dpul bañaan bti babi Ţi nji. »

33 Yetu aţup Ţup wal mëntŋ jibi akbiinŋ kakeţ.

34 Bañaan bateema aji : « Njuk Ţi Ulibra wi Naşibaţi kë *Krittu aţo te mnţo. Hum di di ihilanunŋ kaji *Abuk Ńiintŋ awo i kadeeŋana? In awoonŋ Abuk Ńiintŋ ba? »

35 Kë Yetu aji na baka : « Bjeehi bahum nwo na an ŋwal ŋntiinku. Nadoon kapoş wi nahumuŋ nwo na bjeehi, kaţi bdëm babi bawunan : Ankpoşunŋ Ţi bdëm aanji me dko di akyaanŋ.

36 Wi nahumuŋ nwo na bjeehi, nafiyaarën ba nahilna nawo bañaanŋ biki bjeehi. » Hënk di di Yetu aţiiniinŋ aşë ya na bgahul, aya amena baka.

Ppok pfiyaar Yetu

37 Yetu ado iko itum iñoŋarënaan Ţi kadun ki bañaanŋ, kë bawoha wo baanfiyaara.

38 Kë hënk di uko wi *Itayi *Naţupar Naşibaţi ajakuŋ udolaniinŋ, aţiini aji :

« *Ajugun, in afiyaaruŋ uţup wi nun?*

In i Ajugun adiimanunŋ mnhina mi nul? »✧

39 Itayi akak aţup uko unkayi kë bañaanŋ mëntŋ baanhil pfiyaar. Aji :

40 « *Naşibaţi adët baka kęş adënëţan baka ŋhaaş*

kęş ki baka kahilna kawo kaankwin,

ŋhaaş ŋi baka ŋawut kayikrën.

Hënk baankkak Ţi nji njeban baka. »✧

41 Itayi aţup haŋ Ţiki awin mndëm mi Yetu abot aţiiniyaan uko wi nul.

42 Kë Ţi wal mëntŋ kak batum Ţi baweek biki bayuday bafiyaar Yetu, kë bafaritay başaanŋ aka kë baanyuuj wa, bawutna kadook baka du *katoh kañehanaani.

43 Bahokan pwinana bnuura Ţi bañaanŋ apel pwinana bnuura du Naşibaţi.

44 Yetu ahuuran aji : « Ńaanŋ anfiyaaruŋ, mëntŋ nji Ţi uleef naan Ţaŋ i i afiyaaruŋ, afiyaar kak anyilnuŋ.

45 Kë ŋaanŋ anwinnunŋ awin anyilnuŋ.

46 Dbi Ţi umundu ji bjeehi, ŋaanŋ anfiyaaruŋ awutna kaduka du bdëm.

47 « Woli ŋaanŋ atiink ŋţup ŋi naan aşë wo aammëban ŋa, mëntŋ nji kajakuŋ aduknaanaa. Mëmbi bi pwayëş umundu kaji uduknaanaa, dbi bi pbuuran wa.

48 Kë ŋaanŋ ampoknuŋ awo aandi ptiink ŋţup ŋi naan aşë duknaana : ŋţup ŋi nji ŋţupuŋ ŋaluŋ kadiiman kë aduknaanaa Ţi unuur ubaañşani.

49 Mëntŋ nji Ţi uleef naan dţupuŋ, Paapa anyilnuŋ aţupnuŋ uko wi nwoonŋ kaţup na jibi nwoonŋ kaţup wa.

50 Dme kë uko wi aţuunŋ pdo uji uñooţ ŋaanŋ du ubida wi mnţo. Hënk, uko wi nji kaţiiniyaanuŋ, dji kaţup wa jibi Paapa ajaknuŋ ŋţiiniyaan wa. »

13

Yetu aňow ihoţ yi baţaşarul

1 *Ufettu wi Mbuur uňogi, kë Yetu ame kë wal wi pduk umundu wi kakak du Naşibaţi Aşin ubani. Kë jibi aŋaluŋ baţaşarul banwoonŋ Ţi umundu, hënk di aŋalaŋ baka te wal ubaañşani.

2 Yetu na baţaşarul bawo Ţi pde kañah, kë Untaayi Uweek uşë do bi neeţ Ţi *Yuda, abuk Ţimonŋ Itkariyot, kë akten jibi akdolunŋ kadoo kawaap Yetu.

3 Yetu ame kë Aşin aţu iko bti Ţi iñen yi nul, abot ame kë awoona du Naşibaţi akuţ akak du a.

4 Wi wi aşaanŋ anaţa, awohëş kamişa, atan blaañ Ţi blank,

5 ajej meel aţu Ţi ubaaldu aşë jun pňow ihoţ yi baţaşarul awent ya na blaañ bi atanunŋ Ţi blank.

6 Abi aban ti Fimoŋ Piyeer, kë uŋ ašë jaka aji : « Ajugun, iwi, kañowën ihoŋ? »

7 Kë ateema aji : « Uko wi nji kadolun hënk, iimme wa, iluŋ kame wa. »

8 Kë ateema aji : « Nin iinkñowën ihoŋ! »

Kë aji na a : « Woli mēññowu ihoŋ, iinkwo ti banwoon biki naan. »

9 Kë ašë ji na a : « Ajugun, kwut kañowën ihoŋ ɕañ, ñowaan kak iñen na bkow! »

10 Kë ateema aji : « Aññowiin aankak anuma kañowa ; awo najint bti. Ihoŋ ɕañ yi yi awoon kañow. An kak nawo bajint, ašë wo mēnt an bti baka. »

11 Na manjoonan Yetu ame ankmbiin kawaapa, ukaan kë aji mēnt bukal bti bajintuŋ.

12 Wi abaan pñow baka ihoŋ, akak awohara kamiša aŋ ašë ji na baka : « Name uko wi ndolanaŋ hënk i? »

13 Naji nadu'ën kaji Najukan kaji Ajugun ; nafaŋi, dwo a.

14 Woli nji Ajugan na Najukan dñowan ihoŋ, an kak nawo i kado kañowar ihoŋ.

15 Ddo do haŋ adiimanaanan, an kak nado kado jibi ndolanaŋ.

16 Na manjoonan, dɕupan, nalemp aambaan kapel i aklemparuŋ, kë nayili aampel anyiluluŋ.

17 Name hënkun iko yaŋ, woli nado ya, nawo ti mnlilan.

18 Mēnt an bti biki nji kaɕiiniyaanuŋ. Dme biki nji ndatuŋ bnuura, kë uko umpiitaniin ti Ulibra wi Našibaŋi ušë wo i kadolana :

Ñaan anɕoon na nji ade akak ašoorën. ☆

19 « Dɕupan hënkun ji uko mēnt ubi udolana, nahilna woli uko mēnt uluŋ adolana name kë nji *dwoon anwoon.

20 Na manjoonan, dɕupan, anyeenkun ñaan i nji nyiluŋ, ayeenkën ; kë anyeenkun, ayeenk anyilnuŋ. »

Pneej pi Fatana ti Yudat

(Maci 26.20-25; Marku 14.17-21; Luk 22.21-23)

21 Wi Yetu aɕiiniin haŋ aba, ušalul uɕëla ɕëla maakan kë ašë ji : « Dɕupan, na manjoonan, alon ti an aluŋ kawaapën. »

22 Baɕašarul bawo ti ptenar ɕiki baamme ahon ti baka i i ajakuŋ.

23 Alon ti baɕašarul, i amaganuŋ aŋo akab ti a.

24 Fimoŋ Piyeer ado na kañen aji na a ahepara ñaan mēnt.

25 Kë uŋ ajuŋ ti Yetu ašë hepara aji : « Ajugun, in ul a ba? »

26 Kë ateem aji : « I nji kawuluŋ kapoom ki nji katoopuŋ ti pot a. » Ajej wal mēnt kapoom aŋoop ti pot awul *Yudat, abuk Fimoŋ Itkariyot.

27 Wi ayeenkun ka, kë *Fatana ašë neej ti a. Wi wi Yetu ašaan aji na a : « Uko wi iwoon i pdo, taraan ido wa. »

28 Kë nin alon ti banwoon da ašë wo aamme uko unkayi kë ajaka haŋ.

29 Jibi Yudat awoon anjaan ahank itaka, batum bašal aji aji ji na a aya anug iko yi banumiin pa ufettu, këme awul bajuuk uko ulon.

30 Wi ayeenkun kapoom kun ašë pën ; utejan uban wal mēnt.

Uko uhalu wi pdo

31 Wi Yudat apënuŋ kë Yetu ašë ji : « Hënkun mndëm mi *Abuk Ñiint manwinana, kë mndëm mi Našibaŋi mankak awinana ti a.

32 [Kë woli mndëm mi Našibaŋi manwinana ti a,] Našibaŋi akak adiiman ul ti uleeful mndëm mi Abukul, ado uko mēnt hënkun. »

33 An babuk naan, dwo na an nwal nntiinku ɕañ. Naluŋ kado kala'ën, kë nšë ɕupan uko wi nɕupuŋ bayuday bandukiin; naanhil pya dko di nji kayaan.

34 Dɕupan uko uhalu wi nawoon i kado kado : Naŋaladan, aa, jibi nji nŋalanaŋ, naŋaladan haŋ.

35 Woli naŋaladi, bañaan bti bayikrën wal mēnt kë nawo baɕašaraan. »

36 Fimoŋ Piyeer aji na a wal mēnt: « Ajugun, iya ɕuŋ ba? »

Kë ateema aji : « Dko di nji kayaan, iinhil kaɕašën da hënkun, iluŋ kabi da. »

37 Kë ašë ji na a : « Ajugun, we ukaan kë mēnhil pɕašu da hënkun ba? Woli udoo wo nkeŋ pa uko wi nu, nji wi! »

38 Kë ateema aji : « Kë iji iluŋ kakeŋ pa uko wi naan? Dɕupu na manjoonan : Ji

uguk udo kahaan n̄ta, ipok n̄yaaş n̄wajant kaji iimme'ën. »

14

Yetu : Bgah banjaan baŋj du Aşin

¹ Yetu akak aji na baŋaşarul : « Nawutan kahaajala. Nafiyaarën Naşibaŋi nakut nafiyaarën.

² Du katoh ki Paapa, dko dawo da adëm. Dya kabomanan dko da. Woli uunjoonan lah, mënktupan wa.

³ Kë woli dbi ya abomanan da dko, kaşë kakaran kaŋijan nañogën nahilna, dko di nwoon, nawo da kak.

⁴ Kë dko di nji kayaan, name bgah byaani da. »

⁵ Kë Tooma aşë ji na a : « Naweeek, wi nwoon n̄emme dko di ikyaan, hum di di n̄kmeen bgah byaani da ba? »

⁶ Kë Yetu ateema aji : « Nji, dwoon bgah, manjoonan na ubida. Nin ñaan aankya du Naşibaŋi Paapa bë aantëpna ŋi nji.

⁷ Woli name'ën, nalun kame Naşibaŋi Paapa kak ; nado me'a hënkuŋ akuŋ awina. »

⁸ Kë Filip aşë ji na a : « Ajugun, diimanun Naşibaŋi Aşin nja, uko mënt ukëşun. »

⁹ Kë aji na a : « Filip, djon na an ŋi maakan, kë işë wo iimme'ën te hënkuŋ. Ñaan anwinnun, awin Naşibaŋi Paapa. Hum di di ihilun kaji : “Diimanun Naşibaŋi Aşin nja?”

¹⁰ Iinfiyaar kë dwo ŋi Paapa, kë abot awo ŋi nji i? Nŋup ŋi nji kaŋupun n̄aanwoona ŋi nji, Paapa anwoon ŋi nji akdolon ulemp wi nul.

¹¹ Nafiyaaraan woli dŋupan aji : “Dwo ŋi Paapa kë Paapa akuŋ awo ŋi nji.” Këme nafiyaaraan ŋiki nawin iko yi nji kadolon.

¹² Na manjoonan dŋupan, ñaan anfiyaarun, alun kado kak iko yi nji kadolon. Adoo lun kado indëmun apel ya ŋiki dya du Paapa.

¹³ Kë uko wi naklun kañehan ŋi katim ki naan, ddo wa. Hën ŋi iko yi Abukul akdolon mndëm mi Naşibaŋi Paapa manhilna manwinana.

¹⁴ Woli nañehan uko ulon ŋi katim ki naan, kalun kado wa. »

Kahon ki ubi wi Uhaaş wi Naşibaŋi

¹⁵ Yetu akak aji : « Woli nañalën, nalun kamëban iko yi njakanan nado kado.

¹⁶ Nji nşë lun ñehan Paapa awulan Naŋenkar alon ahilna awo na an te mnto :

¹⁷ an mënŋan awoon Uhaaş wi Manjoonan wi umundu uwoon uunhil pyeenk ŋiki uunwin wa abot awo uunyikrën wa. An, name wa ŋiki uñogan akuŋ alun kawo ŋi an.

¹⁸ « Mënkdukan bajinŋ, dlun kabi du an.

¹⁹ Uduka ntiinku, umundu uşë uwo ununkak awinën. Kë an naşë lun kawinën. Dka ubida, ukaan kë an kak naklun kaka wa.

²⁰ Unuur mënt, nayikrën kë dwo ŋi Paapa, kë an nawo ŋi nji, kë nkuŋ awo ŋi an.

²¹ Ñaan ammëbanun iko yi njakuŋ abot ado ya, un mënŋan aŋalun. Kë anşaan aŋalën, Paapa alun kaŋala ; nji kak mbot nŋala, nşë ndo ame'ën. »

²² Yudat kë aşë ji na a (mënt Yudat Itkariyot akŋiiniŋ ŋi): « Naweeek, we ukaan kë ikdo un ŋaŋ n̄me'u, kë umundu uşë wo ununkme'u? »

²³ Kë Yetu ateema aji : « Woli ñaan aŋalën, amëban nŋup ŋi naan, Paapa akak kaŋala, nşë bi du a, kakuŋ kaŋo du a.

²⁴ Ñaan anwoon aŋalën, aankmëban nŋup ŋi naan ; kë uŋup wi naan uşë wo uunwoona du nji, uwoona du Paapa anyilun.

²⁵ Dŋupan uko wi, wi nhumun na an.

²⁶ Kë Naŋenkar, *Uhaaş wi Naşibaŋi wi ak-lun kayil ŋi katim ki naan, ulun kajukanan iko bti kabot kaleşanan iko yi nŋupanan bti.

²⁷ Ddukanan bnuura, bnuura bi naan bi bi nji kawulanan. Bnuura bi njaan kawul baanknaam na bi umundu ujaan uwul. Uhaaş wi nan uwutan kahaajala këme kalënk.

²⁸ « Natiink uko wi njakanan: dya, dlun kakak ŋi an. Woli nañalën, nalun kalilan ŋi pya pi naan du Paapa, ŋiki Paapa adëm apelën.

²⁹ Dŋupan uko mënt hënkuŋ ji ubi udo kaban, nahilna woli ubii nafiyaar.

³⁰ Mënkak aŋiini iko itum na an, ŋiki *naşih i umundu wi abi. Aanhilanaan nin uko ulon,

³¹ kë umundu uşë wo i kame kë dŋal Paapa abot aji kado jibi Paapa ajaknun ndo

kado. Nanaŋiin, nawulan nya na bgah bi nja. »

15

Bko banjaan badolna ubiñu

¹ Yetu akak aji : « Nji dwoon bko bi mbuk manjaan mandolna ubiñu na manjoonan, kē Paapa ajaan alemp ti uwoorta.

² Kanah kanwoon ti nji ašē wo kaambuki, aji fal ka, kē kambukun, aji heent ka bnuura kahilna kabuk kak maakan.

³ Uŋup wi nji nŋupanaŋ udo bi jinŋanan jinŋan ji kanah ki baheentun.

⁴ Namēbanaan jibi mmēbananaŋ. Jibi kanah kajaan kawo kaanji kahil pbuk woli kaanwo ti bko, hēnk di di nawoon kak naanhilan kawul mbuk woli naammēbanaan.

⁵ « Nji dwoon bko banjaan badolna ubiñu ; an kē našē wo inah. Ñaan ammēbanaanun, kē mbot amēbana, an mēntan aji wul mbuk mntum. Nalowēnle naankhinan pdo nin uko ulon.

⁶ Woli ñaan aanwo na nji, aji fēlana ji kanah, kaji kakay. Inah itēnt kun mēnt baji bajej ya kafēl du bdoo, iyik.

⁷ « Woli namēbanaan abot amēban nŋup ni naan nahil kahepar uko wi naŋaluŋ kaka wa.

⁸ Woli nawul mbuk mntum, nawo baŋaŋaraan na manjoonan, uko mēnt uyuuj mndēm mi Paapa.

⁹ « Jibi Paapa aŋaluŋ, hēnk di di nkaan aŋalan. Nadukiin nnuur bti ti uŋal wi naan.

¹⁰ Woli nado iko yi njakanaŋ nado, nawo ti uŋal wi naan, jibi nji ndolon iko yi Paapa ajakun awo ti uŋal wi nul.

¹¹ Dŋupan uko wi, mnlilan mi naan manhilna manwo ti an, hēnk mnlilan mi nan manwo mnweek maakan.

¹² Uko wi nji kajakanaŋ nado wii wi : Naŋaladan jibi nji nŋalanaŋ.

¹³ Uŋal undēmnuŋ uwo pwul ubida wi ñaan pa banohul.

¹⁴ Nawo banoh naan woli nado uko wi njakanaŋ nado.

¹⁵ « Mēnkak ado kadolan balempar naan, nalemp aanji me uko wi ajugul ajaan ado. Kē nšē du'an banoh naan ukaan kē nji kaŋupan uko bti wi ntiinkun du Paapa.

✧ 15:25 Kañam 35.19; 69.4.

¹⁶ Mēnt an nadatnuŋ ; nji ddatanaŋ abot aŋu'an ulemp wi pya pŋup Uŋup Ulil Unuura kabot kawul mbuk mntum, mbuk mēnt mambot manŋo. Wal mēnt, uko wi nakluŋ kahepar Paapa ti katim naan, awulan wa.

¹⁷ Uko wi nji kaŋu'anaŋ pdo uwo naŋalad. »

Pšoor pi umundu ušoorun Yetu na baŋaŋarul

¹⁸ Yetu akak aji na baŋaŋarul : « Woli umundu ušooran, nameen kē ušoorēn ji ubi udo kašooran.

¹⁹ Woli nawo lah biki umundu, uŋalan ŋiki nawo biki wa ; kē našē wo naanwo biki umundu ŋiki ddatanaŋ apēnan ti wa, ukaan kē umundu ušooran.

²⁰ Naleŋan uko wi mbiin aŋupan : “Nalemp aambaan kapela i aklemparuŋ.” Woli bahajanaan, an kak baluŋ kahajanan ; woli batiink uŋup wi naan, bakak katiink uŋup wi nan.

²¹ « Iko mēnt bti nji kaŋuun badolan ya, ŋiki baamme anyilnuŋ.

²² Woli mēmbi lah, awo mēntiini na baka, baankduknaana, kē bašē wo hēnkun baanka uko uŋup ti pekadu di baka.

²³ Ñaan aŋsoornun akak ašoor Paapa.

²⁴ Woli mēndo lah ti ptoof pi baka iko yi nin ñaan awoon aambaan kado, baankduknaana ; kē hēnkun bašē win akuŋ ašoorun nji na Paapa.

²⁵ Kē hēnk di uko umpiitaniin ti Ulibra wi Naŋibaŋi udolaniin: “*Babubara ašoorēn.*”✧

²⁶ « Dluŋ kayil Naŋēnkar alon, anwoon Uhaaŋ wi manjoonan unwoonun du Naŋibaŋi Paapa. Woli ubii, uluŋ kaŋup uko wi umeen ti nji.

²⁷ An kak, nalun kaŋup uko wi nameen ti nji ŋiki du ujuni di di nawoon na nji. »

16

¹ Yetu akak aji : « Dŋupan iko yaŋ bti nawutna kaŋañan pfiyaar.

² Baluŋ kadookan du itoh iñehanaani ; wal uluŋ kaban wi bafiŋan bakdoon kaji baŋal kaji bado do uko wi Naŋibaŋi aŋaluŋ.

³ Baluŋ kado iko yaŋ ŋiki baamme Paapa abot awo baamme'ēn.

⁴ Kē nšē ŋupan uko waŋ nahilna woli wal ubani naleŋ kē dŋupan wa. Mēntupan wa du kateeku ŋiki dhum nwo na an.

Uko wi Uhaaş wi Naşibaţi ukluŋ kado

⁵ Yetu akak aŋiini na baka aji : « Kë nşë kak hënkunŋ du anyilnuŋ, kë nin aloŋ ŋi an aanheparaan dko di nji kayaanŋ.

⁶ Dwin bnuura kë uko wi nŋupanaŋ ukaanŋ kë najooŋan maakan hënk.

⁷ Kë nşë ŋupan manjoonan, uwo bnuura pa an nji nya. Woli mënyaa, Anwoonŋ i Kaŋëkan aankbi ŋi an, nşale ya kayila ŋi an.

⁸ Wi aklunŋ kabi, ayuuŋ kë baŋaanŋ biki umundu baneem ŋi uko wi pekadu, ŋi uko wi pwo naŋool na ŋi uko wi pwayëş.

⁹ Umundu uneem ŋi uko wi pekadu ŋiki na manjoonan pekadu dawoonŋ ppok pfiyaarën ;

¹⁰ uneem ŋi uko wi pŋool ŋiki bawin kë dya du Paapa kë naankak awinën ;

¹¹ aneem ŋi uko wi pwayëş ŋiki bawayëş *Fatana naşih i umundu wi kaji adukanaana.

¹² « Dka iko itum kak yi nwoonŋ i pŋupan, kë işë wo iinhil kajinŋ ŋi ikowan hënkunŋ.

¹³ Woli aluŋ abi, ul anwoonŋ Uhaaş wi Manjoonan, aŋoŋan kado name manjoonan bti. Aankluŋ kaŋiiniyaan uleeful, uko wi atiinkunŋ ŋaŋ wi wi akdoonŋ kaŋup kabot kapibanan iko inklunŋ kabi.

¹⁴ Ul aluŋ kadëmanaan, aluŋ kayeenk ŋi nji uko unwoonŋ wi naan kadolan name wa.

¹⁵ Uko bti wi Paapa akaanŋ uwo wi naan, ukaanŋ kë nji ayeenk ŋi uko unwoonŋ wi naan kadolan name wa.

¹⁶ « Uduka ntiinku naankak awinën, naŋole ntiinku nakak kawinën. »

¹⁷ Baŋaşarul bahoopaŋër aji : « We wi akjakunŋ hënk ba wi ajakunŋ uduka ntiinku nşënkak awina nşale ŋo ntiinku nşak kawina? We ukaanŋ kë abot aji aya du Aşin? »

¹⁸ Bawo ŋi pŋiini aji : « we wi aŋaluŋ pŋup wi ajakunŋ “ntiinku”? Nşënyikrën uŋup wi akŋupunŋ. »

¹⁹ Yetu ame kë baŋal kahepara uko wi aktiiniyaanunŋ aşë ji na baka : « Nawo ŋi phepar uko wi njakuŋ: “Uduka ntiinku naankak awinën, nakale ŋo ntiinku nakak kawinën.”

²⁰ « Na manjoonan dŋupan, naluŋ kawooni, kabot kaŋëga, baŋaanŋ biki umundu başë balilan. Naluŋ kajooŋan, kë pjoonŋan mëntŋ paşë luŋ kakak mnlilan.

²¹ Woli ŋaaŋ aya kabuk, uleef uji ude'a ŋiki wal wi mnhaj mi nul ubani ; aşale buk aankak aji leş mnhaj, aji lilan uko wi aŋiunŋ napoŋ ŋi umundu.

²² Kë hënk di uwoonŋ pa an : najooŋan hënkunŋ, kë nşë luŋ kawinan kak naşë nawo na mnlilan ŋi nşaaş, mnlilan mëntŋ nin ŋaanŋ aloŋ aankhil ppënanan ma.

²³ Unuur mëntŋ, naankheparaan nin uko ulonŋ.

« Na manjoonan dŋupan uko wi nakluŋ kaŋëhan Paapa ŋi katim ki naan aluŋ kawulan wa.

²⁴ Te hënkunŋ naanŋëhan nin uko ulonŋ ŋi katim ki naan. Naŋëhaan, naluŋ kayeenk, mnlilan mi nan manşë mandëm maakan.

²⁵ « Dhoŋ hoŋ aŋupnan iko mëntŋ bti. Kë wal uşë bi wi nwoonŋ mënkak ado kahoŋ, dŋupan uko wi Paapa na nŋup nşinŋ piş.

²⁶ Unuur mëntŋ naluŋ kaŋëhan Paapa ŋi katim ki naan, kë nşë wo mënkŋto kaŋëhandëran a,

²⁷ Naşibaţi Paapa ŋi uleeful aŋalan, ŋiki naŋalën akuŋ aŋiiaar kë dwoona du a.

²⁸ Dwoona du Paapa abi ŋi umundu wi, hënkunŋ dduk umundu wi kaya du Paapa. »

²⁹ Kë baŋaşarul başë ji na a : « Iwini, iinkak ahoŋ, iŋup hënkunŋ na nŋup nşinŋ piş!

³⁰ Nşë hënkunŋ kë ime iko bti abot aji këme iko yi ŋaanŋ aŋaluŋ pheparu. Uko mëntŋ ukaanŋ kë nşëyaar kë iwoona du Naşibaţi. »

³¹ Kë Yetu ateem baka aji : « Nafiyaar hënkunŋ?

³² Kë wal uşë ubi, udo bi ban ban wi nakwayşëruŋ an bti, kaji andoli aya na bgahul, nadukën aloolan. Kë nşë wo mënwö aloolan, Paapa awo na nji.

³³ Dŋupan iko yi, nşaaş nşë nan nşahilna nşatoora wi nawoonŋ baloolan na nji. Umundu uluŋ kanooran an, natamaan, dwat wa. »

17

Yetu aŋëhandër baŋaşarul

¹ Wi Yetu aŋiiniŋ haŋ aşë kat këş du baŋi aji : « Paap, wal ubani. Diimaan mndëm mi Abuku, ahilna adiiman mndëm mi nu.

² Iwula mnhina mi aşih baŋaanŋ bti ahilna awul biki iwululuŋ bti ubida wi mnŋo.

3 Pka ubida wi mn̄to, pawo pme'u iwi inwoon Naşibaŋi na manjoonan, abot awo aloolan ʒaŋ, na pme'ën nji Yetu Krittü i iyilun.

4 Ddiiman mndëm mi nu ʒi mboş wi ndolon ulemp bti wi iʒuunun.

5 Kë hënkun Paap, du dko di iwoon, dëmanaan ʒi kadunu, wulaan mndëm mi mbiin aka wi nwoon na iwi ʒi umundu ubi udo kapaşana.

6 « Ddo baŋaŋ biki idatun ʒi umundu awulën, kë bame'u. Babi wo biki nu kë işë wulën baka ; bamëban uʒup wi nu.

7 Hënkun bayikrën kë iko bti yi iwulun ipëna du iwi.

8 Dwul baka nʒup nji iwulun, kë bayeenk nja, ayikrën kë dpëna du iwi na manjoonan, afiyaar kë iwi iyilun.

9 Bukal biki nji kañehandërun. Mënt umundu wi nji kañehandërun, biki iwulun baka ʒiki bawo biki nu.

10 Uko bti unwoon wi naan uwo wi nu, jibi uko bti unwoon wi nu uwoon wi naan. Mndëm mi naan manwinana ʒi baka.

11 Hënkun dbi du iwi, mënkak awo ʒi umundu, kë bukal başë wohä wo ʒi umundu. Paap iwi inyimanun, mëbaan baka na mn̄hina mi katimu ki iwulun bahilna bakak ŋaŋ aloolan jibi nji na iwi nwoon.

12 Wi nwoon na baka dmëban baka ʒi katim ki iwulun abot ayen baka kë nin alon ʒi baka aanneemi, woli mënt anwoon i kaneem a. Hënk di uko umpiitanin ʒi Ulibra wi Naşibaŋi ukdolaniin.

13 Hënkun dbi du iwi, aşë ʒup nʒup nji ʒi umundu bahilna bawo na mnlilan mn-week maakan mi nwoonaanun.

14 Dwul baka uʒup wi nu kë umundu uşë şoor baka, ʒiki baanwo biki umundu jibi nwoon mënwo i umundu.

15 Mënkñëhanu ipënan baka ʒi umundu, dñëhanu ñëhan ido kayen baka, *Ajug Buʒaan awut kaban baka.

16 Baanwo biki umundu jibi nwoon mënwo i umundu.

17 Uʒup wi nu uwo manjoonan, keer iʒëpna ʒi manjoonan ido baka bawulu ikow yi baka.

18 Jibi iyilun ʒi umundu, dyil baka kak ʒi umundu.

19 Dwulu bkwon naan bti pa baka, bukal bahilna baʒëpna ʒi manjoonan bawulu ikow yi baka.

20 « Mënt bukal biki nji kañehandërun ʒaŋ, dñëhandër kak biki nʒup nji baka nʒakolon bafiyaarën.

21 Hënk bukal bti bahil kawo ʒi ŋaŋ aloolan. Jibi iwi Paapa iwoon ʒi nji kë mbot awo ʒi iwi, bukal kak bamëbandëran na nja, umundu uhilna ufiyaar kë iyilun.

22 Dwul baka mndëm mi iwulun, bahilna bawo ʒi ŋaŋ aloolan jibi nwoon ŋaŋ aloolan.

23 Nji dmëbandër na baka, kë iwi imëbandër na nji. Hënk bahil kawo ʒi ŋaŋ aloolan na manjoonan, umundu ubot ume kë iyilun abot aŋal baka jibi inʒalun.

24 Paap, dn̄al dko bti di nwohan, biki iwulun bawo da na nji. Hënk bawin mndëm mi naan. Mndëm mënt iwulën ma ʒiki inʒalën ʒi umundu ubi udo kapaşana.

25 Paap, iwi inwoon natool, umundu uumme'u, kë nji nşë me'u kë biki babot ayikrën kë iyilun.

26 Ddo baka kë bame'u abot alun kado bame'u kak, bahilna bado kaŋal jibi inʒalun, nji ʒi uleef naan mbot nwo ʒi baka. »

18

Yetu amobanaa

1 Wi Yetu abaan pñëhan, aya na baʒaşarul, kë bamuur katant ki Fedron. Uwoorta ulon uwo du plut, kë du wa di di ayaan aneej na baʒaşarul.

2 Kë Yuda, ankwaapulun aşë me dko mënt, ʒiki Yetu ajon kayit da na baʒaşarul.

3 Aya du uwoorta mënt aʒij pn̄tuk pi bangoli na bayen biki *baʒënan bawëek na *bafaritay bawululun ; bawo na n̄kaniya na ifiʒi akuʒ awo na ikej.

4 Yetu, ammeen uko unwoon i pdola bti, apën aşë hepar baka aji : « In i naklaan ba? »

5 Kë bateem aji : « Yetu i Nataret. »

Kë aji na baka : « Nji a » Kë Yuda ankwaapulun aşë naʒ na baka.

6 Wi Yetu ajakun na baka : « Nji a. » Kë başë kak ufeʒ, ajot ʒi mboş.

⁷ Kë akak ahepar baka aji : « Naji in i naklaan ba? »

Kë bateem aji : « Yetu i Nataret. »

⁸ Kë aji na baka : « Djakan aji nji a. Woli nji i naklaan, nawutan biki baya. »

⁹ Hënk di di uko wi abiiñ aji na Naşibaţi wi akñehanoluñ udolaniin; « Mënneemandën nin alon ți biki iwulnuñ. »

¹⁰ Wal mënţ, kë Fimon Piyeer anwoon na kakej aşë toot ka, atuh nalempar *naşih i baţenjan afala kabaţ kadeenu. Katim ki nalemp mënţ kawo Malkut.

¹¹ Kë Yetu aşë ji na Piyeer : « Kakaan kakej ki nu ți kabeel! İşal aji mënkdan pnkalame pi Paapa awulnuñ, panwoon pi mnhaj? »

Bañooţ Yetu du kadun ki Anat naşih i baţenjan

(Maci 26.57-58; Markut 14.53-54; Luk 22.54)

¹² Wal mënţ kë bangoli na naweek i baka na bayeñ biki baweek biki bayuday kë başë mob Yetu atan.

¹³ Bañooţa duna du Anat*, aşin ahar Kayif. Kayif awoon naşih i baţenjan ți uşubal mënţ.

¹⁴ Ul abiiñ awul bayuday uşal aji : « Uhokan ñaan aloolan aket pa bañaan bti. »

Ppok pi Piyeer

(Maci 26.69-70; Markut 14.66-68; Luk 22.55-57)

¹⁵ Fimon Piyeer na naţaşar Yetu alon bawo ți ptaş Yetu. Naşih i baţenjan ame naţaşarul anwoon na Piyeer. Kë naţaşarul mënţ aşë neej na Yetu du blay bi *naşih i baţenjan.

¹⁶ Kë Piyeer aşë naţ du bdig añog plëman. Naţaşar Yetu i naşih i baţenjan ameen, apën aţiini na ñaaţ ankyeñuñ plëman, ado Piyeer kë aneeji.

¹⁷ Ñaaţ nayeñ plëman aji na Piyeer wal mënţ: « İwi iinwo kak alon ți baţaşar ñiinţ i i? »

Kë aji na a : « Mënwo a. »

¹⁸ Balemp na bayeñ batehan bdoon afooy ba atëma ți ki ujonţ uwo. Piyeer awo da kak na baka atëma.

* **18:13** Anat abiiñ awo naşih i baţenjan, kë wi baromeñ bayeenkuñ utaak aşë do kë Kayif ayeenkşa ; kë bayuday batum başë ıu'a ıu kë Anat awoon naşih i baţenjan.

Naşih i baţenjan na Yetu

(Maci 26.59-66; Markut 14.55-64; Luk 22.66-71)

¹⁹ Naşih i baţenjan ahepar Yetu ți uko wi baţaşarul na ți iko yi akjukanuñ.

²⁰ Kë Yetu ateema aji : « Na pnak di di nţiiniin na bañaan bti. Djon kajukan du *itoh iñehanaani na du *Katoh Kaweek ki Naşibaţi, di bayuday bti bajaan bayitna. Mëmbaar kamena uko ulon.

²¹ We ukaan kë ikheparaan ba? Heparan bantiinkuñ uko wi njukanuñ baka ; bukal bame uko wi nji nţupuñ. »

²² Wi ateemuñ hañ, kë alon ți bayeñ anañuñ da aşë koba kañen ți kajeem aji na a : « Hënk di di ikteemuñ Naşih i baţenjan? »

²³ Kë Yetu aşë ji na a : « Woli dţup buţaan, kdiiman jibi nţupi buţaan ; bë woli dţup bnuura, we ukaan kë ikobën? »

²⁴ Kë Anat aşë do kë bañooţa du Kayif Naşih i baţenjan. İñenul itanana wal mënţ.

²⁵ Kë Piyeer aşë wo du blay atëma, baji na a : « İwi kak, jëm iwo alon ți baţaşar ñiinţ i i? »

Kë apok aji : « A-a, mënwo a. »

²⁶ Wal mënţ, nalempar Naşih i baţenjan alon, ayiţ i Piyeer abiiñ afal kabaţ aji na a : « Mënwinu lah du uwoorta na a i? »

²⁷ Kë Piyeer akak apok. ıi dko mënţ kë uguş uşë haan.

Yetu du kadun ki Pilat

(Maci 27.1-2,11-14; Markut 15.1-5; Luk 23.1-5)

²⁸ Bapëna wal mënţ du uko Kayif, ajej Yetu ayaanaan du katoh kaweek ki *Pilat nantuña anwoon i Rom. Nfa mamban wal mënţ. Kë bayuday başë wo baanneej du katoh, bañal kawo bajinţ kahilna kade pde pi *Ufettu wi Mbuur.

²⁹ Wañ ukaan kë Pilat apën du bdig abi du baka aşë hepar baka aji : « we wi ñiinţ i adoluñ ba? »

³⁰ Kë bateema aji : « Woli aanwo lah nado buţaan, njenktju a. »

³¹ Kë Pilat aji na baka : « Najejana nawayëş bdidi'an jibi bgah bi nan bajakuñ. »

Kë bateema aji : « An baromeñ naandinan nji nfin ñaan. »

³² Hënk di di uţup wi Yetu abiin   aţup jibi akkeţari udolaniin.

³³ Pilat aneej wal m nt du katoĥ a e du Yetu aji na a : « Iwi, iwo na ih i bayuday i? »

³⁴ K  ateema aji : « Iwi  i uleefu ijakuŋ uko waŋ k me baloŋ baţupuŋ haŋ  i nji? »

³⁵ K  aji na a : « Nji, dwo nayuday i? Biki utaaku, *ba ih biki ba eŋan ba ijiin  i nji. We wi idoluŋ ba? »

³⁶ K  ateema aji : « P ih pi naan paanwo pi umundu wi. Woli pawo lah pi umundu wi, balempar naan bagutan kaneenan bayuday pmob n. K  p ih pi naan pa e wo paanwo pi mbo . »

³⁷ K  Pilat a e ji na a : « Ikeer awo na ih? »

K  ateema aji : « Ijakuŋ haŋ: dwo na ih. Dbuka abot abi  i umundu pa pdiiman uko unwooŋ manjoonan.  naaŋ anwooŋ i manjoonan aji tiink pdiim pi naan. »

³⁸ Pilat aji na a : « we uwooŋ manjoonan? »

Wi ajakuŋ haŋ, a e kak ap n aya du bayuday aji na baka : « M nwin  i a nin uko uloŋ unkkaaŋ nji aduknaanaa.

³⁹ K  jibi njaaŋ kawutanan nakalabu  aloŋ  i wal wi Ufettu wi Mbuur, na al nwtanan “Na ih i Bayuday” i? »

⁴⁰ K  ba e huuran aji : « A-a, m nt ul a. Barabaat i i ŋ aluŋ iwutan. » K  Barabaat m nt a e wo natal naweek.

19

¹ *Pilat ajej wal m nt Yetu ado k  bakoba na itint l.

² Bangoli ba iir iyiw ado uk l afuutaŋa, akak ajej kami a kajeenkal awoharana.

³ Baji babi ka oga ka e ji na a : « Nwulu mbo , iwi na ih i bayuday! » Wi bajakuŋ haŋ, ba e koba  i kaara.

⁴ Pilat akak ap n aji na bayuday : « Nate-nan, d ija  i an  i, ka upan k  m nwin nin uko uloŋ unkkaaŋ nji aduknaanaa. »

⁵ Wi Yetu ap nuŋ awo na iyiw  i bkow na kami a kajeenkal, k  a e ji na baka : «  naaŋ m nt awi. »

⁶ Wi ba eŋan baweek na bayeŋ biki baka bawinaarulun win a e huuran aji : « Pa ana  i krut! Pa ana! »

K  Pilat aji na baka : « An najejana naya napaŋ. Nji m nwin nin uko uloŋ unkkaaŋ nji aduknaanaa. »

⁷ K  ba e teema aji : « Nka bgah, k   i bgah m nt awo i pke   iki aji awo Abuk Na iba i. »

⁸ Wi Pilat atiinkuŋ uko m nt a e l nk kak maakan.

⁹ Aya aneej du katoĥ a e hepar Yetu aji : « Iwoona  uŋ ba? » K  Yetu aanteema.

¹⁰ Pilat aji na a wal m nt: « Iin al pteem n? Iimme k  dka mnhina mi pwutanu na mi ppaŋu i? »

¹¹ K  ateema aji : « Woli iinyeenkna lah mnhina m nt du ba i iinkhinanaan nin uko uloŋ ; ukaaŋ k  an ijnun  i iwi aka pekadu dand muŋ apel di nu. »

¹² K  dul di Pilat ajunnuŋ pla jibi akdoli kadoo kawutan Yetu. K  bayuday ba e huuran aji : « Woli iwutana, iinwo nanoh *Fetar.  naaŋ anjakuŋ aji awo na ih aanwo na oorad Fetar na ih najeenkal i? »

¹³ Wi Pilat atiinkuŋ uko waŋ a e p nan Yetu bdig a e  o du p ij pi ajaan awaye aan du dko di baaŋ bado « Gabata »  i u up uheb r , uwooŋ blay bi babomanuŋ na mnlak.

¹⁴ Unuur wi bakbomand ruŋ pa *Ufettu wi Mbuur wa,  i mndiin unuur, k  Pilat a e ji na bayuday : « Na ih i nan awi. »

¹⁵ K  bukal ba e huuran aji : « Fi ana! Fi ana! Pa ana  i krut. »

K  Pilat aji na baka : « K  nwo i kapaŋ na ih i nan? »

K  ba eŋan baweek bateema aji : « Nkaha na ih aloolan, Fetar a. »

¹⁶ Wal m nt k  Pilat a e awutar baka Yetu baya bapaŋ. K  bangoli bajeja ayaanaan.

Pke  pi Yetu  i krut
(Maci 27.32-44; Marku  15.21-32; Luk 23.26-43)

¹⁷ Bado Yetu k  ap n akuŋa krut ul  i uleeful aya du dko di baaŋ bado Golgota na u up uheb r  uwooŋ kaheem ki bkow.

¹⁸ Bapaŋa da na biin  bat b baloŋ, aloŋ  i ka en kamayu, aloŋ  i kadeenu.

¹⁹ *Pilat ado k  baboman kampi u kalon apaŋ  i krut duu . Bapiit  i ka aji : « Yetu i Nataret na ih i bayuday. »

²⁰ Uko m nt bayuday batum baleyiir wa  iki dko di bapaŋnuluŋ da og ubeeka k  uko

mënt ubot apiitana ti utup uhebërë, uromen na ugrek.

21 Kë *baŕenjan baweek bašë ya aji na *Pilata : « Kpiit kaji naših i bayuday, piitan iji ñiinŕ i aji awoon naših i bayuday. »

22 Kë Pilata ateem baka aji : « Uko wi mpiitun, dpiit wa. »

23 Wi bangoli bapanun Yetu du krut, bajej imiŕa yi awohariin ado ifah ibaakër, bangoli baji andoli ayeenk kalon. Kë kamiŕa kameeŕ kašë wo kaanwo na ulëtna, kaŕijna kaŕuŕ te uŕeeh, ukaan kër

24 balaŕar aji : « Nwut katow ka. Nabiin ndo kanun na mnlaak nten ankyeenkun ka. » Hënk, kër uko umpiitun ti Ulibra wi Naŕibaŕi udolanaa, upiitana aji :

« *Bafaasiir imiŕa yi naan*

akuŕ ado kanun na mnlaak

katen ankjejun kamiŕa naan. »*

Uko waŕ wi wi bangoli badolun.

25 Anin Yetu na aŕa anin, na Mariya ahar Klopata na Mariya i utaak wi Magdala banaŕ aŕog krut.

26 Yetu awin anin, akak awin naŕaŕarul i amaganun kër anaŕ aŕog ti a ašë ji na anin : « Abuk ñaaŕ, abuku awun. »

27 Akak aji na naŕaŕarul : « Naan awun. » Kapënna unuur mënt kër naŕaŕarul un ašë jej Mariya du katohul.

28 Wi uko waŕ utëpun, Yetu ame kër uko uba bti hënkun ašë ji : « Udaan utijën. » Hënk di uko umpiitaniin ti Ulibra wi Naŕibaŕi udolaniin.

29 Pduŕk plon pawo da wal mënt panŕumi poot pŕaakŕaan, hënk kër bajej kalëmënt kalon atan ti pmul atoop ti pa ašë ñoor ti mntum mi Yetu.

30 Wi aŕemun poot pŕaakŕaan pun ašë ji : « Uko mënt ubaa. » Wi wi aŕaan ayoont bkw ašë jëmŕa.

31 Uwo ti unuur wi bakbomanderun pa *unuur wi pnoorfën wi bayuday ; unuur wi pnoorfën mënt uwo unuur unyimani maakan, kër baweek biki bayuday bašë wo baanjal muum manwo ti ikruŕ unuur mënt. Bañehan Pilata aji : « Dolan bakit baka ihoŕ* baŕarna bakeŕ bašë bawalan muum! »

32 Bangoli babi aŕog biinŕ biki bapanun na Yetu, akit ihoŕ yi nateek, akak akit yi natëbanŕën.

33 Wi babanun ti Yetu ašë ŕenk kër ado bi keŕ, kër hënk di di bawoon baankita ihoŕ.

34 Kër Nangoli alon ašë ajej bjan alofa ti kantaagan. Ti dko mënt, kër pñaak na meel iŕë pën.

35 Nnaan ankŕupanan uko wi awo namaar, kër uko wi akŕupun ubot awo manjoonan. Ame kër uko wi akŕupun ujoonani, aŕup iko yaŕ an kak nahilna nafiyaar.

36 Hënk di uko wi Ulibra wi Naŕibaŕi ujakun udolaniin, upiit aji : « *Nin kamoh kalon ki nul kaanklun kakita.** »

37 Ukak apiitana ti Ulibra wi Naŕibaŕi aji : « *Balun kado katen ñaan i balunanun kantaagan.** »

Umoy wi Yetu

(Maci 27.57-61; Markut 15.42-47; Luk 23.50-56)

38 Yoteŕ i utaak wi Arimati awo naŕaŕarul Yetu ašë wo aandiiman wa ŕiki aŕi baweek biki bayuday. Wi Yetu akeŕun, aya ahepar *Pilata me ahil kayeenk puum kaya kamoy. Kër Pilata adinani. Yoteŕ abi ajej puum ayaanaan.

39 Nikodem kak awo na a. Ul abiin aya du Yetu na utejan. Aŕij bko blil pŕëkën bi baaŕ bamoyna. Bko mënt baŕog nkil iñeen nwanan.

40 Bajej puum ataay na ilaañ na bko bun jibi bayuday baaŕ bado.

41 Du dko di bapanun Yetu uwoorta ulon uwo da, kër bhër blon bhalu banwoyi baambi moynaara ñaan kër bawo da.

42 Uwo ti unuur wi bayuday bakbomanderun pa unuur wi pnoorfën kër bhër babot awo baanlowi, ukaan kër bamoy Yetu da.

20

Bhër bawo bjint

(Maci 28.1-8; Markut 16.1-8; Luk 24.1-12)

* 19:24 Kañaam 22.18. * 19:31 Baji bakit biki bapanun ihoŕ baŕarna bakeŕ ŕiki baji banaŕna ti ya kahilna kahefënt.

* 19:36 Ppën 12.46; Mnfën 9.12; Kañaam 34.20. * 19:37 Fakariya 12.10. * 20:1 Unuur unŕaŕun unuur wi pnoorfën : «dimanche, Sunday, domingo.»

¹ Ți unuur unțașuŋ *unuur wi pnoorfën*, bdëm bahumi kē Mariya i ubeeka wi Magdala așe ya du dko di bhër. Ațenk kē plaak pweek maakan pandëtnuŋ plëman pi bhër kē papëni.

² Ați wal mënț aya du bi Fimoŋ Piyeer na națașar Yetu undu, i Yetu amaganuŋ, așe ji na baka : « Bapënan Ajugun du bhër, kē Țëmme dko di bațu'u li. »

³ Kē Piyeer apën na națașar Yetu undu, kē bakya du dko di bhër.

⁴ Bați bti batëb ; kē națașarul undu așe țar apel Piyeer, ajota kadun, abana uteek du bhër.

⁵ Ajuunknaa awin ilaañ yi babiin ataayna puum, așe wo aanneeji.

⁶ Wal mënț, kē Fimoŋ Piyeer așe ban ; aneej du bhër, aten ilaañ.

⁷ Akak aten blaañ bambootănaanuŋ bkow kē babëkan bnuura awo mpaț.

⁸ Wi wi națașarul undu ambanuŋ uteek abaaŋ aneej. Awin akuț afiyaar.

⁹ Na manjoonan te wal mënț baando bi me kē jibi bapiițuŋ Ți Ulibra wi Nașibați, Yetu awo i kanața Ți pkeț.

¹⁰ Bațașarul bakak wal mënț du katoh ki baka.

Pwinana pi Yetu Ți kadun ki Mariya i Magdala

¹¹ Mariya anaț du kañog bhër du bdig, awooni. Wi akwooniin, așe juț aten du bhër meet.

¹² Awin Țwanjuț Țtëb Țnanwohi imișa ifaatal kē Țațo Ți dko di puum pi Yetu pabiin abëkan, uloŋ du bkow, uloŋ du ihoț.

¹³ Țwanjuț Țuŋ Țaji na a : « Abuk Țnaaț, we wi ikwooniin ba? »

Kē aji na Ța : « Dwooni Țiki bapënan Ajugun naan, kē mëmme dko di bațu'u li. »

¹⁴ Wi ajakuŋ haŋ așe kok, awin Yetu kē anați, kē așe wo aamme kē ul a.

¹⁵ Kē Yetu așe ji na a : « Abuk Țnaaț, we wi ikwooniin ba? In i iklaaŋ ba? »

Mariya aji me nalemp i uwoorta a, așe ji na a : « Nawweek, woli iwi iyaan na a, kȚupën dko di ițu'uli, dya kajeja. »

¹⁶ Kē aji na a : « Mariya! »

Kē așe kok aji na a Ți uțup uhebërë : « Rabuni! » uwoon najukan.

¹⁷ Kē aji na a : « Kmëbanaan, mëndo bi paya du Paapa. Yaan iwin bayiț naan iji na baka dpaya du Paapa, anwoon kak Așin baka, du Nașibați, anwoon kak Nașibați i baka. »

¹⁸ Kē Mariya i ubeeka wi Magdala așe ya aji na bațașar Yetu : « Dwin Ajugun. » Kē hënk di di akakalëșuŋ baka uko wi ajakuluŋ.

Yetu apën awinana Ți kadun ki bațașarul

¹⁹ Ți utaakal wi unuur unțașuŋ unuur wi pnoorfën bațașar Yetu bayiț du katoh kaloŋ anigan ilëman bti Țiki bați baweek biki bayuday, kē Yetu așe bi anaț Ți ptoof pi baka aji : « Bnuura bawo na an! »

²⁰ Wi ajakuŋ haŋ, așe diiman baka iñen na kantaagan. Bațașarul balilan maakan wi bawinuŋ Ajugun.

²¹ Akak aji na baka : « Bnuura bawo na an. Jibi Paapa ayilnuŋ, hënk di di nkaan ayilan. »

²² Wi ajakuŋ haŋ, așe fuuț Ți baka aji : « Nayeenkan Uhaaș wi Nașibați. »

²³ Bañaan biki nakmiiruŋ ipekadu, Nașibați amiir baka ya ; kē biki nawoon naankmiir ya, Nașibați aankmiir baka ya. »

²⁴ Kē Tooma, aloŋ Ți bațașar Yetu iñeen na batëb i bajaan bado kbet așe wo aanwo da wi Yetu abiin du baka.

²⁵ Kē bațașar Yetu bandukiin bașe bi aji na a : « Țwin Ajugun! »

Kē așe ji na baka : « Woli mënwin Ți iñen yi nul dko di bapaŋuŋ ireegu, kē woli mënțu pkoñ pi naan Ți da, woli mënțu kañen Ți kantaagan ki nul, nin mënkiyaar. »

²⁶ Wi kanëm kațëpuŋ, bațașar Yetu bakak ayitiir du meet, kē Tooma awo na baka. Ilëman iniigani kē Yetu așe pën, abi anaț Ți ptoof pi baka așe ji : « Bnuura bawo na an. »

²⁷ Wi wi așaan aji na Tooma : « Iñen yi naan yii yi, Țuun pkoñ Ți ; Țuun kañen Ți kantaagan ki naan. Wutan katam bkow, fiyaarën. »

²⁸ Kē așe ji : « Ajugun, Nașibați i naan! »

²⁹ Kē aji na a : « Iwinën ukaan kē ifiyaari. Banwoon baanwin așe fiyaar banuurandëni. »

³⁰ Yetu akak ado ti kadun ki bařasarul iko iřnarënaan itum inwoon iimpiitana ti ulibra wi.

³¹ Iko impiitaniin ti, ipiitana piitana, nahilna nafiyaar kë Yetu awoon *Krittu, Abuk Nařibaři, nakuř nahilna naka ubida ti a woli nafiyaari.

21

Pwinana pi Yetu du bdëk bi Tiberiyad

¹ Wi uko wař uřëpun, Yetu akak apën awinana ti kadun ki bařasarul du kabař ki bdëk bi Tiberiyad. Hënk di di apënuř awinana ti kadun ki baka.

² Fimon Piyeer, na Tooma i bajaan bado kbet na Natanayel anwoon i ubeeka wi Kana du Galilay na babak Tebede na bařasar Yetu balon batëb bawoon da.

³ Kë Fimon Piyeer ařë ji na baka : « Dya btuh. »

Kë baji na a : « Nbi na iwi. » Bapën, apaya ti bteem, kë utejan mënt baammob nin uřëb.

⁴ Wi nfa mambanuř, Yetu anař du kabař ki bdëk ; kë bařasarul baamme kë ul a.

⁵ Kë ařë ji na baka : « Babuk naan, namob nřëb i? »

Kë bateema aji : « A-a. »

⁶ Kë ařë ji na baka : « Nafëlan bridiya ti kařenan kadeenu, namob. » Bafël bridiya ařë wo baankak ahinan ba ppul tiki batum nřëb.

⁷ Kë nařasar Yetu i amaganuř ařë ji na Piyeer : « Ajugun a! » Wi Fimon Piyeer atiinkuř uko wař ařë woh imiřa yi nul tiki aanwoharaa, ařë tëfa du meel.

⁸ Bařasarul bandukiin ti bteem bapul bridiya apënan, baanlow pkay, bawo uko ji nmetër iñeen-week di pa.

⁹ Wi bawaliin du pkay, bawin bdoo kë batehan da, kë nřëb nřapaf ti ba duuř. Kapoom kabëkan da.

¹⁰ Kë Yetu ařë ji na baka : « Nařijan nřëb ni nabaan amob mob nuř. »

¹¹ Wal mënt kë Fimon Piyeer ařë paya ti bteem kë bapul bridiya mon pkay. Batum nřëb nřweek : nřawo iñeen week na iñeen kařenan na nřwajanř (153), kë bridiya bařë wo baammara mar.

¹² Kë Yetu ařë ji na baka : « Nabiin nade. » Nin alon ti bařasarul aañoom kahepara ñaan i awo'i. Bame kë Ajugun a.

¹³ Wal mënt abi, ajeř kapoom awul baka, ařu na nřëb.

¹⁴ Wař uwoon uyaas uwajanřën wi Yetu apënuř awinana ti kadun ki bařasarul wi anařiin ti pkeř.

Yetu na Fimon Piyeer

¹⁵ Wi badeen aba, kë Yetu ařë ji na Fimon Piyeer : « Fimon abuk Yowan, inälën apel biki i? »

Kë ateema aji : « Ajugun, aa, ime kë dñalu. »

Kë aji na a : « Doon kayeř batani bi naan. »

¹⁶ Akak ahepara uyaas utëbanřën aji na a : « Fimon abuk Yowan, inälën i? »

Kë ateem aji : « Ajugun, aa, ime kë dñalu. »

Kë aji na a : « Doon kayafan batani bi naan. »

¹⁷ Akak ahepara uyaas uwajanřën aji na a : « Fimon abuk Yowan, inälën i? »

Piyeer ajootan wal mënt ti uko wi akheparuř uyaas uwajanřën me aňalara ařë ji na a : « Ajugun, ime iko bti, ime bnuura kë dñalu. »

Kë aji na a : « Doon kayeř batani bi naan. »

¹⁸ Na manjoonan dřupu : wi ihojuř, iji ktan katëlu bdidi'u, kaya dko di inaluř. Kë wi ikluř kařaf, iluř kadeen iñen, alon atanu katël, aňoořu dko di iwoon iinřali. »

¹⁹ Ařup řup hař pkeř pi Piyeer akluř kakeř kadëmanaan Nařibaři. Wi ajakuř hař ařë ji na a : « řařaan. »

²⁰ Piyeer akok ařë win nařasar Yetu i amaganuř kë akřař baka ; ul awoon ambiin ajuř ti bjënt bi Yetu wi bakdeen ahepara ankwaapulun.

²¹ Piyeer awina ařë ji na Yetu : « Ajugun, kë i? »

²² Kë ateema : « Woli dñal ařo te ubi'ën, utenu i? Iwi, řařaan. »

²³ Banfiyaaruř Yetu banařa wal mënt ařup aji baji nařasarul mënt aankkeř. Kë Yetu ařë wo aanji aankkeř, aji : « Woli dñal ařo te ubi'ën, utenu i? »

²⁴ Nařasarul mënt ti uleeful amaruř iko mënt bti akuř apiit ya, kë nřbot ame kë uko wi ařupuř ujoonani.

²⁵ Uka iko ilon itum kak yi Yetu adolon.
Woli ñaan aṅal ppiit ya bti, dṣal aji umundu
bti uunkkēṣ pṭuuna ṅlibra ṅankpiitun.

Ulibra wi Ulemp wi Banjañan

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwoon unkkakalēşun iko yi banjañan biki Yetu badolon. Uwoon utēbantēn wi Luk apiitun pa Teofil nanohul. Luk ul ṭi uleeful awo nakuraar. Kē aṣē ji bi kagakandēr na Pawulu na dko pṭup Uṭup Ulil Unuura. Ṭi ulibra wi, Luk aṭup iko yi baṭaṣar Yetu badolon na jibi baniinkani Uṭup Ulil Unuura ṭi umundu bti. Nāañ ahinan kawin ṭi ulibra wi, ulemp wi Uhaaş wi Naşibaṭi udolon. Uwala ṭi banjañan, awul baka mnhina mi pṭup Uṭup Ulil Unuura. Bañaañ batum bakak afiyaar ajunna Yerutalem aya Yuda na Tamariya na nmbañ nṭum ṭi umundu. Iko iṭēp jibi Yetu abiin aṭup aji ilun kawo ṭi Ulibra wi 1.8: « kē naşē lun kayeenk phina woli Uhaaş wi Naşibaṭi uwala ṭi an. Nalun kawo bamaar biki naan ṭi Yerutalem na ṭi utaak wi Yuda bti, na ṭi utaak wi Tamariya te kaban kabañ ki umundu. » Ulibra wi uṭup jibi bhonar bi Naşibaṭi adolon na bañaañ babanun du bañaañ bti biki mboş. Du Itrayel, baṭaṣar Yetu badunna aṭup bayuday Uṭup Ulil Unuura abaa ya du nṭaak nṭi banwoon baanwo bayuday, na du bañaañ bti. Du dko bti di baṭupun Uṭup Ulil Unuura bañaañ balon bafiyaari kē balon baanfiyaar wa. Bañaañ batum babi şoor banjañan, kē bukal başē tamanaara aṭup baka iko itum bahilna baliint ṭi pfiyaar.

¹ Teofil, ṭi ulibra wi naan uteek, dṭiiniyaan iko bti yi Yetu adolon abot ajukan du ujuni,

² te unuur wi adeenaniin du baṭi. Ji abi ado kadeenana du baṭi, aṭēpna ṭi *Uhaaş wi Naşibaṭi aṭup *banjañan biki adaton, uko wi pdo.

³ Wi akeṭun, ṭi kadun ki baka di di akaañ apēn awinana najeb. Ado iko itum ṭi nnuur iñeen na nbaakēr, adiiman baka kē awo najeb na manjoonan, aji pēn kawinana ṭi kadun ki baka kabot kaşup baka uko wi *Pşih pi Naşibaṭi.

* **1:12** Pnkun pi Mnoliwera : Dawoon katim ki pnkun pi bajañ bado na umbaabu “Mont des Oliviers, Monti di Olivera, Mount of Olives.”

⁴ Unuur ulon wi akdeen na baka, aṣē ji na baka bawut kapēn ṭi Yerutalem, baṭo da bayoonk kahoñ ki Aşin, ki batiinknun ṭi mntum mi nul :

⁵ « *Yowan *abattaar an na meel, kē an, ṭi nnuur nṭankmbiin nṭi nalun kayeenk *batitmu bi Uhaaş wi Naşibaṭi. »

Yetu apaya baṭi

⁶ Wi wi *banjañan bayitiirun, aṣē hepar Yetu aji : « Ajugun! Woon hēnkun di di ikkakanun *Itrayel pşih i? »

⁷ Kē aṣē teem baka aji : « Naanka na pme unuur kēme wal wi Aşinun adaton ṭi mnhina mi nul,

⁸ kē naşē lun kayeenk phina woli *Uhaaş wi Naşibaṭi uwala ṭi an. Nalun kawo bamaar biki naan ṭi Yerutalem na ṭi utaak wi *Yuda bti, na ṭi utaak wi *Tamariya te kaban kabañ ki umundu. »

⁹ Wi Yetu ajakun hañ, aṣē deenana du baṭi, kē baktana. Wi wi kanfelun kaşaan abi awuna, baankak awina.

¹⁰ Jibi bahumon katen baṭi bi apayiin, kē biint batēb, banwohariin imişa ifaatal başē mara mara awinana.

¹¹ Baji na baka : « An biint biki *Galilay, nabaa naṭ we aten baṭi ba? Yetu i, ampayiin baṭi ṭi kadunan, alun kabiha, jibi nawinun hēnk, kē apaya baṭi. »

Bahoñan Matiyat ṭi Banjañan

¹² *Banjañan bapēna wal mēnt du Pnkun pi Mnoliwera* aṣē kak Yerutalem danwoon daanlowiir maakan na pnkun mēntan, datool pdo ukilometēr.

¹³ Wi bakakun, baya aneej ṭi katoh, du meet di bko duuṭ, di bi Fimon Piyeer, na Yowan, na *Yakob na Andre na Filip na Tooma, Bartelemi na Maci, Yakob abuk Alfe, Fimon nagutar utaak, na *Yudat abuk Yakob bajonun kayitiiraan.

¹⁴ Batiinkar bukal bti na baat balon na *Mariya anin Yetu, na baṭa Yetu, añehan Naşibaṭi.

¹⁵ Ṭi nnuur mēntan banfiyaarun Yetu, baya pban iñeen-week na iñeen nṭēb, kē Fimon Piyeer aṣē naṭa ṭi ptoof aji na baka :

¹⁶ « An bayiṭ naan uko wi *Uhaaş wi Naşibaṭi ubiin aṭēpna ṭi mntum mi *Dayiṭ,

aʒup ʒi Ulibra wi Naʒibaʒi ʒi uko wi nawo Yudaʒ, ambiinʒ aʒij bammobunʒ Yetu, uwo wo wi kabi kadolana. »

17 Abi wo alonʒ ʒi un, ayeenk kafah ki ulemp ʒi un.

18 Kē ʒiintʒ mēntan aʒē bi nug uʒeeh na ktaka ki buʒaan bi adolonʒ bunʒ: Ajot afēʒa amay, kē ipēʒ itatadiiri.

19 Uʒup wanʒ uniink Yerutaalem bti, ukaan kē bakak ado uʒeeh mēntan aʒi « HAKEL-DAMA » uwoonʒ ʒi uʒup wi baka « uʒeeh wi pʒaak. »

20 Fimonʒ Piyeer akak aʒi na baka : « Kē baʒē piit ʒi Ulibra wi Pʒaamarēn Naʒibaʒi ʒi uko wi Yudaʒ aʒi :

*“Katohul kaduka kajintʒ,
nin alonʒ aankwo da.”* ✧

Akak aʒi :

“Alonʒ ayeenk ulemp wi nul.” ✧

21-22 Piyeer aʒi kak : « Kē baʒaanʒ balonʒ baʒē jon nwo na un, undiimaan, wi Yetu Ajugun awoonʒ na nja aneej apēn, du unuur wi *Yowan abattaarulonʒ te unuur wi abiiinʒ adeenana du baʒi ʒi kadun un. Keeri alonʒ ʒi baka awo i kabi na un, kayuuj kē bawin Yetu wi anaʒiinʒ ʒi pkeʒ. »

23 Wi wi baʒaanʒ aʒij batēb ʒi baka, *Yotef anʒu'aniinʒ katim ki Bartabaat, kē baʒē du-una ki Yuttut, na alonʒ anwoonʒ katim ki Matiyat.

24 Kē baʒē ʒehan Naʒibaʒi aʒi : « Iwi Ajugun, inmeenʒ ʒaanʒ na uʒalul, yuujun i idatonʒ ʒi batēb biki,

25 awo nanjaʒanu, ayeenk ulemp wi Yudaʒ adukunʒ, aya di awoonʒ i kaya. »

26 Bado kanunʒ na mʒlaak, kē Matiyat adatanaa, ahoʒan ʒi banjaʒan iʒeen na alonʒ bukunʒ.

2

Uhaaʒ wi Naʒibaʒi uwala ʒi banʒiyaarunʒ Yetu

1 Bayitiir bti ʒi unuur wi *Pentakot.

2 ʒi dko mēntʒ, kē baʒē tiink pʒaat panwoonunʒ baʒi anaam na ukēk kē pabi aneej ʒi katoh ki bawoonʒ atum ka.

3 Kē baʒē win iko ilonʒ ʒi indemēnt yi bdo. Iko mēntʒ iʒarandēri, aʒi kandoli kaya kaʒo ʒi alonʒ.

4 *Uhaaʒ wi Naʒibaʒi uneej atum ʒi baka bti, kē bakak aʒup nʒup nʒaanʒ, andoli jibi Uhaaʒ wi Naʒibaʒi uʒu'uli pʒup.

5 ʒi wal mēntan kē *bayuday balonʒ banjaanʒ badēman Naʒibaʒi banwoonunʒ nʒaak bti ʒi umundu, baʒē wo ʒi Yerutaalem.

6 Wi batiinkunʒ pʒaat, pntuk payitiir aʒē ʒonʒar maakan ʒiki andoli aʒi tiink baʒup uʒup wi ʒul.

7 Baʒonʒar adiwʒa, aʒē ʒi : « Baʒaanʒ bankʒiiniinʒ hēnk baanwo biki *Galilay i?

8 Kē hum di di andoli ʒi un, aʒaki tiink baktup ʒi uʒup wi nul?

9 Nwoona Part, na Med na Elamit, na Metopotamiya, na Yuda, na Kapadoʒiya, na Pont na Aʒiya.

10 Balonʒ bawoona Frigiya na Pamfili, na Ejiptu na nʒfēʒ ʒi Libiya nʒanʒogunʒ Kuren, balonʒ kē bawoona Rom.

11 Balonʒ kē bawo bayuday biki kabuka aʒu na bankakunʒ baka, biki Kret, na Barab. Kē andoli ʒi un aʒē ʒi tiinka baka baʒup ʒi uʒup wi nul iko inuura yi Naʒibaʒi adolonʒ. »

12 Baʒaanʒ baʒonʒar fuʒ, baamme uko wi pdo, andoli kaji na atēntul : « We uwoonʒ uko wi? »

13 Kē balonʒ baʒē bej baka, aʒi : « Biki baka pdaan poot. »

Fimonʒ Piyeer aʒiini na baʒaanʒ

14 Kē Fimonʒ Piyeer aʒē naʒa na *banjaʒan iʒeen na alonʒ bukunʒ aʒē huuran ateen baka aʒi : « An *bayuday na an bti nanfēʒunʒ ʒi Yerutaalem, an bti nawatan ibaʒ natiink nabot nate uko wi nʒi kaʒupanaʒ.

15 Nin, baʒaanʒ biki baankuʒi, jibi naʒalonʒ. Nhum ʒi nfa mpoʒi.

16 Uko wi *Naʒupar Naʒibaʒi i bajaanʒ bado Yowel abiiinʒ aʒup uʒepunʒ ʒep adolana hēnk.

17 Naʒibaʒi aʒi :

“ʒi ʒnuur ʒbaaʒʒaani, dbi kawalan Uhaaʒ wi naan ʒi baʒaanʒ bti.

Babukan biintʒ na baʒ balunʒ kawo baʒupar biki naan,

bapoʒ na bantohi biki nan balunʒ kado kaʒaafi iko inkwoonunʒ du nʒi,

kawin iko inwoonunʒ yi pbi.

18 Ēhēn, dlunʒ kawalan ʒi ʒnuur mēntʒ Uhaaʒ wi naan ʒi balempar naan biintʒ na baʒ,

başë bawo baɕupar biki naan.

19 *Dluŋ kado iko iñoŋarënaan du baɕi duuɕ
kakak kadiiman iko iweek ɕi mboɕ.
Pñaak, bdoo, na udu iluŋ kawo.*

20 *Unuur uluŋ kakak bdëm,
pli pakak ji pñaak,
ji unuur uweek unuura wi Ajugun ubi
udo kaban.*

21 *Hënk, ñaaŋ anklunjiŋ kahaɕ ɕi katim ki Aju-
gun abuur.”*✧ »

22 Fimoŋ Piyeer akak aji na baka : « An bañaan biki *Itrayel natiinkan bnuura uko wi nji kaɕupuŋ: Naɕibaɕi ayil Yetu i *Nataret ayuujna ɕi a mlagre na iko iñoŋarënaan itum, indiimanuŋ phina pi nul jibi nameen wa an ɕi ñleefan.

23 Ñiint aŋ, bawulan a, jibi Naɕibaɕi adoŋ abi me wa akak aŋal uwo, nafiŋa, wi nadoluŋ kə banwoŋ baanfiyaari bapaŋa.

24 Kə Naɕibaɕi ašë naɕana ɕi pkeɕ, abuurana mnhaj mi pkeɕ, pkeɕ paanhilan amëbana.

25 *Dayiɕ aɕiniyaana aji :

“Wal undoli dji kawin Ajugun ɕi kadun ki naan,
iñoŋën ukaaŋ kə nnaɕ aliint.

26 *Ukaaŋ kə ntilan maakan akuɕ ayeeh
mnlilan mi naan.
Kə uleef ubi wo wo ɕi mnhaɕ*

27 *ɕiki iinkwutan uhaaɕ wi naan uya ufëɕ du
mnkeɕ,
akak awo iinkwutën, nji ñaaŋ nalemparu
naweek mpuɕ.*

28 *Iyuujën bgah bankɕijun du ubida,
iluŋ kaɕumanaan na mnlilan ɕiki iñoŋën.”*✧

29 « An bayiɕ naan, dhilan kaɕupan uko wi na mntëŋ: Atemun Dayiɕ akeɕi, amoya, kə bhër bi nul bawoha ɕi utaak wi nun.

30 Abi wo Naɕupar Naɕibaɕi ašë me kə Naɕibaɕi abi hoŋa uko uluŋ, amehna ɕi kadunul,

“aji aluŋ kaɕu aluŋ i pšini pi nul ɕi pših.”✧

31 « Kə wi wi Dayiɕ ataruŋ awin kə *Krittu aluŋ kanaɕa ɕi pkeɕ, ašë ɕiiniyaan wa aji : “Naɕibaɕi aanwuta kə aɕo du mnkeɕ kə uleeful ukak awo uumpuɕi.”✧

32 Yetu mënɕan, Naɕibaɕi anaɕana ɕi pkeɕ, kə ŋwo bti bamaar.

33 Naɕibaɕi adeeŋa ɕi kadeenu ki nul, kə ayeenk du Aŋin nja *Uhaaɕ wi Naɕibaɕi, wi ahoŋuluŋ ɕfa, aniinkan wa ɕi bañaan, jibi nakwinuŋ akuɕ aɕiink hën.

34 ɕiki Dayiɕ ul, andoŋ awo aampaya baɕi aɕiini aji :

“Naɕibaɕi Ajugun aji na Ajugun :
ɕoon ɕi kañen naan kadeenu

35 *te ndo nɕooran baɕooradu,
ido kapafna baka ihoɕ.”* »✧

36 Fimoŋ Piyeer abaañëɕ bɕup aji : « Bañaan biki *Itrayel bti, nameen bnuura keeri : Yetu i napaŋuŋ ɕi kruɕ, Naɕibaɕi adola kə awo Ajugun akuɕ awo Krittu. »

Bateek banfiyaaruŋ

37 Wi bañaan batiinkuŋ uɕup waŋ ašë ɕëla ɕëla, ahepar Fimoŋ Piyeer na *banjañan bukundi aji : « Bayiɕun, kə ŋbaa do do hum ba? »

38 Fimoŋ Piyeer atem baka aji « Nawutan pjuwan, naɕëlëɕ ŋbida, andoli ɕi an aji yeenk *batitmu ɕi katim ki Yetu Krittu, Naɕibaɕi ahilna amiiran ipekadu. Naɕibaɕi aluŋ kawulan Uhaaɕ wi nul.

39 Kahon ki nul kawo ki nan, na babukan, na banlowuŋ bti, na biki Naɕibaɕi Ajugun aklun kadu'ara. »

40 Fimoŋ Piyeer akak aɕiini na baka pa bate abot akooɕ baka aji : « Nalowan bañaan bawuɕaan biki nahilna nabuuran ñleef ŋi nan. »

41 Bandinanuŋ uɕup wuŋ, bado batitmu, kə bañaan banñoguŋ iñeen-week nyaaɕ iñeen ŋwajanɕ (3000), bahoɕana unuur mënɕan ɕi pntuk pi banfiyaaruŋ Yetu.

Pntuk pteek pi banfiyaaruŋ

42 Bañaan bakak amëban bnuura pjukan pi *banjañan, amëban ɕi uɕok na bboofar, ɕi pfaaɕiir kapoom* na pñehan Naɕibaɕi.

43 Bañaan bti bawo na palënk ɕi ñleef ŋi baka, ɕiki banjañan baji bado mlagre na iko iñoŋarënaan itum.

44 Banfiyaaruŋ Yetu bti bakak aɕok iko yi bakaan bti.

45 Baji bawaap itoh na bka bi baka, kafaɕiir, andoli ayeenk kaliŋan na kanuma ki nul.

✧ 2:21 Yowel 3.1-5. ✧ 2:28 Kañaam 16.8-11. ✧ 2:30 Kañaam 132.11. ✧ 2:31 Kañaam 16.10. ✧ 2:35 Kañaam 110.1. * 2:42 Banfiyaaruŋ Yetu baji woli bade baji bafaɕiir kapoom kaleɕna kañah kabaañsaani ki badeŋ na a.

⁴⁶ Unuur unjinti baji bayitiir du *Katoh Kaweek ki Naşibaţi, kafaasşer ipoom ti itoh yi baka, kade na mnilan na uhaaş ujint.

⁴⁷ Baji bademan Naşibaţi, k  bańaan bti babot amagan baka. Ajugun, k  aş  ji do unuur unjinti, ahoţan ti pntuk puń biki abuuranuń.

3

Fimonj Piyeer na Yowan bajeban ńiint anţakmuń

¹ Fimonj Piyeer na *Yowan baya unuur uloń du *Katoh Kaweek ki Naşibaţi wi ńwoori ńwajanţ ńi utaakal ńakobuń, ńiki uwooń uwoori wi pńehan Naşibaţi.

² K  bańaan baloń baş  ńij da ńiint aloń anţakmi ti kabuka. Unuur unwooń, baji bańija kaţooran ti pl man pi Katoh ki Naşibaţi pi bajaan badu Pl man Pnuura. Aji  o da pńehan bańaan banjaan babi pneej ti Katoh ki Naşibaţi.

³ Wi awinuń Fimonj Piyeer na Yowan k  bakbi pneej, k  aş  ńehan baka itaka.

⁴ K  Fimonj Piyeer na Yowan baş  tena bnuura, wi wi Fimonj Piyeer aşaan aji na a : « Tenun »

⁵ ńiint ajaban baka keş anuń aji bawula ukoolan.

⁶ K  Fimonj Piyeer aş  ji na a : « M nwo na untaam, m nwo na uwuuru, aş  wulu uko wi nwoonaanuń:  i katim ki Yetu *Krittu i *Nataret, poşan! »

⁷ Fimonj Piyeer ańijana wal m nt  i kańen kadeenu aş  dola k  ana aa.  i dko m nt, ńiint atiink ihoţ k  iliint na a.

⁸ K  abi lut lut anaţ abi kapoş poş. Aneej na baka ti Katoh ki Naşibaţi, apoş, alut, aş  beeb Naşibaţi.

⁹ Bańaan bti bawina k  akpoş aş  beeb Naşibaţi.

¹⁰ Bayikreńa aş  ji : « ńiint i, m nt ul ajaan a o bńehan du Pl man Pnuura i? » K  bańaan baş  ńońar fuţ akuţ al nk ti uko unţepuń.

Fimonj Piyeer ańimi na bańaan

¹¹ ńiint uń aankak adi pwutan bi Fimonj Piyeer na Yowan, k  bańaan bti baş  ńońar,

aţi aya du baka, du uşaaala wi bajaan bado Uşaaala wi *Falomonj*.

¹² Wi Fimonj Piyeer awinuń bańaan bukuń, aş  ńiini na baka aji : « An bańaan biki *Itrayel ; nabaan ńońar we ti uko unţepuń ba? Nabaan tenun hum h nk ba? Naşal aji phina pi nun na pd man pi ńjaan ńd man Naşibaţi pakaan k  ńiint i apoşi i? »

¹³ Yetu i nawuluń başih biki nan, i napokuń  i kadun ki *Pilata andooń abi şal pwutana, Naşibaţi i *Abraham, i *Itaak na i *Yakob na i başinun adiiman pd m pi Yetu nalemparul m nt.

¹⁴ ńiint, anwooń najint natoool, ul i i napokuń aş  ńehan bawutan nafiń bańaan.

¹⁵ H nk, k  nafiń napaş ubida. K  Naşibaţi aş  naţana  i pkeţ, k  ńwo bamaar.

¹⁶ Pfiyaar  i katim ki Yetu pakaan k  ńiint naţakmaan, i nakwinuń abot ame'a i ajebi.  nh n, pfiyaar  i Yetu pajebanuluń bnuura h nk jibi nakwinuń an bti.

¹⁷ « An bayiţ naan k  nş  me k  uko wi nadoluń, an na başihan, nado do wa na kapaam.

¹⁸ Naşibaţi ul, adobi  upa  up undiimaan  i mntum mi baţuparul bti aji *Krittu aluń kahaj kakeţ, k  wań wi adolan.

¹⁹ Keeri nawutan pjuban, nakak du Naşibaţi ipekadu yi nan ihilna ip n.

²⁰ Ajugun aluń kawulun ńwal ńi mnjeeh, kabot kayil Yetu Krittu, i adatuń undiimaan pa an.

²¹ Yetu m nt, awo i ka o baţi te wal wi iko bti ikkakuń ihalu, jibi Naşibaţi abiiń a up  i mntum mi baţuparul bayimanaan biki  fa.

²² Na manjoonan *Moyit a up aji : *Naşibaţi Ajugun aluń kayil naţuparul ji ńji, pa an, anwooń i pntaali pi nan. Nawo i katiink iko bti yi akluń kaţupan.*

²³ ńaan anwooń aantiinka aluń kap n  i pntaali pi Naşibaţi, kaş  kakeţ.*

²⁴ K  *baţupar Naşibaţi bti, ajunna  i Famiyel na bambiiń abi  i kaf ul, bańiiniyaan andoli iko yi ńkwinuń ń a yi.

²⁵ Uko wi Naşibaţi a upuń a  pna  i baţuparul uwo wi nan.  nh n, *bhońar bi Naşibaţi adoluń na başinan bawo kak pa an,

* **3:11** Uşaaala wi Falomonj: Dko m nt dapa  şaanuń dko di banwooń baanwo bayuday bahiluń kanaţ na dko di bayuday  ań bahiluń kanaţ. * **3:23** Pleşan 18.15,18,19. * **3:25** Ujuni 22.18.

wi ajakuŋ ʒfa na Abraham aji : *Dbi kaʒəpna ʒi kabuka ki nu kawulna umundu bti bnuura.* ✧
 26 Ukaan kə Naʒibaʒi apənan Yetu kə awo nalemparul aʒə yila ʒi an duna, kahilna kawulan bnuura bi nul, wi akpənanaan ʒi buʒaan bi nakdolun. »

4

Baʒij Fimoŋ Piyeer na Yowan uruha uweek

1 Fimoŋ Piyeer awo na *Yowan, ahum kaʒiini na bañaan, kə baʒənan balon, na naweek i bayeŋ biki *Katoh Kaweek ki Naʒibaʒi, na *baʒaduk balon baʒə bi, aňog baka.

2 Badeebaʒ ʒiki *banjaňan batəb bukuŋ bajukan bañaan aji Yetu anaʒa ʒi pkeʒ, kə waŋ ukyuuj kə bankeʒun bahilan kanaʒa ʒi pa.

3 Hənk, kə bado kə bamob baka awat ukalabuʒ ayoonkna mnjinʒ, ʒiki unuur udobi yob yob wal mənʒ.

4 Kə bañaan baʒum ʒi banktiinkun ʒuʒ wi banjaňan, bafiyaar ʒi Yetu. Wal mənʒ banfiyaaruŋ bti baňogan iňeen-week ŋyaas iňeen kaňeen (5000).

5 Wi unuur ujinʒun kə baweek biki *bayuday, bantohi na *bajukan Bgah bi Moyit baʒə yitiir du Yerutalem.

6 Baʒo na Anat, *naʒənan naweek, anwoon na Kayif na *Yowan na Alektandər na biki mnʒini mi *baʒənan baweek bti, ayitiir.

7 Baʒij Fimoŋ Piyeer na *Yowan ʒi kadun ki baka aʒə jun phepar baka aji : « ʒi phina kəme ʒi katim ki in ki ki najebanuŋ ŋiinʒ anʒakmuŋ? »

8 Fimoŋ Piyeer, i *Uhaaʒ wi Naʒibaʒi uneejuŋ akəʒ, kə aʒə teem baka aji : « An baweek biki nun na bantohi,

9 nadu'un nʒa *uruha ʒiki ŋdo ŋaan anʒakmuŋ bnuura, aʒə heparun jibi ŋhili hil ado jeban ŋiinʒ i.

10 Nawoon bame, an bti, na bañaan bti biki *Itrayel bandukiin kə ʒi katim ki Yetu i *Nataret ki ki ŋiinʒ annaʒun un ajebnuŋ. Yetu i napaŋun, kə Naʒibaʒi aʒə naʒana ʒi pkeʒ, ul akaan kə ŋiinʒ i akak najeb ahil anaʒ ʒi kadunan.

11 Kə ul Yetu i i Ulibra wi Naʒibaʒi ujaŋun aji :

“Awoon pnduba pi an baniw napokuŋ, pnduba mənʒan puŋ pakakuŋ aməban katoh.” ✧

12 Ul ʒaň ahilanun pbuuran bañaan. Ənhən, ʒi umundu bti Naʒibaʒi aanwul wul nin ŋaan alon kak anhilanuŋ pbuuranun. »

13 Banʒoon uruha baňonar wi bawinuŋ Fimoŋ Piyeer na *Yowan banwoon baando juk juk, jibi baktupi kə nin baanʒəp ado lənk lənk. Bayikrən wal mənʒ kə biki mənʒ babi wo bagakandər na Yetu.

14 Wi bakaan awin ŋiinʒ anjebuŋ un kə anaʒ akab ʒi baka kə baʒə waan ʒuʒ.

15 Hənk, kə bado kə bapənan baka ʒi dko di uruha, aʒə jun pʒiini bukal bukal, katen jibi bakdoli.

16 Bahepar aji : « Nbaa do do hum na bañaan biki ba? Babaan ado mlagre mnjinʒ piʒ mii mi, kə bañaan bti banfəʒun ʒi Yerutalem bamee, ŋənhilanun kapok wa.

17 Kə ŋʒə wo kado uko uwut kameeʒana kapel hənk. Nbəg baka keeri baʒaňan pʒiini na nin ŋaan alon hənkun ʒi katim ki Yetu. »

18 Wi wi banʒoon ʒi uruha baʒaan adu baka kə bakak ʒi wa, aʒə bəg baka maakan baʒaňna pʒiiniyaan na pjukan ʒi katim ki Yetu.

19 Kə Fimoŋ Piyeer na Yowan baʒə teem baka aji : « we unuurnaaniin ʒi kadun ki Naʒibaʒi ba? Ptiinka kəme ptiinkan? Uduka ʒi an!

20 Un daan ŋənhilanun kayomp na uko wi ŋwinun akuʒ atiink. »

21 Bakak abəg baka bnuura, aʒə wutan baka kə bayaa. Baanka uko unooranaan baka wi bañaan bti bawoon ʒi pdəman Naʒibaʒi ʒi mlagre mi bawinuŋ.

22 ŋiinʒ anjebnuŋ na mlagre un, adobi pel pel ŋʒubal iňeen ŋbaakər.

Banfiyaaruŋ baňehan Naʒibaʒi, wi bawo i ʒi mnhaj

23 Wi bawutanaaruŋ wutan Fimoŋ Piyeer na *Yowan, kə baʒə wuʒʒa, akak du batənt baka aya kakaləʒ iko bti yi *baʒənan baweek na bantohi bajakuŋ na baka.

24 Bañaan batiink baka aʒə ŋəhan Naʒibaʒi ʒi pdiim ploolan aji : « Ajuŋun, iwi ipaʒun baʒi, mboʒ, na bdək na iko bti inwoon da!

25 Iwi itëpnañ ti Uhaaşu aţup ti mntum mi
*Dayit ateemun nalemparu wi ajakuñ aji :
“We ukaañ kē bañaañ biki ntaak babubara
şinţar

kē bañaañ bti babubara añaat anooran
nleef?

26 We ukaañ kē başih biki mboş bakbo-
mandēr ugut,

kē baweek batiinkar aji bagut na *Yawe
Nawat Kabuka na Krittü i akëruñ?”

27 Aa wo! Herod na Pont *Pilat bayitiir ti
ubeeka wi, na banwoon baanwo bayuday,
na *bayuday, anaţara Yetu nalemparu nay-
imanaan, i idatuñ aji awo Krittü.

28 Bado hënk iko yi bti ti mnhina mi nu na
jibi ijakuñ iluñ kadolana.

29 Ajugun, hënkun, watan kabaţ ti kabëgare
ki baka işë itenun un balemparu, ndo kaţup
Uţup wi nu na mntëñ mnweek.

30 Taran kañen ki nu ijeban bañaañ, ido
mlagre na iko iñoñarënaan ti katim ki Yetu,
Nalemparu Nayimanaan. »

31 Wi bañehanun Naşibaţi aba, kē dko di
bawoon daşë şinţar kē *Uhaaş wi Naşibaţi
uşë neej ti baka bti kē bakţup Uţup wi
Naşibaţi na mntëñ.

Banfiyaarun baţok iko yi bakaañ bti

32 Banfiyaarun bti bakak hënkun awo
uşal na uhaaş uloolan. Kē nin alon aanji şal
şal, kaji nji aloolan dkaañ wi, kēme wundu.
Baji banaakrën bka bi baka bti.

33 Phina pweek pawinanaa, wi *ban-
jañan baktiiniyaanun pnaţa ti pkeţ pi Yetu
Ajugun, kē bnuura bweek bi Naşibaţi batum
ti bukal bti.

34 Nin alon ti baka aanwinana winana
bwaan. Bankaan mboş kēme itoh baji
bawaap ya kaţij itaka yun

35 kabi wul banjañan. Baji bafaş itaka
andoli ayeenk kafah kanliñun na kanuma
ki nul.

36-37 Kē hënk di Yotef, ñiint alon i pşini pi
Lewi, anwoonun unjiw wi Kiprut, i ban-
jañan bajaañ bado Barnabat (uwoon ñaan
anjaañ atëñtën) kē aşë ka tfa uţeeh ulon.
Awaap wa aţij itaka abi awul banjañan.

5

Ananiyat na Tafira

1 Kē ñiint alon i bajaañ bado Ananiyat
na Tafira aharul başë waap mboş mnlon,
atiinkar,

2 amen itaka ilon, aşë tij indukiin, awul
*banjañan.

3 Kē Fimon Piyeer aşë hepara aji : «
Ananiyat, we ukaañ kē *Tatana aneeju
uhaaş, kē ido la pguur *Uhaaş wi Naşibaţi,
ajej itaka ilon ti yi iwaapnun mboş, amen?»

4 Ihilan lah, kawut pwaap mboş mënt,
kēme kajej itaka yi iwaapnun ma bti,
kadolna uko wi inumiin? Hum di di uşal
wañ udoli do, adoo neej ti iwi ba? Mënt
bañaañ biki ikdoon na pguur hënk, Naşibaţi
a. »

5 Wi Ananiyat atiinkan tiink uko wañ,
aşë jot ti dko mënt, abi keţ keţ, kē bañaañ
bantiinkun uko wañ bti balënk maakan.

6 Baţaşa babi, abooţan puum apënan aya
amoy.

7 Uko ji nwoori nwajanţ uţëpi, ahar
Ananiyat kē aşë bi aneej bē aamme uko
unţëpun.

8 Kē Fimon Piyeer aşë du'a aji na a : «
Tupaan! Preeş pi, pi pi nawaaparun mboş
i? » Kē ateema aji : « Aa, preeş pañ pa. »

9 Kē Fimon Piyeer aşë kak aji na a : «
Nabaa şal şal hum adoo ji naguur Uhaaş wi
Naşibaţi ba? Tenan, banyaañ amoy ayinu
banaţun ti plëman hënk, bakak ańooţu, kaya
kamoy. »

10 Ti dko mënt, kē abi jot jot ti ihoţ yi
Fimon Piyeer aşë ba. Wi baţaşa baneejun,
baţënka kē akeţi akak ańooţa pya kamoy du
kañog ayinul.

11 Palënk pweek paneej banfiyaarun bti,
aţu na bañaañ bti bantiinkun uko unţëpun.

Banjañan bajeban bañaañ batum

12 *Banjañan bado wal mënt mlagre na
iko iñoñarënaan itum ti ptoof pi bañaañ. Ban-
fiyaarun baji bayitiir bti du uşala wi ba-
jaañ bado Uşala wi *Falomon.

13 Nin alon aanji ñoom pnaakiir na baka,
aşë maganaara baka.

14 Kē pntuk pankdëmun dëm pya pi biint
na baat pafiyaar Ajugun abot abi ahoţana ti
baka.

15 Bado kak kak aji bapënan bamaakal
ti igah, kaţu baka ti ilişa kēme ijiñ, Fimon

Piyeer wal wi aktëpup ulimënt wi nul uban alon ti baka.

¹⁶ Pntuk pi bañaan paji pañaana kak nbeeka nanñogun Yerutalem, katij bamaakal na biki nntaayi nkyewlënu, kë bukal bti bajebi.

Bahajan Banjañan

¹⁷ Kë *naših i bañan na batëntul – bukal biki bajaan bado pntuk pi *bataduk – baše kuj *banjañan maakan, anañara baka

¹⁸ Bado kë bamob baka, awat ukalabuš.

¹⁹ Kë na utejan mënñan, *uwanjut wi Ajugun uše bi, ahaabëš ilëman yi ukalabuš apënan baka aše ji na baka :

²⁰ « Nayaan *Katoh Kaweek ki Našibați nado kaup uup wi ubida uhalu. »

²¹ Banjañan batiink uwanjut wun, kë wi unuur ujintañ jint, kë baše ya Katoh ki Našibați, ašo ajukan. Naših i bañan na batëntul bado kë badu *uruha uweek wi biki *Itrayel, wi bajaan bado Pntuk pi bawayëš bup *bayuday aše yil baya bañ banjañan banwoon du ukalabuš.

²² Wi bayili biki nañan naweek bayaan aban, baantënk banjañan du ukalabuš, aše kak du uruha aya kakalëš aji :

²³ « Wal wi nyaan du ukalabuš, nñenk kë udët bnuura, kë bayen banañ ti plëman. Kë wi nhabëšun bgah, aše tënk dko kë dawo djint. »

²⁴ Wi naweek i bayen biki Katoh Kaweek ki Našibați na bañan baweek batiinkun uko wañ, bañonar, aše la na nšal uko untepu.

²⁵ Wal mënt, kë ñiint alon aše bi aji na baka : « Natenan! Biint biki nawatun ukalabuš, buk bukundi, ajukan bañaan du Katoh ki Našibați. »

²⁶ Kë naweek i bayen biki Katoh ki Našibați aše tool, na bangoli biki nul ayaarad banjañan. Baando btam na baka, tiki bañ pntuk pi bañaan pun, pabi patap baka mnlaak.

²⁷ Kë bañ baka, aneejan du uruha. Naših i bañan kë aše hepar baka aji :

²⁸ « Nënneenan neenan pjukan katim kan i? Kë Yerutalem bti daše bi kak kak ti bgah bi nan, nañal kataparun pkeñ pi ñiint i. »

²⁹ Kë Fimon Piyeer na banjañan bantukiin baše teem aji : « Nwo i kaşaš Našibați, mënt bañaan biki nwoon kaşaš.

³⁰ Našibați i bañun apënan ti pkeñ Yetu i nadolon kë bafni, wi napanulun ti krut.

³¹ Ul i i Našibați adëmanun ti kadeenu ki nul, awoona Naših akuñ awo *Nabuuran Bañaan, bayuday bahilna bañelëš nñida, ipekadu ibot ipën ti baka.

³² Nwoon banktupun uko untepu, un, na *Uhaaş wi Našibați, unwoon uko wi Našibați awulun bankntaşulun. »

³³ Wi bantoon *uruha batiinkun uko wañ, badeebañ maakan, aše ji bado bafni banjañan.

³⁴ Kë ñiint alon i bajaan bado Gamaliyel aše naña ti uruha. Awo *nafaritay *najukan Bgah, i bañaan bamaganun bnuura. Aji na baka bapënan banjañan bdig btiinku,

³⁵ aše tup na baka aji : « An bañaan biki *Itrayel nalipariin ti uko wi nañalun pdo bañaan biki.

³⁶ Du nnuur nundu, nwina win, kë Tewdat awuji, ahomp na dko aji awo ñaan naweek, kë bañaan banñoganun iñeen-week nyaaš nbaakër (400) başaša. Ul ti uleeful kë bafni, kë banktaşulun bawayšeri, nin ukoolan uunduka.

³⁷ Kë nawo *Yudañ i *Galilay akak abi, ti wal wi mnfën mi bañaan akuña pntuk ; ul kak aketi, kë başaşarul bti bawayšeri.

³⁸ Ukaan kë njakan napënan iñen ti bañaan biki, nawut baka baya! Woli ulemp wi baka na nšal ni baka nawo ni bañaan bajen naluñ kaba'aara bdidi na ;

³⁹ naşale wo ni Našibați, naankluñ kahilan pñenan na. Naşaafaraan kala pgut na Našibați de. »

⁴⁰ Bantoon uruha, kë batiink uup wi Gamaliyel. Bado kë badu banjañan, ado kë bakob baka itintël, aše ji na baka bañañna pñiinyaan katim ki Yetu, abaa wutan baka kë bayaa.

⁴¹ Banjañan bapën ti uruha, aše lilan maakan jibi Našibați awinun aji bataan na phaj ti katim ki Yetu.

⁴² Unuur unjinti, du Katoh Kaweek ki Našibați këme du itoh yi bañaan, baji bajukanaara jukan, kakuñ kaup *Uup Ulil Unuura unyuun kë Yetu awoon Krittü.

6

Banfiyaaruṅ badat bañaan paaj na alon bado kaṭēnk banjañan

¹ Wal mēntan bañaan banfiyaaruṅ Yetu batuma tum pya. *Bayuday banjaan baṭiini *ugrek, banaṭa njom na banjaan baṭiini uṭup uhebērē, ṭiki baji baṭilma unuur undoli baat banketandēnuṅ bayin baka ṭi wal wi pfah uko ude.

² Kē *banjañan iñeen na batēb baṣē du banfiyaaruṅ bti aji na baka : « Un nḡenwo i kaduk ulemp wi pjukan Uṭup wi Naṣibaṭi, kabi pfaaṣ uko ude.

³ An bayiṭun, nadatan ṭi an bañaan paaj na alon banwoon batool ṭi kēṣ ki an bti, bantumuṅ na *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi na uṣal untuṅa, nṭu baka ṭi ulemp mēntan.

⁴ Un nṣē nbi nḡduka duka ṭi pñehan Naṣibaṭi, na ulemp wi pjukan Uṭup wi nul. »

⁵ Banfiyaaruṅ bti badinan uko wi banjañan bajakuṅ: Kē badat Fefan anfiyaari Ajugun maakan akuṭ atum na Uhaaṣ wi Naṣibaṭi, na Filip, na Prokoor, na Nikanoor, na Timon, na Parmenaṭ, na Nikola (ankakuṅ nayuday, awo i ubeeka wi Antiyoka)

⁶ Baṭij baka ṭi kadun ki banjañan, kē bañehandēr baka Naṣibaṭi abot apaf baka iñen ṭi ikow.

⁷ Uṭup wi Naṣibaṭi umeetana meetana pya, banfiyaaruṅ ṭi Yeruṭalem kē baktuma tum pya, kē batum ṭi baṭenjan badoo kak aṭaṣ bgah bi Yetu.

Bamob Fefan

⁸ Fefan antumi na bnuura bi Naṣibaṭi na mnhina mi Naṣibaṭi aji do iko iñonjarēnaan na mlagre mnweek ṭi bañaan.

⁹ Kē ṭi wal mēnt bañaan balon biki *katoh kañehanaani ki bayuday ki bajaan bado ki « Bajuur ṭi Ulemp biki Bawutanuṅ » baneej blaṭar na Fefan. ṭi bañaan bakan mēntan balon bawo biki Kuren, kē balon bawo biki Alektandriya, balon kē bawo biki Filitiya kē balon bawo biki Atiya.

¹⁰ ṭi blaṭar bi baka baanhilan apēnan uṭup ujint uṭool wi Fefan, ṭiki aṭiini na uṣal untuṅa wi *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uwululuṅ.

✧ 7:3 Ujuni 12.1. ✧ 7:7 Ujuni 15.13-14.

¹¹ Ukaan kē baluk bañaan balon, kē baji : « Nṭiink nṭiint i, kē akṭup uko uwuṭaan ṭi *Bgah bi Moyit na ṭi Naṣibaṭi. »

¹² Baya awuuk bañaan bti, na bantohi na *bajukan Bgah bi Moyit, kē badēpa ṭi Fefan amob ayaanaan du *uruha.

¹³ Baṭij bañaan balon, kē badaar aji bawoon bamaar, aṣē ji : « Nṭiint annaṭuṅ i aji ṭupa ṭup buṭaan ṭi uko wi *dko dyimanaan di, na ṭi Bgah bi Moyit.

¹⁴ Nṭiinka kē aji Yetu i *Nataret i aluṅ kafom dko di, kabot kaṭēṭ udolade wi *Moyit awuluṅ un. »

¹⁵ Bañaan bti banwoon ṭi uruha bajabana kēṣ, aṣē win kaara di nul kē dajeeh ji di *uwanjut.

7

Fefan aṭiini ṭi kadun ki uruha

¹ Kē *naṣih i baṭenjan aṣē hepar Fefan aji : « Uko wi baṭupuṅ ṭi iwi uwoha manjoonan i? »

² Kē Fefan aṣē teem aji : « An batēnt naan na baṣin naan, natiinkan. *Abraham ateemun awo ṭfa du utaak wi Metopotamiya, ji abi ado kafēṭ du ubeeka wi Haran. Naṣibaṭi i mndēm apēn awinana da ṭi kadunul,

³ aji na a : “Dukan utaak wi nu, na biki katohu, iya utaak wi nji kaluṅ kayuuju.”✧

⁴ Wi wi Abraham apēnuṅ du utaak wi bakaldeyen, aya afēṭ du Haran. Kē dul di Naṣibaṭi adolnuluṅ, wal wi aṣin aneemuṅ, kē apēn abi ṭi utaak wi nafēṭuṅ nṭa wi.

⁵ Aanwula nin ufēṭ, nin dko dpaf kahoṭ du utaak mēnt, aṣē hoṅa aji aluṅ kawo ajug utaak mēnt ul na pntaali pi nul. Wal wi Naṣibaṭi akdoon kahon mēnt, Abraham ahum aandobi buk.

⁶ Kē hēnk di di Naṣibaṭi aṭiiniṅ aji : “Pntaali pi nul paluṅ kaya pyaanṭ, baluṅ ka juuknṭēn pa ṭi ulemp, kahajan pa nṣubal iñeen week nbaakēr (400).

⁷ Kē nji Naṣibaṭi nṣē luṅ kawayēṣ bubuk utaak unṭuṅ baka ṭi pjuuk, ṭi buṭaan bi badoon. Waṅ uṭēple, bapēn da kabi kadēmanaan ṭi utaak wi nhoṅiṅ wi.”✧

⁸ Wal mēntan wi wi adoluṅ *bhonjar bi na Abraham, aṭenanaan ba pwala *katēmp,

ukaanj kē wi abukunj *Itaak, kē awalana katēmp wi akaanj nnuur bakrenj. Kē hēnk di di *Itaak adolanj wi abiiñ abuk *Yakob, kē Yakob adola hanj na babakul banwoonj bateemun iñeen na batēb bammeetaniiñ*.

⁹ « Bateemun bammeetaniiñ bakuj *Yotef aṭa baka wal mēntj ašē waapa, kē bannugulunj baya na a Ejiptu. Kē Našibaṭi ašē wo na a.

¹⁰ Apēnana ṭi unoor wi nul bti, ašē ṭena kē awo na ušal unṭuṇa, abot adola kē atiinkana du Farawuna naših i Ejiptu. Farawuna adola kē awo nanṭuṇa i Ejiptu bti na i katoḥ ki nul bti.

¹¹ Wal mēntan, kē ubon uweek ušē wo ṭi Ejiptu bti na ṭi utaak wi *Kanaan ; bañaan kē banoor maakan, kē bateemun baankak aka uko ude.

¹² Wi Yakob atiinkunj kē bajj uko ude uwo du Ejiptu, ašē yil da uyaaš uteek, bateemun.

¹³ Uyaaš utēbantēn, wi bakakunj, kē *Yotef abi meeṭana ṭi babak ašin. Hēnk, kē Farawuna ašē me kabuka ki Yotef.

¹⁴ Wi wi Yotef ašaanj ado kē bayaarad Yakob ašin na bayiṭul bti. Bukal bti bawo iñeen paaj na ulonj na kañeen (75).

¹⁵ Kē hēnk di Yakob ayaanj du Ejiptu, kē dul di di ayaanj akeṭna ul na bateemun bammeetaniiñ.

¹⁶ Bajej baka wal mēntj añaooṭ du ubeeka wi Tikem, aya moy du dko dlonj di Abraham abiiñ anug na itaka ṭi babak Emor du Tikem.

¹⁷ « Kē wal wi uko wi Našibaṭi ahoñunj Abraham ubanunj ṭi pdolana, pntaali pi nun paṭumi, ašē ṭuma ṭum pya ṭi Ejiptu.

¹⁸ Hēnk di naših alonj abiiñ aneejan pših, anwoonj aantēnkber atiink kē baṭiiniyaan uko wi Yotef.

¹⁹ Naših mēntj aṭu mntit mi nul bti ṭi phajan pntaali pi nun, kadoo ṭu baka bafēl bapoṭ bambaanj abuka buka bakaṭna.

²⁰ Wal mēntan wi wi *Moyit abukiin, kē Našibaṭi ašē ṇala. Aboot kli kwajanṭ du katoḥ baka.

²¹ Wi bašaanj añaooṭa afēl, abuk Farawuna ṇaaṭ kē ašē jeja, akuṣ ji abukul

²² Moyit ajuk bnuura pme pi bañaanj biki Ejiptu, abot awo ṇaan naweek ṭi uko wi ajaanj ado na wi ajaanj aṭup.

²³ « Wi Moyit akaanj nṣubal iñeen ṇbaakēr, kē ušal wi pya pwin bayiṭul baitrayel kē ušē bi ṭi a.

²⁴ Wi akyaanj, awin ṇiintj alonj i utaak wi Ejiptu kē akhajan ayiṭul, kē ayeenkara, afiñ ṇiintj i Ejiptu, alukandēra.

²⁵ Ašal kē bayiṭul bame kē Našibaṭi aṭēpna ṭi a, aṭij baka mbuur, kē bašē wo baammee.

²⁶ Wi unuur ujinṭun, awin baitrayel batēb kē bakgut ašē neej pwayēš ado na pkakan baka ṭi ppoolan aji na baka : “An biki, nabootunj abaa ṇom we ba?”

²⁷ Kē anwoonj ṭi phajan atēntul unj ašē wuuk Moyit aji na a : “In aṭu'iin pwo naših na nawayēš ṭi un ba?”

²⁸ Om injal kafinjen jibi ifiñun ṇiintj i Ejiptu takal?”

²⁹ Wal wi Moyit atiinkunj uko wan, ašē ṭi, aya pyaanṭ du utaak wi Madiyan, di abiiñ akaana bapoṭ biintj batēb.

³⁰ « Wi aṭoonj da, ado nṣubal iñeen ṇbaakēr, kē *uwanjut, ušē pēn awinana ṭi bdoo blonj bankyiki ṭi bgof du bnkan banñogun pnkunj pi Finayi.

³¹ Moyit añañar ṭi uko wi awinunj ašē ṇog pten bnuura, kē pdiim pi Ajugun pašē tiinkana aji :

³² “Nji dwoonj Našibaṭi i bateemu, Našibaṭi i Abraham, i Itaak na i Yakob.” Moyit alēnk wal mēntj akat kat aankak añaom pten.

³³ Kē Ajugun ašē jaka : “Wohšēn iṣapaat, dko di inaṭunj duñ dayimani.

³⁴ Aa, dwin mnhaj mi pntaali pi naan du Ejiptu, atiink mntēg mi baka, ašē wala pbuuran baka. Hēnkunj biini, dṇal kayilu du Ejiptu.”✧

³⁵ « Moyit mēntj i baitrayel babinj apok aji na a : “In aṭu'iin pwo naših na nawayēš? Ul i Našibaṭi akaanj ayil awo naših na nabuuran i baka. Našibaṭi aṭēpna ṭi uwanjut wi awinunj ṭi bgof bankyikunj ayilna a.

³⁶ Kē ul akaanj apēnan baka du Ejiptu. Ado mlagre mweek na iko iñañarēnaan du utaak mēntj, na wi bakmuurunj *bdēk bjeenkala na du bnkan, nṣubal iñeen ṇbaakēr.

³⁷ Ul Moyit ajakunj na baitrayel aji : “Našibaṭi alunj kapēnan ṭi bayiṭan naṭuparul alonj ji nji pa an.”

* 7:8 Bawoonj babak Yakob iñeen na batēb, bampaṣunj kšini ki Itrayel. ✧ 7:34 Ppēn 3.1-10.

38 Wi bateemun bayitun du bnkan ul kak abananun baka utup wi uwanjut utiiniñ na a du pnkun pi Tinayi. Aa, ul ayeenkun ntuñ nji ubida, awulun.

39 « Kë bateemun başë bi wo baandi ptiinka, apoka, ašë ñal pkak du utaak wi Ejiptu.

40 Baji na *Aaron : *“Takun başibați bankdoon kapos ti kadunun, Moyit i ampënanun un du Ejiptu, ñaan aamme jibi ațëpi.”*

41 Tuñ nnuur mënț, kë başë tak ubay, ado pa wa pgur, ašë lilandër ulemp wi iñen yi baka maakan.

42 Kë Nașibați ašë dek baka feț awut baka kë bakdëman njah ni bați, jibi *bațupar Nașibați bajakun:

“An bañaan biki *Itrayel, nji i i nafiñarun abot ado bțejan bi pntuni pi ntaam nșubal iñeen nbaakër du *pndiis i?”

43 *Kadun ki Molok nașibați i nan ki nakunijn ka, na ptu pi Refan nașibați i nan annaamun ujah yul yi națakun abot akak adëman.*

Ukaan kë nji kadolan naya pjuuk dko dlow danțepun utaak wi Babilon.”

44 « Hënkun ti uko wi *kaloona kanjaan kadiiman kë Nașibați awo da, kul ki bateemun bammeetaniin babin awoonaan du bnkan : Moyit ado kë baboman ka jibi Nașibați ajakulun, aji na a ado ka kanaam ji ki awinun.

45 Wi babak baka bayeenkun ka, ašë ya na ka aneejan du ntaak ni bayeenkun wal wi Yotuwa awoon ti pșih, wi Nașibați adookun bañaan biki ntaak mënț ti kadun ki baka. Kë kaloona mënț kawo da te wal wi *Dayit abiin aneejan pșih.

46 Dayit anjalana ti kadun ki Nașibați, ašë ñehan aji anjal pdo baniwa katoh pa a, ul Nașibați i Yakob.

47 Kë *Falomon așaan abi niwa katoh mënț.

48 « *Andëmun Maakan kë așaan awo aanji feț ti itoh yi iñen yi bañaan bajën ibomanun. Jibi *Națupar Nașibați ajakun:

49 *“Bați bawoon pbuusiin pi naan*

Kë mboș manwo di mnpafni ihoțyinaan Ajugun aji : Katoh kanaam hum ki ki nakniwnun ba,

kë tuñ dakwoon dko dnoorfënaani di naan ba?

50 *Mënț kañen ki naan kapașun iko yi bti i?” »*

51 Tefan akak aji na baka : « An batam ikow, badënët nhaaș, nadënëmi,† akuț apok *Uhaaș wi Nașibați, nawoha ji bateeman.

52 Ahon ti bațupar Nașibați i i bateeman bawoon baanhajani ba? Badoo fiñ bambiin ațup ubi wi Ñaan Natool. An nawul Ñaan Natool mënț kë bafinji.

53 An nanyeenkun Bgah bi Nașibați banțepnun ti nwanjut, napok ptaș ba. »

Batap Tefan mnlaak afin

54 Wi bañaan biki *uruha bațiinkun han, ašë deebațër Tefan bnuura ado dumrën iñiin.

55 Kë Tefan ul, i *Uhaaș wi Nașibați uneejun, atum, ašë jaban keș du bați, awin pdëm pweek pi Nașibați, kë Yetu anaț ti kañen kadeenu ki Nașibați.

56 Kë aji : « Natenan dwın bați, kë bawo bhaab, kë *Abuk Ñiint ašë naț ti kadeenu ki Nașibați. »

57 Wal mënț kë başë huuran maakan anët ibaț yi baka. Wi wi bașaan adëpa ti a bukal bti,

58 apul pulan apënan ti ubeeka, ajun ptapa mnlaak. Bankntapulun mnlaak mënțan bahankan imișã yi baka națãșã alon anwoon katim ki Fawul.

59 Wi baktapulun mnlaak hënk, kë Tefan ašë ñehan Nașibați aji : « Yetu Ajugun, yeenkan uhaaș wi naan. »

60 Wi wi așaan ațup ašë huuh maakan aji : « Ajugun, kto kafën baka pjuban pi badolon pi. » Wi akjakun han ašë jëmșã.

8

1 Kë *Fawul adinan ti uko wi bafinun Tefan.

Uyaaș uteek wi bahajanun banfiyaarun

Unuur mënțan, bajun phajan maakan banfëțun Yerutalem afiyaar Yetu, kë bukal bti bawayșër ti ntaak ni *Yuda na *Famariya kë *banjañan țãñ badukiin.

† 7:51 Bapiit aji bañaan « baanwalan nhaaș na ibaț katëmp » bawo ji banwoon baanfiyaari, baanji bațiink Nașibați.

2 Bañaan balon banjaan badëman Naşibaţi k  bamoy Tefan, a e  gea  i pke ul.

3 K  *Fawul ul, a e wo  i phajan maakan pntuk pi banfiyaaru  bti, aji neej  i itoh, kamob biin  na baat kawat ukalabu .

4 K  banways eru  buku  ba e  naay na utaak, a up U up Ulil Unuura.

Filip a up U up Ulil Unuura du Famariya

5 K  Filip, aya du ubeeka ulon,  i utaak wi *Famariya, a e jun p up bañaan uko wi *Krittu.

6 Wi bañaan bti batiinku  iko i onjar naan yi Filip adolon abot awin ya, bam ban uko wi ak upu .

7 K  h nk di di  ntaayi  tum  ap nu   i bañaan biki  aneeju , awuuh maakan, ban akmu  na bankjiinku  batum k  bajebe.

8  i ubeeka m nt bañaan balilan maakan.

9  iin  alon i bajaan bado Fimon anjonu   i ubeeka m nt awo da. Ulempul uwo pdo kado dayaamu, aji do bañaan ka onar maakan. Ahomp aji awo  naa  naweek,

10 k  bañaan batum baktiinka, bampo i na baweek. Baji baji : «  iin  i awo mnhina mi Naşibaţi, mi bajaan bado mnweek. »

11 Bañaan batiinka,  iki ajon ka onar n baka na dayaamu di ajaan ado.

12 K  h nku  bañaan ba e fiyaar Filip anjaan a up *U up Ulil Unuura wi *P ih pi Naşibaţi na wi Yetu Krittu. Banfiyaaru  bti, biin  na baat, badolan *batitmu.

13 K  Fimon ul  i uleeful akak afiyaar, adolan batitmu abot abi duka duka  i p a  Filip. Wi awinu  iko i onjar naan na iko yi mnhina inkdolaniin, a onari.

14 Wi *banja an du Yerutalem batiinku  k  baji bañaan biki Famariya bayeenk U up wi Naşibaţi, bayil da *Yowan na Fimon Piyeer.

15 Wi babanu , ba ehan Naşibaţi pa banfiyaaru , *Uhaa  wi Naşibaţi uhilna uwala  i baka,

16  iki uundobi wala  i nin alon  i baka. Badolan  a  batitmu  i katim ki Yetu Ajuun.

* 8:27  i ugrek awo  naa  i baka un, baji baka  wal m nt banjaan balempar na ih  naa . Anka aniin aanhil pkak  i bgah bi bayuday.

17 Wi wi Fimon Piyeer na Yowan ba aan apaf baka i en  i ikow, k  Uhaa  wi Naşibaţi uwala  i ba amari.

18 Wi Fimon a aan awin k  Naşibaţi awul Uhaa  wi nul bañaan wi banja an bapafu  baka i en, a ij itaka a e ji na baka :

19 « Na enaan nji kak phina m nt nkak nhilna  naa  i nji mpafu  i en, ayeenk Uhaa  wi Naşibaţi. »

20 K  Fimon Piyeer a e teema aji : «   pan iya ike  du, iwi na itaka yi nu, wi i alu  aji ihilan kanug na itaka uko wi Naşibaţi ajaan a en  en.

21 Iinka nin kafah  i uko unke epu   i, uhaa  wi nu uunjint  i kadun ki Naşibaţi.

22  a aan mn ot mi nu, i ehan Ajugun : Ahinan kalu  kamiiru u al uwu aan umbiin  i iwi wu .

23 Dwin k  iwo na bkujar na uhaa  wi bu aan aku  ahot  i pekadu! »

24 K  Fimon a e ji na bi Fimon Piyeer na Yowan : « Na ehand raan Ajugun an  i  leefan, iko yi najaku  ya  iwutna kaban n. »

25 Wi Fimon Piyeer na Yowan ba upu  uko wi bameen  i Ajugun, wi baktupu  u up wi nul, a e kak Yerutalem.  i bgah, ba up U up Ulil Unuura  i  f t  tum  i Famariya.

Filip na namali i na ih  naa  i Itiyopiya

26 *Uwanjut wi Naşibaţi u iini na Filip, aji na a : « Yaan umba  wi btamma u, du bgah banjaan bawoona Yerutalem kawala Gata, nin alon aanwo  i ba »

27 K  Filip a e tool. Wi wi ayitu  na  iin  alon i Itiyopiya anwoon namali i Kandaki na ih  naa  i utaak m nt*. Niin  m nt awoona Yerutalem di ayaan pyaan  pi pd man Naşibaţi,

28 a i . A o  i ukaaru wi nul wi  mp l nt  akpulu  a e leyir uko wi Itayi *Na upar Naşibaţi apiit .

29 *Uhaa  wi Naşibaţi k  u e ji na Filip : « Yaan imob ukaaru wundu. »

30 K  Filip a i, a og wa, a e tiink namali k  akleyir uko wi Itayi Na upar Naşibaţi apiit , a e hepara : « Imeha uko wi ikleyiru  h nk i? »

31 Kë aşë teema aji : « Dbaa do do hum kado kame, woli baampibanaan wa. » Wi wi aşaan ado kë Filip apaya ti ukaaru afo, añoga.

32 Dko di Ulibra wi Naşibaţi di akleyiirun dii di, daji :

« *Ji unkaneel wi bakñooţuŋ pya kafin*
Ji unkaneel umpoţi  i kadun ki napuunk
wa,†
H nk di di ajaan ayompan mntum.

33 *Baneenana unwoon wi nul,  i pwalan*
bkowul.

Ubida wi nul up n  i umundu wi
In aklun kakakal ş pntaali pi nul? »

34 K  namali aş  hepar Filip aji : « Dkooţu kooţ  upaan  naan i Na upar Naşibaţi a iiniyaanun h nk? Ul  i uleeful a k me alon? »

35 K  Filip aş    pna  i umpiitun wun, a upa *U up Ulil Unuura wi Yetu.

36 Wi bakyaan na bgah, aş  ban  i dko di meel, k  namali aş  ji na a : « Meel mii mi, we uneenanun ndolan *batitmu ba? » [

37 Filip aji : « Woli ifiyaar na uhaaş wi nu bti, ihilan kayeenk batitmu. » K  namali aş  teem aji : « Aa, dfiyaar k  Yetu *Krittu awo abuk Naşibaţi. »]

38 Namali ado k  banaţan ukaaru, k  bawala bukal bat b bti  i meel, k  Filip adola batitmu.

39 Wi bap nun  i meel, k  Uhaaş wi Ajugun uş  jej Filip, k  namali aankak awina. Namali aya na bgahul alilan maakan.

40 K  ul Filip, aş  winana du ubeeka wi A ot aş   up U up Ulil Unuura  i  beeka bti  i a  pnun te adoo ban wi Kay araya.

9

Fawul afiyaar h nkun Yetu Krittu

1 Wal m n an, k  *Fawul aş  bi duka duka  i pb g ba aşar Yetu, abot ala pfin baka.

2 Aya ahepar *naşih i ba en n k  awula uworda umpiitun pa baweek biki *katoh ka ehanaani du Damat. Fawul anjal kaya ka  nk ba aş bgah bi Yetu du Damat, biint k me baa , kamob baka ka oo  Yerutalem.

3 Wi akyaan  i bgah ado ten Damat,  i dko m n  bjeehi bweek banwoonun ba i k  baş  mara mara agura, ajeehana.

4 K  aş  jot  i mboş aş  tiink pdiim plon k  pakjaka aji : « Fawul, Fawul, we ukaan k  ikhajanaan ba? »

5 Fawul k  aş  hepar aji : « Iwi in ula ba, Ajugun? » K  aş  teema aji : « Nji Yetu a, ikhajanun.

6 K  nş  ji ina a, ineej ubeeka baya ka upu uko wi iwoon kado. »

7 Bangakand run bayaaş na a bana , baanhilan b up  iki bal nk maakan : baji batiink pdiim, b  baanji bawin nin  naan alon.

8 Fawul ana a  i mboş ahaab ş k ş aş  wo aankak awin nin ukoolan, bat n ul ba ijana  ijan aneejanaan Damat,

9 k  a o da  nuur  wajan  aandee, aandaani aku  aduka nakuul.

10 K  uş  ka  iint alon na aşar Yetu i bajaan bado Ananiyat anwoon du Damat. Aka mnwin, awin Ajugun, k  aji na a : « Ananiyat! » k  ahepni'a aji :

11 « Ajugun, nji wi. » K  Ajugun aş  ji na a « Yaan du bgah bi katim ki Bgah B ool, ihepar du katoh ki Yudat,  naan i bajaan bado Fawul, awo i utaak wi Tartut. Awo da a ehan Naşibaţi,

12 aş  ka mnwin awin,  naan alon i katim ki Ananiyat, ambiyi apafa i nen akakna ado kawin. »

13 Ananiyat ateema aji : « Ajugun, d iink k  ba aan batum bak iiniyaan bu aan bi adolon ba aan banfiyaarun du Yerutalem.

14 K   i Damat  i, *ba en n baweek bawula du Yerutalem uworda umpiitun, wi ahilni kamob ba aan bti bankd manun uko wi  u. »

15 K  Ajugun aş  jaka : « Yaani, ddat  iint m n an un, pa adol n mme ana  i banwoon baanwo bayuday,  i başih biki baka, na  i *bayuday.

16 Dlu  kadiimana bdidi naan mnhaj mi awoon i kahaj bti pa nji. »

17 K  Ananiyat aş  ya wal m n , aneej du katoh, apafa i nen aş  ji : « Fawul ayi  naan, Ajugun Yetu, amp nun  i kadunu du bgah bi i  pnun, ayilnun, ikakna ido kawin, iku  itum na *Uhaaş wi Naşibaţi. »

18  i dko m n  iko ji ipepat ikanşa  i k ş ki nul ajot, k  akak awin bnuura. Wi wi

† 8:32 Baji bapuunk  kaneel, kajej pfaal kaşirna ilaa .

anaŋiŋ ayeenk *batitmu.

¹⁹ Wi adeen, k  uleef ukak na a.

Fawul aŋup Uŋup Ulil Unuura du Damat

*Fawul aŋo na baŋaŋar Yetu biki Damat  nuur  lon.

²⁰ Aandoo kak ayoonk aŋe neej  i *katoh ka ehanaani ki bayuday aŋup aji Yetu awoon Abuk Naŋiba i.

²¹ Ba aaŋ bti banktiinkulon ba onar aŋe ji : « M nt  l  i uleeful awoon du Yerutalem ado na ba aaŋ bti bankd manuŋ Yetu m nt i? Aambi bi pmob baka ka oo  du *ba enjan baweek i? »

²² K  Fawul aŋe tamanaara taman  i pdiiman *bayuday biki Damat banwoon baanhilana pn t, k  Yetu awoon Kritt .

²³ Wi  nuur  lon  a epuŋ, k  bayuday balon baŋe tiinkar pa pfiŋ Fawul.

²⁴ K  aŋe me uko unkbomand ruŋ. Badoo kak kak aji bayen il man yi ubeeka, pnak na utejan kahilna kafi a.

²⁵ Unuur ulon na utejan baŋaŋar Yetu k  ba u'a  i pkaar pweek*, a epana  i bh r blon banwoon  i uniw, awalana uniw unfooyuŋ ubeeka. Wi wi aŋaŋ atool pya Yerutalem.

Fawul akak Yerutalem

²⁶ Wi *Fawul abanuŋ Yerutalem, ado na pnaakiir na baŋaŋar Yetu k  ba aaŋ m nt baŋe  i a,  iki baanfiyaar aji akak a aŋ Yetu na manjoonan.

²⁷ K  Barnabat aŋe yeenka wal m nt, adimana *banja an. Wi wi abaan akakal s baka jibi Fawul ayiti na Ajugun  i bgah, k  a iini na a, na jibi a upuŋ na mnt ŋ u up wi Yetu du Damat.

²⁸ Wal m nt k  aŋe bi duka duka  i p aaŋ na baka  i Yerutalem a up na mnt ŋ u up wi Ajugun.

²⁹ Aji  iini na *bayuday banja an ba up *ugrek, katen na baka, k  bukuŋ baŋe do na pba na a.

³⁰ Wi baŋaŋar Yetu bameen uko waŋ aŋe  oo a ubeeka wi Kay araya, k  dul di di bayaan adolna k  aya ubeeka wi Tartu .

³¹ Pn k pi banfiyaaruŋ Yetu pawo wal m nt  i bnuura  i u aak wi *Yuda bti,  i *Galilay na  i *Famariya. Payaha ya kadun  i p iink Ajugun. *Uhaaŋ wi Naŋiba i ut ŋ en

banfiyaaruŋ Yetu, k  baktiink Ajugun, abot atuma tum na  nuur nuur.

Fimon Piyeer ajeban Ayne du uf t wi Luda

³² K  wal m nt, Fimon Piyeer, jibi ajaan a aaŋ na ba aaŋ, aŋe wala du banfiyaaruŋ Yetu banf tuŋ du Luda.

³³ A enk da  iint  lon i bajaan bado Ayne an akmi awo  i kaliŋa  ŋsubal bakren.

³⁴ K  Fimon Piyeer aŋe jaka : « Ayne, Yetu ajebanu, na iin iboman kaliŋa ki nu bddidi'u! » k  ana a  i dko m nt.

³⁵ Ba aaŋ bti biki Luda na biki uf t wi Faroŋ wi bawinuluŋ, aŋe fiyaar Ajugun.

Fimon Piyeer ana an Tabita  i pke  du ubeeka wi Yope

³⁶  aa   lon na aŋar Yetu i bajaan bado Tabita (katim kaŋ kawoon  i u up *ugrek Dorkat: dawoon ubata) awo du ubeeka wi Yope. Awo  aa  anjoobi bkow, aji  enka  enk bajuuk, kado bnuura.

³⁷ Amaak  i  nuur m nt ake . Wi ba owuŋ puum aŋe jej pa apayan du meet di bko duu .

³⁸ Jibi Luda da ogun na Yope, baŋaŋar Yetu k  batiink k  Fimon Piyeer awo da, aŋe yil da biint bat b aji na baka baya baji na a abi h nkuŋ.

³⁹ Ana a  i dko m nt aya na baka. Wi abanuŋ, badola k  apaya bko duu . Ba  bayo  bti bana   i kadunul awooni abot ayuuj imiŋa yi Tabita abiin al t wi ahojuŋ na baka.

⁴⁰ Fimon Piyeer ado k  bap nan ba aaŋ bti, aŋe  up a ehan Naŋiba i. Wi awuŋŋiin a aan na puum aŋe ji : « Tabita na iin. » Ahaab s k ŋ, k  wi awinuŋ Fimon Piyeer, aŋe na a a o.

⁴¹ Fimon Piyeer k  aŋe wula ka en a enka pna a, aŋe du ba  bayo , na banfiyaaruŋ bandukiin adiiman baka k  awo najeb.

⁴² Ba aaŋ bti  i Yope batiink uko un epuŋ, k  batum bakak afiyaar Ajugun Yetu.

⁴³ Fimon Piyeer af t du Yope ajon du uko  iint  lon nalemp injan anwoon katim ki Fimon.

10

Korneliyut awin uwanjut du Kay araya

* 9:25 Pkaar pawo kacang kaweeek. † 9:37 Wal m ntan, baji baniw itoh, kapaf, imee  ilon kawo bko duu .

1 Ñiint̃ aloñ i bajaañ bado Korneliyut, awo t̃fa du ubeeka wi Kaytaraya, awo naweek i bangoli iñeen-week du pntuk pandu'aniinj Itali.

2 Ñiint̃ añ aji dēmañ akuṭ̃ aḥiyaar̃ Naṣibaṭi ul na biki katohul bti. Aji t̃enk̃ bajuuk̃ *bayuday abot aji ñehañ Naṣibaṭi unuur undoli.

3 Unuur uloñ na pnak, kaya ñwoori ñwajant̃, Naṣibaṭi ahaab̃sã k̃eṣ̃ k̃e awin bnuura *uwanjut̃ wi Naṣibaṭi uloñ k̃e ubi aneej du katohul aṣ̃ẽ ji na a : « Korneliyut! »

4 K̃e Korneliyut̃ aṣ̃ẽ jabañ uwanjut̃ k̃eṣ̃, al̃enk̃ aṣ̃ẽ teem wa aji : « Ajugun we wa ba? » K̃e uwanjut̃ uṣ̃ẽ teema aji : « Naṣibaṭi atiink̃ pñehañ pi nu akuṭ̃ awin bnuura bi ijaañ kdo bajuuk, aant̃ilmi'u. »

5 H̃enkuñ yilañ biint̃ baloñ du Yope ido ñiint̃ anwooñ Fimoñ andu'aniinj̃ Piyeer, abi.

6 Awo nayaant̃ i ñiint̃ aloñ anwooñ Fimoñ kak aṣ̃ẽ wo nalemp̃ injan, anf̃eṭuñ du kakab̃ bd̃ek. »

7 Wi uwanjut̃ unṭiiniinj̃ na a uyahañ ya, k̃e aṣ̃ẽ du balemp̃ bat̃eb̃ biki katohul na nangoli aloñ t̃i biki aṣ̃ihuñ anfiyaaruñ Naṣibaṭi maakan, abot aji lemp̃ du uko Korneliyut.

8 Aṭup̃ baka uko unṭ̃epuñ bti aṣ̃ẽ yil baka k̃e baya Yope.

9 Wi unuur ujinṭuñ, k̃e bayili bakya na bgah, adoo ñog̃ Yope. Fimoñ Piyeer apaya wal m̃ent̃ t̃i uṣ̃añ* añehañ Naṣibaṭi, wal m̃ent̃añ unuur udiinj̃i.

10 K̃e uboñ uṣ̃ẽ de a k̃e añal̃ pde. Wi bawooñ t̃i p̃juṅa, Naṣibaṭi ahaab̃eṣ̃ã k̃eṣ̃ k̃e aṣ̃ẽ mara mara awin

11 baṭi k̃e bawo bhaab, k̃e uko uloñ uṣ̃ẽ wala t̃i mboṣ̃, unnaami kaloona kaweeek kantananiinj̃ t̃i imbiint̃ ibaak̃er.

12 Ñntaam̃ ñi katoh na ñi uṭeeh̃ bti, ñankpuliinj̃ na ñankyiṭuñ, ñawo t̃i ka meet̃.

13 K̃e aṣ̃ẽ tiink̃ p̃diim̃ ploñ k̃e pakjaka aji : « Fimoñ Piyeer, naṭiiñ, fiṅañ ña, ide. »

14 K̃e aṣ̃ẽ teem aji : « Ajugun, nin! Wi mbuknaaniinj̃, m̃embaañ kadeha uko wi *Bgah baneenanuñ k̃eme uko uṭop̃ uloñ. »

15 K̃e p̃diim̃ pakak̃ ajaka : « Uko wi Naṣibaṭi adinanuñ ñaañ ade, m̃ent̃ iwi iwooñ kaji uṭopi. »

16 P̃diim̃ paṭiini na a hañ ñyaaṣ̃ ñwajant̃, k̃e kako kaṣ̃ẽ puḷa, akak̃ baṭi.

17 Ahum̃ kaṣ̃al̃ uko wi Naṣibaṭi añaluñ kaṭupa, k̃e bayili biki Korneliyut̃ bankrabuñ uko Fimoñ nalemp̃ injañ baṣ̃ẽ wuj̃ t̃i pl̃eman.

18 Bahuurañ kameena me Fimoñ andu'aniinj̃ Piyeer awoha nayaant̃ i katoh m̃ent̃.

19 Fimoñ Piyeer ahum̃ kaṣ̃al̃ uko wi awinuñ, k̃e *Uhaaṣ̃ wi Naṣibaṭi uṣ̃ẽ ji na a : « Biint̃ bawajant̃ buk̃ bukuñ ala'u. »

20 Waliiñ h̃enkuñ igakand̃er na baka naya, iṣ̃ẽ iwut̃ kaṭaaf̃ nin ukoolan, t̃iki ñji d̃yiluñ baka.

21 K̃e Fimoñ Piyeer awala ayit na bañaañ m̃ent̃an. Aji na baka : « Ñji wi. Dwooñ ñaañ i naklaañ. We uṭijanañ? »

22 Bateema aji : « Naweek i bangoli, Korneliyut, ñaañ naṭool, anfiyaaruñ Naṣibaṭi, k̃e bayuday bti bamagana, ayiluñ un. Uwanjut̃ wi Naṣibaṭi uloñ ujakuṅ na a aji awo kadu'u du katohul katiinku iṭupa uko wi iwooñ kaṭupa. »

23 Fimoñ Piyeer aneejañ baka t̃i katohul, ado baka k̃e bawo bayaañ biki nul.

Wi nfa mambanuñ, k̃e Fimoñ Piyeer aṣ̃ẽ gakand̃er na baka, ul na bañaañ baloñ biki Yope banfiyaaruñ Yetu.

24 Abañ Kaytaraya na baka t̃i unuur ut̃ebant̃en. Korneliyut̃ adu bayiṭul na banohul biki kaṭeb̃, k̃e baṭo pyoonk̃ baka.

25 Wi Fimoñ Piyeer abanuñ t̃i katoh, Korneliyut̃ k̃e aṣ̃ẽ naṭa t̃i dko m̃ent̃ aya ayit na a, ajot̃ t̃i ihoṭul, ad̃emana.

26 Fimoñ Piyeer ajaka : « Naṭiiñ » aṣ̃ẽ t̃enka k̃e anaṭaa, abaa ji na a : « Ñji dwo ñaañ naj̃eñ ji iwi. »

27 Aṭiini na a, aṣ̃ẽ neej, awin bañaañ baṭum̃ banṭooñ aṣ̃ẽ ji na baka :

28 « Name k̃e p̃naakiir na banwooñ baanwo bayuday, k̃eme p̃to na baka p̃aneenañ t̃i ñja bayuday. » K̃e Naṣibaṭi aṣ̃ẽ dol̃eñ ñji t̃i uleef̃ wi naan, k̃e nyikr̃eñ k̃e p̃naakiir na ñaañ anwooñ aanwo nayuday paanwuṭi.

29 Ukaañ k̃e wi idu'̃enuñ, k̃e m̃bi kabi bi, b̃e m̃ent̃aaf̃ ṭaaf̃ nin ukoolan. D̃ñal̃ h̃enkuñ kame uko wi iduurni.

* 10:9 Itoh̃ iji iwo na dko dloñ du bko duuṭ, dandaanuñ, di ñaañ ahiniinj̃ kaṭo, k̃eme kapint̃.

³⁰ Korneliyut kë aşë teema aji : « Udo nnuur nwanjant, ji woori wi nji katupun na iwi hënk, kañog nwoori nwanjant ni pnak, dto añehan Naşibaţi du katoh ki naan. Kë ñaan alon anknuurun aşë mara mara apën ti kadun ki naan

³¹ ajakën : “Korneliyut, Naşibaţi atiinku akuţ aleş jibi ijaan ktënk bajuuk.

³² Yilan keeri du Yope baya bado ñiint anwoon Fimon Piyeer andu'aniin Piyeer abi ti. Awo nayaan ti katoh ki Fimon nalemp injan anfëţun du kakab bdëk.”

³³ Ti dko mënt, kë nyil kë badu'u, kë idinan abi aţënkun ti. Hënkun nto ti kadun ki Naşibaţi un bti, katiink iko bti yi Ajugun ajakun ibi itupun. »

Fimon Piyeer aţup Korneliyut na bayiţul Uţup Ulil Unuura

³⁴ Kë Fimon Piyeer aşë tiini na bañaan aji : « Dbaan ayikrën kë Naşibaţi aanji paţşër.

³⁵ Kë ti utaak undoli woli ñaan afiyaara akuţ aţaş bgahul aji wo na a.

³⁶ Awul uţup wi nul bañaan biki *Iţrayel : *Uţup Ulil Unuura wi mnjeeh ti Yetu *Kriţtu, ul anwoon Ajug bañaan bti.

³⁷ Name iko inţepun bti ti *Yuda ; ijunna *Galilay, wi *Yowan aţiiniyaanun *batitmu aba.

³⁸ Name Yetu mënt ampënnun *Nataret, nawin jibi Naşibaţi adatulun awula *Uhaaş wi nul na phina. Name kak kë añaay na dko bti ado bnuura, ajeban bañaan biki *Unţaayi Uweek uknooranun, ţiki Naşibaţi awo na a.

³⁹ Kë nja nwo bamaar biki uko wi adolon bti ti Yerutalem na utaak wi *bayuday bti. Ul, i bafinun wi bapanulun ti pmul.

⁴⁰ Ul, Naşibaţi anaţana ti pkeţ ti unuur uwajanţen aşë diimana bañaan.

⁴¹ Mënt bañaan bti bawinulun, un ţań biki Naşibaţi ajonun ndati, aji nwo bamaar, un nndaanun akuţ ade na a, wi anaţin ti pkeţ.

⁴² Kë aşë ji na un nţup bañaan uko wi nmaarun: Ul kak i i Naşibaţi adaton aji awo nawayëş bţup i bañaan bajeb na bankeţun.

⁴³ Ul kak Yetu i i *baţupar Naşibaţi bti baktiiniyaanun wi bajakun: Ñaan anfiyaarulun, ti mnhina mi Yetu mënt ipekadu yi nul iji ipën bti. »

Uhaaş wi Naşibaţi uwala ti banwoon baanwo bayuday

⁴⁴ Fimon Piyeer ahum kakakalëş iko yun, kë *Uhaaş wi Naşibaţi uşë wala ti bañaan bti banktiinkun uţup wi nul.

⁴⁵ *Bayuday banfiyaarun bańñoţanulun bañoar maakan, wi bawinun kë Naşibaţi adoo ţen banwoon baanwo bayuday Uhaaş wi nul, ţiki

⁴⁶ batiink baka, kë baktup nţup nmpaţi akuţ adëman Naşibaţi. Fimon Piyeer akak aţiini na baka aji :

⁴⁷ « Ñaan alon akak ahinan kaneenan bado bañaan biki *batitmu i? Bukal banyeenkun Uhaaş wi Naşibaţi ji nja. »

⁴⁸ Piyeer ado kë bado baka batitmu ti katim ki Yetu, kë bañaan bakak añehana aji aţo da nnuur nlon.

11

Fimon Piyeer akakalëş biki Yerutalem uko wi awinun

¹ *Banjańan na banfiyaarun Yetu bti banwoon ti *Yuda batiink kë banwoon baanwo bayuday badoo kak afiyaar Uţup wi Naşibaţi.

² Wi Fimon Piyeer akakun ubeeka wi Yerutalem, *bayuday banfiyaarun kë başë noman na a aji :

³ « Ibaa do do hum adoo neej ti itoh yi banwoon baanwo bayuday, ade na baka ba? »

⁴ Kë Fimon Piyeer aşë jun pkakalëş baka bnuura iko jibi itëparun du ujuni.

⁵ « Dbi wo du ubeeka wi Yope añehan Naşibaţi, kë aşë haabşaan këş kë nwin uko ulon kë uwalnaana baţi, uwo wo ji kaloona kawee kantananin ti imbiint ibaakër, kë kabi awala aban ti nji.

⁶ Djaban ka këş, aşë win ti ka meet nntaam ni katoh na ni uţëeh bti, njanjaan nrapula na njanjaan nrayiţ,

⁷ aşë tiink pdiim plon kë pakji na nji : “Fimon Piyeer, naţin, finan na, ide!”

⁸ Kë nteem pa aji : “Ajugun, nin! Wi mbuknaaniin, uko wi bgah baneenanun këme uko uţop ulon uumbaan kaneejarën mntum.”

9 Kë pdiim pakak apëenna baṭi aji : “Uko wi Naṣibaṭi adinanuṅ pde, mēntṅ iwi iwoon kaji uṭopi.”

10 Udo haṅ nyaas ṅwajanṭ, kē iko bti iṣē kak baṭi.

11 Ṭi dko mēntṅ, kē biintṅ bawajanṭ baloṅ biki bayilnuṅ ubeeka wi Kayṭaraya baṣē ban ṭi katoh ki ṅwoonṅ.

12 *Uhaas wi Naṣibaṭi kē uṣē jakēn wutan kaṭaaf nin ukoolan, yaan na baka. Baṅaaṅ banfiyaaruṅ paaj kē bagakandēr na nji kē nya du uko Korneliyut.

13 Kē aṣē kakalēṣun jibi awinari *uwanjut kē ubi aneej du katohul aṣē ji na a : “Yilan ṅaaṅ aloṅ du Yope ido Fimoṅ andu'aniin Piyeer abi ṭi,

14 aluṅ kaṭupu ṅṭup ṅankluṅ kabuuranu iwi na biki katohu.”

15 Djaka jak djun bṭup, kē Uhaas wi Naṣibaṭi uṣē wala ṭi baka jibi ubiin awala ṭi un du kateeku.

16 Kē nṣē leṣ wal mēntṅ uṭup wi Ajugun, wi abiin aṭup aji : “Yowan abattaar na meel, kē an, naṣē luṅ kayeenk *batitmu bi Uhaas wi Naṣibaṭi.”

17 Woli Naṣibaṭi aṭen baṅaaṅ biki alinan na un wi ṅkakuṅ ṭfa afiyaar Yetu *Krittu Ajugun, woon nji nandayanaan i, dhilanuṅ kaneenan Naṣibaṭi ado uko wi aṣaluṅ? »

18 Wi batiinkuṅ haṅ aṣē walan ṅhaas, adēman Naṣibaṭi aji : « Manjoonan ma keeri, banwoonṅ baanwo bayuday bahil kakak du Naṣibaṭi kakuṭ kaka ubida wi manjoonan, Naṣibaṭi aṭenuṅ baka wa. »

Kabuka ki pntuk pi banfiyaaruṅ du Antiyoka

19 Wi Fefan akeṭuṅ kē baṣē kak ahajan banfiyaaruṅ, kē bawayṣeri. Baloṅ baya ado ban utaak wi Feniti, kē baloṅ baya te unjiw wi Kipruṭ, kē baloṅ baya kak te ubeeka wi Antiyoka, aṣē jukanaara *bayuday ṭaṅ *Uṭup Ulil Unuura.

20 Kē banfiyaaruṅ baloṅ banwoonuṅ Kipruṭ na Kuren baṣē ya Antiyoka aṭup banwoonṅ baanwo bayuday kak Uṭup Ulil Unuura.

21 Mnghina mi Ajugun manṭēnk baka kē baṅaaṅ baṭum bafiyaar akuṭ akak du Ajugun.

22 Wal wi biki pntuk pi banfiyaaruṅ pi Yerutalem batiinkuṅ iko yaṅ, kē baṣē do Barnabat kē aya Antiyoka.

23 Wi abanuṅ, alilan maakan ṭiki awin bnuura bi Naṣibaṭi ṭi baṅaaṅ biki ubeeka mēntṅ aṣē ji na baka bataman ṭi pfiyaar Ajugun ṭi iṭēb yi baka.

24 Barnabat awo ṅaaṅ najoob bkow antumuṅ na *Uhaas wi Naṣibaṭi, akuṭ afiyaar Ajugun, kē baṅaaṅ baṭum bafiyaar akuṭ akak ṭi Ajugun.

25 Barnabat aya wal mēntṅ Tartut pla Fawul.

26 Wal wi awinuluṅ aṣē kak na a ṭi Antiyoka. Wi wi baṣaaṅ aṭo ṭi pntuk pi banfiyaaruṅ mēntan puṅ uṣubal upēb bukal batēb ajukan baṅaaṅ baṭum. Kē ṭi Antiyoka mēntṅ di di bajunnuṅ pdu baṭaṣar Yetu aji « baritton. »

27 Ṭi ṅnuur mēntan ṅuṅ, kē *baṭupar Naṣibaṭi baloṅ bawoona Yerutalem aya Antiyoka.

28 Aloṅ ṭi baka i katim ki Agabut, i Uhaas wi Naṣibaṭi uneejuṅ kē aṣē naṭa, aṭup baka aji ubon uweek uluṅ kawo ṭi umundu bti (kē wul ubiin awoha ṭi wal wi pṣih pi Klodiyut).

29 Wal mēntan kē baṭaṣar Yetu biki Antiyoka baṣē tiinkar aji andoluṅ awul uko wi ahilanuṅ kaṭēnkna banfiyaaruṅ biki utaak wi Yuda.

30 Kē hēnk di di badoluṅ, Barnabat na *Fawul kē baya wul baweeek biki pntuk pi banfiyaaruṅ itaka yi bajuntuṅ.

12

Herod Naṣih ahajan banfiyaaruṅ Yetu

1 Wal mēntṅ *Herod naṣih akak ṭi phajan banfiyaaruṅ Yetu baloṅ.

2 Ado kē bafinṅ *Yakob naweeek *Yowan na kakej.

3 Wi awinuṅ kē waṅ ulil *bayuday aṣē taman, ado kē bamob Fimoṅ Piyeer (uwo ṭi wal wi *ufettu wi ipoom indaṭ).

4 Wi amobuṅ Fimoṅ Piyeer, ado kē bawata ukalabuṣ aṣē ṭu bangoli, kē baji baluṭṣar babaakēr babaakēr pyeṅa. Aṅal karuhnaana Fimoṅ Piyeer ṭi kadun ki baṅaaṅ bti woli *ufettu wi mnjeeh uṭēpi.

⁵ Hënk, kë batuh Fimonj Piyeer ayeņa bnuura. Wal mënŋ kë banfiyaaruŋ başë ñehan maakan Naşibaŋi pa a.

⁶ Ƨi utejan unŋaanuŋ unuur wi Herod aŋuun pluŋ kado *uruha wi Fimonj Piyeer, kë awo Ƨi ptoof pi bangoli batëb aŋoyëŋ. Batana na mnkorentu, kë bayeŋ baloŋ bakak anaŋ Ƨi plëman pi ukalabuş.

⁷ Ƨi dko mënŋ, kë *uwanjuŋ wi Ajugun uşë bi, kë ukalabuş ukak ajeeh maakan. Uwanjuŋ ukob koban Fimonj Piyeer Ƨi kantaagan ahuma aşë ji na a : « Ƨaraan inaŋa! » Ƨi wal mënŋ, kë mnkorentu manşë pënna Ƨi iñen yi Fimonj Piyeer ajot.

⁸ Uwanjuŋ kë uşë ji na a : « Naŋiin ibo-mandër! » kë Fimonj Piyeer ado jibi ujakuŋ. Kë uwanjuŋ ukak ajaka : « Jegan bayeti bi nu, iŋaşën. »

⁹ Bapën Ƨi ukalabuş kë Fimonj Piyeer akŋaş uwanjuŋ aamme aji uko unktëpuŋ hënk, uwo manjoonan, aşal aji aŋaafi ŋaafi.

¹⁰ Hënk kë batëp bayeŋ bateek, aŋëp batëbantën, aşë ban du plëman pweek pntak panwujuŋ du ubeeka. Plëman pahaabş a bdiidi pa, Ƨi kadun ki baka. Bapën aŋëp na bgah bloŋ ; Ƨi dko mënŋ, kë uwanjuŋ uşë neem.

¹¹ Wal mënŋ, kë uhaaş uşë kak na Fimonj Piyeer kë aşë ji : « Dbaan ayikrën hënkun, manjoonan ma. Ajugun ayil uwanjuŋ wi nul, abuuranaan Ƨi phina pi Herod, na Ƨi iko iwuŋaan bti yi bayuday başaluŋ pdolën. »

¹² Wi Fimonj Piyeer aşalntënuŋ uko mënŋ, aşë tool aya du uko *Mariya anin Yowan andu'aniinj Markuŋ. Bañaan batum bayit da añehan Naşibaŋi.

¹³ Akob Ƨi plëman, kë nalemp ñaaŋ aloŋ andu'aniinj Rode aşë ñog, ahepar ñaan ankobuŋ.

¹⁴ Ayikrën pdiim pi Fimonj Piyeer aşë lilan maakan, aando haabëş plëman, aŋi akak meeŋ aji na bañaan: « Fimonj Piyeer a! Awoon du plëman, du bdig. »

¹⁵ Kë başë teema aji : « Iwi iyilaa » kë ul aşë mëbana Ƨi uŋup wi nul, kë başë kak ajaka : « Om uwanjuŋ wi nul wa? »

¹⁶ Wal waŋ bti, Fimonj Piyeer awo Ƨi pkob Ƨi plëman. Banfiyaaruŋ Yetu bahaabëş, awina aşë ñoŋar maakan bukal bti.

¹⁷ Anëŋ baka kañen bayompna, aşë kakalëş baka jibi Ajugun adoluŋ te kë adoo

pën du ukalabuş. Aşë ji na baka « Nayaan naŋup uko mënŋ Yakob, na banfiyaaruŋ bukundu. » Wi abaan, aşë kak aya dko dmpaŋi.

¹⁸ Wal wi unuur ujintuŋ, bangoli bañoŋar maakan aşë hepar dko di Fimonj Piyeer abaan aya ya?

¹⁹ Herod aŋu bañaan pla'a, kë nin aloŋ aanwina win. Wi aheparuŋ bayeŋ, aşë do kë bafin baka. Wi uko waŋ uŋëpuŋ, kë Herod aşë pën du utaak wi *Yuda aya ado ŋnuur ŋloŋ du ubeeka wi Kaytaraya.

Pkeŋ pi Herod Naşih

²⁰ *Herod adeebaŋër bnuura wal mënŋ bañaan biki ŋbeeka ŋi Tir na Fidoŋ, kë başë tiinkar aji baya kawina. Bajunna aŋiini na Blattut, nalempar Herod aloŋ i ahaŋuŋ, awat Ƨi ppoolan na a. Wi babaan aşë ya du Herod, akooŋa aba na udeeb, bateer. Uko ude wi baka uji uwoona du utaak wi Herod Naşih.

²¹ Ƨi unuur wi Herod adatuŋ, ul Ƨi uleeful, awohara imişa yi pşih aŋo Ƨi pŋij pi pşih, aşë ŋiini na bañaan, jibi ajonuŋ kado.

²² Bañaan kë başë maagatëna maakan aji : « Mënŋ ñaan najën aktiiniin hënk, naşibaŋi nampoŋi a! »

²³ Ƨi dko mënŋ kë *uwanjuŋ wi Ajugun uşë koba, ŋiki aandëman Naşibaŋi. Nkuŋ ŋajota kayin, kë akeŋi.

²⁴ Kë bañaan banfiyaaruŋ Uŋup wi Naşibaŋi akuŋ atiink wa başë tuma tum pya.

²⁵ Wi bi Barnabat na *Fawul, babaan ulemp wi babiinj pdo Ƨi ubeeka wi Yeruŋalem, bapën da, aşë ya na *Yowan andu'aniinj Markuŋ.

13

Barnabat na Fawul baya kayili

¹ Du Antiyoka, uka ŋfa Ƨi pntuk pi banfiyaaruŋ, *baŋupar Naşibaŋi na *bajukan Bgah : Barnabat, Fimeyoŋ andu'aniinj najënal, Lutiyut i Kuren, Manayeen nanoh i kpoŋ i *Herod Naşih i *Galilay, na *Fawul.

² Unuur uloŋ wi bawoon Ƨi pdëman Naşibaŋi abot ayiman, *Uhaaş wi Naşibaŋi kë uşë ji na baka : « Nadatan Barnabat na Fawul babi bawo wo Ƨi ulemp ŋaŋ unkaan kë ndu baka. »

³ Wi bayimanun akuf añehan Naşibaţi, aşë paf baka iñen ti ikow, awutan baka kē bayaa.

Barnabat na Fawul başup Uşup Ulil Unuura du unjiw wi Kiprut

⁴ Jibi *Uhaaş wi Naşibaţi uyilun baka hēnk, Barnabat na *Fawul baya du ubeeka undu'aniñ Feluka, dul di di bajejnun ulantu, aya unjiw wi Kiprut.

⁵ Wi babanun ubeeka wi Falamina aşë jun pjukan Uşup wi Naşibaţi ti *itoh iñehanaani yi bayuday. Bawo na *Yowan Markut, kē aktēnk baka.

⁶ Kē wi bamuurun unjiw bti, adoo ban ubeeka wi Pafot, aşë yit da na ñaan nayaamu i bajaan bado Bar-Yetu, awo nayuday aşë ji homp kaji ul awo *Naşupar Naşibaţi.

⁷ Ñiint mēntan un awo du uko Fergiyut Pawulut nantunja i unjiw anwoon ñaan natit. Nantunja un ado kē badu Barnabat na Fawul tiki añal ptiink Uşup wi Naşibaţi.

⁸ Kē Elimaat nayaamu (hēnk dawoon katimul ti *ugrek) aşë pok uko mēnt wun, aanñal nantunja awugēş uşal.

⁹ Kē Uhaaş wi Naşibaţi uşë neej wal mēnt atum ti Fawul – i bakaan aji bado *Pawulu ; – ajaban Elimaat kēş, aşë jaka :

¹⁰ « Iwi, iwo ñaan antumun kaguuru na mnlafrēn, abuk *Untaayi Uweek! Anwoon aanñal pşep ti bgah, lum di di ibaan añañan ñañan pdo kapēnan bañaan ti bgah btool bi Ajugun ba?

¹¹ Tenan hēnkun Ajugun aşaan akobu, ikak nakuul, iinkak awin bnuur te nnuur nlon ñadoo nşep. » Ti dko mēnt, kēş kafel na Elimaat, kē akfooy na dko ala ñaan nañooşa.

¹² Nantunja i unjiw afiyaar Yetu wi awinun uko unşepun, akak añonjar maakan ti pjukan pi uko wi Ajugun.

Pawulu na Barnabat bajukan Uşup Ulil Unuura du Antiyoka di Pitidi

¹³ *Pawulu na batēntul bajej ulantu du ubeeka wi Pafot, pya ubeeka wi Perga unwoon du utaak wi Pamfili. *Yowan Markut aduk baka da awugşa akak Yerutalem.

¹⁴ Kē bukal başë juşa ti bgah bi baka. Bamuur Perga aya aban ubeeka wi Antiyoka du utaak wi Pitidi. Ti *unuur wi

pnoorfēn wi bayuday, kē başë neej du *katoth kañehanaani ašo.

¹⁵ Wi baleyiirun nlibra ni *Bgah bi Moyit, na nşup ni *başupar Naşibaţi, kē baweeek biki katoth kañehanaani başë do kē bahepar baka aji : « Batēnt naan, nakale uko uşup unhilanun katēntēn bañaan biki bti, nañog katiinkana. »

¹⁶ Pawulu kē aşë naşa, anēt baka kañen, aşë ji : « An bañaan biki *Itrayel na an bti nandēmanun Naşibaţi, natiinkan. »

¹⁷ Naşibaţi i pntaali pi nun, pi Itrayel, adat başinun, adēman pntaali pi baka, wi bawoon bayaant du utaak wi Ejiptu. Apēnan pa du Ejiptu kak ti mnhina mi nul.

¹⁸ Awo na başinun du *pndiış nşubal iñeen nbaakēr, alemp na baka.

¹⁹ Awet nraaşa paaj na ulon ti utaak wi Kanaan, ajej mboş awul babukul biki Itrayel,

²⁰ uko wan udo nşubal iñeen-week nyaaş nbaakēr na iñeen kañeen (450).

« Wi wan uşepun, kē aşë wul baka baweeek te wal wi Famiyel Naşupar Naşibaţi abiin abi.

²¹ Wi wi başaan ahepar Famiyel pka naşih, kē Naşibaţi awul baka *Fawul abuk Kit i pşini pi Benyamin, kē aşih baka nşubal iñeen nbaakēr.

²² Wi abiin apēnan Fawul, aşë tu *Dayit ti pşih. Ul Dayit mēnt, hēnk di di Naşibaţi aşiiniin uko wi nul, aji :

“Dwin ti Dayit abuk Yete, ñaan i uhaaş naan unşalun,

dme kē ahil kalun kado unşal wi naan bti.”

²³ Ti pşini pi nul pi pi Naşibaţi awulun Itrayel Yetu, *Nabuuran Bañaan, jibi abiin ahon şfa.

²⁴ Yowan, ambiin Yetu uteek, ajukan ti Itrayel bti pwut pjuban na pyeenk *batitmu.

²⁵ Yowan ji abi ado kaba ulemp wi nul, aji na baka : “Naşal aji dwo in ba? Nji mēnwō ñaan i naşalun aji dwo, natenan, alon alun kabi ti kafet ki naan, i mpoşun maakan pşup kafēnēşa işapaat.”

²⁶ « An batēnt naan, an biki pntaali pi *Abraham na an bti, nandēmanun Naşibaţi : nja biki Naşibaţi awulun uşup wi mbuur.

²⁷ Bañaan banfētun du Yerutalem na baweeek biki baka, baamme kē Yetu awoon

Nabuuran Bañaan. Kë baankak ate n̄tup n̄i baɕupar Naŕibaɕi n̄i bajaan bapiban baka ɕi unuur undoli wi pnoorfën, aŕe baañŕaan pdo jibi ujakun wi baɕuun pbi kafin Yetu.

²⁸ Baanka uko utapara aŕe ji na *Pilata ado bafina.

²⁹ Wi baɕepanun iko bti impiitaniin ɕi a, bawalana ɕi kruk, ahetana du bhër.

³⁰ Kë Naŕibaɕi aŕe naɕana ɕi pkeɕ.

³¹ Yetu ado n̄nuur n̄tum n̄i ajaki pën kawinana ɕi bañaan bangakandërun na a undimaan, du utaak wi *Galilay te du ubeeka wi Yerutalem ; kë bukuñ mënɕan bawoon hënkuñ bamaar biki nul ɕi bañaan biki Itrayel.

³²⁻³³ Kë un n̄ŕe bi bi p̄tijan *Uɕup Ulil Unuura : uko wi Naŕibaɕi abiiñ ahon baŕinun ɕfa ado wa hënkuñ pa nja, n̄nwoon babak baka, wi anaɕanun Yetu ɕi pkeɕ. Hënki di bapiitun ɕi ulibra wi p̄naamarën, aɕup ɕi kañaam katëbantën aji :

“Iwi iwoon Abuk naan ;

Nɕa di, dkak ŕaaŕ.” ✧

³⁴ Naŕibaɕi atar aɕup kë alun kanaɕana ɕi pkeɕ, nin aankluñ kawuta apuɕ. Aɕup aji hënki :

“Dluñ kawulan na manjoonan iko inuura inyimanun,

yi nhoñun Dayiɕ.” ✧

³⁵ Ukaan kë bapiit kak aji :

“Iinklun kawut ñaan nayimanaan i nu apuɕ.” ✧

³⁶ Dayiɕ ul ɕi wal wi nul, wi adolon unal wi Naŕibaɕi aŕe piinɕ aket, kë bamoya na baŕin kë apuɕi.

³⁷ Bë i Naŕibaɕi anaɕanun ɕi pkeɕ, aampuɕi.

³⁸ An bayiɕ naan n̄bi bi p̄ɕupan name kë Yetu akaan kë ipekadu ihil kapën. ɕi katim ki Yetu ki ki baɕupanan p̄buur ɕi ipekadu ;

³⁹ ɕi katim ki nul ki ki ñaan anhaɕun akbuurnun ɕi ipekadu bti yi *Bgah bi Moyit bawoon baanhilan aburanan.

⁴⁰ Nalipariin, uko wi baɕupar Naŕibaɕi bajakun ulun udolan, baji :

⁴¹ *“Natenan an babeeh iko, nañonjarën, naŕoŕa, naba.*

ɕiki, ɕi n̄nuur n̄i nawoon n̄i, dluñ kado uko uweek

wi nameen woli baɕup ɕup ñaan wa, aankfiyaar.” ✧

⁴² Wi Pawulu na Barnabat bakpërun ɕi katoh kañehanaani, bañaan bukuñ bakooɕ baka balun bakak, ɕi unuur wi pnoorfën unkmbiin baɕiiniyaan kak uko wi baɕupun.

⁴³ Wi bañaan bawayŕerun, baɕum ɕi baka, bayuday na balon bankakun ɕi Bgah bi Moyit, baɕaŕ Pawulu na Barnabat. Kë bukal baŕe ɕiini na baka atëñtën pa bajuɕa ɕi bnuura bi Naŕibaɕi.

Pawulu na Barnabat bajukan banwoon baanwo bayuday

⁴⁴ Wi *unuur wi pnoorfën ukaan aban, ubeeka bti ubi ayit atiink uɕup wi Ajugun.

⁴⁵ *Bayuday bakuj baka wi bawinun pntuk pi bañaan pun, aŕe laɕ uko wi *Pawulu akjakun, akak akara.

⁴⁶ Pawulu na Barnabat kë baŕe taman maakan ajukan na mntën aji : « An biki bañaan bawoon lah kajukan Uɕup wi Naŕibaɕi duna. Kë wi naŕaan apok wa, aŕal aji naantaan na pka ubida wi mn̄to, n̄wutan ɕun kaya du banwoon baanwo bayuday.

⁴⁷ Uko wan wi wi Ajugun ajakun n̄wo i kado :

“Ddolu kë iwo bjeehi bi banwoon baanwo bayuday,

ihilna iɕij umundu bti du mbuur.” ✧

⁴⁸ Wi banwoon baanwo bayuday, batiinkun uko mënɕ, balilani, abot adëman uɕup wi Ajugun. Kë biki Naŕibaɕi adatuñ bti pa ubida wi mn̄to, bafiyaari.

⁴⁹ Uɕup wi Ajugun umeetana ɕi utaak wun bti.

⁵⁰ Bayuday kë baŕe wuuk wal mënɕ baɕ bayok balon bandëmanun Naŕibaɕi, na bantohi biki ubeeka, kë baklaɕ Pawulu na Barnabat. Kë bawuuk bañaan kë bakak ahajan baka, adoo dook baka ɕi utaak.

⁵¹ Kë Pawulu na Barnabat baŕe dan danan pdëpalën ɕi ihoɕ yi baka adiimanaan udeeb wi baka, aŕe tool aya ubeeka wi Ikoniom.

⁵² Banfiyaarun biki Antiyoka kë baŕe tum wal mënɕ na mnlilan na *Uhaaŕ wi Naŕibaɕi.

14

Pawulu na Barnabat baɕup bañaan biki Ikoniom Uɕup Ulil Unuura

¹ Du ubeeka wi Ikoniom kak bi *Pawulu na Barnabat baya, aneej du *katoh kañehanaani ki bayuday aʔiiniyaan uʔup wi Naʕibaʔi bnuura, jibi babiin ado ; kē bañaan baʔum, *bayuday na banwoon baanwo bayuday, bafiyaari.

² Bayuday bampokun pfiyaar Yetu kē baʕe kak awuuk banwoon baanwo bayuday kē babot aʕoor banfiyaarun.

³ Uko mēnt uunneenan bi Pawulu na Barnabat baʔo da njuur nʔum bado kaʔup uko wi Ajugun na mntēn mi awulun baka, kē ul akak adiiman kē uʔup wi baka untaanun na bnuura bi nul uʔoonani, wi awulun baka phina pi pdo iko iñonarēnaan na mlagre.

⁴ Bañaan biki ubeeka bti bakak apaʔ, balon bawo na bayuday kē balon bawo na *banjañan.

⁵ Kē banwoon baanwo bayuday na bayuday, na bawee kiki baka baʕe tiinkar aji bahajan banjañan katap baka mnlak kafin.

⁶ Wi banjañan bameen uʕal wi baka, baʔi aya Littra na Derbe, nbeeka ni utaak wi bajaan bado Likanoya, na nʔeʔ njanogun da,

⁷ aya aʔupa ʔup da *Uʔup Ulil Unuura.

Pawulu na Barnabat baʔup Uʔup Ulil Unuura du Littra na Derbe

⁸ Niinʔ alon awo ʔfa du Littra anʔakmi ihoʔ, aji bi wo wo ʔi dko dlolan, aambaan kapoʕa, ʔiki abuka buka hañ ;

⁹ aʔo aʔiink *Pawulu. Kē Pawulu aʕe ja-bana keʕ, awin kē aʔiyaar pfiyaar panhinanun kajebana.

¹⁰ Wi wi adolon pdiim pweek adu'a aji na a : « Naʕiin inaʔ iliinʔ ʔi ihoʔ! » Kē niinʔ alut anaʔ: abi kapoʕ poʕ.

¹¹ Wi bañaan bawinun uko wi Pawulu adolon, kē baʕe huuran na uʔup wi baka wi Likanoya aji : « Baʕibaʔi biki nun bakak bañaan bajen, awala ʔi un »

¹² Wal mēnt, kē baʕe ʔu Barnabat katim ki Diya, aʕe ʔu Pawulu ki Hermet* ʔiki ul ajaan aʔupar Barnabat.

¹³ Natul i Diya, awoon alon ʔi baʕibaʔi biki baka, i kadun kawoon ʔi uneej ubeeka, aya aʔij nʔit njanñegun na itoh. Ul na pntuk pi bañaan pun banal pdo *banjañan pgr.

* **14:12** Diya na Hermet bawoon balon ʔi baʕibaʔi bampoti biki bañaan bukun. Diya awoon nawee kē Hermet aʕe ji ʔupar a.

¹⁴ Wi bi Barnabat na Pawulu batiinkun uko wi banalun kado, batow imiʕa yi baka adiimanaan kē baandii, aʕe ʔi aneej ʔi ptoof pi bañaan ahuuran aji :

¹⁵ « Babuk biinʔ we ukaan kē nakdo hēnk ba? Nwo bañaan bajen ji an! Nbi bi ʔi, pʔupan *Uʔup Ulil Unuura, napenna ʔi iko inaaʔ yi nakdolon yun, naʕe nakak du Naʕibaʔi najeb, anʔakun baʔi, aʔak mboʕ, na bdēk, na iko bti inwoon da.

¹⁶ Du kateeku, awut bañaan, andoli kē aji ʔaʕ bgah bi analun.

¹⁷ Kē aʕe wo anʔañan pdiiman baka kē awoha da, na iko inuura yi akdolon: awulan uʕubal unwoonun baʔi na nʔdeey nʔum ʔi wal wi kanjalēn, awulan uko ude, aʔu mnlilan mntum ʔi nʔhaaʕ ni nan. »

¹⁸ Baʔup anoor abaa bi hilan aneean pgr mēnt.

¹⁹ *Bayuday balon banwoonun Antiyoka di Pitidi, na Ikoniom kē baʕe bi bi, abot ado bañaan kē bakak du baka, atap Pawulu mnlak, apula, aʔel du bdiɡ bi ubeeka ʔiki baʕal aji akeʔi.

²⁰ Kē wi banfiyaarun baʕaan afooya, kē aʕe naʔa akak du ubeeka. Unuur utēbantēn ul na Barnabat kē baʕe ya Derbe.

Pawulu na Barnabat bakak Antiyoka di Firi

²¹ *Pawulu na Barnabat baʔup *Uʔup Ulil Unuura du ubeeka wi Derbe, kē bañaan baʔum baʕaʕ baka aʔiyaar Ajugun. Kē baʕe kak wal mēnt Littra, aʔepna Ikoniom, abaa ya Antiyoka di Pitidi.

²² Batēnʔen banfiyaarun, aʔu ʔi nʕal ni baka kē bawo kataman ʔi pfiyaar, abot aji na baka : « Nwo kahaj bnuura bnuura kabaa kaneej du *Pʕih pi Naʕibaʔi. »

²³ ʔi pntuk pi banfiyaarun pandoli, baji badat bantohi, kañehan Naʕibaʔi kayiman kaʕe duk baka ʔi iñen yi Ajugun, i bafiyaarun.

²⁴ Bamuur utaak wi Pitidi aʕe ban Pamfli.

²⁵ Baʔup Uʔup Ulil Unuura du Perga abaa ban du ubeeka wi Ataliya.

²⁶ Dul di di bajejnun ulantu pkak Antiyoka di Firi, dko di babiin awutanaan

baka ti iñen yi Naşibaţi, aji baya pdo ulemp wi badolun nşa hënk.

²⁷ Wi babanun Antiyoka aşë yitrën banfiyaarun bti. Başup baka jibi Naşibaţi alempun na baka, akuş aşup baka jibi ayuuji banwoon baanwo bayuday bgah bfiyaaraanuli.

²⁸ Pawulu na Barnabaat başo da ajon na banfiyaarun Yetu.

15

Pnom padëm du Antiyoka ti uko wi pwala katëmp

¹ Bañaan balon bawoona utaak wi *Yuda, abi aban Antiyoka, aşë wo ti pjukan banfiyaarun aji : « Naanhilan kabuur, woli naanya *katëmp jibi *Bgah bi Moyit jakun. »

² *Pawulu na Barnabat balaş baka, kë pnom pweek pašë wo. Bañaan kë başë tiinkar aji na Pawulu na Barnabat, na bañaan balon biki Antiyoka, baya Yerutalem, başiniyaan uko mënş na *banjañan na bantohi.

³ Kë banfiyaarun başë şenk baka ti uko uyaani bayaaş, kë bamuur Feniti na *Famariya, aşup jibi banwoon baanwo bayuday bakakun du Ajugun, uşup uhalu wan, uşu banfiyaarun bti ti mnlilan mweek.

⁴ Wi babanun Yerutalem, banfiyaarun, na banjañan na bantohi, babi akit baka, kë başë kakalëş baka jibi Naşibaţi aşëpnun ti baka, ado iko itum.

⁵ Kë balon ti pntuk pi *bafaritay banfiyaarun Yetu başë teem aji : « Bawo biki kawalan katëmp banfiyaarun banwoon baanwo bayuday, kabot kaji na baka başaş Bgah bi Moyit. »

Fimon Piyeer aşini na bañaan

⁶ *Banjañan na bantohi, kë başë yitiir pşiniyaan uko mënş.

⁷ Wi başëşërun ajon, kë Fimon Piyeer aşë naşa aji na baka : « An bayiş naan, name kë Naşibaţi adatnun undiimaan ti an, aji nşup banwoon baanwo bayuday *Uşup Ulil Unuura, batiinkna, babot bafiyaar.

⁸ Kë Naşibaţi ammeen nşal ni bañaan, aşë diimanun kë anşal banwoon baanwo bayuday, wal wi akaan awul baka *Uhaaş wi nul jibi awulun un.

⁹ Aampaşëşun nin na baka, apënan baka ipekadu, şiki bafiyaari.

¹⁰ Kë we uşaan awo hënkun pla Naşibaţi bşup pan ba? Wal wi nanşalun pkuñan bañaan başaş bgah bdaaj bi nja na bateem nja bajon bti, nwoon nşembi hinan akunş?

¹¹ Nşaa şëp şëp afiyaar aji bnuura bi Ajugun Yetu, babuuranun ji baka. »

¹² Kë bañaan bti bayomp atiink Barnabat na Pawulu, kë bakkakalëş iko iñonşarënaan na mlagre yi Naşibaţi aşëpnun ti baka ado du nşaaş ni banwoon baanwo bayuday.

¹³ Wi başiniinş adoo ba, kë *Yakob aşë yeenk, aji : « An bayiş naan, natiinkaan.

¹⁴ Fimeyonş akakalëş jibi Naşibaţi aya i şfa du banwoon baanwo bayuday, adatna ti baka bañaan bankwoonş biki nul.

¹⁵ Kë nşup ni *başupar Naşibaţi şakak ataşan na uşup wan, bapiit uko wi Naşibaţi ajakunş aji :

¹⁶ “*Dluş kakak woli iko yanş bti işëpi, pnaşan katoş ki *Dayiş kambiiş ajot;*

dluş kanaşan ka kabot kaboman ka.

¹⁷ *Hënk, bañaanş bti bandukiinş, balunş kado kala Ajugun, ënhëş, nşaaş bti, ni nji ndatuş aji şawo ni naan.*

Hënk di di Ajugun ajakunş.

¹⁸ *Ul anşupunş undiimaan, uko wi aklunş kado.” »**

¹⁹ Yakob akak ahoşalëş aji :

« Ukaanş kë nşal ti uleef naan aji nşenwo kanooran banwoon baanwo bayuday, bankakunş afiyaar Naşibaţi.

²⁰ Kë nawulën nşiiş baka, nji na baka bawut kado kade uyemaş unneenanunş, ji wi mngur ; bawut pşuban pi piinş ; bawut pde uyemaş wi nştaam nşankeşunş kë pñaaş paantula.

²¹ Bañaanş bajukan undiimaan *Bgah bi Moyit ti nşeeke bti akak aleyiir ba ti itoh iñehanaani yi bayuday, *nşnuur ni pnoorfën bti. »

Uko umpiitun pa banwoon baanwo bayuday

²² Ukaan kē *banjañan, na baweeek na banfiyaarun bti, başë wat ti ploodan, adat balon ti baka, kē bagakandër na *Pawulu na Barnabat, aya kayili du Antiyoka. Badat *Yudat, andu'aniin Bartabaat, na Filat, biint bantiinkaniin ti banfiyaarun.

²³ Bawul baka uko umpiitun aji :

« Un, banjañan, na bantohi, na batëntan bti banwoon ti, nwulan mboş, an banfiyaarun nanwoon naanwo bayuday, nanfëtun ti ubeeka wi Antiyoka, ti ntaak ni Firi na Filitiya.

²⁴ Ntiink kē baji bañaan balon biki nun babi du an, ayewlënan akuş atokan nşal na nşup ni baka. Bañaan mënt, un nşenyil baka.

²⁵ Ukaan kē nyitiir awat ti ploodan, adat bañaan balon babi du an. Bañootan Barnabat na Pawulu banwoon bañaan biki nmaganun maakan,

²⁶ biint banşuun ubida wi baka bti ti ulemp wi Yetu *Krittu Ajugun.

²⁷ Ukaan kē ndo Yudat na Filat, babi başupan bdidi baka uko wi npiitanan wi.

²⁸ Un na *Uhaaş wi Naşibaţi, ni nşenkto kanooran na nin bkun blon, woli uunwo uko wi bgah bajakun:

²⁹ Nawutan kade uyemaş wi mngur, nawutan kade nştaam nşankeşun kē pñaak paantulaa. Nawutan pşuban pi piint. Nadole haş nado bnuura. Nşeeban. »

³⁰ Bado Yudat na Filat, kē baya Antiyoka, kē baya yitrën banfiyaarun, aşë wul baka uko umpiitun.

³¹ Wi bañaan bukuş baleyiirun wa, balilani, ti uhoşan baka mntëş.

³² Yuda na Filat, bankaş awo *başupar Naşibaţi başini na banfiyaarun ajon, ahoşan baka mntëş maakan.

³³ Wi başoon da nşuur nşon, kē banfiyaarun başë nşehandër baka bayaş bnuura, aşë wutan baka kē bakak du banyilun baka. [

³⁴ Kē Filat aşë ji aduka da.]

³⁵ Pawulu na Barnabat kē başë duka nşuur nşon du Antiyoka, awo na bañaan başum ajukan abot aşup baka Uşup wi Ajugun.

Pawulu na Barnabat banom agar

³⁶ Wi nşuur nşon nşëtun, kē *Pawulu aşë ji na Barnabat: « Wulan nşak pwin banfiyaarun biki nşeeka bti ni nşëtun aşup Uşup wi Ajugun, nşen jibi baduki ado. »

³⁷ Barnabat aşal baya na *Yowan andu'aniin Markuş,

³⁸ kē Pawulu aşë pok, aji baanwo kaşija, ti ki ado bi duk baka uyaaş ulon du utaak wi Pamfili, kē aanyoonk babaañëş uko wi bakdolun.

³⁹ Kē başë nom wal mënt bnuura, adoo gar. Barnabat aya na Markuş, kē bajëş ulantu aya unjiw wi Kipruş,

⁴⁰ kē Pawulu aşë dat Filat. Wi banfiyaarun bawutanun baka ti bnuura bi Ajugun, kē başë ya.

⁴¹ Pawulu añaay na nştaak ni Firi na Filitiya, atëşten banfiyaarun.

16

Pawulu na Filat baya na Timote

¹ *Pawulu aban ubeeka wi Derbe akak aya Littra ; di naşaşar Yetu alon i bajaş bado Timote afëtun. Anin awo *nayuday ankakun aşıyaar Yetu, kē aşin aşë wo nagrek.

² Banfiyaarun banwoon Littra na Ikonişom, başinişaan uko unuura ti katimul.

³ Pawulu, kē aşë nşal agakandër na a, aşë do kē bawalana *katëmp, ti ki bayuday banfëtun da, bame kē aşin awo nagrek*.

⁴ Wi bakyaş, başup na nşeeka abot aji na banfiyaarun bado kado uko wi *banjañan na bantohi du Yerutalem bajakun.

⁵ Ukaan kē banfiyaarun, bakya'a ya kadun ti pşıyaar, abot atuma tum pya na nşuur.

Pawulu adu'ana du Matedoniya

⁶ *Uhaaş wi Naşibaţi uneenan *Pawulu na biki agakandëraşun pşup Uşup wi Naşibaţi du utaak wi Aşıya, ukaan kē bamuur aya nştaak ni Frigiya na Galatiya.

⁷ Wi başogun utaak wi Mitiya, aşë do na pnëş Bitiniya, kē Uhaaş wi Yetu uşë wo uundinan baka.

* 16:3 Bagrek başniş baya katëmp, ti bayuday woli iinya katëmp baji baji injinşi, iinkhil pwo na baka.

8 Wi wi bamuurun Mitiya, aya aban pkëj pi Trowat.

9 Na utejan, Naşibaţi ahaabëşa kës kës awin ñiint alon i Matedoniya, kës anaţi, aşë ji na a : « Biin Matedoniya, tşenkun! »

10 Wi uko wan utëpan tşep, kës nşë bi bo-mandër bomandër pya, tşiki nşal aji Naşibaţi adu'un du, nya nşup biki Matedoniya *Uşup Ulil Unuura.

Du ubeeka wi Filip, Liidi afiyaar hënkun Yetu

11 Kës njijnaana ulantu tşi Trowat, abi ya ya utool du unjiw wi Famotrat. Wi nfa mambanun, kës nşë ya aban ubeeka wi Newopolit.

12 Dul di di nşënnun aya ubeeka ulon tşi utaak uteek wi Matedoniya unwoon katim ki Filip. Ubeeka mënt uwo tşi pşih pi Rom†. Nşo da nşuur nşon.

13 Tşi *unuur wi pnoorfën wi bayuday, kës nşë pën aya umban wi kaban ki katant, di nşalun aji, nya kawin da dko dñehanaani Naşibati. Nşo da aşini na baat banyitun da.

14 Alon tşi baka, katimul kawo Liidi ; awo ñaat andëmanun Naşibaţi, i ubeeka wi Fiyatira, aji waap ilaän ijeenkali intamun. Awo tşi ptiinkun, kës Ajugun aşë haabëşa uhaaş, afiyaaraan uko wi *Pawulu aktupun.

15 Ñaat an ayeenk *batitmu, ul na biki katohul, wi abaan, aşë ñehanun aji : « Woli naşal aji dfiyaar hënkun Ajugun na manjoonan, nabi kawala tşi katoh ki naan. » Akooşun, kës ndinani.

Bawat bi Pawulu na Filat ukalabuş

16 Unuur ulon, wi nkyaan dko dñehanaani Naşibaţi, aşë yit na poonu alon najuuk anwoon na untaayi unjaan udola aşup uko unklun kabi. Aji tşij banka'ulun itaka itum, tşi mnşoori mi ajaan ado.

17 Poonu mënt awo tşi ptaş *Pawulu na un, aşë huuran aji : « Bañaan biki bawo balem-par Naşibaţi ampelun bañaan bti, badi-ımanan bgah bankñooşanaş du mbuur. »

18 Wi wi awoon tşi pdo han nşuur nşum, kës Pawulu adobi deebaş, akok aji na untaayi, « tşi katim ki Yetu Krittu, dji ipën tşi a! » Tşi dko mënt, kës untaayi ubi pën pën tşi poonu.

19 Wi banknjuukntşenun poonu un bawinun kës uko udeeni wi baka utokaa, kës başë mob bi Pawulu na Filat, apul pulan, aňooş du ufeeru, baya bado baka *uruha.

20 Başij baka du bawayëş bşup baromen, aji na baka : « Bañaan biki, bawo tşi pyewlën ubeeka wi nun, bawo *bayuday,

21 aşë wo tşi pjukan bgah bhalu, kës un baromen nşë wo nşenwo kadinan ba kësme kataş ba. »

22 Kës pntuk pi bañaan pajun pkob bi Pawulu na Filat. Bawayëş bşup baromen bado kës bawohëş baka, afud itintël.

23 Wi bakobun baka bnuura, aşë wat baka ukalabuş, aji na bayen bado katen baka bnuura.

24 Wi bajakan jak han na nayan, kës aşë bi jej jej baka atuh du meet dbaañşaani di ukalabuş, akiin.

25 Wi utejan mnjel uňogun, kës bi Pawulu na Filat başë wo tşi pñehan akuş ayeeh, adëman Naşibaţi. Bakalabuş bandukiin, kës baktiink baka.

26 Tşi dko mënt, kës mboş manşë şınşar maakan, kës nniw ni ukalabuş nşaklëk. Tşi dko mënt kak, kës ilëman yi ukalabuş bti işë haabşa, mnkorentu kës manfënşa tşi bakalabuş.

27 Nayan i ukalabuş anaşaa, awin kës ilëman yi ukalabuş iwo bhaab, aşë toot kej, anşal pfiş uleeful, tşiki aşal kës bakalabuş babuuri.

28 Pawulu kës aşë nşajar maakan aji na a : « Kfiş uleefu! Nşwo tşi un bti. »

29 Nayan ado kës batehan bdoo, alënk akat kat aşë tşi ajot tşi ihoş yi bi Pawulu na Filat.

30 Wi abaan, aşë pënan baka bdig, ahepar baka aji : « Baweeek, we wi nhiniin kado, kabuurna? »

31 Kës başë teema aji : « fiyaarën Ajugun Yetu, ilun kabuur, iwi na biki katohu. »

32 Wi wi başaan aşup baka, ul na biki katohul bti, Uşup wi Ajugun.

33 Wal mëntan wun, na utejan mnjel, kës nayan aya na baka, aňow baka ijën. Kës tşi dko mënt, kës nayan adolan *batitmu ul na biki katohul bti.

34 Anejan baka katohul, awul baka pde, nayan ataş ul na biki katohul bti, tşiki bafiyaar hënkun Naşibaţi.

† 16:12 Bañaan banfëşun tşi Filip baliş lin na baromen.

³⁵ Wi nfa mambanuj, kē bawayēs b̄tup baromej başē yil bangoli baya baji na nayej awutan bi Pawulu na Filat.

³⁶ Kē nayej aşē ji na Pawulu : « Bawayēs b̄tup baji ŋwutanan iwi na Filat, nayaan na bnuura. »

³⁷ Pawulu kē aşē ji na bangoli : « We? Bakobun ŋi kadun ki bañaan, un ŋnwoon bañaan banliņuj na baromej, bē baandolun *uruha, ajejun awat ukalabuş aşē ŋal b̄tup baba hēnk, na byompan? Nin! Babiin bddi baka bapēnanun »

³⁸ Kē bangoli bakak, aya akakalēs bawayēs b̄tup baromej, kē başē haajala, wi bameej kē Pawulu na Filat bawo bañaan banliņuj na baromej.

³⁹ Wi wi bayaan akooŋ baka bamiir baka, apēnan baka ŋi ukalabuş, aşē ŋehan baka bapēn ŋi ubeeka.

⁴⁰ Pawulu na Filat bapēn du ukalabuş aşē ya du uko Liidi. Wi bayaan awin banfiyaaruj, atēņtēn baka aşē tool aya.

17

Bahajan bi Pawulu na Filat du Tetalonika

¹ Bi *Pawulu na Filat baŋēpna ŋbeeka ŋi Anfipolit, na Apoloniya, aşē ban du ubeeka wi Tetalonika. *Katoh kañehanaani ki bayuday kalon kawo da.

² Pawulu aya aneej da, jibi ajonuj kado. Ado inēm iwajanŋ yi ajaki ya du katoh kañehanaani, ŋi *unuur wi pnoorfēn kaŋēlşēr na baka. Aji ŋēpna ŋi Ulibra wi Naşibaŋi,

³ kajukan baka kakuŋ kadiiman kē : *Krittu awo i kahaj, kabot kanaŋa ŋi pkeŋ. Pawulu akak aji na baka : « Kē Krittu, awoon Yetu i ŋji kaŋupanaŋ hēnk. »

⁴ Bayuday balon badinan uko wi baktupuj aşē ŋaş bi Pawulu na Filat. Kē bagrek batum banjaan badēman Naşibaŋi, baŋaş baka aŋu na baat bammeŋaniin batum.

⁵ Kē bayuday balon başē kuj baka maakan. Wi wi bayaan, ayitrēn bawaan udooni balon banwoon ŋi igah yi ubeeka,

kē banaakiir ado pntuk, ayewlēn ubeeka. Baya aneej du uko Yaton, ado na pmob bi Pawulu na Filat kaŋij moŋ pntuk, du bdig.

⁶ Wi bayaan awo baanwin baka aşē mob Yaton na banfiyaaruj balon, apul pulan, aŋooŋ du bawayēs b̄tup aşē huuran aji : « Bañaan biki bayewlēn umundu bti, aşē ban hēnkuj ŋi,

⁷ awo bayaanŋ biki Yaton. Bawo ŋi plaŋ bgah bi naşih najeenkal, aji naşih alon awoon, anwoyi katim ki Yetu. »

⁸ Wi baŋupuj haŋ, kē pntuk na bawayēs b̄tup başē yewla.

⁹ Bawayēs b̄tup baŋu Yaton na baka pluk, abaa wutan baka.

Pawulu na Filat baya Bereya

¹⁰ Wi utejan ubanaŋ ban, kē banfiyaaruj başē do bi *Pawulu na Filat kē baya ubeeka wi Bereya. Wi babanuj da, aşē ya du *katoh kañehanaani ki bayuday.

¹¹ Bañaan biki Bereya bajoob ikow apel biki Tetalonika, ŋiki baji baŋiink Uŋup wi Naşibaŋi bnuura, kakak kajuk Ulibra wi Naşibaŋi unuur undoli, katenna me uko wi Pawulu aŋupuj ujoonani.

¹² Batum ŋi baka, na ŋi bagrek, baat bammeŋaniin na biinŋ, bafiyaar hēnkuj.

¹³ Wi *bayuday biki Tetalonika baŋiinkuj kē baji Pawulu awo ŋi pjukan Uŋup wi Naşibaŋi du Bereya, kē bakak aya da, ajun pyewlēn abot awuuk pntuk.

¹⁴ ŋi dko mēnŋ, banfiyaaruj bado Pawulu kē aya umban wi bdēk bweek, bi Filat na Timote kē başē duka Bereya.

¹⁵ Baññoŋanuj Pawulu, baya na a te Atenay, aşē kak na kakuran ki Filat na Timote bataran baya baŋēnka du Atenay.

Pawulu aŋiini na bañaan biki Atenay

¹⁶ Wi *Pawulu awoon ŋi pyoonk bi Filat na Timote du Atenay, anoor ŋi kēş, ŋiki awin jibi ubeeka utumuj iduuj.

¹⁷ Ukaan kē aji teŋ du *katoh kañehanaani na *bayuday biki kabuka, na bankakuj bayuday bandēmanuj Naşibaŋi, akak aji

* **17:18** Bapikureyēn baanfiyaar başibaŋi bampoŋi, başal aji bnuura bi ŋaan bawoona ŋi pmēban uleef, kawo ŋaan anwoon aantum unoh. Bañaan bakak hēnkuj ŋi kapaam, aŋu banjal unoh na pjuban pi piinŋ, katim ki Bapikureyēn.

† **17:18** Battoyik bukal, başal aji mbuur mi ŋaan, manwoona ŋi uşal, unjaan uŋon umundu, ukaan kē bawo bañaan banlowuj iko itum intaanuj na unoh kēme iko inaaf.

teŋ bɕup na bañaan banktɕpnuŋ du ufeeru ŋnuur bti.

18 Kɛ pntuk pi bame baweek balon biki bajaan bado bapikureyeŋ* na battoyik† bašɛ neej blaɕar na a. Balon kɛ baji : « We wi nahomp i akdolun na pɕup ba? » Kɛ balon baji : « Awo wo ji aɕiiniyaan ŋnton ŋyaanɕ. » Baɕup haŋ ɕiki batiinka kɛ akɕiiniyaan Yetu, na pnaɕa ɕi pkeɕ.

19 Ukaan kɛ baɕij Pawulu, aŋooɕ du dko di bajaan bado « Ayeropagut‡ » di bawayɛš bɕup baweek bawoon, ašɛ ji na a : « Nhinan kame pjukan phalu pi ikɕiiniyaanun paŋ i? »

20 Iko ilon yi ikjukanun iwo iyaanɕ ɕi un, kɛ ŋŋal kame iko yi ijakuŋ. »

21 Bañaan biki Atenay na bayaanɕ banfɛɕun da, babi wo wo ɕaŋ ɕi pkakalɛš na ptiink uko uhalu unwoon.

Pawulu aɕiini na bañaan du uruha uweek

22 *Pawulu anaɕa anaɕ ɕi kadun ki bawayɛš bɕup, ašɛ ji na baka : « An bañaan biki Atenay! Dyikrɛn kɛ nawo bañaan banfiyaarun bnuura, bašibaɕi baɕum.

23 Wi nji kapoŋun na ubeeka, dten bnuura iko yi najaan nadɛman, adoo win *umeeša wi mngur§ wi badolun aji wi našibaɕi anwoon aammeɕanaa, i nadɛmanun ašɛ wo naamme'a, ul i i nji kaɕupanaŋ.

24 Našibaɕi anɕakuŋ umundu na iko bti inwoon ɕi wa, awoon Ajug baɕi na mboš, aanji fɛɕ ɕi iduun yi ŋaan najɛn abomanun.

25 Akak awo aanji yeenk nin uko ulon unwoonun ɕi ŋaan najɛn, kawo ji anuma numa wa, ɕiki ul ajaan awul bañaan bti ubida, uhefɛnɕ, na iko bti.

26 Aɕɛpna ɕi ŋaan aloolan, aɕak bañaan biki ŋraaša bti, aji bafɛɕ umundu. Awul andoli ŋnuurul, na dko di akluŋi kafɛɕ.

27 Našibaɕi ado haŋ, bañaan bado kalaana'a, ulome bawina woli bamap mapan, babana bahilan kabi kawina. Kɛ ašɛ woha awii wi aanlow low nin alon.

28 “ɕi ul i i nyeenknuŋ uhefɛnɕ, apoš, awo.” Nwo biki pntaali pi nul jibi bayeeh biki nan bajakuŋ.

29 Kɛ wi ŋšaan awo biki pntaali pi Našibaɕi, ŋɛnwo kašal kɛ Našibaɕi anaam ji ptu pi uwuuru, kɛme untaam, kɛme plaak, iko yi ŋaan apaŋun ɕi ušal wi nul.

30 Našibaɕi aanɕo aten iko yi badolun ɕfa ɕi kapaam, ašɛ ji hɛnkuŋ, bañaan bti, dko di bawohaŋ, bawut pjuban.

31 ɕiki adat unuur ulon, wi akluŋ kado ŋiint i adatuŋ, abi awayɛš umundu, pwayɛš panjinɕun piš. Adiimanun kɛ waŋ uwo manjoonan wi anaɕanuluŋ ɕi pkeɕ. »

32 Wi batiinkun kɛ aɕiiniyaan uko wi pnaɕa ɕi pkeɕ, balon babeŋa, kɛ bandukiin bahepar pluŋ katiinka byaaš blon aji na a « Nŋal kalun katiinku ɕi uɕup waŋ, byaaš blon. »

33 Hɛnk di Pawulu apɛnuŋ ɕi *uruha uweek.

34 Bañaan balon baɕaša, akak afiyaara. Diyoniɕiyuɕ, alon ɕi bawayɛš bɕup, awo ɕi bakan mɛnɕan, na ŋaaɕ alon kak i bajaan bado Damarit, na bañaan balon kak.

18

Pawulu aɕup Uɕup Ulil Unuura du ubeeka wi Korint

1 Wi uko waŋ uɕɛpuŋ, kɛ *Pawulu ašɛ pɛn du Atenay, aya ubeeka wi Korint.

2 Aya aɕɛnk da ŋiint alon *nayuday i bajaan bado *Akila. Awo abuk utaak wi Pont, ašɛ baa wona wona Itali, ul na Pritiliya aharul, ɕiki Klodiyuɕ naših najeenkal aji bayuday bti bapɛn du Rom. Pawulu aya, awin baka,

3 jibi awoon naboman iloona ji baka, afɛɕ na baka kɛ baji balemp.

4 *Unuur wi pnoorfɛn bti, aji ɕɛlšɛr na bañaan du *katoh kañehanaani ki bayuday, kado na pdo bayuday na bagrek, bafiyaar Yetu.

5 Wi Filat na Timote bawoonun Matedoniya, kɛ Pawulu ašɛ bi duka duka ɕi pjukan Uɕup wi Našibaɕi, adiiman bayuday kɛ Yetu awoon *Krittu na manjoonan.

6 Wi bayuday bajunun plaɕa abot akara, kɛ Pawulu ašɛ wentara, ašɛ ji na baka : « Dba na an, nakdukiin kame, nji dwo najinɕ piš, hɛnkuŋ dya du banwoon baanwo bayuday. »

‡ 17:19 Aeropagut: Dawoon bayiti bweek, bi bawayɛš bɕup baweek bajaan baɕo, kateŋ, kakuɕ kajukan bgah. § 17:23 Umeeša wi mngur :Baji bafiŋna untaam wi pgur ɕi umeeša.

⁷ Wal mēntan, kē Pawulu ašē pēn da, aya du uko ñiint alon anjaan adēman Našibaṭi, i bajaan bado Titiyut Yuttut. Katohul kañog katoh kañehanaani ki bayuday.

⁸ Naweeek i katoh mēnt, i katim kawoon Kritput, afiyaar hēnkuṅ Ajugun ul na biki katohul. Bañaan biki Korint batum, banktiinkuṅ Pawulu, bafiyaar hēnkuṅ abot adolan *batitmu.

⁹ Unuur ulon, na utejan, Ajugun ahaabēš Pawulu kēš kē awina kē aji na a : « Wutan kalēnk, doon kaṭiini, kyomp,

¹⁰ nji dwo na iwi, nin alon aankdolu do buṭaan, bañaan batum biki ubeeka wi bawo biki naan. »

¹¹ Pawulu aṭo da ušubal na kli paaj ajukan bañaan Uṭup wi Našibaṭi.

Bayuday baṭij Pawulu uruha

¹² Wi Galiyon awoon nantuna i utaak wi Akayi, kē *bayuday bašē wat ṭi ploolan, anaṭara *Pawulu, aṅooṭ *uruha,

¹³ ašē ji : « Ñiint i, ado na pkakan bañaan ṭi pdēman Našibaṭi pampaṭuṅ na bgah bi nun. »

¹⁴ Pawulu aji ahaab kateem, kē Galiyon ašē ji na bayuday : « Woli an bayuday, nabi bi lah, akeēšaar pa buṭaan blon kēme kalat ki ñiint i adolon, kaka na pṭo kaṭiinkan.

¹⁵ Kē wi ušaṅ akak wi blaṭar, na ṅṭup, na itim, na bgah bi nan, nameeṅ. Nji, kawayēš iko yaṅ, mēnkdo wa. »

¹⁶ Wi wi ašaṅ ado kē bapēnan baka du uruha.

¹⁷ Kē bašē kak wal mēnt bukāl bti, adēpa ṭi Toten, naweeek i *katoh kañehanaani, akoba ṭi kadun ki uruha. Kē Galiyon aṭoha ṭuṅ ayompan mntumul.

Pawulu akak Antiyoka

¹⁸ *Pawulu aṭo du Korint ajon, abaa duk banfiyaaruṅ, agakandēr na *Pritiliya na Akila, kē bajej ulantu aya utaak wi Firi. Ado kē bapuunka bkow du pkēṅ pi Kenēray, ṭiki abi hon amehna ṭfa*, ji abi ado kajej ulantu.

¹⁹ Bawala du ubeeka wi Efet, kē dul di Pawulu aduknuṅ Pritiliya na Akaliyaṭ, aya du *katoh kañehanaani ki bayuday, aṭēšer na baka.

²⁰ Balon bañehana aṭo da ajon, kē aandi-nani.

²¹ Kē wi ašaṅ aya, ašē ji na baka : « Ulille Našibaṭi, kaluṅ kabi ṭi an ṭi, byaaš blon. » Wi wi ašaṅ ajeṅ ulantu du Efet.

²² Aya awala du Kaytaraya, aya Yerutalem, awul pntuk pi banfiyaaruṅ mboš abaa ya Antiyoka.

²³ Wi aṭoon da ṅnuur ṅlon, ašē tool, añaay na utaak wi Galatiya, abaa ya wi Frigiya, atēṅṭēn banfiyaaruṅ bti ṭi ṅtaak mēntan.

Apolot ajukan Uṭup wi Našibaṭi du Efet na Korint

²⁴ Wal mēntan, kē *nayuday alon i bajaan bado Apolot abuk ubeeka wi Alektandriya ašē bi, aban ṭi Efet. Awo ñiint anjaki ṭiini bnuura, ammeeṅ bnuura Ulibra wi Našibaṭi.

²⁵ Bajukana pṭaš bgah bi Ajugun bnuura. Aji ṭup na kaṭēb ki nul bti kabot kajukan uko wi Yetu unjinṭuṅ abot atool, ašē meha *batitmu bi *Yowan ṭañ.

²⁶ Ajun pṭup na mntēṅ ṭi *katoh kañehanaani ki bayuday, kē wi bi *Pritiliya na Akila batiinkuluṅ, ašē du'a du katoh ki baka, ajukana bgah bi Našibaṭi, ajinṭana ba bnuura.

²⁷ Wi Apolot abiiṅ aṅal pya Akayi, banfiyaaruṅ batēṅṭēna, ašē piit baṭaš bgah, aji na baka baṭijana bnuura. Wi abanuṅ da, alemp maakan na bankakuṅ ṭi bnuura bi Našibaṭi, afiyaar.

²⁸ Hēnk, aji laṭ bayuday bnuura ṭi kadun ki bañaan, aji ṭēpna ṭi Ulibra wi Našibaṭi kadiiman kē Yetu awoon Krittu.

19

Pawulu ajukan Uṭup Ulil Unuura du Efet

¹ Wi Apolot awoon ubeeka wi Korint, *Pawulu aṭēpna bgah bi inkun duuṭ, aban Efet. Aṭēnk da banfiyaaruṅ balon

² ašē hepar baka aji : « Nayeekaara *Uhaaš wi Našibaṭi i wal wi nafiyaaruṅ? » Kē bašē teema aji : « A-a, ṅēndo me me aji Uhaaš wi Našibaṭi ulon uwoo. »

* 18:18 Woli ñaan aneeṅ bhoṅar na Našibaṭi, iji kmehna, kayiman iko ilon kabot kawo iinkpuunka te ibale ba pyiman. Pawulu abi neeṅ bhoṅar bi plempar Našibaṭi, uwoon kē aampuunka wal mēnt bti, ašē ba hēnkuṅ ahinan kapuunka.

³ Kë Pawulu aşë hepar baka aji : « Kë *batitmu bhonj bi bi nayeenuk ba? » Kë bateema aji : « Batitmu bi *Yowan. »

⁴ Kë Pawulu aşë ji : « Batitmu bi Yowan, bawo bi banjalun pwut pjuban na pteles ubida. Aji na bañaan bafiyaar alon anklun kabi ti kafetul, awoon Yetu. »

⁵ Wi batiinkun uko wan, banfiyaarun bayeenk batitmu ti katim ki Yetu Ajugun.

⁶ Wi Pawulu apafun baka inen ti ikow kë Uhaaş wi Naşibaţi uşë wala ti baka. Kë bukun mēnt bajun ptiini nşup nanwoon ŋaammeetanaa abot aşup nşup ni Naşibaţi ajakun.

⁷ Bañaan mēntan baban ineen na batēb.

Kabuka ki Pntuk pi banfiyaarun pi Efet

⁸ *Pawulu ado kli kwajanţ ki ajaan aya kanej du *katoh kañehanaani ki bayuday, kaşup na mntēn uko wi *Pşih pi Naşibaţi. Ado na pyuuj banktiinkulun kë manjoonan mi mi aktupun.

⁹ Kë balon ti baka başë tam ikow, apok pfiyaar abot aben bgah bi Yetu, ti kadun ki bañaan. Ukaan kë Pawulu awut baka, aşë du banfiyaarun mpaţ, aji tēşer na baka ŋnuur bti du Fkoola di ŋiint alon i katim ki Tiranut.

¹⁰ Ado han, ajukan nşubal ntēb, ukaan kë bañaan bti biki utaak wi Atiya, *bayuday na bagrek, bahil atiink uşup wi Ajugun.

Babuk Fēkewa

¹¹ Naşibaţi aţēpna ti *Pawulu ado mlagre mnweek.

¹² Udoo kak kak aji woli bajej ilēmēt këme ilaān yi abanun, añooţ abanan bamaakal, baji babi jeb jeb, ŋntaayi ŋatota ti baka.

¹³ *Bayuday balon baji bañaa na dko, kapēnan bamaakal ŋntaayi, aşë do na pdo uko mēnt ti katim ki Yetu Ajugun. Baji baji : « Ti katim ki Yetu, i Pawulu aktupun dji napēn! Napēnan! »

¹⁴ Naşenan naweek alon nayuday, i katim kawoon Fēkewa aka babakul paaj na alon banjayi bado han.

¹⁵ [Unuur ulon], kë untaayi uşë teem baka aji : « Dme Yetu abot ame Pawulu, kë an, nawo bahon ba? »

¹⁶ Wal mēntan, kë ŋiint anneejiin untaayi aşë rēta ti baka, awat. Akob baka, kë bamatkabaari, aţi apēn ti katoh byişu.

¹⁷ Wi bayuday na bagrek banfēţun du Efet batiinkun uko wan, aşë lēnk maakan, abot adēman katim ki Yetu Ajugun.

¹⁸ Bañaan batum bafiyaar, abi apeet buţaan bi badolon ti kadun ki bañaan.

¹⁹ Kë batum bambiin ado dayaamu, baţij ŋlibra ni baka aţonkrēn, atēr ti kadun ki bañaan. Wi batenun preeş pi ŋlibra mēnt, kë pawo itaka itum itum.

²⁰ Kë hēnk di di, ti mnhina mi Ajugun, Uşup wi Naşibaţi kë ukmeetana meetana pya kë banfiyaarun babot atum tum.

Pŋom pweek panwoon du Efet

²¹ Wi iko yan itēpun, kë *Pawulu aşë şal aţu na pya Yerutalem, kaţēpna Matedoniya na Akayi. Aşë şal aji : « Woli dlun aya, aban Yerutalem, kawo kaya ubeeka wi Rom. »

²² Wi wi aşaan ayil du utaak wi Matedoniya, batēb ti banjaan baţēnka, Timote na Erattut, kë ul aşë duka kak ŋnuur ŋlon ti utaak wi Atiya.

²³ Wal mēntan wi wi bgah bi Yetu baţijun pŋom pweek.

²⁴ Kë ŋiint alon naţak i katim ki Demetriyut, aşë wo wal mēnt da, aji ŋak idun impoti yi untaam, innaamun ptu pi naşibaţi ŋaaţ anwoon Artemit. ŋiint mēnt aji wul baţak batum ulemp kë baji badeena bnuura.

²⁵ Demetriyut adu baka bti, na bañaan balon banklempun ulemp utēnt wi nul, aşë ji : « Babuk biint, name kë ulemp wi ŋjaan ŋdo wi, uwoon pyok pi nun.

²⁶ Kë naşë win abot atiink uko unktēpun, Pawulu un aji başibaţi banţaknaaniin inen yi bañaan baanwo başibaţi na manjoonan. Ahinan akakan ti udolade wi nul pntuk pi bañaan, mēnt ti Efet ti tañ da, ma ti kaya pba utaak wi Atiya bti.

²⁷ Ahinan katokun ulemp, kabot kapoţan kadun ki naşibaţi ŋaaţ naweek, katiinktēn pdēm pi nul. Ul i bañaan bti biki Atiya na biki umundu bti bajaan badēman. »

²⁸ Wi bañaan bukun batiinkun uko wan, aşë deebaţ ajun phuuran aji : « Artemit i nja biki Efet adēmi. »

²⁹ Uundo jon, kë ubeeka bti uşë wo pñaat ñaat. Kë badëpa ʒi bi Gayut na Arittarkut, bamatedoniya bankyaanʒun na Pawulu, ańooʒ du bayiti bweek bi utaak.

³⁰ Pawulu ańal pneej kaʒiini na baka, kë banfiyaaruń Yetu başë neenana.

³¹ Banoh Pawulu baloń, balempar naşih baweeek du Aʒiya, bado yil yil aji bajaka awut kado na pwinana du bayiti.

³² Wal mënʒ bańaań bti du bayiti bayewlaa, kë pñaat paʒumi. Baloń bahuuran wi, kë baloń bakhuuran uloń. Kë batum, baando me me uko unʒijun baka.

³³ *Bayuday kë başë wuukar ñiinʒ aloń, i katim ki Alektandër, kadun, kë baloń baʒupa uko wi akyaan kakakalëş. Alektandër ado kë bańaań bayompi, ahilna aʒup.

³⁴ Bańaań bayikrën kë awo nayuday, aşë huuran bti aji : « Artemit i nja biki Efet, adëmi. » Bahuuran hań ado ņwoori ņtëb.

³⁵ Nantunja i ubeeka ado bańaań wal mënʒ kë bayompi, aşë ji na baka : « An bańaań biki Efet, jëm umundu bti ume kë ubeeka wi Efet ujaan uyeń kadun ki Artemit naweeek na ptu pi nul panwoonun baʒi i?

³⁶ Kë wi nameen kë ñaań aanhinanun plaʒ uko wań, nawo kaʒoora, kaşal bnuura ji nabi nado kado ukoolan.

³⁷ Naʒij biinʒ biki, bë baambaan kakiijan du kadun, këme akar naşibaʒi ñaaʒ i nun.

³⁸ Hënkuń, woli Demetriyuʒ na baʒak batënʒul baka ka uko wi bakkeşaari, *uruha wii wi, kë bawayëş bʒup biki biki. Bayaan bakeşaar baka.

³⁹ Woli nanuma pkeeşaar uko uloń kak, uruha uweek uwo da, unjaan ujinʒan bʒup.

⁴⁰ Name'aara kë bahinan nʒa di kataparun na manjoonan, kaji ņpataʒaa, kabot kafan ʒi uko unʒëpun nʒa di i? Nënhinanun kaʒup uko unkayi kë nja nyit bti hënk. » Wi nantunja aʒiiniń aba, aşë do bańaań kë bawayşëri.

20

Pawulu aya Matedoniya na Gret

¹ Wi pñaat paʒańun, kë *Pawulu aşë do kë bayitrën banfiyaaruń ʒi Yetu, atëńtën baka.

✧ 20:7 Natenan ʒi Ulemp 2.42.

Wi wi aşaan aduk baka, aşë tool pya, ajej bgah bi Matedoniya.

² Amuur utaak mënʒ, atëńtën banfiyaaruń, abot aʒiini na baka ajon abaa bi ban Gret.

³ Pawulu aʒo du Gret kli kwajanʒ. Wi atoolun pjej ulantu, kaya utaak wi Firi, kë başë ʒupa aji *bayuday babomandër pdola buʒaan. Kë aşë guban, akakna Matedoniya.

⁴ Pawulu agakandër na Fopater, abuk Pirut i ubeeka wi Bereya, na Arittarkut na Tekundut biki ubeeka wi Tetalonika, Gayut i ubeeka wi Derbe, na Timote, na Tihik, na Trofim biki utaak wi Aʒiya.

⁵ Biinʒ bukuń mënʒan, bajotun kadun, ayoonkun du Trowat.

⁶ Kë un, ņşë jej ulantu du pkëń pi ubeeka wi Filip, wi *ufettu wi ipoom indaʒ uʒëpun. Wi ņnuur kańeen ņaʒëpun, kë nya ʒenk baka du Trowat aʒo da kanëm kapëb.

Pawulu anaʒan ñaań ankeʒun du Trowat

⁷ Unuur uteek wi kanëm, kë ņşë yitiir pa pfaaşıir kapoom✧. Kë *Pawulu aşë ʒup na bańaań, te mnjel ʒiki aʒu na pya na nfa.

⁸ ņkaniya ņtum ņatehan wal mënʒ du meet di bko duuʒ, di nyitiiraanun.

⁹ Kë nduba aloń aşë wo da, i bajaan bado Ewutikut, anʒoon ʒi ujaneel uloń atiink Pawulu. Kë Pawulu aşë ʒiini, ajon maakan ʒi bʒup, kë nduba adobi yinjet. Wi anoyënʒun, adoo ronʒ, aşë buurna du uşobra uwajanʒën ajot. Wi bawaliin atena, ado na pnaʒana, aşë ʒenk kë adobi keʒ.

¹⁰ Kë Pawulu aşë wala, anup ʒi napoʒ, amooka aşë ji na bańaań: « Nawutan kalënk, awo najeb. »

¹¹ Wi wi akakuń bko duuʒ, afaaşıir ipoom na baka, kë badee. Wi aʒiiniń te mnjinʒ, aşë ya.

¹² Kë bańaań başë ʒiiş na nduba najeb un, alilan bnuura.

Pawulu awoona Trowat aya Milet

¹³ Wi wi ņşaan ajot kadun, ajej ulantu, pya Atot, di ņwoon i pya kajijna *Pawulu, ʒiki apoş poş aya da. ¹⁴ Wi nyitun du Atot, aşë jija ʒi ulantu, atool pya ubeeka wi Mitilena.

¹⁵ Wi ņbanun da, akak aʒëp na ulantu, kë wi unuur ujinʒun kë ņşë ñog unjiw

wi Hiyot, aban unjiw wi Famot ti unuur utëbantën, ti uwajantën kë nban ubeeka wi Milet.

¹⁶ Pawulu aji ațep țep Efet aankpant țiki aanjal pjon ti utaak wi Atiya. Ațaran pban Yerutalem woli ahinani ji unuur wi ufettu wi *Pentakot udo kaban.

Pawulu ațini uyaani na bantohi biki banfiyaaruŋ biki Efet

¹⁷ *Pawulu awo ti Milet, așë yil, kë badu bantohi biki pntuk pi banfiyaaruŋ pi Efet.

¹⁸ Wi babanuŋ, kë așë ji na baka : « Nawin jibi nțo'i na an du unuur uteek wi ntapnuŋ kahoț ti utaak wi Atiya.

¹⁹ Dlempar Ajugun, awalan uleef naan awooni, ahaj țiki *bayuday baloŋ babo-mandër pdolën buțaan.

²⁰ Mëmmanan nin ukoolan, uko wi nawooŋ i pme bti, dțup abot ajukanan wa, ti kadun ki bañaan na du itohan.

²¹ Dțup bayuday na banwoon baanwo bayuday aji bawut pjuban, bakak ti Nașibați, bafiyaar Yetu Ajugun.

²² Kë *Uhaaș wi Nașibați ușë wuukën hënkun pya Yerutalem, bë mëmme, uko wi nji kayaan katënk da.

²³ Dbubara me kë ubeeka wi nji kayahan, Uhaaș wi Nașibați uji uleșanarën, kë ukal-abuș na mhaj mawo da ayoonkën.

²⁴ Kë nșë șal aji mnwo mi naan, manwo mndaayanaan, bubara ndo ulemp bti wi Yetu Ajugun ajakuŋ ndo te uba, unwoon pțup *Uțup Ulil Unuura wi bnuura bi Nașibați.

²⁵ « Dbi ti an ti, aținiyaan *Pșih pi Nașibați, așë me kë naankak aluŋ kawin kęș ki naan.

²⁶ Ukaan kë nțupan nța hënk : Ddo wi nhilanuŋ bti pa an, woli naanduk ate pjukan pi naan faan, dwent iñen yi naan.

²⁷ Dțupan iko bti yi Nașibați ajakuŋ mbi nțupan bë mënduk duk nin uloŋ.

²⁸ Nalipariin nleefan, na batani bti bi Uhaaș wi Nașibați uwulanan, aji nado kayeŋ. Namëbaan banfiyaaruŋ Nașibați biki bnuura. Yetu atul pñaakul, pbuuranaan pntuk pi nul.

²⁹ Dme kë woli dyaa bañaan banjooțuŋ ji njuț baluŋ kabi pdo batani buțaan.

³⁰ Baloŋ ti an badoo luŋ kawo ti nțilan, kado kawuuk banfiyaaruŋ Yetu baloŋ bațaș baka.

³¹ Nakeerin nawo bten! Nakak naleș uko wi : Ddo nșubal nwananț, aji kaleșanan pnak na utejan, kadoo kawooni.

³² « Hënkun ddukan ti iñen yi Nașibați, uțup wi bnuura wi nul ubot uwo na an. Uțup mënț uhinan katijan pntuk pi banfiyaaruŋ. Ti uțup mënț kak, Nașibați ahinan kawul iko inuura yi ahankun pa banwoon biki nul.

³³ Wi nwoon ti, mënnebar untaam wi ñaan aloŋ, këme uwuuru, këme imișa.

³⁴ Name bnuura, dlemp lemp na iñen yi naan, kë nklempașaana nji na biki ngakandëraanuŋ.

³⁵ Ddiimanan na nnuur bti na dko bti : Hënk di di ñaan ajaan alemp, katënkna bajuuk. Kë nakak awo i kaleș uko wi Ajugun Yetu ajakuŋ ul ti uleeful : “Mnlilan manwoona ti pțen, apel ti pyeenk.” »

³⁶ Wi Pawulu aținiin aba, așë nup na baka, aňehan Nașibați.

³⁷ Kë bañaan bti bașë wooni, amook Pawulu ti pwayșër na a.

³⁸ Uko unkaan kë bajooțan maakan, uwoon wi ajakuŋ na baka : « Naankak aluŋ kawin kęș ki naan. » Wi wi bașaan aňooțana te du ulantu.

21

Pawulu aya Yerutalem

¹ Wi ndukuŋ bantohi biki Efet țuŋ, așë ya utool na ulantu, te unjiw wi Koț. Unuur utëbantën, kë nban pkëŋ pi Rodet, awoona da, aya ubeeka wi Patara.

² Wi nbanuŋ da, nțenk ulantu undeki na utaak wi Feniti, kë njej wa aya.

³ Nya adoo ten unjiw wi Kipruț, așë duk wa ti kañen kamayu ki nun aya umban wi utaak wi Firi. Nwala du pkëŋ pi Tir, țiki dul di di ulantu ukjișaanuŋ iko yi ujijuŋ.

⁴ Du Tir nya țenk banfiyaaruŋ Yetu, ațo na baka kanëm kapëb. *Uhaaș wi Nașibați uwuuk baka, kë bașë ji na *Pawulu : « Kya Yerutalem. »

⁵ Wi nțëpanuŋ kanëm, așë tool na bgahun. Bañaan bti kë baňooțanuŋ, ațu na baat na

bapoŕ, aŕëpan ubeeka. Wi wi nŕŕaan aŕup ŕi kabaŕ ki bdëk bweek añehan Naŕibaŕi.

⁶ Wi nŕbaan, aŕë wayŕër na baka, apaya ŕi ulantu, kë banfiyaaruŕ Yetu bukuŕ bakak itoh yi baka.

⁷ Nŕbaañŕaan pyaanŕ pi nun na ulantu wi nŕwoonuŕ ubeeka wi Tir, aban ubeeka wi Ptolemayit. Wi nŕbanuŕ da, nŕya wul banfiyaaruŕ Yetu mboŕ, aŕo unuur upëb na baka.

⁸ Wal wi unuur ujuŕuŕ, kë nŕŕë tool aya, aban ubeeka wi Kayŕaraya. Nŕya wala du uko Filip, naŕup *Uŕup Ulil Unuura. Filip mënt awo alonŕ ŕi biki babiŕiŕ adat du Yerutaŕem, bado kaŕënk *banjañan*.

⁹ Awo na beegani babaakër, banwoon baaniimaa, banjaki *baŕupar Naŕibaŕi.

¹⁰ Wi nŕwoon da ado nŕnuur, kë Naŕupar Naŕibaŕi alonŕ andu'aniŕiŕ Agabuŕ aŕë woona Yuda, aban da.

¹¹ Agabuŕ mëntŕ abi awinun, aŕë jej katël ki Pawulu, atan ihoŕul na iñenul na ka, aŕë ji : « Uko wi Uhaaŕ wi Naŕibaŕi ujaŕuŕ wii wi : Hënk di di *bayuday du Yerutaŕem bakluŕ katan ajuŕ katël ki. Baluŕ kawula banwoon baanwo bayuday. »

¹² Wi nŕtiinkuŕ uko waŕ, un na banfiyaaruŕ biki Kayŕaraya, nŕkooŕ Pawulu awut kaya Yerutaŕem.

¹³ Kë Pawulu aŕë teemun aji : « we wi nabaan awooni ba, atokën uŕal? Nji, katim ki Yetu Ajuŕun kakëŕ nwut batanën bafiŕiŕ du Yerutaŕem. »

¹⁴ Wi nŕwoon nŕnhilan pneenana, aŕë wuta, aji : « Uwoon jibi Ajuŕun ajaŕuŕ! »

¹⁵ Wal wi nŕëpanuŕ nŕnuur nŕlon, aŕë bo- mandër, atool pya Yerutaŕem.

¹⁶ Banfiyaaruŕ Yetu balonŕ biki ubeeka wi Kayŕaraya kë bañooŕanun. Bañooŕanun du uko ñiŕiŕ alonŕ anjoni nfiyaar Yetu, i katim ki Mnatoŕ, anwoonŕ i unjiw wi Kiprut. Kë du katohul di di nŕfërnun.

Pawulu ayit na bantohi biki Yerutaŕem

¹⁷ Wi nŕbanuŕ Yerutaŕem, banfiyaaruŕ babi akitun na mnlilan.

¹⁸ Unuur utëbantën, kë *Pawulu aŕë bi na un, kë nŕya uko Yakob. Dul di di bantohi biki pntuk pi banfiyaaruŕ bti bayituŕ.

¹⁹ Pawulu awul baka mboŕ, aŕë ŕup baka bnuura iko bti yi Naŕibaŕi aŕëpnunŕ ŕi a ado du banwoon baanwo bayuday.

²⁰ Wi bantohi batiinkuŕ uko waŕ, badëman Naŕibaŕi aŕë ji na Pawulu : « Ayiŕun iwini, *bayuday batum batum bafiyaar hënkunŕ Yetu Ajuŕun, akuŕ aŕaŕ bti *Bgah bi Moyit bnuura.

²¹ Kë wi baktupunŕ baka ŕi iwi wii wi : baji iwi iji kjuŕan bayuday bti banwoon du nŕtaak nŕmpaŕi aji bawut pŕaŕ Bgah bi Moyit. Baji iji kji na baka, bawut pwalan bapoŕ *katëmp, bawut pŕaŕ bgah bi bayuday.

²² Kë nŕbaa do do hum ba? Bamehaara me kë iwo ŕi.

²³ Dolan uko wi nŕëjakiŕiŕ: Nŕwo ŕi na biŕiŕ babaakër banhoŕuŕ amehna*.

²⁴ Yaan na baka, iya idolan bañow, ilukar baka, baŕë bahilan bapuunk ikow. Hënk bañaanŕ bti bameena kë iko yi baktupunŕ ŕi iwi bti iŕnwo manjoonan, baŕë bawin kë iwi kak iji kŕaŕ *Bgah bi Moyit.

²⁵ Kë banwoon baanwo bayuday aŕë fiyaar hënkunŕ Yetu, nŕpiŕit baka uko wi nŕdinanunŕ: Nawutan kade uyemaŕ wi mn- gur, nŕntaam nŕankeŕuŕ kë pñaaŕ paantulaa. Nawutan pjuŕan pi piŕiŕ. »

²⁶ Unuur utëbantën Pawulu kë aŕë ya na biŕiŕ babaakër bukuŕ, ajuŕ bañow na baka. Aŕë ya du *Katoh Kaweek ki Naŕibaŕi. Aŕup unuur wi bakluŕ kayit kaji andoli kado bŕeŕan bi nul, woli bañow baŕëpi.

Bañaanŕ biki Rom bamob Pawulu du Katoh Kaweek ki Naŕibaŕi

²⁷ Wi nŕnuur paaj na ulonŕ nŕi bañow nŕañoŕanuŕ pba, kë *bayuday balonŕ biki uŕaak wi Aŕiya baŕë win *Pawulu du *Katoh Kaweek ki Naŕibaŕi, aŕë naakrëna na pntuk pi bañaanŕ bti, kë bamoba.

²⁸ Wi bamobuluŕ aŕë huuran aji : « An bañaanŕ biki *Itrayel naŕënkunŕ! Ñiŕiŕ anjaan aŕup wi nŕja uwuŕaan ŕi bañaanŕ na dko, ŕi *Bgah bi Moyit na ŕi Katoh ki Naŕibaŕi ki, awi. Adoo beeh beeh aŕij balonŕ banwoon baanwo bayuday ŕi katoh ki, aŕopan dko dyimanaan di. »

* 21:8 Ulemp 6.5; 8.5-40. * 21:23 Woli ñaan amehna, iji khonŕ Naŕibaŕi uko ulonŕ, hënk di di bajaanŕ babeeb ŕfa Naŕibaŕi këme woli ñaanŕ añal pñehan Naŕibaŕi uko ulonŕ, iji kdo hanŕ kak.

29 Baɽup haŋ ɽiki bawin Trofim i Efet, k  agakand r na Pawulu ɽi ubeeka, a e  al aji Pawulu aneej na a du Katoh ki Na iba i.

30 K  phomp paniink ubeeka bti, ba aaŋ k  babi pntuk, abi a aŋ Pawulu, apul pulan ap nana bdig a e d t il man.

31 K  baloŋ baŋal pfi a. Wal m nt  k  ba e yil du na ih i bangoli† biki Rom, aji na a ubeeka wi Yerutalem bti uyewlaa.

32  i dko m nt , k  na ih adu bangoli baloŋ bawee na baloŋ  uŋ, a e mintar pntuk m nt . Wi ba aaŋ bawinuloŋ na bangoli, a e  a an pkoba.

33 K  na ih i bangoli a e bi  i Pawulu, am bana, a e do k  batana na ktal kt b ki mnkorentu aliintan. Wi wi a aaŋ ahepar aji : «  niint  i awo ahoŋ ba? Abaa do do we ba? »

34 Baloŋ  i pntuk baji bahuuran wi, bukundi kahuuran wi moŋ. Ba aaŋ ba aat p aat paŋ k  na ih i bangoli aanhilar ame uko un epuŋ na manjoonan, a e ji ba ija du katoh kawee kambiguŋ na pmbo  pk m.

35 Bado na ppayan Pawulu ajeja jej ahilna abuur pntuk pank ookuloŋ.

36 Ba aaŋ bti bata a a e huuran aji : «  fi a! »

Pawulu a up ba aaŋ aji aanjubani

37 Wi bangoli bak oo uŋ *Pawulu du p ih, k  a e hepar na ih i baka, aji : « Dhil ka upu uko uloŋ i? » K  ateema aji : « Mbeeh! Ite u up *ugrek i? »

38 M nt  iwi keeri iwoon  niint  i Ejiptu am-pata iin  i  nuur  loŋ  uŋ, a ep du *pndii  na balat i een week  yaa  i een  baak r (4000). »

39 K  Pawulu a e teema aji « Nji dwo *nayuday abuk ubeeka wi Tartu , du utaak wi Filitiya. Dwo abuk ubeeka umme aniin. Dkoo u koo ,  enaan n iini na ba aaŋ. »

40 Wi na ih i bangoli adinanuŋ, k  Pawulu a e na  du bko duu  atar baka ka en. Wi ba aaŋ bayompuŋ bti, k  a e  iini na baka na u up *uheber  aji :

22

1 « An bat nt  naan na ba in naan, natiinkan uko wi nji ka upuŋ pa pye an uleef naan. »

2 Wi batiinkuŋ k  a iini na baka na u up *uheber , k  ba e yomp juk, atiinka. K  *Pawulu a e ji :

3 « Nji, dwo *nayuday, ambuknaaniin ubeeka wi Tartu , du utaak wi Filitiya, a e ku naana  i ubeeka wi. Gamaliyel ajukanaanuŋ bnuura bgah bi ba inun, ajin an. Dbi wo  aaŋ a aluŋ maakan uko wi Na iba i ji an bti n a h nk.

4 Dbi ji kahajan banjaan ba a  bgah bi Yetu, te kadoo fiŋ, kamob biint  na baat kawat ukalabu 

5 k  *na ih i ba e an na biki pntuk pi bantohi bawo bamaar. Ddoo yeenkna yeenkna du baka, uworda umpiit uŋ pa bayuday biki Damat, kaya da kamob ban-fiyaaruŋ Yetu, ka ij  i *uruha  i Yerutalem  i, pa bakob baka. »

Pawulu akakal s jibi akakuŋ  i bgah bi Yetu

6 « Unuur uloŋ, kaya mndiin unuur, wi nji kayaan adoo  og Damat,  i dko m nt , k  bjeehi bloŋ bweek banwoonuŋ ba i ba e bi agur n, ajeehanaan.

7 K  njot  i mbo  a e tiink pdiim plon k  pakji na nji : “*Fawul! Fawul! we ukaan k  ikhajanaan ba?”

8 K  n e teem aji : “Iwi in ula ba, Ajugun?” K  pdiim pateem aji : “Dwo Yetu i *Nataret, i ikhajanuŋ.”

9 Ba aaŋ biki  kyaan uŋ bawin bjeehi bnuura, a e wo baantiink pdiim pank iiniin na nji.

10 K  n e hepara aji : “Ajugun, k  we wi n aan awo i kado ba?” Ajugun k  aji : “Na iin ineej Damat, baya ka upu da uko wi Na iba i ajakuŋ ido.”

11 Bat nt  naan bam banaan m ban  i ka en, aneejanaan Damat,  iki bjeehi bweek batok n k e . »

12 « Niint  aloŋ anwoon Ananiyat k  a e wo da. Awo  aaŋ anjaan a a  Na iba i na bgah bnuura, i *bayuday bti banf tuŋ da bamaganuŋ.

13 Ananiyat abi pwin n, a e ji : “Fawul ayi  naan kakan ido kawin.”  i dko m nt , k  nkak awin, abot awina.

14 K  Ananiyat a e ji na nji : “Na iba i i ba inun, adobi datu dat pa ime kanuma

† 21:31 Na ih m nt  a ih bangoli i een week  yaa  i een (1000).

ki nul, iwin Ñaan Natool, ibot itiink uṭup umpënnuñ ṭi mntumul.

15 Iwi ikwoon namaar i nul ṭi kadun ki bañaan bti ṭi uko wi iwinuñ abot atiink.

16 Ibaa yoonk we hënkun ba? Naṭiin iy- eenk *batitmu, ipekadu yi nu ipëna woli itimana.”

Naṣibaṭi ayil Pawulu du banwoon baanwo bayuday

17 « Wi nkakuñ Yerutalem, awo du *Katoh Kaweek ki Naṣibaṭi aňehana, kē Naṣibaṭi aṣē haabëṣaan kēṣ

18 kē nwin Ajugun, kē akji na nji : “Faraan! Pënan ṭi Yerutalem hënkun, ṭiki baankdi ptiink uko wi imaaruñ abot awin untaaruñ na nji.”

19 Kē nṣē teema aji : “Ajugun, bañaan biki bame bnuura kē dji kañaay na *itoh iňehanaani, kawat bañaan banfiyaaruñ Yetu ukalabuṣ, kabot kado bakob baka.

20 Kē wi pñaak pi Tefan ankeṭariin patuliin kē nji mmaar da adinan wa abot ayen imiṣa yi banfiñuluñ.”

21 Wi wi Ajugun aṣaan ajakēn : “Yaani, dyilu dko dlow, du banwoon baanwo bayuday.” »

Pawulu na naṣih i bangoli

22 Wi *bayuday baṭiinkun *Pawulu kē adoo ṭup uko wañ, kē baṣē huuran maakan aji : « Nabiin nfin ñaan i, aanwo i kawo ṭi dko. »

23 Wi bakhuuranuñ, afël iyeti yi baka bko duuṭ* abot akuyëṣ pdëpalën,

24 kē naṣih i bangoli aṣē do kē bañoṭa du katoh kaweek kambiguñ na pmboṣ pkēm. Aji bakoba na itintël, aṭupna uko unkayi kē bañaan bakhuura hënk.

25 Wi bapiinṭanuñ Pawulu kakob, kē aṣē ji na naweek i bangoli iňeen-week anaṭuñ da : « Naṣal aji pmob ñaan anliñuñ na baromeñ kakob na itintël bē aandobi dolan uruha uwo ṭi bgah i? »

26 Wi naweek i bangoli atiinkun uko wañ aṣē ya du naṣih i bangoli, akakalëṣa wa. Aṣē jaka aji : « Iwin uko wi inaluñ lah pdo? Ñiint i aliñ na baromeñ. »

27 Kē naṣih i bangoli aṣē ya du Pawulu, ahepara aji : « Ṭupan, iwi ilin na baromeñ i? » Kē ateema aji : « Hënk da na manjoonan. » Naṣih i bangoli kē aṣē jaka :

28 « Nji, dluk luk itaka itum, abaa hil aliñ na baromeñ. » Kē Pawulu ateema aji : « Kē nji, nṣē buka buka aliñ na baromeñ. »

29 Banwoon biki pkoba pa aṭiini balowa ṭi dko mēnt, kē naṣih i bangoli aṣē lënk wi ameeñ kē Pawulu i atanuñ hënk, aliñ na baromeñ.

Baṭij Pawulu du uruha uweek

30 Wi nfa mambanuñ, kē naṣih i bangoli aṣē do kē bafënëṣ *Pawulu aṣē du *baṭeñan baweek na pntuk pi bawayëṣ bṭup *bayuday, ṭiki aṅal kame na manjoonan uko wi bañaan baktaparuluñ. Wi wi aṣaan adola kē abi anaṭ ṭi kadun ki baka.

23

1 Wi wi *Pawulu aṣaan ajaban bawayëṣ bṭup *bayuday kēṣ aṣē ji : « An bayit naan, uhaaṣ uwo ujint na nji ṭi mnwo mi naan ṭi kadun ki Naṣibaṭi te nṭa di. »

2 Kē *naṣih i baṭeñan anwoon katim ki Ananiyat aṣē ji na bannaṭuñ ṭi kadunul bakoba ṭi mntum.

3 Kē Pawulu aṣē ji na a : « Iwi nataaki i*, Naṣibaṭi aluñ kakobu na manjoonan. Iṭo ṭuñ aji iwayëṣ jibi Bgah bajakuñ, abaa kak aji na baka bakobën. »

4 Biint bannaṭuñ aňog Pawulu kē baṣē jaka : « İkar kar naṣih i baṭeñan Naṣibaṭi! »

5 Kē Pawulu aṣē teem aji : « Babuk biint mëmme aji awoon naṣih i baṭeñan. Baṭup ṭi Ulibra wi Naṣibaṭi aji : “Ñaan aanwo kaṭiiniyaan uko wi naṣih i utaak wi nul buṭaan.” »

6 Wi Pawulu awinuñ kē balon ṭi pntuk pi bawayëṣ baweek bawo *bataduk, kē balon bawo *bafaritay, kē aṣē huuh aji : « An bayit naan! Dwo nafaritay, abuk bafaritay. Baṭijën *uruha ṭi, ṭiki dhaṭ aji bankeṭuñ baluñ kanaṭa ṭi pkeṭ. »

7 Wi ajakan jak hañ, kē bafaritay na bataduk baṣē jun pñom, abot apaṭṣër.

* 22:23 Ṭi bayuday pfël bayeti kēme kamiṣa bko duuṭ pajaan payuuj kē unwoon kēme uko ulon wi ñaan adoluñ uṭëp uṭup. * 23:3 Pawulu ahoñ ajaka « iwi uniw ufaaṭṭaan wuñ » uwo wo ji aṅal kadiimanaan bañaan kē Ananiyat aji daar kala pwo nanuura ṭi bdig aṣē wuṭ du kaṭëb meet, awo kataaki.

8 (Bataduk baſal aji banketun baankluſ kanaſa ti pkeſ, k  nwanjuſ na nton njanwoo, k  bafaritay baſal aji iko m nt iwoo.)

9 Pnjaat k  pabi d ma d m, k  *bajukan Bgah bafaritay balon banaſa anoman aji : « N nka nin uko utapar  niint i. Om unton k me *uwanjuſ udoo  iini na a. »

10 Pnom pad m pd m paſ, k  naſih i bangoli adoo ti babi bakit kitan Pawulu, aſ  ji na bangoli bawala baya bap nana ti ptoof pi baka, baſija katoh kawee kanyenaniin.

11 Utejan m nt, k  Ajugun aſ  naſ ti kadun ki Pawulu aji na a : « M baan iliint! I iiniyaan katim ki naan ti Yerutalem ti aſ  wo kak i kado haſ du Rom. »

Bayuday baſal pfiſ Pawulu

12 Wi unuur ujintun, k  *bayuday balon baſ  tiinkar. Bahon amehna aji baankde baankdaan b  baanfiſ *Pawulu.

13 Bantiinkaruſ haſ bapel i een nbaak r.

14 Wi wi baſaan aya du *baſenan bawee na bantohi aji na baka : « Nhon amehna aji n nkde nin ukoolan te wi nkfiſaſ Pawulu.

15 H nkuſ an ti katim ki pntuk pi baway ſ b up bawee, nayilan du naſih i bangoli naji na a aſijan Pawulu, nadaar naji naſal kame bnuura uko wi adoluſ. K  un, ndobi bomand r bomand r pa pfiſa ji abi ado kaban ti. »

16 Wi naſaſa alon ayimi Pawulu atiinkuſ uko waſ, aſ  ya du katoh kawee kambiguſ na pmboſ pk m, aneej da a pa.

17 Wi wi Pawulu aſaan adu nawee alon i bangoli i een-week, aji na a : « N oſan naſaſa i du naſih i bangoli, aka uko ulon wi p pa. »

18 K  nawee i bangoli a ooſ naſaſa du naſih i baka, aſ  ji na a : « Pawulu nakal-abuſ adu  n akooſen aji n iju naſaſa i, aka uko ulon wi p pu. »

19 K  naſih i bangoli aſ  m bana ti ka en ap n na a k  bagaagi aſ  jaka : « We wi inaluſ p p n? »

20 K  naſaſa aſ  jaka : « Bayuday batiinkar aji babi pheparu i ij Pawulu faan du pntuk pi baway ſ b up bawee, baji baſal kadaar kaji baſal kame uko wi adoluſ.

21 Kdinan baka uko waſ,  iki ba aan bampeluſ i een nbaak r bamena dko dlon, ayoonka. Bahon amehna aji baankde nin kadaan b  baanfiſ Pawulu. Babomand r h nkuſ aba, ayoonk yoonk idinan. »

22 K  naſih i bangoli aſ  jaka awut ka up nin alon kaji a pa uko m nt, aſ  wutan naſaſa k  ayaa.

Ba ooſ Pawulu du ubeeka wi Kaytaraya

23 Wi wi naſih i bangoli aſaan adu bawee bat b biki bangoli i een-week aji na baka : « Nabomand ran na bangoli i een-week nyaaſ nt b (200), na bajug nmp l nt i een paaj na ulon (70), na bangoli i een-week nyaaſ nt b (200) biki ijan, naya Kaytaraya n a di woli nwoori ka een kalon ni utaakal n akobi. »

24 Nabomaan nmp l nt na ooſna *Pawulu, ahilna aban najeb du Felit nantuſa.

25 H nk k  naſih i bangoli aſ  piit Felit aji :

26 « Iwi Felit nantuſa nawee, nji, Klodiyut Litiyat dpiitun awulu mboſ.

27 *Bayuday bamob  iint i aſal pfiſa, k  nſ  bi na bangoli naan abuurana,  iki ba up n aji aliſ na baromeſ.

28 Wi n aluſ pme uko wi ajubanun aſ   ooſa pntuk pi baway ſ b up bawee pi baka.

29 Wi wi n aan ayikr n k  uko wi baktaparuluſ utaſ na bgah bi baka, b  baanka ka nin uko ulon utapara unk ſun bafiſa k me batuha.

30 Wi mmeen k  balon batiinkar pfiſa, k  nſ  yil ti dko m nt aji ba iju a. D kak ado bantaparuluſ b up babi ti iwi ba up uko wi adoluſ baka. »

31 Na utejan, bangoli bado uko wi naſih i baka ajakuſ, ajej Pawulu, aya na a te ubeeka wi Antipatrit.

32 Wi unuur ujintun k  bangoli bukuſ baſ  kak du katoh kawee, awut bajug nmp l nt k  baya na Pawulu.

33 Wi babanun Kaytaraya aſ  wul Felit nantuſa uko wi Klodiyut apiitun, aſ  dukara Pawulu.

† 23:34 Felit awoon i pway ſ Pawulu  iki Pawulu awoona Filitiya danwoon ti pſih pi nul.

³⁴ Wi nantunja aleyiirun uko umpiitun aşë hepar Pawulu utaak wi awoonun. Wi ameenj kē awo i utaak wi Filitiya†,

³⁵ aşë ji na a : « Dluņ katiinku woli bantapariin bțup babani. » Kē aşë do kē bahank Pawulu du katoh ki pșih ki *Herod abiiņ aniw, ayeņa.

24

Bayuday bakeęaar Pawulu du Felit

¹ Wi ŋnuur kańeen ŋațepun, kē Ananiyat *nașih i bațeņan aşë ya na baloņ țı bantohi na națupar bańaan, i katim ki Tertuloț du Kaytaraya. Babi țı kadun ki Felit nantunja, akeęaar *Pawulu.

²⁻³ Wi baduun Pawulu, kē Tertuloț aşë jun ptapara iko aji : « Iwi Felit nantunja naweek, ŋjon nțo țı awo bnuura țı pșih pi nu, kē mntit mi nu mankak ațij iko inuura ihalu țı utaak. Kē ŋji ŋlilandēru maakan, kabot kataņaru, ŋnuur bti na dko bti.

⁴ Nĕnkțo kanooranu na bțup bțum, aşë ŋal itiinkun btiišu.

⁵ Niiņț i awo ŋaan anwuțun maakan, anwoon țı pyewlĕn *bayuday țı dko bti, abot awo i pntuk pi banatareņ.

⁶ Adoo do do na pțopan *Katoh Kaweek ki Nașibați, ukaaņ kē ŋmoba. [Nĕal pwayęša bțup jibi bgah bi nun bajakuņ

⁷ kē Litiyat nașih i bangoli aşë bi na kmĕni atehun a țı ińen,

⁸ ado bantaparun Pawulu bțup babi țı iwi.] Woli ihepara bnuura, atiinka, kĕme bdidi'u iko yi ŋktaparulun. »

⁹ Kē bayuday bațok na a, țı uko wi ataparulun aji ujoonani.

Pawulu ațup țı kadun ki Felit nantunja

¹⁰ Wi Felit nantunja adekuņ *Pawulu kańen aji ateem, kē aşë yeenk bțup aji : « Dme kē ido ŋșubal ŋțum, aji kwayęș țı utaak wi, ukaaņ kē nlihan maakan kabi kațupu kayeņan uleef naan.

¹¹ Ihinan kahepar bnuura bațupu kē uundo pel ŋnuur ińeen na ŋțĕb wi nyan Yerutalem pdĕman Nașibați.

¹² Bambiin akeęaarĕn baantĕnkĕn kē ŋji kaņom na nin ŋaan aloņ du *Katoh Kaweek ki Nașibați kĕme anațan pntuk pi bańaan țı itoh ińehanaani, kĕme țı ubeeka.

¹³ Baankak ahinan kadiiman kē uko wi baktaparaanun hĕnkuņ uwo manjoonan.

¹⁴ Kē nșĕ dinan țı kadunu aji dji kadĕman Nașibați i bașinun, wi njaan kațaș Bgah bi bukal bajakuņ aji bawo bwuțaan. Dfiyaar iko bti intaanun na Bgah, na yi *bațupar Nașibați bapiitun,

¹⁵ abot ahaț pnața țı pkeț pi batool na bado buțaan ji bańaan biki bantaparaanun bțup.

¹⁶ Ukaaņ kē ŋji kadoonaan ŋnuur bti pwo na uhaaș ujintț țı kadun ki Nașibați, na ki bańaan. »

¹⁷ « Kē wal wi ndoluņ ŋșubal du bdig, aşë kak țı Yerutalem ațij itaka pțĕnkna bańaan bajuuk biki pntaali pi naan, kabot kado ițeņan yi Nașibați.

¹⁸ Wi wi bașaan ațĕnkĕn du Katoh ki Nașibați kē ŋji kabaańĕș bțeņan bjintan uhaaș. Mĕnwo na nin pntuk ploņ abot awo mĕntij nin pņaat.

¹⁹ Kē *bayuday baloņ biki Atiya bawoon lah kabi kanaț țı kațup uko wi bakaan na ŋji,

²⁰ kĕme banwoon țı bațup uko wi bawinun uwuțaan țı ŋji wi nnațun țı kadun ki baka du pntuk pi bawayęș bțup baweek pi bayuday.

²¹ Kĕme uwohaņ kak uko wi nhuuranun țı kadun ki baka aji : “Uțup wi pnața țı pkeț, ukaaņ kē mbi nța bawayęșaan țı kadunan?” »

²² Kē Felit nantunja, ammeen bnuura uko wi bgah bi Ajugun, aşë lutan pwayęș te unuur uloņ, aji na baka : « Dluņ kawayęș uko wi nan woli Litiyat nașih i bangoli abii. »

²³ Wal mĕnt kē aşë ji na naweek i bangoli ińeen-week aloņ, ahank Pawulu du ukal-abuș, bawut kado kanoorana babot bawut bayițul bado kațĕnka.

Pawulu ații na nantunja na aharul

²⁴ Wi ŋnuur ŋloņ ŋațepun, kē Felit aşë bi na aharul anwoon *nayuday i katim ki Drutiliya. Felit ado kē badu *Pawulu, aşë tiinka kē akțiiņiyaan pfiyaar Yetu Krittu.

²⁵ Kē jibi Pawulu akțupuņ adoo jun pban țı iko yi pwo ŋaan natool, yi pțijan uleef, na yi unuur wi Nașibați akluņ kawayęș bańaan, kē Felit aşë yewla, aji na a : «

Ṭaŋaan ba hēnk nṭa, ihinan kaya, woli dbi jeeh kayil pdu'u. »

²⁶ Ahaṭ wal mēnt̄ aji Pawulu awula itaka, ukaaṅ kē aji du'ara du, kaṭiini na a.

²⁷ Wi ṅṣubal ṅṭēb ṅaṭēpuṅ, kē Portiyut Fettut aṣē yeenkēṣ Felit̄ ṭi pntuṅa, anwuṭuṅ Pawulu du ukalabuṣ, pdolna bayuday balilan.

25

Baṭij Pawulu uruha ṭi kadun ki Fettut nantuṅa

¹ Wi Fettut abanuṅ ṭi utaak ado ṅnuur ṅwajant̄, aṣē pēnna Kayṭaraya, aya Yerutalem.

² *Baṭeṅan baweek na bantohi baweek *bayuday kē baṣē bi anaṭ ṭi kadunul, akeṣaar *Pawulu.

³ Kē baṣē ṅehana Fettut aṭēnk ṭēnk baka, ado Pawulu aya Yerutalem, ṭiki babop ayoonka ṭi bgah, kahilna kaba na a.

⁴ Kē Fettut aṣē teem baka aji : « Pawulu awo ukalabuṣ du Kayṭaraya, kē nji ṭi uleef naan, nkak awo i kaya da ṭi ṅnuur ṅi.

⁵ Nadolan baweek biki nan, baluṅ babi na nji, woli ṅiint̄ aṅ mēnt̄an ado buṭaan blon baya keeṣaara. »

⁶ Fettut ado du Yerutalem ṅnuur bakreṅ kaya iṅeen ṭaṅ na baka, aṣē ya Kayṭaraya. Wi unuur ujint̄uṅ, kē aṣē ṭo du uruha, ado kē baṭij Pawulu ṭi kadunul.

⁷ Wal wi Pawulu abiinṅ, kē bayuday banwoonuṅ Yerutalem, baṣē bi anaṭ afooya, atapara iko itum iwuṭaan maakan, yi bawoonṅ baanhinan adiiman kē ijoonani.

⁸ Kē Pawulu aṣē yeṅan uleeful aji : « Mēndo do nin ukoolan unwuṭuṅ ṭi bgah bi bayuday, kēme ṭi *Katoh Kaweek ki Naṣibaṭi, kēme aṭup buṭaan ṭi *Ṭetar naṣih najeenkal i Rom. »

⁹ Kē Fettut, anṣaanṅ aṅal bayuday balilandēra, kē aṣē hepara aji : « Iinṅal kabi Yerutalem, nya nwayēṣu ṭi uko wi batapariinṅ i? »

¹⁰ Kē Pawulu aṣē teema aji : « Dwo ṭi uruha wi Ṭetar ṭi, awo i kawayēṣaana ṭi. Mēndo bayuday nin ukoolan, kē iwo name iwi ṭi uleefu.

¹¹ Bē woli djuban na manjoonan, woli ddo uko ulonṅ uwuṭaan unkeṣuṅ nkeṭ, mēnkpok pa. Aṣē wo kakṣa woli iko yi

bataparaanuṅ iinjoonani, nin alonṅ aanka na pwulēn du bayuday. Dnuma Ṭetar awayēṣaan! »

¹² Wi Fettut awinaruṅ na balemparul baṅṅoguluṅ, aṣē teema aji : « Inuma pwayēṣ pi Ṭetar, ikeer aya du kadun ki Ṭetar. »

Fettut aṭiini na Agripa naṣih

¹³ Wi ṅnuur ṅlonṅ ṅaṭēpuṅ, kē Agripa naṣih na Berenit̄ aṭa'ul ṅaaṭ baṣē bi ṭi Kayṭaraya, pwul Fettut mboṣ.

¹⁴ Jibi bawoonṅ biki pdo da ṅnuur ṅlonṅ, kē Fettut aṣē ṭiini na Agripa naṣih ṭi uko wi *Pawulu aji na a : « ṅiint̄ alonṅ awo ṭi, i Felit̄ awutuṅ du ukalabuṣ.

¹⁵ Wi nwoonṅ du Yerutalem, kē *baṭeṅan baweek na bantohi biki *bayuday baṣē bi atapar ṅiint̄ i bṭup aṣē ṅehanaan, aji nji aduknaanaa.

¹⁶ Kē nṣē teem baka aji baromeṅ baanṭaal pmob ṅaanṅ katuh bē aannaṭ ṭi kadun ki bantaparuluṅ bṭup ayeṅan uleeful.

¹⁷ Wi wi baṣaanṅ abi na nji ṭi, kē mēndo ṭo ajon, aṣē ṭo du uruha wi unuur ujint̄uṅ, aṣē do kē baṭij ṅiint̄ mēnt̄.

¹⁸ Kē wi baṭijunṅ bankeēṣaaruluṅ ṭi kadunul, baanṭup ṭup nin uko ulonṅ ṭi iko iwuṭaan yi nji nṣaluṅ aji ul adoo.

¹⁹ Pṅom pi bakaanṅ na a pawoona ṭaṅ ṭi bgah banwoonṅ bi baka, na ṭi ṅaanṅ alonṅ ankeṭuṅ i bajaanṅ bado Yetu, i Pawulu akjakuṅ awo najeb.

²⁰ Kē nṣē yewla, mēmme hum di nji kawayēṣuṅ iko yaṅ, aṣē hepara me aṅal kaya Yerutalem baya bawayēṣaana ṭi iko mēnt̄.

²¹ Kē wi Pawulu aṣaanṅ hepar aji aṅal pwayēṣ pi *Ṭetar naṣih najeenkal, kē ndo kē badēta, te wal wi nji kaluṅ kado baṅooṭa du Ṭetar. »

²² Kē Agripa aṣē teem Fettut aji : « Nji kak dṅal katiink ṅiint̄ mēnt̄an. » Kē aji na a : « Iluṅ katiinka faan. »

Baṭij Pawulu ṭi kadun ki Agripa na Berenit̄

²³ Wi nfa mambanuṅ, kē Agripa na Berenit̄, baṣē bi na pkēpaṭēr pweek, aneej du dko di uruha, kē baṣih bangoli na bantohi baweek biki ubeeka kē bafooy baka. Wi wi Fettut adoluṅ wal mēnt̄ kē baṭij *Pawulu.

24 Aşë tiini na bañaan aji : « Iwi Agripa naşih na an bti nanwoon ʔi na un, nawin ʔiint ʔi. Ul akaan kē *bayuday bti babi du nji, du Yerutalem na ʔi, aʔoman maakan aşë huur aji, aantaan na pwo najeb.

25 Kē nji kē nşë win nji ʔi uleef naan, kē aando nin uko ulon unkëşun akeʔ. Wi aşaan aňehan aji aňal pya du naşih najeenkal aya awayëşa, kē nşë ji ddola aya du a.

26 Aşë wo mēnka nin uko ulon unkëşun ppiit naşih najeenkal ʔi ʔiint ʔi. Ukaan kē nʔija ʔi kadun ki nan na ki iwi Agripa naşih ʔi uleefu. Hēnk, woli nahepara, kaşë ka uko upiit naşih najeenkal.

27 Ńaan aanhilaun kabubara kañooʔ nakalabuş du naşih najeenkal bē iintup uko wi adolon. »

26

Pawulu aʔiini ʔi kadun ki Agripa naşih

1 Hēnk, kē Agripa aşë ji na *Pawulu : « Ihinan kaʔup, kayenan uleefu. » Pawulu adeen kañen, aşë yenan uleeful aji :

2 « Iwi Agripa naşih, dlilan nʔa, wi nnaʔun ʔi kadunu, kateem ʔi iko yi bayiʔ naan *bayuday bataparaanun bti.

3 Dkak alilan maakan, ʔiki ime udolade wi baka bnuura akak ame bnuura iko yi bajaan baʔomna. Ukaan kē nji kakooʔu kooʔ itiinkēn bnuura.

4 « Bayuday bti bame jibi nʔoori ʔi kpoʔ. Bame kak bti jibi ʔi kateeku nʔoori du uʔaak wi naan, na du Yerutalem.

5 Bame'ēn undiimaan, ahilan kaʔup woli baňali kē dji kaʔaş bgah bi pntuk pi *bafaritay bantamnun ʔi bgah bi nun.

6 Kē hēnkun, uko unkaan kē bakwayşaan ʔi, uwoon kē: Dhaʔ uko wi Naşibaʔi abiin ahon başinun.

7 Kē kşini iñeen na ktēb ki pntaali pi nun, kahoŋ mēnʔan ki ki kahaʔun pyeenk, wi kadēmanun Naşibaʔi na nʔhaaş nji baka nfa na utaakal. Iwi Agripa naşih, mnhaʔ maŋ mankaan kē bayuday baʔijēn uruha.

8 We ukaan kē an bayuday naşal aji nēnhinan kafiyaar kē Naşibaʔi aji naʔan bañaan ʔi pkeʔ ba? »

9 « Kē nji ʔi uleef naan hēnk, kē ndun aşal aji dwo kado uko wi nhinanun bti katokna katim ki Yetu i *Nataret.

10 Kē hēnk di di ndolan du Yerutalem, amob banfiyaarun Yetu batum awat ukal-abuş. *Baʔenan baweek badinanaan pdo han, aji wonʔi baʔu baka pkeʔ dji kawo ʔi bandinanun.

11 Dji kañaay na itoh iñehanaani bti, kaha- jan banfiyaarun Yetu, kawuuk baka pkar katim ki nul. Ddeebaʔer baka maakan, adoo ji kaya nbeeka nmpaʔi prab baka kaha- jan.

Pawulu akak akakalëş jibi aʔepun adoo fiyaar Yetu

12 « Kē hēnk di ntoolun unuur ulon pya ubeeka wi Damat, pdo ulemp mēnʔ awo na uworda wi *baʔenan baweek.

13 Kaya pban mndiin unuur, djaku iwi, naşih, kē nşë wo ʔi bgah, aşë win bjeehi bloŋ banwoonun baʔi aşë jeehan apel un- uur, kē babi agurēn nji na bankyaanun na nji.

14 Hēnk, kē nşë bti ajot ʔi mboş. Kē nşë tiink pdiim ploŋ kē pakʔiini na nji na uʔup *uheberē aji : “*Fawul, Fawul, we ukaan kē ikhajanaan ba? Ibaa noor we atootar ji upatar wi ajug wa akwuukun na pferu pjul.”

15 Kē nşë hepar aji : “Iwi in ula ba, Aju- gun?” Kē Ajugun aşë teem aji : “Nji Yetu a, ikhajanun.

16 Naʔiin iwo bnaʔ, dpēn awinana ʔi kadunu, kakakanaanu nalempar naan. Iwo kaʔup bandukiin uko wi iwinun nʔa ʔi nji, na wi nji kalun kadiimanu.

17 Dluŋ kayenun, ʔi *bayuday na banwoon baanwo bayuday biki nji kayiliin iya.

18 Iwoyi kahaabëş baka këş, kapēnan baka ʔi bdēm, kaʔij moŋ bjeehi, kapēnan baka ʔi mnhina mi uweek wi nʔaayi, kaʔij du Naşibaʔi. Hēnk bahilna woli bafiyaarēn, bapēnan baka ipekadu bahil kawo ʔi biki Naşibaʔi adatonun aji bawo pntaali pi nul.”

Pawulu aʔup jibi alemparun Yetu

19 « Ukaan, Agripa naşih, kē nʔaş uko wi Naşibaʔi aʔupnun wi ahaabëşaanun kēş.

20 Djunna Damat na Yerutalem, abaañşaan nʔeʔ nji *Yuda bti na nji banwoon baanwo bayuday. Aʔup baka aji bawut pjuban bakak du Naşibaʔi, bado kado iko inkyuunun kē bawut pjuban.

²¹ Uko wan ukaan kē *bayuday bamobēn wi nwoon du *Katoḥ Kaweek ki Naṣibaṭi aṇal pfiñēn.

²² Kē Naṣibaṭi aṣē wo na nji te unuur wi nṭa wi, kē ndoo naṭ ṭi kadun ki bañaan bti, bampoti na baweek aṭup uko wi mmaaruṇ. Uko wi nji kaṭupun uunwo wo ulon umpati na wi *baṭupar Naṣibaṭi na *Moyit bajakuṇ ṭfa aji ubi kadolana,

²³ *Krittu aluṇ kahaj kaṣē kawo nateek anknaṭiṇ ṭi pkeṭ kaṭup bayuday na banwoon baanwo bayuday, bjeehi bi mbuur. »

Pawulu ado na pkakan Agripa naṣih ṭi bgah bi Yetu

²⁴ Wi *Pawulu akyeṇanuṇ uleeful haṇ, kē Fettut aṣē huuh aji : « Iwi iyilaa! Pjuk pweek pi ijukuṇ pajun pfooyanu bkow! »

²⁵ Kē Pawulu aṣē teema aji : « Iwi Naweek maakan, mēnyilaa, uko wi nji kaṭupun ujoonan akuṭ aṭep ṭi bgah.

²⁶ Agripa naṣih, dñoom kaṭup na a na mntēṇ ṭiki dme kē aampaam iko mēntṭ bti, iindolana du bñot, dme kē ame ya bti aba.

²⁷ Iwi Agripa naṣih, ifiyaar uko wi *baṭupar Naṣibaṭi bajakuṇ i? Dme kē ifiyaar wa. »

²⁸ Kē Agripa aṣē teem Pawulu aji : « Injal kakakanaan narittoṇ ubaa kaṭo'un ṭi! »

²⁹ Kē Pawulu akak ateem aji : « Mēmmē me utar kēme ujon, uko wi nji kañehanun Naṣibaṭi uwoon iwi na banktiinkuṇ bti nṭa di, nakak nawo ji nji, aṣē wo mēnṇal natana mnkorentu ji nji. »

³⁰ Hēnk kē naṣih, na nantuṇa i utaak, na Berenit, na bañaan bti banwoon na baka baṣē naṭa.

³¹ Wi bapēnuṇ aṣē ṭiini bukal bukal aji : « Ñiintṭ i aando do uko ulon unkēṣuṇ aket kēme aya ukalabuṣ. »

³² Kē Agripa aṣē ji na Fettut: « Nhinan lah kawutana, kē aṣaan ahepar pwayēṣaana du naṣih najeenkal. »

27

Batool pñooṭ Pawulu du Rom

¹ Wi ukakuṇ wi pjeṇ ulantu kaya Itali, kē baṣē wul *Pawulu na bakalabuṣ balon

* **27:9** Ulibra wi Bgah 16.29 upiit aji : ṭi pli ppajantēn na plon, ṭi unuur uñeenantēn, nayiman, naankdo nin ulemp ulon, an babak utaak na bayaantṭ bti.

Yuliyut, anwoon naweek i bangoli iñeenweek baromeṇ du pntuk pi bangoli pi bajaan bado Pntuk pi Naṣih najeenkal.

² Kē njeṇ ulantu du pkēṇ pi Adramitium unwoon wi pya Atiya, atool pya. Arittarkut i Tetalonika du Matedoniya kē abi na un.

³ Wi unuur ujintuṇ kē nṣē ban Fidoṇ. Yuliyut awo na Pawulu bnuura, awuta kē aji ya kawin banohul, baṭena iko yi anumiṇ.

⁴ Nwoona du Fidoṇ, kē jibi uyook ukkobuṇ adek na un, kē nfooy na umban wi unjiw wi Kiprut wi uwoon unkkob.

⁵ Kē wi wi nmuuruṇ bdēk baññoṇuṇ nṭaak ṇi Filitiya, na Pamfili aban Mire du utaak wi Likiya.

⁶ Wi nbanuṇ da, kē naweek i bangoli aṣē win ulantu ulon unwoonuṇ Alektandriya, atool pya Itali, aṣē dolun kē njeṇ wa.

⁷ Ndo nnuur nṭum aya ya btiiṣu, ṭiki uyook uwoo, nṭaj maakan abaa ban kañog ubeeka wi Kēnidut. Uyook uneenanun pya na btool, kē nduk ubeeka wi Falmome ṭi kañen kadeenu, afooy unjiw wi Kret.

⁸ Nṭaṣ ṭaṣ ukab, ahaj maakan abaa ban dko di bajaan bado Ikēṇ Inuura, daññoṇuṇ ubeeka wi Lataya.

⁹ Nṭo du Lataya ajon, kē pya kadun pado kak anooran, ṭiki unuur wi pyiman wi *bayuday* udobi ṭep, kē pya na bdēk wal mēntṭ pahil kapēnan unguun. Hēnk, kē Pawulu aṣē ṭup uko wi aṣaluṇ aji na baka :

¹⁰ « Babuk biintṭ, dwin kē bgah bi nun bi baya kawuṭ, ulantu utoka dko dweek na iko yi ujijuṇ bti, bañaan badoo hilan kakeṭ da. »

¹¹ Kē naweek i bangoli aṣē mēban ṭi wi naweek i baṭon ulantu na ajug wa bajakuṇ, apok ptiink Pawulu.

¹² Pkēṇ paannuura pṭēpanaan nnuur ṇi ujontṭ na ukēk uweek, kē baṭum ṭi baka baṇal nneeṇ ṭi bdēk, ndoonaan pban pkēṇ pi Fonika woli nṭinani. Pkēṇ pi Fonika pawo du unjiw wi Kret, pataaṇ na kayoba ajeṇ ṭi btammaṇu na btamṣanka, kē bahilan kaṭēpan da nnuur ṇi ujontṭ na ukēk.

Ukēk unaṭa du ptoof pi bdēk bweek

13 Uyook umpoṭi unaṭnaana btammaṅu ajun pyook, kē bañaan baṣal aji bahinan kado uko wi baṣaluṅ, afēnēs ulantu, atool akab kab na kabaṅ ki unjiw wi Kret.

14 Uundo jon, kē ukēk uweek unwoon katim ki btamṣanka umayar unuur uṣe naṭnaana unjiw akēk.

15 Ukēk wuṅ ubi akob ṭi ulantu, kē ṅēnkak ahilan wa pṭijan, aṣe wut kē uyook ukya na un.

16 Wi ṅṭēpnun btammaṅu bi unjiw umpoṭi unwoon katim ki Kawuda, aṣe ṭu kamenkla uyook btiṣu. Ndoonaan te adoo kakan bṭeem bmpoṭi bbuurni bantanuṅ ṭi kafet ki ulantu.

17 Hēnk, kē balemp biki ulantu bajej ital atanrēn wa uwutna katoka. Baṭi wal mēnt uyook ufēl baka ṭi pyiw pwuṭan pi bdēk bweek du Libiya. Wi wi baṣaan aṅuj iloona, aṣe wut uyook kē ukya na baka.

18 Unuur utēbantēn, kē ukēk ukkēka kēk maakan, kē bajej iko injiṅ afēl du bdēk.

19 Unuur uwajanṭēn, bajej iloona na iko yi ulantu afēl du bdēk na iṅen yi baka.

20 Ndo ṅnuur ṅṭum, ṅēnwin bnuur kēme ṅjah, kē uyook ukkoba kob maakan, kē ṅbi ji ji wi nun ubaa.

21 Ndo ṅnuur, ṅēnde de nin ukoolan, kē *Pawulu aṣe naṭa, aji na bañaan: « Babuk biinṭ, nawo i lah katiink uko wi njakanan, kawut kapēn du Kret, nanṣaan kabuur pṭoka toka pi.

22 Kē nṣe kooṭan kooṭ hēnkuṅ, namēbaan naliinṭ! Nin alon ṭi an aankket, ulantu ṭaṅ uktokiinṅ.

23 Takal na utejan, *uwanjut wi Naṣibaṭi anka'ēnuṅ, i njaan kadēman ubi ṭi nji,

24 ajakēn : “Pawulu, klēnk! Iwo i kawayēṣa ṭi kadun ki naṣih najeenkal, kē Naṣibaṭi ṭi bnuura bi nul, akdo bañaan bti bankyaanṭuṅ na iwi babuur.”

25 Babuk biinṭ, natēṅṭēnēn, ṭiki dhaṭ ṭi Naṣibaṭi ame kē uwo jibi ajakaaruṅ.

26 Kē uyook uṣe ya kafēlun du unjiw ulon. »

27 Ndobi wo wo ṭi utejan unṭēnknuṅ iṅeen na ṅbaakēr ṭi meel, kē ukēk uhuma kaya na un ṭi bdēk bi katim ki Adiriyatik. Kaban mnjel, kē balemp biki ulantu baṣe ṅuur aji ṅṅog pkay.

28 Wi wi batanuṅ pko plon na pṭal awalan katenna kadiilade, awin kē kawo ṅmetēr iṅeen ṅwajanṭ na paaj na ulon, akak aban ṭuṅ aten, awin kē kawo ṅmetēr iṅeen ṅṭēb na bakreṅ.

29 Baṭi wal mēnt uyook ufēlun du mnlaak, atan klaar kdiṭ kbaakēr du kafet ki ulantu awalan ṭi meel kahilna kamēban wa, aṣe bi kataran taran unuur ujint.

30 Balemp biki ulantu bado wal mēnt na ppēn ṭi wa kabuur. Bawalan bṭeem bbuurni aṣe daar aji baṅal pṭan ilaar idiṭ ilon ṭi kadun ki ulantu.

31 Kē Pawulu aṣe ji na naweek i bangoli na bangoli bandukiinṅ aji : « Woli balemp biki ulantu biki baanṭo ṭi wa, naankhilan kabuur. »

32 Ukaan kē bangoli bafal ital inṭijanaanuṅ bṭeem bbuurni, awutan ba, kē bakyaak.

33 Wi bakyoonkuṅ mnjinṭ unuur, kē Pawulu aṣe ji na baka bade aji na baka : « Naṭo ṅnuur iṅeen na ṅbaakēr kē ṅhaaṣ ṅawo bnaṭ na an, naande nin ukoolan.

34 Nabiin nade, nanuma pde kahilna kawo bajeb, nin kawel kalon kaankjot ṭi ṅnaan. »

35 Wi wi aṣaan ajej ipoom abeeb Naṣibaṭi akitēs ya, aṣe jun pde.

36 Kē wi wi bañaan bti bakakanuṅ ṅhaaṣ, ade ntiinku.

37 Nwo wal mēnt bañaan iṅeen-week nyaaṣ ṅṭēb na iṅeen paaj na ulon na paaj (276) ṭi ulantu.

38 Wi bañaan bti badeeṅ ayok, kē baṣe fēl ṅdeey ṅanwoon ṭi ulantu du bdēk awiiṣanaan wa.

Ulanṭu ujiiri

39 Wi unuur ujintuṅ, baṭon ulantu baanyikrēn pkay pi bakwinuṅ, aṣe win pkay plon panwoon na pyiw, aji baya kakaban ulantu ṭi pa woli bahinani.

40 Kē wi wi bafaluṅ ital intannuṅ ilaar idiṭ inṭijanunṅ ulantu aṣe wutan ya kē iya bdēk. Wi wi baṣaan afēnēs ital yi batannuṅ ṅpaat ṅanjaan ṅaṭonṅa ulantu, atan kaloona ṭi kadun ki wa, uyook uhilna uwuukar wa kadun, aṣe tool pya pkay.

41 Kē uṣe ya wal mēnt abiṅa ṭi pyiw pwuṭaan pi bdēk, kē kadun ki wa ka-jiiri, uunkak ahilan pya, kafet kē kaṣe rumpadiir fuṭ ṭiki ṅmaaronṅ ṅjakob bnuura.

42 Bangoli kë başë ñal wal mënŋ kafin bakalabuş, bawutna kalam kabuur.

43 Kë naweek i bangoli aşë ñal *Pawulu abuur pkeŋ, aşë ji na baka bawut kafin bakalabuş. Abaa t̄ep t̄ep aji na baka, banhiluŋ plam bti badunna bajot bdëk balam baban pkay,

44 bandukiin baji ñaan andoluŋ alanka ti kampiñu kayaakna pya këme iko ilon ti inkitiin ti ulantu, kaşaşna bukundu. Kë hënk di di badoluŋ, aban bti pkay abuur.

28

Pawulu aban unjiw wi Malita

1 Wi ñbuuruŋ bti, aşë baa me kë unjiw uwo katim ki Malita.

2 Bañaan banfëtuŋ da batijan un bnuura. Batehan bdoo, adu'un kë ñto atëma tiki uşubal ujun pşub, kë ujonŋ uwo.

3 *Pawulu ajej wal mënŋ imul ikay afël du bdoo, kë upula ulon uşë pën ti ya, aşi bdoo buŋ. Ulut alabari'a ti kañen.

4 Wi bañaan banfëtuŋ ti unjiw bawinuŋ upula ti kañen ki Pawulu, aşë hoopatër aji : « Ñiint i aka pwo nafin bañaan, tiki ajaka jak abuur pkeŋ du bdëk, kë naşibaŋi alon andu'aniin « naşibaŋi anjaan aluk » aşë wo aandinan awo najeb. »

5 Kë Pawulu ul, aşë lët upula awat du bdoo, nin ukoolan uundola do.

6 Kë bañaan banuŋ aji ajun pwur këme kajot kakeŋ ti dko mënŋ. Wal wi bayoonkuŋ ajon baanwin ukoolan, aşë wugëş ñşal aji awo alon ti başibaŋi.

7 Ufët wi naweek i unjiw anwoon katim ki Publiyut uñog da. Aşijanun kë ñwo bayaanŋ biki nul ñnuur ñwajanŋ, ji banohul.

8 Aşin Publiyut amaak wal mënŋ awo na ptool kë uleef ubot ayik na a. Pawulu aya awina, aşë ñehan Naşibaŋi, apafa iñen ti bkow, ajebana.

9 Kë wi wi bamaakal biki unjiw bandukiin bti babin ti Pawulu, kë ajeban baka.

10 Bañaan bamaganun maakan, wi ñkyaan, kë başë pënan iko yi ñkyaan kanuma bti du bgah byaanŋaani awulun.

Pawulu na batënŋul bawoona Malita atool pya Rom

* 28:11 Këme Kattor na Polut: Bawo ti unjon wi bagrek başibaŋi bampoŋi banwoon kbet, aşë meetana bnuura tiki baya bdëk biki tfa bafiyaar aji kbet kuŋ kaji kayen baŋon ñlantu.

11 Wal wi ñdoluŋ kli kwajanŋ, aşë jija ti ulantu ulon wi ubeeka wi Alektandriya, unŋëpanuŋ wal wi ujonŋ ti unjiw unwoon katim ki kbet*.

12 Nya awala du Tirakuta, ado da ñnuur ñwajanŋ.

13 Wi ñwoonuŋ da, aşë taş kaban ki bdëk, adoo ban ubeeka wi Regiyum. Na mnjinŋ, kë uyook unwoonuŋ btammaŋu uşë jun pkob, kë ñdo ñnuur ñtëb, aşë ban pkëŋ pi Putewoli.

14 Wal wi ñbanuŋ ubeeka mënŋ, ñtënk da balon banfiyaaruŋ, kë bamëbanun kë ñto da kanëm kapëb. Wi wi ñşaan aban Rom.

15 Banfiyaaruŋ biki Rom batiink kë baji ñwo ti bgah, aşë bi te Ufeeru wi Apiyut na du dko di bajaan bado Itoh yi Bayaanŋ Iwajanŋ pkitun. Wi *Pawulu awinuŋ baka, abeeb Naşibaŋi, aşë kak atëŋ maakan.

Pawulu aşup Uşup Ulil Unuura du Rom

16 Wi ñbanuŋ Rom, badinan *Pawulu kë agaag ufët wi nul aşë do nangoli alon kë akyeŋa.

17 Wal wi aŋoon ñnuur ñwajanŋ, aşë du bantohi *bayuday babi bayit na a. Wi babin ayit, kë aşë ji na baka : « An bayit naan, ñji, nwoon mendo bañaan biki pntaali pi nun ukoolan, këme ti udolade wi başinun, bamobën du Yerutalem awul baromeŋ.

18 Baheparaan bnuura uko unŋëpuŋ, aşal pwutanaan tiki baanwin win nin ukoolan ti ñji unkëşuŋ bafinën.

19 Kë wi bayuday başaan apok uko mënŋ, kë nwoyi kahepar pwayëş pi naşih na-jeenk, ahepar pa. Aşë wo kakşa mënka nin uko ulon utapar pntaali pi naan.

20 Waŋ ukaan kë ndu'an, kawinan, kaşini na an, tiki batanën na mnkorentu mi ti katim ki ñaan i biki *Itrayel bahaŋuŋ. »

21 Wi wi bateemuŋ aji : « Nënyeenk nin uko ulon umpiitun ti iwi unwoonuŋ *Yuda kë bayitun banwoon da baambi ti aşup ukoolan uwuŋaan ti iwi.

22 Kë ñşë ñala katiink uşalu, tiki bañaan ti dko bti balaŋ pntuk pi iwoon. »

23 Hënk, kë bamëban unuur na Pawulu, kë bañaan batum ti baka baluŋ abi du dko di Pawulu awaliin. Aşini na baka nfa te

utaakal uṭup wi *Pṣih pi Naṣibaṭi. Ado na pdo baka bayikrën uko wi Yetu, aṭëpna ṭi *Bgah bi Moyit, na uko wi *baṭupar Naṣibaṭi bapiitun.

²⁴ Balon ṭi baka bafiyaar uko wi aṭupun, kë balon baanfiyaari.

²⁵ Wi bawoon biki pwayṣër bahumaara baantiinkari. Kë Pawulu aṣë ji na baka ṭaṅ: « Ni! *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi unṭiini bnuura, wi uṭëpnuṅ ṭi mntum mi *Itayi, Naṭupar Naṣibaṭi.

²⁶ Aṭiini aji :

“Yaan du bañaan mënṭan, iji na baka :

Woli nadoo wat wat ibaṭ atiink oo, naank-teha te.

Woli nadoo haabëṣ haabëṣ këṣ bnuura oo, naankwina win.

²⁷ Ṭiki ṅhaaṣ ṅakak adënëṭ na bañaan biki,

banëṭ ibaṭ yi baka,

adëṭ këṣ ki baka,

Kahilna kawo baankwin na këṣ ki baka,

Kabot kawo baanktiink na ibaṭ yi baka,

Nṣal ṅi baka ṅawutna kate,

bahilna bawut pkak du ṅji.

Nhilna nwut kajeban baka.” ☆ »

²⁸ Kë Pawulu aṣë baañëṣ bṭup aji na baka « Nawo i kame keeri, kë Naṣibaṭi, banwoon baanwo bayuday biki awulun Uṭup wi mbuur. Bukal balun katiink wa! » [

²⁹ Wi Pawulu aṭupun han kë bayuday baṣë ya, aṅom.]

³⁰ Pawulu aṭo da ṅṣubal ṅtëb du katoh kalon ki aklukun luk bdidi'ul, aji yeenk banjaan babi bti pwina.

³¹ Aṭo da aṭup uko wi Pṣih pi Naṣibaṭi, abot ajukan uko wi Yetu Ajugun na mntëṅ abot awo najeeh.

Uṭup wi Pawulu apiitun banfiyaaruṅ banfētun du uṭaak wi Rom

Uṭup ujuni

Pawulu ampiitun kakaarta ki awo nayuday. Abuknaana Firi, du untanka wi bajaṅ badu Tartut. Kē asē kuṣnaana du ubeeka wi Yerutalem, dul di di ajuknuṅ. Pawulu abi me udolade wi bayuday bnuura. Abi wo ṅaṅ anhanuṅ maakan baṅaṅ bateek banfiyaaruṅ Krittū. Kē Yetu Krittū aṣē bi pēn awinana ṭi kadunul adu'a awo namaar ṭi kadun ki banwoṅ baanwo bayuday. Aṭup Uṭup Ulil Unuura du dko bti di pṣih pi Rom. Wi Pawulu apiitun uṭup wi awo du ubeeka wi Korint du ṅṣubal ṅṭēnk iṅeen kaṅeen na paaj na uloṅ (57) wi Krittū abukiṅ kaya ṅṣubal iṅeen kaṅeen na bakreṅ (58). Abi ṅal pya Yerutalem akak aṅal kaya pṣih pi Rom. Apiit kakaarta ki baṅaṅ banfētun du Rom kaṭup baka kē aṅal kaya du baka kajukan baka Uṭup wi Naṣibaṭi katēṅṅēnaan baka.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoṅ:

1. Pawulu aṭup Uṭup Ulil Unuura (1.1-17)
2. Baṅaṅ bajēn bti bajubanun (1.18-3.20)
3. Hum di di Naṣibaṭi ajakuṅ aji baṅaṅ bajēn bawo batool ṭi kēṣ ki nul (3.21-4.25)
4. Baṅaṅ biki Naṣibaṭi baluṅ kaka ubida uhalu (5.1-8.39)
5. Naṣibaṭi awutan Itrayel kē uṣē wo unwo wi mṅṭo (9.1-11.36)
6. Ubida uhalu unwoṅ na uṅal (12.1-15.13)
7. Uko wi Pawulu ajakuṅ aji ado na pwul mboṣ (15.14-16.27)

1 Nji Pawulu nalempar Yetu *Krittū dpiitun. Naṣibaṭi adu'ēn pwo *nanjaṅ, adatēn aṭu'ēn pṭup *Uṭup Ulil Unuura wi nul

² Uṭup mēnt, Naṣibaṭi aṭēpna undiimaan ṭi *baṭuparul ahon wa ṭi Ulibra wi nul.

³ Uṭup mēnt uṭiiniyaan uko wi Abukul, ampēnnun ṭi kabuka ki *Dayiṭ naṣih.

✧ 1:17 Habakuk 2.4.

⁴ Kē *Uhaaṣ Uyimanaan wi Naṣibaṭi uṣē diiman na mnhina mnweek kē awo Abuk Naṣibaṭi, wi anaṭiṅ ṭi pkeṭ. Ul awo Yetu Krittū Ajugun.

⁵ ṭi ul i i Naṣibaṭi aṭēpnuṅ awulēn bnuura ado kē nwo nanjaṅ. Hēnk, katim ki nul kameeṭana, nhilna ndo baṅaṅ biki ṅṭaak bti bafiyaara bakuṅ bado katiinka.

⁶ An kak nawo ṭi bakaṅ mēṅṅan, an biki Naṣibaṭi aduṅ pa nawo biki Yetu Krittū.

⁷ An bti nanwoṅ du Rom, biki Naṣibaṭi aṅaluṅ abot adu'an nawo baṅaṅ biki nul, dṅehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Ajugun Yetu Krittū bawulan bnuura babot bajoobṅēnan ṅhaaṣ.

ṅṅal pya pwin baṅaṅ biki Rom

⁸ Dṅal duna kaṭēpna ṭi Yetu Krittū kabeeb Naṣibaṭi i njaṅ kadēman ṭi uko wi nan bti ṭiki baṅaṅ biki umundu bti batiink kē nafiyaar Krittū.

⁹ Naṣibaṭi i njaṅ kadēman na uhaaṣ wi naan bti wi njaṅ kaṭup *Uṭup Ulil Unuura unjaṅ uṭiiniyaan Abukul ame kē dṭup manjoonan wi njakuṅ aji dji kaṣalan wal undoli

¹⁰ wi njaṅ kaṅehan Naṣibaṭi. Dji kaṅehana woli uwo uko wi aṅaluṅ, adolēn nhilan mbi du an.

¹¹ Dṅal maakan pwinan, kahilna kafaasēr na an uko wi Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uṭennun pa utēṅṅēnan.

¹² Dṅal kawo ṭi ptoofan, pfiyaar pi nan, na pfiyaar pi naan patēṅṅēn nja bti.

¹³ Bayiṭ naan, dṅal name kē djon ṅal pbi du an, kē Naṣibaṭi aṣē wo aandinanaan te hēnkun. Dṅal kalemp ṭi ptoofan kawin ulemp mēnt uwul uko unuura, jibi udoṅ abi wo du ṅṭaak ṅloṅ.

¹⁴ Dwo i pya du baṅaṅ biki ṅbeeka na du biki ṅṭēh, du banjukun na du banwoṅ baanwo.

¹⁵ Uko mēnt ukaṅ kē ṅṅal pṭupan an kak nanfētun du Rom *Uṭup Ulil Unuura.

¹⁶ Mēnji kakowa pṭup *Uṭup Ulil Unuura : uwo na manjoonan mnhina mi Naṣibaṭi pa mbuur mi baṅaṅ bti banfiyaaruṅ, ka-junna duna du bayuday te du banwoṅ baanwo bayuday.

¹⁷ Uṭup ulil unuura mēnt uyuuṅ nja jibi Naṣibaṭi ajaṅ ado nja ṅwo batool ṭi kēṣul.

Ƨi pfiyaar Ƨań di di pwo natool pawoonuń. Ulibra wi NaşıbaƧi uji : “Ƨi pfiyaar pi pi ńaań natool ajaan akaana ubida.”*¹⁷

Bańaań bti bajubanuń

¹⁸ NaşıbaƧi aji diimanaan du baƧi udeeb wi nul Ƨi bańaań bti Ƨiki baanji badēmana abot aji bado iko inwoon Ƨinwo itool kamenna manjoonan.

¹⁹ Kē uko wi ńaań ahilun pme Ƨi NaşıbaƧi uşē wo ujint piş pa bańaań bti : NaşıbaƧi Ƨi uleeful adiiman wa baka.

²⁰ Nin ńaań aambaan kawina NaşıbaƧi, kē du wal wi apaşun umundu te hēnkun, woli bańaań baten iko yi apaşun, bawin mndēm mi nul manwoon maankba kabot kame kē awoon NaşıbaƧi na manjoonan. Bańaań bajēn baanhilan kafan Ƨiki baankdēman NaşıbaƧi abot ado iko inwoon Ƨinwo itool.

²¹ Bame NaşıbaƧi bnuura aşē wo baanji badēmana ji NaşıbaƧi abot awo baanji babeeba jibi bawoon i kado kabeeba. Babaa Ƨēp Ƨēp awo na ńşal ńpēn kē ńşal ńi baka ńdah ńaya du bdēm.

²² Başal aji batiti aşē wo bayila :

²³ bapok mndēm mi NaşıbaƧi anwoon aankkeƧ akak Ƨi pdēman itu yi ńaań najēn ankkeƧun, yi ńkaƧ, yi ńntaam na yi ńko ńi uƧeeh.

²⁴ Uko mēnt ukaan kē NaşıbaƧi awut baka kē bawo Ƨi iko iƧop jibi ńhaaş ńi baka ńańalun ya, kē bakƧopan ńleef ńi baka.

²⁵ Bajej manjoonan mi NaşıbaƧi aƧēƧ na ńńilan, apok pdēman napaş iko i bawoon i pdēman te mnƧo, awo Ƨi pdēman uko umpaşaniin. Uwo han.

²⁶ Uko mēnt ukaan kē NaşıbaƧi awut baka Ƨi iko injaan ipoƧan ńaań: bahar baka baankak aji bapiint na biint awo Ƨi ppiint na baat batēnt baka.

²⁷ Kē biint bakak aduk ppiint na baat ayenar biint batēnt baka, baji bado iko ikowandēnaan na biint batēnt baka, hēnk bayeenk bukal Ƨi ńleef ńi baka kakob kantaanun na pneem pi baneemun.

²⁸ Başal aji baanwo i kame NaşıbaƧi, ukaan kē awut baka Ƨi ńşal ńi baka ńdah, kē hēnk, bakdo iko yi bawoon baanwo i kado.

²⁹ BaƧum na iko bti inwoon Ƨinwo itool, buƧaan, pńeebar iko, na mnƧot. BaƧum na bkujar, bfińar, pńom, kaguuru, babi duka

duka Ƨi iko iwuƧaan. Baji batapar bańaań bƧup na ńńilan,

³⁰ abot akuutar, awo başoorad NaşıbaƧi, bakarad, bapiitar, bahomp. Baji babi Ƨu Ƨu ńhaaş Ƨi pla iko iwuƧaan ihalu, baanji batiink bajug baka.

³¹ Baantiti, baanji bado uko wi bajakun aji bado, bajēn ńhaaş abot awo baanji bańaga batēnt baka.

³² Bame bnuura pwayēş pi NaşıbaƧi Ƨi iko mēnt: banjaan bado han bataan na pkeƧ. Kē başē duki'aara duka Ƨi iko mēnt, badoo beeh beeh aji bamagan banjaan bado iko mēnt.

2

Pwayēş ptool pi NaşıbaƧi

¹ Iwi, ńaań i iwohan, iinfańi woli iji kşal kē bańaań balon baduknaanaa. Na manjoonan woli iji baduknaanaa aşē do ji baka, iji kdiiman iwi Ƨi uleefu kē iduknaanaa.

² Kē ńşē me kē woli NaşıbaƧi awayēş bańaań banjaan bado iko yan, awayēş na manjoonan.

³ Işal aji iwi inkjakun kē balon baduknaanaa aşē do iko yi bakdolun ilun kabuur kakob ki NaşıbaƧi i?

⁴ Kēme ibeeh bnuura bweek bi NaşıbaƧi, kamiir ki nul, pjoob bkow pi nul? Iimme me kē bnuura mēnt bawo kadolu iwut pjuban ibot iƧelēş mnwo mi nu i?

⁵ Kē işē wo iinji kńal kate, iindi pwut pjuban ukaan kē iji kla kakob kaweeƧ wal wi NaşıbaƧi akdiimanun udeeb uweek wi nul na pwayēş ptool pi nul.

⁶ Alun kawayēş andoli Ƨi uko wi adolun.

⁷ Bańaań bantamanun Ƨi pdo bnuura, banklaan pdēm na mndēm na iko inwoon iinktoka yi NaşıbaƧi ajaan awul, awul baka ubida wi mnƧo.

⁸ Kē bańaań bampokulun ado uko unlilun baka Ƨań, bampokun ptaş manjoonan abot aƧaş iko inwoon Ƨinwo itool, alun kadiiman baka udeeb uweek wi nul.

⁹ Kē puƧan na phaajala ńaşē kob bańaań bti bankdolun buƧaan, bayuday, na banwoon baanwo bayuday kak.

¹⁰ Kē NaşıbaƧi aşē lun kawul bankdolun bnuura pdēm na mndēm, kajoobƧēn baka

ñhaaş, bayuday na banwoon baanwo bayuday kak.

¹¹ Na manjoonan, Naşibaţi aanji paşşer.

¹² Bañaan banjaan bajuban baluŋ kaya bti infernu, badole wo baamme *bgah bi Moyit ; k  banşaan ajuban bti a e me bgah bi Moyit, a epna  i bgah m nt  awayeş baka.

¹³ Na manjoonan, m nt bañaan banjaan baliŋ  i ptiink uko wi bgah bi Moyit bajakuŋ bawoon ba ool  i kadun ki Naşibaţi, banjaan bado uko wi bajakuŋ bakluŋ kawo ba ool  i keş ki nul.

¹⁴ Na manjoonan, woli banwoon baanwo bayuday, banwoon baamme bgah bi Moyit, bado uko wi bgah bajakuŋ bdidi baka, baji badiiman k  bawo na bgah m nt  i ñhaaş  i baka.

¹⁵ Baji badiiman h nk k  uko wi bgah bi Moyit bajakuŋ upiitana  i baka meet, ñhaaş  i baka  aji  a up baka me uko wi badoluŋ uwu i k me uwo unuura. Nşal  i baka kak  aji  a up baka uko me uwu i k me unuura.

¹⁶ H nk, uko m nt uluŋ kap n wal wi Naşibaţi akt pnun  i Yetu Kritt  jibi n upun  i *U up Ulil Unuura, kawayeş bañaan bti  i iko yi ameerun baka.

Bayuday na Bgah bi Moyit

¹⁷ K  iwi, injakuŋ aji iwo nayuday, anahna *bgah bi Moyit, ahompna Naşibaţi,

¹⁸ iji ime uko wi a aluŋ, apa eş bnuura na bu aan  iki bgah bi Moyit bayuuju wa.

¹⁹ Ifiyaar k  iwoon kado ka on nakuul abot awo unkaniya pa bañaan banwoon  i bd m.

²⁰ Işal aji ime apel bandukiin, iwo kajuken baka,  iki işal k   i bgah ime iko bti, ime manjoonan.

²¹ K  wi işaan ajukan bandukiin, we ukaan k  iinkjukan uleefu ba? Iji kji na bukundi bawut kakiij a e ji kkiij!

²² Iji kneenan pjuban pi piint  e ji kjuban pjuban pi piint! Ipok bado kad man itu a e ji kya du dko di iwoon kajej da b jar!

²³ Iji knahna bgah a e ji kwalan Naşibaţi wal ijaan kwo iinji k aş ba!

²⁴ Na manjoonan Ulibra wi Naşibaţi uji : *“Naji nado banwoon baanwo bayuday bakar katim ki Naşibaţi.”*[ ]

²⁵ Woli ido uko wi *bgah bi Moyit bajakuŋ, pwala kat mp pi nu paka udooni. K  woli iinkdo uko wi bgah bajakuŋ, iwo  i keş ki Naşibaţi ji anwoon aanwala kat mp anwoon aanwo nayuday*.

²⁶ K  woli banwoon baanwala kat mp ba aş uko wi bgah bajakuŋ, bawo ji banwaliin kat mp  i keş ki Naşibaţi.

²⁷ Anwoon aanya kat mp a e do uko wi bgah bajakuŋ aluŋ kadiiman k  iduknaanaa, iwi inwoon iinji k aş bgah m nt wi badoon apiit ba awulu k  ibot awala kat mp.

²⁸ M nt pwala kat mp pakkaan  aan awo nayuday na manjoonan, k  kat mp kaanwo uko unkwinaniin  i kaara.

²⁹ A-a, nayuday na manjoonan awo  aan i uhaaş wi nul uwoon  i Naşibaţi. K  pwala kat mp na manjoonan paanwo pfal kantomnt n jibi bapiitun  i bgah pawo p el ş uhaaş pi Uhaaş wi Naşibaţi ujaan udo.  aan anwoon haŋ aji yeenkna kabeeb du Naşibaţi, m nt  i bañaan biki ajaan ayeenkna ka.

3

Pjuban pi bañaan bti

¹ K   un keeri di di nayuday apelnun bandukiin? Pwala kat mp paka udooni i?

² Pwo nayuday panuura maakan ; bukal biki Naşibaţi ahankanun iko yi a upun.

³ K  h nkuŋ? Woli balon  i baka baanfiyaara, uko m nt kado Naşibaţi awo aankdo uko wi ajakuŋ i?

⁴ Nin, bañaan bti bawo i kame k  Naşibaţi aji do uko unjoonanun, k   aan naj n andoli awo na n ilan. H nk di di *Dayit a iiniin na Naşibaţi aji : « *Ime ana pwo natool  i iko yi i upun kafan na woli bla ar bawoo.* »[ ]

⁵ K  woli bu aan di  dolun dayuuj bnuura k  Naşibaţi awo natool, we uwoon wi p up ba? Woli Naşibaţi adiiman nja udeebul, aankp n  i pwo natool i? K  nşaan a iini jibi  aan naj n ajaan aşal.

[ ] 2:24 Natenan  i Itayi 52.5.

* 2:25 Pwala kat mp pajaan padiiman k   aan awo nayuday.

[ ] 3:4 Ka aam 51.6.

6 Name kë mënṭ hënḱ da! Woli aanwo natool, hum di akhılanuṅ keeri kawayëṣ umundu?

7 Kë wi nṭilan naan nḱakaanṅ kë manjoo-nan mi Naṣibaṭi manwinanaa abot adi-man mndëm mi nul, we ukaanṅ keeri kë nduknaanaa wi njubanṅ?

8 Keeri we ukaanṅ kë nḱnhil kaji : « Nawu-lan nḱdo buṭaan, bnuura baṣë babi? » Aa, bañaanṅ balonṅ badiihën aji nḱi djukanṅ uko mënṭ. Bakaanṅ mënṭan baluṅ kakoba kakob ki baṭaanṅanaanṅ.

Nin alonṅ aanwo natool

9 Kë we wa keeri? Nja bayuday nḱel bandukiinṅ i? Nin! Na manjooan, ddo bi diiman kë bañaanṅ bṭi, bayuday na ban-woonṅ baanwo bayuday, bawo bṭi bañaanṅ banjaanṅ bajuban.

10 Upiitana ṭi Ulibra wi Naṣibaṭi aji :
« *Nin ñaanṅ natool aanwoo, nin alonṅ.*

11 *Nin ñaanṅ alonṅ aanwo na uṣal,
nin ñaanṅ alonṅ aankla Naṣibaṭi.*

12 *Bañaanṅ bṭi badek Naṣibaṭi kafet,
bagakandër aneem.*

*Nin alonṅ ṭi aanji do bnuura
aandoo wo wo aloolan.*

13 *Kaṭuṭ ki baka kawo ji btuur bi bahaabëṣuṅ,
pndemënt pi baka paṭum na kaguuru,
bawo na bnunk bi upula ṭi iduuj.*

14 *Mntum mi baka mantum na bkarad
na nṭup njooṭ*

15 *baṭar ṭi pfiṅ ñaanṅ.*

16 *Baji batok kabot kaduk pwuṭan dko di
baṭëpaṅ.*

17 *Baamme jibi bakdoli kawoona ṭi bṭiinkar.*

18 *Bañoom Naṣibaṭi bnuura »**

19 Kë nṣë me bnuura uko bṭi wi bgah* bajakuṅ, baṭup na banwoonṅ i kaṭaṣ ba, bañaanṅ bṭi bahilna bayomp baṣë bayikrën kë baduknaana bṭi ṭi kadun ki Naṣibaṭi.

20 Ukaanṅ kë nin ñaanṅ aanhil kawo natool ṭi kadun ki Naṣibaṭi ṭi pṭaṣ bgah ṭañ: na manjooan, bgah bado ṭañ ñaanṅ ame kë aji juban.

Pkak natool ṭi këṣ ki Naṣibaṭi

21 Kë hënkuṅ Naṣibaṭi aṣë diiman nja jibi akdolunṅ nja nḱwo batool ṭi kadun ki nul, bë aankṭëpna ṭi *bgah bi Moyit ; ahonṅ nja

uko waṅ undiimaan ṭi nḱlibra nḱi bgah na nḱi baṭuparul.

22 Naṣibaṭi aji do bañaanṅ bawo batool ṭi kadunul wi bafiyaaruṅ Yetu *Krittu. Aji do haṅ pa bañaanṅ bṭi banfiyaaruṅ Krittu bawo baloolan ṭi kadunul.

23 Na manjooan, bañaanṅ bṭi bajubani, alow Naṣibaṭi awaanṅ mndëm mi nul.

24 Naṣibaṭi awul bañaanṅ bnuura wi akakanṅ baka batool ṭi kadunul bë baanluki. Aṭëpna ṭi Yetu Krittu abuuran baka ṭi pekadu.

25-26 Ayil Yetu kë atul pñaakul ayeenkar nja kakob pa ipekadu yi nja. Hënḱ, Naṣibaṭi adiiman bañaanṅ bṭi kë awo natool wi ami-irunṅ, awo aankob bambiinṅ ajuban ṭfa. Akak adiiman bañaanṅ bṭi pwayëṣ ptool pi nul hënkuṅ wi awoonṅ natool abot ado kë banfiyaaruṅ Yetu bṭi bawo batool.

27 Nḱwo keeri kado kahomp hënkuṅ i? Nin! we ukaanṅ? ṭiki mënṭ pṭaṣ bgah pakaanṅ kë nḱbuuri, pfiyaar pi nḱfiyaaruṅ *Krittu pa.

28 Hënḱ nḱwin kë ñaanṅ aji wo natool ṭi kadun ki Naṣibaṭi woli afiyaari, mënṭ pṭaṣ bgah pakaanṅ.

29 Kë nṣë hepar, Naṣibaṭi awo Naṣibaṭi i bayuday ṭañ i? Aanwo kak Naṣibaṭi i banwoonṅ baanwo bayuday i? Aa, awo kak Naṣibaṭi i banwoonṅ baanwo bayuday.

30 Naṣibaṭi awoha aloolan, kë uko uloolan ṭañ uwoonṅ wi pdo kawoona natool ṭi kadunul. Bañaanṅ baji bawo batool ṭi kadunul woli bafiyaari, bawole bayuday këme woli baanwo bayuday.

31 Kë hënkuṅ, woli nḱdiiman kë pfiyaar pa-woonunṅ, nḱwo biki kaṭilma *bgah bi Moyit i? Nin! Woli nḱfiyaar na manjooan, wi wi nḱjaanṅ nṭaṣ bgah na manjooan.

4

Pfiyaar pi Abraham afiyaaruṅ

1 Kë hënkuṅ, we wi nḱjakuṅ keeri ṭi *Abraham i nḱwoonunṅ ṭi kabuka? We wi Naṣibaṭi ayuujulunṅ ṭi pwo natool pi nul?

2 Woli iko yi Abraham adolonṅ ikaanṅ lah kë awo natool ṭi këṣ ki Naṣibaṭi, ahinan kahomp. Kë uṣë wo uunwo haṅ.

☆ 3:18 Natenan ṭi Kañaam 36.2. * 3:19 Bgah : Bgah ṭi baṭiiniyaan iko bṭi inwoonṅ ṭi kafah kajon ki Ulibra wi Naṣibaṭi.

³ Na manjoonan *Ulibra wi Naşibaţi upiit aji : « *Abraham ahaţ  i Naşibaţi ukaan k  Naşibaţi aji awo natool  i kadunul.* »

⁴  naan alemp, baluk bi ajaan ayeenk baanwo wo u en : alemp lemp ayeenkna baluk m nt.

⁵ K   naan a   wo aanhinan kado Naşibaţi aji awo natool  iki alemp uko ulon  a . Naşibaţi aji dinan k  ba naan bambiin apoka bawo batool wal wi bafiyaarulun  a .

⁶ *Dayi  kak a iniyaanun mnlilan mi  naan i Naşibaţi ajakun aji awo natool  i kadunul b  aanten iko yi adolun, aji :

⁷ « *Banuurand ni biki Naşibaţi amiirun pjuban pi baka, ap nan ipekadu yi baka.* »

⁸ *Anuurand ni,  naan i Naşibaţi awoon aanten pekadu di adolun.* »*

⁹ K  pnuurand n m nt, pawo pa banwaliin kat mp k me pawo kak pa banwoon baanwala ka? J m nbaa ji ji  i k  *Abraham ahaţ Naşibaţi ukaan k  Naşibaţi aji awo natool  i kadunul.

¹⁰ K  lum di di Naşibaţi ajakun aji awo natool  i kadunul ba? Wi awaliin kat mp wa, k me ji abi ado kawala kat mp? Ji abi ado kawala kat mp Naşibaţi aji awo natool.

¹¹ Ayeenk pwala kat mp k  pawo uko ulon unkyuunun k  Naşibaţi adobi dolaara do k  awo natool  i kadunul wi afiyaarulun. K  h nk di akakun a in ba naan bti banwoon baanya kat mp a   fiyaar Naşibaţi, Naşibaţi aji bawo batool  i kadunul.

¹² Awo kak a in banwaliin kat mp, banwoon baanlin  i pwala kat mp  a  bakak a a  pfiyaar pi Abraham a in nja afiyaarulun ji abi ado kawala kat mp.

¹³ Naşibaţi ahon  fa *Abraham na pntaali pi nul aji balun kayeenk umundu. M nt p a  *bgah pakaan k  Naşibaţi ahon, pfiyaar pi afiyaarulun pakaan k  adinan aji awo natool  i k ş ki nul.

¹⁴ Woli p a  bgah  a  pak unun  naan ayeenk iko inuura yi Naşibaţi ahonun, pfiyaar pawaan keeri udooni, kahon ki Naşibaţi kaku  kawaan udooni.

¹⁵ K  u   wo uunwo han, bgah baji bado Naşibaţi adeeba  r  naan jibi awoon aant a 

ba, k  bgah ba ale wo baanwoo, pjuban paankak aji pawo.

¹⁶ H nk,  i pfiyaar di di  naan ajaan ayeenkna kahon ki Naşibaţi. Kahon m nt kawo u en unkwonun pa bamp nnun  i *Abraham bti, m nt pa bank a un *bgah  a , uwo pa banfiyaarulun bti jibi Abraham afiyaarulun. Abraham awo a in nja bti.

¹⁷ Naşibaţi aji na Abraham  i Ulibra wi nul : « *Ddolu iwo a in kntaali ki n taak n tum*». » Awo a in nja  i kadun ki Naşibaţi i afiyaarulun, Naşibaţi anjaan awul bank un ubida, kado uko unwoon uunwoo, uwo.

¹⁸ Abraham aha  wal wi mnha  manwoon maankak awo, afiyaar a   kak a in kntaali ktum jibi Naşibaţi abiin a upa aji : « *Jibi njah n atumun, h nk di babuku baklun ka um*». »

¹⁹ Aya pka n subal i een-week a   fiyaaraara fiyaar Naşibaţi b  aanwutan nin wi atenu  uleeful undoon abi kaya ya pke  aku  aten Faara aharul anwoon aankak ahil kabuk ;

²⁰ am ban  i uko wi Naşibaţi ahonulun, aanwo na n sal n t b ; abaa   p   p afiyaara maakan, ad mana.

²¹ Afiyaar na manjoonan k  uko wi Naşibaţi ahonun bti, aka mnhina mi pdo wa.

²² Uko m nt ukaan k  *Naşibaţi aji awo natool  i kadunul.*

²³ K  woli *Ulibra wi Naşibaţi uji Naşibaţi aji awo natool, m nt pa ul aloolan a  a  ;

²⁴ n up m nt n wo pa nja kak, n fiyaarulun k  Naşibaţi ana anun Yetu  i pke  ukaan k  aji nwo batool  i k ş ki nul.

²⁵ Yetu m nt awulaniin pa ipekadu yi nja, ana a  i pke  n hilna nwo batool.

5

Mnjeeh na mnlilan

¹ K  h nk keeri, wi pfiyaar pi nja padolun k  nwo batool  i kadun ki Naşibaţi, n  pna  i Ajugun Yetu *Krittu awo  i mnjeeh na Naşibaţi.

² Nfiyaar Yetu Krittu ukaan k  Naşibaţi awul nja bnuura bi nul bi n m banun aliint. Nlilan  iki n me k  n yeenk kafah  i mnd m mi Naşibaţi.

³ Ndoo ji ɲililan woli ɲwo ʒi unoor ʒiki ɲme kē unoor uji uʒij kamiir,

⁴ kamiir mēnt ʒaji kaʒij pmēban kaliintan ʒi unoor, kē pmēban mēntan paʒi paʒij mnhaʒ.

⁵ Mnhaʒ maanji manguur ɲaaɲ nin. Naʒibaʒi aʒēpna ʒi Uhaaʒ wi nul wi awulun ɲja, aʒuman unjalul ʒi ɲhaaʒ ɲi ɲja.

⁶ Na manjoonan, wi ɲwoon ɲēndobi hinan pbuuran ɲleef ɲi ɲja, wi wi *Krittu akeʒaruɲ ɲja ɲmpokuɲ Naʒibaʒi, ʒi wal wi Naʒibaʒi adatuɲ.

⁷ Utam maakan pkeʒar ɲaaɲ, adole wo natool. Kē ɲaaɲ aʒē hinan katēɲ pkeʒar ɲaaɲ anwoon nanuura na manjoonan.

⁸ Uko unkyuujun kē Naʒibaʒi aɲal ɲja maakan uwoon kē wi ɲhumun ʒi pekadu, Krittu akeʒ pa ɲja.

⁹ Krittu atul pɲaaɲ pi nul pa ɲja ukaan kē Naʒibaʒi aʒi ɲwo batool ʒi kēʒ ki nul, abaa do do hum kado kawo aankluɲ kalowan ɲja udeeb wi Naʒibaʒi?

¹⁰ Woli wi ɲbiin awo baʒoorad Naʒibaʒi, akak ʒi ploolan na ɲja wi Abukul akeʒun pa ɲja, hum di di akwoon aankbuuran ɲja wi anaʒiin ʒi pkeʒ.

¹¹ Kē uʒē wo uunliɲ ʒi wan, Naʒibaʒi ado ɲja kē ɲililani ʒiki Ajugun Yetu Krittu ado ɲja kē ɲwo hēnkun ʒi ploolan na Naʒibaʒi.

Adam na Yetu Krittu

¹² Name kē pjuban pi ɲaaɲ aloolan, *Adam, paʒij pekadu ʒi umundu, kē pekadu mēnt daʒij pkeʒ. Hēnkun baɲaaɲ bti bapubani, awo i kakeʒ bukal bti.

¹³ Pjuban pawo ʒi umundu ji *bgah bi Moyit babi bado kawo. Kē jibi bawoon baando bi wo, Naʒibaʒi aanji mēban pjuban.

¹⁴ Kē du wal wi Adam te wal wi *Moyit, pkeʒ papeli, padoo diiman mnhina mi pa ʒi banwoon baanjuban ji Adam ampokuɲ pdo uko wi Naʒibaʒi ajakuluɲ.

*Adam awo wo ji anwoon i pbi, Yetu.

¹⁵ Kē pjuban pi Adam paʒē wo paanhilan kanaamntēn na uʒen wi Naʒibaʒi aʒenuɲ. Na manjoonan pjuban pi ɲaaɲ aloolan paʒu kē baɲaaɲ batum bakeʒi ; kē bnuura bi Naʒibaʒi baʒē dēm apel uko mēnt. Uʒen wi aʒēpnuɲ ʒi ɲaaɲ aloolan, Yetu *Krittu aʒen baɲaaɲ udēm apel.

¹⁶ Pjuban pi Adam papaʒ maakan na uʒen wi Naʒibaʒi. Naʒibaʒi awayēʒ pekadu dloolan, kē pwayēʒ mēnt paʒē ʒij kakob. Kē uʒen wi Naʒibaʒi uʒē do kē amiir ipekadu itum.

¹⁷ Pjuban pi ɲaaɲ aloolan pado kē mnhina mi pkeʒ manwinanaa, na manjoonan ɲaaɲ aloolan mēnt un akaan. Kē ʒi Yetu Krittu aloolan kak ɲʒē yeenk apelan : baɲaaɲ bti banyeenkuɲ bnuura bweek maakan bi Naʒibaʒi ado baka kē bawo batool. Krittu ado baka kē bawat pkeʒ kakaana ubida wi mnʒo.

¹⁸ Hēnk, pjuban ploolan pi Adam pado kē baɲaaɲ bti baduknaanaa ; kē hēnk kak di di udo utool uloolan wi Krittu adoluɲ uʒijun baɲaaɲ ubida, kē bawo batool.

¹⁹ ʒi ppok ptiink pi ɲaaɲ aloolan, baɲaaɲ batum banej ʒi pekadu ; kē ʒi ptiink Naʒibaʒi pi ɲaaɲ aloolan, baɲaaɲ batum bakak batool ʒi kadun ki Naʒibaʒi.

²⁰ *Bgah babii, hēnk kē pekadu daʒē tuma tum, kē dko di pekadu daʒumuɲ, bnuura babi atum apel.

²¹ Hēnk, jibi pjuban padiimanun mnhina mi pkeʒ, hēnk kak di di Naʒibaʒi aʒēpnuɲ ʒi Yetu Krittu Ajugun awul ɲja bnuura bi nul, ɲhilna ɲwo batool ʒi kadunul, ɲwat pekadu ɲkaana ubida wi mnʒo.

6

Ubida na Krittu

¹ Kē we wi ɲkjakun keeri? ɲwo kaduka ʒi pjuban kayeenkna bnuura btum bi Naʒibaʒi i?

² Nin! ɲkeʒ pa pjuban pi ɲja, hum di di ɲhinanuɲ keeri kaduka ʒi pjuban?

³ Naamme kē ɲja bti ɲnyeenkuɲ batitmu ʒi Yetu *Krittu, ɲyeenk yeenk batitmu ʒi pkeʒ pi nul i?

⁴ Wi ɲnyeenkuɲ batitmu, ɲkeʒ amoya na a kahilna jibi anaʒiin ʒi pkeʒ ʒi mndēm mi Aʒin, ɲwo ʒi ubida uhalu.

⁵ Kē wi ɲkakun baloolan na Yetu ʒi pkeʒ pi nul, ɲluɲ kakak baloolan na a kak ʒi pnaʒa ʒi pkeʒ pi nul.

⁶ ɲme kē ɲaaɲ i ɲbiin awo apaɲana na a, uleef unwoon ʒi mnhina mi pekadu uhilna utoka, hēnk ɲwutna kawo ʒi mnhina mēnt.

⁷ ɲme kē ɲaaɲ ankeʒun abuur pekadu.

8 Wi nkeṭuṅ na *Krittu, nme bnuura kë nluṅ kaka ubida na a.

9 Nme kë Krittu annaṭiiṅ ṭi pkeṭ, aankak akeṭ, pkeṭ paankak ahinana.

10 Wi Krittu akeṭuṅ, akeṭ kapēnanaan pekadu byaaṣ bloolan ; kë hēnkuṅ wi awoon najeb, aka ubida pa Naṣibaṭi.

11 Kë an kak hēnk di nawoon kaṣal kaji nakeṭi, kë pekadu daankak aṭoṅan, naṭēpna ṭi Yetu Krittu aka ubida pa Naṣibaṭi.

12 Nakwut keeri pekadu daṭoṅ uleefan, uleef unwoon i kaluṅ kakeṭ ; nawutan kado kaṭaṣ iko iwuṭaan yi uleefan uṅaluṅ.

13 Nakwut nin dko dloṅ ṭi uleefan dawo ṭi pekadu, dado kado iko inwoon iinwo itool. Wi nanaṭiiṅ ṭi pkeṭ aka ubida, naṭēpēn ṭēp nawul Naṣibaṭi nleefan. Nadolan uleefan bti udo kado uko unwoon utool ṭi kadun ki Naṣibaṭi.

14 Na manjoonan, pekadu daankak ahinan nin uko uloṅ ṭi an : naankak awo ṭi mnhina mi *bgah bi Moyit, nawo ṭi bnuura bi Naṣibaṭi.

Pdo uko unwoon utool

15 Kë we wi nwoon kado ba? Wi nwoon nēnwō ṭi mnhina mi *bgah bi Moyit awo ṭi bnuura bi Naṣibaṭi, nwo kaduka ṭi pekadu i? Nin, mēnt hēnk da.

16 Naamme kë woli nawutar uleefan nāaṅ aloṅ kë awo naṣih i nan, naji nawo ṭi mnhina mi nul i? Woli pekadu di di nawutaruṅ uleef, daji daṭij pkeṭ, woli Naṣibaṭi a, naji nawo baṭool.

17 Nawulēn nbeeb Naṣibaṭi : An nambiin awo ṭi mnhina mi pekadu, nakak hēnkuṅ aṭaṣ na nḥaaṣan bti pjukan pi nayeenuṅ.

18 Hēnkuṅ nabuur ṭi pekadu akak aji nado iko inwoon itool.

19 Mēnkhoñ na an ṭiki naando bi hil pyikrēn. Nawo ṭfa bañaaṅ banṭuuṅ nḥaaṣ nji baka bti ṭi iko iṭop na pjuban, hēnk naji nabi pok pok pṭaṣ Naṣibaṭi ; kë hēnk kak di di nawoon hēnkuṅ kaṭu nḥaaṣan bti ṭi pdo kado iko inwoon itool kakaana ubida uyimanaan.

20 Wi nabiin awo ṭi mnhina mi pekadu, naando ji naṣal kaji nawo kado iko itool.

21 We wi nakaṅ wi nadoluṅ iko yi, yi nakkowariin hēnkuṅ ba? Iko mēnt iṭij pkeṭ.

22 Hēnkuṅ wi nabuuruṅ pekadu akak alempar Naṣibaṭi na nḥaaṣan bti, uko wi nakkaṅ uwo ubida uyimanaan na pka ṭi ubaañsaani ubida wi mnṭo.

23 Aa, pjuban paji paṭij pkeṭ, kë uko wi Naṣibaṭi aṣaaṅ aji ṭen uṣē wo ubida wi mnṭo ṭi Yetu Krittu Ajugun.

7

Plempar Naṣibaṭi phalu

1 An bayiṭ naan, dme kë name *bgah bi Moyit bnuura, name keeri kë bgah bawo pa nāaṅ ado kaṭaṣ ba wal wi awoon aando bi keṭ.

2 Nawulēn nten ṭi uko wi bniim : bgah baji nāaṭ awo kawo na ayinul te ukeṭul. Wal wi akkeṭuṅ, awo najeeh,

3 ahilan kaniimar na nīiṅ aloṅ. Aṣale ya na nīiṅ aloṅ nampaṭi wal wi ayinul ahumuṅ najeb, aanwo ṭi bgah.

4 An bayiṭ naan, hēnk di uwoon pa an kak. Nawo hēnkuṅ biki *Krittu, pkeṭ pi nul pabuuranan ṭi mnhina mi *bgah. Nawo bajeeh hēnkuṅ ahinan kawo biki Krittu, annaṭiiṅ ṭi pkeṭ, kahilna kalil Naṣibaṭi.

5 Wi nbiin aṭaṣ iko yi nleef nji nja nḥaluṅ ṭañ, pekadu daji daṭēpna ṭi bgah kado nja nḥal pdo iko iwuṭaan itum injaṅ iṭij pkeṭ.

6 Kë nṣē wo nēnkak awo hēnkuṅ ṭi mnhina mi bgah. Nwo ji bañaaṅ bankeṭuṅ, kë bgah baankak aka mnhina ṭi nja. Uhaaṣ wi Naṣibaṭi udo kë nḥinan plempara ṭi udolade uhalu ; awo nēnkak awo ṭi mnhina mi *bgah bi Moyit ji ṭfa.

Pgut na pekadu

7 Kë we wi nwoon keeri kaji? *Bgah bi Moyit ṭi uleef wi ba bawo pekadu i? Nin! Mēnt hēnk da. Kë uṣē wo woli mēnt *bgah ba lah, mēnkme uko unwoon pekadu. Woli mēnt bgah bajakuṅ lah *wutan kañeebar bka bi nāaṅ*[✱], mēnkme uko unwoon pñeebar uko wi nāaṅ.

8 Pekadu daṭēpna ṭi uko wi bgah baṭuuṅ pdo adolēn kë nji kañeebar iko itum impaṭi. Woli bgah baanwoo, pekadu dakeṭi.

9 Ji mbi ndo kame bgah, dwo najeb kë wi mmehaṅ me uko wi bgah bajakuṅ, kë pekadu daṣē buka,

✱ 7:7 Natenan ṭi Ppēn 20.17; na ṭi Pleṣan 5.21.

10 kë nşë keţ. Hënk, bgah banwoon i kawulën ubida babaa ţep ţep aţijën pkeţ.

11 Pekadu daţëpna ţi uko wi bgah baţuun pdo aguurnën, kë uko mënţ ukaan kë nkeţi.

12 Kë hënk di bgah bayimanuŋ, iko bti yi bgah bajakuŋ kë iwo itool akuţ anuura.

13 Kë uko unnuuriin mënţ, ukak hënkun uko unjaan ufiŋ pa nji i? Nin! Mënţ hënk da, pekadu daţëpnuŋ ţi uko unuura afiŋën kahilna kadiiman uko unwoon pekadu. Pekadu daţëpna ţi uko wi bgah baţuun pdo adiiman pyiban pi da.

14 Nme kë *bgah bawoona du Naşibaţi, kë nji nşë wo űnaan najën awaapana kawo ţi mnhina mi pekadu

15 Na manjoonan, mënji kame uko unkaan kë nji kado iko yi njaan kado. Mënji kado iko yi nŋaluŋ pdo, dji kado yi mpokuŋ.

16 Kë woli mënŋal pdo iko yi nji kadoluŋ, udiiman kë dyikrën kë bgah banuura.

17 Aşë wo mënţ nji ţi uleef naan djaan kado haŋ, pekadu danwoon ţi nji meet da.

18 Dme kë bnuura baanwo ţi nji, baanwo ţi űnaan najën i nwoon. Dji kaŋal pdo bnuura kaşë wo mënji kahinan.

19 Mënji kado bnuura bi nŋaluŋ kabaa ţep ţep kado buţaan di nwoon mënŋali.

20 Kë hënk, woli mënŋal pdo iko yi nji kadoluŋ, udiiman kë mënţ nji dwoon ankadoluŋ ya, pekadu danwoon ţi nji meet da.

21 Nji nŋaluŋ pdo bnuura bi *bgah bajakuŋ, dwin uko wi : buţaan bi bi njaan kado.

22 Ddinan na uhaaş wi naan bti ţi uko wi bgah bi Naşibaţi bajakuŋ,

23 aşë wo ţi uleef naan meet na uko ulon unjaan ugut na bgah bi mmeen aji bawo bnuura, kadolën nkak nakalabuş i pekadu danjaan daţonën.

24 Ni nji nwuţëni! In aklun kabuuranaan ţi uleef wi, unwoon wi pkeţ?

25 Dbeeb Naşibaţi! Aţëpna ţi Yetu *Krittu abuuranaan.

Hënk na uhaaş wi naan bti dji kaţaş bgah bi Naşibaţi, kë ţi uleef wi naan nşë wo ţi ptaş pekadu.

8

Ubida wi Uhaaş wi Naşibaţi ujaan uwul

1 Woli iwo ţi plookan na Yetu *Krittu, Naşibaţi aankluŋ kaji keeri kë iduknaanaa.

2 Hënkun itaş *Uhaaş wi Naşibaţi unjaan uţëpna ţi Yetu Krittu kawulu ubida, ubuuraniin pekadu na pkeţ*.

3 *Bgah bi Moyit baanhil pdo haŋ, ţiki iko yi uleef wi nja uŋaluŋ ido kë bgah baanka mnhina maŋ. Kë Naşibaţi aşë buuran nja wi ayiluŋ Abukul abi ji űnaan najën abot awo bţenan pa pyeenkar nja kakob pa ipekadu yi nja.

4 Naşibaţi ado uko waŋ, uko wi bgah bajakuŋ uhilna udolana kadiimanaan kë Naşibaţi awo natool. Uko mënţ uwo pa nja űnëktaşuŋ Uhaaş wi nul awo űnëktaş iko yi uleef wi nja uŋaluŋ.

5 Baűnaan banjaan bataş iko yi űleef űi baka űaŋaluŋ baji başal ikow yi baka taű. Kë baűnaan banjaan bataş *Uhaaş wi Naşibaţi başë ji başal iko inwoon yi wa.

6 Woli űşal űi nja űaşaş iko yi űleef űi nja űaŋaluŋ, űluŋ kakeţ. Kë űşal űi nja űaşale taş Uhaaş wi Naşibaţi, űwo na ubida űhaaş űi nja űabot kaţoora.

7 Ptaş iko yi űleef űi nja űaŋaluŋ pawo pgut na Naşibaţi ; uleef wi nja uunji utaş bgah bi Naşibaţi abot awo uundo hilan ptaş ba.

8 Woli űnaan aşaş iko yi uleeful uŋaluŋ aanhılan kalil Naşibaţi.

9 Hënkun naankak aşaş iko yi űleefan űaŋaluŋ, nataş *Uhaaş wi Naşibaţi, unwoon ţi an. Baűnaan banwoon baanwo na Uhaaş wi Yetu *Krittu, baanwo biki nul.

10 Kë Krittu aşë wo ţi an. Hënk, wi űleefan űadoon awo űi pkeţ ţiki najubani, Uhaaş wi Naşibaţi uwulan ubida ţiki nawo baţool ţi kës ki Naşibaţi.

11 Kë woli uhaaş wi anaţanaanuŋ Yetu ţi pkeţ uwo ţi an, annaţanuŋ Yetu ţi pkeţ aluŋ kaţëpna ţi uhaaşul unwoon ţi an kawul űleefan űanwoon űi pkeţ ubida.

12 An bayiţ naan, űnëwo keeri kado kaţaş iko yi űleefun űaŋaluŋ, űwo kado kaţaş uko wi *Uhaaş wi Naşibaţi ujaakuŋ.

* 8:2 Nataş Uhaaş wi Naşibaţi unjaan uţëpna ţi Yetu Krittu kawulan ubida, ubuuranaan pkeţ; ţi űlibra űlon bapiit aji dtaş Uhaaş wi Naşibaţi unjaan uţëpna ţi Yetu Krittu kawulën ubida, ubuuranaanuŋ pkeţ.

13 Woli naşaş iko yi nleefan njanaluŋ naluŋ kakeŋ. Kë woli Uhaaş wi Naşibaŋi uŋenkan kë napok pdo iko yi nleefan njanaluŋ naluŋ kaka ubida.

14 Bañaan biki Uhaaş wi Naşibaŋi uktoŋuŋ ŋaŋ bawoon babukul.

15 Uhaaş wi nayeenuŋ uunkdolan nawo bajuuk bankŋi'uluŋ. Udolan kë nawo babak Naşibaŋi banjaan bahuuran kaji na a : « Abba†! Paap! »

16 Uhaaş wi Naşibaŋi uŋup nja ŋi nhaaş ŋi nja kë nwo babakul.

17 Wi nwoon babak Naşibaŋi, nluŋ kayeenk uko wi ahonuŋ. Woli nŋaj na Krittü, nluŋ kayeenk na a uko wi Naşibaŋi ahonuŋ, kawo ŋi mndëm na a.

Mndëm manklun kabi

18 Dwin kë mnhaj mi nkhajuŋ hënkun maanhilan kalin na mndëm mi Naşibaŋi akluŋ kayuuj ŋi nja.

19 Iko yi Naşibaŋi apaşuŋ iwo ŋi pyoonk maakan wal wi Naşibaŋi akdiimanuŋ banwoon babakul.

20 Umundu utaran atool pya katoka bë mënŋ wul unaluŋ njal wa, Naşibaŋi adoluŋ haŋ aşe wul wa mnhaŋ

21 kë uluŋ kabuur ptoaka, kaneej ŋi mnjeeh mi babakul bakluŋ kaka ŋiki bawo ŋi mndëm.

22 Nme kë te hënkun iko yi Naşibaŋi apaşuŋ bti iwooni awo ŋi mnhaj ji nnaaŋ ankyaan kabuk.

23 Mënŋ umundu ŋaŋ ukhajuŋ, nja kak nwoon na *Uhaaş wi Naşibaŋi kë uwo uŋen uteek wi nul, nwooni ŋi nhaaş ŋi nja meet wi nwoon maakan ŋi pyoonk Naşibaŋi adiiman kë nwo babakul abot abuuran nleef ŋi nja.

24 Mnhaŋ mi nwoonaanuŋ mando kë nme kë nbuuri. Kë woli nŋdo bi win uko wi nŋaŋuŋ, mënŋ mnhaŋ ma. In akhaŋuŋ uko wi adoon abi win?

25 Kë nşale wo nŋenwin uko wi nŋaŋuŋ nŋaman ŋi pyoonk wa.

26 Jibi nbişniin, *Uhaaş wi Naşibaŋi uŋi uŋenk nja ; wi nwoon nŋemme uko wi nŋkŋehanun Naşibaŋi, Uhaaş uŋi uŋehan pa nja kaşe wo uunji uŋepna ŋi nŋup.

27 Naşibaŋi ammeen uko unwoon ŋi nhaaş ŋi nja bti, adinan ŋi uko wi uhaaş wi nul

ujakuŋ ŋiki ujaan uŋehandër bañaan biki Naşibaŋi jibi Naşibaŋi analuŋ.

28 Nme kë Naşibaŋi aŋi lemp ŋi uko undoli pa bnuura bi bañaan bti banjaluluŋ, bawo biki adatuŋ pa uko wi analuŋ pdo.

29 Bañaan mënŋ ado bi dat dat baka, adinan pdo baka bawo ji Abukul, hënk, abukul aşe wo bajeen i babakul batum.

30 Naşibaŋi adu keeri bañaan biki adoon abi dinan dinan aŋi adati ; biki aduun ado kë bawo batool ŋi kës ki nul ; biki adoluŋ kë bawo batool adëman baka.

Pdëm pi unjal wi Naşibaŋi

31 Kë we wi nwoon kaŋup ŋi uko mënŋ bti? Woli Naşibaŋi awo na nja, aloŋ ahinan kaşoor nja i?

32 Ul anwoon aanneenan Abukul tootës, aşe wula pa nja bti. Wal wi Naşibaŋi adoon ado haŋ, hum di awoon aankŋen nja kak ŋi bnuura bi nul iko bti.

33 Kë in aktaparun bŋup biki Naşibaŋi adatuŋ? Nin nnaan aloŋ na manjoonan aanhili. Naşibaŋi ajakuŋ bawo batool,

34 in ahiluŋ keeri kaji baduknaanaa? Nin aloŋ! *Krittü akeŋ kë Naşibaŋi anaŋana ŋi pkeŋ, kë awo hënkun ŋi kaŋen kadeenu ki Naşibaŋi aŋupar nja.

35 Kë we ukpënanun nja unjal wi Krittü analuŋ nja? Phaaŋala, mnhaj, unoor, këme ubon, bwaan, këme iko injaan ido buŋaan këme bŋinjar?

36 Hënk di upiitaniiŋ ŋi Ulibra wi Naşibaŋi aŋi :

« *Iwi ikaan kë nŋi nŋog pkeŋ nfa na utaakal.*

Nwo ji nkaneeŋ nŋi baknŋooŋuŋ pya kafin. »☆

37 Kë nşë wat iko mënŋ bti ŋiki *Krittü anjal nja.

38 Dwin kë nin uko ulon uunhil kapënan nja ŋi unjal wi Naşibaŋi analuŋ nja : mënŋ pkeŋ pa këme ubida, nwanjuŋ, këme nŋtaayi, mënŋ nŋa da këme faan, këme bankşihun,

39 mënŋ iko yi bko duuŋ ya këme yi mboş uŋeeh. Nin uko ulon umpaşaniin uunhil kapënan nja ŋi unjal wi Naşibaŋi anŋepnuŋ ŋi Yetu Krittü Ajugun anjal nja.

9

Pdat pi Naşibaŋi adatuŋ Itrayel

† 8:15 Abba :ŋi uŋup uaramayik dawoon Paap. ☆ 8:36 Kaŋaam 44.22.

1 *Krittu ame kë uko wi nji kabiin p̄tup uwo manjoonan ; mēnk̄tilan, kë *Uhaaş wi Naşibaţi unwoon̄ ʒi nji udiiman kë uko wi nji kajakuŋ uwo manjoonan :

2 uhaaş wi naan ujooʒan maakan kë mbot ahaj maakan.

3 Ddoo hokan hokan Naşibaţi afēpēn nji ʒi uleef wi naan mbot nlow Krittu pa bnuura bi bayiʒ naan, biki pntaali pi naan.

4 Bawo biki pntaali pi *Itrayel, akuʒ awo biki Naşibaţi adatuŋ bawo babukul. Naşibaţi adiiman baka mndēm mi nul. Ado *bhonar na baka abot awul baka bgah bi nul na idolade yi pdēmanaan Naşibaţi na iko bti yi ahoŋuŋ.

5 Bawo biki pntaali pi bateem nja bammeetaniin̄. Kē ʒi pntaali mēnt̄ pi pi Yetu apēnnuŋ, ul ampeluŋ iko bti, awo Naşibaţi, awo na bnuura te mnt̄o! Uwo haŋ.

6 Uko undoluŋ pntaali pi Itrayel kakşa uunwo kë Naşibaţi aando uko wi ahoŋuŋ. Uko unwoon̄ uwo kë mēnt̄ bañaan̄ biki Itrayel bti bawoon̄ biki pntaali pi Naşibaţi.

7 Bañaan̄ bti biki pntaali pi *Abraham baanwo babukul na manjoonan. Hēnk di di Naşibaţi ajakuŋ na Abraham aji : « *Bankpēnnuŋ ʒi İtaak ʒaŋ bakwoon̄ pntaali pi nu.* »*

8 Mēnt̄ bampēnnuŋ ʒi Abraham bti keeri bawoon̄ babuk Naşibaţi, biki Naşibaţi ahoŋuŋ aji bawo pntaali pi nul bawoon̄ babukul.

9 Uko wi ahoŋuŋ Abraham wii wi, aji : « *Dluŋ kabi ʒi pkili ʒi wal wi ; uʒēnk wal mēnt̄ Taara aharu abuk napoʒ ŋiint̄.* »*

10 Kē uşē wo uumbaŋ hēnk. Naşalan *Rebeka : babukul batēb biki akaan̄ na İtaak ateem nja bawo kbet.

11-12 Ji babi bado kabuka, ji babi bado kado uko unuura këme uwuʒaan, Naşibaţi aji na Rebeka aji : « *Pntaali pi naweek pabi kado kalempar pi nampoʒi.* »* Naşibaţi aʒup haŋ kadiimanaan kë ul adatuŋ jibi aŋaluŋ, uunwo wo uko wi aloŋ ʒi baka adoluŋ.

13 Kē hēnk kak di di Naşibaţi aʒiiniin̄ ʒi Ulibra wi nul aji : « *Dŋal Yakob aşē pok Etawu* »*

14 Nŋal keeri kaji Naşibaţi aanwo natool i?

15 Nin! Aʒup Moyit aji : « *Dmiir ŋaan̄ i nŋaluŋ pmiir, kaŋaga i nŋaluŋ kaŋaga* »*

16 Uko mēnt̄ udiiman kë woli Naşibaţi adat ŋaan̄, aanji ten ʒi uko wi ŋaan̄ mēnt̄ këme wi ahiluŋ kado, mŋaga mi nul mankaan̄ kë aji data.

17 ʒi Ulibra wi Naşibaţi, aji na *Farawuna naşih i Ejiptu : « *Kē uko unkaan̄ kë nʒu'u ʒi pşih uwo kë dŋal kaʒēpna ʒi iwi kayuuŋ mn̄hina mi naan, katim naan kahilna kameeʒana ʒi umundu bti.* »*

18 Iko bti iwoona ʒi uko wi Naşibaţi aŋaluŋ pdo, ahinan kaŋaga bañaan̄ këme kado baka batam ikow.

Udeeb na mŋaga mi Naşibaţi

19 ŋaan̄ aloŋ ahinan keeri kahepar kaji : « *Hum di di Naşibaţi ahinanuŋ kadeebaʒer nja wi ajaan̄ ado nja ŋdo jibi aŋaluŋ ŋdo?* »

20 Kē nşē heparan an bayiʒ naan, naşal aji nawo bahon̄ kado kahepar Naşibaţi uko wi akdoluŋ ba? *Pʒukar paʒi pahepar ambo-manuŋ pa uko unkayi kë aboman pa na jibi abomanderuŋ pa i*?*

21 Ambomanuŋ pa ahinan kaboman pʒukar pnuura na pʒukar pwuʒaan ʒi ufuuş uloolan wi awoonaan̄uŋ.

22 Kē hēnk kak di di Naşibaţi abiin̄ aŋal pdiiman udeeb wi nul kabot kadiiman mn̄hina mi nul bañaan̄ bti bantaan̄uŋ na pyeenk kakob. Aşē baa ʒēp ʒēp amiir baka.

23 Ado haŋ wi adiimanuŋ jibi adēm̄uŋ maakan wi aŋagiin̄ bañaan̄ biki adatuŋ pa bawo ʒi mndēm mi nul.

24 Nja ŋwoon̄ biki Naşibaţi adatuŋ mēnt̄, ŋenwo bayuday ʒaŋ, banwoon̄ baanwo bayuday bawo ʒi bakaan̄ mēnt̄an.

25 Hēnk di di Naşibaţi ajakuŋ na Hotea ʒi ulibra wi nul :

« *Bañaan̄ banwoon̄ baambi wo biki pntaali pi naan*

kē nşē do baka bawo biki pntaali pi naan.

Bañaan̄ biki nwoon̄ mēmbaan̄ kaŋala

kē nşē ŋal baka maakan. »*

26 Akak aji na a :

« *Dji na baka,*
naanwo biki pntaali pi naan
kē başē luŋ kadu'an

* 9:7 Ujuni 21.12. * 9:9 Natenan ʒi Ujuni 18.10. * 9:11-12 Ujuni 25.23. * 9:13 Natenan ʒi Malaki 1.2-3. * 9:15 Natenan ʒi Etekiyel 33.19. * 9:17 Natenan ʒi Ppēn 9.16. * 9:20 Natenan ʒi İtayi 29.16. * 9:25 Hotey 2.25. * 9:26 Hotey 2.1.

babuk Naşibaţi ajug ubida. »✠

27 Kë hënk di di *Itayi *Naşupar Naşibaţi ajakuŋ na babak İtrayel :

« *Babuk İtrayel batum ji pyiw panwoon du kabaŋ ki bdëk, kë bantiinku ŋi baka ŋañ bakdukiin kabuur.*

28 *Ajugun aluŋ kataran taran kado ŋi umundu uko bti wi abiiŋ aţup aji ado.* »✠

29 İtayi akak aţiini aji :

« *Woli Ajugun *Anhiniin iko bti aandukar nja lah bañaan baloŋ biki pntaali pi nja ŋwoha ji biki ubeeka wi Fodom kaba fuţ jibi babaan biki ubeeka wi Gomora.* »✠

30 Kë we wi ŋwoon kate ŋi uko waŋ? Wii wi : bañaan banwoon baanwo bayuday banwoon baankla ŋfa pwo batool ŋi kadun ki Naşibaţi, bakak batool ŋi kadunul ŋiki bafiyaara.

31 Kë biki İtrayel banklaan pwo batool ŋi kadun ki Naşibaţi aţëpna ŋi bgah bi Moyit başë wo baanhili.

32 Kë we ukaan ba? Başal aji ptaş bgah pakţuun bawo batool ŋi kës ki Naşibaţi, baanyikrën kë bawo i kafiyaara. Bajot ŋi plaak panjaan pado bañaan bahubta,

33 Hënk di di upiitaniin ŋi Ulibra wi Naşibaţi aji :

« *Tenan! Dţu plaak ploŋ du *Fiyon.*†
Plaak pa pdo bañaan bahubta babot bajot.

Kë banfiyaaruŋ plaak mëŋţ başë wo baankkowa nin. »

10

1 An bayiţ naan, uko wi ŋji ŋjaluŋ maakan ŋi uhaaş naan, uko wi ŋji kañehanderuŋ bayuday Naşibaţi, uwo babuur.

2 Dme kë baŋala maakan, kë uŋal wi baŋaluluŋ uşë wo uunwo na kame,

3 baanyikrën jibi ajaan ado ñaan awo natool ŋi kadunul. Balaana pwo batool ŋi kadunul na iko yi başaluŋ bukal ŋi ŋleef ŋi baka. Hënk, bapok udolade wi nul wi ajaan aţëpna kado bañaan bawo batool ŋi kadunul.

4 Na manjoonan *bgah bi Moyit badolun hënkun kë ŋban du *Krittu, banfiyaaruŋ bti bawoona batool ŋi kadun ki Naşibaţi.

5 *Moyit ŋi uleeful adiiman ŋi ŋpiit ŋi nul jibi ñaan ajaan aţëpna ŋi ptaş bgah kawo natool aji : « *Ñaan anktaşuŋ iko btiyi bajakuŋ, aka ubida unkwonun ŋi ba* »✠

6 Kë uţup wi Naşibaţi aţupuŋ ŋi pwo natool panwoonun du pfiyaar uşë ji : Kdo kaji ŋi uşalu : « *In aklun kapaya baţi?* » Krittu aando bi wala wala ŋi ba i?

7 Kdo kaji kak : « *In aklun kawala du bnjiir?* » Krittu aando bi naţa naţa ŋi pkeţ i?

8 Kë we wi ujakun keeri? *Uţup wu wuŋ aŋogu, uwo ŋi mntumu, awo ŋi uhaaşu.*✠ Uţup mëŋţ uwoon uţup wi ŋkţupuŋ unjakun aji ñaan awo i kafiyaar.

9 Woli iţup na mntumu aji Yetu awoon Ajugun abot afiyaar ŋi uhaaşu kë Naşibaţi anaţana ŋi pkeţ, klun kabuur.

10 Na manjoonan, pfiyaar du uhaaş meet pajaan paţij pwo natool, pţup na mntum kaji Yetu awoon Ajugun paji paţij mbuur.

11 Hënk di di *Ulibra wi Naşibaţi ujakun: « *Bañaan bti banfiyaaruŋ baankkowa.* »✠

12 Hënk, uunka nayuday këme anwoon aanwo nayuday : bukal bti baka Ajug baka aloolan, anjaan atuum bnuura bañaan bti banţuun mnhaţ mi baka ŋi a.

13 Na manjoonan *anţuun mnhaţ mi nul ŋi Ajugun aluŋ kabuur.*✠

14 Kë hum di di bakţuun mnhaţ mi baka ŋi Ajugun, wi bawoon baanfiyaara? Hum di bakfiyaaruŋ, wi bawoon baambaan katiinka uko wi nul? Hum di baktiinkun uko wi nul, wi nin aloŋ awoon aanţup baka wa?

15 Kë hum di di ñaan akţupuŋ baka wi bawoon baanyil nin aloŋ? Kë hënk di di Ulibra wi Naşibaţi ujakun: « *Natenan jibi unuuri pwin bañaan bankţijun Uţup Ulil Unuura!* »✠

16 Kë mëŋţ bayuday bti başaan ataş *Uţup Ulil Unuura. Hënk, *Itayi *Naşupar Naşibaţi ahepar aji : « *Ajugun, in afiyaaruŋ uţup wi ŋţupuŋ?* »

✠ 9:28 İtayi 22.23. ✠ 9:29 Natenan ŋi Ujuni 19.24-35. † 9:33 Fiyon: Dawo katim kalon ki Yerutalem. ✠ 10:5 Bgah 18.5. ✠ 10:8 Pleşan 30.12-14. ✠ 10:11 Natenan ŋi İtayi 28.16. ✠ 10:13 Natenan ŋi Yowel 3.5. ✠ 10:15 Natenan ŋi İtayi 52.7. ✠ 10:16 Natenan ŋi İtayi 53.1.

17 Pfiyaar paji pawoona ti uko wi ñaan atiinkun, kë uko wi ñaan atiinkun uwoona du uɗup wi *Krittu.

18 Kë nşë hepar keeri, bayuday baantiink tiink i? Na manjoonan batiinki. Upiitana ti *Ulibra wi Naşibaŋi aji :

« *Pdiim patiinkana ti umundu bti, nɗup naban du kaban ki umundu.* »✧

19 Kë nkak ahepar, biki *Itrayel baantee i? *Moyit ateem ti uko waŋ wi ajakun aji Naşibaŋi aji :

« *Ddolan nakuj bañaan banwoon baanwo pntaali pi naan, ddolan nadeebaŋer bañaan banwoon baamme nin uko ulon ti nji.* »✧

20 *Itayi Naɗupar Naşibaŋi adoo ñoom aji Naşibaŋi aji :

« *Banwoon baankla'en bawinën, dwinana du banwoon baanheparaan.* »✧

21 Kë ti uko wi Itrayel aşë ji : « *Nwal bti, ddek kañen bañaan banwoon baantiinkën abot atam ikow.* »✧

11

Mñaga mi Naşibaŋi añaŋiij pntaali pi nul

1 Dhepar keeri : Naşibaŋi apok pntaali pi nul i? Nin! Nji ti uleef naan dwo nayuday, i pntaali pi *Abraham, i pşini pi *Benyamin.

2 Naşibaŋi aampok pntaali pi nul pi adoon abi dat dat. Jëm name uko wi *Ulibra wi Naşibaŋi upiitun ti dko di *Eli anomanun du Naşibaŋi ti uko wi Itrayel?

3 Aji na a : « *Ajugun, bafin *baɗuparu akuɗ atok iliit yi mngur yi nu. Nji aloolan ddukiin kë bakak aŋal kafinën.* »

4 Kë Naşibaŋi aşë teema aji : « *Ddat baɗaşar naan iñeen-week njaaş iñeen paaj na ulon (7000) banwoon baandëman *Baal.* »✧

5 Kë hënk di uwoon hënkun. Naşibaŋi ti mñaga mi nul adat balon bantiinku kë bawo biki nul.

6 Adat baka ti mñaga mi nul, mënɗ iko yi badolon ikaan ; woli hënk da lah, mñaga mi Naşibaŋi maankwo mi manjoonan.

7 Kë we wi nwoon kamëban ti uko waŋ? Pntaali pi Itrayel paanwin uko wi paklaan,

biki Naşibaŋi adaton ɗaŋ bawinun wa. Kë bandukiin başë dënëɗ njaaş.

8 Hënk di di upiitaniin ti *Ulibra wi Naşibaŋi aji :

« *Te nɗa Naşibaŋi ado njaaş ni baka kë nadenëti këş ki baka kaankak awin, ibaɗ yi baka iinktiink.* »✧

9 Kë *Dayit naşih akak aji :

« *Pde pi baka pawoon bɗaaw, bahilna bajot, bakoba kakob ki bataaŋanaanun.* »

10 *Dolan këş ki baka kafël bado bakak bakuul dolan baka bado kaji nwal bti.*✧ »

11 Kë nşë hepar keeri : biki Itrayel bajot pjot pi bawoon baanknaɗa nin i? Nin! Pjot pi baka pado banwoon baanwo bayuday bahilan babuur, kadoona bayuday bakuj baka.

12 Kë woli phubta pi bahubtiin pado kë bañaan bti biki umundu bayeenk bnuura bweek, kë pjot pi baka pado kë nɗaak bti njaeenk bnuura bweek, wel wi pkak baka bti ti mbuur pawoon paankɗij?

13 An nanwoon naanwo bayuday dɗupan hënkun: nji dwoon *nanjañan i Naşibaŋi ayilon du an, dji kalilan maakan pdo ulemp unwoon wi naan,

14 ɗiki dɗal pdo bañaan biki pntaali pi naan bakujan, balon ti baka bahilna babuur.

15 Wi Naşibaŋi apokun biki *Itrayel, bandukiin bahilan akak du a. Hënk, woli Naşibaŋi akak atiinkar na biki Itrayel, uwo wo ji pwul ubida bankeɗun keɗ.

16 Woli bawul Naşibaŋi pde pteek, pde pandukiin bti payimani. Woli intaañ yi bko iyimani, bko bti bayiman kak.

17 Itrayel dawo ji bko bi mnoliwera bi batepiin bi Naşibaŋi afalon inah ilon ; aşë ɗu iwi inwoon iinwo nayuday ti dko di bafalnun ya, ihilna iyeenk pñaak pankwoonun du kantaañ ki bko.

18 Kë işë wo i kawut kaşal kaji ipel inah in-falaniin yun. Leşan ɗaŋ kë mënɗ iwi iɗjanun intaañ yi bko mënɗ, yul iɗjaniin.

19 Dme kë iji inah mënɗ ifalana falana ihilna iyeenk dko di yul ibiin awo.

✧ 10:18 Kañaam 19.5. ✧ 10:19 Natenan ti Pleşan 32.21. ✧ 10:20 Natenan ti Itayi 65.1. ✧ 10:21 Natenan ti Itayi 65.2. ✧ 11:4 1 Başih 19.10,18. ✧ 11:8 Natenan ti Pleşan 29.3. ✧ 11:10 Pleşan 29.3; Itayi 6.10; 29.10.

²⁰ Hënk da. Inah ifalana falana ŋiki yaanfiyaari, kë iwi işë wo dko di iwoon ŋiki ifiyaari. Wutan keeri kado kahomp, ŋëpan ŋëp ido kalipara.

²¹ Woli Naşibaŋi apënan inah inwoon yi nul, hum di awoon aanhil pdo haŋ kak na iwi ba?

²² Hënkun iwin jibi Naşibaŋi ahiini kawul ŋaan bnuura na jibi ahiini kakob ŋaan. Aweŋan banjotun aşë wulu bnuura. Ado kawulaaru wul bnuura woli itaman amëban bnuura bi nul. Woli iindo haŋ, apënanu ŋi dko di iwoon.

²³ Kë bukal, woli baanduka ŋi ppok pfiyaar bakak du di babin ŋa awo ŋfa, ŋiki Naşibaŋi aka mnhina mi pkakan baka da.

²⁴ Iwi, iwo kanah ki bko bpaajal ki Naşibaŋi afalun abi ŋu ŋi bko bi nul bi atepiin. Kë bayuday, bawoon inah yi bko bi batepiin tepi bun. Naşibaŋi ahilan keeri kakakan baka du bko banwoon bi baka.

Mbuur mi Itrayel

²⁵ An bayiŋ naan, mënnal an nawoon naanwo bayuday nado kahomp. Hënk, dŋupan uko ummeniin unwoon ŋi uko undolon pntaali pi *Itrayel : balon ŋi baka bakak atam ikow, abot alun kaduka haŋ te wal wi an nanwoon naanwo bayuday biki Naşibaŋi adaton bti nakbuurun.

²⁶ Hënk, biki Itrayel babuur, hënk di di Naşibaŋi ajakun ŋi ulibra wi nul :

« *Aloŋ alun kawoona *Fiyon pbuuran baka wal mëntŋ biki pntaali pi Yakob başë baŋaŋan ppokën.*

²⁷ *Uko mëntŋ wi wi nhoŋun aji ddo, wal wi nkapënanun pekadu di baka, ŋi bhoŋar bi nji kalun kado na baka. »**

²⁸ Woli ŋaan aten jibi bapokun pŋaş *Uŋup Ulil Unuura, bawo başoorad Naşibaŋi, nahilna natiink wa. Kë başë wo ha biki Naşibaŋi adaton, aŋal baka ŋiki aten ŋi bhoŋar bi abiin ado na bateem baka.

²⁹ Aanji teh uko wi adoon abi ŋen ŋen, aanji ŋilma baŋaan biki adoon abi dat dat.

³⁰ An nanwoon naanwo bayuday nabi pok pŋaş Naşibaŋi, kë aşë bi miiran wi bayuday babin apok pŋaş.

³¹ Kë kamiir ki amiiranun, kado kë ahil kak kamiir bayuday bampokun pŋaş.

³² Hënk, Naşibaŋi ado kë baŋaan bti baduka ŋi ppok ptiinka awo wo ji badëtaa. Ado do haŋ kahilna kamiir baŋaan bti.

³³ In ahilanun kaniib pyok pi Naşibaŋi na uşal unŋa wi nul na iko yi ameen? In ahilun kame uşal wi nul, in ahilun kapiban uko wi akdolon?

³⁴ Hënk di di upiitanin ŋi *Ulibra wi Naşibaŋi, aji :

« *In ahilanun kame uşal wi Ajugun?*

In ahilun kawula uşal? »

³⁵ « *In aŋëŋanulun kadoo kayoonk baluk? »**

³⁶ Hënk di uwoon, iko bti iwoona du a, iko bti iŋëpna ŋi a, iko bti iwo pa a. Mndëm manwo ŋi Naşibaŋi te mnŋo! Uwo haŋ.

12

Ubida uhalu ŋi Krittu

¹ An bayiŋ naan, Naşibaŋi adiimanun nja kamiir ki nul, ukaan kë nji kakooŋan kooŋ keeri, nawul ŋleefan ŋawo bŋëŋan bjeb banwoon bi Naşibaŋi abot alila. Waŋ ukwoon pdëman pi nakdoon kadëmana ŋi ŋhaaşan.

² Nawutan pdo uko wi baŋaan biki umundu wi bajaan bado, naŋëpan ŋëp nawut Naşibaŋi aŋëlşan ŋhaaş abot awulan ŋşal ŋhalu. Wal mëntŋ, nahilan kayikrën uko wi Naşibaŋi aŋalun: uko unwoon unuura, uko unlilun, unwoon ujintŋ piş.

³ Naşibaŋi awulën bnuura, ukaan kë nji kaŋupan an bti : « Nawutan kala pdëman ŋleefan. Andoli ŋi an aŋëpnën ŋi pfiyaar pi aŋiyaarun Naşibaŋi adolna uko wi aŋu'ulun pdo.

⁴ Ŋwo na uleef uloolan, unŋumi na iko impaŋi, kë iko mëntŋ bti işë paŋ iko yi ijaan ilemp.

⁵ Kë hënk di uwoon pa nja : ŋtum maakan kë nja ŋnwoon biki *Krittu ŋşë wo uleef uloolan, andoli awo i bandukiin.

⁶ Naşibaŋi ŋi bnuura bi nul aŋen ŋaan andoli iko impaŋi na yi atëntul yi awo i kado kalempna. Woli ŋwo i pdo kaŋupar Naşibaŋi, ŋdo wa na pfiyaar pi Naşibaŋi aŋenun nja.

⁷ Woli ŋwo i plempar batentŋ nja, ŋlempar baka. Woli ŋwo i pjukan batentŋ nja, ŋdo haŋ.

⁸ Woli ηwo i ptēntēn batēnt nja, ηdo haη. Woli ηwo i pten, ηten bē nēnkyoonk nin uko ulonη. Woli Naşibaţi aţu nja ţi pşih, ηwo kataman. Woli iwo i ptēnk najuuk, ţēnkana na mnlilan.

⁹ Naηaladan na batēntan na manjoo-nan. Nalowan iko bti inwoonη iwuţaan, namēbaan bnuura uko unwoonη unuura.

¹⁰ Naηaladan na batēntan jibi naηaladuη du katoη, andoli ji taman ţi pdēman atēntul.

¹¹ Nawutan nin kawalan iñen. Naţuun kabaţ ţi plempar Ajugun na uhaaş wi nan bti.

¹² Nalilaan ţi mnhaţ mi nahaţuη, nami-iran ţi mnhaj, nawut kaţañan nin pñehan Naşibaţi.

¹³ Nadoon kaţēnk bañaanη biki Naşibaţi banwoonη ţi kanuma nabot nado kayeenk bayaanţ du itohan.

¹⁴ Nañehaan Naşibaţi awul bnuura bañaanη bankhajananaη ; nañehaana awul baka bnuura, awut kafēp baka.

¹⁵ Nalilaan na banwoonη ţi mnlilan, na-wooni na banwoonη ţi ηwooni.

¹⁶ Natiinkaran. Nakdo kala mndēm, naţēpēn ţēp nawalan ikowan. Nawutan kaşal kaji natit apel bandukiinη.

¹⁷ Nawutan kalukan ñaanη andolanaη buţaan. Natamaan nado kado uko un-uuriinη ţi kēş ki bañaanη bti.

¹⁸ Natamaan nado jibi nahiluη nawo bnuura na bañaanη bti.

¹⁹ An bayiţ naan biki nηaluη, naklukan nin, nawutan Naşibaţi awayēş. Hēnk di di Ajugun ajakuη ţi ulibra wi nul : « *Nji dluη kalukanan, nji dkluη katuuman* »[✧]

²⁰ Akak aji :
« *Woli ubon ude başooradu,
wulan baka bade.
Kē woli udaan uţij baka,
wulan baka badaan.
Woli ido haη,
ikuηan baka mnkow.* »[✧]

²¹ Nakwut buţaan dawatan, naţēpan ţēp nawat da na bnuura bi najaanη nado.

13

Pdo katiink baweeek biki pşih

¹ Ñaanη andoli adoon katiink baweeek banwoonη ţi pşih, ţiki pşih bti pawoona du Naşibaţi kē banwoonη ţi pşih, Naşibaţi aţuun baka ţi pa.

² Hēnk, ñaanη ampokuη ptiink banwoonη ţi pşih apok ptaş uko wi Naşibaţi aţuun pdo. Bukuη mēntan Naşibaţi akob baka.

³ Na manjooanη banwoonη baando buţaan baanwo kado kalēnk başih, bandoluη buţaan bawoonη kado kalēnk baka. Kē woli iinηal keeri pdo kalēnk banwoonη ţi pşih, dolan bnuura ţañ, bataanaru ţi uko waη.

⁴ Na manjooanη bawo balempar Naşibaţi biki aţuunη ţi pşih pa bnuura bi nu. Kē işale do buţaan, iwo kado kalēnk baka ţiki baka mnhina mi pweţan. Balempar lempar Naşibaţi kadiiman udeeb wi nul bankdoluη buţaan.

⁵ Iwo keeri kado katiink baka ţiki ime kē uwo uko wi iwoonη kado kado ; iinwo kado wa ţiki iţi udeeb wi Naşibaţi ţañ.

⁶ Ukaanη kak kē iwo kado kaluk daaşa. Na manjooanη bakobraar daaşa baji balempar lempar Naşibaţi wi bakdoluη haη.

⁷ Lukan ñaanη andoli uko wi iwoonη i pluka. Iwole kaluk daaşa, lukan da ; uko wi iwohaη pluk pşih, lukan wa. Kē hēnk kak, iwole ptiink ñaanη, tiinkana bnuura ; iwole pdēman ñaanη, dēmaana.

Bηalad bi ηηaladuη

⁸ Nawutan kaţeēţ nin ñaanη alonη. Baţeēţ bi nan bi ηnuur bti bawoonη ţañ bηalad bi naηaladuη: ñaanη anηaluη atēntul ado uko wi *bgah bi Moyit bajakuη bti.

⁹ Bgah baji : « Iinkpiinţ na ahar ñaanη », « Iinkfiη ñaanη », « Iinkkiij », « Iinkñeebar bka bi atēntu »[✧] na iko ilonη kak. Kē uţup uloolan uşē ŷonkrēn iko mēntη bti yi bgah bajakuη, uwoonη: « *Ŷalan atēntu jibi iηaluη uleefu.* »[✧]

¹⁰ Pηal atēntul paanji paţija nin buţaan dlonη ; pηal atēntul pawoonη keeri pdo uko bti wi bgah bajakuη.

Pbomandēr pa ubi wi Krittū

¹¹ Name wal wi ηwoonη hēnkuη: wal wi pnaţa ţi bηoy ubani. Unuur wi mbuur uñog nja hēnkuη apel wal wi ηbaanη ajun jun pfiyaar.

✧ 12:19 Pleşan 32.35. ✧ 12:20 Pleşan 32.35. ✧ 13:9 Ppēn 20.13-17; Pleşan 5.17-21; Maci 19.18. ✧ 13:9 Bgah 19.18.

12 Utejan ulowi, nfa mañogi. Nawulën nduk keeri iko injaan idolana du bdëm, njej injaanan yi pnak.

13 Nawulën ndo kado iko inwoon itool jibi ñaan ajaan ado na pnak. Nawulën nwut kande kaweeek, na ukuj na pjuban pi piint na ubida uɔp na pjom na bkujar.

14 Natamaan nanaam na Yetu *Krittu Ajugun ɔi mnwo mi nan, naɕaŋan pdo kaɕaɕ iko yi nleefan njanaluŋ kado kado.

14

Pwut kado kabeeh batënt nja

1 Nayeenkan ɔi ptoofan anwoon aando bi liint ɔi pfiyaar nawut kado kaŋom na a ɔi iko yi aɕaluŋ.

2 Aloŋ aɕiyaar kë iko bti ihinan kade'ana ; kë aloŋ anwoon aando bi liint ɔi pfiyaar aɕiyaar kë aanwo kade nin uyemaɕ ulon.

3 Anjaan ade uyemaɕ awutan kabeeh anwoon aanji de wa ; kë anwoon aanji de wa awutan kado kaji atëntul mënt aduknaanaa, uŋ mëntan awo kak i Naɕibaɕi.

4 Iwo in ado ji nalempar ñaan aloŋ alemp bnuura këme buɕaan? Woli alemp bnuura këme alemp buɕaan uten anɕu'uluŋ ulemp. Kë aɕë luŋ kalemp bnuura ɕiki Ajugun aka mnhina mi pɕënka.

5 Aloŋ aji dëman unuur ulon kapel nandukiin, kë balon baji baji nnuur bti nalinuŋ. Andoli aji wo i kamëban ɔi uko wi aɕiyaaruŋ.

6 Andëmanuŋ nnuur nlon, aji do han pa Ajugun. Kë hënk di di anjaan ade iko bti, ajaan ade ya pa Ajugun, kabot kabeeba ; kë anwoon aanji de iko bti aji do han pa Ajugun kabot kabeeba.

7 Na manjoonan, woli nka ubida këme akeɕ, mënt nja nwoon bajug ubida wi nja.

8 Woli nka ubida, nka wa pa Ajugun, kë woli nkeɕi, nkeɕ pa Ajugun ; hënk, woli nwo bajeb këme akeɕ, nwo biki Ajugun.

9 Na manjoonan, Krittu akeɕ keɕ aɕë naɕa ahilna awo Ajug bankeɕuŋ na Ajug banwoon bajeb.

10 Iwi, we ukaan kë ikji atëntu aduknaanaa ba? Kë iwi, we ukaan kë ibeeh atëntu ba? Nja bti Naɕibaɕi aluŋ kawayëɕ nja.

☆ 14:11 Itayi 49.18; 45.23.

11 Upiitana ɔi *Ulibra wi Naɕibaɕi
« *Nji Ajugan anwoon najeb dɕupan :*

*bañaan bti baluŋ kaŋup ɔi kadun naan,
bukal bti badëmanaan kadinan kë nji
dwoon Naɕibaɕi »*☆

12 Hënk, andoli ɔi nja aluŋ kahepna ɔi kadun ki Naɕibaɕi pa uleeful.

Pwut pdo atënt nja ajuban

13 Nawulën nɕaŋan pdo kaji batënt nja baduknaanaa. Nabiin nɕëp ɕëp nɕu nɕal ɔi pwo nënkdo uko unktjuŋ pjuban pi atënt nja.

14 Pfiyaar pi nfiyaaruŋ Yetu Ajugun padolën kë mmee, akuɕ ayikrën bnuura kë nin uko ulon uunwo wo uɔp ; uji uwo uɔp ɔi ñaan anɕaluŋ aji uwo uɔp.

15 Woli ide uko ulon kë uɕu atëntu kë ajooɕan pa iwi, iinkak anjala. ɕaafaraan uko wi ikdeen utok uhaaɕ wi ñaan i *Krittu akeɕaruŋ.

16 Kwut keeri uko unwoon unuura pa iwi ukak uko unkdoluŋ bado kaɕiiniyaan buɕaan ɔi iwi.

17 Na manjoonan, *pɕih pi Naɕibaɕi paanwo uko wi kande këme pdaan, pawo pi pwo naɕool, btiinkar na mnlilan mi *Uhaaɕ wi Naɕibaɕi ujaan uwul.

18 Ñaan anklemaruŋ Krittu hënk, aji lil Naɕibaɕi, bañaan babot kaŋala.

19 Nawulën keeri ndo kala pdo uko unjaan uɕij btiinkar na bɕënkari ɔi pfiyaar.

20 Kdo uko wi pde utok uko wi Naɕibaɕi adoluŋ. Na manjoonan nin iko ide ilon iinwo wo iɕop, aɕë ji ikak iko iɕop woli ñaan ade ya aɕë do atëntul kë ajot ɔi pekadu.

21 Uko unuuriin uwo pwut kade uyemaɕ, pdaan poot kawut pdo uko bti unktjuŋ atëntu ajuban.

22 Uko wi ikɕaluŋ ɔi uko mënt hankan wa pa iwi na Naɕibaɕi. Ñaan anwoon aanɕal aji ajuban ɔi uko wi aɕiyaaruŋ, anuurandëni.

23 Kë anɕaan aji wo na nɕal nɕëb woli ade këme adaan uko ulon, Naɕibaɕi aji ji aduknaana, ɕiki uko wi adoluŋ uunwoona ɔi pfiyaar pi nul. Uko bti unwoon uunwoona ɔi pfiyaar uwo pekadu.

15

Pdo batēnt nja bnuura

¹ Nja n̄nfiyaaruŋ aliint̄ ti *Kritt̄u n̄wo i kado kamiir banwoon̄ baanka mn̄hina mēnt̄, kawut kado uko wi nja n̄jalun̄ ʒań.

² N̄naaŋ andoli awo i kado kala plil atēnt̄ul pa bnuura bi un̄ mēnt̄an, kadolna'a ado kayaha ya kadun̄ ti p̄fiyaar pi nul.

³ Kritt̄u ti uleeful aanla la uko unlilulun̄, udoo piitana ti *Ulibra wi Naşibaţi aji: « *Ikar yi bankariin̄ ibi ti nji.* »*

⁴ Iko bti inwoon̄ ti Ulibra wi Naşibaţi ipiitana piitana n̄hilna n̄me n̄bot n̄t̄epna ti kamiir na mnt̄eŋ mi n̄piit mēnt̄ n̄akwulun̄ n̄kaana mn̄haŋ.

⁵ D̄ñehan Naşibaţi anwoon̄ ukump̄eş wi kamiir na mnt̄eŋ aŋenan natiinkar nado kado ji Yetu *Kritt̄u.

⁶ Hēnk, an bti nawo ti ploolan kadēman Naşibaţi Aşin Ajugun Yetu Kritt̄u.

Pyeenk batēnt̄ul

⁷ Nawo keeri kado kayeenk batēnt̄an jibi *Kritt̄u ayeenkanan̄, mndēm mi Naşibaţi manhilna manwinana ti mn̄wo mi nan.

⁸ Na manjoonan̄ d̄t̄upan, Kritt̄u akak nalempar bayuday kadolna uko wi Naşibaţi ahoŋun̄ bateem baka kabot kayuuj kē Naşibaţi aji do uko wi ajakuŋ.

⁹ Ado haŋ banwoon̄ baanwo bayuday bahilna kak bado kadēman Naşibaţi ŋiki aŋaga baka. Hēnk di di upiitaniin̄ ti *Ulibra wi Naşibaţi aji:

« *Ukaaŋ kē nji kalun̄ kadēmanu ti p̄toof pi baŋaaŋ biki n̄taak bti, dluŋ kado kayeehu iyeeh yi p̄ñaamarēn.* »*

¹⁰ Ukak apiitana aji:
« *An n̄taak bti nawoon̄ ti mnlilan na pntaali pi Ajugun.* »*

¹¹ Ukak apiitana aji:
« *An n̄taak bti nadoon kadēman Ajugun, an kntaali bti nadoon kayeeh mndēm mi nul.* »*

¹² *Itayi *Naŋupar Naşibaţi akak aŋiini ti uko mēnt̄ aji:

« *Aloŋ amp̄ennun̄ ti pntaali pi Yete** alun̄ kabi,

ul aknaŋiin̄ kaşih n̄taak bti;

n̄aŋu mn̄haŋ mi n̄a ti a. »*

¹³ D̄ñehan Naşibaţi anwoon̄ ukump̄eş wi mn̄haŋ atumanan̄ mnlilan na mn̄jeeh wi nafiyaarulun̄. Hēnk, *Uhaaş wi Naşibaţi uwulan̄ mn̄hina, mn̄haŋ mahilna mantum ti an.

Pŋup uko wi Pawulu aklempun̄

¹⁴ An bayiŋ naan, dme ti bkow naan na manjoonan̄ kē bnuura batum ti an, kē nawo baŋaaŋ bammeen̄ akuŋ ahil kado kakjukand̄er.

¹⁵ Kē n̄şē t̄upan n̄t̄up n̄tam ti n̄mbar̄ n̄lon̄ ti kakaarta ki kaleşanan̄ iko yi nadoon̄ abi juk. Ddo haŋ ŋiki Naşibaţi ti bnuura bi nul

¹⁶ adolēn kē nji kalempar Yetu *Kritt̄u ti kadun̄ ki banwoon̄ baanwo bayuday. Dji kado ulemp uyimanaan̄ wi p̄t̄up *Uŋup Ulil Unuura wi Naşibaţi, baŋaaŋ biki n̄taak bti bahilna bawo uŋen unlilun̄ Naşibaţi wi *uhaaş wi nul udolun̄ kē uyimani.

¹⁷ Ukaaŋ kē wi nkakuŋ i Yetu *Kritt̄u, dhinan kalilan maakan̄ ti uko wi nji kalemparun̄ Naşibaţi.

¹⁸ D̄ñoom kado kaŋup na mnt̄eŋ ti uko wi Kritt̄u ʒań, wi adolnun̄ kē ndo banwoon̄ baanwo bayuday kē baktaş Naşibaţi. Kritt̄u ado haŋ aŋēpna ti n̄t̄up na udo wi naan,

¹⁹ ti mn̄hina mi mlagre na iko iŋon̄arēnaan̄ ti mn̄hina mi *Uhaaş wi Naşibaţi. Kē hēnk di mp̄ennun̄ Yerutalem ayaan̄ te du utaak wi Iliriya aŋup *Uŋup Ulil Unuura wi Kritt̄u aba.

²⁰ Kē n̄şē bi t̄u t̄u uhaaş naan bti ti p̄t̄up Uŋup Ulil Unuura du n̄taak n̄anwoon̄ n̄aambaan̄ katiinka uko wi Kritt̄u kawutna kaniw du dko di aloŋ adoon̄ abi jun jun.

²¹ Hēnk di njaan̄ kado uko umpiitaniin̄ ti *Ulibra wi Naşibaţi:

« *Biki bawoon̄ baanŋup uko wi nul balun̄ kawina, banwoon̄ baantiink kē baŋiiniyaan uko wi nul balun̄ kate.* »*

Pawulu aŋal pya Rom

²² Uko waŋ uneenanaanun̄ n̄yaaş n̄tum pbi du an.

* 15:3 Kaŋaam 69.9. * 15:9 Natenan̄ ti 2 Famiyel 22.50; na ti Kaŋaam 18.50. * 15:10 Pleşan 32.43. * 15:11 Kaŋaam 117.1. * 15:12 Yete awoon̄ aşin Dayiŋ naşih. * 15:12 Itayi 11.10. * 15:21 Natenan̄ ti Itayi 52.15.

²³ Kë hënkun wi mbaan ulemp wi naan du n̄taak mēnt̄ abot ado n̄şubal n̄tum n̄i n̄jali pbi du an,

²⁴ D̄nal kanuhşar na an. Dşal woli dlun aya Etpaña kapant kawinan naşē naţēnkēn nhilna mban utaak mēnt̄.

²⁵ Kē nşē tool hënkun pya Yerutalem pţēnk bañaan biki Naşibaţi banwoon da.

²⁶ Banfiyaaruŋ biki n̄taak n̄i Matedoniya na Akayi badinan pţēnk bañaan bawaan mēnt̄.

²⁷ Aa, badinan pdo haŋ, aşē wo na manjoonan biki pţēnk baka. Jibi bayuday banfiyaaruŋ Kritt̄u baţokuŋ iko inuura inwoonuŋ du baţi yi bayeenkuŋ na banwoon baanwo bayuday, hēnk kak di di bukal kak bawoon kaţok na bayuday iko yi umundu yi bakaan.

²⁸ Wal wi n̄ji kaluŋ kado kakuran mēnt̄ kaba, awul baka iko b̄ti yi baţenuŋ baka, dţēpna du an kaţool pya Etpaña.

²⁹ Dme kē woli d̄bi du an Kritt̄u kalilan maakan.

³⁰ An bayiţ naan, kē nşē kooţan ŋi katim ki Yetu *Kritt̄u Ajugun na uŋal wi *Uhaaş wi Naşibaţi ujaan uwul n̄ja : nabiin ngutan, n̄ñehan Naşibaţi pa n̄ji.

³¹ Nañehaan nhil mbuur bayuday banwoon baanfiyaar Kritt̄u. Nañehaan kak iko yi n̄ji kaŋooţuŋ biki Naşibaţi banwoon du Yerutalem iyeenkana bnuura.

³² Hēnk, nhilna woli ulil Naşibaţi kabi du an na m̄nlilan kanoorfēn n̄tiinku na an.

³³ Dñehan Naşibaţi anwoon ukumpēş wi mnjeeh awo na an b̄ti! Uwo haŋ.

16

Pwul mboş

¹ D̄nal nayeenk Febe ñaaţ i n̄ja anjaan alempar banfiyaaruŋ biki Kenēray.

² Nayeenkana ŋi ptoofan jibi ñaan ajaan ayeenk bañaan biki Naşibaţi ŋi katim ki Ajugun, naţēnkana ŋi iko b̄ti yi akluŋ kanuma ŋiki ul ŋi uleeful aţēnk bañaan baţum aţu na n̄ji ŋi uleef naan.

³ Dwul mboş *Pritiliya na Akila banjaan bawo na n̄ji ŋi plempar Yetu *Kritt̄u,

⁴ bukal bambiin anaţ naţ kawul iţuţ yi baka abuuranaanēn pkeţ. Dbeeb baka,

mēnt̄ n̄ji aloolan kabeebuŋ baka, banfiyaaruŋ banwoon baanwo bayuday b̄ti bakak abeeb baka.

⁵ Dkak awul mboş banfiyaaruŋ banjaan bayit du katoh ki baka.

Dwul mboş Epenet i mmaganuŋ anwoon nateek anfiyaaruŋ *Kritt̄u du utaak wi Aţiya.

⁶ Dwul mboş Mariya anhaahuŋ maakan na an.

⁷ Dwul mboş Andronika na Yuniya bayiţ naan ŋi *Kritt̄u bambiin awo na n̄ji du ukalabuş. Bawo bañaan bantiinkaniin ŋi banjaan abot afiyaar *Kritt̄u ji mbi ndo kafiyaara.

⁸ Dwul mboş Ampliyat i mmaganuŋ bnuura ŋi katim ki Ajugun.

⁹ Dwul ma Urabanu anjaan alempar *Kritt̄u na un, na Fitaku i mmaganuŋ.

¹⁰ Dwul ma Apelet anyuujun kē amēban *Kritt̄u.

Dwul mboş biki katoh ki Arittobulu.

¹¹ Dwul mboş Herodiyon ayiţ naan.

Dwul ma biki katoh ki Nartitu, banwoon biki Ajugun.

¹² Dwul bi Trifena na Trifota mboş, bukal banhaahuŋ maakan ŋi plempar Ajugun. Dwul mboş Peretida anjalaniin abot ahaah bnuura pa Ajugun.

¹³ Dwul mboş Rufu i Ajugun adatuŋ na anin ankaan awo ni.

¹⁴ Dwul ma Atenkritu na Flegon na Hermet na Patroba na Hermat na bayiţ baka banwoon na baka.

¹⁵ Dwul mboş Filologu na Yuliya na Nereyu na aţa'ul ñaaţ, na Olimpiya na bañaan biki Naşibaţi b̄ti banwoon na baka.

¹⁶ Nawuladēn mboş an b̄ti naboofar bboofar banyimanuŋ. Kntuk ki banfiyaaruŋ *Kritt̄u b̄ti kawulan mboş.

Nţup n̄lon n̄baañşaaani

¹⁷ An bayiţ naan, dkooţan kooţ, nali-pariin bañaan banjaan banaakrēn bañaan kakuţ kaneemanan wi bajaan balaţ pjukan pi bajukananan. Nalowan baka!

¹⁸ Bañaan ji bukuŋ mēnt̄an baanji balempar *Kritt̄u Ajugun, iyin yi baka yi yi bajaan balempar. Baji baguur na nţup n̄taab n̄i baka n̄tum bañaan banwoon kabat kaloolan.

¹⁹ Na manjoonan pfiyaar pi nafiyaaruŋ Naşibaţi pameetana ŋi dko b̄ti, ukaan kē uwo

mnlilan mi naan. Kë nşë ɲal nawo na ɲşal ɲntuɲa, kadolna bnuura kaşë kabi kalow low buɲaan.

²⁰ Naşibaɲi anwoon ukumpëş wi mnjeeh awat hënkun Ƨatana ɲi ihoɲan.

Dñehan bnuura bi Yetu Ajugun bawo ɲi an.

²¹ Timote anjaan alemp na nji awulan mboş, ul na Lutiyut na Yatun na Totipater bayiɲ naan.

²² Nji Tertiyu mpiitarun Pawulu kakaarta, dwulan mboş ɲi katim ki Ajugun.

²³ Gayut anyeeknuɲ du katohul awulan mboş. Du katohul di di banfiyaaruɲ bti bajaan bayitiiraan.

Erattut namali i ubeeka akak awulan mboş, na Kwartu ayiɲ nja.

²⁴ [Dñehan Yetu Krittun Ajugun awulan an bti bnuura. Uwo han.]

Mndëm mi Naşibaɲi

²⁵ Nawulën ɲdëman Naşibaɲi! Aka mn-hina mi pdolan naliint ɲi pfiyaar. Uko wan wi wi nji njakuɲ wi nji kaɲupuɲ *Uɲup Ulil Unuura unktiiniyaanuɲ uko wi Yetu *Krittun, kadiiman manjoonan mam-nenaniin undiimaan.

²⁶ Hënkun kakşa manjoonan mënt mantëpna ɲi uko wi *baɲupar Naşibaɲi bapiiɲtuɲ, uko wi Naşibaɲi anwoon aankba ajakuɲ aji udolana, apën awinana ɲi kadun ki ɲtaak bti ɲahilna ɲafiyaara ɲabot ɲado kaɲaşa.

²⁷ Nawulën ɲdëman te mnɲo Naşibaɲi anwoon aloolan anwoon na uşal unɲuɲa ɲi katim ki Yetu Krittun. Uwo han.

Uṭup uteek wi Pawulu apiitun banfiyaarun banfētun du utaak wi Korint

Uṭup ujuni

Korint dawo ulon ɥi nbeeka ɣandemnuɣ ɣi utaak wi Akayi unwoon nɥa ɥi utaak wi Gret. Baɣaan batum bambiin afēt ɥi ubeeka mēntɥ baba wo baɣaan banwoon baanfiyaar Naɣibaɥi abot awo bado iko iwuṭaan. Pawulu ado uṣubal na kli paaj pa pṭooran pntuk pi banfiyaarun. Wi Pawulu apiitun kakaarta ki, awo du Atiya du ubeeka wi Efet. Baɣaan balon biki pntuk pi banfiyaarun du Korint bapiitulun kahepara uko ulon wi banalun pme. Ji ikaarta bti yi Pawulu, ado alon kē apiit akuṭ aṅooṭ kakaarta du biki apiitun ka. Kē ṅaan i Pawulu ayilun katimul kawo Foten. Foten awo ṅaan anfiyaarun Krittun kē baɣaan baṣe wo baamme'a bnuura. Pawulu ado kakaarta ki apiitun ki ifah itēb. ɥi kateek ṅaan aji win kē banfiyaarun baṭup Pawulu iko itum intēpun ɥi pntuk pi banfiyaarun mēntɥ. Kē Pawulu aṣe win iko iwajanṭ inkaan udooni : Baɣaan baantiinkar ɥi pntuk pi banfiyaarun. Alon aya apiinṭ na ahar aṣin. Banfiyaarun baji baṅooṭ batēntɥ baka banfiyaarun du uruha wi banwoon baanwo bayuday. Uko mēnt ukaan kē Pawulu ahepar baka me iko ikowandēnaan yi aktiinkun ijoonanaari. ɥi kafah katēbantēn uṭup paaj na ulon te du uṭup iṅeen na paaj Pawulu ateem ɥi iko yi baheparulun. Aṭiiniyaan bniim. Aji na baka balow ɣnton. Aṭiiniyaan kak uko wi pyit pde panwoon paanji padēman Krittun. Aji na baka bala uṭen wi Uhaaṣ wi Naɣibaɥi unjaan uṭenk pntuk pi banfiyaarun. Aji na baka bado kala bnjalad du uṭup iṅeen na ɣtēb te iṅeen na ɣbaakēr. Akak aṭiiniyaan pnaṭa ɥi pkeṭ. ɥi uba kakaarta, Pawulu aṭup aji aṅal kaya pwin baka kayeenkna iko yi baṭonkrēnuṅ kaṭenkna bajuuk biki Yerutalem.

* 1:12 *Kefat*: Katim kalon ki Kefat kawo Piyeer.

1 Nji Pawulu, i Naɣibaɥi aduun pa nwo nanjaṅan i Yetu *Krittun, ɥiki aṅalun uko mēntɥ, na Foten ayiṭ nja, ɣpiitanan.

2 Npiitan, an banfiyaarun Naɣibaɥi nanwoon du Korint, nankakun ayiman wi nawoon ɥi ppoolan na Yetu Krittun, an nandu'aniin pwo biki nul. Npiitun kak baɣaan bti banjaan badēman katim ki Yetu Krittun Ajug nja, anwoon Ajugun akuṭ awo Ajug baka, du dko di bawohan.

3 Dṅehan Naɣibaɥi Aṣin nja na Yetu Krittun Ajugun bawulan bnuura babot bajoobṭēnan ɣhaaṣ.

4 Naɣibaɥi awulan bnuura wi nawoon ɥi ppoolan na Yetu *Krittun ukaan kē nji kabeeba wal undoli ɥi uko wi nan.

5 ɥi pwo ɥi ppoolan na a pun, nawo bayok ɥi iko bti : ɥi uṭup undoli na ɥi pme bti.

6 Na manjoonan, namēban bnuura uko wi ɣṭupanan ɥi Yetu Krittun, bado kē uneej ɥi an aṭoo aliint.

7 Hēnk, naankwaan nin uṭen ulon, wi nawoon ɥi pyoonk Yetu Krittun Ajugun apēn awinana.

8 Ul akun kadolan namēban naliint te ubaaṅṣaani nahilna nawo baɣaan biki nin ṅaan awoon aanka uko uwuṭaan uṭup ɥi baka ɥi unuur wi akbiin.

9 Naɣibaɥi aji do uko bti wi ahoṅun, ul andatanan nawo ɥi ppoolan na Abukul Yetu Krittun Ajugun.

Uko wi bpulad ɥi ptoof pi banfiyaarun

10 An bayiṭ naan, dkooṭan ɥi katim ki Ajugun Yetu *Krittun nawo bti ɥi uṭup uloolan, bpulad baṭaṅ ɥi ptoofan, naṭepēn ṭep natiinkar nawo na uṣal uloolan na uṭup uloolan.

11 An bayiṭ naan, uko unkaan kē nji kaṭiini han uwo kē baɣaan biki ufēt wi Kēlowe baṭupēn aji bpulad bawo ɥi ptoofan.

12 Dṅal kaji balon ɥi an baji baji : « Nji dwo na Pawulu, » alon kaji « Nji dwo na Apolat, » alon kaji « Nji dwo na Kefat*. Alon kak kaji « Nji dwo na Krittun. »

13 Naṣal aji Krittun afaaṣiiri i? Nji Pawulu i i bapanun ɥi krut pa an i? Kēme ɥi katim ki naan ki ki nayeenkun batitmu i?

14 Dbeeb Naşibaţi  i uko wi nwoon m mbattaar nin alon  i an b  m nt  ritput na Gayut baka,

15 h nk nin alon aankhil kaji nabattaar  i katim ki naan.

16 Yoow, dbaan aleş, dbattaar kak biki katoh ki Tefanaţ, aş  wo m nkak aleş me mbattaar alon kak.

17 Kritt  aanyil n yil mbi pbattaar, ayil n yil mbi n up *U up Ulil Unuura. Aanyil n p up wa na n up  i mntit mi  naa  aj n, pke  pi Kritt   i krut pawutna kawaan udooni.

Uşal unwoon untuņa na manjoonan

18 U up wi pke  pi *Kritt   i krut uwo  yila pa banneemu  ş  wo pa nja  mbuuru  i mnhina mi Naşibaţi.

19 H nk, Naşibaţi a ini  i *Ulibra wi nul aji : « *Dlu  atok pntuņa pi banwoon na  şal  ntuņa,  atok mntit mi bantitu  .* »

20 In awoon na uşal untuņa ba? In awoon name? In awoon nalil mntum i umundu wi n a wi? Naşibaţi adiiman k  uşal untuņa wi mboş uwo  yila.

21 Naşibaţi na uşal untuņa wi nul ado k  umundu uumme'a na uşal untuņa wi wa. Ulila k  a  pna  i u up wi  k upu  i abuuran banfiyaaru  , u up m nt uwo wo  i  yila  i k ş ki ba aa  aj n.

22 Bayuday ba  al kawin iko i on ar naan k  banwoon baanwo bayuday bakla pwo na  şal  ntuņa,

23 k  un  ş   up uko wi Kritt  ampanani  . Bayuday baji uko m nt uwo pkar Naşibaţi, k  banwoon baanwo bayuday baji uwo  yila.

24 K   i ba aa  i biki Naşibaţi adatu  , bayuday na banwoon baanwo bayuday, Kritt  ajaan adiiman mnhina na uşal untuņa wi Naşibaţi.

25 Na manjoonan uko wi bajaan bado  yila  i Naşibaţi upel  şal  ntuņa  i ba aa  aj n, k  pbi şna pi Naşibaţi papel mnhina mi ba aa  aj n.

26 An bayi  naan, natenan jibi nabi   awo wi Naşibaţi adu'ana  : ba aa  i biki bajaku   aji bawo na  şal  ntuņa baantum  i an, k  ba aa  i banwoon na mnhina baantum  i an kak, k  ba aa  i baweek baantum  i an.

27 Ba aa  i biki bajaku   aji bawo bayila, Naşibaţi adat dat baka kakowand naan banwoon na  şal  ntuņa. Ba aa  i biki bajaku   aji baanwo na mnhina, Naşibaţi adat baka kakowand naan ba aa  i banwoon na ma.

28 Ba aa  i bampoti, ba aa  i biki babeehu  , ado baka  i ba aa  i bawaan udooni, Naşibaţi adat baka kadolna uko wi umundu uşalu   aji uka udooni uwaan udooni.

29 H nk nin alon aankhil kado kahomp  i kadun ki Naşibaţi.

30 Ul adolu   k  nawo  i ploolan na Yetu *Kritt , k  ul Krittü awoon  naa  i ankaa   k   me uşal untuņa wi Naşibaţi. Akaa   k   wo batool  i k ş ki Naşibaţi, ayiman  i kadunul, ul abuuranu  i nja  i pekadu.

31 H nk di di upiitani    i *Ulibra wi Naşibaţi aji : « *Woli  naa alon  şal kahomp, adoon kahompna iko yi Ajugun adolu  .* »  

2

U up wi Krittü ampanani  i krut

1 An bayi  naan, wi mbi   du an p upan iko yi Naşibaţi imbi   amena m nkla la naji dwo  naa anlilu   mntum k me  naa anwoon na kame.

2 Dbaa   p   p aji m nk iiniyaan nin uko ulon umpati na wi Yetu *Krittü, ul i bapau  i krut.

3 Dbi du an na pbi şna na blal, al nk akat kat.

4 Pjukan pi naan na n up  i  i ka upana    aanwo n up  lil  i name, mnhina mi *Uhaaş wi Naşibaţi manwinani   h nk,

5 kadolna pfiyaar pi nan pawut kana na  i uşal untuņa wi  naa  aj n paş  pana na  i mnhina mi Naşibaţi.

Uşal untuņa wi Naşibaţi

6 Ba aa  i banliintu    i pfiyaar kakşa, n up baka n up  i uşal untuņa, k  uş  wo uunwo wi umundu wi, wi başih biki wa, bandoon abi kaba ba.

7 Uko wi  k iiniyaanu   uwo uşal untuņa wi Naşibaţi wi ba aa  i bawoon baamme, Naşibaţi adolu   k  uwoo, wi awoon aando bi paş umundu, kad manaan nja.

8 Nin naşih alonj i umundu wi aamme uşal untuņa mēnt, woli bawo lah na wa, baankpaņ Ajugun anwoonj na mndēm.

9 Hēnk di di upiitaniinj ti Ulibra wi Naşibaţi aji :

« *Uko wi nin pkēs pawoonj paanwini, uko wi nin kabaţ kawoonj kaantiinki, uko wi nin uşal uwoonj uunşali, wi wi Naşibaţi ahankuņ pa banņaluluņ.* »*

10 Nja biki Naşibaţi aţēpnunj ti *Uhaaşul adiiman uko mēnt. Uhaaşul ujaņ ujeehan iko bti kado ban du uşal wi nul unlownuņ.

11 In ameeņ uko unwoonj ti uşal wi űaaņ najēn bē mēnt uhaaş unwoonj ti a wa? Kē hēnk kak di di nin űaaņ awoonj aamme uko wi Naşibaţi bē mēnt *Uhaaşul wa.

12 Uhaaş wi njeekuņ uunwo uhaaş wi umundu wi, uwo Uhaaş wi Naşibaţi űhilna űme iko inuura yi aţenuņ nja.

13 Nēnkűiiniyaan uko mēnt na űţup űi űşal űntuņa űi baűaaņ bajēn, űűiiniyaan wa na űţup űi Uhaaş wi Naşibaţi ujukanuņ nja, aţup iko yi wa baűaaņ banwoonj na wa.

14 Kē űaaņ anwoonj aanwo na Uhaaş wi Naşibaţi aanji hinan pyeenk iko yi wa, űiki iji iwo wo ji űyila ti a. Aanhinan kame ya, űiki űaaņ aji me ya woli Uhaaş wi Naşibaţi uwo ti a űaű.

15 űaaņ anwoonj na Uhaaş wi Naşibaţi aji me iko bti, kē bandukiinj başē wo baanji bahil pme'a kadoo kahil kaţup ti a.

16 Upiitana ti Ulibra wi Naşibaţi aji : « *In ameeņ uşal wi Ajugun kadoo kawul uņ mēntan uşal?* »* Kē nja űşē me uşal wi *Krittu.

3

űjom ti ptoof pi banfiyaaruņ

1 Kē an bayiţ naan, mēntiini na an ji baűaaņ biki, banjaan baţaş *Uhaaş wi Naşibaţi, dűiini na an ji baűaaņ biki banjaan baţaş iko yi űleef űi baka űaņaluņ. Nahum nwo bapoţ bampoţi ti uko wi pfiyaar *Krittu.

2 Ukaan kē nwulan mntow kē nadaani, mēnwulan pde pantamuņ, naando bi hil pde pa. Te hēnkuņ naando bi hilan pde pa,

3 űiki nahum nwo baűaaņ bankűaşuņ iko yi űleef űi baka űaņaluņ. Woli bkujar na

űjom pawo ti ptoofan, naanwo wo baűaaņ bankűaşuņ iko yi űleef űi baka űaņaluņ ado iko yi baűaaņ biki umundu bajaan bado i?

4 Woli alonj aji : « Nji dwo na Pawulu, » kē alonj kak aji : « Nji dwo na *Apoloţ, » naanwo wo bti baűaaņ biki umundu i?

5 In awoonj Apoloţ? Kē in awoonj Pawulu? űwo balempar Naşibaţi biki naţēpnunj afiyaar ; andoli ti un Ajugun aţu'uluņ ulemp mēnt.

6 Nji dtepiinj bko, Apoloţ kē atulan ba, kē Naşibaţi aşaaņ anaţan ba.

7 Hēnk, antepiinj na antulanuņ baanwo nin uko ulonj, Naşibaţi anjaan anaţan bko awoonj uko ulonj.

8 Antepiinj na antulanuņ bawo baloolan, kē andoli ti baka aşē luņ kayeenk baluk bi nul bankliņuņ na ulemp wi adoluņ.

9 Nja űlemp lemp na Naşibaţi, kē an naşē wo uţeeh wi nul, nawo katoh ki awoonj ti pniw.

10 űi bnuura bi Naşibaţi awulnuņ, ji naniw nanuura dtēf itap yi katoh kē alonj aşē niw katoh. űaaņ andoli atenan bnuura jibi akniwi ti itap yuņ duuţ.

11 Kē nin alonj aşē wo aanhil kaţu itap ilonj impaţi bē mēnt inwoonj da ya ; itap mēnt iwoonj Yetu *Krittu.

12 űaaņ ahil kaniw na uwuuru, untaam, mnlak mnuura, imul, pjaagal.

13 Uko wi akjejaan pniwna, ulemp wi nul uluņ kawinana ti unuur wi pwayēş. Unuur mēnt bdoo bado upēn uwinana, buņ mēnt badiiman ulemp wi űaaņ andoli adoņ.

14 Woli uko wi aniwuņ unaţ aliint, ayeenk katuum ;

15 uşale yik, awaanandēn kaşē buura buur ji űaaņ ambuuruņ pyik.

16 Naamme kē nawo katoh ki Naşibaţi i, kē *uhaaş wi nul uwo ti an meeţ i?

17 Woli űaaņ alonj atok katoh ki Naşibaţi, uņ mēntan Naşibaţi atoka. Katoh ki Naşibaţi kayimani, katoh mēnt kawoonj an.

18 Nin űaaņ awutan kaguur uleeful! Woli űaaņ alonj ti an aşal aji awo na uşal untuņa wi umundu wi, akakan nayila ahilna akak űaaņ anwoonj na uşal untuņa na manjoonnan.

¹⁹ Uşal untuŋa wi umundu wi uwo nyila ti kēş ki Naşibaŋi. Hēnk di upiitaniin ti Ulibra wi Naşibaŋi aji : « *Aji mob banjakuŋ aji bawo na nşal nntuŋa ti kaguuru ki baka.* »[☆]

²⁰ Ukak apiitana aji : « *Ajugun ame nşal ni baŋaŋ bantunŋa, ame kē ŋawaŋ udooni.* »[☆]

²¹ Ukaŋ kē ŋaŋ aanwo kado kahompna baŋaŋ bajēn ; an nakaŋ iko bti na baŋaŋ bti :

²² uwole Pawulu, uwole Apolot, kēme Kefat^{*}, uwole umundu, uwole ubida, kēme pkeŋ, kēme uko wi nŋa na wi faan, an nakaŋ iko bti na baŋaŋ bti.

²³ Te an Krittu aka'anaŋ, kē Krittu ul, Naşibaŋi aka'uluŋ.

4

Balempar Krittu

¹ Kē un, nawo kajejun keeri ji balempar ^{*}Krittu, baŋaŋ banwoŋ bamali biki Naşibaŋi aŋuŋ pdiiman baŋaŋ iko yi nul immeniin.

² Namali awo kado kalempar ajugul na uhaaş ujint.

³ Kē nji nşē wo mēnto aten me nawayēşaan kēme uruha wi baŋaŋ bajēn uwayēşaan, mēnka kak na pwayēş uleef naan.

⁴ Uhaaş wi naan uunjakēn aji djobani kē nşē wo kakşa mēnji dwo natool ; Ajugun akwayēşaanuŋ kaŋup.

⁵ Ukaŋ kē naanwo i kaŋaran pwayēş: nayoŋkan unuur wi Ajugun akbiin. Ul akluŋ kado iko immeniin yi bdēm ipēn iwinana, kadiiman iko inwoŋ ti nşal ni baŋaŋ. Wal mēnt Naşibaŋi adēman ŋaŋ andoli kaliŋan na ulemp wi adoluŋ.

⁶ An bayiŋ naan nakaŋ kē nŋēpna ti uko wi Apolot na wi naan nahilna najukna ti un pwut kado umpati na uko wi bapiituŋ. Hēnk, nin alon ti an awutna kado kahomp kaji awo na imon kēme na undu.

⁷ Iwi, in adoliin kē ipel bandukiin ba? We wi ikaŋ, bē iinyeenk yeenk wa ba? Kē wi iyeenkunŋ wa, we uwoŋ pdo kahomp kawo ji baanŋenu ŋen wa ba?

⁸ Naşal aji nado bi kaka uko wi nanumiin bti i? Naşal aji nado bi wo wo bayok i? Kē

nakak başih adukun kafet i? Na manjoonan, dŋehan nakak başih, ŋhilna nşih na an.

⁹ Naşibaŋi awo wo ji aŋu un nŋwoŋ banjaŋan du kafet ji baŋaŋ banjubanunŋ ataŋ na pkeŋ. Nkak bten bi umundu bti : nwanjuŋ na baŋaŋ bajēn.

¹⁰ ^{*}Krittu akaŋ kē ŋwo bayila, kē an naşē şal aji Krittu akaŋ kē naji naji nawo na uşal untuŋa. Un nbişnaa, kē an naşē wo na mnhina. Badēmanan kē un başē walanun.

¹¹ Te nŋa, ŋwo na ubon, udaan kē uŋjun, ŋwo byişu, ŋwo ti mnhaj, ŋwaŋ dko dŋet, ŋwo ti pŋaay na dko,

¹² ŋnoor ti ulemp wi iŋen yi nun. Woli ŋaŋ akarun, nji nŋehandēra bnuura ; aha- janun le, ŋmiir ;

¹³ woli ŋaŋ aŋup buŋaan ti un, nji nŋup bnuura ti a. Te nŋa ŋwo uko unwuŋunŋ ti mboş awo uko wi baŋaŋ bti bagatuŋ.

¹⁴ Mēmpiitan piit hēnk nakownaana, dpiitan piit ji babak naan biki nŋaluŋ maakan nahilna name.

¹⁵ Woli nado ka baŋaŋ iŋeen week nŋaaş iŋeen week (10 000) bankjukananaŋ bgah bi ^{*}Krittu nakaha aşinan aloolan : nakak babak naan ti Yetu Krittu wi nŋupanaŋ ^{*}Uŋup Ulil Unuura.

¹⁶ Dkooŋan keeri, nadoonaan nado kado ji nji.

¹⁷ Uko waŋ ukaŋ kē nyil du an Timote anwoŋ abuk naan ti Ajugun i nŋaluŋ maakan kē abot amēbanaan, aluŋ kaleşanan mnwo mi naan wi nwoŋ ti ploolan na Krittu Yetu mantaŋuŋ na uko wi njaŋ kajukan banfiyaaruŋ bti ti dko bti.

¹⁸ Balon badeŋ igaŋan awo ti phomp aşal aji mēnkak du an.

¹⁹ Kē nşē bi du an uunkjon woli ulil Ajugun katen bahomp mēnt. Woli dlun aban, mēnken nŋup ni baka ŋaŋ, dten me baka mnhina na manjoonan.

²⁰ ^{*}Pşih pi Naşibaŋi paanwo ti nŋup ŋaŋ, pawo ti mnhina.

²¹ We wi nahokanuŋ keeri? Naŋal mbi du an na pmul kēme mbi du an na uŋal na pjoob bkow?

5

Mnwo mwuŋaan ti pntuk pi banfiyaaruŋ

[☆] 3:19 Yob 5.13. [☆] 3:20 Kaŋaam 94.11. ^{*} 3:22 Kefat: Katim kalon ki Kefat kawo Piyeer.

1 Na manjoonan, baji baṭiiniyaan mnwo mnwuṭaan ṭi ptoof pi nan, mnwo mnwuṭaan mandoon awo maanwo du banwoon baanfiyaar Naṣibaṭi : ṅiintṅ alonṅ adoo ya apiintṅ na ahar aṣin.

2 Kē naṣē homp, nawo lah kawo ji baṅaanṅ banwoon na puum kado ṅiintṅ mēntṅ apēn ṭi ptoofan.

3 Nji kē nṣē wo mēnwo da na an, uhaaṣ wi naan kē uṣē wo da, ddo bi wayēṣ wayēṣ ṅiintṅ andolonṅ uko mēntṅ ji ṅaanṅ anwoonṅ da, amaar.

4 Ddo uko mēntṅ ṭi katim ki Yetu Ajugun. Aa, wal wi nakluṅ kayit, nṣē wo ṭi ptoofan na uhaaṣ, mnhina mi Yetu Ajugun manwo da na nja,

5 naṣē nawutar ṅiintṅ nawuṭaan mēntṅ *Tatana, uleef wi nul utoknaana. Hēnk uhaaṣ wi nul uṣē uluṅ ubuur ṭi unuur wi Ajugun akwayēṣuṅ baṅaanṅ.

6 Naanwo i kado kahomp nin! Naamme kē uko untiinku utaajanaan pṣon ujaanṅ unaṭan pṣon pṭum i?

7 Napēnaan uko utaajanaani pṣon ujon, nakakna pṣon phalu, baṅaanṅ bajintṅ ṭi kēṣ ki Naṣibaṭi. Nado bi wo wo bajintṅ. *Krittū anwoonṅ unkaneel wi *Ufettu wi Mbuur awul kaṭuṭul pa nja.

8 Nawulēn keeri ṅdo ufettu, ṅwut kawo na mnṅot na ipekadu ji ipoom inwoonṅ na uko utaajanaani pṣon ujon, ṅwo baṅaanṅ bajintṅ ṭi kēṣ ki Naṣibaṭi, banjaanṅ baṭup manjoonan, banwoonṅ ji pṣon phalu.

9 Ṭi kakaarta kalonṅ ki mpiitanaṅ djakan aji nalow baṅaanṅ banwoonṅ ṭi pjuban pi piintṅ.

10 Wi njakuṅ haṅ, mēntṅ bajuban ṭi piintṅ bṭi biki nji kaṭiiniyaanuṅ, kēme baṅeebar iko, kēme baguuru, kēme banjaanṅ badēman ṅntonṅ. Woli hēnk di njakuṅ lah, napēn ṭi umundu!

11 Uko wi nṅaluṅ lah kaṭupan uwo nawut kanaakiir na ṅaanṅ anjakuṅ aji awo i *Krittū aṣē wo ṭi pjuban pi piintṅ kēme aṅeebar iko, kēme adēman ṅntonṅ, akuutar, akuj, kēme awo naguuru. Naando wo wo kaṭok pde na ṅaanṅ mēntṅ.

12 Nji dkaanṅ na pwayēṣ baṅaanṅ banwoonṅ baanwo biki Krittū i? Nin! Mēntṅ banwoonṅ biki Krittū biki ṅwoonṅ i kawayēṣ i?

13 Naṣibaṭi akluṅ kawayēṣ banwoonṅ baanwo biki Krittū. Nadolan jibi *Ulibra wi Naṣibaṭi uṭu'anaṅ pdo : « *Napēnaan ṅaanṅ nanot ṭi ptoofan.* »*

6

Pṅom na uruha ṭi ptoof pi banfiyaaruṅ

1 Woli alonṅ ṭi an aka uhok na ayiṭul ṭi *Krittū, hum di di ajaanṅ aṅoom kaṅooṭa pwayēṣ du banwoonṅ baamme uko unwoonṅ utool ṭi kadun ki Naṣibaṭi, kawo aanji ṅooṭa du banwoonṅ biki Naṣibaṭi bawayēṣa?

2 Naamme kē baṅaanṅ biki Naṣibaṭi bakluṅ kawayēṣ umundu i? Kē woli nawoonṅ i kawayēṣ umundu, nabiiṣna pwayēṣ iko impoṭi i?

3 Naamme kē ṅluṅ kawayēṣ ṅwanjuṭ i? Kē hum di di ṅwoonṅ ṅēnhil kawayēṣ iko yi umundu wi ba?

4 An kē naṣē ji naka uhok ṭi iko yi umundu wi kaṣē ya du baṅaanṅ biki banfiyaaruṅ *Krittū baṭuunṅ bawayēṣ bawaanṅ udooni.

5 Dṭiini hēnk nakownaana. Naanwo na ṅaanṅ alonṅ ṭi an anwoonṅ na uṣal unṭuṅa anhiluṅ kawayēṣ uhok ṭi ptoofan i?

6 Kē naṣē ji nado anfiyaaruṅ Krittū aya na ayiṭul ṭi Krittū uruha, kabaa beeh kaṅooṭa du kadun ki banwoonṅ baanfiyaari.

7 Na manjoonan pdo kado uruha ṭi ptoofan pado bi diiman diiman kē naṅjoti. We ukaanṅ kē naambaa ṭēp ṭēp adinan badolan buṭaan ba? We ukaanṅ kē naankwut bakiijan ba?

8 Kē naṣē ji nabaa ṭēp ṭēp kado buṭaan, kakiiṅ bandukiinṅ, kadoo do haṅ na bayiṭan ṭi *Krittū.

9 Naamme kē banjaanṅ bado buṭaan baanṅluṅ kawo du *Pṣih pi Naṣibaṭi i? Natiinkan bnuura : baṅaanṅ banjaanṅ bajuban pjuban pi piintṅ, banjaanṅ badēman ṅntonṅ, baṭupan, banjaanṅ bapiintṅ na biintṅ ji baka, kēme baatṅ ji baka,

10 bakiiṅ, bajaanṅ baṅeebar iko, bakuj, bakuutar na baguuru baankwo du Pṣih pi Naṣibaṭi.

11 Kē hēnk di balonṅ ṭi an bapiinṅ awo. Kē Naṣibaṭi i nja aṣē ṭēpna ṭi Yetu Krittū Ajugun na *Uhaaṣ wi nul aṅow ipekadu yi nan, kē

nakak ayiman, adolan kë nawo batool ti kës ki nul.

Pmëban uleefji dko di *Uhaaş wi Naşibaţi ufëtuŋ

12 Balonŋ baji baji : « Nji, dhinan kado iko bti, » kë iko bti işë wo iinnuura pa űnaan. Aa, dhinan kado iko bti, kë nşë wo mënkdinan uko ulonŋ udo kaŋonŋen.

13 Balonŋ ti an baji baji : « Uko ude uwo wi kayiŋ, kë kayiŋ kawo ki uko ude, » kë Naşibaţi aşë luŋ kaba na yul bti. Kë uleef uşë wo uunwo wo pdo kajubanaan pjuban pi piinŋ, uwo wi Ajugun, ul amëbanuŋ wa.

14 Kë Naşibaţi, annaŋanunŋ Ajugun ti pkeŋ, akak aluŋ kanaŋan nja ti pa na mnhina mi nul.

15 Naamme kë uleef wi nan uwo kafah kalonŋ ki uleef wi *Krittu i? Djeŋ keeri uleef wi Krittu kado uleef wi naŋuunk i?

16 Naamme kë űnaan anyaan anaakiir na űnaaŋ naŋuunk aji kak kawo űnaan aloolan na a i? Na manjoonan upiitana aji ti Ulibra wi Naşibaţi : « *Bukal batëb bakak űnaan aloolan.* »*

17 Kë hënk kak di di űnaan annakiiruŋ na Ajugun, ajaanŋ akak uhaaş uloolan na a.

18 Nadoon kaŋi keeri pjuban pi piinŋ. Pekadu dlonŋ dmpaŋi di űnaan adoluŋ dawo du uleef bdig, kë anşaan ajuban pjuban pi piinŋ aji juban uleeful.

19 Naamme me kë uleef wi nan uwoonŋ dko dyimanaan di *Uhaaş wi Naşibaţi ufëtuŋ i? Uwo ti an, Naşibaţi awulananŋ wa. Mëntŋ an keeri nakaanŋ uleefan.

20 Naşibaţi anugan nug ti preeş pweek. Nadoon kadëmana keeri na uleefan mëntŋ.

7

Bniim

1 Hënkunŋ, dbi ti uko wi nabiinŋ aheparaan aji me unuura űniinŋ aŋo bë aankwo na űnaaŋ.

2 Uko wi njakuŋ wi : jibi nameenŋ kë űnaan ahinan kajot ti pjuban pi piinŋ, dşal aji űniinŋ andoli aji wo kawo na aharul, űnaaŋ andoli kak awo na ayinul.

3 űniinŋ adoon kado uko wi awoonŋ i kado kado na aharul, űnaaŋ kak ado wi awoonŋ kado.

4 Mëntŋ űnaaŋ akaanŋ uleeful, ayinul a ; kë hënk kak di di űniinŋ awoonŋ aanka uleeful, aharul akaanŋ wa.

5 Nawutan keeri kaneenandër űleefan bë naanŋo ŋo awat ti ppoolan kalowiir űwal űlonŋ, kahilna kawo ti pñehan Naşibaţi. Woli nabaa, naşë kak, kaŋi *Fatana abi ado na pguuran ŋiki naanŋi nahil pmëban űleefan.

6 Uko wi nŋupuŋ wi, mënjakan aji uwoonŋ uko wi pdo kado, dji nahil kado wa.

7 Kë nşë hokan baűnaanŋ bti bawo ji nji, bawut kaniim. Kë űnaanŋ andoli aşë ji yeenkna du Naşibaţi uŋen umbaanŋ kabi wo wo wi nul, alonŋ aji yeenk wi bniim, undu kayeenk wi pduka nayoŋ.

8 Kë nşë ji na biinŋ na baaŋ banwoonŋ baanwo ti bniim, kë unuura baduka hanŋ ji nji.

9 Başale wo baanhil pmëban űleef űi baka, bawo kawo ti bniim. Uhokan űnaanŋ awo ti bniim kë di pkeŋ na uyen.

10 Kë banşaanŋ awo ti bniim, uko wi nŋuunŋ baka pdo wi, dbaa ji nji, uko wi Ajugun aŋuunŋ pdo wii wi : űnaaŋ anniimiinŋ aanwo kagar na ayinul.

11 Kë woli agar na a, awo kaduka hënk këme kakak katiinkar na a. Kë hënk kak di di űniinŋ awoonŋ aanwo kagar na aharul.

12 Kë nşë űal kaŋupan kak uko ulonŋ, nji ti uleef naan djakuŋ, mëntŋ Ajugun a : űniinŋ anfiyaaruŋ *Krittu awole na űnaaŋ kë awo anwoonŋ aanfiyaara, kë űnaaŋ adinan pwo ti bniim, aanwo kagar na a.

13 Kë űnaaŋ anfiyaaruŋ Krittu awole na űniinŋ anwoonŋ aanfiyaara, kë adinan pwo na a, aanwo kagar na a.

14 űniinŋ anwoonŋ aanfiyaari, aharul mëntŋ aji dola akak najinŋ ti kës ki Naşibaţi, kë űnaaŋ anwoonŋ aanfiyaari, ayinul mëntŋ aji dola akak najinŋ. Woli mëntŋ hënk da lah, babukan kawo baŋop ti kës ki Naşibaţi, kë jibi uwoonŋ hënk, bawo bajinŋ.

15 Kë woli anwoonŋ aanfiyaar Krittu anŋal pgar, agaran ; űniinŋ këme űnaaŋ anfiyaaruŋ aanwo katanana wal mëntŋ. Na manjoonan Naşibaţi adu'an nawo ti mnjeeh.

16 Iwi űnaaŋ, imehaara me iluŋ kabuuran ayinu i? Kë iwi űniinŋ imehaara me iluŋ kabuuran aharu i?

Pwo jibi Naşibaţi ajakuŋ ŋwo

¹⁷ Woli mēnt uko wi nŋiiniyaanuŋ hēnkuŋ wa, ŋaaŋ andoli awo kawo jibi Ajugun aŋenuluŋ kē awoo, jibi abiinŋ awo wi Naşibaţi adu'uluŋ. Uko mēnt wii wi njakuŋ na banfiyaaruŋ bti bado kaŋaş.

¹⁸ Woli ŋaaŋ aloŋ ŋi wal wi adu'aniinŋ awala katēmp, adukiinŋ haŋ. Woli aanwala katēmp wal wi adu'aniinŋ, awutan kado bawalana katēmp.

¹⁹ Pwala katēmp paanwo nin uko uloŋ, kē pwo iinwala katēmp paanwo nin uko uloŋ ; uko unkaanŋ udooni, uwo pŋaş iko yi Naşibaţi aŋuunŋ pdo kado.

²⁰ Aa, ŋaaŋ andoli adukiinŋ jibi abiinŋ awo wal wi Naşibaţi adu'uluŋ.

²¹ Woli iwo najuuk ŋi ulemp wal wi idu'aniinŋ, kŋoo kaŋaş uko uloŋ. Kē woli ihil kabuur, buuran.

²² Na manjoonan, ŋaaŋ i bakjuuknŋtēnuŋ ŋi ulemp wi Ajugun adu'uluŋ, awo najeeh ŋi kēş ki Ajugun, kē ŋaaŋ anwoonŋ najeeh wi adu'aniinŋ awo najuuk ŋi ulemp i *Krittu.

²³ Naşibaţi anugan nug ŋi preeş pweek, nawutan keeri kakak bajuuk ŋi ulemp biki baŋaaŋ bajēn.

²⁴ An bayiŋ naan, dkak aŋupan : andoli ŋi an adukiinŋ ŋi kadun ki Naşibaţi jibi abiinŋ awo wal wi adu'aniinŋ.

ŋi uko wi baŋaaŋ banwoonŋ baando bi wo ŋi bniim

²⁵ ŋi uko wi baŋaaŋ banwoonŋ baando bi wo ŋi bniim, Ajugun aanŋupēn uko wi pŋu'an nado kado, kē nşē wulan uşal naan. Naşibaţi awulnuŋ mŋaga mi nul, ukaanŋ kē nawo katiinkēn.

²⁶ Jibi umundu utokiinŋ hēnkuŋ uko wi nşaluŋ aji unuura uwo ŋaaŋ andoli aduka jibi awoonŋ.

²⁷ Woli iniimi, wutan kala pgar na ŋaaŋ. Woli iiniimi, wutan kado kala bniim.

²⁸ Kē işale aniim, iinjubani ; woli neegani aniimaa, aanjubani ; kē baŋaaŋ bannimiinŋ başē luŋ kahaj, ukaanŋ kē nŋal kalowanan mnhaj mēnt.

²⁹ An bayiŋ naan, uko wi nŋaluŋ kajakan wii wi : uba umundu uŋogi. Hēnkuŋ banwoonŋ na baaŋ bawoon ji baanwo na baka,

³⁰ bankwooniinŋ bawoon ji baankwooni wooni, banwoonŋ ŋi mnlilan bawoon ji

baanlilan lilan, banknugunŋ bawoon ji baanka ka,

³¹ banwoonŋ ŋi iko yi umundu wi badoon ji banwoonŋ baanwo ŋi ya. Umundu jibi uwoonŋ hēnk uba hēnkuŋ.

³² Kē nşē ŋal nawut kawo ŋi manŋaaf. ŋaaŋ anwoonŋ aanniimi aji ŋaaf iko yi Ajugun, aji ŋal jibi akliluli.

³³ Kē anniimuŋ aşē ji ŋaaf iko yi umundu, aji ŋal jibi aklili aharul,

³⁴ wal mēnt aji wo na nşal nŋtēb. Kē hēnk kak di di ŋaaŋ anwoonŋ aanniimaa, na ŋaaŋ anwoonŋ aando bi me ŋiintŋ bajaanŋ baŋaaf iko yi Ajugun, kahilna kawo ŋi kēş nul bajintŋ ŋi uleef na ŋi uhaaş. Kē anniimiinŋ aşē ji ŋal iko yi umundu, aji ŋal jibi aklili ayinul.

³⁵ Dŋup uko mēnt pa bnuura bi nan ; mēŋal ŋal pŋu'an pkuŋ pi nawoonŋ naanhinani. Dŋal nado uko unwoonŋ unuurnaaniinŋ naşē namēban ŋi Ajugun naliintŋ, naliŋ ŋi ul ŋaŋ.

³⁶ Hēnkuŋ, woli ŋiintŋ ajok ŋaaŋ, aşē win kē aanhil pmēban uleeful, kē ŋaaŋ akēş bniim, aniimana, mēnt pekadu da.

³⁷ Bē woli ŋiintŋ aşaluŋ bnuura du uhaaşul meetŋ, nin aloŋ aanwuuka wuuk, kē uwo uko wi aŋaluŋ, kē aji ayukana, aankpiintŋ na a, aankniima, uŋ mēntan ado bnuura.

³⁸ Hēnk, ŋaaŋ anniimuŋ ŋaaŋ i ajokuŋ ado bnuura, kē anşaanŋ awo aaniimi aşē do bnuura kak apel.

³⁹ ŋaaŋ aji wo kawo na ayinul ŋwal bti wi awoonŋ najeb, kē woli ayinul abi akeŋ ahina kaniimar na ŋaaŋ i aŋaluŋ, bubara awo i Ajugun.

⁴⁰ Kē nşē ŋal aji woli aduka jibi awoonŋ, anuurandēn kapel. Nji kak dşal aji dwo na *Uhaaş wi Naşibaţi.

8

ŋi uko wi pde uyemaŋ wi mngur

¹ Hēnkuŋ, dbi ŋi uko wi uyemaŋ wi mngur. Nme kē nja bti ŋwo na kame ŋi uko mēnt. Kē kame kaşē ji kado ŋaaŋ adeenŋ iganan kahomp, uŋal kē uşē ji udo baŋaaŋ baya kadun.

² Woli ŋaaŋ aşal aji ame uko uloŋ, aando bi me jibi awoonŋ i kame.

³ Kē ŋaaŋ aşale ŋal Naşibaţi, uŋ mēntan Naşibaţi aji me a.

4 Ƨi uko wi pde uyemaƧ wi mngur keeri, nme kē iko yi bañaan bajaan badēman kawo wo ji iwo NaşibaƧi iinwo nin uko ulon Ƨi umundu, kē NaşibaƧi awoha aloolan.

5 Na manjoonan udo ka iko itum du baƧi na Ƨi mboş yi bañaan bajaan badu NaşibaƧi na Ajugun,

6 kē nja nşē fiyaar kē NaşibaƧi awoha aloolan, Aşin nja a ; iko bti iwoona du a, kē ul akaan kē nka ubida. Kē Ajugun aloolan awohan, Yetu *Krittu a, iko bti itēpna Ƨi a, kē nja nkak aƧēpna Ƨi a aka ubida.

7 Kē mēnt bañaan bti başaan ame uko mēnt. BanfiyaaruƧ balon banƧaalun Ƨfa pdēman iko ilon yi bajaan badu NaşibaƧi mēnt baji bade nyemaƧ mēnt kaşē Ƨu Ƨi uşal te hēnkun kē bawo Ƨi btejan. Hēnk, uşal wi baka unwoon uunliinti uşē kak kaƧop.

8 Mēnt uko ude ukdolun nja nhl nnaƧ Ƨi kadun ki NaşibaƧi : woli nēndee, nēnkwaan nin uko ulon ; woli ndee, nēnkka nin uko ulon.

9 NaƧaafaraan kakşa uko wi badinananan pdo wi nawoon banfiyaaruƧ udo bayiƧan Ƨi *Krittu mēnt biki nşal nawoon njanliinti bajuban.

10 Woli ide du kadun ki iko yi bajaan badēman kadu NaşibaƧi, iwi immeen kē ihil pdo wa, kē anfiyaaruƧ Krittu alon i uşal uwoon uunliinti awinu, iinşal aji itēntēna ado kade nyemaƧ ni mngur i?

11 Hēnk, ido na kame ki nu kē anwoon aanliint uşal kē aneemi, ayiƧu mēnt i Krittu akeƧaruƧ.

12 Wal wi najubanuƧ han bayiƧan Ƨi Krittu, atok nşal ni baka njanwoon njanliinti, najuban juban Krittu.

13 Ukaan kē woli uko ude ulon ukaki kado ayiƧ naan ajot, kahokan pwut kade wa kawutna kado ajot.

9

Uko wi nanjañan awoon i kado

1 Jēm badinanaan pdo iko bti i? Mēnwō *nanjañan i? Mēnwin Yetu Ajugun i? Mēnt nji dƧijanan Ƨi bgah bi Ajugun i?

2 Woli mēnwō nanjañan Ƨi kēş ki balon, dwo kawo a Ƨi kēş ki nan ; na manjoonan

an najaan nadiiman kē nji dwo nanjañan wi nawoon baloolan na Ajugun.

3 Uko wi nji kateemuƧ banklaƧnuƧ wii wi :

4 nēnka na pka uko ude na udaan Ƨi ulemp wi pƧup *UƧup Ulil Unuura i?

5 Nēnka na pjeƧ ayiƧun Ƨi *Krittu awo aharun jibi banjañan bandukiin na bubuk aşin Ajugun na Kefat* i?

6 Nji na Barnabat ƧaƧ nwoon kado kak ulemp wi iñen yi nun kadeena i?

7 Nabi tiinka kē baji nangoli aklukuƧ uko wi akdeen i? In ajaan ado uƧeeh kaşē wo aanji deena wa? In ajaan ado batani kaşē wo iinji kdaan mntow mi batani mēnt ba?

8 DƧiiniyaan iko yi bañaan bajēn bajaan bado nahilna nayikrēn, kē *Bgah bi Moyit bakak aƧiiniyaan uko mēnt kak.

9 Na manjoonan, upiitana Ƨi Bgah bi Moyit aji : « *Iinwo kaneenan uwit unklempariin pfeer wal wi kakit kabanuƧ.* »* NaşibaƧi aji Ƨaaf nƧit i?

10 Mēnt nja nkaan kē aƧiini han i? Aa, nja nkaan kē uko mēnt upiitanaa. Nnaan anjaaruƧ na ankitun baji bahaƧ kē balun kayeenk kafah ki baka Ƨi uko wi bakitun.

11 Kē un ntepiin iko inuura inwoonuƧ du NaşibaƧi Ƨi an, naşal aji nēnwō i pyeenk du an kapelan iko inuura yi umundu wi yi nnumiin i?

12 Woli bañaan balon bampaƧi bayeenk iko mēnt Ƨi an, un nēnwō i kaƧēp Ƨēp kayeenk ya kapelan i?

Kē nşē wo nēnto aten uko mēnt, nbaa Ƨēp Ƨēp amiir iko bti kawutna kaneenan *UƧup Ulil Unuura wi *Krittu uya kadun.

13 Naamme kē bañaan banjaan balemp du *Katoh Kaweek ki NaşibaƧi baka na pdeena da i? Aa, banktejanuƧ du *umeeşa wi mngur baka na pyeenk Ƨi iko intejanuƧ da.

14 Kē hēnk kak di di Ajugun ajakuƧ na bankƧupuƧ UƧup Ulil Unuura aji bawo kadeena pdo kaƧup uƧup mēnt.

15 Kē nji Ƨi uleef naan nşē wo mēnhepar iko mēnt bti. Mēnkpiit piit kayeenkna iko mēnt: na manjoonan, dhokan kakeƧ! Uko wi nji kanahnuƧ, nin nnaan aanktok wa.

* 9:5 Kefat: Katim kalon ki Kefat kawo Piyeer. ☆ 9:9 Pleşan 25.4.

16 Mënwo kado kahomp kaji dɕup *Uɕup Ulil Unuura, uwo uko wi Naşibaŋi aɕu'ënuŋ pdo. Woli mënɕup wa, kawuɕën.

17 Woli uwo lah uko wi nji ɕi uleef naan njakuŋ aji ddo, kaka baluk ; kë uşë wo uunwo haŋ, Naşibaŋi aɕu'ënuŋ pdo wa.

18 Kë we uwoon baluk naan keeri? Uwoon ndo kaɕup Uɕup Ulil Unuura wi nji kaɕupuŋ, kawo mënklempaşaana wa.

19 Nin alon aanhil kaɕu'ën pdo uko ulon, kë nşë ɲal ɲal kalempar bañaan bti, kahilna kaɕij bañaan baɕum maakan ɕi pfiyaar *Krittu.

20 Woli dwo ɕi ptoof pi bayuday, dji kawo ji nayuday, kahilna kaɕij baka ɕi pfiyaar Krittu. Woli dwo ɕi ptoof pi banktaşuŋ Bgah bi Moyit, dji kawo ji ñaan anktaşuŋ ba kahilna kak kado baka bafiyaar Krittu, nji ndoon awo mënka na ptaş ba.

21 Woli dwo ɕi ptoof pi banwoon baanktaş Bgah bi Moyit, dji kawo ji ñaan anwoon aanktaş ba kahilna kado baka bafiyaar. Kë nşë wo mënwo ñaan anwoon aanji taş bgah bi Naşibaŋi, wi njaan kaɕaş bgah bi *Krittu.

22 Woli dwo ɕi ptoof pi banwoon baanliint ɕi pfiyaar, dwo ji banwoon baanliint ɕi pa. Dwo iko bti pa bañaan bti, kahilna kado jibi nhilanuŋ, Krittu ahilna abuuran balon.

23 *Uɕup Ulil Unuura ukaan kë ndo iko mënɕ bti, kahilna kayeenk iko yi uhoŋuŋ.

24 Naamme kë ɕi pti, baɕum baji baŋi, aloolan kaşë jot bandukiin kadun kayeenk katuum i? Naŋiin keeri nahilna nayeenk katuum.

25 Bampëtar baji bawut iko bti kahilna kabomandër. Kë başë ji bado haŋ kahilna kayeenk katuum. Kë katuum mënɕ kaşë ji kaba. Nja kë nşë ji ɲdo haŋ kahilna kayeenk katuum kanwoon kaankba.

26 Ukaan kë mëmbubara aŋi, mënji kabubara kagutan, dji kabi taman taman.

27 Dji kamiir iko itum, kaɕijan uleef, kaɕi pɕup bañaan *Uɕup Ulil Unuura kaşë kawo mënkyeenk katuum ki uhoŋuŋ.

10

Uko undoluŋ bañaan biki *Itrayel du pndiiş

☆ 10:1 Natenan ɕi Ppën 13.21-22. ☆ 10:7 Ppën 32.6. ☆ 10:8 Natenan ɕi Mnfën 25.1-18. ☆ 10:9 Natenan ɕi Mnfën 21.5,6.

1 An bayit naan, dɲal naleş uko umbiin ado bateem nja. Wi bapënnuŋ utaak wi *Ejiptu na *Moyit bawo bti ɕi kanfëluŋ uɕëh, amuur *bdëk bjeenkali☆.

2 Uwo wo ji bukal bti babattaar ɕi kanfëluŋ na bdëk kawoona baloolan na Moyit.

3 Bukal bti bade pde pi Naşibaŋi awuluŋ, 4 adaan meel mi Naşibaŋi adoluŋ kë mampëna ɕi plaak, kë plaak mënɕ pawoon *Krittu.

5 Kë baɕum maakan ɕi baka başë bi wo baanliil Naşibaŋi, ukaan kë bakaş kë muum manratan du *pndiiş.

6 Iko yan, yi bateen nja badoluŋ, idiiman nja kë ɲwo i kawut kaŋal pdo iko iwuɕaan ji baka.

7 Nawutan kado kadëman iko yi bajaan badu Naşibaŋi ji balon ɕi baka. Hënk di di upiitaniin ɕi *Ulibra wi Naşibaŋi aji : « *Bañaan baɕo ade, adaan aşë naɕa unoh*☆. »

8 Nawulën ɲwut pjuban pi piinɕ ji balon ɕi baka, pul pakaan kë bañaan te iñeen itëb na ɲwajanɕ, ɲyaaş iñeen-week ɲyaaş iñeen-week (23 000) bakaş ɕi unuur uloolan☆.

9 Nawulën ɲwut kado kadak *Krittu jibi balon ɕi baka babin adak Naşibaŋi☆, uko mënɕ ukaan kë ɲpula ɲafin baka.

10 Nawutan kado kaŋur ɲuran jibi balon ɕi baka babin ado, uko mënɕ ukaan kë uwanjuɕ unjaan ufin uba na baka.

11 Nja ɲññoguŋ ɕi uba umundu, iko mënɕan yuŋ bti, yi bateem nja badoluŋ, iwo wo ɲhilna ɲten ɕi ya abot apiitana ɲhilna ɲlipara.

12 Hënk keeri woli ñaan aşal aji anaŋi, alipariin kajot.

13 Mnhaş mi nahajan, balon bahaj ma. Kë Naşibaŋi aşë luŋ kado uko wi ajakuŋ, aankdinan iko mënɕ iwuukan nado buɕaan bi nawoon naankhilan pbuur. Woli iko mënɕ iwuukan nado buɕaan aji dolan nabuur kakuɕ kaɕijan kaliint.

Pwut kadëman iko yi bajaan badu Naşibaŋi

14 Ukaan keeri kë nji na an biki ɲaluŋ maakan nalowan iko yi bajaan bado Naşibaŋi.

15 Nawo bañaan bankaaj nşal, ukaan k  nşal natiink bnuura uko wi nji kaţupanaj.

16 Naşalan pnkalame pandaannuţ   kañah kabaañşaaani ki *Krittu pankaan k  nji nbeeb Naşibaţi : woli nĊaan   pa, n nji nwo   ploolan na Krittu   pñaaak pi atuluţ i? H nk kak, kapoom ki nĊaan npit ş kaanwo pwo baloolan na Krittu   uleef wi nul wi awuluţ i?

17 Nfaaşıir nja bti kapoom kaloolan, uko m nt  udiiman k  n tum aş  woħa uleef uloolan.

18 Natenan bañaan biki Itrayel : banĊaan bade uyemaţ unţenanuţ du *umeeşa wi mngur wi Naşibaţi, baanwo   ploolan na Naşibaţi i?

19 K  we wi nşaluţ kaţupan h nk ba? Uyemaţ unţenanuţ iko yi bĊaan bado Naşibaţi uka udooni i? Iko m nt  yuţ ika udooni i?

20 Nin! Dji uko wi baţenanuţ, na manjoonan baţenan wa n nto , m nt  Naşibaţi i i baţenanuţ wa. M nşal nawo   ploolan na n nto .

21 Naanhilan kadaan   pnkalame pi Ajugun kakuţ kadaan   pi n nto . Naanhilan kade du umeeşa wi Ajugun kakuţ kade du wi n nto .

22 Woli nĊo ħan udeeb wi Ajugun uwala   nja. Naşal aji nşinan apela i?

Pdo iko bti pa pd man Naşibaţi

23 Dhinan kado iko bti, k  iko bti iş  wo iinnuura pa ñaan. Aa, dhinan kado iko bti k  m nt  iko bti işaan aji i u ñaan aya kadun   pfiyaar.

24 Nin ñaan awutan kado kaşal uleeful  ań, adoon kaşal at nt l.

25 Nahinan kade iko bti inkwaapu  du ufeeru, kawut kaşal uko ulo .

26 Upiitana   *Ulibra wi Naşibaţi aji : « *Ajugun akaan umundu na iko bti inwoon   wa.* »*

27 Woli ñaan anwoon aanfiyaar *Krittu adu'an pyoban k  naşal pya da, nadeen iko bti yi akwulanan, nawut kaşal uko ulo .

28 B  woli ajakan aji uyemaţ uwo wi baţenanaanu  iko yi bĊaan bado Naşibaţi, wutan kade  iki ibi katok uşal.

29 Wi njaku  uşal, m nt iinyaan  iinyaan uşal wi nan, d iinyaan wi undu. We ukaan k  ñaan anwoon aanliint   uşal, awo kado kaţup   uko wi nji nwoon kado?

30 Nji, woli dbaab Naşibaţi   uko wi nji kadee , we ukaan k  bakji ddo buţaan   uko wi mbeebu  Naşibaţi ba? »

31 H nk, woli nade k me adaan, k me uko wi nakdolaru , nadoon iko bti pa pd man Naşibaţi.

32 Mnwo mi nan manwoon mnwo manwoon maankdo bayuday na banwoon baanwo bayuday na banfiyaaru  Krittu bajot.

33 H nk di di nĊaan kado : dji kaşal   iko bti pdo uko unlilu  bañaan bti. M nji kaşal uleef naan, dji kaşal bandukiin, bahilna babuur.

11

1 Nadoon kado ji nji, jibi nĊaan kado ji *Krittu.

Uko unyuku  pwoħara pa ñiinţ na ñaaţ   wal wi pñehan Naşibaţi

2 Dbeeban   uko wi nĊaan naleş n   iko bti abot am ban idolade yi nayeeknu    nji jibi njukananan ya.

3 K  nş  nşal name uko wi : ñiinţ andoli awoona   *Krittu ; k  ñaaţ awoona   ñiinţ ; k  Krittu awoona   Naşibaţi*.

4 Ñiinţ andoli ankñehanu  Naşibaţi k me aţupara aş  gur bkow aji walan Krittu†;

5 k  ñaaţ ankñehanu  Naşibaţi k me aţupara b  aangur bkow awalan ayinul‡: uwo wo ji awo ñaaţ andolu  buţaan k  bapuunkaŞ.

6 Woli ñaaţ aangur bkow, apuunkiin keeri. K  wi ukowand nu  ñaaţ amata k me apuunka, aguran bkow.

7 Ñiinţ aanwo kaguur bkow, anaam na Naşibaţi abot aji yuuj mnd m mi nul ; ñaaţ ul, aĊaan ayuuj mnd m mi ñiinţ.

* 10:26 Kañaam 24.1; 50.12; 89.12; Pleşan 10.14. * 11:3 Ñiinţ andoli awoona   Krittu ; k  ñaaţ awoona   ñiinţ ; k  Krittu awoona   Naşibaţi : balo  baji Krittu awo naweek ñiinţ ; k  ñiinţ awo naweek ñaaţ ; k  Naşibaţi awo naweek Krittu.

† 11:4 Aji walan Krittu : Bapiit aji aji walan bkowul. ‡ 11:5 Aji awalan ayinul : Bapiit aji aji walan bkowul. § 11:5 Bapuunka :  fa du Korint ppuunka   ñaaţ paji padiiman k  awo nawuţaan, nado pekadu, najuban pĊuban pi piinţ.

8 Na manjoonan, mēnt̄ ñiint̄ apēnnuŋ ʒi ñaaʒ, ñaaʒ apēnnuŋ ʒi ñiint̄.

9 Kē ñiint̄ awo aampaʒana pa ñaaʒ, ñaaʒ apaʒaniin pa ñiint̄.

10 Uko wi nji nʒupuŋ, na ŋwanjut ŋakaan kē ñaaʒ awo kaʒu ʒi bkow uko unkdiiimanuŋ kē ahinan kañehan Naʒibaʒi.

11 Kē ʒi kēʒ ki Ajugun, ñaaʒ anuma ñiint̄, kē ñiint̄ anuma ñaaʒ.

12 Na manjoonan, jibi ñaaʒ apēnnuŋ ʒi ñiint̄, hēnk di ñiint̄ abuknaaniin ʒi ñaaʒ ; kē bukal bti baʒe woona du Naʒibaʒi.

13 Dŋal naʒal ʒi ŋleefan. Unuura ñaaʒ ado kañehan Naʒibaʒi bē aangur bkow i?

14 Jēm umundu ujukanan kē ukowandēn ñiint̄ akujēnt̄ uwel i?

15 Kē ñaaʒ aʒale kujēnt̄ uwel, mndēm mi nul ma. Uwel wi nul udo bi ñēga ñēg.

16 Kē woli ñaaŋ alon aji uko wi nʒupuŋ unjoonani, dŋal kaʒupa uko wi ʒaŋ: ŋēnka udolade ulon umpaʒi, kē banfiyaaruŋ Naʒibaʒi bti kak baanka udolade ulon.

Kañah ki Ajugun

17 Hēnkuŋ dŋal kaʒiiniyaan uko ulon wi najaan nado unwoon uunlilēn : woli nayit pdēman *Krittu, byit mēnt̄ baanji baʒijan bnuura, baji baʒēp ʒēp kaʒijan buʒaan.

18 Djunna atiink kē baji woli nayit, bpulad baji bawo ʒi ptoofan – kē nfiyaar uko mēnt̄ ʒi umban ulon.

19 Kē bpulad baʒe wo kawo ʒi ptoofan, banjaan bamēban kaliint̄ bahilna bawinana.

20 Woli nayit keeri, mēnt̄ kañah ki Ajugun ki ki najaan nabi pde.

21 Na manjoonan, ʒi wal wi nakdeen andoli aji ʒaran pde kayak, hēnk alon aji wo na ubon, alon kakuj.

22 Naanka itoh yi nakdeenun kabot kadaan i? Kēme nabeeh bañaaŋ biki Naʒibaʒi? Naŋal pkowandēn banwoon baanka nin uko ulon i? We wi nwoon kajakan ba? Dwo i kabeeban i? Mēnhil kabeeban ʒi uko mēnt̄.

23 Na manjoonan, dyeenkna du Ajugun uko wi njukananan: Yetu Ajugun, ʒi utejan wi awoon i kawulana, aje kapoom,

24 abeeb Naʒibaʒi, apitēs ka awul baʒaʒarul aʒe ji : « Uleef naan wii wi, unwulaniin pa

an. Naluŋiin nado kado hēnk uwo pleʒan pi naan. »

25 Wi babaan pde, aje pnkalame aji : « Poot pi pawoon pñaaŋ pi naan pantuluŋ pa an, pi Naʒibaʒi aʒejanaanun bhoŋar bhalu. Naluŋiin nado kado hēnk wal undoli wi nakdaanun pa, uwo pleʒan pi naan. »

26 Na manjoonan, wal undoli wi nadeen kapoom mēnt̄ abot adaan poot mēnt̄, naji naʒup ʒup pkeʒ pi Ajugun kayoonkna ubi wi nul.

27 Ukaan kē ñaaŋ adele kapoom ki Ajugun kēme adaan poot pi nul ʒi unoh, alon kahepna ʒi uleef wi Ajugun wi adeen na pñaaŋul pi adaanun.

28 Ñaaŋ andoli awo katen tenan uleeful keeri kabaa kade kapoom kakuj kadaan poot.

29 Woli ñaaŋ ade kapoom, adaan poot bē aanʒu ʒi uʒal kē uleef wi Ajugun wa, adu kakob ki Naʒibaʒi ʒi a.

30 Uko waŋ ukaan kē utum ʒi ptoofan bamaakal, banʒakmuŋ, kē batum badoo piint̄ akeʒ.

31 Woli ŋten lah ŋleef ŋi nja, Naʒibaʒi aankkob nja.

32 Kē Ajugun aʒe ji kob nja kakuj kaʒan nja ŋhilna ŋwut kaduknaana ji umundu.

33 Hēnk, an bayiʒ naan, woli nayitiir pde nayoontan.

34 Woli ubon ude ñaaŋ, adeen du katohul, hēnk Naʒibaʒi aankluŋ kakoban. Kē iko indukiin ʒi yi naheparun, dlun kateeman ʒi ya wal wi nji kalun kaban du an.

12

Iko yi Uhaaʒ wi Naʒibaʒi ujaan uʒen

1 An bayiʒ naan ʒi *Krittu, hēnkuŋ nabiin ŋʒiiniyaan iko yi *Uhaaʒ wi Naʒibaʒi ujaan uʒen, mēnŋal nawo ʒi kapaam ʒi iko mēnt̄.

2 Name kē wi nawoon naando bi fiyaar Krittu, nabi dēman iko inwoon iinhil bʒup, kē ikʒon aneemanan.

3 Ukaan kē nji nŋal kaʒupan kē nin ñaaŋ i Uhaaʒ wi Naʒibaʒi ukʒonun aanhil kaji : « Yetu afēpanaa! » Kē nin ñaaŋ aanhil kaji : « Yetu awoon Ajugun » bē mēnt̄ Uhaaʒ wi Naʒibaʒi ukʒonuluŋ.

4 Iko yi *Uhaaʒ wi Naʒibaʒi ujaan uʒen ipaʒi, kē wul ʒaŋ uʒaan aji uʒen ya bti.

5 Utum jibi ñaan ahili kalempar Ajugun, kë ul ñań i i ñklemparuń.

6 Iko iñonjarënaan itum maakan, kë Naşibaţi aşë woha aloolan anjaan aţëpna ńi nja bti kado iko mënń bti.

7 Uhaaş wi Naşibaţi uji uwinana ńi ñaan anfiyaaruń andoli ahilna aţënk banfiyaaruń bti.

8 Uji uţen alon uţup unţuńa, kawul alon uţup wi kame ; kë wul ñań uşaan aji uţen.

9 Uji uwul alon pfiyaar, kawul alon kak mnhina mi pjeban bamaakal ; kë wul ñań uşaan aji uţen.

10 Uhaaş mënń uloolan ukaan aji uwul alon mnhina mi pdo mlagre, kawul alon mi pdo kaţupar Naşibaţi, kabi wul alon mnhina mi ppaţëş uko unwoonuń du wa na unwoon uunwoona da, kawul alon mnhina mi pţup ńţup ńi baţi, kawul alon kak mnhina mi pţolanaar ńa.

11 Aa, Uhaaş wi Naşibaţi ñań ujaan udo iko mënń bti, andoli uwulu jibi unaluń.

Uleef uloolan untumi na iko impaţi

12 Uleef uwo uloolan aşë wo na ńmban ńţum, jibi ńmban ńi uleef ńatumuń aşë woha ńi uleef uloolan, hënk di *Krittu awoon kak aloolan kë nja ńwoon ńmban ńţum ńi nul.

13 Nja bti, bayuday na banwoon baanwo bayuday, balempar bańaan na baweek biki baka, nyeenk nja bti batitmu ńi Uhaaş wi Naşibaţi kawoona uleef uloolan ; nyeenk nja bti uhaaş mënń akëşan.

14 Hënk keeri, uleef uunwo umban uloolan, utum ńmban.

15 Woli kahoţ kaji lah : « Mënwo kańen, mënńok keeri ńi uleef » kankwoha wo ńi uleef i?

16 Kë woli kabaţ kaji lah : « Mënwo pkëş, mënńok keeri ńi uleef » kankwoha wo ńi uleef i?

17 Woli uleef bti uwo lah pkëş këş, hum di di ukhilaruń katiink? Kë woli uleef bti uwo lah kabaţ baţ, hum di ukhiluń katiink pţëkëń?

18 Na manjoonan, Naşibaţi aţu umban wi uleef wi analı ńi dko di analuń.

19 Woli ńmban bti ńawo lah uko uloolan, uleef uunkwo?

20 Kë ńmban ńaşë tum, uleef kë uwo uloolan.

21 Pkëş paanhinan kaji na kańen : « Mënkak anumi'u » kë bkwow baankak ahil kaji na ihoţ : « Mënkak anumi'an. »

22 Nmban ńi uleef ńanñeñętaanuń ńanumanaa ;

23 kë ńmban ńi ńbeehnuń, ńanwoon ńaanyuk pţiiniyaan, ńul ńi ńjaan ńboman bnuura ;

24 kë ńanwoon ńaanwo han, ńaannuma pboman. Na manjoonan Naşibaţi aboman uleef adëman ńmban ńanwoon ńaandëmana.

25 Hënk uleef uunfaaşıiri, uwo wo uloolan, umban undoli uji uţaaf ńandukiin.

26 Woli umban ulon ńi uleef ude, uleef bti ujaan uhaj na wa ; kë woli umban ulon ńi uleef udëmana, ńundu bti kak ńaji ńadëmana.

27 Kë an, nawoon uleef wi *Krittu, naţok ńi wa, andoli awo umban ulon.

28 Kë Naşibaţi aşë duna ńu ńi kadun ki banfiyaaruń Krittu banjańan, kë batëbantën bawo baţuparul, kë bawajanţën bawo bajukan aşë ńu na bankań mnhina mi pdo mlagre, aţu na bankań mi pjeban bamaakal, mi pţënk bańaan, mi pşih na mi pţup ńţup ńi baţi.

29 Bańaan bti bawo banjańan i? Bańaan bti bawo baţupar Naşibaţi i? Bańaan bti bawo bajukan i?

30 Bańaan bti bayeenk mnhina mi pjeban bamaakal i? Bańaan bti bahil pţup ńţup ńi baţi i? Bańaan bti bahiluń pţolanaar ńa i?

31 Nańalan uţen undëmnuń, wi *Uhaaş wi Naşibaţi ujaan uwul. Kë ńşë diimanan hënkun bğah banuurnaaniin.

13

Unal

1 Woli dţiini ńţup ńi bańaan bajën adoo ńiini ńi ńwanjut aşë wo mënwo na unal, dwo wo ji untintan wi bakkobuń këme untinu.

2 Woli dyeenk uţen wi pdo kaţupar Naşibaţi, abot ayeenk wi pme iko immeniin bti na kame bti, woli ddoo fiyaar Naşibaţi adoo hum bë mënwo na unal, mënwo nin uko ulon.

3 Woli dţen iko yi nkaan bti, woli ddoo wul uleef naan batër aşë wo mënwo na unal, mënka nin udooni.

4 Ñaañ awo le na uñal na manjoonan, aji wo na kamiir, aji joob bkow, aanji kuj ñaañ, aanji homp, aanji deen iganan,

5 aanji do uko unwoon uunyuki, aanji šal uleeful ãañ, aanji deebať kēme kahank ñaañ ći uhaaš.

6 Aanji lilandēr uko unwoon uunwo utool, kašē lilandēr manjoonan ;

7 aji miir ći iko bti, aanji ãañan pfiyaar, aanji ãañan phat ći Našibaťi, kataman ći iko bti.

8 Uñal uunji uba. Uñen wi pťupar Našibaťi uluñ kaba, wi pťup ņťup ņi baťi kē ukluñ kaba, wi kame kē ukluñ kaba.

9 Na manjoonan ņēndo bi me iko bti, ņēndo bi ťup ņťup bti ņi Našibaťi,

10 kē wal wi iko ikkēšun kakuť kanuura bti ukluñ kabi, uko unwoon uunkēš bti uba.

11 Wi mbiin awo napoť, dji kaťiini ji napoť kašal ji a, kawin iko ji a. Kē hēnkuñ wi nwoon naweek, dpēnan ći ušal naan iko bti yi kpoť.

12 Hēnkuñ ņji win ji ñaañ antenuñ ći kawini kanfēluñ kē wal mēnt ņšē luñ kawin Našibaťi bnuura katena ći kēš, hēnkuñ ņēmme Našibaťi bnuura, kē wal mēnt ņšē luñ kame'a bnuura jibi ul ameen ņja bnuura.

13 Kē iko iwajant ņšaañ awo nin iinkba : pfiyaar, mnhať na uñal ; kē uñal ušaañ apel yuñ mēntan bti.

14

Pťupar Našibaťi na pťiini ņťup ņi baťi

1 Natamaan keeri nawo na uñal. Nadoon kala kak iko yi *Uhaaš wi Našibaťi ujaan uñen, kē ťuñ yuñ mēntan, wi pdo kaťupar Našibaťi wi wi nawoon kado kala maakan.

2 Na manjoonan ñaañ anjaan aťup ņťup ņi baťi aanji ťiini ťiini na bañaañ bajēn, aji ťiini na Našibaťi ãañ ; nin alon aanji te iko yi ajakuñ, aji ťup iko inmeniin yi *Uhaaš wi Našibaťi uwululuñ.

3 Kē anšaañ aťupar Našibaťi ašē baa ťēp ťēp aťiini na bañaañ bajēn ; ņťup ņi nul ņaka mnhina mi pdo banfiyaaruñ baya kadun, kaťan baka kabot kajoobťēn baka ņhaaš.

4 Anjaan aťup ņťup ņi baťi, uleeful wi wi ajaan ado uya kadun, kē anjaan aťupar

Našibaťi ašē ji do pntuk pi banfiyaaruñ bti paya kadun.

5 Dñal maakan nado kaťup ņťup ņi baťi, ašē hokan nado kaťupar Našibaťi. Anjaan aťupar Našibaťi apel ankaan mnhina mi pťup ņťup ņi baťi. Woli anjaan aťup ņťup ņi baťi aji tolanaar ņa kadolna pntuk pi banfiyaaruñ bti paya kadun, aji wo ji anktuparuñ Našibaťi.

6 Kē hēnkuñ, an bayiť naan, dheparan : woli dbi lah du an aťup ņťup ņi baťi ãañ, awo mēndiimanan iko yi Našibaťi immeniin, awo mēndolan kē nawo na kame, awo mēntupar Našibaťi akuť awo mēnjukanan, udooni uhoñ wi wi ņji kakaaruñ an ba?

7 Natenan kak, woli ñaañ alul kēme akob kora, ašē naakrēn ikobare hum di di bañaañ bakmeen uko wi akkobuñ?

8 Woli nangoli alul pduuna bangoli bandukiin baya ugut ašē wo aanlul jibi bajaan balul, hum di di bakbomanderuñ pa pya ugut ba?

9 Kē hēnk di di uwoon kak pa an : woli naťup ņťup ņi baťi, ņťup ņanwoon ņaanteeťanaa, hum di di bañaañ bakmeen uko wi nakjakuñ? Naťiini ťiini ći uyook.

10 ņťup ņanwoon ći umundu ņatumi, kē undoli ušē ji uteeťana ći bankťupuñ wa.

11 Woli ñaañ aťiini uťup wi nwoon mēntee, dji kawo ñaañ nayaant ći kadunul, ul kakuť kawo nayaant ći kadun naan.

12 Ukaan kē wi nañaluñ na ņhaašan bti *Uhaaš wi Našibaťi uñenan iko yi wa, nawo kabi kaťu ťu ņhaaš ći pyeenk iko itum inkdoluñ banfiyaaruñ bti baya kadun.

13 Ukaan keeri kē anhiluñ pťup ņťup ņi baťi awoon kado kañehan Našibaťi aťena ahil pdo katolanaar ņa.

14 Woli dñehan na ņťup ņi baťi, uhaaš wi naan uji uwo ći pñehan, ušal kašē wo uunji ulemp.

15 Kē we wi nwoon keeri kado? Dñehan Našibaťi na uhaaš wi naan kabot kañehana na ušal wi naan, dyeehara na uhaaš wi naan kabot kayeehara na ušal naan.

16 Na manjoonan, wi ikdēmanuñ Našibaťi ći ņťup ņi baťi, hum di ñaañ anwoon aante ņťup mēnt ahiniin kateem kaji uwo han bē aante uko wi iťupuñ?

17 Uko wi iktupun udole wo unuura, ankntiinkiiñ aanji t̄epna ti wa kaya kadun.

18 Dbeeb Naşibaţi ti uko wi njaan kaţup nţup ni baţi, ddoo ţup ŋa apel an,

19 k̄e nş̄e ji nwole ti ptoof pi pntuk pi banfiyaaruñ kahokan kaţiini kdiim kañeen ki bateen kahilna kajukan baka k̄e di kdiim iñeen-week ŋyaaş iñeen-week (10 000) ki bawoon baankte.

20 An bayiţ naan ti *Krittu, nawutan kawo bapoţ ti uko wi uşal, nawoon baka ti uko wi buţaan, naş̄e nawo bantohi ti uko wi najaan naşal.

21 H̄enk di upiitaniin ti *Ulibra wi Naşibaţi aji :

« *Dt̄epna ti nţup ni bañaan bayaanţ, kaţepna ti mntum mi bayaanţ, kaţiiniyaan na biki pntaali pi naan te baandoo di di wal m̄ent̄ ptiink̄en.*

H̄enk di *Yawe Nawat Kabuka ajakuñ. »*

22 H̄enk keeri woli Naşibaţi aţepna ti nţup ni bañaan bawoon baantee, uji uwo uko unjaan udiiman banwoon baanfiyaara k̄e adeebaţ̄er baka, uko m̄ent̄ uunwo pa banfiyaarulun ; k̄e woli Naşibaţi aţepna ti *baţuparul, aji ţup ţup na banfiyaarulun bahilna baya kadun, uko m̄ent̄ uunwo pa banwoon baanfiyaara.

23 Natenan ten, woli banfiyaaruñ *Krittu bti bayiţ aş̄e tiini bukal bti na nţup ni baţi, woli banwoon bayaanţ banwoon baando bi fiyaar Krittu baneer ti dko m̄ent̄, naşal aji baankji nayilaa i?

24 K̄e bañaan bti başale ţupar Naşibaţi woli anwoon nayaanţ anwoon aando bi fiyaar aneer ti dko m̄ent̄, uko wi atiinkun bti uji udola ayikr̄en k̄e awo nado buţaan, nţup ŋun ŋajaan ŋadola aşalan uleeful.

25 Wal m̄ent̄, iko inmeniin ti uşalul iji ip̄en kawinana, aş̄e jot kaf̄et̄ kaara ti mboş kad̄eman Naşibaţi kaş̄e kaji : « Na manjoonan, Naşibaţi awo ti ptoofan! »

Ţi uko wi byit bi banfiyaaruñ

26 An bayiţ naan ti *Krittu, k̄e we wi nawoon kado? Woli nayitiir pñehan Naşibaţi, k̄e alon aka kayeeh, k̄e alon aka uko wi pjukan, alon k̄e aka uţup unwoonun du Naşibaţi, alon k̄e aka uţup wi baţi wi pţup,

k̄e alon ahil p̄tolanaar wa, iko m̄ent̄ bti iwo kado bañaan baya kadun.

27 Woli balon bañal pţup nţup ni baţi, nadoon bat̄eb k̄eme bawajanţ baţup, andoli ji ţup kayewan at̄ent̄ul, alon aş̄e tolanaar wa.

28 Woli natolanaar wa aanwoo, bayompan, baţiini na Naşibaţi du ŋhaaş ŋi baka meeţ.

29 K̄e woli balon bañal pţupar Naşibaţi, bat̄eb k̄eme bawajanţ ti baka baţiiniin bandukiin baş̄e bado kaşal ti uko wi baţupun.

30 Woli alon awo ti pţup k̄e Naşibaţi aş̄e wul alon kak ti banwoon da uţup, nateek ayompan awuta adiiman wa.

31 Na manjoonan, an bti nahilan kaţupar Naşibaţi, aloolan aji ţup kayewan at̄ent̄ul, bañaan bti bahilna bajuk babot baţan baka.

32 Banjaan baţupar Naşibaţi baji bahil pm̄eban ŋleef ŋi baka.

33 Naşibaţi aanwo i par̄efa, ul ajaan aţij mnjeeh ; ti byit bti bi banfiyaaruñ uko wan uwoon kado kadolana.

34 Woli nayitiir pd̄eman Naşibaţi, baaţ baji bawo kawut pñaat, baandinan baka bado kahoopaţ̄er da. Jibi upiitaniin ti *Ulibra wi Bgah, bawo kado katiink tiink.

35 Woli bañal kame uko ulon, baheparan bayin baka du katoh. Uunuura ñaaţ ado kañaat woli pntuk pi banfiyaaruñ payit pñehan Naşibaţi.

36 An biki Korint̄, naşal aji uţup wi Naşibaţi up̄enna du an i? An nawohan baloolan bantiinkun wa i?

37 Woli ñaan aşal aji awo Naţupar Naşibaţi k̄eme ñaan anwoon na *Uhaaş wi Naşibaţi, awo kayikr̄en k̄e uko wi mpiitanañ uwo uko wi Ajugun aţuun pdo kado.

38 K̄e ñaan aşale pok pyikr̄en uko m̄ent̄, Naşibaţi apoka ul kak.

39 An bayiţ naan ti *Krittu, nadoon kala keeri pţupar Naşibaţi kaş̄e kawo naankneenan pţup nţup ni baţi.

40 Iko m̄ent̄ bti idolaniin na uşal ujij ibot iţep ti bgah.

15

Pnaţa ti pkeţ pi Yetu

1 An bayiṭ naan, dñal kaleṣanan *Uṭup Ulil Unuura wi nṭupanaṅ, wi nayeekunṅ akuṭ amēban ṭi wa aliint.

2 Ṭi uṭup mēntṭ wi wi Naṣibaṭi aṭēpnunṅ abuuranan, an nanjaanṅ namēban wa jibi nṭupanaṅ wa ; woli mēntṭ hēnk da, pfiyaar pi nan pawaanṅ udooni.

3 Uko undēmnuṅ ṭi iko yi nji kaṭupanaṅ uwoonṅ wi nyeekunṅ nji kak unwoonṅ kē *Krittū akeṭ apēnanaan ipekadu yi nja, jibi upiitaniinṅ ṭi *Ulibra wi Naṣibaṭi.

4 Amoyaa aṣē naṭa ṭi pkeṭ ṭi unuur uwanṭen, hēnk kak di di upiitaniinṅ ṭi Ulibra wi Naṣibaṭi.

5 Apēn awinana ṭi kadun ki Kefat*, aluṅ apēn awinana ṭi kadun ki banjañanul iñeen na batēb.

6 Akak aluṅ apēn awinana ṭi byaaṣ bloolan ṭi kadun ki banfiyaaruluṅ iñeen-week nyaṣ kañeen : bantumnunṅ ṭi baka bahum bajeb kē baloṅ bakeṭi.

7 Wi iko yanṅ iṭēpuṅ, akak apēn awinana ṭi kadun ki Yakob† na ki banjañan bti.

8 Abaañṣaan apēn awinana ṭi kadun naan nji kak, kē nwo ji napoṭ ambukiinṅ bē wal wi kabuka ki nul uundo bi ban.

9 Nji dwoonṅ ampoṭēṭaanunṅ ṭi banjañan biki nul ; na manjoonan mēndo ṭaanṅ ṭaanṅ na pdu'ana nanjañan ṭiki dbi hajan ṭfa bañaanṅ biki Naṣibaṭi banfiyaaruṅ *Krittū.

10 Kē Naṣibaṭi aṣē wulēn bnuura bi nul ado kē nwo ñaanṅ i nwoonṅ ; bnuura bi awulnuṅ baanwaanṅ udooni, dbaa ṭēp ṭēp alemp apel banjañan bandukiinṅ. Mēntṭ nji a ṭi uleef naan dwoonṅ anlempunṅ, Naṣibaṭi ajaanṅ aṭēpna ṭi nji kalemp ṭi bnuura bi awulnuṅ.

11 Hēnk keeri, uwole nji kēme banjañan bandukiinṅ bakṭupunṅ, *Uṭup Ulil Unuura wi wi nṭupunṅ, uṭup mēntṭ wi wi nafiyaaruṅ.

Pnaṭa pi bañaanṅ ṭi pkeṭ

12 Kē woli nṭupan aji *Krittū anaṭa ṭi pkeṭ, hum di di baloṅ ṭi an bahilanunṅ kaji bañaanṅ baanknaṭa ṭi pkeṭ ba?

13 Woli bañaanṅ baanknaṭa ṭi pkeṭ, Krittū aannaṭa keeri ṭi pa.

* 15:5 *Kefat*: Kawo katim kalonṅ ki Piyeer. † 15:7 *Yakob*: Yakob i awo abuk aṣin Yetu akuṭ awo naweek i pntuk pi banfiyaaruṅ pi Yerutalem.

14 Kē woli Krittū aannaṭa ṭi pkeṭ, uko wi nṭupunṅ ukeer awaanṅ udooni, kē pfiyaar pi nan pawaanṅ udooni.

15 Woli na manjoonan bankeṭunṅ baanknaṭa ṭi pa, uwoonṅ kē Naṣibaṭi aannaṭan Krittū ṭi pa. Nkeer awo baṭilanṅ ṭi uko wi Naṣibaṭi, wi nṭupunṅ aji anaṭan Krittū ṭi pkeṭ.

16 Aa, woli bankeṭunṅ baannaṭa ṭi pa, Krittū kak aannaṭa ṭi pa.

17 Kē woli Krittū aannaṭaa, pfiyaar pi nan pawaanṅ udooni, nahum nwo ṭi pekadu,

18 kē banfiyaaruluṅ bankeṭunṅ baankbuur.

19 Woli nṭaṭ Krittū abuuran nja ṭi mboṣ ṭañ, nwoonṅ banñaganaanunṅ.

20 Kē *Krittū na manjoonan aṣē naṭa ṭi pkeṭ: ṭi bankeṭunṅ, Krittū awoonṅ nateek annaṭiinṅ ṭi pa.

21 Ñaanṅ aloolan aṭijunṅ pkeṭ ṭi mboṣ hēnk kak di di ñaanṅ aloolan akdolunṅ bañaanṅ bannaṭa ṭi pkeṭ.

22 *Adam akaanṅ kē bañaanṅ bti bakkeṭ, hēnk kak Krittū akaanṅ kē bañaanṅ bti banwoonṅ na a baknaṭa ṭi pkeṭ.

23 Ṭi uko wi pnaṭa ṭi pkeṭ, Naṣibaṭi ado bi ṭup ṭup jibi uko mēntṭ ukṭēpuṅ: Krittū awoonṅ nateek annaṭiinṅ ṭi pkeṭ, woli aluṅ abi, bañaanṅ biki nul babaa naṭa ṭi pa.

24 Woli uko wanṅ uṭēpi, uba umundu uṣē bi, wal mēntṭ atok baṣih bti, baweek bti na mnhina bti, kaṣē kawul pṣih Naṣibaṭi anwoonṅ Aṣin.

25 Na manjoonan Krittū aluṅ kaṣih te wal wi Naṣibaṭi akṭuunṅ baṣooradul bti ṭi ihoṭul uṭeeh.

26 Naṣooradul nabaañṣaani i aktokuṅ awoonṅ pkeṭ.

27 *Ulibra wi Naṣibaṭi uji aṭu iko bti ṭi ihoṭ yi Krittū uṭeeh ; kē wi ujakunṅ aji aṭu iko bti ṭi ihoṭ yi Krittū uṭeeh, nme kē Naṣibaṭi ṭi uleeful aanwo ṭi ihoṭul uṭeeh, ul aṭuunṅ iko bti ṭi ihoṭ yi Krittū uṭeeh.

28 Wal wi Naṣibaṭi akluṅ kaṭu iko bti ṭi ihoṭ yi Krittū uṭeeh, wi wi ul, Abuk Naṣibaṭi, akwoonṅ ṭi kafēṭ ki nul, ul Naṣibaṭi, anklunṅ kaṭu iko bti ṭi ihoṭul uṭeeh. Hēnk Naṣibaṭi aluṅ kawo aloolan ṭañ anṣihunṅ, aluṅ kaṣih ṭi iko bti.

²⁹ Naşalan kak biki babattaarun ƚi katim ki bankeƚun: we wi bahaƚun pyeenk ba? Woli ujoonan k  bankeƚun baanknaƚa ƚi pa, we ukaan k  babattaa ƚi katim ki baka ba?

³⁰ K  nja, we ukaan k  unuur undoli nji nwo ƚi mntum mi pkeƚ ba?

³¹ An bayiƚ naan, na manjoonan dji kawo ƚi mntum mi pkeƚ unuur undoli, k  ulon uş  wo mnlilan mi naan uwoon wi nawoon ƚi ploolan na Yetu *Krittu Ajugun.

³² Woli uşal wi bañaan baj n ƚań ukaan k  ngutan na nko nji uƚeeh du Efeƚ, we wi nkaan da? Woli bankeƚun baanknaƚa ƚi pa, nabiin n de nbot n daan ; nkeƚ faan.

³³ Naƚaafaraan : banoh bawuƚaan baji batok ńaan mnwo.

³⁴ Naƚ lşan nşal nji nan, naƚańan pjuban. Na manjoonan, balon ƚi an baamme Naşibaƚi ; uwo mnkow pa an.

Uleef wi banknaƚiin ƚi pkeƚ

³⁵ K  alon aş  hilan kahepar kaji : « Hum di di bankeƚun baknaƚiin ƚi pa? Babi na uleef unaam hum ba? »

³⁶ Iwi iwo nawaan uşal! Iimme k  woli itepii, udeey ulon uunji uhil kabuk b  uunkeƚ keƚ duna i?

³⁷ K  uko wi itepiin uunwo uko umbukiin: uwo pbuk ƚań, pi maaj k me n deey nlon.

³⁸ Wal m nt, Naşibaƚi kaş  do wa ubuk bko bi analan, pbuk pandoli paji pabuk bko bi pawoon i kabuk.

³⁹ Nleef bti n annaami, ulon uji uwo wi ńaan naj n, ulon kawo wi nntaam, ulon kawo wi nkat, ulon kawo wi n  b.

⁴⁰ Uka kak iko inwoon du baƚi, na inwoon ƚi mboş ; k  kanuura ki iko yi baƚi kapaƚ na ki iko yi mboş.

⁴¹ Kanuura ki bnuur kapaƚ na ki pli, k  ki njah kapaƚi ; ujah udoo ji upaƚ kanuura na ujah ut nt wa.

⁴² K  h nk di di uwoon ƚi uko wi pnaƚa ƚi pkeƚ. Uko wi bamoyun ƚi mboş ji utepi, uwo uleef unkpuƚun. Uşale naƚa ƚi pkeƚ, uunkak ahil kapuƚ.

⁴³ Uko wi bajaan bamoy uwo uleef unwaanun udooni, k  woli unaƚa ƚi pkeƚ, uji utum na mnd m. Uko wi bajaan bamoy

uwo uleef unwoon uunka mnhina, k  woli unaƚa ƚi pkeƚ, uji utum na mnhina

⁴⁴ Uleef wi bajaan bamoy uwo uleef wi ńaan naj n, b  uşale naƚa ƚi pkeƚ, *Uhaaş wi Naşibaƚi uji uwul wa mnhina. Uka keeri uleef unwoon wi ńaan naj n akuƚ aka uleef unjaan uyeenk Uhaaş wi Naşibaƚi.

⁴⁵ Upiitana ƚi *Ulibra wi Naşibaƚi aji : « *Ñiinƚ nateek, *Adam, awo ńaan naj n i Naşibaƚi awulun uhef nt.* » K  Adam nat bant n anwoon Krittu, atum na Uhaaş wi Naşibaƚi unjaan uwul ubida.

⁴⁶ M nt ńaan anyeenkun Uhaaş wi Naşibaƚi ajaan abi uteek, ńaan naj n a ; anyeenkun Uhaaş wi Naşibaƚi abaa bi.

⁴⁷ Naşibaƚi aboman ńaan nateek na ufuuş, awoona ƚi mboş ; k  nat bant n aş  woona baƚi.

⁴⁸ Bañaan biki mboş bawo wo ji i Naşibaƚi abomanaanun ufuuş ; k  banwoon baƚi k  bawo ji anwoonun baƚi.

⁴⁹ Njunna awo ji ńaan m nt anwoonun ƚi mboş, aş  lun kanaam anwoonun baƚi.

⁵⁰ An bayiƚ naan ƚi *Krittu, uko wi nji nşalun kaƚupan uwoon k  ńaan naj n aanhinan kaneej du *Pşih pi Naşibaƚi, k  uko unkpuƚun uunhinan kaneej du dko di iko iwoon iinji ipuƚ.

⁵¹ H nkun dnal kaƚupan uko ulon umeniin: m nt nja bti nklun kakeƚ, k  nja bti nş  lun kaƚ şa.

⁵² Uko m nt utaran taran, kawo ji ńaan akomp şun uyaaş uloolan, ƚi wal wi plul pbaańşaanii paklulun. Palun kalul, bañaan bankeƚun baş  banaƚa bawo baankak akeƚ, wal m nt nja bti n  lşsa.

⁵³ Na manjoonan, uko unkpuƚun uwo kakak uko unwoon uunkpuƚ, k  uko unkkeƚun uwo kayeenk ubida unwoon uunkba.

⁵⁴ Wal wi uko unkpuƚun ukkakun uko unwoon uunji upuƚ, k  uko unkkeƚun uyeenk ubida wi mnto, wal m nt wi wi uƚup umbiin apiitana ƚi *Ulibra wi Naşibaƚi ukdolaniin: « Pkeƚ pawatanaa, pakobaa.

⁵⁵ Iwi pkeƚ, pwat pi nu pundu? Iwi pkeƚ, uko ufińi wi nu uwo ƚun? »*

⁵⁶ Uko wi pkeƚ pajaan pafińna uwo pekadu, k  uko unjaan uwul pekadu

mnhina uwo *Bgah bi Moyit.

⁵⁷ Nabiin keeri nbeeb Naşibaţi anjaan aţepna  i Ajugun Yetu *Krittu kado nja  wat.

⁵⁸ An bayi  naan  i *Krittu biki mma-ganu , nam baan keeri naliint. Nadoon kataman unuur undoli  i plempar Ajugun. Name k  plempara paanwaan udooni.

16

Bajunt b enkni banfiyaaru  biki Yerutalem

¹ H nku  d al ka upan uko ulo   i uko wi bajunt b enkni ba aan biki Naşibaţi banwoon Yerutalem. Ddobi  up banfiyaaru  biki Galatiya uko wi bawoon i pdo. D al an kak nado ha .

²  i unuur uteek wi kan m, andoli  i an ajejan ktaka klo  jibi ahinanu  aka, ahank du katohul, kawutna kayoonk mbi nabaa naneej bajunt.

³ Wal wi nji kabiin, dwul biki nadatu  ikaarta yi mpiitun ba aan biki Yerutalem bameena uko un iun baka, dyil baka ba oo  baka uko wi najuntu  ka enkna baka.

⁴ Woli uyo anaan nya da nji  i uleef naan, bado bayaas na nji.

Pyabayaas pi Pawulu

⁵ D al p epna utaak wi Matedoniya kabaa kabi pwinan.

⁶ Ulome ndo du an  nuur  lo  k me n o da wal wi ujon  b i, h nk naş  nawul n uko wi nnumiin pa bayaas.

⁷ M n al  i byaas bi kapant pant, d al pdo  nuur  lo  na an woli ulil Ajugun.

⁸ K  nş  lu  ka o du ubeeka wi Efet te ufettu wi *Pentakot,

⁹  iki dwin k  dhil kado da ulemp unuura wi ndoon abi jun pdo, k  ba oorad nja baş  tum da kak a.

¹⁰ Woli Timote abii, nadoonan kadola awo bnuura  i p oofan. Awo na nji k  nji  lempar Ajugun,

¹¹ nin alo  awutan keeri kabeeha. Na enkana aka uko wi anumiin pa bayaas abiina te du nji. Nwo  i pyoonka, nji na banfiyaaru  banwoon na nji.

¹² K  *Apolot ayi  nja  i *Krittu, ddab ra abi pwinan ul na bayi  nja bandukiin, k 

aş  wo aando bi  al pbi h nku  ; alu  kabi woli ahinani.

Iko ibaa saani yi pdo

¹³ Nawoon bten, nam ban naliint  i pfiyaar pi nan, nawoon ba aan bat n, nana an naliint.

¹⁴ Uko wi nakdolun b i, nadolan wa na un al.

¹⁵ An bayi  naan, dkak a upan uko ulo . Name k  Tefanat na biki katoh ki nul bawoon bateek bankaku  afiyaar *Krittu du utaak wi nan wi *Akayi, name k  baji balempar banfiyaaru  bandukiin.

¹⁶ Nadoon katiink keeri ba aan ji baka m n an, na ba aan b i bankdoonaanu  na baka.

¹⁷ Dlilan  i uko wi Tefanat na Fortunatu  na Akayut babiin pwin n ; bat nk n wi nawoon naanwo da,

¹⁸ bat n t naan jibi bat n t nana . Najukan pyikr n bnuura bi ba aan banwoon ji baka bajaan bado.

¹⁹ Banfiyaaru  *Krittu b i biki utaak wi Atiya bawulan mbo . *Akila na Pritiliya na banfiyaaru  banjaan bayit du katoh ki baka bawulan mbo   i katim ki Ajugun.

²⁰ Banfiyaaru  b i banwoon  i na nji bawulan mbo . An kak nawuland n mbo  naboofar na u al uyimanaan.

²¹ Nji Pawulu  i uleef naan dpiitun  i awulan mbo .

²² Woli  naan aan al Ajugun, af pana.

Maranata* - Ajugun biini!

²³ D nhan Yetu Ajugun awulan bnuura.

²⁴ D alan, an b i wi  woon  i ploolan na Yetu *Krittu.

* 16:22 Maranata :  i ueh r  dawoon Ajugun, biini! k me Ajugun abi.

Uṭup utëbanṭën wi Pawulu apiitun banfiyaarun banfëṭun du uṭaak wi Korint

Uṭup ujuni

Ulbra wi uwo kakaarta katëbanṭën ki Pawulu apiitun banfiyaarun biki Korint. Ți kakaarta ki nul kateek aṭup baka aji aṅal pya kawin baka. Abi ji na baka kak bajunt, bajunt mëntṭ batënkna banfiyaarun biki Yerutalem, kë ul Ți uleeful akyaan kayeenk bajunt mëntṭ. Kë aṣë bi wo aanya da. Hënk di di awoonṭ aanya da : Timote awo Ți bgah pya Korint, aṣë me Ți bgah iko yi banfiyaarun biki da bakdoli. Kë uko mëntṭ uunlila. Atiink kë bayuday balonṭ baya Korint ajukan da iko impaṭi na Uṭup Ulil Unuura wi Pawulu abiiṅ ajukan da. Baji baji na baka kë Pawulu aanwo nanjaṅan i Krittun na manjoonan. Wi wi Timote aṣaan aṭiis aṣë ṭup Pawulu, kë ajooṭan maakan. Uko mëntṭ ukaanṭ kë apiit baka kaṭup uko wi aṣalunṭ na uko unkayî kë aanya du baka.

Pawulu aṭup Ți kakaarta ki kë awo nanjaṅan i Krittun aṣë paṭ jibi aklempi na bandukiinṭ bajaanṭ bajukanṭ bgah. Uko mëntṭ ukaanṭ kë baṣoora. Pawulu akak aṭëga aji aṅal ul na biki Korint bawo Ți ploolan. Aji na baka bataman Ți bajunt batënkna banfiyaarunṭ biki Yerutalem. Akak aṭup aji aṅal kaya kawin baka kahilna kaṭup baṅaanṭ banwoonṭ baanwutṭ pṭubanṭ manjoonan. Woli Pawulu amëban aliintṭ aji awo nanjaṅanṭ aṅal ṅal baṅaanṭ bame Uṭup Ulil Unuura bakuṭṭ bame kë Yetu awoonṭ Ajugun.

Hënk di ifah yi ulibra wi iwoonṭ:

1. Pawulu awul baka mboṣ akutṭ abeeb Naṣibaṭi (1.1-11)
2. Ulemp wi nanjaṅan du banfiyaarun (1.12-2.17)
3. Pṅal ṅaanṭ jibi Krittun aṅalunṭ nja (3.1-7.16)
4. Pṭen bajuuk (8.1-9.15)

5. Pawulu aṭup aji awo nanjaṅan na manjoonan (10.1-13.10)

6. Pwul mboṣ pbaaṅṣaani (13.11-13)

¹ Nji Pawulu, i Naṣibaṭi aduunṭ pa nwo nanjaṅan i Yetu *Krittun, Țiki aṅalunṭ wa, na Timote ayiṭṭ nja, ṅpiitananṭ an banfiyaarunṭ Krittun biki ubeeka wi Korint na baṅaanṭ biki Naṣibaṭi bṭi banwoonṭ Ți uṭaak wi Akayî* bṭi.

² Nṅehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu Krittun Ajugunṭ bawulanṭ bnuuraṭṭ babotṭ bajoobṭënanṭ ṅhaaṣ.

Pawulu abeeb Naṣibaṭi

³ Nawulën ṅbeeb Naṣibaṭi, Aṣin Yetu *Krittun Ajugunṭ Ți uko wi aṅagiinṭ nja abot atëṅṭën nja.

⁴ Aji tēṅṭën nja wal wi ṅjaanṭ ṅwo Ți unoor undoli, kadolna nja ṅhil ṅdo katēṅṭën baṅaanṭ banwoonṭ Ți unoor undoli na pṭēṅṭën pi Naṣibaṭi atēṅṭënuṅ nja.

⁵ Na manjoonan, Krittun akaanṭ kë ṅkhaj maakan, kë hënk di di akaanṭ aji tēṅṭën nja maakan.

⁶ Woli ṅwo Ți unoor, uwo wo pa pṭēṅṭënan kabot kaṭijanṭ mbuur ; woli Naṣibaṭi atēṅṭënuṅ, uwo pa pṭēṅṭënan nahilna namiirṭ mnhaj mi ṅhajunṭ.

⁷ Uhaṭ wi ṅṭuunṭ Ți an udëmi ; ṅme kë jibi nahajunṭ ji un, hënk kak di di Naṣibaṭi aktēṅṭënananṭ ji un.

⁸ An bayiṭun, ṅṅal name kë mnhaj mi ṅhajunṭ du uṭaak wi Atiya manṭëp uṭup†, kë ṅhaajala maakanṭ adoo ṣal aji wi nun ubaa.

⁹ Na manjoonan ṅbi ji ji pkeṭ pi nun pa-bani, ukaanṭ kë ṅënkak ahaṭ ṅleef ṅi nun, ahaṭ Ți Naṣibaṭi anjaanṭ anaṭanṭ baṅaanṭ Ți pkeṭ.

¹⁰ Ul abuurunṭ un pkeṭ mëntṭ, akak alunṭ kabuurunṭ. Aa, ṅṭu mnhaṭ mi nun Ți a, ame kë alunṭ kabuurunṭ kak.

¹¹ An naṭok Ți ulemp mëntṭ wi najaanṭ naṅehandërun ; hënk, Naṣibaṭi atiinkṭ pṅehan pi baṅaanṭ batum, kawulunṭ bnuura, uko mëntṭ ukaanṭ kë baṅaanṭ batum baji babeeba.

Uko unkaanṭ kë Pawulu alutanṭ bayaaṣ bi nul du Korint

* **1:1** Akayî : Korint dawo Ți uṭaak wi Akayî, dawoonṭ ubeeka unwoonunṭ uweek da. † **1:8** Mnhaj mi ṅhajunṭ du uṭaak wi Atiya : ṅaanṭ aamme mnhaj mi aktëjiniyaanunṭ Ți. Manka pwo mnhaj mandëmunṭ mi aṭiiniyaanunṭ Ți ulibra wi Ulemp wi Banjaṅan 19.23-40.

12 Hënkuṅ, uko wi uwoon mnlilan mi nun, uhaaş wi nun udiimanuṅ un kē mnwo mi nun ṭi umundu wi na ṭi kadun ki nan manwo mnwo mntool akuṭ ajinṭ ṭi kadun ki Naşibaṭi. Uko mēnṭ uwoona du Naşibaṭi, mēnṭ uşal unṭuṅa wi bañaan bajēn ubiṅ aṭoṅun, bnuura bi nul babiṅ aṭoṅun.

13 Na manjoonan, ṭi ikaarta yi npiitanan, ṅēmpiitan nin uko uloṅ umpaṭi na wi nahiluṅ kaleyiir kakuṭ kate, kē nşē me kē unuur uloṅ naluṅ kate.

14 Uka uko uloṅ wi nadoon abi yikrēn : ṭi unuur wi Ajugun Yetu akbiṅ, ṅwo mnlilan mi nan nakuṭ nawo mnlilan mi nun.

15-16 Dfiyaar uko mēnṭ, ukaṅ kē mbi ṅal kaṭēpna duna du an, kabaa kaya Matedoniya di nji kawoonuṅ kakak du an, kaşē kayeenk uko wi nji kanumiṅ pyaana bayaaş du *Yuda, hēnk nahilna nanuurandēn uyaaş utēbantēn.

17 Wi njakuṅ aji ddo haṅ, dbeṅ beṅ i? Woli dji ddo uko, dji kawo na uşal wi ṅaan najēn anwoon aanji ṭijan ṭi uṭup uloolan i?

18 Na manjoonan, ṭi katim ki Naşibaṭi, uṭup wi nun na an uunwo wi « aa » na « a-a. »

19 Uko wi Yetu *Krittu Abuk Naşibaṭi, wi nji na Filat na Timote ṅṭupanan, uunwo wi « aa » na « a-a » ubaa ṭēp ṭēp awo wi « aa » ṭaṅ.

20 Yetu Krittu awoon « aa » mēnṭ, iko bti yi Naşibaṭi ahoṅuṅ idolana ṭi a. Kē ṭi ul i i ṅkṭēpnun kaji uwo haṅ, kadēmanaana.

21 Naşibaṭi ajaan atēṅṭēnun na an, ṅliint ṭi pfiyaar Krittu. Ul ṭi uleeful adatuṅ nja,

22 adiiiman kē ṅwo biki nul wi aṭuun uhaaş wi nul ṭi nja, wul uwoon uko ujuni ṭi iko yi ahoṅuṅ aji aluṅ kawul nja.

23 Uko wi nji kaṭupun uwo manjoonan, Naşibaṭi amee ; woli dṭilani aṅiṅ : mēṅṅal ṅal pnooranan, ukaṅ kē mēnkak du Korint.

24 Nēṅṅal pwo başih bankṭu'anan uko wi nawoon i pfiyaar ; namēban aliint ṭi pfiyaar pi nan kē nşē ṅal kaṭēnkan nawo na mnlilan.

2

1 Dşal keeri aji mēnkak pwinan, nawutna kawo kak ṭi pjootan.

2 Woli ddolan kē najootani, nin alon aankhil pdolēn nllilan ṭiki an bti najootan.

3 Dpiit jibi mpiitun, kawutna kaban na pjootan du bañaan banwoon kadolēn nllilan. Dme na manjoonan kē mnlilan mi naan manwo mnlilan mi an bti.

4 Aa, dpiitan awo na mnkuul, ajootan, kē uleef ubeew na nji. Kē nşē wo mēmpiitan piit najootanaan, ddo haṅ nameena jibi ṅalanan maakan.

Pawulu amiir anjubanuluṅ

5 ṅaan andolnuṅ kē njootani, mēnṭ nji ṭaṅ i i adoluṅ kē njootani, an bti biki adoluṅ kē najootani. Dbaa ji an bti, batum ṭi an.

6 Uko wi bañaan batum badiimanuluṅ kē ajubani udo bi kēş kēş,

7 ukaṅ kē nawo i kamiira hēnkuṅ kabot katēṅṭēna awut kawo na pjootan pampeluluṅ.

8 Dkooṭan keeri nadiimana kē naṅala.

9 Dbi piitan kak katenna me natiink uko bti wi ṅṭupanan.

10 Kē ṅaan i naşaan amiir, nji kak dji kamiira. Aa, woli dka uko uloṅ wi pmiir, dmiir miir pa an ṭi kadun ki *Krittu.

11 Ddo haṅ *Fatana awutna kaguur nja ; ṅme bnuura iko yi ajaan ṅal pdo.

Pawulu ahaajala du Trowat

12 Wi mbiṅ du ubeeka wi Trowat pṭup Uṭup Ulil Unuura wi *Krittu, dwiṅ kē Ajugun aṅenēn kē nhinan pdo uko mēnṭ bnuura.

13 Kē uhaaş uşē ṭēla ṭēla na nji ṭiki mēnṭēnk da Tit ayiṭ naan ṭi Krittu ; uko mēnṭ ukaṅ kē nduk baka aya utaak wi Matedoniya.

Mbuur manjaan manwoona ṭi Krittu

14 Nawulēn ṅbeeb Naşibaṭi. Adoluṅ kē Krittu akob Fatana awat kē ṅṭok ṭi pwat pi awatuluṅ. Aji ṭēpna ṭi nja kado *Krittu ameeṭana kaniink dko bti jibi ukēra ulil pṭēkēṅ ujaan uniink dko.

15 Na manjoonan, ṅwo pa Naşibaṭi pṭēkēṅ plil pi Krittu ṭi ptoof pi bañaan banwoon ṭi bgah bi mbuur na bañaan banwoon kak ṭi bgah bi pkeṭ.

16 Ukēra mēnṭ uji uwo ṭi banwoon ṭi bgah bi pkeṭ na pṭēkēṅ panjaan paṭij pkeṭ, kawo

ti bandukiin ptekēn panjaan pawul ubida. Kē in ašaan ahil pdo ulemp mēnt?

17 Bañaan baṭum baji bado na plaana pyok ti uṭup wi Našibaṭi. Kē un nṣē ji nṭup uṭup wi Našibaṭi na nḡhaaṣ njint jibi aṭu'un un pdo. Ti mnhina mi Krittū, nji nṭup wa kē Našibaṭi amee.

3

Mndēm mi bhoṅar bhalu

1 Naṣal aji uko wi mbaan aṭup ṭup uwoon kē nḡomp homp i? Nnuma ji baloṅ pdi-imanan ikaarta inkdiimanuṅ kē Našibaṭi ayiluṅ un kēme kaheparan ya i?

2 An ti nleefan nawoon kakaarta ki nun, kapiitana ti nḡhaaṣ nji nun, kē bañaan bti bame ka abot aleyiir ka.

3 Bañaan bame bnuura kē nawo kakaarta ki *Krittū apiituṅ ahankanun. Kakaarta mēnt kaampiitana na kañen ki ñaan najēn kapiitana na *Uhaaṣ wi Našibaṭi anwoon ukumpēṣ wi ubida, uko unwoon ti ka uumpiitana ti mnlak*, upiitana ti nḡhaaṣ nji nan njanwoon nji bañaan bajēn.

4 Ti pwo ti ploolan na *Krittū nḡaṭ ti Našibaṭi, ukaan kē nḡṭiini hēnk.

5 Na manjoonan, nḡēñoom kaji un nḡdoluṅ ulemp mēnt bdidi'un ; Našibaṭi awuluṅ un mnhina mi pdo wa.

6 Ul awuluṅ un mnhina mi pwo ban-klēmpuṅ ti uko wi *bhoṅar bhalu, banwoon baanwo bi bgah bampiitaniin ti mnlak* aṣē wo bi *Uhaaṣ wi Našibaṭi. Bgah bampiitaniin baji baṭij pkeṭ, kē Uhaaṣ wi Našibaṭi uṣē ji uṭij ubida.

7 Nameen kē bgah mēnt bampiitaniin ti klaak, bajaan baṭij pkeṭ aṣē wul *Moyit mndēm kakṣa, mul mambiin anuur ti kaara di nul ado kē biki *Iṭrayel baambi hil ptena, mndēm mēnt kē manṣē wo maanjonī.

8 Kē ulemp wi *Uhaaṣ wi Našibaṭi uṣē luṅ kawul mndēm mampelnuṅ.

9 Aa, wi ulemp wi bgah banjaan bado ñaan aduknaana, uwoon na mndēm, hum di di ulemp wi Uhaaṣ wi Našibaṭi unjaan udo ñaan awo naṭool ti kēṣ ki nul uwoon uunkwo na mndēm mampelnuṅ?

10 Hēnk, uko umbiin adēmana uunkak adēm, ṭiki mndēm mampelnuṅ mambiin.

11 Na manjoonan, woli uko unkmbaan uwo na mndēm, hum di di unwoon uunkba uwoon uunkwo na mndēm mampelnuṅ ba?

12 Hēnkuṅ, wi nḡaṭuṅ uko waṅ, nṭum na mntēṅ.

13 Nḡendo ji *Moyit anjaan awun kaara ka-neenanaan babuk *Iṭrayel bawin mndēm manktooluṅ pba.

14 Kē nḡhaaṣ nji biki Iṭrayel nḡaṣē dēnēṭa dēnēṭ te hēnkuṅ, woli baleyiir ti kadun ki bañaan ulibra wi *bgah bi Moyit, baanji bahil pwin mndēm ; pwo ti *Krittū ṭañ pakkaan bawin ma.

15 Te hēnkuṅ, woli baleyiir ulibra wi bgah bi Moyit, nḡhaaṣ nji baka naji nḡawunana.

16 Kē woli ñaan aji aṭaṣ Ajugun, uko unneenanuluṅ pwin uji upēn.

17 Kē Ajugun na *Uhaaṣ wi Našibaṭi baṣē wo baloolan, kē dko di Uhaaṣ wi Ajugun uwoon, dul di di mbuur manwoon.

18 Nja bti, nḡhiluṅ hēnkuṅ pwin mndēm mi Ajugun, mndēm mēnt manji manwinana ti nja ; uhaaṣ wi Ajugun uwo ti pṭelēṣ nja kē nḡkak anaam na Ajugun, mndēm mi nja kē mankdēma dēm pya.

4

Mndēm mammeniin

1 Našibaṭi ti mñaga mi nul awuluṅ un ulemp mēnt, ukaan kē nḡmēban aliint.

2 Nṭpok iko yi bdēm ikowandēnaan, nḡnji nḡwo ti kaguuru kaṭelēṣ uṭup wi Našibaṭi. Nbaa ṭēp ṭēp aji nḡdiiman manjoonan, bañaan bti bawin kē nḡwo baṭool ti kadun ki Našibaṭi.

3 *Uṭup ulil unuura wi nḡṭupuṅ, woli udoo wunana ti baloṅ, uṭēnk ṭēnk kē bukuṅ mēntan bawo ti bgah bi pkeṭ.

4 Baanfiyaar uṭup mēnt ṭiki Fatana naṣih i mboṣ atok baka uṣal, bawutna kawin bjeehi bi Uṭup Ulil Unuura banjaan badi-iman mndēm mi *Krittū anjaan adiiman jibi Našibaṭi awoon.

5 Na manjoonan, mēnt uko wi nun ti nleefun wi wi nḡṭupanaṅ, uko wi Yetu Krittū

* **3:3** *Uumpiitana ti mnlak*: Natenan ti Ppēn 34 – Našibaṭi ado kē Moyit afej mnlak, apiit bgah bi nul ti ma. ✧ **3:6** Natenan ti Ppēn 34.

Ajugun wi wi nkɔɔpanaŋ, ul akaaŋ kɛ nklempanaŋ.

⁶ Naŋibaɔi aɔiini ɕfa aji : bjeehi bajeethaan ɕi bdɛm. Ul akaaŋ ajeehan nɔhaaŋ ni nja, nɔhilna nme bjeehi bi mndɛm mi nul banjaan banuur ɕi kaara di Yetu Krittɔ.

⁷ Bjeehi mɛntɕ bi Naŋibaɔi aɕuun ɕi nja bawo wo ji uuuuru wi bajejuŋ ahank ɕi uko undayanaan, ujintna ɕi kɛŋ ki baɕaaŋ kɛ mnɔina mnweek mi nwoonaanun muŋ manwoona du Naŋibaɔi, maanwoona ɕi nja.

⁸ Nwo ɕi unoor undoli aŋɛ wo ha bnaɕ, ahaajala aŋɛ haɕaara,

⁹ bahajanun, kɛ Naŋibaɔi aŋɛ wo aankwu-tanun nin, bakobun awat kɛ nŋɛ doon-aanaara.

¹⁰ Na nnuur, nɔi tiink ɕi nleefun mnɔhaj mi Yetu ahajuŋ adoo keɕ, ubida wi nul uhilna uwinana ɕi un.

¹¹ Na manjoonan, un nwoon bajeb, uko wi Yetu uji udo nwo ɕi mntum mi pkeɕ un-uur undoli, ubida wi nul uhilna uwinana ɕi nleef ni nun njanwoon ni kakeɕ.

¹² Hɛnk, nɔŋoŋ pkeɕ nahilna naka ubida.

¹³ Upiitana ɕi *Ulibra wi Naŋibaɔi aji : « *Dfiyaari, ukaaŋ kɛ nɕupi.* »* Un kak, ɕi uhaaŋ wi pfiyaar mɛntɕ, nfiyaar Naŋibaɔi, ukaaŋ kɛ nkɕup.

¹⁴ Nme kɛ Naŋibaɔi annaɕanun Yetu Ajugun ɕi pkeɕ alun kanaɕanun na a, kadolun nwinana na an ɕi kadunul.

¹⁵ Uko wi nkɔhajun bti uwo keeri pa an, hɛnk, bnuura bi Naŋibaɔi baji bawo ɕi baɕaaŋ banjaan baɕuma tum pya, baɕaaŋ baɕum babeeba abot adɛmanaara dɛman maakan.

Phaɕ iko yi baɕi

¹⁶ Uko waŋ ukaaŋ kɛ nmeban aliint. Woli uleef wi nun udoo ɕafa ɕaf pya na nnuur, uhaaŋun uji uwoha wo uhalu na nnuur.

¹⁷ Unoor ni nknooruŋ hɛnkun unwoon unukjon uwo uko umpoɕi ɕi kadun ki mndɛm mweek manwoon maankba mi unoor mɛntɕ ukbomanun un.

¹⁸ Hɛnk, nɛnɔi nɕu nŋal ɕi iko inkwinaniin, nɔi nɕu nɔ ɕi inwoon iinwinanaa ; iko injaan iwinana iinɔi ijon, kɛ inwoon iinwinanaa iŋɛ wo yi mnɕo.

5

¹ Nme na manjoonan kɛ uleef wi nja wi umundu wi uwo wo ji kaloona : wal wi kakjotun, nka du baɕi uleef ulon unwoon ji katoh ki Naŋibaɔi aniwun nja, kanwoon kaankjot nin.

² Kɛ nŋɛ wooni hɛnkun ɕi nɔhaaŋ ni nja meetɕ, ɕi uleef wi nja wi umundu wi ɕiki nɔal kawohara uleef wi nja wi baɕi ;

³ nwohara wal mɛntɕ, nɛnkwo byiŋu.

⁴ Aa, nleef ni nja nɔawo ji kaloona, nwooni ɕi nɔhaaŋ ni nja meetɕ abot aɕɛga wi nwoon ɕi unoor hɛnkun. Nɛnɔal nɔal pɕɛl uleef wi nja wi umundu wi, uko wi nɔaluŋ uwo pwohara uleef wi Naŋibaɔi akwuluŋ nja, uleef wi nja unwoon wi pkeɕ uhilna uɕɛlɛŋa ukak uleef unwoon unukkeɕ.

⁵ Naŋibaɔi ɕi uleeful apaŋun nja pa uko mɛntɕ, awul nja *Uhaaŋ wi nul adiimanaa-nun kɛ alun kawul nja ubida wi mnɕo.

⁶ Hɛnkun keeri nɔi nɕɛn maakan na nnuur. Nme kɛ nwole du kaloona kanwoon uleef wi nja, nlow Ajugun.

⁷ Na manjoonan, nɔpoŋna pfiyaar, nɛnkpoŋna kɛŋ.

⁸ Nɕɛn maakan ahokan pduk uleef wi, kaya kawo na Ajugun.

⁹ Hɛnk, nbi ɕu ɕu nŋal ɕi plila nwole ɕi uleef mɛntɕ kɛme woli nɕɛn ɕi wa.

¹⁰ Nja bti nwo i kanaɕ ɕi kadun ki *Krittɔ, awayɛŋ nja wal mɛntɕ, andoli aluka uko wi alempun na uleeful wi awoon ɕi mboŋ.

Plemp baɕaaŋ baɕiinkaraan na Naŋibaɔi

¹¹ Nme uko unwoon pdo kaɕi Ajugun aŋɛ do na pdo baɕaaŋ bandukiin bado kaɕi a. Naŋibaɔi ame'un bnuura, kɛ nhaɕ aji an name'un bnuura.

¹² Nɛnkak aɔal kado nayikrɛnun, nɔal kaɕenan uko wi naknahni ɕi un, nahilna naka uko uteem banwoon baanknahna uko unwoon ɕi nɔhaaŋ ni baɕaaŋ aŋɛ nahna iko inkwinaniin du bdiŋ.

¹³ Na manjoonan, woli nwaan nŋal, uwo wo pa Naŋibaɔi ; kɛ woli nwo na nŋal uwo wo pa an.

¹⁴ Unɔal wi *Krittɔ aɔaluŋ un ukɕonun un. Nyikrɛn bnuura kɛ nnaan aloolan akɛɕaruŋ baɕaaŋ bti, baɕaaŋ bti badobi keɕ keɕ keeri.

* 4:13 kampiitaniin ɕi ulibra ujon wi bagrek. Kaɕaam 116.10.

15 Akeţar bańaaŋ bti, nja ŋnkaaŋ ubida ŋwutna kaka wa pa ŋleef ŋi nja ʒań, ŋka wa pa ankeţuŋ akuţ anaţa ʒi pkeţ pa baka.

16 Hėnkuŋ keeri, ŋėnkak aji ŋten ŋaaŋ jibi bańaaŋ bajėn bajaan batena. Hėnk, woli ŋdoo ten ʒfa *Krittu na keş ki bańaaŋ bajėn, hėnkuŋ ŋėnkak atena haŋ.

17 Woli ŋaaŋ awo ʒi ploolan na Krittu, aji bi kak kak ŋaaŋ nahalu : iko yi ubida ujon ibaa, kė ihalu ibii.

18 Kė uko mėnt bti uşė woona du Naşibaţi anţėpnuŋ ʒi Krittu adolun kė ŋtiinkar na a akuţ awulun ulemp wi pdo bańaaŋ batiinkar na a.

19 Naşibaţi abiin awo ʒi Krittu ado bańaaŋ kė batiinkar na ul Naşibaţi, aanţo aten buţaan bi badolun aşė ʒu'un pţup uţup wi btiinkar mėnt.

20 Krittu ayilun yil keeri pţupara, kė uwo wo keeri ji Naşibaţi ʒi uleeful aji ţėpna ʒi un kaţiini na an. ʒi katim ki Krittu ŋjakan nawuta adolan naţiinkar na a.

21 Krittu aambaan kadola pekadu, kė Naşibaţi adola kė akoba pa pekadu di nja, ŋhilna ŋkak baţool ʒi keş ki Naşibaţi wi ŋwoon ʒi ploolan na Krittu.

6

1 Hėnk, un ŋnklempuŋ na Naşibaţi ŋkooţan kooţ, nawutan kanohnaana bnuura bi nayeenkuŋ du a.

2 Aţiini aji :

« *Wi unuur ubanuŋ, dtiink pńehan pi nu ; ʒi unuur wi mbuur, dbi abuuranu.* »*

Hėnkuŋ unuur ubani, unuur wi mbuur uban hėnkuŋ.

3 Nėnŋal kado uko ulon unkdolun ŋaaŋ alon ańiib, ulemp wi nun uwutna katoka.

4 Nbaa ţėp ţėp adiiman ʒi iko bti kė ŋwo balempar Naşibaţi na manjoonan. Nji ŋtam kamiir ʒi mnhaj, unoor na phaajala.

5 Bakobun awat ukalabuş, ado bańaaŋ kė banaţari'un, aţu'un ŋlemp ŋtam, aneenanun bnoy aţanun pde.

6 Kė ŋşė diiman kė ŋwo balempar Naşibaţi ʒi pwo na uşal ujint, ʒi pme, ʒi kamiir, ʒi pjoob bkow, ʒi pwo na *Uhaaş wi Naşibaţi, ʒi pŋal na uŋal unjoonanun.

7 Nji ŋdiiman kė ŋji ŋlempara ʒi pţup manjoonan, kė mnhina mi nul manji manţėnkun. Inaanan yi nun iyeŋanaan ŋleefun na igutni iwoon pdo kado uko unwoon utool ʒi keş ki Naşibaţi.

8 Badėmanun, akak apoţėţanun ; akarun akuţ abeebun ; baţu'un baţilan te ŋwo bańaaŋ bankŋţupuŋ manjoonan ;

9 baţu'un bayaanţ te ŋmeeţana bnuura ; aţu'un banńoganun pkeţ te ŋwo bajeb ; bakobun aşė wo baanfiŋun ;

10 ŋji ŋwo ji ŋjooţani kaşė wo ʒi mnlilan ; ŋwo bawaan aşė do bańaaŋ baţum kė bawo bayok ; ŋwo ji bańaaŋ banwoon baanka ni uko ulon, aşė ka iko bti.

11 An bayiţun biki Korint, ŋţiini na an na uhaaş ujint, aţu'an ʒi ŋhaaş ŋi nun.

12 Ndiimanan kaara kė an naşaan adėt dinan.

13 Kė ŋşė ʒiini na an ji babak naan : an kak naţu'un ʒi ŋhaaş ŋi nan.

Pdat uko unnuurnaaniin

14 Nawutan kawo ʒi kahoţ kaloolan na banwoon baanfiyaar *Krittu. Hum di di uko unwoon utool uhiniin kanaakiir na unwoon uunwo ʒi bgah? Hum di di bjeehi bahilun kanaakiir na bdėm?

15 Hum di di Krittu ahilun kaţiinkar na *Fatana? We wi anfiyaarulun ahilun kaţok na anwoon aanfiyaara?

16 Hum di di *Katoh ki Naşibaţi kahilun kawo na ŋnton? Na manjoonan nja ŋwo dko dyimanaan di *Uhaaş wi Naşibaţi anwoon najeb ufėţun. Hėnk di di Naşibaţi aţiiniin ʒi *Ulibra wi nul aji :

« *Dluŋ kafėţ ʒi ptoof pi baka kapoş na baka ; dwo Naşibaţi i baka, başė bawo pntaali pi naan.* »*

17 Ukaan kė Ajugun akak aţiini aji :

« *Napėnan ʒi ptoof pi bańaaŋ mėnt, nalowan baka.*

Nawutan nin kaban uko unţopun, ŋji ŋşė nyeenkan du katoh naan. »*

18 *Ajugun anhiniin iko bti akak aţiini aji :

« *Dwo ji aşinan,*

an naşė nawo ji babak naan, biint na baat. »*

* 6:2 Itayi 49.8. * 6:16 Bgah 26.12; Etekiyel 37.27. * 6:17 Itayi 52.11; Etekiyel 20.34,41. * 6:18 Natenan ʒi 2 Famiyel 7.14.

7

¹ An biki njalun maakan, wi Naşibaţi ahoŋun nja iko mēnt, nabiin keeri nḡēnan iko iṡop bti inwoon ṡi nleef ni nja na nḡaaş ni nja, nḡdoonaan nwo bañaan bajinṡ ṡi kēş ki Naşibaţi, nḡbot nḡdo kaṡi'a.

Mnlilan mi Pawulu

² Nawo kadiimanun kaara di nan. Nḡendo nin ḡnaan alon buṡaan, nḡenlempaşaana uḡēnk wi nin ḡnaan.

³ Mēntup ṡup kajina naduknaanaa, ddo bi ṡupan aḡi nṡu'an ṡi nḡaaş ni nun ṡi ubida na ṡi pkeṡ.

⁴ Dhaṡ maakan ṡi an, alilan maakan ṡi uko wi nan. ṡi unoor wi nun bti dḡi kaṡum na mntēḡ kabot kalilan maakan.

⁵ Na manjoonan, wi nḡbanun du Matedoniya, nḡendoo ṡēp anoorfēn noorfēn nin, awo ṡi unoor uweek : ugut du bḡig, palēnk moḡ meeṡ.

⁶ Kē Naşibaţi anjaan atēḡṡēn biki bapoṡēnun aṡē tēḡṡēnun na ubi wi *Tit.

⁷ Mēnt pbi pi nul ṡaḡ paṡijun uko mēnt, aṡupun jibi an ṡi nleefan natēḡṡēnulun. Aṡupun kak aḡi naḡal maakan kawinēn, aṡup jibi najooṡani na jibi najaan nayeenkaraan. Uko mēnt ukaan kē mnlilan mi naan mandēm apel.

⁸ Ukaan kē ṡi kakaarta ki mpiṡṡanaḡ, woli ddo ṡupan uko umbiḡ adolan kē najooṡani, mēndug umeli. Na manjoonan dbi dug umeli du kateeku wi nwinun kē uko mēnt udolan kē najooṡan nḡwal nḡloḡ,

⁹ kē nṡē lilan hēnkun, mēnt ṡi uko wi najooṡanun wa : dlilan ṡi uko wi pjoṡan mēnt padolanaḡ kē naṡēlēş mnwo mi nan. Pjoṡan mēnt pawo jibi Naşibaţi aḡalun pawo, nḡendolan keeri nin uko ulon uwuṡaan.

¹⁰ Na manjoonan, pjoṡan pi Naşibaţi ajaan aṡu ḡnaan paḡi pdola aṡēlēş mnwo mi nul, kadola abuur, aanḡi dug umeli. Kē pjoṡan pi uşal wi iko yi umundu paşē ḡi paṡij pkeṡ.

¹¹ Natenan keeri uko wi pjoṡan pi Naşibaţi aṡu'anaḡ padolon ṡi an : natenan jibi najaan natar kanaṡ kaliinṡ, jibi nañehanaḡ aḡi Naşibaţi amiiran, jibi nakowiḡ, jibi nakṡiḡ Naşibaţi, jibi nanuhnun na manjoonan, jibi naṡuun nḡaaş,

jibi najaan naḡal pweṡan andolon buṡaan. Nadiiman ṡi iko bti kē najinṡ ṡi uko mēnt.

¹² Woli dpiṡtan, mēnt anjubaun akaan, kē mēnt i bajubanaḡ akaan: dḡal nḡal nadiiman ṡi kadun ki Naşibaţi jibi nanaṡi aliinṡ ṡi uko wi nun.

¹³ Uko mēntan utēḡṡēnun un.

Nkak alilan maakan ṡi uko wi Tit alilandēranaḡ ; an bti najooṡēna uhaaş.

¹⁴ Mēnkowa wi nḡi ndiimanun ṡi kadunul kē dlilan ṡi uko wi nan ; kē jibi nḡjonun kaṡupan manjoonan, uko wi nḡlilandērun ṡi kadun ki nul uwo uko unjoonanaḡ.

¹⁵ Kē hēnk, unḡal wi aḡalanaḡ uḡi udēma dēm pya woli aleş jibi an bti najaan natar ṡi pdo uko wi aṡu'anaḡ pdo na jibi nayeenkulun akuṡ atiinka bnuura.

¹⁶ Dlilan ṡi uko wi nhilun kahaṡ ṡi an ṡi iko bti.

8

Pṡen na uhaaş uḡinṡ

¹ An bayiṡun ṡi *Krittu, dḡal name jibi Naşibaţi awuli pntuk pi banḡiyaaruḡ panwoḡ Matedoniya bnuura bi nul.

² Bahaj maakan, kē mnlilan mi baka manşē dēm maakan kē badoo ṡen na uhaaş uḡinṡ, wi badooḡ awo bawaan.

³ Dwo namaar, baṡen jibi bahinanaḡ adoo ṡēp wi bahinanaḡ kē nin alon aanṡu ṡu baka pdo haḡ.

⁴ Bakooṡun maakan aḡi nḡdinan baka baṡēnk bañaan biki Naşibaţi banwoḡ du Yeruṡalem.

⁵ Uko wi bawulun udoo ṡēp uko wi nḡhaṡun: badun awul Ajugun nḡaaş ni baka akuṡ awulun nḡa, ado wal mēnt uko wi Naşibaţi aḡalun.

⁶ Uko mēnt ukaan kē nḡkooṡ Tit abi du an abaañēş ulemp wi pṡonkrēn itaka yi bajunt jibi abiḡ ajun wa.

⁷ Nawo na iko bti atuman inwoon: pḡiyaar, uṡup unuura, pme, na pnaṡ kaliinṡ maakan ṡi iko aṡu na unḡal wi naḡalun un. Ukaan kē nḡal naṡu uşal bnuura ṡi ulemp wi pṡēnk biki Yeruṡalem.

⁸ Mēnḡi nawo i kado uko mēnt. Dṡupan jibi bukundi banaṡun aliinṡ, nahilna nadiiman kē unḡal wi nan ujoonani.

⁹ Name jibi Ajugun Yetu *Krittu adolanaḡ bnuura : ul ambiḡ awo nayok, an nakaan

kë adinan akak nawaan, kahilna kadolan nayokna bwaan bi nul.

¹⁰ Hënk, dɔpan uko wi nşalun ɔi uko mënɔ: an, nanwoon bane bateek banjuntuŋ akuɔ aŋal ŋal bajunt mënɔ, unuura nataman ɔi uko mënɔ.

¹¹ Hënkun, jibi nabiin aɔu uşal ɔi pjun uko mënɔ, nabaanşan ulemp mënɔ keeri jibi nahinani.

¹² Woli ŋaan aŋen na uhaaş ujint, Naşibaɔi aji yeenk uko wi ŋaan mënɔ aŋenuŋ, kaşë katen ɔi uko wi akaan, kawo aanji ten ɔi wi awaanun.

¹³ Uunwo wo pa pɔu'an ɔi bwaan kabomanaan bukundi, uwo wo pa pdo baŋaan bti baliŋan liŋan.

¹⁴ ɔi wal wi ŋwoon wi, nawo bayok ahinan keeri kaŋenk banwoon ɔi kanuma. Hënk, woli nalun awo ɔi kanuma unuur ulon, uko wi bapelandënuŋ uhil kaŋenkan, naşë liŋ wal mënɔ.

¹⁵ Hënk di di upiitaniiŋ ɔi *Ulibra wi Naşibaɔi aji : « Anjejëntun atuman aanji pelan, kë anjejëntun ntiinku aji kęşan*. »

Baŋaan biki Pawulu ayilun du Korint

¹⁶ Nawulan ŋdëman Naşibaɔi anɔun ɔi uhaaş wi Tit pnaɔ kaliint ɔi plempanan ji un.

¹⁷ Adinan pdo uko wi ŋɔu'ulun pdo, ul ɔi uleeful adinanun ataran taran aji aya du an.

¹⁸ Ndo ayiɔ nja ɔi *Krittu kë agakandër na a. Ayiɔun mënɔ aji lempar *Uɔup Ulil Unuura bnuura, ukaan kë knɔk bti ki banfiyaaruŋ bti kaddëmana.

¹⁹ Banfiyaaruŋ bakaan adata agakandër na un nya ŋfaaş uko wi naŋenuŋ. Ndo ulemp unuura mënɔ Ajugun ahilna adëmana kabot kadiiman jibi ŋɔun kabaɔ ɔi pdo wa.

²⁰ Nënŋal baŋaan baɔiini buŋaan ɔi uko wi pjaŋan itaka itum injuntuŋ.

²¹ Nla pdo uko unnuuriiŋ, mënɔ ɔi kęş ki Ajugun ɔaŋ, ŋŋal kak pdo uko unnuuriiŋ ɔi kęş ki baŋaan bajën.

²² Nyil na baka ayiɔ nja ɔi Krittu i ŋjonun nten ɔi iko itum, kë abot adiiman byaaş bi kak jibi anaɔun aliint. Hënkun, ahaŋan bnuura ukaan keeri kë aŋal maakan kado kalemparan

²³ Kë ɔi uko wi *Tit, dnal kajakan kaji ajaan awo na nji kabot kalemp na nji ɔi

uko wi nan. Kë bayiɔ nja ɔi Krittu banagakandëruŋ na a bandukiin, knɔk ki banfiyaaruŋ kayilun baka, baji balemp Krittu kadëmanaana.

²⁴ Nadiimaan baka keeri kë naŋal baka na manjoonan, banfiyaaruŋ bti bahilna bame kë ŋfaŋ wi ŋlilandëranan.

9

Bajunt pa banfiyaaruŋ biki Yerutalem

¹ Hënkun, mënkak anuma ppiitan uko ulon ɔi bajunt bi najuntuŋ kaŋenkna baŋaan biki Naşibaɔi banwoon du Yerutalem.

² Na manjoonan, dwiŋ jibi naɔun ŋşal ɔi bajunt mënɔ, kë nji kanahna uko mënɔ ɔi kadun ki biki Matedoniya kaji na baka kë an biki Akayi nado bi dinan dinan bane. Uhaaş wi naɔun utëŋtënuŋ batum ɔi baka.

³ Kë nşë yil bayiɔ nja ɔi *Krittu mënɔ, nahilna nabomandër bnuura jibi njakuŋ. Hënk, mnlilan mi ŋlilandëranan manwutna kawaan udooni ɔi uko mënɔ.

⁴ Mënŋal woli biki Matedoniya bagakandër na nji abi, baŋenk kë naambomandëri. Uwole haŋ uwo mnkow mankwoon kak mi nan.

⁵ Dşal keeri kë dwo kakoot bayiɔun ɔi Krittu mënɔ bajotun kadun du an babi bajaŋan uŋen wi nahonun. Hënk, woli ŋbani, ŋŋenk kë nabomandëri, uŋen mënɔ uşë uwinana ji uŋen unwoonun du uhaaş meet, uunkwo uŋen wi mpit.

⁶ Dŋal naleş uko wi : ŋaan antepiin untiinku aji kit untiinku, kë antepiin utum aji kit utum.

⁷ ŋaan andoli ajaan aŋen jibi uhaaşul uwululun kawut kajooŋan këme kaşal kë baɔu'a ɔu pdo wa ; Naşibaɔi aji ŋal ŋaan anjaan aŋen na uhaaş ujint.

⁸ Kë aşë wo na mnhina mi pwulan iko itum inuura indoli, nahilna naka iko bti nakęşan nadoo naduka na uko udo kaŋenkna baŋaan.

⁹ Hënk di di upiitaniiŋ ɔi Ulibra wi Naşibaɔi aji : « ŋaan natoal aji ŋen bawaan iko utum ; awo natoal te mnɔ*. »

¹⁰ Naşibaɔi anjaan awul najaar btepi kabot kawul baŋaan ŋdeey ŋi bajaan badeena, alun kawulan iko itum keeri,

katëmplën ya, nahilna nawo batool ti kës ki nul wi nakdoon kaţen.

¹¹ Hënk, nawo bayok ti iko bti, kahilna kado kaţenk bañaan batum başë babeeb Naşibaţi ti uko wi nawulun un aji ņwul baka.

¹² Ulemp wi nakdolun hënk uunji ulin ti pwul biki Naşibaţi uko wi bawaanun, uji udo kak bañaan batum babeeb Naşibaţi.

¹³ Bañaan batum bawin ti ulemp wi nakdolun wun kē nafiyaar abot atiink *Uţup Ulil Unuura wi *Krittu aji naţenk baka bnuura kakut kaţenk bañaan bti, wal mēnt badēman Naşibaţi.

¹⁴ Bnuura bweek bi Naşibaţi awulanan akēşan bado balun bado kañehandēran babot banalan.

¹⁵ Nawulan ņbeeb Naşibaţi bnuura pa uţen uţep uţup wi aţenuņ.

10

Pawulu ateem bankţupun buţaan ti ulemp wi nul

¹⁻² Nji Pawulu i bajakun aji dji kawo nabooy woli dwo ti kadunan kaşë kaţiini na mntēņ woli dlowan apiitan, dkooţan ti katim ki *Krittu anjoobun bkow abot awo bnuura : nawutan kadolēn ndo mņoonk na mntēņ wal wi nji kalun kakak du an jibi ņşalun pdo ba na bañaan balon banşalun aji nji ņţaş iko yi ņleef ņi nja ņaņalun, ijaan iţonun.

³ Na manjoonan ņwo bañaan bajēn aşē wo ņēnji ņgutan ji bañaan bajēn.

⁴ Injaanan yi ņjaan ņgutanaan iinwo yi bañaan bajēn ; ņgutan na mnhina manwoonun du Naşibaţi, manhiniin pwat ņniw ņankēmun. Nji ņtok ņşal ņanjaan ņaneeman ņaan,

⁵ uko undoli unnaţiin aji uneenan pme Naşibaţi, ņji ņmob ņşal bti kado ņa ņado kaţaş Krittu.

⁶ Ti wal wi nakbiin kaţaş Krittu na ņhaaşan bti, ņbi kanaţ naţ kaliint pa pkob ņaan anwoon aanji ţaş.

⁷ Nahaabēşan kēs naten iko bnuura! Woli ņaan afiyaar na manjoonan kē awo i *Krittu, ameen kē un kak ņwo biki Krittu ji ul.

✧ 10:17 Yeremiya 9.22; 1 Korint 1.31.

⁸ Ajugun awulun un mnhina manwoon mi pdolan naya kadun awo maanwo mi pdolan natoka. Dnahna mnhina mēnt, mēnkowara ma.

⁹ Mēnjal kawo wo ji dbēgan ti ikaarta yi mpiitanan.

¹⁰ Bañaan balon baji baţup kaji uko wi nji Pawulu ņjaan kaţup ti ikaarta yi ņjaan kapiit ujoot akut atam ptaş, ņşale wo ti kadun ki bañaan dji kawo ņaan nañaat nawaan uforta anwoon aando hil bţup.

¹¹ ņaan anşalun han ameen kē uko wi ņwoon wi ņlowanan apiitan ikaarta, wi wi ņklun kawo ti udo wi nun wal wi ņklun kawo ti ptoofan.

¹² Na manjoonan, ņēnkun kañoom plinir na ptenar na banşalun aji bawo bañaan baweeb. Bawaan ņşal wi baktenuņ ņleef ņi baka na kaniibi kanwoon ki baka.

¹³ Kē un ņşē wo ņēnkompna uko wi Naşibaţi awoon aanţu'un pdo, ņlin ti uko wi aţu'un un pdo, unţuun kē ņbi aban te du an.

¹⁴ Woli ņēmbi lah adoo ban du an, ņēnkka na phomp ti uko wi nan. Kē ņşē wo bateek bambiin du an aţijan *Uţup Ulil Unuura wi *Krittu.

¹⁵ Hënk, woli ņhomp ti uko wi nan, ņēnkomp kaji ņdo ulemp wi balon badolun ; ņbaa ţep ţep ahaţ kē pfiyaar pi nan pado kadēm dēm pya ņşē ņhil pdo ulemp unkdooņ kayaha ya kadun ti ptoofan, kaşē kaliņaara ti uko wi Naşibaţi aţu'un un pdo.

¹⁶ Wal mēnt, ņhinan kaţup Uţup Ulil Unuura du ņtaak ņanwoon du kafet ki wi nan, kē di pya du dko di bañaan balon badoon abi lemp kawutna kahompna ulemp wi badolun.

¹⁷ Kē uşē piitana ti *Ulibra wi Naşibaţi aji : « Woli ņaan alon aņal kahomp, adoon kahompna iko yi Ajugun adolun »✧

¹⁸ Na manjoonan, mēnt ņaan ankdemanın uleeful ajaan awinana bnuura ti kadun ki Ajugun ; anjaan awinana bnuura awoon i Ajugun ti uleeful adēmanun.

11

Pawulu na banjakun aji bawo banjaan

¹ Ni nji ņņali nawutēn ndo ņyila ntiinku! Aa, namiiraan!

² Dkujan bkujar banwoonun du Naşibaŋi : djokaran ŋiint alookan pa bniim, kadolna an nanaŋ ŋi kadun ki *Krittu ji ŋaaŋ najint anwoon aando bi me ŋiint.

³ Dŋi mntit mi nan mantoka, maneenanan pŋaŋ Krittu na ŋhaaŋan bti jibi upula uguurun Ewa na mntit mi wa.

⁴ Na manjoonan woli alon abi aŋupan uko wi Yetu alon ampaŋun na i ŋŋupanaŋ, naji nadi wa. Woli alon aŋiiniyaan uhaaŋ ulon umpati na wi nayeenuŋ naji nadi uko menŋ. Woli alon abi aŋup *Uŋup Ulil Unuura umpati na wi ŋŋupanaŋ, naji nabi dinan.

⁵ Kē nŋe fiyaar kē mēmpoŋet nin apel banjakun haŋ aji bawo *banjaŋan baweek maakan.

⁶ Ulome mēnhil bŋup bnuura, aŋe me uko wi nji kaŋiiniyaanun: ŋdiimanan uko menŋ bnuura ŋi iko bti yi ŋkdolun.

⁷ Wi ŋŋupanaŋ *Uŋup Ulil Unuura mēnhepar nin baluk, awalan bkow naan nahilna nadeeŋana. Ddo wal menŋ pekadu i?

⁸ Uwo wo ji dyeenk bka bi knŋuk kloŋ ki banfiyaarun, kē bawo baluk bi naan, ahilna alemparan.

⁹ Kē wi nwoon du an, awo ŋi kanuma, mēnwo ŋi iŋen yi nin ŋaaŋ, ŋiki bayiŋun ŋi *Krittu banwoonun Maŋedoniya bawulēn uko wi nnumiŋ bti. Aa, ddoonaan awo mēnwo ŋi iŋen yi nan, akak alun kadoon-aanaara kado haŋ.

¹⁰ Dmehna ŋi manjoonan mi Krittu manwoon ŋi nji kē mēnkdanin nin alon du ŋŋaak ŋi Akayi bti aneenanaan pdo haŋ. Pdo haŋ pawoon mnlilan mi naan.

¹¹ We ukaan kē nji kado haŋ ba? Naŋal kē mēnŋalan ŋal i? Naşibaŋi ame kē dŋalan.

¹² Kē uko wi ndolun, dkak alun kado wa, kawutna kaŋen bankhompun aji baliŋ liŋ na un uko uŋup.

¹³ Baŋaaŋ mēnŋan baanwo nin *banjaŋan na manjoonan, bawo balemp baguuru, banjaan badaar kaji bawo banjaŋan biki *Krittu.

¹⁴ Kē uko waŋ uŋe wo uunŋoŋarēni : *Tatana ŋi uleeful aji adaar kaji awo uwanjut wi bjeehi.

¹⁵ Uunŋoŋarēn keeri baŋaŋarul badaar kaji bawo balempar bgah. Kē baŋe luŋ

kayeenk baluk bi ulemp wi baka.

Mnhaj mi Pawulu ŋi pwo nanjaŋan

¹⁶ Dkak aŋupan : nin ŋaaŋ awutan kadolēn ji nayila, kē nŋe ŋal nadinanaan ndo ŋyila nhilna nhomp ntiinku.

¹⁷ Uko wi nji kabiŋ pŋup mēnkŋup ŋup wa jibi Ajugun aŋalun, dŋup wa na ŋyila wi ukakun wi pdo kahomp.

¹⁸ Wi baŋum bakhompun ji baŋaaŋ bajēn, nji kak ddo kahomp.

¹⁹ An nanjakun aji naka uŋal, naji natar ŋi pmiir baŋaaŋ banwoon bayila!

²⁰ Naji nadinan badolan bajuuk ŋi ulemp, kadeenkna an, kateh bka bi nan bti, kabeehan, kadoo koban ŋi kaara!

²¹ Dkowa pŋup uko wi : ŋbiiŋnaa maakan, wi ŋwoon ŋēndo haŋ.

Kakŋa, dko di balon baŋoomun kahomp – dŋiini ji nayila – nji kak dŋoom kahomp da.

²² Jēm bawo bahebērē i? Nji kak. Jēm bawo biki *Itrayel i? Nji kak. Jēm bawo biki pntaali pi *Abraham i? Nji kak.

²³ Jēm bawo balempar *Krittu i? Dŋup ji nayila, nji dwo nalempar Krittu apel baka : ŋi ulemp utam, ŋi pya ukalabuŋ, ŋi kakob, ŋi pwo ŋi mntum mi pkeŋ ŋyaaŋ ŋŋum.

²⁴ ŋyaaŋ kaŋeen bayuday bakobēn kakob kandēmnuŋ, bafudēn itintēl ŋyaaŋ iŋeen ŋwajanŋ na kaŋeen kalon

²⁵ baromeŋ bakobēn na panduk ŋyaaŋ ŋwajanŋ, byaaŋ bloŋ kē batapēn mnlak, kē njiir ŋyaaŋ ŋwajanŋ na ulanŋu, byaaŋ bloŋ dduka utejan na unuur upēb du meel.

²⁶ Dyaanŋ maakan apoŋ poŋ ŋyaaŋ ŋŋum, amuur idēk, ayit na balat, ayit na bayiŋ naan bayuday banŋalun pdolēn buŋaan, ayit na banwoon baanwo bayuday, ayit na iko iyibanaan du ŋbeeka, du *pndiiŋ, du bdēk, ayit na banjaan badaar kaji bawo bayiŋ naan ŋi Krittu.

²⁷ Ddo ŋlemp ŋtam, awo ŋi unoor, awaan bŋoy ŋyaaŋ ŋŋum, ubon kē ude'ēn, udaan uŋjēn, aŋo ŋnuur ŋŋum awo mēndee, ujonŋ kē uneejēn kē nwo byiŋu.

²⁸ Uko wi nwoon mēndo bi ŋiiniyaan uwo kē dji kabi ŋu uŋal ŋnuur bti ŋi knŋuk ki banfiyaarun bti.

²⁹ Woli ŋaaŋ abiiŋnaa, nji kak dji kabiiŋna ; woli ŋaaŋ apēn ŋi bgah, dji kajooŋan maakan.

30 Woli dwo i phomp keeri, kado kahompna pbiışna pi naan.

31 Naşıbați, Aşin Yetu Ajugun i bajaan badëman te mnto ame kë mënčilani.

32 Wi mbiin awo du ubeeka wi Damat, namali i Aretat naşih ado kë bakyer ubeeka kamobnën,

33 kë başë tu'ën ti pkaar pweek✠, aţëpanaan ti bhër bloņ banwoon ti uniw, adolën kë nwala uniw unfooyun ubeeka✠.

12

Uko wi Naşıbați adiimanun Pawulu

1 Dwo kado kahomp i? Na manjoonan pawaan udooni. Kë nşë bubara kaţiiniyaan iko yi Ajugun adiimanaanun na iko yi adolunun kë mme.

2 Dme űaaņ aloņ i *Krittu, udo hënkuņ nşubal iñeen na űbaakër, adeeņana te du bați. Mëmme me adeeņana deeņana na manjoonan këme akaka mnwin, Naşıbați tañ ameeņ. űaaņ mënţ adeeņana te du bați duuţ.

3-4 Aa, dme kë űaaņ mënţ adeeņana du bați. Mëmme me adeeņana deeņana na manjoonan këme akaka mnwin, Naşıbați tañ ameeņ. Kë atiink nşup űi nin aloņ awoon aanihil pşup, kë Naşıbați aanak adinan nin űaaņ aloņ akakalëş űa.

5 Dhinan kahomp ti uko wi űaaņ atënt un, aşë wo mënihil kahomp ti uko wi naan, uko wi nhilun pdo tañ uwo pdo kahompna iko inkdiimanun pbiışna pi naan.

6 Woli dņal lah phomp, mënkwō űaaņ nawaan uşal, kaşup şup manjoonan. Kë nşë pok phomp kați űaaņ aloņ aţu'ën du dko dampelun uko wi awinun ti űi këme wi atiinknuņ kë nşupi.

7 Naşıbați adiimanaan iko inşëpun uşup. Kë aşë tu'ën uko uloņ ti uleef unknoranaanun, uwanjuţ uloņ wi *Fatana unkkobnuņ, nwutna kado kadeeņ iganan.

8 Dñehan Ajugun űyaaş űwajanţ ajaka alowanaan wa,

9 kë aji na űi : « Bnuura bi njaan kawulu baji bakëş ; mnhina mi naan manji manwinana wal wi ibiışniin. Ukaan kë űi kaşëp şëp kahompna pbiışna pi naan, mnhina mi *Krittu manhilna manwo ti űi űnuur bti. »

10 Uko wan ukaan kë űi kalilan wal wi ptaş Krittu pajaan pado mbiışna, kë bakkarën, kë nwo ti unoor, ti mnhaj, ahaajala. Na manjoonan, wal wi mbiışniin wi wi njaan kawo na mnhina.

Phaajala pi Pawulu ti uko wi bañaan biki Korint

11 Dşini űi űaaņ awoon nayila, kë an nakaan. An nadoon awo lah kaşup űaaņ i nwoon şiki mëmpoşët nin apel biki najakuņ aji bawo banjañan baweeke, te mëndo wo wo nin uko uloņ.

12 Wi mbiin awo ti pşoofan, ddiiman na kamiir kaweeke kë dwo *nanjañan na manjoonan ti iko yi njaan kado, ti mlagre na iko iñonarënaan.

13 We wi ndolun du banfiyaarun bandukiin kë mëndo wa du an? Uko uloolan wi nwoon mëndoo, uwo kë mëndinan awo ti iñen yi nan! Namiiraan uko mënţ.

14 Kë nşaaņ abomandër pbi du an uyaaş uwajanţen aşë wo mënkdinan nin kawo ti iñen yi nan. űhaaş űi nan űi űi űi numiin, mënţ itaka yi nan ya. Mënţ bapoş bajaan bawo i kala itaka kahankar bajug baka, bajug baka bakaan na pla itaka kahankar bapoş.

15 Kë űi nşë lun kalilan ti pwul bka bi naan bti kadoo kawul uleef naan nabuurna. Woli dņalan haņ, hum di di nahilun kapokën ba?

16 Name bnuura kë mënwo pkuņ pa an. Kë baloņ başë lun kaşini kaji dtit maakan, aguuran.

17 Dbi şëpna ti aloņ ti biki nyilun du an aguuran i?

18 Dkooş *Tit abi du an, ado kë agakandër na ayiţ nja ti *Krittu i nameeņ. Tit abi guuraaran i? Nin! űi na a, űwo na uşal uloolan ado uko unwoon uloolan.

19 Om naşal undiimaan aji űwo wo ti pyeņan űleefun ti kadunan undiimaan i? űi kadun ki Naşıbați ki ki űkşiniin, jibi *Krittu aņaluņ. An biki nņaluņ maakan űdo uko mënţ bti nahilna naya kadun.

20 Uko wi űi kaşin uwoon pbi kaşënk naanwo jibi nņaluņ. Uko wi űi kaşin uwoon woli dbi aban du an, kaşënkawo jibi nwoon mëņali nabot naşënkën nwo jibi

nawoon naanɗali. Mënɗal pɗom, bkujar, udeeb, na kantenaruɗ, na bkarad na bku-utar, na phomp na parëfa iwo ɗi ptoofan.

²¹ Dɗi woli dlunɗ abi du an, Naşibaɗi i naan adolën kakowari'an, nɗëga ɗi uko wi batum bahumuɗ ɗi pekadu ji ɗfa awo baampën ɗi iko iɗop, ɗi pɗuban pi piintɗ na iko ilon iwuɗaan.

13

Pɗan pbaañsaani

¹ Uyaaş uwajaɗɗën wii wi, wi nji kalun kabi du an. *Ulibra wi Naşibaɗi uji : « Uhok undoli bawo kawayëş wa ɗi kadun ki bamaar batëb këme bampelun batëb✧. »

² Ddo bi ɗupan uyaaş utëbanɗën wi mbiin du an, kë hënkunɗ wi nwoon mëndo wo na an, dkak aɗup bambiin awo ɗi pekadu na bandukiin bti : woli dlunɗ abi pwinan, mënkali nin ñaanɗ.

³ Naɗal kame me *Krittu aji ɗëpna ɗi mntum naan kaɗiini i? Name. Aambiişna ɗi kadunan, aşë ji diiman mnhina mi nul ɗi ptoof pi nan.

⁴ Na manjoonan, wi abiiɗ apanana ɗi kruk, abiişnaa ; kë mnhina mi Naşibaɗi manşë wula hënkunɗ ubida. Un kak, ɗbiişna na a, aşë lun kaka ubida na a ɗi mnhina mi Naşibaɗi akwulun un ɗhilna ɗdolan naya kadun.

⁵ Natenan ɗleefan nameena me nafiyaar *Krittu, naşalaan bnuura iko yi nakdolun. Naanyikrën kë Yetu Krittu awo ɗi an i? Këme nawin kë naanfiyaari?

⁶ Kë nşë haɗ aji nayikrën kë ɗdiiman kë ɗfiyaari.

⁷ Nwo ɗi pñehan Naşibaɗi nawut kado nin uko ulon uwuɗaan. Nënɗal kadiiman kë ulemp wi nun ɗi ptoofan uwo unuura. Nin! Uko wi ɗɗaluɗ uwo nado bnuura, woli naando fiyaar kë ulemp wi nun uunnuura.

⁸ Nñhinan kalaɗ manjoonan, uko wi ɗhiniin pdo ɗañ uwo pɗaş ma.

⁹ Woli pbişna pi nun pakaan kë naka mnhina, ɗji ɗlilan ɗi uko mëntɗ. Uko wi ɗjaan ɗñehan Naşibaɗi uwo nawo bañaan banjintun ɗi këş ki nul.

¹⁰ Uko unkaan kë mpiitan iko yi mpiitananɗ bti wi nlowananɗ wii wi : dɗal woli dlunɗ abi du an kawut kajooɗ na an ɗi mnhina mi Ajugun awulunɗ manwoonɗ mi pdolan naya kadun awo maanwo mi pdo katokna.

¹¹ An bayiɗ naan, hënkunɗ nawoon ɗi mnlilan! Nadoon kala pwo bañaanɗ bajintɗ ɗi këş ki Naşibaɗi, naboofaran, natiinkaran, nawoon ɗi mnjeeh, hënk di di Naşibaɗi anjaan awul unal na mnjeeh akwoon na an.

¹² Nawulandën mboş, naboofar bboofar banyimanunɗ. Bañaanɗ biki Naşibaɗi bti banwoonɗ ɗi bawulan mboş.

¹³ Dñehan Ajugun Yetu *Krittu awulan bnuura an bti, Naşibaɗi adiimanan unal wi nul, *Uhaaş wi nul uşë udo nakak baloolan!

✧ 13:1 Pleşan 19.15; Maci 18.16.

Uṭup wi Pawulu apiitun banfiyaarun banfētun du utaak wi Galatiya

Uṭup ujuni

Kakaarta ki kawo ki Pawulu apiitun banfiyaarun biki Galatiya. Abi ya da nyaas ntēb kaṭup baka Uṭup Ulil Unuura kē Bayuday na banwoon baanwo Bayuday baji batiinka kakak kafiyaar Yetu Krittū. Uko wi Pawulu ajukanun baka uwoon kē pfiyaar Yetu pahinan kado Naṣibaṭi aji bawo batool ṭi kadunul. Wi bayaan adoo jon kē Bayuday balon baṣē ya du Galatiya aji bantohi biki banfiyaarun biki Yerutalem badook baka. Batok uko wi Pawulu ajukanun bti aji aanwo nanjañan na manjoonan, kē uko wi akjukanun uunwo manjoonan. Baji na baka kē jibi banwoon baanwo Bayuday bafiyaarun Yetu bawo kado kak uko wi bgah bi Moyit bajakun. Kē uko wi baṭijanun maakan uwo pwala katēmp. Baji pwala katēmp pahinanun kado Naṣibaṭi aji bawo batool ṭi kēṣ ki nul.

Biki Galatiya bakak ado hañ, kē Pawulu amee. Adeebaṭ maakan wal mēnt ṭiki mēnt pṭaṣ bgah bi Moyit pakdoon ñaan awo natool ṭi kēṣ ki Naṣibaṭi. Uko mēnt ukaan kē Pawulu apiit biki Galatiya kadiiman baka kē Naṣibaṭi aanji hañ. Pwala katēmp pi bajakun pawo kē uṣal wi ñaan uwo kawo ujint piṣ. Aṭup baka aji Naṣibaṭi ado Abraham kē awo natool ṭi kadunul ji abi do kawala katēmp. Pfiyaar ṭaṅ pajaan pado ñaan awo natool ṭi kēṣ ki Naṣibaṭi, kē pul pakaan ahil kado ñaan aka ubida unlilun Naṣibaṭi.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pawulu awo nanjañan na manjoonan, uko wi akjukanun kak ujoonani (1.1-10)
2. Naṣibaṭi adaturun Pawulu pa awo nanjañan (1.11-24)
3. We wi Uṭup Ulil Unuura ujakun na manjoonan (2.1-21)
4. Pfiyaar ṭaṅ pahilanun kado ñaan abuur (3.1-4.31)

5. Nawulēn nṅalad, nṅwut Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uṭelēṣ nja ubida (5.1-6.10)
6. Pwul mboṣ pbaañsaani (6.11-18)

Pwul mboṣ

¹ Nji Pawulu *nanjañan i Yetu kapiitanañ. Mēnt bañaan badu'ēnun pa nwo nanjañan. Kē pwo nanjañan pi naan paantēpēn ṭēpēn ṭi ñaan alon. ṭi Yetu Krittū na Naṣibaṭi Aṣin annaṭanulun ṭi pkeṭ i i nwoonun nanjañan.

² Nji na bayitun ṭi Krittū bti banwoon na nji nṅwul banfiyaarun Yetu biki Galatiya bti mboṣ.

³ Dñehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu Krittū Ajugun ayuuj an bnuura na mnjeeh.

⁴ Jibi Naṣibaṭi Aṣin nja aṅalun, Krittū awul ubida wi nul kapēnanaan ipekadu yi nja nṅhilna nṅbuur ṭi umundu wi nṅa wi, untumun mnṅot.

⁵ Naṣibaṭi i i nṅwoon kadēman te mnṅo. Uwo hañ.

Ukaha Uṭup Ulil Unuura uloolan ṭaṅ

⁶ Dñonjar jibi natarun ṭi pkokan Naṣibaṭi kafēṭ. Aṭēpna ṭi bnuura bi Krittū adu an, kē naṣē wo ṭi pṭaṣ uṭup umpaṭi wi bajakanan aji uwo Uṭup Ulil Unuura.

⁷ Na manjoonan, uunka nin Uṭup Ulil Unuura ulon umpaṭi. Kē bañaan balon baṣē wo ṭi atokan nṅal, abot aṅal pṭelēṣ Uṭup Ulil Unuura wi Krittū.

⁸ Kē woli un ṭi nṅleefun lah, kēme uwanjut ulon umpēnnun baṭi, nṅbiin aṭupan uṭup umpaṭi na wi njukanun, Naṣibaṭi kafēpun.

⁹ Nṅbi ṭupan kē nkak akakalēṣ nṅa : woli alon aṭupan uṭup umpaṭun na wi nadoon abi yeenk, Naṣibaṭi kafēpa.

¹⁰ Hēnkun naṣal aji hum ba? Dla la pdēm ṭi bañaan oo kēme ṭi Naṣibaṭi? Dla la pṅalana ṭi bañaan i? Woli dla la lah pṅalana ṭi bañaan te hēnkun, mēnkwo nalempar Krittū.

Krittū aduun Pawulu pa awo nanjañan

¹¹ Dṅal name, an bayit naan, kē Uṭup Ulil Unuura wi nji kaṭupun uumpēna ṭi uṣal wi ñaan.

¹² Nin mēnt ñaan awulun wa kēme ajukanaanun wa, Yetu Krittū ul ṭi uleeful adiimanaanun wa.

¹³ Natiink bti jibi nwoon ṭfa wi nhu-mun mēban bgah bi bayuday. Name jibi ntamanun maakan ṭi phajan banfiyaarun

Yetu, banwoon pntaali pi Naşibaţi. Dla pgar baka.

¹⁴ Dbi pel biki kawuun naan batum ti ptaş bgah bi bayuday, abot amëban udolade wi bateem naan maakan apel baka.

¹⁵⁻¹⁶ Kë Naşibaţi, ti bnuura bi nul, aşë datën apaţëş ji mbi ndo kabuka, adu'ën aji nwo nalemparul. Kë wi ulilulun, adimanaan Abukul pa ndola ameeţana ti banwoon baanwo bayuday. Wal mënţ, mënwinar na nin ñaan alon.

¹⁷ Mëndoo ya ya Yerutalem du banwo'ënuş banjañan uteek, aşë baa ţep ţep aya ti dko mënţ utaak wi Arabiya. Dul di mpënnuş akak ubeeka wi Damat.

¹⁸ Wi nşubal nşwajanţ nşăţepuş wi wi mbaan aya Yerutalem ameer na Piyeer, aţo na a nşuur iñeen na kañeen.

¹⁹ Ţi banjañan, ul tañ i i nji nwinan, mënwin bandukiin. Dbot awin Yakob aţa Ajugun.

²⁰ Naşibaţi ame kë mënktilan wi nji kapiitanan uko wi.

²¹ Wi mpënnuş Yerutalem aşë ya nşmbanş nji Firi na Filitiya.

²² Kë banfiyaaruş Krittü biki utaak wi Yuda başë wo baambaanş kawinarën.

²³ Batiinka tiink tañ kë baktup aji : « Ńaanş ambiinş ahajan un Ţfa akak hënkuş ajukanş bgah bi abiinş ado na ptok. »

²⁴ Kë başë wo ti pdëman Naşibaţi ti uko wi naan.

2

Pawulu ayit du Yerutalem na banjañan bandukiin

¹ Wi nşubal iñeen na nşbaakër nşăţepuş, kë nşë kak Yerutalem, agakandër na Barnabat, kë nşij Tit.

² Dya bayaaş mënţ Ţiki Naşibaţi ayuuşjen kë dwo i pya da. Dyita tañ na baweeek bantiinkaniinş biki banfiyaaruş, aşë yuuş baka Uţup Ulil Unuura wi nji kajukanuş banwoonş baanwo bayuday, Ţiki mënşal ulemp wi naan unţepuş na unkmbiinş uwaanş udooni.

³ Kë baando Ţu Tit i ngakandëraanuş pwala katëmp ul anwoonş nagrek*,

⁴ te udoo ka bañaanş balonş bandaaruş aji bafiyaari banjaanş bamena kaneeş Ţi un nşfiyaaruş kanşal pwalanş bañaanş katëmp. Bañaanş bakanş mënşanş babop aneeş Ţi un pa pten mñjeesh mi nşyeenknuş Ţi Yetu Krittü kaşë kakakanun du pjuuk pi bgah bi Moyit.

⁵ Nşëndinanş nin uyaaş uloolanş uko wi baktupuş, kahilna kamëbanş pa anş manşjoonş, manwoonş Uţup Ulil Unuura.

⁶ Kë Ţi uko wi baweeek bammeetaninş – uko wi babinş awo uunşakënş nin uko ulonş Ţiki Naşibaţi aanşji paţşër – bañaanş bammeetaninş mënşanş baanşhoşanş nin uko ulonş Ţi pjukanş pi naan.

⁷ Bado Ţep Ţep awinş kë Naşibaţi aţu'ënş Ţi ulemp wi pjukanş Uţup Ulil Unuuraş banwoonş baanwo bayuday† jibi aţuunş Piyeerş Ţi ulemp wi pjukanş wa bayuday‡.

⁸ Naşibaţi andolonş Piyeerş kë awo nanşjañanş i bayuday adolonş kak kë nwo nanşjañanş i banwoonş baanwo bayuday.

⁹ Kë Yakob, Piyeer§ na Yowanş bantiinkaniinş maakanş Ţi banfiyaaruş başë yikrënş kë Naşibaţi awulunş mnhinaş mi pdo ulemp mënţ ; ukaanş kë bawulënş iñeenş nji na Barnabatş ayuuşş kë baţokş na un : un, nşya du banwoonş baanwo bayuday, bukal du bayuday.

¹⁰ Baţu'unş tañş pleşş bajuukş, kë nji kadoş wa na mnlilan.

Pawulu alaţ Piyeer du Antiyoka

¹¹ Kë wal wi Piyeer*ş abiinş Antiyokaş, dlaţa Ţi kadunş ki bañaanş bti, Ţiki aanşfanşji.

¹² Uko wi adoliş wii wi : ji bañaanş balonş biki Yakobş ayilunş babiş badoş kabanş, aji biş kadeş na bayişunş banwoonş baanwo bayuday, kë wi bayiliş mënţş başaanş abanş, kë aşë lowş banwoonş baanwo bayudayş abotş aţañanş pdeş na baka. Aşji walş mënţş bayudayş banşakuşş aji banfiyaaruşş bawoş i kawalaş katëmp.

¹³ Bayudayş bankakuşş afiyaarş başaşş Piyeerş Ţi kamenaş ki nulş kë Barnabatş Ţi uleefulş adooş wutş kë baneejanaş Ţi kamenaş mënţ.

* **2:3** Aanwala katëmp wi awoonş napoş. Pwala katëmpş pajaanş payuuşş kë ñaanş awoş nayuday. † **2:7** Ţi ugrekş bapiitş aji : Banwoonş baanwalaş katëmp. ‡ **2:7** Ţi ugrekş bapiitş aji banwalinş katëmp. § **2:9** Piyeerş dawoonşş Kefatş Ţi uaramayikş, uwoonşş plaak. * **2:11** Piyeerş dawoonşşş Kefatş Ţi uaramayikş, uwoonşşş plaak.

14 Wi nwinuŋ kē baankpoş ataan na man-joonan manwoon Uţup Ulil Unuura, dji na Piyeer ƚi kadun ki baŋaan bti : « Iwi inwoon nayuday i kabuka, ikdoon ji banwoon baanwo bayuday. Iinţaş bgah bi bayuday. Kē hum di di inaluŋ pwwuk banwoon baanwo bayuday bakak bado kado ji bayuday?

15 Un ŋwo bayuday biki kabuka, ŋēnwō ji baŋaan bandukiin biki bajaan baji bado buţaan.

16 Kē ŋşē me kē ŋaan awoona ƚaŋ natool ƚi kēş ki Naşibaţi ƚi pfiyaar pi nul ƚi Yetu Krittū, mēnt ƚi pţaş bgah bi *Moyit pa. Ukaan kē un ŋfiyaar Yetu kahilna kawo baţool ƚi kadun ki Naşibaţi. Mēnt ƚi pţaş bgah bi Moyit di ŋhilnuŋ kawo haŋ, ēnhēn, nin alon aankwo natool ƚi kēş ki Naşibaţi ƚi pţaş bgah.

17 Kē woli ŋla pţēpna ƚi Yetu kawoona baţool ƚi kadun ki Naşibaţi, ŋwo wo ji biki bajaan baji bawo bado buţaan. Uko waŋ uyuuj kē Krittū aţu'un ƚi pdo pekadu i? Nin, mēnt hēnk da.

18 Woli dkak ƚi bgah bi mbiin aduk, ddi-iman wal mēnt kē djuban ƚi ba.

19 ƚi uko wi bgah bi Moyit, dkeţi, pkeţ pampēnnuŋ ƚi bgah bi Moyit ƚi uleef wi ba, pa nhilna nwo pa Naşibaţi. Dpaŋana na Krittū,

20 kē hēnkuŋ mēnt ŋji dwoon, Krittū awoon ƚi ŋji. Mnwo mi naan ji ŋaan najēn manwo ƚi pfiyaar Abuk Naşibaţi anŋaluŋ adoo wul uleeful pa ŋji.

21 Hēnk, dpok pfēl bnuura bi nyeenknuŋ du Naşibaţi, hēnk di uwoon, woli pţaş bgah pakţuun lah ŋaan awo natool ƚi kēş ki Naşibaţi, pkeţ pi Krittū pakeer kawoan udooni.

3

Pţaş bgah kēme pfiyaar Yetu Krittū

1 Mbeeh! An baŋaan biki Galatiya nanwaan ŋşal, in abaan aguuran ba? An biki bayuujun pkeţ pi Yetu Krittū ƚi krut bnuura.

2 Uko uloolan ƚaŋ wi wi ŋji kaheparanan. Nayeenkna Uhaaş wi Naşibaţi ƚi pţaş bgah bi Moyit oo kēme ƚi pfiyaar uţup wi natiinkuŋ?

3 Hum di di nahilanuŋ kawo bapēn hēnk? An nanjunuŋ na mnhina mi Uhaaş wi Naşibaţi, kaşē kabi kabaaŋşaan ƚi udo wi uleefan.

4 Iko yi nawinuŋ bti ibi diiş diiş i? Mēnfiyaar aji idiışı.

5 Woli Naşibaţi awulan Uhaaş wi nul, abot ado mlagre ƚi ptoofan, aji do do iko yaŋ bti ƚiki naţaş bgah kēme nafiyaar uţup wi natiinkuŋ?

6 Natenan ƚi Abraham di, *awoona ƚa natool ƚi kēş ki Naşibaţi, wi afihaaruluŋ*.*

7 Nameen uko wi keeri : banfiyaaruŋ bawoon babuk Abraham.

8 Udobi piitana piitana ƚa ƚi Ulibra wi Naşibaţi, aji : pfiyaar pi banwoon baanwo bayuday pakkaan Naşibaţi aţu baka bawo baţool ƚi kēş ki nul. Hēnk di di Naşibaţi adoon abi ƚupa ƚup Abraham Uţup Ulil Unuura wi aji : « *Dţēpna ƚi iwi kawulna ŋtaak bti bnuura bi naan.* »*

9 Hēnk, banfiyaaruŋ bti bayeenk bnuura bi Naşibaţi ji Abraham ŋiint anfiyaaruŋ.

10 Baŋaan bti banşaan ahaţ bgah bi Moyit bafēpana. Ulibra wi Naşibaţi uji : « *Ŋaan anwoon aanktaş ŋnuur bti uko bti umpiitun ƚi ulibra wi bgah bi Moyit afēpana.* »*

11 Umeetana bti kē nin alon aankţēpna ƚēpēn ƚi bgah kadoo kawo natool ƚi kēş ki Naşibaţi. Ulibra wi Naşibaţi uji : « *ubida wi natool uwoona ƚi pfiyaar.* »*

12 Kē bgah bi Moyit başē paţ na pfiyaar ; Ulibra wi Naşibaţi kē uşē ji « *ŋaan anktaşun iko yi bgah bajakuŋ akaana ubida ƚi iko mēnt.* »*

13 Krittū aluk luk abuuranaan un ƚi pfēpa pi bgah, wi akunjiin pfēpana panwoon i kajotna un. Ulibra wi Naşibaţi uji : « *ŋaan i puum patananiin ƚi bmul afēpa.* »*

14 Yetu Krittū ado haŋ banwoon baanwo bayuday bayeenkna bnuura bi Naşibaţi awuluŋ Abraham, ŋbot ŋyeenk un bti ƚi pfiyaar, Uhaaş wi ahoŋuŋ.

Kahoŋ ki Naşibaţi na bgah bi Moyit

15 Bayit naan natenan ƚi udolade wi baŋaan. Woli ŋaan ado kahoŋ ƚi kadun ki baŋaan, nin ŋaan alon nampaţi aanhil

* 3:6 Ujuni 15.16. * 3:8 Ujuni 12.3; 18.18; 22.18. * 3:10 Pleşan 27.26. * 3:11 Habakuk 2.4. * 3:12 Bgah 18.5. * 3:13 Pleşan 21.23.

kagar kahoŋ mēnt̄ kēme kahoŋan uko uloŋ ŋi ka.

16 Kē hēnk di di uwoon̄ kak pa Abraham, wi Naŋibaŋi adolulun̄ kahoŋ ul na pŋini pi nul. Uumpiit̄ aji : « Na baŋaan̄ biki pŋini pi nul » ji aŋiini ŋiini uko wi baŋaan̄ baŋum, upiit̄ aji : « *na ŋaan̄ anwoon̄ i pŋini pi nul*, »[✱] aŋiini ŋiini uko wi ŋaan̄ aloolan. ŋaan̄ mēnt̄an awoon̄ Kriittu.

17 Uko wi nji ŋaluŋ kaŋupan wii wi : Naŋibaŋi abi hoŋ Abraham, kē bgah bambaan̄ abi bi wi ŋŋsubal iŋeen week ŋyaaŋ ŋbaakēr na iŋeen ŋwajanŋ (430) ŋaŋepun̄ baanhilan pgar kahoŋ mēnt̄, kēme katok uko wi Naŋibaŋi ajakuŋ.

18 Woli lah ŋi pŋaŋ bgah di di nyeenkun̄ phiij, ŋēnkyeenkna pa kak ŋi kahoŋ. Na manjoonan Naŋibaŋi aŋēpna ŋi kahoŋ awul bnuura bi nul Abraham.

Bgah badoona we ba?

19 Kē hēnkun̄, woli uwo haŋ, we ukaan̄ kē bgah bawoo? Ipekadu iŋuun̄ kē Naŋibaŋi akak aŋij bgah ayoonkna ŋaan̄ i pŋini pi Abraham i Naŋibaŋi adolun̄ kahoŋ mēnt̄. Naŋibaŋi awul ba ŋwanjut, kē ŋahelan ba aŋē do Moyit̄ kē abanan ba baŋaan̄.

20 ŋaan̄ anwoon̄ aloolan, aannuma ŋaan̄ alon̄ abanana uko wi ul aŋupun̄ di. Kē Naŋibaŋi aŋē wo aloolan tañ.

21 Kē bgah, balaŋ kahoŋ ki Naŋibaŋi i? Nin! Woli nyeenk lah bgah banhilun̄ pwul un ubida wi manjoonan, pwo natool ŋi kēŋ ki Naŋibaŋi pawoona keeri ŋi pŋaŋ bgah.

22 Kē Ulibra wi Naŋibaŋi uŋē ji kē baŋaan̄ na iko bti bawo ŋi pekadu. Hēnk, banfiyaaruŋ ŋi Yetu Kriittu baŋēpna ŋi pfiyaar kayeenk uko wi Naŋibaŋi ahoŋun̄.

23 Ji pfiyaar Yetu pado kabi, ŋtuhanaa, awo ŋi kayen̄ ki bgah ayoonkna pfiyaar pi Naŋibaŋi akyuun̄ un.

24 Bgah bayewi'un yewi ŋfa ayoonkna Kriittu pa ŋhilna ŋwo baŋool ŋi kēŋ ki Naŋibaŋi, wi ŋfiyaaruŋ Kriittu.

25 Kē wi ŋfiyaaruŋ hēnkun̄, ŋēnkak awo ŋi kayen̄ ki bgah.

26 An bti nawo babak Naŋibaŋi ŋiki nafiyaar Yetu Kriittu.

27 Ēnhēn an bti nankakuŋ baloolan na Kriittu ŋi batitmu, nakak awo ji a ŋi kēŋ ki Naŋibaŋi.

28 Uunkak aka keeri nayuday kēme anwoon̄ aanwo nayuday, ŋaan̄ i bakjuuknŋēnun̄ kēme ŋaan̄ najeeh, ŋiint̄ kēme ŋaan̄. Nawo ŋaan̄ aloolan ŋi Kriittu.

29 Kē woli nawo i Kriittu nawo keeri biki pŋini pi Abraham, abot awo ŋi bankyeenkun̄ uko wi Naŋibaŋi ahoŋun̄ Abraham.

4

1 Uko wi, wi wi ŋaluŋ pŋupan : nahiiŋ aŋin woli ahum ŋi kpoŋ, aanji paŋ na i bakjuuknŋēnun̄, woli ul adoŋ akaka iko bti.

2 Baŋaan̄ bajaan̄ bakuŋa, kabot kayen̄ bka bi nul te unuur wi aŋin adatuŋ.

3 Hēnk di uwoon̄ ŋfa kak pa un, ŋwo wo ji bapoŋ, kē udolade wi umundu^{*} ukjuuknŋēnun.

4 Kē wal wi Naŋibaŋi adatuŋ ubanuŋ, awalan Abukul ŋi kayin̄ ki ŋaan̄, kē akŋaŋ *bgah bi Moyit̄,

5 ahilna abuuran baŋaan̄ biki bgah ba-juuknŋēnun̄ ŋbot ŋhilna ŋwo babak Naŋibaŋi.

6 Pa pyuuj kē nawo babakul, Naŋibaŋi aŋu ŋi ŋhaaŋ ŋi nun Uhaaŋ wi Abukul unjaan̄ uhuuran kaji « Abba†, Paap! »

7 Iinwo keeri ŋaan̄ i bakjuuknŋēnun̄, iwo abuk katoh ; ukaan̄ kē ikluŋ kahiiŋ iko yi Naŋibaŋi ahankun̄ pa babakul.

Pawulu aŋal banfiyaaruŋ biki Galatiya

8 ŋfa wi nawoon̄ naamme Naŋibaŋi, najej iko ilon̄ ado ya Naŋibaŋi, kē ikjuuknŋēnan. Na manjoonan iko mēnt̄ iinwo Naŋibaŋi.

9 Kē hēnkun̄ wi nameeruŋ na Naŋibaŋi, kēme dwo kaji, hēnkun̄ wi Naŋibaŋi ameeruŋ na an, hum di di nahilanun̄ akak du udolade udah uwaan̄ udooni wi, kakak kak baŋaan̄ biki bakjuuknŋēnun̄ ji unjon ba?

10 Naji nadēman ŋnuur ŋlon̄, kli klon̄, ŋwal ŋlon̄, ŋŋsubal ŋlon̄.

11 Dhaajalaa : ulemp wi nji nlempun̄ lemp pa an udiis̄ diis̄ i?

✱ **3:16** Ujuni 12.7. * **4:3** Udolade wi umundu : Iko bti inkŋon̄un̄ baŋaan̄: ŋntaayi, ŋnton̄, bgah bi bayuday, na igah ilon̄ kak inkŋon̄un̄ baŋaan̄. † **4:6** Abba : ŋi uŋup uaramayik dawoon̄ Paap.

12 An bayiṭ naan dkooṭan kooṭ, nakakan nanaamën jibi nkakuṅ anaaman‡. Naandolën do nin uko uloṅ unde'ënuṅ, wi mbiin awo na an.

13 Naleṣ bnuura, pmaak pakaan kë nṭo ṭfa ajukanan uyaas uteek Uṭup Ulil Unuura.

14 Pmaak pi naan panooranan maakan, kë naṣë wo naambeehën, këme alowën. Nabaa do ṭëp ṭëp ajejen ji dwo uwanjut wi Naṣibaṭi këme ji Yetu Krittü ṭi uleeful.

15 Mnlilan mi nan mi ṭfa manwo ṭuṅ ba? Dme bnuura, woli nahil ṭfa nalookëṣ këṣ ki nan kawulën.

16 Kë hënkuṅ, wi nṭupanaṅ manjoonan, dkak naṣoorad inan i?

17 Bañaanṅ baloṅ bado iko itum pa nakak ṭi baka, kë nṣal ṅi baka nṣaṣë wo ṅwuṭaan, baṣal pgarën na an, naṣë nabi naduka duka na baka.

18 Unuura ñaanṅ ado iko itum pa bnuura, ṅnuur bti, bë mënṭ ṭañ woli dwo na an.

19 An biki nṅaluṅ maakan, dhaj pa an uyaas uloṅ kak, ji ñaaṭ anwoonṅ ṭi kabuk, te wal wi Krittü akjijunṅ ṭi an.

20 Namele lah jibi nṅaluṅ pwo na an kahilna kaṭiini na an na pdiim pannuuriinṅ ṭiki mëmme jibi nji kadoonṅ na an.

Uko wi Hagar na Faara

21 Naṭupaan, an nanṅaluṅ bgah bi Moyit bado kaṭoṅan, naanji natiink uko wi Moyit apiitunṅ i?§

22 Ulibra wi Naṣibaṭi uji Abraham abi buk bapoṭ batëb biinṭ: aloṅ awo abuk Hagar, ñaaṭ i bakjuukntënuṅ, Kë aloṅ awo abuk Faara, i bawoonṅ baankjuukntën.

23 Napoṭ i ñaaṭ i bakjuukntënuṅ abuka ji bañaanṅ bti, kë i ñaaṭ najeeh aṣë buka ṭiki Naṣibaṭi ahoṅunṅ Abraham aji aluṅ kabuk napoṭ mënṭ.

24 Uko waṅ uyuuṅ uko wi : baatṅ batëb bukuṅ mënṭ bayuuṅ ihoṅar itëb yi Naṣibaṭi adoṅ. Hagar ayuuṅ bhoṅar bi pnkuṅ pi Finayi, di Naṣibaṭi awulunṅ Moyit bgah, bhoṅar mënṭ bajaanṅ babak bañaanṅ biki bakjuukntënuṅ.

25 Hagar awoonṅ pnkuṅ pi Finayi, pa-woonṅ du utaak wi Arabiya, ul awoonṅ kak Yeruṭalem di hënkuṅ, dawoonṅ ṭi pjuuk dul na babak da bti.

26 Kë bañaanṅ biki Yeruṭalem di baṭi duuṭ baṣë wo bajeeh, dul dawoonṅ anin un*.

27 Upiit aji :

« *Lilaan, iwi ñaaṭ inwoonṅ iinhil pbuk,*

Huuraan mnlilan mi nu,

iwi impaamunṅ unoor wi kabuk.

Ṭiki babak ñaaṭ i badukuṅ

baluṅ katum kapel biki ñaaṭ anwoonṅ na

ñiintṅ. »†

28 Kë an bayiṭ naan, nawo ji Itaak bapoṭ bambukiinṅ jibi Naṣibaṭi ahoṅunṅ Abraham.

29 Ṭfa napoṭ ambukiinṅ ji bañaanṅ bti, ajaanṅ aṅoonkna napoṭ ambukiinṅ ṭi mnhina mi Uhaas wi Naṣibaṭi, hënk di uwohaṅ kak nṭa di pa un.

30 Kë we wi Ulibra wi Naṣibaṭi ujakuṅ ba? Uji : « *Dookan ñaaṭ i bakjuukntënuṅ na abukul, abuk ñaaṭ i bakjuukntënuṅ aanka kafah ṭi phiiṅ ji abuk ñaaṭ najeeh. »*

31 Kë hënk, an bayiṭ naan, ṅenwo babak ñaaṭ i bakjuukntënuṅ, ṅwo babak ñaaṭ najeeh.

5

Mnjeeh mi banfiyaaruṅ Krittü

1 Krittü abuuran un ṅhilna ṅwo bajeeh na manjoonan. Namëbaan keeri naliint nawutna kakak ṭi pjuuk.

2 Natiinkan, nji Pawulu dṭup an, woli naṣal aji pdo bawalan an *katëmp pakṭuunṅ nawo batool ṭi këṣ ki Naṣibaṭi, uko wi Krittü akeeri do uwaanṅ udooni ṭi an.

3 Dkak akakalëṣ kaṭupan, ñaanṅ anṣaluṅ aji awo i kawala katëmp awo i kaṭaṣ bgah bi Moyit bti.

4 An nankṭaṣunṅ bgah bi Moyit alaana pwo batool ṭi këṣ ki Naṣibaṭi, nawayṣër na Krittü, nawaanṅ bnuura bi Naṣibaṭi.

5 Kë un, uko wi ṅhaṭunṅ, uwo kë ṅwoona batool ṭi këṣ ki Naṣibaṭi ṭi pfiyaar. Uko waṅ,

‡ 4:12 Pawulu akak awo ji banwoonṅ baanwo bayuday, kë bagalat banwoonṅ baanwo bayuday baṣë la pwo ji bayuday. Pawulu aṅal bakak ji a, ul ankakuṅ awo ji banwoonṅ bawo bayuday. § 4:21 Moyit apiitunṅ ṅlibra kañeen ṅteek ṅi Ulibra wi Naṣibaṭi, ṭuṅ ṅlibra mënṭ di di bgah bi bayuday bi Naṣibaṭi awulunṅ Moyit bapiitaniinṅ, aṭu na iko inṭëpunṅ ṭi bayuday. Uko wi Hagar na Faara uwo ṭi ṅlibra mënṭ ṭi Ulibra ujuni 16, 17 na 21. * 4:26 Pawulu anaamntënṅ Faara na Yeruṭalem di baṭi duuṭ. † 4:27 Itayi 54.1; Itayi aṭiiniyaan Yeruṭalem ṭi dko di.

uwoon uko wi Uhaaş wi Naşibaţi uktënkuñ un pyoonk.

⁶ Ñaan anwoon ƚi Yetu Krittü, mënt pwala katëmp këme pwo iinkwala katëmp pakaan udooni, uko unkaañ udooni uwo pfiyaar pangakandëruñ na bñalad.

⁷ Wi najunuñ, naţi bnuura, kë in abaañ anaţ naţ ƚi bgah aneenanan ptaş manjoo-nan ba?

⁸ Uko wi baţupanañ kë nadoo naţ, uun-woona du Naşibaţi andu'anañ.

⁹ Bañaañ baji baji : « Uko umpoot ujaañ utaajan pşon bti. »

¹⁰ Nji dhaţ ƚi Ajugun aji naankşal uko uloñ umpaţi. Kë ñaan anktokuñ nşal ni nan, udole wo in, Naşibaţi awayëşara kaji aduknaanaa.

¹¹ Kë nji, bayiţ naan, woli dhum lah kaju-kakan aji bañaañ bti bawo i pwala katëmp, babaa kahajanan we ba? Pkeţ pi Krittü ƚi kruţ paankak adeebaţan keeri nin ñaan aloñ.

¹² Bañaañ banktokanañ nşal bayaan keeri bakaş nleef ni baka!

Nawutan kataş nşal ni nan, nawutan Uhaaş wi Naşibaţi uţoñan

¹³ An bayiţ naan, Naşibaţi adu'an pa nawo bañaañ bambuuruñ, kë mbuur mënt manşë wo maanwo mi kaţu'an nado kado uko wi uleef wi nan uñaluñ. Nabaa wo kaţëp tëp kañalad kawo ƚi bţënk.

¹⁴ Bgah bi Moyit bti baţonkrën ƚi uţup uloolan ƚań: « *nalan atëntu jibi inaluñ uleefu.* »*

¹⁵ Kë naşale wo ƚi bdumar na bdohar, nalipariin : natokar.

¹⁶ Dţupan keeri uko wi : nawutan Uhaaş wi Naşibaţi uţoñan nşida, naşë nahil nawo naankdo kataş uñal wi nan unwoon uwuţaan.

¹⁷ Uko wi uleef uñaluñ upaţ na wi Uhaaş wi Naşibaţi uñaluñ. Kë uko wi Uhaaş wi Naşibaţi upaţ na wi uleef uñaluñ. Iko yi uleef uñaluñ na yi Uhaaş wi Naşibaţi uñaluñ iji igut ƚi ñaan meet, ukaañ kë naanhil pdo uko wi nañaluñ.

¹⁸ Kë naşale wut kë Uhaaş wi Naşibaţi uktoñan, bgah bi Moyit baankak ahilanan nin uko uloñ.

¹⁹ Iko yi uleef ujaañ uñal pdo imeeţana bnuura, iloñ ƚi iko mënt yii yi : ipekadu yi piint, ubida uţop, pţuunk ;

²⁰ pdëman nnton na pkaalam. Bşoorad, pñom, bkujar, udeeb uweek, bpulad, ppaţşër, pdo bañaañ bandoli baţo du umbañ wi baka.

²¹ Pñeebar uko wi ñaan ; ukuj ; kande, udaan, unoh wi piint ; na iko itënt yuñ. Dkakalëş jibi ndoon abi ƚup an, bañaañ ban-jaañ bado iko mëntan yi baankneej du Pşih pi Naşibaţi.

²² Kë iko yi Uhaaş wi Naşibaţi ujaañ ubuk yii yi : bñalad, mnlilan, mnjeeh, kamiir, pjoob bkow, ptar ƚi pţënk, pwo ñaan i bak-fiyaaruñ,

²³ pwo ñaan i pñaak pajañ paţi, pţijan uleef. Bgah baanneenan iko mënt di!

²⁴ Bañaañ banwoon biki Krittü Yetu bap-pan iko iwuţaan yi uleef ujaañ uñal pdo ƚi kruţ.

²⁵ Jibi Uhaaş wi Naşibaţi uwuluñ un ubida, nşwo kawut wa uţoñun.

²⁶ Najoh nşwut phomp : nşwut kalaar bţup, nşwut kakujar.

6

Nadoon kaţënk

¹ Bayiţ naan, woli ñaan aloñ amobana awo ƚi pjuban, an biki Uhaaş wi Naşibaţi uktoñuñ, nakakaana ƚi manjooanan naşë nawut kado btam na a. Andoli ƚi an ali-pariin kajot ƚi pjuban.

² Andoli adoon kaţënk atëntul pkuña bdaaj bi nul ; hënk nataş bnuura bgah bi Krittü*.

³ Woli ñaan anuñ kë awo uko uloñ bë aanwo nin uko uloñ adaar bkowul.

⁴ Andoli adoon kaşalan udo wi nul, woli aţënk ƚi wa uko wi mnlilan, alilaan pa bkowul ƚań, aşë wut kado katerar na batëntul,

⁵ ƚiki andoli awo kajej pkuñ pi nul.

⁶ Ñaan i bakjukanuñ Uţup wi Naşibaţi awo kaţok bka bi nul bti na ankjukanuluñ.

⁷ Nawutan kaguur ikowan, nin ñaan aloñ aanji nohnaana Naşibaţi ; uko wi ñaan atepiin, wul wi aklun kakit.

* 5:14 Bgah 19.18. * 6:2 Natenan ƚi Galatiya 5.14.

⁸ Ñaaŋ anktepiin iko yi uleeful uŋaluŋ aluŋ kakit pkeŋ, pi iko yi uleeful uŋaluŋ pabukuŋ. Kê ñaaŋ anŋaaŋ atepi iko yi Uhaaŋ wi Naŋibaŋi uŋaluŋ, aluŋ kakit ubida wi mnŋo wi Uhaaŋ wi Naŋibaŋi ukwuluŋ.

⁹ Nwut kanoor ŋi pdo bnuura, ŋiki woli ŋenwat iŋen, ŋluŋ kakit ŋi wal unuura, ŋdeey ŋnuura.

¹⁰ Wi ŋhumuŋ keeri nhinaa, najoh ŋdo kalemp pa bnuura bi bayiŋun banfiyaaruŋ na pa bnuura bi baŋaaŋ bti.

Pjukan pbaaŋŋaani

¹¹ Natenan ŋpiit ŋweek ŋi nji kapiitanaŋ na kaŋen ki naan.

¹² Banŋaluŋ pwinana ŋi baŋaaŋ, bukal banŋaluŋ pŋu'an pwala katemp, kahilna ŋaŋ kawo baankhaj pa pkeŋ pi Krittu ŋi kruŋ.

¹³ Banjakuŋ aji nawo i kawala *katemp, bukal ŋi ŋleef ŋi baka, baando ji baŋaŋ ŋaŋ bgah bi Moyit, aŋe ŋal nawala katemp bahilna bado kahomp ŋi uko mēŋ.

¹⁴ Nji ŋi uleef naan, mnhina hina kadēman bkow bi naan ŋi nin uko uloŋ umpaŋi na kruŋ ki Yetu Krittu Ajugun. ŋi kruŋ, iko yi umundu ipaŋana pa nji kê nji nkak apaŋana pa iko yi umundu.

¹⁵ Pwala katemp kēme pwo iinkwala katemp paanwo nin uko uloŋ. Uko unwoŋ, uwo pkak ñaaŋ nahalu.

¹⁶ Mnjeeh na mŋaga mi Naŋibaŋi mawoon ŋi baŋaaŋ bti bankŋaŋuŋ uko wi mbaaŋ aŋup ŋup, banwoŋ pntaali pi Naŋibaŋi*.

¹⁷ Nin ñaaŋ aloŋ awutan kanooranaan hēnkuŋ. Dwo na ijēn yi mnhaj ŋi uleef naan, ŋi katim ki Yetu.

¹⁸ Bayiŋ naan, dŋehan Naŋibaŋi awulan bnuura bi Yetu Krittu Ajugun. Uwo han! Amen!

* **6:16** ŋi ugrek bapiit aji : Itrayel di Naŋibaŋi.

Uṭup wi Pawulu apiitun banfiyaarun banfētun du utaak wi Efet

Uṭup Ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta ki Pawulu apiitun banfiyaarun Krittü biki Efet. Kë ašë wo aampiit wa pa bukal ṭañ ṭiki ṭi ṭlibra ṅteek baanṭu katim ki Efet du ujuni. Uhina kawo kë Pawulu apiit wa banfiyaarun biki ṅbeeka ṅtum ṭi Aṭiya bahil baji woli baleyiiri bawul bandukiin baleyiir. Apiit kakaarta ki wi awoon ukalabuš du Rom. Efet dawoon ubeeka unlilnuṅ ṭi ṅbeeka ṅi Rom dašihuṅ bti ṅanwoon ṭi Aṭiya. Bañaan batum ṭi biki Efet bawo bawaap. Baniwar Artemit unṭon wi bajaan badëman katoh kanuura. Artemit mënṭ awo ptu, awo ñaaṭ. ṭi katoh kanuura mënṭ ki ki bajaan baya pdëmana. Bañaan banwoon da bti baji badëman unṭon mënṭ, Bayuday na banfiyaarun Krittü ṭañ bawoon baanji badëman wa. Uko wi Pawulu adiimanun ṭi kakaarta ki wii wi : Našibaṭi ado nja kë ṅme uko ummeniin wi adolon ṭi bnuura bi nul. Uwoon kë ado iko bti inwoon du baṭi duuṭ na ṭi mboš iwo ṭi pših pi Yetu Krittü. Akak aṭup aji banfiyaarun Krittü bawo katiinkar kawo ji banṭaarun. Uunka pdo kaji i awo nayuday kë undu aanwo nayuday. Našoorad baka bukal batëb bti awo aloolan, Tatana a. Bawo keeri kanaakiir kañehan Našibaṭi. Pawulu akak aṭup jibi ñaan awoon kaṭijan aharul, jibi bapoṭ bawoon kaṭijan bašin baka na jibi bajuuk ṭi ulemp bawoon kaṭijan bankaṅ baka. Aji banfiyaarun Krittü bawo kawo ṭi ploom na a.

Hënk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboš (1.1-2)
2. Krittü awul nja bnuura na Uhaaš wi Našibaṭi (1.3-3.21)
3. Pka ubida uhalu na Krittü. (4.1-6.20)
4. Pwul mboš pbaañsaani (6.21-24)

Pwul mboš

¹ Nji *Pawulu, i Našibaṭi adolon kë nwo nanjañan i Yetu *Krittü, dwul mboš biki

ubeeka wi Efet banwoon biki Našibaṭi abot afiyaar Yetu Krittü na manjoonan.

² Dñehan Našibaṭi Ašin nja na Yetu Krittü Ajugun bawulan bnuura babot bajoobṭënan ṅhaaš.

Bnuura bi ṅkaṅ ṭi Krittü

³ Najoh ṅdëman Našibaṭi Ašin Yetu *Krittü Ajugun, aṭëpna ṭi uhaaš wi nul awul nja iko bti inuura yi baṭi inkṅṅenkuṅ nja ṅdo kaṭaša, ṭiki ṅkak amëbandër na Krittü.

⁴ Ji umundu ubi udo kapašana, Našibaṭi aṭëpna ṭi Krittü adat nja ṅhilna ṅwo ṭi kadunul bañaan bajinṭ piš banwoon baanwo na nin buṭaan blon. Aṅal nja ukaṅ kë

⁵ aṭëpna ṭi Yetu Krittü ji ṅbi ṅdo kabuka ajej nja kë ṅwo babukul. Uko waṅ wi wi aṅaluṅ pa nja ṭi pjoob bkow pi nul.

⁶ Najoh keeri ṅyeeh mndëm mi nul na bnuura bweek bi aṭëpnuṅ ṭi Krittü i amaganun, awul nja.

⁷ Krittü atul tul pñaak pi nul ukaṅ kë ṅbuuri, kë ipekadu yi nja ibot apën. Hënk, Našibaṭi ayuuj pdëm pi bnuura bi nul.

⁸ Awul nja ba atuman wi awulun nja ušal unṭuṅa na mntit bti

⁹ mi pme uko wi aṅaluṅ pdo, wi ñaan awoon aambaṅ kame'aara. Našibaṭi ajon ṅṅal pdo uko mënṭ ṭi Krittü.

¹⁰ Wi wal wi adatuṅ ukbanun uko mënṭ udolana : aṭonkrën iko bti na bañaan bti banwoon du baṭi na mboš kašë kaṭu Krittü awo naših.

¹¹ ṅkak ayeenk ṭi Krittü iko bti yi Našibaṭi ahoṅun. Ul anjaan ado iko bti jibi anumiin, adatuṅ ji ṅdo kabuka,

¹² pa un ṅntaruṅ ahaṭ ṭi Krittü ṅṭu bado kayeek mndëm mi nul.

¹³ An kak namëbandër na Krittü wi natiinkun uṭup wi manjoonan, Uṭup Ulil Unuura unkbuurananan. Kë wi nafiyaarun, Našibaṭi awulan Uhaaš wi nul wi ahoṅun kadiiman kë nawo biki nul.

¹⁴ Uhaaš wi nul uwoon uko ujuni wi iko yi ahoṅun aji alun kawulan. Iko mënṭ ṅyeenk ya wal wi Našibaṭi akbuuranun nja ṭi buṭaan bti. Najoh ṅyeek mndëm mi nul.

Pawulu añehandër banfiyaarun

15 Ukaan wi ntiinkuŋ kē baktiiniyaan pfiyaar pi nafiyaaruŋ Yetu Ajugun na jibi naŋaluŋ bañaan bti banwoon biki Naşibaŋi,

16 kē mbi duka duka ŋi pbeeb Naşibaŋi ŋi uko wi nan, kabot kaleşan wonŋi dñehana.

17 Dñehan Naşibaŋi i Yetu Krittu Ajugun, Aşin nja anwoon ajug mndēm awulan Uhaaş wi nul unktu'anaŋ nawo bañaan banwoon na uşal untuŋa ubot uyuuŋan Naşibaŋi bnuura nahilna name'a.

18 Dñehan kak Naşibaŋi ajeehanan nşal nahilna nayikrēn phaŋ pankaan kē adu'an, nabot name pdēm pi pyok pi ahoŋuŋ bañaan banwoon biki nul,

19 nabot nayikrēn pdēm pweek maakan pi mnhina mi adoluŋ kē manklempar nja, nŋnfiyaaruŋ Krittu.

20 Mnhina mēnt, adiiman ma bti ŋi Krittu wi anaŋanuluŋ ŋi pkeŋ abot aŋoorana ŋi kañen kadeenu ki nul du baŋi.

21 Adola kē apel bnuura başih bti, baweeek bti, mnhina bti, na bankşihuŋ bti. Ayeenk katim kampeluŋ itim bti yi bahilanuŋ katiman ŋi umundu wi na unkmbiin.

22 Naşibaŋi aŋu iko bti na bañaan bti ŋi ihoŋ yi Krittu uŋeeh pa aşih ya, abot adola kē awo naşih i banfiyaaruŋ bti ;

23 bukal bawoon uleeful. Krittu aŋuun mnhina mi nul ŋi baka aŋuman, ul ajaan awul iko bti ŋi umundu ubida katuman.

2

Bnuura bi Naşibaŋi

1 Ťfa pjuban pi nan na ipekadu yi nan ibi ŋu'an kē nawo bañaan bankeŋuŋ ŋi kēş ki Naşibaŋi.

2 Nabi yuuj kē naŋaş bgah bwuŋaan bi umundu, aŋaş Untaayi Uweek wi, unktuŋuŋ hēnkuŋ bañaan bampokuŋ ptiink Naşibaŋi.

3 Ťfa, nja bti nwoha haŋ, nbi ji nŋdo iko bti kaŋaş uŋal wi uleef, kado uko bti wi uleef wi nja na uşal wi nja uŋaluŋ. Ipekadu ibi ŋu nja kē nwo biki kayeenk kakob ki Naşibaŋi ji bañaan bti bandukiin.

4 Kē Naşibaŋi aşē ñaga maakan, kē uŋal wi akaan pa nja ubot adēm maakan.

5 Wi pjuban pi nja paŋuun kē nkeŋ ŋi kēş ki Naşibaŋi, uŋal mēnt ukaan kē awul nja

ubida na Krittu. Bnuura bi Naşibaŋi baŋuun kē nabuuri.

6 Ťi pwo baloolan na Yetu Krittu, Naşibaŋi anaŋan nja ŋi pkeŋ na a abot aŋooran nja du baŋi na a.

7 Ado haŋ pa pyuuj iwuun bti mndēm mnweek maakan mi bnuura bi akaan pa nja ŋi Yetu Krittu.

8 Bnuura bi Naşibaŋi baŋuun kē nabuuri, wi nafiyaaruŋ. Uko mēnt uumpēna ŋi an, uwo uŋen wi Naşibaŋi.

9 Naando do uko uluŋ ahilna aka mbuur mēnt. Nin aloŋ keeri awutan kadēman bkowul ŋi uko mēnt.

10 Uko wi nwoon hēnkuŋ uwo udo wi Naşibaŋi ŋiki ŋi pwo baloolan na Krittu, Naşibaŋi aŋak nja nŋhilna nŋdo iko inuura. Naşibaŋi aboman iko mēnt ji nbi nŋdo kabuka, nŋhilna woli nbi buka nŋdo kado ya.

Bañaan bti bakak baloolan ŋi Krittu

11 An nanwoon naanwo bayuday, kē bayuday biki kabuka baji badu'an banwoon baanya katēmp kaşē ji bukal bawoon banyaan katēmp ŋiki nleef nbi baka nŋafalanaa, naleşan uko wi nawoon ŋfa.

12 Wal mēnt naamme Krittu, abot awo naanwo biki Itrayel, pntaali pi Naşibaŋi, aando bhoŋar na an, kē nabot awo naanwo biki kayeenk kahon ki ahoŋuŋ banwoon biki pntaali pi nul. Naleşan kak kē nabi wo ŋi umundu awo naanka mnhaŋ abot awo naamme Naşibaŋi.

13 Kē hēnkuŋ ŋi pwo baloolan ŋi Yetu Krittu, an nanlowuŋ ŋfa Naşibaŋi, pkeŋ pi Krittu akeŋaranan paŋu kē nakak aŋoga.

14 Ul *Krittu na manjoonan awoon btiinkar bi ntiinkaruŋ: ado *bayuday na banwoon baanwo bayuday kē bakak baloolan. Awul ubida wi nul awatna uniw umbiin apaŋēş bañaan: uniw mēnt uwo bşoorad.

15 Apēnan ŋi *bgah bi Moyit udolade wi ba na iko yi pŋaş inwoon ŋi ba injaan ido bayuday na banwoon baanwo bayuday başoorad. Ado haŋ ahilna ajeş baka bukal batēb bti akakan baka kē bawo baloolan ŋi a, hēnk di di aŋiun btiinkar.

16 Akakan baka kak bukal batēb bti ŋi ploolan na Naşibaŋi, hēnk bakak uleef

uloolan, wi pkeṭ pi nul ṭi krut pawatuṅ uko unṭuunṅ kē baṣooradi.

¹⁷ Abi pṭupan uṭup wi bṭiinkar, an nambiin alow Naṣibaṭi na bambiinṅ aṅoga.

¹⁸ Ul aṭēpnunṅ ṭi *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi unwoonṅ uloolan aṭu kē un bayuday na banwoonṅ baanwo bayuday ṅhil aban du Naṣibaṭi Aṣin nja.

¹⁹ Wul ukaaṅ kē naankak awo bayaantṅ kēme baṅaaṅ bambiinṅ bi phil, nawo kak baṅaaṅ banwoonṅ biki pntaali pi Naṣibaṭi, nawo biki katohul.

²⁰ Naṣibaṭi anaakrēnan ṭi pniw pi akniwunṅ, kē banjaṅan na baṭupar Naṣibaṭi ba-woonṅ induba ijuni, Yetu Krittū ul ṭi uleeful kē aṣē wo pkumel pankmēbanunṅ katoh bti.

²¹ Krittū adolonṅ kē uniw bṭi unaṭ abot atool pa pwo katoh kayimanaan ki Naṣibaṭi Ajugun.

²² Nawo baloolan na Krittū, hēnk anaakrēnan kak ṭi uniw wi akniwunṅ nahilna nawo *katoh ki Naṣibaṭi, ki Uhaaṣ wi nul ukwoonṅ.

3

Pawulu nanjaṅan i banwoonṅ baanwo bayuday

¹ Uko waṅ ukaaṅ kē nji Pawulu kaṅehan Naṣibaṭi pa an. Uko wi ndolonṅ pa an nanwoonṅ naanwo *bayuday, wi nji kalempunṅ pa Yetu *Krittū, uṭuunṅ kē nwo nakalabuṣ.

² Dfiyaar kē name ulemp wi Naṣibaṭi aṭu'ēnunṅ ṭi bnuura bi nul aji ndo pa an.

³ Ul abiinṅ ayuujēn uko wi aṅaluṅ pdo wi nin alonṅ awoonṅ aambaanṅ kame'aara. ṭi uko waṅ wi wi mbiinṅ apiitanṅ bṭiīṣu.

⁴ Woli naleyiir uko mēntṅ, nawin kē dme bnuura uko wi Krittū umbiinṅ amena.

⁵ Naṣibaṭi aando wa ṭfa kē umeetanaa ṭi baṅaaṅ jibi aṭēpnunṅ ṭi uhaaṣ wi nul ado wa kē umeetana hēnkunṅ ṭi banjaṅan na baṭuparul bayimanaan.

⁶ Uko umbiinṅ amena wunṅ uwo kē banwoonṅ baanwo bayuday bayeenk bnuura bi Naṣibaṭi ji bayuday, banaakiir akak uleef uloolan, ayeenk bṭi uko wi Naṣibaṭi ahoṅunṅ. Uko mēntṅ udolanaa ṭiki bakak baloolan ṭi Krittū wi bafiyaarunṅ *Uṭup Ulil Unuura.

⁷ *Uṭup Ulil Unuura mēntṅ, Naṣibaṭi aṅenēn ṭi bnuura bi nul mnhina mi nul ndo kaṭupna wa.

⁸ Nji mpoṭēṭaanunṅ ṭi baṅaaṅ biki Naṣibaṭi, awulēn bnuura bi pṭup banwoonṅ baanwo bayuday bnuura bweek maakan bi ṭi *Krittū.

⁹ Dwo i kayuuj, kajinṅan ṭi uṣal wi ṅaaṅ andoli, uko umbiinṅ amena wi Naṣibaṭi anṭakunṅ iko bṭi yi awoonṅ aanyuuj nin alonṅ ṭfa, dyuujan jibi akdolunṅ uko mēntṅ uhilna udolana.

¹⁰ Hēnk, hēnkunṅ banfiyaarunṅ bṭi baṭu mnṣih na mnhina manwoonṅ du baṭi manhil mame jibi iko yi uṣal unṭuṅa wi Naṣibaṭi ujaanṅ uwul itumunṅ abot apaṭ.

¹¹ Uko mēntṅ uwo jibi Naṣibaṭi aṅaluṅ uwo du ujuni, aṭēpna ṭi Yetu Krittū Ajugun adolna wa.

¹² Ul aṭuunṅ nja ṅhil pṅog Naṣibaṭi na mntēṅ ṭiki ṅfiyaara.

¹³ Ukaaṅ kē nji kakooṭan nawut kawut phaj pi bakhajanaanunṅ pa an padolan nawutandēr. Phaj mēntṅ pakṭijanaanṅ mndēm.

¹⁴ Uko mēntṅ ukaaṅ kē nji kaṅup ṭi kadun ki Aṣin nja,

¹⁵ ankaaṅ kē kṣini bṭi du baṭi na mboṣ kawoo.

¹⁶ Dṅehana, jibi mndēm mi nul manwoonṅ mnweek, awulan uhaaṣ wi nul udo katēṅṭēnan,

¹⁷ *Krittū ahilna awo ṭi ṅhaaṣ ṅi nan ṭiki nafiyaara. Dkak aṅehan, wi najabunṅ awo na intaaṅ abot aliintṅ ṭi unṅal,

¹⁸ name na banwoonṅ biki Naṣibaṭi bṭi jibi unṅal mēntṅ wi Krittū udēmunṅ maakan adoo wo uunka dko di uṭaaṅunṅ.

¹⁹ Ēnhēn, dṅehan nahil name kē unṅal mēntṅ upel iko bṭi yi ṅaaṅ ahilanunṅ kame, Naṣibaṭi ahilna atumanan iko bṭi yi awoonaanunṅ.

²⁰⁻²¹ Mnhina mi Naṣibaṭi manjaanṅ manlemp ṭi nja, ukaaṅ kē ahil pdo adoo pel maakan iko bṭi yi ṅhilanunṅ kaṅehan kēme kadoo kaṣal. Najoh ṅdo kadēmana te mnṭo, ṭi banfiyaarunṅ bṭi na ṭi Yetu *Krittū. Uwo haṅ.

4

Pwo baloolan ṭi Krittū

¹ Nji, i ulemp wi naan pa Ajugun uṭuunṅ kē nwo nakalabuṣ, dkooṭan nado kayuuj

ti mnwo mi nan kë nawo jibi Naşibaţi andu'anan ʔalun nawo.

² Nawalaan ikow, nabot najoob ikow, nawut kado kataran. Nayuujan kë naʔaladi ti pdo kamiirad.

³ Namëbaan naliintan ti btiinkar na pwo ti plooman pi *Uhaaş wi Naşibaţi ujaan uwul.

⁴ Nwo uleef uloolan, kë Uhaaş wi Naşibaţi unwoon ti nja ubot awo uloolan, hënk di di mnhaţ mi Naşibaţi aduuranan mankaan awo mloolan.

⁵ Ajugun awoha aloolan kë pfiyaar pi nja pakak awoha plooman jibi batitmu bi nkaan ayeenk bakaan awoha bloolan.

⁶ Naşibaţi Aşin bañaan bti awoha aloolan, ul anşihun iko bti na bañaan, ul kak ajaan alemp ti bañaan biki nul bti, kabot kawo ti baka.

⁷ Kë andoli ti nja aşë ji yeenk bnuura bi Naşibaţi kahilna kado ulemp wi Krittü aţu'ulun.

⁸ Hënk di di Ulibra wi Naşibaţi ujakun:

*Wi akpayiin bko duuţ
aţij biki amobun,
aţen bañaan biki nul iko ilon.**

⁹ Kë we uwoon apayaa? Uko mënt uyuuj kë aduna awala te ti mboş*.

¹⁰ Anwaliin ul akaan apaya aţëp baţi bti kahilna kawul iko bti ti umundu ubida katuman.

¹¹ Kë iko yi aţenuj bañaan iwo : balon bawo banjaan, balon bawo *baţupar Naşibaţi balon bawo bañaan bankdoon kaţup *Uţup Ulil Unuura, balon bawo bayafan biki pntuk pi banfiyaaruŋ na bajukan bgah bi *Krittü.

¹² Ado han bañaan biki Naşibaţi bahilna babomandër pa ulemp wi ptëŋtën uleef wi Krittü unwoon bañaan biki Naşibaţi bti.

¹³ Hënk nbi kaya te kadoo kawo nja bti baloolan ti pfiyaar pi nkfiyaaruŋ na ti pme pi nkmeen Abuk Naşibaţi. Hënk, njij ti ptaş Krittü, kanaama bti.

¹⁴ Nënkak awo keeri bapoţ biki pjukan pi bañaan balon bantitun ti kaguuru pajaan pañooţ du bdëm jibi nmaaron njaan ʔalun iţem, uyook kaya na ya.

¹⁵ Nbaa ţëp ţëp kado kaţup manjoonan na unal, kaşë kado kanaam naam Krittü pya, ul anwoon bkow.

¹⁶ Aji ţëpna ti dko bti di imoh ijaan iyi-tiiraan kaţon uleef, uko ktaan kabot kaya bnuura. Woli dandoli ti uleef dado ulemp wi da, uleef uji udëm bti kaka uforta ti bnjalad.

Ubida uhalu ti Krittü

¹⁷ Uko wi, wi wi nji nʔalun kaţupan ti katim ki Ajugun : naţañaan pdo kapoş ji bañaan banwoon baamme Naşibaţi, banwoon na nşal nnaaf.

¹⁸ Nşal ni baka nawo ti bdëm ; kë babot awo baanka ubida wi Naşibaţi ajaan aţen ţiki bawo ti kapaam, kë nhaaş ni baka njabot adënët.

¹⁹ Pwaan mnkow pi bawaanun paţu kë bakjuban pjuban pi piint abot abi duka duka ti pdo iko iţop bti.

²⁰ Kë an, mënt uko wan wi wi najukun ti *Krittü.

²¹ Wi natiinkun uko wi Yetu, kë bakananan uko unwoon manjoonan manwoon ti a,

²² nawo i kaduk iko yi nakdolun ţfa, kaţëlëş mnwo mi nan mi ţfa. Unal wi uleef ujaan uguuran kadoo ţijan du pkeţ.

²³ Iţëb yi nan na nhaaş ni nan nawo ni kakak nhalu,

²⁴ naşë nakak bañaan bahalu biki Naşibaţi adolon kë banaama awo na ubida ujinţ uţool wi manjoonan manjaan mambuk.

²⁵ Hënk, nawutan kaţilan : Andoli ti an adoon kaţup atënţul manjoonan ţiki nnaakiir awo nja bti uleef uloolan.

²⁶ Nadeebaţle nawutan kawut udeeb wi nan uţu'an pdo ipekadu. Nawutan kawo na udeeb te unuur udoo ujut.

²⁷ Nakţen *Untaayi Uweek dko dmëban.

²⁸ Nakiij aţañaan, aşë ţëp ţëp amëban ulemp wi nul, awo natool ti wa, ahilna aka uko wi akfaaşëruŋ na anwoon ti kanuma.

²⁹ Uţup uwuţaan uwutan kapën ti mntum mi nan, uţup unuura ţaŋ unjaan uţënk kaboman kabot kado banktiinkun wa bnuura, uwoon kado kapën ti mntum mi nan.

☆ 4:8 Kañaam 68.18. * 4:9 Aduna awala ti mboş: Balon baji : aduna aya mboş uţëeh du mnkeţ.

30 Nawutan kaṭu *Uhaaş wi Naşibaṭi ujoṭan ; Uhaaş wi nul wi aṭu'anaṅ wi wi aklun kayikrënaanan ṭi unuur wi mbuur.

31 Napënaan ṭi ptoofan iko bti inwoon itëṅ phank ñaan ṭi uhaaş, bşoorad, udeeb, pdeen pdiim, bkuutar na pdo kado iko bti yi mnṅot.

32 Nawoon keeri na iṭëb inuura nabot nado kañaga batëṅtan. Nadoon kamiirad jibi Naşibaṭi aṭëpnun ṭi *Krittu amiiran.

5

1 Nawo babak Naşibaṭi biki aṅaluṅ maakan ukaṅ kē nawo biki kado katen ṭi a.

2 Uṅal uwoon kaṭon ubida wi nan jibi uwoon pa Krittu : aṅal nja adoo wul Naşibaṭi kaṭuṅ ki nul pa nja, kē kawo uṭen na unṭaam udolni bṭeṅan banliluṅ Naşibaṭi.

Nawoon ṭi bjeehi

3 Hëṅkuṅ wi nawoon biki Naşibaṭi, naankak awo biki kado kaṭiiniyaan ṭiiniyaan iko yi pṅuban pi piinṭ, ubida uṭop, na pñeebar iko.

4 Nin naanwo kado kaṭiiniyaan iko iṭop kēme iko inaaṭ kēme iko yi bawaan mnkow bajaan baṭiiniyaan. Iko mēṅ iinyuk nado kaṭiiniyaan. Naṭëpan ṭëp nado kabeeb Naşibaṭi.

5 Hëṅk di uwoon, nameen wa bnuura, nin ñaan anjaan ajuban pṅuban pi piinṭ, kawo ṭi ubida uṭop aankluṅ kaneej du Pşih pi Krittu na Naşibaṭi. Ñaan ankaan aji ñeebar iko aankak aluṅ kaneej du pa, ṭiki aji dëman iko yuṅ kawo ji Naşibaṭi i i akdëmanuṅ.*

6 Nin ñaan alon awutan kaguuran na ṅṭup ṅwaan udooni : uko mēṅ bti ujaan uṭu Naşibaṭi adeebaṭër banwoon baandi pṭaşa.

7 Nawutan keeri kanaakiir na bañaan batëṅ bukuṅ.

8 Ṭfa nabi wo bañaan biki bdëm, kē hëṅkuṅ naşë kak biki bjeehi wi nawoon biki Ajugun. Nadoon kado ji bañaan biki bjeehi.

9 Uko wi bjeehi bajaan babak uwo bti unuura, uṭool abot awo wi manjoonan.

10 Nakeerin nado kala pme uko unliluṅ Ajugun.

11 Nawutan kaka nin uko ulon na udo uwaan udooni wi bañaan biki bdëm, naṭëpan ṭëp nado kayuuj kē iko mēṅ iwo iwuṭaan.

12 Uko wi bañaan mēṅ bajaan bado ṭi kamaena ukowandën maakan pdo kaṭiiniyaan.

13 Iko bti impënuṅ iji imeṭana du bjeehi. Kē uko ummeṭaniin du bjeehi uji uwo bjeehi.

14 Hëṅk di di upiitaniin aji :

« *Naṭiin iwi inkṅoyëṅṭuṅ,
naṭiin ṭi ptoof pi bankeṭuṅ,*

*Krittu aşë naṭan bjeehi bi nul ṭi iwi. »†

15 Nalipariin keeri ṭi mnwo mi nan mi ṅnuur bti. Nawutan kado kado ji bapën ; nadoon kado ji banwoon na ṅşal.

16 Nadoon kado bnuura ṅyaaş bti ṅi nahilanuṅ pdo ba, ṭiki wal wi ṅwoon wi, uwo uwuṭaan.

17 Ukaan kē naanwo kado bpën, nadoon kala pme uko wi Ajugun aṅaluṅ nado.

18 Nawutan kadaan poot kakuj, paji paṭokan ubida ; naṭëpën ṭëp natum na *Uhaaş wi Naşibaṭi.

19 Nadoon katëṅṭën batëṅtan ṭi ptoofan na iyeeh yi pñaamarën Naşibaṭi, na yi pdëman *Krittu. Uhaaş wi nul uṭu'an iyeeh mēṅ ṭi bkow. Nadoon kayeeh kadëman Ajugun na ṅhaaş ṅi nan bti.

20 Nadoon kabeeb wal undoli ṭi iko bti Naşibaṭi Aşin nja ṭi katim ki Yetu Krittu Ajugun.

Banniimarun

21 Andoli adoon kaṭaş *Krittu ṭi pdo katiink batëṅṭul.

22 An baaṭ nadoon katiink bayinan jibi banfiyaaruṅ bajaan batiink Ajugun.

23 Ñiinṭ awoon ajug katoh jibi Krittu awoon ajug banfiyaaruṅ. Banfiyaaruṅ bawoon uleef wi Krittu, kē ul ṭi uleeful ajaan abuuran baka.

24 Jibi banfiyaaruṅ bajaan batiink Krittu, hëṅk di di baaṭ bawoon kado katiink bayin baka ṭi iko bti.

* 5:5 Ampiitun aşal kē ñaan napit aji dëman ṅnton ṭiki aji dëman iko pdëman pi awoon kadëman ṭañ Naşibaṭi. Natenan ṭi Kolot 3.5. † 5:14 Bañaan baamme ñaan ampiitun uṭup wi. Balon başal kē uka pwoona ṭi kayeeh kalon.

25 Kë an biint̄ naŋalan baharan jibi *Krittu aŋaluŋ banfiyaarulun̄ adoo wul uleeful akeŋ pa baka.

26 Ado haŋ bahilna baŋepna ŋi uŋup bawo biki Naŋibaŋi, wi aŋowuŋ baka na meel,

27 banfiyaarulun̄ bahilna bapen̄ bawinana ŋi kadunul bawo na mndem̄ ji ñaaŋ ankniimiin̄ anwoon̄ nanuura, najint̄ piŋ kē kaara di nul daanlaatari kēme awo na iko ilon̄ itēnt̄ yun̄. Ado haŋ banfiyaarulun̄ bahilna bawo bajint̄, baŋool babot bado kado uko unnuuriin̄ ŋaŋ.

28 Kē hēnk di di biint̄ bawoon̄ kaŋal bahar baka jibi baŋaluŋ ŋleef ŋi baka. Anŋaluŋ aharul, uleeful wi wi aŋaluŋ.

29 Hēnk di uwoon̄, nin ñaaŋ alon̄ aambaan̄ kapoka uleeful, aji ŋep ŋep kade de'an wa, kaboman wa. Krittu aji do haŋ kak na nja ŋnfiyaarulun̄,

30 ŋiki ŋwo uleeful.

31 Ulibra wi Naŋibaŋi uji : « *Waŋ ukaan̄ kē ñiint̄ aklun̄ kaduk aŋin na anin kanaakiir na aharul, bakak ñaaŋ aloolan* »*

32 Manjoonan̄ mnweek manwinana ŋi ŋŋup ŋi. Nji dji uko waŋ uwo wi *Krittu na banfiyaarulun̄.

33 Ñiint̄ kak akaan̄ aŋal aharul ji uleeful, ñaaŋ ado katiink ayinul.

6

Bapoŋ na bajug baka

1 An bapoŋ pfiyaar pi nafiyaarulun̄ Ajugun paŋuun nado katiink bajugan, ŋiki uko mēnt̄ uwo utool.

2 *Bgah baji : « *Mēbaan ŋaaŋ na naan bnuura* »* uko mēnt̄ uwoon̄ uteek ŋi iko yi Naŋibaŋi ajakuŋ ŋi Bgah ungakandēruŋ na kaŋon̄,

3 uji : « *Ihilna iwo ŋi mnlilan ŋnuur ŋi nu ŋabot ŋaŋum ŋi mboŋ.* »*

4 Kē an baŋin bapoŋ, nakbubara kado kadeebaŋan babukan ; nadoon kakuŋ baka, kajukan baka kabot kayuuj baka iko inlilun̄ Ajugun.

Balemp na biki baklemparuŋ

5 An balemp nadoon katiink biki naklemparuŋ ŋi mboŋ ŋi, nahetan ikow nado kaŋaŋ

baka na itēb ijint̄ ji nalempar lempar *Krittu.

6 Nawutan kaŋaŋ baka ŋaŋ woli batenan pa bajakna kē nawo balemp banuura ; nadoon kado haŋ ji balempar Krittu banjaan̄ baŋu ŋhaaŋ ŋi baka bti ŋi pdo uko wi Naŋibaŋi aŋaluŋ.

7 Nawutan kaŋaŋ baka kaŋe kaŋal kē baŋaan̄ ŋaŋ biki naklemparuŋ, nadoon kaŋaŋ baka na ŋhaaŋ ŋjint̄ ji naŋaŋ ŋaŋ Ajugun.

8 Name kē Ajugun alun̄ katuum ñaaŋ andoli ŋi uko unuura wi adolon̄ awole nalemp kēme i baklemparuŋ.

9 Kē an biki baklemparuŋ namēbaan bankelemparanan̄ na ŋhaaŋ ŋjint̄, nawut kabēg baka. Name kē Ajugan i baŋi awo aloolan pa an na bukal, abot awo aanji ten uko wi ñaaŋ awoon̄.

Iko iguti yi Naŋibaŋi awulanan̄

10 Dbaañŋaan̄ bŋup bi kaji na an, najejan phina pi nan ŋi mnwo mi nawoon̄ na Ajugun, ŋi mnhina mi nul mandēmun̄ maakan.

11 Najejan iko iguti bti yi Naŋibaŋi awulanan̄, napokna kaguuru ki *Untaayi Uweek,

12 mēnt̄ baŋaan̄ bajen̄ biki ŋkgutanaanun̄, ŋntaayi ŋanwoon̄ du baŋi ŋa, na mnŋih na mnhina mi bajug umundu wi, unwoon̄ wi bdēm.

13 Najejan keeri iko iguti bti yi Naŋibaŋi. Hēnk nanaŋna naliint̄ ŋi ugut ŋi unuur uwuŋaan, ubale nahum bnaŋ.

14 Namēbaan keeri naliint̄an : najejan manjoonan̄ natan ŋi blank manwo katēl ki nan, nawohariin̄ kamiŋa ki ifeeru, kul kawoon̄ pwo ñaaŋ naŋool ŋi kēŋ ki Naŋibaŋi.

15 Iŋapaat yi naktuuŋ ŋi ihoŋ iwoon̄ pbo-mandēr pa pya pŋup *Uŋup Ulil Unuura wi btiinkar wi Naŋibaŋi aŋenuŋ nja.

16 Najejan pfiyaar ŋwal bti pawo ubeel wi nan, nahilna najēmŋen̄ iŋuuri inkyikuŋ yi *Naguuru.

17 Najejan mbuur manwoon̄ ŋi *Krittu manwo pntuuru pntak pi ugut. Uŋup wi Naŋibaŋi uwo kakej ki *Uhaaŋ wi Naŋibaŋi uwulanan̄.

18 Nadoon kañehan Naŋibaŋi kakooŋa ŋwal bti, *Uhaaŋ wi nul udo kaŋenkan ŋi uko mēnt̄

; natamaan nawut kayoont iñeen nin un-
uur uloolan ʒi pdo kañehandër banwoon
biki Naşibaţi bti.

¹⁹ Nañehandëraan kak, Naşibaţi aţuuna
uţup wi nul ʒi mntum mi naan, hënk nhilna
ndo kaţup na mntëŋ uko umbiin amena wi
*Uţup Ulil Unuura ujaan udiiman.

²⁰ Dwo naţupar wa, kë wul ukaan kë
ntanana na mnkorentu awo ukalabuş.
Nañehandëraan keeri pa ndo kaţup na
mntëŋ uko wi nwoon i kaţup.

Uţup ubaañşaani

²¹ Dŋal an kak name jibi nji nwoon, uko
wi nji kadoon. Tişik, ayiţ nja i njalun
maakan ankaan awo nalempar Ajugun na
manjoonan, alun kaţupan jibi iko bti iwoon.

²² Dyila yil du an pa aţupan jibi ŋwoon
abot atëŋtënan.

²³ Dñehan Naşibaţi Aşin nja na Yetu *Krittu
Ajugun bajoobţën ŋhaaş ŋi banfiyaarulun
bado kaŋalad babot bahotëlëş pfiyaar pi
baka.

²⁴ Bnuura bi Naşibaţi pa baŋalun bti Yetu
Krittu Ajugun te mnŋo.

Uṭup wi Pawulu apiitun banfiyaarun banfētun du utaaak wi Filip

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta ki Pawulu apiitun pntuk pi banfiyaarun panwoon du ubeeka wi bajaan badu Filip. Ti bayaas bi nul btëbantën, abi ṭup Uṭup Ulil Unuura du ubeeka mënt kë bañaan badoo fiyaar wa. Natenan ti ulibra wi Ulemp wi Banjaan 16.11-40. Wi babin awat Pawulu ukalabuṣ ṭiki alempar Ajugun, bañaan biki ubeeka wi Filip bajunt itaka awul alon ti baka i bajaan bado Epafrodit añaofa. Wal mënt wi wi Pawulu apiitun baka kakaarta ki kabeebna baka. Aji na baka bamëban baliint ti pfiyaar, bawut kadek Naṣibaṭi kafet, bawut katiink banjaan bajukan bañaan uko umpaṭun na Naṣibaṭi. Akak aleṣan baka kë bawo ti ppoolan na Krittü, kë btiinkar bawoon kawo ti ptoof pi baka.

Hënk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboṣ na pñehan (1.1-11)
2. Hum di di Pawulu awinarun ubida (1.12-30)
3. Pdo bañaan bado kado ji Krittü (2.1-18)
4. Bañaan banwoon Timote na Epafrodit
5. Ñaan najën awo kalil Naṣibaṭi (3.1-4.9)
6. Pawulu abeeb bañaan biki Filip (4.10-20)
7. Pwul mboṣ pbaañsaani (4.21-23)

Pwul mboṣ

¹ Nji *Pawulu na Timote, ḡnwoon balem-par Yetu *Krittü, ḡwul mboṣ biki ubeeka wi Filip bti bammëbanun Yetu Krittü awo biki Naṣibaṭi na baweek biki baka na banjaan baṭënk baweek mënt ṭi ulemp.

² Dñehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu Krittü Ajugun bawulan bnuura babot bajoobṭënan ḡhaaş.

Pbeeb na pñehan Naṣibaṭi

³ Dji kabeeb Naṣibaṭi i njaan kadëman ṭi uko winan, ḡyaaṣ bti ḡi njaan kaleṣan.

⁴ Woli dñehandëran an bti Naṣibaṭi, dji kawo ṭi mnlilan.

⁵ Dji kawo na mnlilan ṭiki du unuur uteek te hënkun, naṭu iñeen yi nan ṭi ulemp wi pdo kaṭup *Uṭup Ulil Unuura na iko bti yi najaan naṭënkñën.

⁶ Uko wi nfiyaarun wii wi : Anjunun ulemp unuura wi ṭi an ado kalempa lemp te uba wa, ṭi unuur wi Yetu *Krittü aklun kabi.

⁷ Unuura nwo na uṣal utënt waṅ pa an bti. Na manjoonan dṭu'an ṭi uhaaş wi naan, woli dwo ukalabuṣ këme awo ṭi pgutar Uṭup Ulil Unuura, an bti naji naṭënkñën ṭi ulemp wi Naṣibaṭi awulun.

⁸ Aa, Naṣibaṭi ame kë dmëbanan an bti ṭi uhaaş wi naan abot aṅalan jibi Yetu Krittü aṅalanaṅ.

⁹ Uko wi njaan kañehan Naṣibaṭi wii wi : Ado uṅal wi nan udo kadëma dëm pya, te ḡṣal ḡi nan ḡadoo ḡajeeh bnuura nabot nado kayikrën uko bti wi Naṣibaṭi aṅalun.

¹⁰ Hënk nahilna najoṣ uko unuurnaaniin naṣë nawo bajint piṣ banwoon baanwo na nin buṭaan blon pa unuur wi *Krittü aklun kabi.

¹¹ Nawo kak bañaan bantumun na uko wi pwo baṭool wi Yetu Krittü aṭuun ṭi an. Hënk nayuuj mndëm mi Naṣibaṭi, bañaan babot bado kadëmana.

Pawulu awo du ukalabuṣ

¹² Bayiṭ naan dṅal name kë uko undol-nun ubaa ṭëp ṭëp ado kë *Uṭup Ulil Unuura ukmeṭana meeṭana pya.

¹³ Hënk, bangoli bti biki naṣih najeenkal na bañaan bti badoo me kë ulemp wi *Krittü uṭuun kë nwo ukalabuṣ.

¹⁴ Kë uko mënt ukak aṭu kë bayiṭ nja baṭum bahaṭ ṭi Ajugun, akak aṭup Uṭup wi Naṣibaṭi na mntën nin baanji balënk.

¹⁵ Uwo manjoonan kë balon baji baṭup uko wi *Krittü na uṣal wi bpulad na wi bkujar, kë balon baṣë ji baṭup wa na uṣal unuura.

¹⁶ Banjaan baṭup uko wi Krittü na uṣal unuura, uṅal ujaan uṭu baka pdo haṅ, ṭiki bame kë ulemp wi naan uwo wi pdo kagutar *Uṭup Ulil Unuura.

¹⁷ Kë bukundi, na uṣal wi bpulad wi wi bajaan baṭupna uko wi Krittü. Mënt uṣal ujint ujaan uṭu baka banaṭa ; baji baṣal photoṭalëṣ mnhaj mi naan du ukalabuṣ.

18 Kë uko mēnt̄ uşē wo uunwo nin uko uloŋ. Uko unkaaŋ udooni uwooŋ woli na uşal uwuţaaŋ kēme na uşal unuura wa, baţup uko wi Kritt̄u. Dlilandēr uko mēnt̄. Dkak ado kalilandēr lilandēr uko mēnt̄ pya,

19 dme kē uţij mbuur mi naan, ŋiki nañehandēraan, kē Uhaaş wi Yetu Kritt̄u ubot aţēnkēn.

20 Uko wi nji kayoonkuŋ abot ahaţ na uhaaş wi naan bti uwo kē nin mēnkowa, dbaa ţēp ţēp hēnkuŋ kado jibi njaan kado ŋnuur bti kayuuj na mnt̄ēŋ mndēm mi Kritt̄u ŋi uleef naan woli dwo najeb kēme woli dkeţi.

21 Woli dwo najeb *Kritt̄u awoon uhefēnt̄ wi naan, kē woli dkeţi kanuurandēn.

22 Kē woli pwo ŋi mboş paţu ulemp wi naan udo kaya bnuura, mēmmē keeri uko udat.

23 Dwo na ŋşal ŋtēb : dŋal pya, kaya kawo na Kritt̄u, wul wi ndoon ahokan hokan.

24 Kē uşē nuura pa an nwo ŋi mboş ŋi.

25 Kē jibi nfiyaaruŋ uko mēnt̄ dme kē dţo ŋi na an bti, nahilna nado kadēm nabot nawo na mnlilan ŋi pfiyaar pi nafiyaaruŋ Kritt̄u.

26 Hēnk woli dkak du an nahilna kaka uko uloŋ unkt̄uun nataŋar Yetu Kritt̄u kak.

27 Uko unkaaŋ udooni uwo nado kaţoŋ ubida wi nan, uţaaŋ na *Uţup Ulil Unuura wi *Kritt̄u. Hēnk, woli dbi du an kēme awo mēnwo na an katiink kē namēbandēr aliint̄ awo ji ŋaan aloolan agutar na uhaaş uloolan pfiyaar panwoonun du Uţup unuura uhalu.

28 Nakwut nin uyaaş uloolan başooran balēnkanan ; uwo pa baka uko unkyuujun pţot pi baka na unkyuujun kē Naşibaţi aburanan. Uko mēnt̄ upēnna du Naşibaţi.

29 Hēnk di uwoon, ŋi uko wi Kritt̄u : Naşibaţi aţenan kē nahil afiyaara abot aţenan kē nahil phajara.

30 Na manjoonan uko wi nakgutarun uwoon uloolan na wi nawinun kē nji kagutar ; dgutaraara gutar wa jibi nameen.

2

Btiinkar na pwalan bkow

1 Woli pwo baloolan ŋi Kritt̄u paji patēŋţēnan, woli uŋal wi akaan pa an uji uţaŋanan mnt̄ēŋ, woli Uhaaş wi Naşibaţi

uţu'an kē nakak baloolan, woli naŋaladi abot aŋagiir,

2 natiinkaran keeri, naŋalad, nala pwo ŋi ppoolan ŋi uhaaş na ŋi uşal. Hēnk dlun kalilan maakan.

3 Nawutan kado kado nin uko uloŋ na uşal wi bpulad, kēme kado kado uko uloŋ kalaana pwinana. Naţēpēn ţēp nawalan ikow nado katen batēnt̄an ji badēm apelan.

4 Andoli awutan kaşal uleeful ŋaŋ, adoon kaşal batēnt̄ul.

5 Nawoon na uşal utēnt̄ wi Yetu *Kritt̄u ŋi ptoofan

6 Ul anwoon ji Naşibaţi

aşē wo aanţo aten plin pi alinun na Naşibaţi

7 abaa ţēp ţēp apok pdiiman mndēm mi nul akak awo ji baŋaan bti,

akakan uleeful nalempar baŋaan.

Kē baŋaan bti bawin kē awo ŋaan najēn.

8 Awalan bkowul adoo wo aampok pok pdo nin uko uloŋ wi

Naşibaţi aŋaluŋ,

adinan pkeţ, adoo dinan pkeţ ŋi krut.

9 Ukaan kē Naşibaţi adeeŋa du bko duuţ, awula katim kandēmun apel itim bti.

10 Hēnk, banktiinkun bti katim ki Yetu du baţi na mboş, na du mnkeţ banup.

11 Itum bti ibot ido kadēman Naşibaţi Aşin nja kaji Yetu awoon Ajugun.

Ulemp wi baţaşar Yetu

12 An bayiţ naan biki mmaganun, dme kē naambaan kaţaŋanaara pdo kaţaş Naşibaţi. Nawutan kado kaţaş keeri woli dwo na an ŋaŋ, nadoon kaţaş kak maakan woli mēnwo na an. Nadoon kalempar mbuur mi nan ŋi pdo kawalan ikowan na ŋi pdo kaţaş Naşibaţi na palēnk.

13 Naşibaţi ul ajaan aţu'an, kē naji naŋal pdo kabot kado uko wi aŋaluŋ.

14 Woli nawo i pdo uko uloŋ nawutan kado kaŋur ŋuran, kēme kado kalaţar.

15 Hēnk nahil kawo baŋaan bajint̄ piş biki bawoon baankwin nin uko uloŋ wi pţup ŋi baka, bubuk Naşibaţi banwoon baanwo na nin buţaan blon ŋi ptoof pi baŋaan biki umundu wi banwoon baţilan na bado buţaan. Nado kanuur wal mēnt̄ ŋi umundu,

16 an namëbanuŋ Uŋup unjaan uwul ubida. Hënk, dluŋ katanaran ŋi unuur wi *Krittu aklunŋ kabi, ŋiki pŋi pi naan na unoor wi naan njanŋkwaanŋ udooni.

17 Woli pñaak pi naan padoo wo i ptula kawo uñaakan wi bŋenan banwoonŋ pfiyaar pi nafiyaaruŋ, kalilanaara lilan kabot katan na an bti.

18 Hënk kak nawo i kalilan kabot katan na nji.

Kayili ki bi Timote na Epafrodit

19 Dhaŋ ŋi Ajugun Yetu aji dyil ŋi nnuur ŋi Timote du an, ahilna ajoobŋenën udeeb nji kak, woli dtiink jibi nawoori.

20 Mënka nin ñaanŋ alonŋ kak anjaanŋ aŋu uŋal ŋi an ji nji kala pme jibi nawoori na manjoonan.

21 Bukal bti ikow yi baka yi yi bajaanŋ balempar, baanji balempar Yetu *Krittu.

22 Kë ul, nawin an bti uko wi ahilunŋ pdo. Awo na nji alemp jibi napoŋ ajaanŋ awo na aŋin, kë nklemp un batëb bti aŋup *Uŋup Ulil Unuura.

23 Ul i i nji nŋaluŋ pyil du an keeri, wi nji kamehanŋ me jibi uko wi nan uklunŋ kaŋep.

24 Nji kak dhaŋ ŋi Ajugun aji dbi kak du an hënkunŋ uunkjon.

25 Kë nŋe ten awin kë dwo i kayil Epafrodit kak, ayiŋ nja ŋi *Krittu, i njaanŋ nŋakandër kalemp kabot kagutar *Uŋup Ulil Unuura. An nayilulunŋ ŋi nji ado kalemparaan wi nwoonŋ ŋi kanuma.

26 Abi njal maakan pwinan an bti abot ahaajala, wi natiinkunŋ kë amaaki.

27 Na manjoonan abi maak adoo ñogan pkeŋ, kë Naŋibaŋi aŋe ñagi'a. Mënŋ ul ŋaŋ i añaŋiinŋ, nji kak añaŋi'aan maakan, ado hanŋ nwutna woli dpën ŋi mnŋëg mi, kaneej ŋi mlonŋ.

28 Dkeer ataran kayila du an nahilna woli nawina nalilan, nji mbot nwo mënka ajoonŋ maakan.

29 Nayeenkana na mnlilan ji ñaanŋ anwoonŋ i Ajugun, nabot namëban bañaanŋ banwoonŋ ji a bnuura.

30 Ul ankakuŋ i pkeŋ pa ulemp wi Krittu, ayeenkaran ado ulemp wi nawoonŋ naanhil pdo an ŋi nleefan pa nji ado kak i pkeŋ.

3

Bnuura bi pme Yetu Krittu

1 Kë hënkunŋ an bayiŋ naan, nalilaan ŋi Ajugun. Nin uunwo unoor ŋi nji nŋak mpiitan uko wi ndoonŋ abi piitan, uko mënŋ utëŋŋenan tënŋan.

2 Nalipariin bañaanŋ banwoonŋ ji nbuŋ*, bado buŋaan, bukal biki pwala katëmp pawoonŋ ŋaŋ pŋal uleef.

3 Nja njaanŋ nŋëpna ŋi Uhaaŋ wi Naŋibaŋi kadëmana, nja nŋŋuunŋ mndëm mi nja ŋi Yetu *Krittu, abot awo nŋenhatŋ nleef ŋi nja, nja nwoonŋ banwaliinŋ katëmp na manjoonan.

4 Kë nji, ddoonŋ aka uko unhilanunŋ kaŋu'ën nhaŋ uleef naan. Woli alonŋ anunŋ kë ahil phaŋ uleeful, nji dhilunŋ kahaŋ uleef naan kapela.

5 Nji i bawalanunŋ katëmp wi mbukiinŋ ado nnuur bakrenŋ, dwo i pntaali pi *Itrayel, i pŋini pi *Benyamin, dwo na hebërë abuk nahebërë. ŋi uko wi pŋaŋ *bgah dwo *nafaŋitay.

6 Dbi wo ñaanŋ anŋaluŋ uko wi Naŋibaŋi maakan adoo nunŋ wi nji kahajanunŋ banfiyaaruŋ Yetu kë ddo do wa. Woli pŋaŋ uko bti wi bgah bajakuŋ aji uwo utool, nin ñaanŋ alonŋ aanhil kajakën uko ulonŋ.

7 Kë iko bti yi mbiinŋ aŋal kë iŋu'ën nwinana bnuura ŋi kadun ki Naŋibaŋi, Krittu ado kë mme kë dbi neem na manjoonan.

8 Aa manjoonan ma, ntenle bnuura bweek maakan banwoonŋ ŋi pme Yetu *Krittu Ajugun dji kawin kë dbi neem ŋi iko bti. Aŋu kë nwaanŋ iko bti yi mbiinŋ aka, kë nŋe win kë iko bti iwo iwetar yi nwoonŋ i kafël du pyewël kahilna kaka Krittu.

9 Kë ŋi a di nwoonunŋ naŋool ŋi kadun ki Naŋibaŋi, pwo naŋool pi pŋaŋ bgah pawoonŋ paanhil pwulën. Woli dfiyaar Yetu ŋaŋ di nhilunŋ kawinana pwo naŋool ŋi kës ki Naŋibaŋi.

10 Uko wi nŋaluŋ uwo pme Krittu. Pme'a pawoonŋ pme mnhina mi pnaŋa pi nul ŋi pkeŋ na phaŋ ji a kaŋe kanaam na a ŋi pkeŋ pi nul.

11 Kë hënk, dhaŋ kë Naŋibaŋi alunŋ kanaŋanaan ŋi pkeŋ.

* 3:2 Nbuŋ: Bayuday baji baji banwoonŋ baanwo bayuday bawo nbuŋ.

Pten kadun, kagutan pwo natool na manjoonan

¹² Mënji ddo bi ka ka uko mënt kēme nwo ñaan anwoon aanwo na nin buṭaan dloñ, kē nṣē taman katen me dmob uko mënt, ṭiki Krittū amobnuñ nji ṭi uleef naan.

¹³ An bayiṭ naan, dme kē mēndo bi mob wa. Kē uko uloolan ṭañ wi wi nwoonaanun ṭi uṣal, uko mënt wii wi : pṭilma iko bti yi ndoon abi do, kado katen kadun,

¹⁴ kagutandēr uko mënt kahil kayeenk uko wi Naṣibaṭi aduurnun du baṭi duuṭ aṭēpna ṭi Yetu Krittū.

¹⁵ Nja bti ṅnjijun ṭi pfiyaar Yetu, najoh keeri ṅṭu uṣal ṭi uko mënt. Woli nawo na ṅṣal ṅṭēb ṭi uko ulon Naṣibaṭi kajinṭanan wa.

¹⁶ Kē ṭi dko di ṅbanun ṅēnkun, najoh ṅwut kaṭañan pṭaṣ bgah bi njejun.

¹⁷ Bayiṭ naan, an bti nadoon katen ṭi nji, nabot nado katen ṭi bañaan banjaan baṭaṣ uko wi ṅjakanan.

¹⁸ Batum baji bado ji baṣoor krut ki *Krittū jibi ndoon abi ṭupan akak aṭupan ṅēnkun na mnkuul ṭi kēṣ.

¹⁹ Babaañṣaan du bdoo. Mënt Naṣibaṭi i i bafiyaarun, iyin yi baka yi yi bafiyaarun. Baji batanar uko unwoon kawo lah mnkow pa baka, bukal banṭuun ṅhaaṣ ṅi baka bti ṭi iko yi mboṣ.

²⁰ Kē nja, ṅwo biki baṭi, dul di ṅkyoonknun nabuuran i nja Yetu Krittū Ajugun.

²¹ Ul akṭēlēṣun ṅleef ṅi nja ṅanjaan ṅaket, kakakan ṅa ṅanaam na wi nul, unwoon uleef unwoon na mndēm. Aṭēlēṣ ṅa na mnhina mi ajaan aṣihna iko bti.

4

¹ Hēnk an bayiṭ naan biki mmaganun maakan, dnuhan maakan, an nawoon mnlilan mi naan, na uko unkyuujun kē nji dwatun ṭi kampētar ki nji kapētarun. An biki mmaganun, hēnk di nawoon kamēban kaliint ṭi pṭaṣ Ajugun.

Uko wi pdo

² An bi Ewodi na Tuntic dkootan koot naten ṭi Ajugun nakak natiinkar.

³ Kē iwi injaan klemp ulemp wi njaan kalemp* na manjoonan, ṭēnkan baat batēb

* **4:3** Injaan klemp ulemp wi njaan kalemp : ṭi uṭup ugrek bapiit aji « Tutugot », uhinan kawo katim ki ñaan. ṭi, balon baji katim ki ñaan ka.

bukun ṭi uko mënt. Babi wo na nji agutar *Uṭup Ulil Unuura, na Klement na banjaan balemp na nji bti, biki itim ipiitaniin ṭi *Ulibra wi Ubida.

⁴ Nalilaan ṅnuur bti ṭi Ajugun ṭi uko bti. Aa, dkak akakalēs, nalilaan.

⁵ Pjoob bkow pi nan pawinaniin ṭi bañaan bti. Ajugun aanlowi.

⁶ Nawutan kaṭaaf nin uko ulon. ṭi iko bti, nakootan Naṣibaṭi nañehana uko wi nanumiin. Nabeebana woli nañehana uko ulon.

⁷ Hēnk, ajoobṭēnan ṅhaaṣ udoo upel iko bti yi uṣal uhilanun kaṣal abot amēban iṭēb yi nan na ṅṣal ṅi nan ṭi Yetu *Krittū.

⁸ Bayiṭ naan, uko wi nji kabaañṣaanun wi : naṭuun ṅṣal ṭi uko bti unwoon manjoonan, uko uwoon uunji uṭu ñaan mnkow, unwoon uṭool, unwoon ujint piṣ awo uunwo na nin buṭaan bloñ, unjaan uṭu ñaan kaṅalana, uko unyukun ptiink, uko unuuriin maakan, uko unwoon wi pmēban na iñeen iṭēb.

⁹ Uko wi najukun ṭi nji, wi nayeenkun abot atiink ṭi nji, wi nawinnun kē nji kado, iko mënt bti nadoon kado ya. Hēnk, Naṣibaṭi anjaan ajoobṭēn ṅhaaṣ awo na an.

Pbeeb Naṣibaṭi ṭi uko wi ajaan aṭen

¹⁰ Dlilan maakan ṭi Ajugun, wi nakaan ayuuj kē naṭu ṅṣal ṅi nan ṭi nji. Mënji naambaan kaṭu'aara ṅṣal ṭi nji, naambi hil hil pyuujen uko mënt.

¹¹ Mënt kanuma kaṭu'ēnun kē nji kaṭiini hēnk, djuk plin ṭi uko wi nkaan.

¹² Dhil pwo ṭi bwaan abot ahil pwo ṭi pyok. Dko bti di nwoon na ṭi iko bti, Naṣibaṭi ado kē nhil kayok kēme kawo na ubon, kē nhil pwo woli dka maakan kēme awo ṭi kanuma.

¹³ Anjaan awulēn mnhina adolon kē nhilan pmiir iko bti.

¹⁴ Kē an naṣē do bnuura wi naṭēnkun ṭi unoor wi naan.

¹⁵ An biki ubeeka wi Filip name bnuura, wi njunun pṭup *Uṭup Ulil Unuura apēna uṭaak wi nan wi Matedoniya, nin pntuk ploñ pi banfiyaarun Yetu paanṭēnkēn na itaka, yi nan ṭañ yi yi nji nyeenkun.

¹⁶ Wi nwoonj du ubeeka wi Tetalonika, mēnt̄ uyaas̄ uloolan ʒañ wi wi nayil-banaanuj uko wi nnumiin̄.

¹⁷ Mēnkla la nawulēn uko ulonj, uko wi nʒalun̄ uwo : uko wi nadolnun̄ uwo bnuura bi Naʒibaʒi akhoʒalēʒun̄ ʒi iko yi ahankanaʒ.

¹⁸ Dyeenk iko yi nnumiin̄ bti, ido pel kanuma ki naan. Dʒumandēni, hēnkun̄ wi nyeenkun̄ iko bti yi nayilun̄ Epafrodit aʒijēn. Iwo ji pʒēkēñ plil pi bʒeʒan bi Naʒibaʒi adiin̄ abot alilandēr.

¹⁹ Kē Naʒibaʒi i njaan̄ kadēman aʒē hank ʒi Yetu *Krittu bnuura bweek maakan, alun̄ kaʒēpna ʒi ba kawulan uko bti wi nanumiin̄.

²⁰ Mndēm mweek manwo ʒi Naʒibaʒi Aʒin nja te mn̄ʒo! Uwo haʒ.

Pwul mboʒ pbaañʒaani

²¹ Nawulan mboʒ bañaan̄ bti bammēbanun̄ Yetu *Krittu awo biki Naʒibaʒi. Bayiʒ nja banwoon̄ ʒi na nji bawulan mboʒ.

²² Banwoon̄ biki Naʒibaʒi bti awo ʒi na nji bawulan mboʒ ; banklemparun̄ *ʒetar naʒih najeenkal ʒi baka bawulan mboʒ maakan.

²³ Ajugun̄ Yetu *Krittu awulan bnuura bi nul an bti.

Uṭup wi Pawulu apiitun banfiyaarun banfētun du utaak wi Kolot

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta ki Pawulu apiitun pntuk pi banfiyaarun panwoon du ubeeka wi Kolot. Aambaan kayaha da, ašë tiink kē baji banfiyaarun Krittun banwoon da bamēban aliint ṭi pfiyaar pi baka. Epafrat anjaan agakandēr na Pawulu abiin aya da aṭup baka Uṭup Ulil Unuura. Wi nṣubal nlon nṣaṭepun, kē bañaan balon bašë ya da ajukan bañaan uko ulon umpaṭun na Uṭup Ulil Unuura wi Epafrat abiin ajukan baka. Bañaan mēnt baji na baka ṅaan anjalun Naṣibaṭi abuurana awo kadēman nwanjut na nnton nlon nampelun bañaan bajen. Baji na baka bawo kawala katēmp, kawo baankde nyemaṭ nlon. Kē Epafrat ašë ya wal mēnt du Rom di Pawulu awoon ukalabuṣ aṭupa uko mēnt. Wi Pawulu atiinkun uko mēnt wi wi apiitun baka, kadiimanaan baka kē pfiyaar Krittun ṭaṅ pakkaan ṅaan abuur.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboṣ (1.1-2)
2. Pñehan Naṣibaṭi kabeeba (1.3-14)
3. Pwo Naṣibaṭi pi Krittun na mndēm mi nul (1.5-2.19)
4. Ubida uhalu na Krittun (2.20-4.6)
5. Pwul mboṣ pbaañsaani (4.7-18)

Pwul mboṣ

¹ Nji Pawulu i Naṣibaṭi adolon kē nwo nanjañan i Yetu *Krittun na Timote ayiṭ nja nṣwul

² biki ubeeka wi Kolot banwoon biki Naṣibaṭi afiyaar Yetu Krittun na manjoonan mboṣ. Dñehan Naṣibaṭi Aṣin nja awulan bnuura abot ajoobṭēnēn nṣhaaṣ.

Pñehandēr biki Kolot Naṣibaṭi

³ Nēnji nṣañan pbeeb Naṣibaṭi, Aṣin Yetu *Krittun Ajugun woli nñehandēran.

⁴ Ntiink pfiyaar pi nafiyaarun Yetu Krittun na ujal wi nakaan pa banwoon biki Naṣibaṭi bti.

⁵ Pfiyaar na ujal mēnt nawaona ṭi phaṭ pyeenk iko yi Naṣibaṭi ahankanaan du baṭi. Nakaan phaṭ mēnt ṭi uṭup wi manjoonan, unwoon *Uṭup Ulil Unuura wi natiinkun.

⁶ Uṭup Ulil Unuura mēnt ubi ṭi an jibi ukaan abi ṭi mboṣ bti di ukdēman dēm pya abot aṭij iko inuura. Hēnk di uwoon kak pa an, du unuur uteek wi nayeekun wa, abot awin bnuura bi Naṣibaṭi na manjoonan.

⁷ Epafrat nanohon anjaan alemp na un ajukananaan, ul anwoon nalempar Krittun na manjoonan anklemun pa an*,

⁸ aṭupun jibi *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uklemun ṭi an kē nañaladi.

Pñehandēr pntuk pi banfiyaarun

⁹ Ukaan, wi nmehan me uko wan, ašë bi duka duka ṭi pdo kañehandēran. Nñehan Naṣibaṭi ado *Uhaaṣ wi nul utumanan uṣal untun na mntit nahilna name bnuura uko wi anjalun.

¹⁰ Hēnk, ubida wi nan ulil Ajugun nabot nado kado iko bti yi anjalun. Nado kado iko inuura itum kabot kameha me Naṣibaṭi na manjoonan.

¹¹ Nñehan Naṣibaṭi aliintanan ṭi iko bti yi nakdolun na mnhina mi mndēm mi nul. Hēnk nado kataman kabot kamiir ṭi iko bti yi nakdolun,

¹² nabot nalilan, nabeeb Aṣin nja an-dolon kē nahil kaka uko wi ahoṣun bañaan biki nul, bukal banwoon ṭi bjeehi.

¹³ Alēb nja ṭi phina pi bdēm añooṭ du pṣih pi Abukul i anjalun.

¹⁴ Ṭi ul di di nṣbuurnun, kē Naṣibaṭi abot amiir nja ipekadu.

¹⁵ Nin ṅaan aambaan kawina Naṣibaṭi, ṭi mnwo mi abukul mēnt mi mi nṣwinulun. Ul awoon nateek, akṣihun iko bti impaṣaniin,

¹⁶ ṭiki ṭi a di di iko bti ipaṣaniin du baṭi na ṭi mboṣ, nko nṣwinaniin na nṣwoon nṣaanwinanaa : nnton nṣankṣihun, nṣwoon na mnhina, na nṣandukiin bti. Naṣibaṭi aṭēpna ṭi a aṭak iko mēnt bti, iko mēnt bti aṭak ya pa a.

¹⁷ Ul awoo, wi nin kako kalon kawoon kaando bi paṣana, iko bti imēbandēraan ṭi a.

* 1:7 Anklemun pa an : Nlibra nlon nṣapiit aji : anklemun un.

18 Banfiyaaruluŋ bti bawoon uleeful, ul kaşë awo bkow. Ul awoon ujuni, nateek ʒi banknaʒiin ʒi pkeʒ, ahilna kawo nateek ʒi iko bti.

19 Ulil Naşibaʒi kē atumana iko bti inwoon ʒi a,

20 abot aʒēpna ʒi a akakan iko bti ʒi mboş na du baʒi ʒi ploolan na ul Naşibaʒi. Pñaak pi Abukul pantuliin ʒi krut paʒijun btiinkar mēnt.

21 An, nabi low Naşibaʒi, kē buʒaan bi najaan nado na bi najaan naşal kē bado kē naşoorad na a.

22 Hēnkuŋ uleef wi Abukul unwoon wi űnaan najēn ukeʒi, pkeʒ mēnt paʒu kē nakak atiinkar na a. Hēnk nahil kanaʒ ʒi kadunul kawo bajinʒ piş, bañaan banwoon baanwo na nin buʒaan dlon, biki bawoon baanhil pji nin uko ulon ʒi baka.

23 Kē naşë awo i kamēban bnuura kaliint ʒi pfiyaar kawut kapēn ʒi phaʒ pi *Uʒup Ulil Unuura wi natiinkuŋ. Uʒup mēnt baʒup wa bañaan bti ʒi mboş, wul wi nji Pawulu kalemparuŋ wi nji kaʒupuŋ wa.

Ulemp wi Pawulu

24 Dwo ʒi phaj ʒi uleef naan ʒi phaj pi *Krittu pa bnuura bi banfiyaaruŋ banwoon uleeful.

25 Pa an nanfiyaaruŋ bti biki Naşibaʒi aʒu'ēnuŋ pdo ulemp wi pʒup uʒup wi nul bti.

26 Uko mēnt uwoon uko wi Naşibaʒi amenun bañaan du wi umundu uwoonun, hēnkuŋ ameeʒan wa bañaan banwoon biki nul.

27 Anʒal bañaan biki nʒaak bti bame iko inuura na mndēm manwoon ʒi uko umbiin amena. Uko mēnt wii wi : *Krittu awo ʒi an, ul adoon kē nahaʒ kē nayeenk ʒi mndēm mi Naşibaʒi.

28 Kē hēnk di di njaan nmeēʒan Krittu, kaʒup bañaan bti balipara, kabot kajukan baka na uşal unʒa bti, bahilna bawo ʒi Krittu bukal bti bañaan banjijun ʒi pfiyaar.

29 Uko mēnt ukaan kē nji kalemp, agutan na mnhina bti manwoon ʒi nji, mi Krittu awulun.

2

1 Dnʒal name kē dwo ʒi pɟutaran, an na biki ubeeka wi Lawoditiya, na bañaan bti

banwoon baambaan kawinēn na kēş ki baka ; ugut mēnt utam maakan.

2 Ddo han nahilna nawo na mntēn ʒi iʒēb yi nan nabot naʒalad nawo ji űnaan aloolan ; natum na uşal unʒa. Nahil wal mēnt kame uko umbiin amena wi Naşibaʒi. Uko mēnt uwoon *Krittu.

3 ʒi a di di iko inuura maakan bti yi uşal unʒa na injaan ihaabēş űnaan uşal iwoon.

4 Dʒupan uko mēnt űnaan alon awutna nin kadaaran na nʒup nʒil nji nul.

5 Uwo manjoonan kē dlowan, kē uşal wi naan uşë wo ʒi an, kē nʒilan maakan wi nwinanan kē namēban bnuura abot anaʒ aliint ʒi pfiyaar pi nafiyaaruŋ Krittu.

Mnwo mi bañaan banwoon biki Krittu

6 Hēnk wi nadinanuŋ Yetu *Krittu aji awo Ajugun, mnwo mi nan mandoon kayuuj kē awo na an.

7 Najab awo na intaañ ʒi a, kē ajejan aniwna kato hul, abot adolan kē nakliint ʒi pfiyaar jibi bajukananan, mnwo mi nan mandoon kayuuj keeri kē Krittu awo na an ʒi ubeeb wi najaan nabeeb maakan Naşibaʒi nnuur bti.

8 Naʒafaraan balil mntum badaaran, nşal nji baka nʒawo nji bañaan, nʒawaan udooni. Uşal utēnt wun uumpēna du Krittu, upēna du udolade wi bañaan, na du mnhina manjaan manʒon umundu wi.

9 ʒi ul ʒi uleeful di di iko bti inwoon ʒi Naşibaʒi ifēʒun.

10 Kē ʒi a di di nayeenknuŋ iko atuman, ul ankşihuŋ başih bti na mnhina bti.

11 ʒi *Krittu nawala katēmp kanwoon kaanwo ki űnaan awalananan. Katēmp mēnt kapēna du a, kul kajaan kakib pekadu danwoon ʒi uleefan kapēnan.

12 ʒi batitmu namoya na a, abot anaʒa ʒi pkeʒ wi nafiyaaruŋ mnhina mi Naşibaʒi manaʒanuluŋ ʒi pkeʒ.

13 An biki pekadu di nan na pwo naanwala katēmp ʒiki naanwo bayuday, iʒuun kē nawo bakaʒ, Naşibaʒi awulan ubida na Krittu. Amiir nja ipekadu bti.

14 Dko di bapiitun aji nʒuknaanaa ʒiki nʒēnʒaş uko wi bgah bajakuŋ, Naşibaʒi atow da, aba na da wi apanun da du krut ki Krittu.

¹⁵ Awohëş nton nankşihun na njanwoon na mnhina, apënan na aţij ti kadun ki bañaan, alaaţ laaţën na ti kafet ki pntuk panlilanun wi awatun na ti pkeţ pi Krittü akeţun ti krut.

¹⁶ Keeri uko wi najaan nade, wi najaan nadaan, këme uko wi nfettu nlon, na wi ufettu wi pli phalu na wi *unuur wi pnoorfën wi bayuday uwutan kaţu nadinan nin ñaan alon aji naduknaanaa ti iko itënt yun.

¹⁷ Iwo ţań ulimënt wi iko inwoon i pbi. Kë uko unwoon na manjoonan uşë wo Krittü.

¹⁸ Banjaan bahajan ikow yi baka pa pwinana, kadëman nwanjut, nakdinan baka baji naduknaanaa. Baji babi tu tu nşal ni baka bti ti nwanjut na iko impënuş awinana ti kadun ki baka. Nşal ni baka naji naţu baka banah, nawo ni bañaan bajën, njawaan udooni.

¹⁹ Baanji bamëban ti Krittü anwoon bkow. Ul ankaan kë uleef bti uji uka uko bti wi unumiin, kamëbandër bnuura ti dko di imoh ijaan iyitiiraan, kabot kadëm jibi Naşibaţi aňalun.

Pkeţ na pkuţ kanaţa ti pa na Krittü

²⁰ Wi nakeţun na *Krittü, kë mnhina mi umundu maankak ahilanan nin uko ulon, we ukaan kë naji naţaş udolade wi wa, ji wul umëbanun ubida wi nan ba?

²¹ Uji uji « Kjej uko wi, » « Kñem wun, » « Kban wundu. »

²² Uţiiniyaan iko injaan ilun katoka. Uko mënt uwo udolade wi bañaan.

²³ Udolade mënt uji uwo wo ji uwo na uşal unţuņa, ţiki uji uţiiniyaan pţaş *Bgah, pwalan bkow na pdo kahajan uleef, aşë waan udooni, uunji uneenan uleef pdo uko wi unşalun.

3

Pmëban Ubida uhalu unwoon ti Krittü

¹ Jibi nanaţiin ti pkeţ na *Krittü, nadoon kala iko yi baţi keeri, di Krittü awoon aţo ti kadeenu ki Naşibaţi.

² Naţuun uşal wi nan ti iko yi baţi, nawut yi mboş.

³ Hënk di uwoon, nakeţi, kë ubida wi nan umenana na Krittü du Naşibaţi.

⁴ Krittü awoon ubida wi nan na manjoonan. Unuur wi akwinaniin, an kak napën kawinana na a ti mndëm mi nul.

⁵ Nafinan keeri ti mnwo mi nan iko yi mboş yi uleef unşalun. Iko mënt yii yi : pekadu di piint, ubida uţop, pňal iko iwuţaan, pbi kaţu tu uşal na uhaaş bti ti uko, pñeebar iko, ţiki ankaan ado han aji dëman iko yun ji Naşibaţi i i akdëmanun.

⁶ Iko itënt yan ijaan itij udeeb wi Naşibaţi [ti banjaan bado ya].

⁷ Iko yan yi yi najaan nado ţfa, wi ikţonun njida ni nan.

⁸ Kë hënkun, napënaan iko yan bti ti ubida wi nan ; nawutan kado kadeebaţ, kado kahank ñaan ti kaţëb, kawo na bjoot ; nawutan kado kakarad, uţup ulon ukowëndënaan uwutan kapën ti mntum mi nan.

⁹ Nşilan nawutan kawo ti ptoofan, ţiki nawo hënkun bañaan bahalu banwohëşun ubida wi baka ujon na iko iwuţaan yi wa.

¹⁰ Nawohara hënkun ubida uhalu, wi Naşibaţi awulanan abot aji ţëlëş wa nyaaş bti kë nado naam na a, ul anţakanan, nahilna name'a bnuura.

¹¹ Hënkun uunkak aka *nayuday na awoon aanwo nayuday, anwaliin *katëmp na anwoon aanwala ka, ñaan i uţeeh, këme anwoon aamme nin uko ulon ji bañaan biki utaak wi Tit, ñaan i bakjuukntënuş ti ulemp këme ñaan najeesh ; *Krittü ţań akaan udooni abot awo ti bañaan banfiyaarulun bti.

¹² Wi Naşibaţi adatanan kë nawo biki nul, kë abot aňalan, nadoon kañaaga, nado kaţënkâr, nabot nado kawalan ikow. Nawoon bañaan banjoobun ikow banwoon baanji bataran.

¹³ Nadoon kamiirad, woli atëntan alon adolan uko ulon, nawuladën iñeen, namiirad. Jibi Ajugun amiiranan, an kak, nadoon kamiirad.

¹⁴ Kë uko undëmnun maakan uwo nanşalad, unşal ujaan udolan namëbandër bnuura.

¹⁵ Btiinkar bi *Krittü aţijun ti an badoon kaţonan nhaaş. Naşibaţi aţijan ti btiinkar mënt nahilna nawo uleef uloolan. Nadoon kabeeb Naşibaţi nnuur bti.

¹⁶ Uţup wi Krittü utum ti an! Nadoon kajukandër, kaţënkâr kawutna kajot ti buţaan.

Nadoon kado haŋ na uşal untuŋa bti, kay-
eeh Naşibaŋi na iyeeh yi pñaamarën na iyeeh
yi pdëman Krittü, *Uhaaş wi nul uŋu'an iy-
eeh mënŋ ŋi bkow.

¹⁷ Uko bti wi nahilanuŋ kaŋup këme
kado, nadolan wa ŋi katim ki Yetu Ajugun.
Naŋëpnan ŋi a nado kabeeb Naşibaŋi Aşin nja.

Mnwo mi banfiyaaruŋ

¹⁸ An baat nadoon katiink bayinan, ji
bañaan banwoon biki Ajugun.

¹⁹ An biinŋ naŋalan baharan nawut kado
kalëbar na baka.

²⁰ An bapoŋ, nadoon katiink bajugan ŋi iko
bti ; uko mënŋ wi wi Ajugun aŋaluŋ.

²¹ An başin bapoŋ, nakbubara kado
kadeebaŋan babukan ji babi bawutandër.

²² An balemp, nadoon katiink ŋi iko bti
biki naklemparuŋ ŋi mboş ŋi. Nawutan
kado kado haŋ ŋiki batenan këme woli nala
pwinana bnuura ŋi bañaan. Nadoon kado
haŋ na uhaaş ujintŋ wi bañaan banwoon
baaññoom Ajugun.

²³ Ulemp wi bahilanŋ kaŋu'an nadoon
kado wa na uhaaş unuura ji nawo wo ŋi
plempar Ajugun.

²⁴ Nameen kë Ajugun atuuman na iko
inuura yi ahankuŋ banwoon biki nul. Na
manjoonan *Krittü Ajugun i i naklem-
paruŋ.

²⁵ Kë ñaan ankdoluŋ buŋaan aluŋ kayeenk
uko wi buŋaan mënŋ baktijun, kë nin bpaşşer
baankwo da.

4

¹ An biki baklemparuŋ, nawoon batool
na banklemparanan nabot namëban baka
bnuura. Nameen kë an kak, naka alon kë
awo Ajugun du baŋi duuŋ.

Uko wi pdo

² Namëbaan naliint ŋi pñehan Naşibaŋi, na-
woon bten naŋu ibaŋ ŋi uko mënŋ, ŋi pdo
kabeeba.

³ Woli nañehan, nañehandërun kak
Naşibaŋi ajeehan bgah bi ulemp wi pŋup
Uŋup wi nul, nhilna ndo kaŋiiniyaan uko
wi *Krittü umbiinŋ amena unŋuun kë nwo
ukalabuş.

⁴ Nañehaan nhil ndo kameetan wa, jibi
nwoon i kado.

⁵ Woli nawo na banwoon baanwo biki
Krittü, uko bti wi nakdoluŋ nadoon kado
wa na uşal untuŋa, nyaaş bti wi nahilanuŋ.

⁶ Nŋup ŋi nan ŋawoon ŋnuura, ŋataab
pnam, nabot nahil pteem andoli bnuura.

Pwul mboş pbaañsaani

⁷ Kë Tişik, ayiŋ nja i mmaganuŋ anwoon
nalempar *Krittü na manjoonan, i njaan
kagakandëraan kalempar Ajugun, aŋupan
jibi nwoyi ŋi bti.

⁸ Dyila du an, ahilna aŋupan jibi ŋwo i ŋi
abot atëŋtënan.

⁹ Onetim kak, ayiŋun na manjoonan i
mmaganuŋ ampënnuŋ du an agakandër na
a. Baŋupan uko bti unktëpuŋ ŋi.

¹⁰ Arittarkut anwoon ŋi na nji ŋi ukalabuş,
na Markut ayiŋ Barnabat bawulan mboş.
Name uko wi nawoon i kado woli Markut
abi du an : namëbaana bnuura.

¹¹ Yetu i bajaan badu Yuttut akak awulan
mboş. Bukal bawajanŋ tañ ŋi bayuday ban-
fiyaaruŋ *Krittü, bajaan balemp na nji pa
*Pşih pi Naşibaŋi ; baji batëŋtënen.

¹² Epafrat anwoon i ubeeka wi nan
akak awulan mboş. Awo nalempar Yetu
Krittü abot aji bi taman taman ŋi pdo
kañehandëran Naşibaŋi nahilna namëban
naliint, najij ŋi pfiyaar, nabot nado kado
uko bti wi Naşibaŋi aŋaluŋ.

¹³ Dŋup aji dmaar uko wi : Aji noor
maakan ŋi uko wi nan na wi biki ubeeka wi
Lawoditiya na biki ubeeka wi Yerapolit.

¹⁴ Luk kak nakuraar i ŋmaganuŋ na De-
mat bawulan mboş.

¹⁵ Nawulan bayiŋ nja biki Lawoditiya
mboş. Nawulan kak Ninfa na banfiyaaruŋ
bti banjaan bayitiir du katohul mboş.

¹⁶ Woli najuk uko wi mpiitanan, nakaan
nado banfiyaaruŋ banwoon Lawoditiya
bajuk wa. An kak nakaan najuk uko wi nji
kapiitunŋ biki Lawoditiya.

¹⁷ Nakaan naji na Arkip amëban bnuura
ulemp wi ayeenkuŋ ŋi Ajugun.

¹⁸ Nji Pawulu kapiitananŋ na kañen ki
naan, dwulan mboş. Naleşan kë dwo ukal-
abuş. Bnuura bi Naşibaŋi bawo ŋi an.

Uṭup uteek wi Pawulu apiitun banfiyaarun banfētun du utaak wi Tetalonika

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwoon kakaarta kateek ki Pawulu apiitun pntuk pi banfiyaarun panwoon du ubeeka wi Tetalonika. Pawulu abi ya da aṭup Uṭup Ulil Unuura wi Yetu Krittū (natenan ṭi Ulibra wi Ulemp wi Banjañan 17.1-10). Bañaan banfētun da baṭaṣ Krittū. Wi ṅwal ṅlon ṅaṭepun, kē bañaan balon baṣe wuuk bañaan kē balat Pawulu na nanohul. Anaṭara baka. Banfiyaarun Krittū bamen Pawulu na bangakanderun na a. Na utejan kē baṣe pēnan baka ṭi ubeeka kē baya Bereya. Wi ṅṣubal ṅṭēb ṅaṭepun, Pawulu ayil Timote aya aten jibi banfiyaarun Krittū banwoon Tetalonika baduki awo. Wi ayaan abi, aṭup Pawulu aji bamēban te hēnkuṅ, kē balon ṭi baka baṣe pok plemp kado kadeena. Baji baji Yetu abi hēnkuṅ, kē baanuma plemp. Balon ṭi baka ṅhaaṣ ṅaanṭoora na baka ṭiki bayiṭ baka na banoh baka batum bakeṭi kē Yetu aambi. Uko mēnt ukaan kē Pawulu apiit baka katēntēn baka abot aṭup jibi ubi wi Yetu uklun kawo na jibi akdolun na banfiyaarun. Hēnk, bahinan kahaṭ kē bawo na Ajugun unuur undoli.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboṣ (1.2-3.13)
2. Pfiyaar pi bañaan biki Tetalonika bafiyaarun (1.2-3.13)
3. Ubida unlilun Krittū. (4.1-12)
4. Phaṭ kē Krittū abi (4.13-5.11)
5. Pṭan na pwul mboṣ pbaañṣaani (5.12-28)

1 Nji *Pawulu, na Filwanut*, na Timote ṅkpiitanan, an banfiyaarun nanwoon du Tetalonika amēban Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu Krittū Ajugun. ṅñehan baka bawulan bnuura babot bajiobṭēnan ṅhaaṣ.

Mnwo na pfiyaar pi biki Tetalonika

* 1:1 *Filwanut*: balon baji badu'a kak Filat.

2 ṅñenji ṅṭaṅna pbeeb Naṣibaṭi ṅwal bti pa an bti, wi ṅjaan ṅleṣan woli ṅñehana.

3 Na manjoonan ṅji ṅleṣ ṭi kadun ki Naṣibaṭi anwoon Aṣin nja jibi pfiyaar pi nan pawinaniin ṭi udo wi nan, jibi natamanun ṭi bjalad na jibi namēbanun aliintan ṭi mnhaṭ mi nahaṭun Yetu *Krittū Ajugun.

4 An bayiṭun biki Naṣibaṭi aṅalun, ṅme kē nadatanaa.

5 Na manjoonan, wi ṅbiin du an adimanan Uṭup Ulil Unuura, ṅēndiimanan wa na mntum ṭaṅ, name wa kak na mnhina mi udo wi Uhaaṣ wi Naṣibaṭi. ṅwin nja bti kē uṭup mēnt ujoonani. An name jibi ṅwoori ṭi ptoofan pa bnuura bi nan.

6 Kē an, nakak awo ṭi pdo ji un, na ji Ajugun. An nandoon awo wo ṭi unoor uweek, nayeenk uṭup wi Naṣibaṭi na mnlilan mi Uhaaṣ wi nul ujaan uwul.

7 Kē hēnk di di nakakuṅ awo bankdiimanun banfiyaarun biki ṅṭaak ṅi Matedoniya na Akayi bti, bgah bi pṭaṣ.

8 Du an na manjoonan di di uṭup wi Ajugun upēnnun, utiinkana du Matedoniya na Akayi. Mēnt dul da ṭaṅ, baṭup ṭi dko bti jibi nafiyaari Naṣibaṭi, kē ṅēndo ka uko uṭup.

9 Hēnk di uwoon, bukal ṭi ṅleef ṅi baka baṭup jibi namēbanun un wi ṅbiin du an, jibi nayaan du Naṣibaṭi aduk ṅnton alempar Naṣibaṭi anwoon najeb, anwoon Naṣibaṭi na manjoonan,

10 kayoonkna ubi wi Abukul Yetu anklun kawoona baṭi, i anaṭanun ṭi pkeṭ, ankbuurun nja ṭi udeeb unkmbiin.

2

Ulemp wi bi Pawulu du ubeeka wi Tetalonika

1 Na manjoonan an bayiṭun ṭi *Krittū, name an ṭi ṅleefan bnuura kē ubi wi nun du an uunwaan udooni.

2 Name kak kē bahajanun akuṭ akarun du ubeeka wi Filip. Kē ṅṣe yeenkna ṭi Naṣibaṭi mntēṅ mi ṅhilni aṭupan Uṭup Ulil Unuura wi bañaan batum badoon adola do na un maakan.

3 ṅṭup ṅi nun ṅaanwo ṅi mnlifrēn, abot awo ṅēmbi bi na uṣal uwuṭaan, ṅēmbi bi na kaguuru!

4 Naşibaţi atenun ten awin kë ñhilani aşë wulun Uţup Ulil Unuura, ukaanj kë ñkţup wa. Nënla la plil bañaan, Naşibaţi ammeen ñhaaş ñi nun i i ñklaan plil.

5 Name kë ñëmbaan kawoha na ñţup ñtaab ñi kaguuru, këme aţup ñţup kahilna kaka uko ulonj ; Naşibaţi ame kë uwo manjoonan.

6 Nin ñënla pdëm ţi ñaan, ţi an këme ţi balonj.

7 Ndo hilan lah kabi ji bañaan baweek, kayuujan kë ñwo *banjañan biki Krittü ; aşë baa ţëp ţëp abi na pjoob bkow, awo jibi ñaat ajaan aboof abukul.

8 Nñalan ñal maakan adoo hilan kawo ñënklinj linj ţi pţupan Uţup Ulil Unuura wi Naşibaţi ţañ, ma kakeţaran, ţiki nakak bañaan biki ñmaganun maakan.

9 An bayiţun, ñfiyaar kë naleş bnuura ulemp na unoor wi nun : ñlemp nfa na utaakal kawutna kawo pkun pa nin ñaan alonj wi ñkţupananj Uţup Ulil Unuura wi Naşibaţi.

10 Nawin bti, kë Naşibaţi akak awin jibi ñbiinj awo na an nanfiyaarun: ñwo bañaan bajinj baţool, biki ñaan awoonj aanhil pţup uko uwuţaan ţi baka.

11 Name bnuura kë ñwo na an bti jibi aşin napoţ ajaan awo na abukul ;

12 ñji ñtëñţënan, kajakan namiir, kajakan naţu kabaţ, nahilna ţi mnwo mi nan nado kado iko yi Naşibaţi anjalun, ul ankdu'ananj ţi pşih pi nul nabot nawo na mndëm mi nul.

Pfiyaar na kamiir ki banfiyaarun biki Tetalonika

13 Uko unkaanj kak kë ñënji ñtañan pbeeb Naşibaţi wii wi : wi nayeekunj uţup wi Naşibaţi wi ñţupananj, naanyeenk wa ji uwo uţup wi ñaan najën, nayeek wa ji uwo uţup wi Naşibaţi. Kë uwoha uţup wi Naşibaţi na manjoonan, uţup mëñţ uklempunj ţi an nanfiyaarun.

14 An bayiţun ţi *Krittü, hënkunj nawo ji banfiyaarun Yetu Krittü, bañaan biki Naşibaţi na manjoonan, banwoonj du utaak wi Yuda : nahaj ţi iñen yi biki utaak wi nan jibi bahajunj ţi iñen yi biki utaak wi baka.

15 Bañaan mëñţ bado kë bafinj Yetu Aju-gun na *baţupar Naşibaţi, un kak bahajanun. Baanjji bado uko wi Naşibaţi anjalun abot aşoor bañaan bti.

16 Bado na pneenanun pţup banwoonj baanwo bayuday uţup unkbuurunuj ; hënk na ñwal bti baji bahoţalëş ipekadu yi baka. Kë hënk di udeeb wi Naşibaţi umobunj baka hënkunj.

Pawulu anjal pkak du biki Tetalonika

17 An bayiţun ţi *Krittü, ñbi wo i kadukan ñwal ñlonj. Name bnuura kë ñleef ţañ ñadukananj, ñhaaş ñi nun ñaduka na an. Nnuhan maakan, anjal maakan pwinan.

18 Kë hënk, ññal pbi du an, ñji Pawulu ţi uleef naan ñyaaş ñţum ddo na pbi du an, kë *Fatana aşë neenanun.

19 Na manjoonan, an bë mëñţ nin ñaan alonj, nawoonj mnhaţ na mnlilan mi nun, an nakdiimanunj kë ulemp wi nun uwo unuura wal wi Yetu Krittü Ajugun aklunj kabi.

20 Aa, nawoonj mndëm na mnlilan mi nun!

3

Timote nayili

1-2 Ukaanj kë ñënkak ahilan pyoonk, aşë şal aji nyil Timote ayiţ nja ţi *Krittü du an kaşë kaduka du ubeeka wi Aţenay un bukal bukal. Timote mëñţ aji lempar Naşibaţi na un ţi pţup Uţup Ulil Unuura wi Krittü. Nyila, abi du Tetalonika aţënkabot atëñţënan ţi pfiyaar pi nan,

3 ñhaaş ñaţoor na an bti nawole ţi unoor wi ñwoonj wi. Name bnuura kë unoor mëñţ uwoonj kafah ki nun.

4 Wi ñbiinj awo na an, ñţupan kë ñluñ kado kahaj, kë mnhaş mëñţ mambanunj ñta hënk, kë namee.

5 Ukaanj kë wi nwoonj mënkak ahilan pyoonk, kë nyil Timote du an, kahilna kame me nahuma nfiyaar Yetu Krittü. Dbi lënk aji me *Untaayi Uweek uguuran katok ulemp wi nun!

Pbeeb Naşibaţi ţi uţup ulil wi ñtiinkunj

6 Kë hënkunj wi Timote awoonunj du an, aţupun uţup ulil ţi pfiyaar pi nan na ţi bñalad bi nañaladunj. Akak ajakun aji naji naleş uko wi nun na mnlilan akuţ anuhun jibi un ñnuhananj.

7 An bayiţun ţi *Krittü, pfiyaar pi nan patëñţënanunj ţi unoor na manţaaş bti mi ñwoonj.

⁸ N̄hefēnt̄ hēnkuṅ wi namēbanuṅ ṭi Aju-gun.

⁹ Kē hum di di ṅhilanuṅ kabeeb Naṣibaṭi kadoo kakēṣan ṭi uko wi nan? Nawulun mnlilan mnweek ṭi kadun ki nul.

¹⁰ Nfa na utaakal, ṅji ṅtaman kañehana, aṭenun ṅkak ṅwinan, ṅhilna ṅjukanan iko in-dukiin̄ kaliintanaan pfiyaar pi nan.

¹¹ Nñehan Naṣibaṭi Aṣin nja ṭi uleeful, na Yetu Ajugun badolun ṅhil ṅbi du an.

¹² N̄kak añehan Ajugun ado nado kaṅaladaara ṅalad pya, nabot naṅal bañaan bti jibi un ṅṅalanaṅ.

¹³ Hēnk nawo bañaan banwoon̄ baanwo na nin buṭaan dlon̄, bañaan̄ bajint̄ piṣ ṭi kadun ki Naṣibaṭi Aṣin nja, wal wi Yetu Ajugun aklun̄i kabi na bañaan̄ bti banwoon̄ biki nul. [Uwo haṅ.]

4

Mnwo manliluṅ Naṣibaṭi

¹ An bayiṭun̄ ṭi *Krittu, ṅbaañṣaan kaji na an, nado kajuk ṭi un jibi nawoon̄ kado, kadoo kaṅalana du Naṣibaṭi. N̄me na man-joonan̄ kē nado bi kado haṅ, kē ṅṣē ñehanan abot akooṭan̄ ṭi katim ki Yetu Ajugun : nakaan nataman maakan ṭi pdo haṅ.

² Name iko yi ṅjakaan̄ nado kado ṭi katim ki Yetu Ajugun.

³ Uko wi Naṣibaṭi aṅaluṅ uwo : nawo bañaan̄ bajint̄ piṣ, banwoon̄ baanwo ṭi ubida uṭop.

⁴ Ñaan̄ andoli awo kame jibi akwoon̄ na ñaat̄, kamēban uleef ṭi pekadu di piint̄*, awo i kawo ñaan̄ najint̄ piṣ, kabot kawo na a kē nin alon̄ aanka uko ulon̄ uṭup ṭi mnwo mi nul.

⁵ Aankwut uṅal uwuṭaan̄ uyoha jibi banwoon̄ baamme Naṣibaṭi bajaan̄ bado.

⁶ Kē ṭi uko mēnt̄ alon̄ awutan kaguur atēnt̄ul kēme kadola uko unkde'ulun̄ ṭiki Ajugun aji weṭan̄ bankjubanuṅ haṅ, jibi ṅdoon̄ abi ṭupan̄ abot ayuujan̄ bnuura.

⁷ Na manjoonan̄, Naṣibaṭi aandu nja pa ṅwo ṭi ubida uwuṭaan̄, adu nja pa ṅwo bañaan̄ bayimanaan̄, bajint̄ piṣ.

* **4:4** Ñaan̄ andolon̄ awo kamēban uleef ṭi pekadu di piint̄; balon̄ baji ṭi kē Pawulu aji : Ñaan̄ andolon̄ awo kame jibi akwoori na aharul.

⁸ Ukaan̄ kē ñaan̄ ampokun̄ pjukan pi, mēnt̄ ñaan̄ i i apokun̄, Naṣibaṭi a, ul anwu-lanaṅ Uhaaṣ wi nul.

⁹ Naannuma bapiitan̄ uko ulon̄ ṭi bṅalad, ṭiki an ṭi ṅleefan najukna ba du Naṣibaṭi.

¹⁰ Nado bi kado do haṅ na bayiṭ nja bti ṭi utaak wi Matedoniya bti. Kē ṅṣē kooṭan̄ nataman maakan kak.

¹¹ Naṭuun̄ kabaṭ ṭi pwo bnuura katiinkar, kawut pdo kaneej ṭi iko yi bañaan̄ bampaṭi ; uko wi nanumiin̄ nayikajēran wa, jibi ṅjakaan̄.

¹² Woli nado haṅ, biki bdig bamaganan nabot kawo naanknuma nin ñaan̄ alon̄ aṭēnkan.

Ubi wi Krittu

¹³ An bayiṭun̄ ṭi Krittu, ṅṅal name manjoonan̄ ṭi uko wi bankeṭun̄, nawutna kajooṭan̄ ji banwoon̄ baanka mnhaṭ.

¹⁴ N̄fiyaar kē Yetu akeṭi, abot anaṭa ṭi pkeṭ, kē hēnk di di ṅkaan̄ afiyaar kē banfiyaaru-lun̄ aṣē keṭ, Naṣibaṭi alon̄ kanaṭan̄ baka, bawo na Yetu te mnṭo.

¹⁵ Uko wi ṅṭupanan̄ hēnkuṅ uwo uṭup wi Ajugun : nja ṅkhumun̄ bajeb te wal wi Ajugun akbiin̄ ṅēnkwo ṭi kadun ki baka.

¹⁶ Hēnk di uwoon̄, wal wi Ajugun ak-dolon̄ pdiim kaṭup kē wal ubani, wal wi pdiim pi uwanjut uweek paktiinkaniin̄, wal wi plul pi Naṣibaṭi paktiinkaniin̄, Ajugun ṭi uleeful awalnaana baṭi, bankeṭun̄ afiyaar ul Krittu banaṭa duna ṭi pkeṭ.

¹⁷ Wal mēnt̄ un ṅnhumuṅ bajeb, ṅnaakiir na baka kadeeṅana du kanfēluṅ kaya kayit na Ajugun du bko duuṭ. Hēnk ṅṣē ṅwo na a te mnṭo.

¹⁸ Nadoon̄ katēnt̄ēn̄ keeri batēnt̄an̄ na uṭup mēnt̄.

5

Pwo bten

¹ An bayiṭun̄ ṭi *Krittu, naannuma baṭupan̄ wal wi uko mēnt̄ ukdolaniin̄.

² Name bnuura an̄ ṭi ṅleefan kē unuur wi Ajugun ubi jibi nakiij ajaan̄ abi na utejan.

³ Wal wi bañaan̄ bakjakun̄: « N̄haaṣ ṅi nja ṅaṭooraa, nin uko ulon̄ uunkdan̄ dan̄ » wal

mënt wi wi ptoka pweek pakkurun kur kajotna baka, jibi mnhaj manjaan mambi ti ñaaṭ anwoon na kayin. Nin ñaan aankbuur ti ptoka mënt.

⁴ Kë an bayiṭun, naṣë wo naanwo ti bdëm, unuur waṅ udoo ukuran kur ji nakiij.

⁵ Na manjoonan, an bti nawo babuk bjeehi, babuk pnak. Nënwo biki utejan, biki bdëm.

⁶ Nawulën ṅwut kaṅoyënt keeri ji bukundi ; nawulën ṅwo bten, ṅwut kakuj.

⁷ Baṅoy, utejan wi wi bajaan baṅoyënt ; kë badaan, utejan wi wi bajaan bakuj.

⁸ Kë nja, ṅnwoon biki pnak, ṅënwo kakuj ; nawulën njej pfiyaar na bṅalad ṅdo kamiṣa kanṭak ki bangoli, njej mnhaṭ mi ṅluṅ kabuur ṅdo utepi unṭak.

⁹ Na manjoonan, Naṣibaṭi aandat nja pa udeeb wi nul umob nja, adat nja ṅkaana mbuur ti Yetu Krittü Ajugun,

¹⁰ ankeṭarun nja ṅhilna ṅwole bajeb këme bakeṭ ṅwo bajeb na a.

¹¹ Ukaan kë andolon awo i katëntën atëntul, kabot kaṭënka jibi nadoon abi kado do.

Pjukan pbaañsaani na pwul mbos

¹² An bayiṭun ti *Krittü, ṅñehanan nado kado han, namëban bnuura baweeek biki Ajugun aṭuun ti kadunan, banjaan bahaa-haran maakan kabot kaṭupan uko wi na-woon i kado.

¹³ Ulemp wi baka ukaan kë nawo biki kamëban baka kabot kaṅal baka bnuura. Natiinkaran an bti.

¹⁴ Nkooṭan an bayiṭun, nakakaan bañaan banwoon ti ubida uwuṭaan ti bgah, natëntënën banjaan balënk, naṭënkan bambiiṣniin, nawo kado kamiir bañaan bti.

¹⁵ Naṭaafaraan ñaan akakan buṭaan bi badolulun ; nadoon kado bnuura unuur unjinti, nabot nado kado ba ti ptoofan na ti bañaan bti.

¹⁶ Najaan nawo ti mnlilan ṅnuur bti ;

¹⁷ nakṭañna pñehan Naṣibaṭi ;

¹⁸ nadoon kabeeba ti iko bti. Uko mënt wi wi Naṣibaṭi aṅalun pa an namëbanun Yetu Krittü.

¹⁹ Nakneenan *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi un-woon ti an ulemp,

²⁰ nawutan kabeeh ṅṭup ṅi Naṣibaṭi awu-lun bañaan balon ;

²¹ natenan bnuura ṅṭup bti : ṅanwoon ṅnuura, namëban ṅa ;

²² nalowan uko bti unwoon uwuṭaan.

²³ Dñehan Naṣibaṭi anjaan aṭooran nja ṅhaaṣ, adolan nawo bañaan bjint piṣ, amëban bnuura ṅhaaṣ ṅi nan, ṅṣal ṅi nan, na ṅleef ṅi nan, nahilna unuur wi Yetu Krittü Ajugun akbiin nawo bañaan biki bawoon baankwin nin buṭaan dlon ti baka.

²⁴ Andu'anan ado uko mënt ; aji do uko wi ajakun.

²⁵ An bayiṭun, an kak nañehandërun Naṣibaṭi.

²⁶ Najakan na bayiṭ nja bti kë ṅmook baka bnuura.

²⁷ Dkooṭan ti katim ki Ajugun, naleyiirën bayiṭun bti uko wi ṅpiitun wi.

²⁸ Dñehan Yetu Krittü Ajugun awulan bnuura bi nul.

**Uṭup utëbanṭën wi Pawulu
apiitun
banfiyaarun banfëṭun du
utaak wi
Tetalonika**

Uṭup ujuni

Ulbra wi uwoon kakaarta katëbanṭën ki Pawulu apiitun pntuk pi banfiyaarun panwoon du Tetalonika. Akak aṭup baka kak ubi wi Krittun na jibi banwoon baanfiyaara bakbaañsaanun. Balon ṭi ubeeka mënṭ baji Krittun adobi bi bi, kë balon baji kë uundobi wo, kë unuur uṣë ñog. Banjakun aji unuur uñogi baankak adi plem, baji baannuma plem wi Krittun akbiin hënkun. Kë baṣë ji baya kade du banjaan balemp. Uko mënṭ ukaan kë Pawulu apiit baka kadiimanaan baka kë ñaan aji wo kadeena ujënk wi nul. Akak aji na baka bamëban baliint woli bawo ṭi mnhaj babot bado kado bnuura wal undoli.

Hënk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboṣ (1.1-2)
2. Ubi wi Krittun ukakan iko bṭi ṭi bgah (1.3-12)
3. Ajugun Yetu Krittun aandobi kak (2.1-12)
4. Pmëban kaliint ṭi pfiyaar (2.13-17)
4. Pñehan Naṣibaṭi na Ulem (3.1-15)
5. Pwul mboṣ pbaañsaani (3.16-18)

¹ Nji *Pawulu, na Filwanut*, na Timote ṅkpiitanan, an banfiyaarun nanwoon du Tetalonika amëban Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu *Krittun Ajugun.

² Nñehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu Krittun Ajugun bawulan bnuura babot baṭooranan ṅhaaṣ.

³ An bayitun ṭi Krittun, ṅwo i kado kabeeb Naṣibaṭi ṅwal bṭi ṭi uko wi nan. Utaan na ṅdo han, ṭiki pfiyaar pi nan padëma dëm pya kë an bṭi nabot aṅaladaara ṅalad maakan.

⁴ Uko mënṭ uṭu kë ṅji ṅṭup uko wi nan ṭi kadun ki banfiyaarun Naṣibaṭi bṭi na mnlilan. Nji ṅdo han ṭiki baji bahajanan kë

an naṣë mëbanaara mëban aliintan ṭi pfiyaar pi nan aji namiir ṭi unoor bṭi.

⁵ Uko mënṭ bṭi uyuuj kë pwayëṣ pi Naṣibaṭi pawo ptool : uwoo nahilna nawo bañaan bantaanun na pneej du pṣih pi Naṣibaṭi pi nakhajarun hënk.

⁶ Kë jibi Naṣibaṭi ajaan ado uko utool, aṭu bankhajanana mnhaj ;

⁷ an nankhajuñ hënkun, nalun kanoorfën na un. Uko mënṭ udolana wal wi Yetu Ajugun akwinaniin kapëna baṭi na ṅwanjut ṅi nul ṅanwoon na mnhina,

⁸ kawo ṭi bdoo bweek. Abi pweṭan banwoon baamme Naṣibaṭi abot awo baanji baṭaṣ Uṭup Ulil Unuura wi Yetu Ajugun.

⁹ Bakoba kakob kanwoon kaankba, kalow kaara di Ajugun, kalow mndëm na mnhina mi nul.

¹⁰ Wal wi akbiin, ṭi unuur mënṭ, bañaan banwoon biki nul bṭi[†] badëmana, banfiyaarun bṭi bamaṭa. An nawo ṭi bukuñ mënṭan ṭiki nafiyaar uko wi ṅṭupanañ ṭi a.

¹¹ Uko mënṭ ukaan kë ṅji ṅñehandëran Naṣibaṭi ṅnuur bṭi, nahilna nawo bañaan bantaanun na mnwo mi adu'anañ. Nji ṅñehan ado na mnhina mi nul natum na uṣal wi pdo bnuura abot ado pfiyaar pi nan pawinana ṭi udo wi nan.

¹² Hënk, nadëman Yetu Ajugun, abot adëmanan. Uko mënṭ ukyuujun kë nayeenk bnuura bi Naṣibaṭi na bi Yetu Krittun Ajugun.

2

Ji ubi wi Ajugun

¹ An bayitun ṭi *Krittun, kë ṭi uko wi ubi wi Yetu Krittun Ajugun na jibi ṅkyitun kañoga, ṅkooṭan kooṭ,

² ṅṣal ṅi nan ṅawutan katar kagutla këme nayewla woli alon ajakan unuur wi nul ubani. Nakfiyaar baka woli badoo ji Naṣibaṭi aṭupun baka, woli baṭup uko mënṭ ṭi kadunan, këme baji ṅpiitun baka, nakfiyaar baka.

³ Nakdi nin ñaan alon adaaran ṭi uko undoli. Ji unuur mënṭ udo kaban, bañaan bapok Naṣibaṭi kalowa, ñaan i buṭaan anwoon i kayeenk kakob kaweeb abot apën awinana.

* **1:1** *Filwanut*: Balon baji badu'a kak Filut. † **1:10** *Bañaan banwoon biki nul* : Balon baji baṭiiniyaan ṅwanjut.

4 Ñaañ mēnt̄ ajaañ anaɬara uko bti wi bajaan bado Naşibaŋi kēme wi bajaan badēman. Adoo ya te kado kaŋo du *Katoŋ Kaweeŋ ki Naşibaŋi kaji ul awoon̄ Naşibaŋi.

5 Naleşan bnuura kē dŋiiniyaan uko mēnt̄ na an wi nhumuŋ na an.

6 Hēnkuŋ kē naşē me uko ummēbanuŋ ñaañ mēnt̄ kē aando pēn awinana, kayoonk unuur wi nul uban.

7 Na manjoonan, mnhina mi ñaañ i buŋaan mammeniin̄ mando bi kalemp lemp. Wal wi bakpēnanuŋ ammēbanuluŋ ŋañ,

8 wi wi akpēnuŋ kawinana. Yetu Ajugun abi wal mēnt̄ na mndēm mi nul katoka na uyook umpēnnuŋ ŋi mntumul kaba na a.

9 Ñaañ i buŋaan mēnt̄ abile, abi na mnhina mi *Fatana, ado uko uweek maakan, mlagre na iko iñonjarēnaan kaguurna bañaan̄.

10 Aŋēpna ŋi iko yi kaguuru kado bankneemuŋ buŋaan ŋiki baanyeenk manjoonan abot awo baanjal ma, mul manwoon̄ lah i kabuuran baka.

11 Ukaan̄ kē Naşibaŋi ayil du baka mnhina mankneemanuŋ baka, bahilna bafiyaar ŋŋilan.

12 Hēnk bañaan̄ bti bampokuŋ pfiyaar manjoonan aşē lilan ŋi uko unwoon̄ uunwo utool, Naşibaŋi akob baka.

Pmēban kaliint̄ ŋi pfiyaar

13 An bayiŋun biki Ajugun aŋaluŋ, ŋwo i kado kabeeb Naşibaŋi ŋnuur bti ŋi uko wi nan. Nawo ŋi bateek biki Naşibaŋi adatuŋ abuuran, *uhaaş wi nul udolan kē nawo bañaan̄ bayimanaan, nafiyaar manjoonan.

14 Uko mēnt̄ wi wi aduuranan̄ wi ŋŋupanan̄ Uŋup Ulil Unuura nahilna nayeenk mndēm mi Yetu *Krittu Ajugun.

15 An bayiŋun, namēbaan keeri naliintan̄ nado kaŋaş bnuura udolade wi ŋjukananan̄ wal wi ŋwoon̄ du an, kēme wal wi ŋpiitanan̄ piit̄ ŋi wa.

16 Nñehan Yetu Krittu Ajugun ul ŋi uleeful, na Naşibaŋi Aşin nja anjalun̄ nja abot aŋooran nja ŋhaaş te mnto akuŋ aŋēpna ŋi bnuura bi nul awulun̄ mnhaŋ ŋi iko inuura inkmbiin̄,

17 aŋooranan̄ ŋhaaş abot adolan naliint̄ ŋi uko bti wi nakdoluŋ abot aŋup unuura.

3

Pñehandēr bi Pawulu

1 An bayiŋun ŋi *Krittu, ŋbaañşaan kaji na an nañehandērun Naşibaŋi, uŋup wi Ajugun uhilna udo kaniinka niink dko, bañaan̄ badoki bawin mndēm manwoon̄ ŋi wa jibi an nadoluŋ.

2 Nañehandērun kak Naşibaŋi ado ŋbuur ŋi iñen yi bañaan̄ baŋoŋ bado buŋaan ; na manjoonan mēnt̄ bañaan̄ bti bafiyaaruluŋ.

3 Ajugun aji do uko wi ajakuŋ: adolan naliint̄ ŋi pfiyaar pi nan kabot kabuuranan ŋi *nawuŋaan.

4 Kē ŋi uko wi nan, ŋfiyaar ŋi Ajugun kē uko wi ŋŋu'anan̄ pdo naji nado wa, abot aluŋ kadola do wa.

5 Nñehan Ajugun adek ŋhaaş ŋi nan ŋi pñal Naşibaŋi na ŋi pmiir ji Krittu.

Pŋu kabaŋ ŋi ulemp

6 An bayiŋun ŋi *Krittu, ŋi katim ki Yetu Krittu Ajugun ŋŋu'an nalow ñaañ anwoon̄ ŋi mnwo mnwuŋaan, manwoon̄ maanŋok na udolade wi nayeenknuŋ ŋi un.

7 Name bnuura jibi nawo i kaligşēnun. Wi ŋwoon̄ du an, naanwinun kē ŋwo ŋi mnwo mnwuŋaan.

8 Nñenji na nin ñaañ alon̄ awulun̄ ŋde, ŋbaa ŋēp ŋēp ataman ŋi unoor, alemp pnak na uŋejan kawutna kawo pkuŋ pi alon̄ ŋi an.

9 Uko wi ŋwoon̄ uŋenun kē ŋhil lah kaji han̄, aşē ŋal mnwo mi nun manwo uko wi nakdoon̄ kaligşēn.

10 Hēnk di uwoon̄, wi ŋwoon̄ na an ŋŋupan aji : « Anwoon̄ aandi ulemp awutan kade. »

11 Kē ŋşē tiink kē ŋi an, uka biki mnwo manwoon̄ mnwuŋaan, bañaan̄ banwoon̄ baandi ulemp aşē ji baneejan mntum mi baka ŋi uko unwoon̄ uunkten baka.

12 Nkooŋ bañaan̄ bakan̄ mēntan̄ ŋi Yetu Krittu Ajugun bado kalempar na byompan uko wi bakdeŋ.

13 Kē an bayiŋun, nawutan kado kayoont iñen ŋi pdo bnuura.

14 Woli alon̄ ŋi an apok pŋaş uko wi ŋpiitun̄ ŋi, naŋupan wa naşē nawut kaka nin uko ulon̄ na a, ahilna akowa.

15 Kē naşē wo biki kawut pjeja ji ñaañ i naşooraduŋ, naŋiiniin̄ na a ji ayiŋan, nakakana ŋi bgah.

Nɔtup ɲbaaɲsaani

¹⁶ Ɖɲehaŋ Ajuɲun anjaan aɔoran baɲaan ɲhaaʂ, aɔoran ɲa ɲwal bti na ɔi iko bti. Awoon na an bti.

¹⁷ Ɖpiit ɲbaaɲsaani ɲi, ɲji Pawulu dpiitun ɲa na kaɲen ki naan. Hɛnk di di njaan kado ɔi ikaarta bti.

¹⁸ Ɖɲehaŋ Yetu *Krittu Ajuɲun awulan an bti bnuura bi nul.

Uṭup uteek wi Pawulu apiitun Timote

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta kateek ki pawulu apiitun Timote. Pawulu abi ya ubeeka wi Littra pṭup Uṭup Ulil Unuura. Dul di di Timote abiin afet. Wi atiinkun Pawulu wi wi akakun ṭi bgah bi Krittū. Agakandēr na Pawulu nyaaṣ nṭum akak alemp na a. Woli Pawulu atiink kē pntuk pi banfiyaarun pi utaak ulon pajun pdek Naṣibaṭi kafet kēme bṭup blon bawo da, Timote i i ajaan ayil da aya ṭiini na baka kaṭan baka. Abi yila du Efet aya atēṭṭēn pntuk pi banfiyaarun Krittū panwoon da. Dul di di kakaarta ki kaṭenkulun. Aleṣana ṭi ka ajaka aya aji na banfiyaarun banwoon da balipara baṅaan bankjukanun uko umpaṭun na Uṭup Ulil Unuura. Aṭupa kak jibi banfiyaarun Krittū bawoon kawo ṭi pntuk pi banfiyaarun na jibi bawoon kadat bankwoon ṭi kadun ki baka.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pjukan pi banṭilanun aji bawo bajukan Bgah (1.1-20)
2. Hum di ṅaan awoon kaṅehan Naṣibaṭi kabot kadēmana (2)
3. Ulemp wi banwoon ṭi kadun ki pntuk pi banfiyaarun (3)
4. Ulemp wi Timote (4)
5. Baaṭ bayoṭ na bantohi (5)
6. Hum di bawoon kaṭan banṅalun itaka (6)

Pwul mboṣ

¹ Nji Pawulu, nanjaṅan i Yetu *Krittū dpiitu. Naṣibaṭi nabuuran i nja na Yetu Krittū anwoon mnhaṭ mi nja baṭuun kē nwo nanjaṅan.

² Dpiitu, iwi Timote abuk naan na manjoonan ṭi pfiyaar Krittū, aṅehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu Krittū Ajugun bawulu bnuura na mṅaga babot bajoobṭēnan ṅhaaṣ.

Plipara pjukan pi baṭilan

³ Wi nji kayaṅ utaak wi Matedoniya, dkoṭu aji iduka du ubeeka wi Efet ihilna

ido baṅaan balon banwoon da ajukan iko impaṭi baṭaṅan pdo han.

⁴ Jakan na baka bawut kabi kaduka duka ṭi nṭup ṅanwoon ṅaanwo manjoonan, na jibi mnṣini manyeenkiirun. Nṭup mēnt ṅaji ṅaṭij blaṭar ṭaṅ kaduk pdo uko wi Naṣibaṭi aṅalun unjaan udolana ṭi pfiyaar Krittū.

⁵ Dṭup uṭup wi ṭiki dnal baṅaan banfiyaarun banalad. Uṅal mēnt uwoona ṭi uhaaṣ ujint, uṣal unuura na pfiyaar panjoonanun.

⁶ Kē banjaan bajukan iko impaṭi baṣē low uko mēnt, ukaan kē baneem ṭi bṭup banwoon banka udooni.

⁷ Baṅal pwo bame ṭi uko wi bgah, aṣē wo baamme uko wi bajaan baṭup, wi bajaan bajukan na mntēṅ mnweek.

Uko wi bgah bawoon na manjoonan

⁸ Nme kē *bgah bawo bnuura kē ṅṣē wo i kajukan ba jibi Naṣibaṭi aṅalun.

⁹ Nme bnuura kē Moyit aanwul wul bgah pa ṅaan natool, awul ba pa baṅaan banjubanun: bampataṭiṅ, baṅṅoomun Naṣibaṭi, banjaan bado ipekadu, banjaan bakar katim ki Naṣibaṭi, banjaan baṭopan katoh ki Naṣibaṭi, banjaan bafin baṣin baka, banin baka, banjaan bafin baṅaan,

¹⁰ bankdolun iko iṭop, banjaan bapiint na biint ji baka kēme baaṭ ji baka, banjaan bamob baṅaan kawaap, baṭilan na banjaan bamehna kaṣē kaṭilan na baṅaan bti bam-pokun pjukan pnuura.

¹¹ Pjukan mēnt pawoona ṭi *Uṭup Ulil Unuura wi Naṣibaṭi andēmun akuṭ atum na bnuura aṭu'ēnun pdo kaṭup.

Ulemp wi Timote

¹² Dbeeb Yetu *Krittū Ajugun, anwulun mnhina mi plempara. Atenēn, afiyaarēn aṣē du'ēn ndo kalempara,

¹³ nji mbiṅ akar ṭfa katimul, ahajan bankṭaṣulun, awo naṅoonk, kē aṣē ṅagi'aan, awin kē dwo ṭi kapaam awo mēnfiyaara.

¹⁴ Kē hēnk di Yetu Krittū Ajugun atumanaanun na bnuura, ado kē nwo ṭi ploolan na a, nhilna nfiyaara mbot nṅal baṅaan.

15 Bañaan bti bawo kate uŕup wi, ŕiki ujoonani : Yetu *Krittu abi ŕi umundu pa pburan bado ipekadu, kē nji dwoon nateek ŕi baka.

16 Kē aŕē ñagi'aan, aŕēpna ŕi nji, nwoon nateek ŕi baka, kadiiman kamiir kaweeek ki ajaan amiir bañaan. Hēnk balon balun kafiyaara kakaana ubida wi mnŕo.

17 Iwi inwoon Naŕih te mnŕo, iwi inwoon iinkba, iwi i nin ñaan alon awoon aanhil pwin, iwi inwoon aloolan ŕañ, pdēm na mndēm manwo ŕi iwi te mnŕo. Uwo haŕ.

18 Timote abuk naan, uko wi Uhaaŕ wi Naŕibaŕi ubiin aŕēpna ŕi bañaan aŕup ŕi iwi utēŕtēnu ihinan igut ugut unuura.

19 Mēbaan iliinŕ ŕi pfiyaar pi nu, ibot iwo na uŕal unuura. Balon bapok pŕaŕ uko wi ŕŕal ŕnuura ŕi baka ŕakjakun na baka, ukaan kē pfiyaar pi baka paneemi.

20 Himene na Alektandēr bawo ŕi bukun mēntēn, kē nŕē wutar baka *Fatana bajukna pwo baankak akar katim ki Naŕibaŕi.

2

Pñehan Naŕibaŕi

1 Uko uteek wi nji kajunnun uwo pkooŕan nado kañehandēr bañaan bti Naŕibaŕi, nakooŕa aŕēnk baka, nado kañehana aŕen ñaan andoli uko wi anumiin, nabot nabeeba ŕi iko yi adolon pa baka.

2 Dkooŕan nañehandēr baŕih na bañaan bti bawoon ŕi pŕih, ŕhilna ŕwo ŕi bnuura na mnjeeh ŕdo kadēman Naŕibaŕi na ŕhaaŕun bti ŕbot ŕdo kado iko inwoon itool.

3 Uko wi unuuriin ŕi kēŕ ki Naŕibaŕi naburan nja, abot alila,

4 ul anŕalun bañaan bti babuur babot bame manjoonan.

5 Naŕibaŕi awo aloolan, kē ñiinŕ aloolan awoon ŕi ptoof pi nul na bañaan: Yetu *Krittu,

6 anwulun uleeful bañaan bti bahilna babuur. Uko mēnt wi wi Naŕibaŕi adimanun ŕi wal wi adatun.

7 Kē wul, ukaan kē ndatana pwo *nanjañan kado kaŕup kabot kajukan banwoon baanwo bayuday uko wi pfiyaar Yetu

✧ 2:15 Natenan ŕi Ujuni 3.15.

Krittu na uko wi manjoonan. Mēntilan ŕilan, manjoonan mi mi nji kaŕupun hēnk.

8 Hēnk di di nŕalun biinŕ bado kañehan ŕi dko di bawohan, badeen iñen ijinŕ du baŕi, bawut udeeb na pŕom.

9 Kē baat, dnal bawohara, bawun ŕleef ŕi baka, bawut kajotan kadun pŕiiran na pŕu irinku yi uwuuru kēme plankara mnko na pñēga maakan,

10 baŕēpan ŕēp bado kado iko inuura jibi baat banfiyaarun Naŕibaŕi bti bawoon kado.

11 ŕi wal wi pjukan, baat bawo kayomp, kabot kate bnuura uko wi bakŕupun.

12 Mēndinan ñaat ajukan kēme aŕih ñiinŕ, awo katiimandēr.

13 Na manjoonan, *Adam i i Naŕibaŕi aŕakun uteek kē Ewa abaa bi.

14 Kē mēnt Adam i i baguurun, ñaat i i baguurun kē ado uko wi Naŕibaŕi anenanun.

15 Kē kabuk kaŕē lun kadola abuur✧. Baat babuur woli bataman aŕiyaar *Krittu, anjal bañaan abot awo bañaan banwoon bajinŕ piŕ ŕi kadun ki Naŕibaŕi. Bawo kak kawut pdo kala pwinana.

3

Baweeek biki banfiyaarun

1 Bañaan bti bawo kate uŕup wi ŕiki ujoonani : woli ñaan ala ulemp wi pwo naweeek i banfiyaarun, ala pdo uko unwoon unuura.

2 Kē naweeek aŕē wo kawo ñaan i bawoon baanhinan pŕup nin uko ulon ŕi a, awo kaniim ñaat aloolan kalin ŕi a, awo kawo ñaan anŕijanun uleeful, ankaan uŕal, kaŕal bañaan, kayeenk baka bnuura, kahinan pjukan.

3 Aanwo kawo nakuj kēme naŕal pŕom, awo kajoob bkow, kawo bnuura na bañaan, kalow itaka.

4 Awo kawo ñaan anŕijanun katohul bnuura, kawo na bapoŕ banktiinkulun, kawo nantohi ŕi kadun ki baka.

5 Na manjoonan, hum di di ñaan anwoon aanhinan pŕijan katohul ahiniin kaŕijan banfiyaarun Naŕibaŕi?

⁶ Aanwo kawo ñaañ aambaan abi bi ti pfiyaar kaṭi abi adeen iganan ašë duk-naana akoba jibi *Untaayi Uweek ukkobiin.

⁷ Awo kawo ñaañ ti kadun ki banwoon baanfiyaari, kaṭi awo ti mnkow ajot ti bṭaaw bi Untaayi Uweek.

Banjaan baṭënk baweek biki banfiyaaruñ

⁸ Kë hënk kak di di banjaan baṭënk baweek biki banfiyaaruñ bawoon kawo. Bawo kawo bañaan bantiinkaniin, bawo kawo baṭool. Baanwo kadaan maakan, baanwo kawo baguurad ti uko wi itaka.

⁹ Bawo kamëban bnuura na ušal ujint iko yi pfiyaar yi Našibaṭi adiimanuñ.

¹⁰ Bawo katen baka duna ji babi bado kadat baka pa bado kaṭënk naweek i banfiyaaruñ. Woli bawin kë bawo bañaan biki bawoon baanhil kaṭup nin uko ulon uwuṭaan ti baka babaa dat baka.

¹¹ Kë hënk kak di di baat bawoon kawo. Bawo kawo baat bantiinkaniin, banwoon baanji bakuutar, bañṭijanun ṅleef ni baka abot awo baṭool ti iko bti yi bajaan bado.

¹² Ñiint anjaan aṭënk naweek i banfiyaaruñ awo kaniim ñaaṭ aloolan kaliñ ti a, kaṭijan babukul na katoḥul bnuura.

¹³ Bankdolun bnuura ulemp wi pṭënk baweek biki banfiyaaruñ, bañaan baji bamagan baka, kakuṭ kaliint maakan ti pfiyaar pi bafiyaaruñ Yetu *Krittu.

Uko wi Našibaṭi adiimanuñ

¹⁴ Dpiitu hënk, ašë haṭ pbi du iwi ti ṅnuur ni,

¹⁵ nšale luñ ajon ubi, kšë me jibi bañaan bawoon kawo ti katoḥ ki Našibaṭi kanwoon bañaan banfiyaaruñ, ul anwoon najeb. Bamëban manjoonan jibi pkumel na itap ijaan imëban katoḥ.

¹⁶ Nin ñaañ aanhil kapok kë uko wi Našibaṭi adiimanuñ unwoon uko wi ṅfiyaaruñ udëmi :

uwinaana ti Krittu ambiin awo ñaañ najën, i *Uhaaš wi Našibaṭi udiimanuñ kë awo naṭool,

ul ampënuñ awinaana ti kadun ki ṅwanjut, ul i baṭupun ti uko wi nul ti kadun ki bawoon baanwo bayuday,

ul i bañaan biki mboš bafiyaaruñ,

ul andeëjaniin ti mndëm.

4

¹ *Uhaaš wi Našibaṭi uṭup bnuura aji kë ti ṅwal ṅbaañšaani, bañaan balon baankak afiyaar *Krittu, baduka ti ṅnton ṅanjaan ṅaguurad kado kaṭaš pjukan pi ṅa.

² Pjukan mënt bañaan banwoon baguuru akuṭ awo baṭilan bajaan baniinkan pa ti utaak, bakeṭ ṅšal awo wo ji batër ṅa na pfeeru pjeenk.

³ Bañaan bukuñ baji bajukan kë ñaañ aanwo kaniim, aanwo kade iko ilon. Kë Našibaṭi ašë paš iko yun mëntën banfiyaaruñ abot ame manjoonan bahilna bado kade ya wi bakdëmanulun abeeba.

⁴ Na manjoonan iko bti yi Našibaṭi apašun inuura ; ṅënwo i ppok nin uko ude ulon, ṅwo i kabeeb Našibaṭi ti iko bti yi ṅkyeenkuñ.

⁵ Uko wi Našibaṭi aṭupun na pñehan pi nja ṅado iko ide mënt ijint ti këš ki nul.

Pjukan pi Pawulu ajukanuñ Timote

⁶ Woli ijukan bayiṭu ti Yetu *Krittu uṭup wi, kwo nalemparul nanuura, kdiiman kë ikušnaana abot adëm ti ṅṭup ni pfiyaar, pjukan pi manjoonan pi iṭašun bnuura.

⁷ Pokan ṅṭup ṅnaaf ṅanwoon ṅaanwo manjoonan, ṭëpan ṭëp itaman iñog Našibaṭi.

⁸ Na manjoonan ptaman kado kašëñ šëjan uleef panuura, kë ptaman kado kaṭaš Našibaṭi pašë nuura pa iko bti ; pawo na kahoñ ki ubida wi ṅṭa na wi faan.

⁹ Bañaan bti bawo kate uṭup wi, ṭiki ujoo-nani.

¹⁰ Ntaman keeri ṅlemp ṅbot ṅgutan pa pñog Našibaṭi wi ṅṭuun mnhaṭ mi nun ti a, ul anwoon najeb, akuṭ awo nabuuran bañaan bti banfiyaaruñ Krittu.

¹¹ Uṭup wi, wi wi iwoon kado kajukan kabot kaṭu bañaan bti bado kaṭaš wa.

¹² Nin ñaañ alon awutan kabeehu ṭiki ihoji, kë bṭup bi nu, mnwo mi nu, uṅal wi nu, pfiyaar pi nu na pjint uhaaš pi nu ṅašë wo kado banfiyaaruñ bado kado ji iwi.

¹³ Ji ndo kabi, tamaan ti pleyiir *Ulibra wi Našibaṭi ti kadun ki banfiyaaruñ, ti pṭup baka uṭup wi Našibaṭi na ti pjukan baka.

¹⁴ Wutan kadaayanaan uṭen wi *Uhaaš wi Našibaṭi uṭuun ti iwi, wal wi uṭëpnuñ ti bantohi kë bapafu iñen ašë ṭiini.

¹⁵ Ṭuun kabaṭ ti iko mënt, ulemp wi nu uhilna uya kadun, uwinaana ti bañaan bti.

16 Tamaan ido kalipara ti mnwo mi nu na ti pjukan pi nu, mēbaan iliint ; idole han kbuuran uleefu na bañaan banktiinkiin.

5

Mnwo mi Timote ti kadun ki banfiyaaruŋ

1 Wutan nin kalēbar na ŋiint naṭaf, tēpēn tēp iṭiini na a jibi ijaan kṭiini na ŋaaṣ, iṭiini na baṭaṣa jibi ijaan kṭiini na baṭa'u.

2 Mēbaan baat baṭaf jibi imēbanuŋ naan, ibot imēban baat banhojuŋ ji baṭa'u na uhaaṣ ujint.

Baat bayoṭ

3 Mēbaan bnuura baat bayoṭ, dji banwoon baanka baṭēnk.

4 Kē woli ŋaaṣ nayoṭ abuk kēme ababnṭēn, babukul mēnt kēme bababul bawo kadiiman pfiyaar pi baka du katoh ki baka duna wi baklukuŋ bajug baka uko wi baṭēnkuŋ baka. Uko mēnt uliluŋ Naṣibaṭi.

5 Kē ŋaaṣ anwoon aanwo na nin ŋaan alon ankndoon kaṭēnka, uŋ mēntan aji tu mnhaṭ mi nul ti Naṣibaṭi, kañehan kabot kakooṭa utejan na pnak.

6 Kē ŋaaṣ nayoṭ anṣaan ahokan iko yi umundu, awo ŋaan ankeṭuŋ ; aji wo najeb ti bdiḡ hēnk kaṣē do bi keṭa keṭ du uhaaṣ.

7 Leṣaan bañaan kak uko waŋ bawutna kawo baankṭup nin buṭaan blon ti baka.

8 Kē ŋaan aṣale wo aando ji tēnk bayiṭul, ajunna biki katohul, adek Yetu *Krittu kafet: awuṭ apel ŋaan anwoon aanfiyaar Krittu.

9 Woli ŋaaṣ aŋal ppiitan katim kawo ti pntuk pi baat bayoṭ, awo i kaka nṣubal iñeen paaj kapaf, kawo ŋaaṣ ambiin alin ti bniimul ;

10 awo kawo ŋaaṣ ammeṭaniin ti pdo bnuura : akuṣ babukul bnuura, aṭijan bayaant bnuura, añow ihoṭ yi bañaan banwoon biki Naṣibaṭi*, aṭēnk bajuuk, ado iko inuura bti.

11 Kē baat bayoṭ banhumuŋ, wutan kapiitan baka ti pntuk pi baat bayoṭ tiki woli uŋal wi piint udo baka kē balow *Krittu, bakak kaŋal pniima.

12 Wal mēnt baji baduknaana tiki bagar hēnk uko wi bahojuŋ Krittu.

13 Kē hēnk, wi bawoon baanka uko udo, baji bañaay na itoh, kapaf tuŋ pwaan uko udo puŋ bṭup bṭum na bkuutar, kaṭiiniyaan iko inwoon iinwo kado kaṭiiniyaan.

14 Ukaan keeri kē nhokan baat bayoṭ banhumuŋ baaniimaa, babak bawo na itoh yi baka, baṣoorad nja bawutna kaṭup buṭaan ti nja.

15 Balon ti baka bado bi jot jot aṭaṣ *Fatana.

16 Ŋaaṣ anfiyaaruŋ andoli anwoon na baat bayoṭ du katohul awo kaṭēnk baka, aanwo kawut pntuk pi banfiyaaruŋ pawo i pdo kaṭēnk baka. Hēnk di di pajaan pahil pṭēnk banwoon baanka ŋaan.

Bantohi

17 Bantohi bankṭojuŋ bnuura banfiyaaruŋ, kajunna banjaan balemp ti pṭup uṭup wi Naṣibaṭi na banjaan bajukan wa, bataan na pyeenk baluk bweek.

18 Na manjoonan, upiitana ti *Ulibra wi Naṣibaṭi aji : « *Inwo kaneenan uwit unklempariin pfeer wal wi kakit kabanuŋ* »* akak aji : « *Nalemp awo kaluka ujenk wi nul* ». »

19 Wutan kadinan nin batapar nantohi ankṭojuŋ banfiyaaruŋ bṭup bē mēnt bañaan batēb kēme bawajanṭ babinṭ aṭup.

20 Woli ajubani, tiiniin na a ti kadun ki banfiyaaruŋ bti, bantohi bandukiin bahilna baten.

21 Dkooṭu ti kadun ki Naṣibaṭi na ki Yetu *Krittu na ki nwanjuṭ nṭataniin ido kaṭaṣ iko yi njakiin yi na uṣal unwoon utool, wutan kapaṭṣēr ti iko bti yi ikdoluŋ.

22 Wutan kataran nin ti ppaf ŋaan iñen kawula pṣih kaṭi ibi ineej ti pjuban pi ŋaan alon. Wutan kaṭopan uleefu.

23 Ṭaŋaan pdo kadaan meel ṭaŋ, jaan kadaan ubiñu untiinku pa kayiŋu kanjaan kaṭum pnooranu.

24 Pjuban pi bañaan balon paji pabi winana winana ji babi bado kawayēṣ baka ; kē pi balon paṣē ji paṭo kajon kabaa winana.

25 Kē hēnk di di iko inuura yi bañaan bajaan bado ijaan iwinana, ilon inwoon iinwinanaa iji iluŋ kawinana.

* 5:10 *Pñow ihoṭ yi bayaant banfiyaaruŋ*; Ṭfa du Itrayel pñow ihoṭ yi nayaant paji padiiman kē ŋaan adēmana. ✧ 5:18 Pleṣan 25.4. ✧ 5:18 Luk 10.7.

6

Pjukan ti uko wi balempar bañaan

¹ Bañaan bti banwoon balempar bañaan bawo kamëban biki baklemparun kado katiink baka bnuura. Hënk baankdo nin uko ulon uwuṭaan wi bañaan baktijanun katokna katim ki Naşibaṭi na pjukan pi nun.

² Kë banşaan alempar bañaan banfiyaarun *Krittu, bawutan kaşal kaji babeeh baka ṭiki bawo bayiṭ baka ṭi Krittu. Bawo kaṭep ṭep kado kalempar baka bnuura ṭiki bañaan biki Naşibaṭi anjalun biki baklemparun hënk.

Bajukan baṭilan

³ Iko mënṭ bti yi yi iwoon kado kajukan kabot kaṭu banfiyaarun pdo. Woli ñaan alon ajukan iko ilon impaṭi awo aankṭaş nṭup nnuura ni Yetu *Krittu Ajugun na pjukan pantaanun na pñogan bañaan du Naşibaṭi,

⁴ awo nahomp naweek, aamme me nin uko ulon, atam bṭup, na pñomna uko wi nṭup najakun. Ṭun dun mënṭ di di pñeebar iko, na pñom na bkuutar na pşalad bañaan buṭaan ijaan ipënna,

⁵ yul na blaṭar banwoon baankba. Bañaan banwoon ṭi blaṭar mënṭ batoka nşal, baankak ame manjoonan, wi başalun aji plempar Naşibaṭi pawo uko ukaani itaka.

⁶ Na manjoonan plempar Naşibaṭi paji pawul ñaan iko inuura itum woli alin ṭi uko wi akaan.

⁷ We wi nṭijun wi nbukiin ba? Nin uko ulon. Kë we wi nhiniin kayaanaan ba? Nin uko ulon.

⁸ Kë hënk keeri di nwoon kakëşan woli nka uko ude na uwohara.

⁹ Kë banşaan anjal pyok, baji bajot ṭi kaguru, kawo ṭi bṭaaw, kaşë neej ṭi iko ipën iṭop itum injaan ido ñaan atoka kakun kaneem.

¹⁰ Na manjoonan pñal itaka pajaan paṭij iko iwuṭaan bti ; bañaan balon banjalun itaka badek Naşibaṭi kafet aşë yewlën nleef ni baka na nnoor nantumuñ maakan.

Pjukan pa Timote

¹¹ Kë iwi, inşaan awo i Naşibaṭi, lowan iko mënṭ bti, iwo kado kala pwo natool, pdo iko inklilun Naşibaṭi, pfiyaara, pñal bañaan, phil kamiir na pjooob bkow.

¹² Gutaan ugut unuura unwoon pmëban pfiyaar pi nfiyaarun *Krittu aliint, işë iyeenk ubida wi mnṭo unkaan kë idu'anaa wi iṭupun aji ifiyaar Krittu kë bañaan baṭum bammaari.

¹³ Ṭi kadun ki Naşibaṭi anwulun bañaan na nko uhefënt na ki Yetu *Krittu anṭupun manjoonan wal wi awoon ṭi kadun ki *Pont Pilat dkooṭu

¹⁴ ido iko yi nṭuun pdo yi. Wutan kapënan nin uko ulon da, uwut kaka nin bṭup te wal wi Ajugun Yetu Krittu akun kapën kawinana.

¹⁵ Naşibaṭi akdolon Krittu awinana ṭi wal wi adatun ; ul annuurandënuñ bnuura, anwoon naşih aloolan ṭañ, anwoon Naşih *Andëmun Maakan.

¹⁶ Ul ṭañ awoon aankket, afët du bjeehi bi nin ñaan awoon aanhil pban, ul i i nin ñaan awoon aambaan kawina këme kahil pwin. Ul awoon na mndëm na mnhina te mnṭo! Uwo hañ!

¹⁷ Hënkun, jakan na bayok biki umundu wi, bawut kadeen iganan, bawut kaṭu mnhaṭ mi baka ṭi pyok panjaan paba, baṭepën ṭep baṭu ma ṭi Naşibaṭi anjaan aṭen nja iko bti kaṭuman nşë wo bnuura.

¹⁸ Badoon kado bnuura, pyok pi baka pawoon pdo bnuura ; bawoon bañaan banjaan baṭen, banjaan bañal pfaaşiir uko wi bakaan.

¹⁹ Woli bado hañ, baji baṭonkrën pyok pṭum pa faan kahilna kalun kaka ubida wi manjoonan.

²⁰ Iwi Timote, hankan bnuura uko wi Naşibaṭi awuliin. Lowan nṭup njanwoon njanika udooni akun awo njanlil Naşibaṭi, na blaṭar ṭi uko wi banjakun aji uko wi baktupun uwo kame aşë ṭilan ṭilan.

²¹ Bañaan banfiyaarun nṭilan mënṭ baduk pṭaş bgah bi Yetu. Dñehan Naşibaṭi awulan, an bti bnuura bi nul!

Uṭup utēbantēn wi Pawulu apiitun Timote

Uṭup ujuni

Ulbra wi uwo kakaarta katēbantēn ki Pawulu apiitun Timote. Apiit ka wi awoon ukalabuṣ du Rom. Banohul bti baṭi wal mēnt aduka. Luk ṭañ anwoon napiintan awoon aanduka. Pawulu awin kē uko ubaa, pkeṭ ṭañ padukiin. Uko mēnt ukaan kē apiit Timote kaṭaṇa ṭiki ajeja kē awo ji abukul na manjoonan. Kakaarta ki Pawulu apiitun ki kawoon kabaañsaani ki apiitun. Apiita ṭi kakaarta ki aji na a amēban ji a aliint ṭi pfiyaar. Akak ajaka ataman ṭi pṭup Uṭup Ulil Unuura wi Yetu Krittū woli badoo hajana. Aji na a ali-para pjukan panwoon paanwo Uṭup Ulil Unuura. Pawulu akak aṭup ṭi ka aji ul ṭi uleeful agutan ugut unwoon unuura, kē awo kaya hēnkun du Ajugun Yetu Krittū. Aṭup aji ṭiaan anfiyaarun Krittū andoli awo kado ji a.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboṣ (1.1-2)
2. Pawulu aṭan Timote (1.3-18)
3. Hum di di ṭiaan ajaan awo nangoli nanuura i Krittū (2.1-26)
4. Hum di di bañaan bajen baklun kawo ṭi ṭnuur ṭbaañsaani (3.1-9)
5. Pmēban kaliint ṭi pfiyaar (3.10-4.8)
6. Pṭan pbaañsaani na pwul mboṣ (4.9-22)

Pwul mboṣ

¹ Nji Pawulu, i Naṣibaṭi aṇalun nwo nanjaan i Yetu *Krittū, aṭu'ēn ndo kaṭup uko wi ubida unwoonun ṭi Yetu Krittū wi ahoonun,

² dpiitiin, iwi Timote abuk naan i nṭalun. Dñehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu Krittū Ajugun bawulu bnuura na mñaga babot ba-joobṭēnu uhaaṣ.

Pawulu atēntēn Timote

³ Dbeeb maakan Naṣibaṭi i nji kadēmanun jibi bateem naan babiin adēmana na uṣal ujint. Dji kaduka ṭi pñehana utejan na pnak, kaṣē leṣu.

⁴ Dleṣ mnkuul mi nu[☆], aji kaṇal maakan kawinu kahilna katum na mnlilan.

⁵ Dkak aji kaleṣ pfiyaar pi nu panjoonanun. Pfiyaar mēnt pi pi bi Lowit ateemu ṭiaaṭ na Ēnit naan babiin awoonaan uteek, dfiyaar bnuura kē pawohan ṭi iwi.

⁶ Ukaan kē nji kaleṣanu, itij bnuura uṭen wi Naṣibaṭi awuliin wi mpafiin iñen.

⁷ Na manjoonan Naṣibaṭi aanwul nja uhaaṣ wi blal, aṭep ṭep awul nja uhaaṣ wi mntēn, wi bṭalad na wi pṭoorandēr.

⁸ Wutan keeri kakowa pṭiiniyaan uko wi Ajugun, wutan kakowara nji nwoon nakal-abuṣ pa ul ; hajan na nji pa *Uṭup Ulil Unuura, mnhina mi Naṣibaṭi manṣē mando katēnku.

⁹ Naṣibaṭi abuurunun nja abot adu nja ṭwo biki nul. Kē uko mēnt uṣē wo unwoona ṭi udo wi nja, uwoona ṭi mñaga mi Naṣibaṭi aṭepnun ṭi Yetu *Krittū awul nja. Ado bi ṣala ṣal undiimaan ji abi ado kapaṣ umundu aji aṅaga nja,

¹⁰ mnñaga mēntēn mampēn awinana hēnkun ṭi ubi wi Yetu Krittū nabuuran nja. Ul awatun pkeṭ abot aṭepna ṭi Uṭup Ulil Unuura adiiman ubida wi mnṭo.

¹¹ Naṣibaṭi aṭu'ēn kē nwo nanjaan anjaan aṭup kabot kajukan Uṭup Ulil Unuura.

¹² Uko wan ukaan kē nji kahaj hēnk, aṣē wo mēnkowa ṭiki dme bnuura Yetu Krittū i nfiyaarun abot ame kē ahina kaṭijan bnuura uko wi ahankanaanun te unuur uweek wi akluṅ kabi.

¹³ Doon kaṭaṣ bnuura ṭṭup ṭnuura ṭi itiinknun ṭi nji, mēbaan ṭa na pfiyaar na uṇal yi njeenkun ṭi Yetu Krittū.

¹⁴ ṭijaan bnuura uko unuura wi ahankaniin, wi *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi unwoon ṭi nja ukṭenkiin itijan.

¹⁵ Jibi imeen, bañaan bti biki utaak wi Atiya bawutanaan, Figel na Hermogen bawo ṭi bukun mēntan.

¹⁶ Dñehan Ajugun aṅaga biki katoh ki Onetifor ṭiki atēntēnaan nyaaṣ ṭtum abot awo aankowaa wi batuhnun.

¹⁷ Wi abanun du Rom, aṭep ṭep ataman ṭi pla'ēn te adoo awinēn.

¹⁸ Dñehan Ajugun aṅagi'a ṭi unuur ubaañsaani. Ime kak bnuura jibi aṭenknun

☆ 1:4 Natenan ṭi Ulemp 20.37.

wi n̄woon du Efet.

2

Mnhaj mi nalempar Kritt

¹ Kē iwi abuk naan, tamaan ijejna mntēn mi nu t̄i bnuura bi Yetu *Kritt akwuliin.

² Itiink uko wi njukanun t̄i kadun ki bañaan batum, kaan ijukan wa bañaan biki bahaŋun, banhilun kajukan wa kak bandukiin.

³ Hajan na n̄ji ji nangoli nanuura i Yetu *Kritt.

⁴ Nin ñaan alon anwoon t̄i pngoli aanji nooran uleef na iko yi bañaan banwoon baanwo bangoli woli aŋal kalempar bnuura naweekul.

⁵ Kē hēnk kak di di uwoon t̄i p̄ti, ñaan aanji yeenk katum woli aan̄ti jibi bajakun.

⁶ Kē hēnk kak di di najaar anlempun bnuura ajaan aka na pyeenk kafah kateek ki uko wi akitun.

⁷ Šalan bnuura uko wi n̄ji n̄tupiin, Ajugun aŋenku ika uŋal umeeni iko b̄ti.

⁸ Leŋan Yetu *Kritt annaŋiin t̄i p̄ket, ampennun t̄i p̄ntaali pi *Dayiŋ naŋih ; *Uŋup Ulil Unuura mēnt̄ wi wi n̄ji kaŋupun bañaan.

⁹ Wul ukaan kē n̄ji kahaj adoo tanana ji nado buŋaan. Kē uŋup wi Naŋibaŋi uŋē wo uuntanaana.

¹⁰ Ukaan kē n̄ji kamiir iko b̄ti pa bañaan bandataniin bahilna bayeenk mbuur mi Yetu Kritt akwulun baka na mndēm te m̄ŋo.

¹¹ Bañaan b̄ti bawo kate uŋup wi, t̄iki ujoonani :

Wi n̄ketun na *Kritt, n̄lun kaka ubida na a.

¹² Woli n̄mēban aliint̄, n̄lun kaŋih na a.

Woli n̄poka, ul kak alun kapok nja.

¹³ Woli n̄deka kafet, aji woha na nja kamēban nja, aanhil kalaŋ uleeful.

Pgut na bajukan baŋilan

¹⁴ Wutan kaŋaan pdo kaleŋan bañaan iko yi, kaŋup t̄i kadun ki Naŋibaŋi kē bawo kawut p̄ŋom pwaan udooni t̄i uko wi n̄tup n̄jakun, panjaan paneeman ŋaŋ banjaan batiink pa.

¹⁵ Tamaan inaŋ t̄i kadun ki Naŋibaŋi ji ñaan anlempun bnuura, nalemp anwoon aankowaa, ankjukanun bnuura uŋup wi manjoonan.

¹⁶ Kē n̄tup n̄anwoon n̄aanka udooni, n̄anwoon n̄aanlil Naŋibaŋi, lowan n̄a. Banwoon t̄i n̄a baji balowa low Naŋibaŋi pya.

¹⁷ N̄tup n̄i baka n̄aji n̄atoka tok pya jibi ujad ujaan udēma dēm pya. Himene na Filet bawo t̄i bukun mēnt̄an :

¹⁸ bapok manjoonan wi baŋupun aji Naŋibaŋi ado bi naŋan bañaan t̄i p̄ket, apēnan hēnk bañaan balon t̄i p̄fiyaar pi bafiyaarun.

¹⁹ Kē uŋup wi Naŋibaŋi uŋē naŋ aliint̄ ji plaak pi bajaan baniwna, kē bapiit t̄i plaak mēnt̄ aji : « Ajugun ame bañaan banwoon biki nul » akak aji : « Ñaan anjakun aji awo i Ajugun awo kadek kafet iko inwoon iinwo itool. »

²⁰ T̄i katoh kaweeek uunji uka ŋaŋ iko ideeni na idaani yi uwuuru kēme yi untaam, uji uka yi babomanaani imul na yi ufuus ; ilon iji iwo yi bayaanŋ, ilon kawo pa iko yi n̄nuur b̄ti.

²¹ Woli ñaan apēn t̄i iko iŋop yi n̄tiiniyaanun aji wo ji iko yi uwuuru kēme untaam. Ayiman pa Ajugun, aji lempara bnuura, ahinan pdo iko inuura b̄ti.

²² Lowan unoh wi kpot itaman ido kala pwo natool, p̄fiyaar, uŋal na pwo bnuura na bañaan. Doon iko mēnt̄ na bañaan banjaan badēman Ajugun na uhaaŋ ujint̄.

²³ Pēnan t̄i blaŋar banwaanun udooni, ime kē baji baŋij p̄ŋom.

²⁴ Kē ñaan anŋaan awo nalempar Ajugun aŋē wo kalow p̄ŋom, awo kaŋep ŋep kaŋal bañaan, kahil p̄jukan, kahil kamiir.

²⁵ Awo kaŋini na banklaŋulun na n̄tup n̄nuura kahaŋ kē ulome Naŋibaŋi aŋen baka baŋelēŋ n̄haaŋ n̄i baka, ado baka bame manjoonan.

²⁶ Bakak wal mēnt̄ na n̄ŋal n̄i baka kapēn t̄i b̄taaw bi *Untaayi Uweek umobun baka, kē bawo t̄i pdo uko wi unalun.

3

N̄nuur n̄baañŋaani

¹ D̄ŋal ime kē t̄i n̄nuur n̄baañŋaani, n̄wal n̄tam n̄alun kabi.

² Bañaan balon balun kado kaŋal ikow yi baka ŋaŋ, kaŋal itaka, kawo bahomp, kadēman n̄leef n̄i baka, kakar katim ki Naŋibaŋi, kapok p̄tiink bajug baka, kapok pleŋ baka, kabeeh iko yi Naŋibaŋi.

³ Baluŋ kadënēt nħaaş, kawo baankñaga, kakuutar, kawo baankhil ptoorandër, kaŋoonk, kabot kapok uko unuura.

⁴ Bañaan mënŋ baluŋ kado kaguurad, kamënaŋ, kawo bahomp baweek, kaŋal unoh kapel pñal Naşibaŋi.

⁵ Baji bawo ŋi bdig ji bañaan banñogun Naşibaŋi kaşë poka du meet. Lowan bañaan mënŋ.

⁶ Balon ŋi baka baji baneej du itoh kaguur baaŋ banwiışun nşal, bantumuŋ ipekadu, kē iko itum yi nleef nji baka njanaluŋ ikton baka.

⁷ Baaŋ mënŋan baji bawo ŋi pjuk kaşë wo baanji bahil nin pme manjoonan.

⁸ Jibi Yanet na Yambret* babiin alaŋ ŋfa Moyit, hēnk di di bañaan mënŋ bakluŋ kalaŋ manjoonan. Bawo bañaan biki nşal njanopun, bawo bañaan banwoon baanhil kafiyaar Yetu *Krittu.

⁹ Kē başë wo baanhil kaya kadun ŋi kaguuru, ŋiki bpēn bi baka baluŋ kawinana ŋi kadun ki bañaan bti jibi bi Yanet na Yambret babiin awinana.

Bnuura bi Ulibra wi Naşibaŋi

¹⁰ Kē iwi, iwin bnuura pjukan pi naan, ame jibi nwoon, iko yi njanaluŋ pdo, jibi nfiyaaruŋ *Krittu, iwin kē dmiir, dnjal bañaan akuŋ amēban aliint.

¹¹ Ikak awin wi bañaan baknooranaanun, ahajanaan du Antiyoka, na Ikoniyom na Litra*. Mnħaj mnħon mi mi bawoon baanhajanaan da? Kē Ajugun aşë pēnanaan ŋi ma bti.

¹² Kē ñaan andoli anjanaluŋ ptaş Yetu *Krittu, baluŋ kahajana.

¹³ Kē banşaan awo bañaan banot na banjaan baŋilan, babi kaduka duka ŋi pdo buŋaan, kawo ŋi pguur bañaan kabot kaguur nleef nji baka.

¹⁴ Kē iwi, uko wi ijukuŋ abot adinan aji ujoonani mēbaan ŋi wa, wi imeen ñaan anjukaniin wa.

¹⁵ Wi iwoon napoŋ te hēnkuŋ ijuk ame *Ulibra wi Naşibaŋi, wul uhiniin kawulu uşal unŋa unktjiin ibuur wi ifiyaaruŋ Yetu *Krittu.

¹⁶ Iko bti impiitun ŋi Ulibra wi Naşibaŋi iwoona du a. Inuura pa pjukan nja uko

unwoon manjoonan, kaŋan nja, kadiiman nja bgah wal wi ndoluŋ buŋaan, kajukan nja pwo baŋool.

¹⁷ Hēnk di di ñaan anwoon i Naşibaŋi akyeenkuŋ ŋi uħaaşul iko bti yi anumiin kadolna iko bti inwoon inuura.

4

Iko ilon kak yi Timote awoon i kado kado

¹ Yetu *Krittu aluŋ kawinana ji naşih kawayēş bajeb na bankeŋun, aluŋ kabi kaşih. Ukaan kē nji kakooŋu ŋi kadun ki Naşibaŋi na ki Krittu mënŋ:

² ŋupan bañaan uŋup wi Naşibaŋi, banale pte wa kēme woli baanñali ktamanaara taman. ŋiiniin na bandoluŋ buŋaan ibot inoman na banjubanuŋ, tēŋtēnan bañaan ŋi pdo bnuura, doon uko mënŋ na kamiir kaweeek pa pjukan baka.

³ Na manjoonan wal ubi wi bañaan bawoon baankak atiink pjukan pnuura, bado kaŋaş iko yi nleef nji baka njanaluŋ, kawo na bajukan baŋum bankŋupuŋ baka uko wi banaluŋ ptiink ŋaŋ.

⁴ Baankak anjal ptiink manjoonan, babaa ŋep ŋep katiink iko inwoon iinwo manjoonan.

⁵ Iwi kē işë wo i kaŋoorandër ŋi iko bti yi ikdoluŋ, jaan kmiir ŋi wal wi mnħaj, tamaan ido kaŋup *Uŋup Ulil Unuura, ido kado ulemp wi nu jibi uwoon kadolana bti.

⁶ Kē nji, bado bi tulēn jibi bajaan batul poot pi pğur, wal wi naan wi pkeŋ udo bi kaban ban.

⁷ Dgutan ugut unuura, dba pti, dmēban ŋi pfiyaar pi nfiyaaruŋ Yetu *Krittu.

⁸ Uko unduki'aanuŋ hēnkuŋ uwoon pyeenk utepi wi ñaan natoool ajaan afuŋa. Utepi mënŋ, Ajugun, nawayēş natoool akluŋ kawulēn wa ŋi unuur wi akluŋ kawayēş bañaan. Kē mënŋ nji aloolan ŋaŋ kayeenkuŋ wa, bañaan bti banñaluluŋ ayoonk ubi wi nul bayeenk wa.

Iko yi Pawulu anjanaluŋ bañaan bado

⁹ Faraan ibi du nji,

¹⁰ ŋiki Demat ŋi pñal iko yi umundu wi, adukēn aya Tetalonika, kē Kreşent aya Galatiya, Titut kē aya Dalmatiya.

* **3:8** Yanet na Yambret: Balon başal kē bañaan mënŋ bawo bado dayaamu biki Ejiptu : Natenan ŋi Ppēn 7.11, 22 na 9.11. ✧ **3:11** Natenan ŋi Ulemp 13.14-52; na ŋi 14.1-20.

¹¹ Luk ɕaɕ adukiin na nji. Dolan Markut abi na iwi ɕiki dnumi'a maakan ɕi ulemp wi naan ɕi.

¹² Dyil Tiɕik du Efet.

¹³ Woli ilun abi, ktijën bayeti bi naan bi ndukun du uko Karput du Trowat, na ɕlibra, iŕë iwut nin kaɕilma ɕi babo-manaanun injan.

¹⁴ Alektandër naɕak adolën buɕaan maakan ; Ajugun alun kaluka ulemp mënɕ.

¹⁵ Lipariin iwi ɕi uleefu, ɕiki abi pok maakan uɕup wi ɕkjukanun.

¹⁶ Byaaŕ bteek bi bakwayŕaanun, nin alon aambi bi aɕok na nji, badukën bukal bti. Dñehan Naŕibaɕi awut kafën baka uko mënɕ!

¹⁷ Kë Ajugun aŕë wo ɕi kafet naan awulën mnhina mi pɕup uɕup wi nul bti, bañaan banwoon baanwo bayuday bti bahilna batiink wa. Kë hënk di di abuuranaanun ɕi pkeɕ.

¹⁸ Ajugun alun kabuuranaan ɕi iko iwuɕaan bti yi banalun pdolën, kañooɕën bnuura du pŕih pi nul du baɕi. Mndëm manwo ɕi a te mnɕo. Uwo han.

Pwul mboŕ pbaañŕaani

¹⁹ Wulaan bi *Pritiliya na Akila mboŕ, na biki katoɕ ki Onetifor.

²⁰ Erattut aduka du ubeeka wi Korint, kë nduk Trofim du ubeeka wi Milet ɕiki amaaki.

²¹ Tamaan ibi ji ujonɕ ubi udo kajun. Ewubulut awulu mboŕ, na Pudeent na Linut na Klodiya na banfiyaarun bti.

²² Dñehan Ajugun awo na iwi, dñehan awulan an bti bnuura bi nul!

Uṭup wi Pawulu apiitun Tit

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta ki Pawulu apiitun Tit. Tit mēnt̄ aanwo nayuday aṣē bi kak afiyaar Kritt̄u aji gakandēr na Pawulu. Pawulu apiita kakaarta kē kaṭēnka du Kret di abiin̄ aduka, aji ado katen ulemp wi pntuk pi banfiyaarun̄ Kritt̄u panwoon̄ da. Kakaarta ki kaṭiiniyaan iko iwajan̄t̄ inknooranun̄ Pawulu ṭi pntuk mēnt̄. Uteek uwo kē Pawulu aleṣan Tit jibi ṅaan̄ i baṭuun̄ ṭi kadun ki pntuk pi banfiyaarun̄ awoon̄ kawo. Apiit̄ aṭup uko waṅ, ṭiki awin mnwo mnwuṭaan mi baṅaan̄ baṭum ṭi biki Kret bawoonaanun̄. Utēbant̄ēn uwoon̄ kē akak aṭup Tit ajukan baṅaan̄ biki da mnwo mi kawuun̄ kandoli kawoon̄ kawoonaan. Bantohi biin̄t̄ na bantohi baat̄ (banwoon̄ kak kajukan baat̄ banwoonun̄ bampoti), baṭaṣa na bajuuk ṭi ulemp. Abaaṅṣaan aṭup Tit jibi ṅaan̄ anfiyaarun̄ Kritt̄u awoon̄ kawo. Awo kawo ṅaan̄ anwoon̄ aanji ṅal pla bṭup, kado pnoh na baṅaan̄ kalow bkujar, pṅom, bpaṭṣēr ṭi pntuk pi banfiyaarun̄.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon̄:

1. Pwul mboṣ na pṅehan Naṣibaṭi (1.1-4)
2. Pṭaṅ banwoon̄ ṭi kadun ki pntuk pi banfiyaarun̄ (1.5-16)
3. Pṭaṅ banfiyaarun̄ Kritt̄u (2.1-3.11)
4. Pwul mboṣ pbaaṅṣaani (2.1-3.15)

Pwul mboṣ

¹ Nji Pawulu, nwoon̄ nalempar Naṣibaṭi, dpiitiin̄ iwi Tit, dwo kak *nanjaṅan̄ i Yetu *Kritt̄u kahilna kaṭup uṭup unṭaanun̄ na pfiyaar pi biki Naṣibaṭi adatun̄ na kame kanjoonanun̄ kanjaan̄ kaṭij baṅaan̄ baṅog Naṣibaṭi.

² Mnhaṭ mi ubida wi mnṭo manwoona ṭi iko mēnt̄. Ubida mēnt̄, Naṣibaṭi anwoon̄ aanji ṭilan ahonun̄ wa undiimaan wi apaṣun̄ umundu.

³ ṭi wal wi adatun̄, Naṣibaṭi nabuuran̄ nja awul uṭup wi nul aji nṭup wa baṅaan̄.

⁴ Dpiit̄u, iwi abuk naan na manjoonan̄ ṭi Yetu Kritt̄u i ṅfiyaarun̄ nja bti. Dṅehan

Naṣibaṭi Aṣin̄ nja na Yetu Kritt̄u ambuuranun̄ nja bawulu bnuura babot ba-joobṭēnu uhaaṣ.

Ulemp wi Tit du Kret

⁵ Kē nṣē duku du Kret ihilna ibaaṅṣ ulemp undukiin̄, idat baṅaan̄ bankwoon̄ bantohi biki banfiyaarun̄ ṭi ṅbeeka bti jibi njakiin̄ ido.

⁶ Nantohi i banfiyaarun̄ awo i kawo ṅaan̄ i nin alon̄ awoon̄ aanka uko uṭup ṭi a, awo kaniim ṅaaṭ aloolan kalin̄ ṭi a, babukul bawo kafiyaar Yetu *Kritt̄u, baanwo kawo ṭi iko iwuṭaan abot awo kado kate.

⁷ Na manjoonan̄ naweek i banfiyaarun̄ awo namali i Naṣibaṭi ukaan̄ kē awo i kawo ṅaan̄ i nin alon̄ awoon̄ aanka uko uṭup ṭi a, aanwo kawo nahomp, kēme natar udeeb, nakuj, naṅal ugut, aanwo kawo naguрад ṭi uko wi itaka.

⁸ Kē aṣē wo i kaṭēp ṭēp kawo ṅaan̄ anjaan̄ ayeenk baṅaan̄ bnuura, anṅalun̄ pdo bnuura, aka uṣal, awo natool, aṭaṣ Naṣibaṭi, abot aṭijan uleeful.

⁹ Awo kamēban uṭup unjoonanun̄ wi Naṣibaṭi jibi bajukanun̄ wa kahilna kado kaṭaṅ baṅaan̄ na pjukan pnuura, kabot kadiiman banklaṭun̄ uṭup mēnt̄ kē baanfan̄i.

¹⁰ Na manjoonan̄, baṭum ṭi baṅaan̄ biki Kret baanji bate, aṭum bṭup abot aji bagu-urad. Bayuday banjakuṅ aji baṅaan̄ bawo i kawala katēmp bawoonun̄ haṅ.

¹¹ Iwo i kado baka badēt itum! Baji batok ṅṣal ṅi itoh ipēb wi bajaan̄ bajukan baka iko inwoon̄ iinwooo kado kajukan.

¹² Uka ṅiint̄ alon̄ i Kret, najukan naweek, andoon̄ aji : « Biki Kret bawo baṭilan baweek, banṭot ji ṅko ṅi uṭeeh, awo bapēra banfeerun̄. »

¹³ Uko wi aṭupun̄ ujoonani, ukaan̄ kē iwo kaṅoman na baka bnuura bahilna baliint̄ ṭi pfiyaar,

¹⁴ bawut kaṭaṣ ṅṭup ṅanwoon̄ ṅaanwo manjoonan̄ ṅi bayuday balon̄ na iko yi baṅaan̄ bandekun̄ manjoonan̄ kafet̄ bajakuṅ aji baṅaan̄ bawo i kado.

¹⁵ Iko bti iji iwo ijin̄t̄ ṭi kadun ki Naṣibaṭi pa baṅaan̄ banwoon̄ bajint̄, kē nin uko ulon̄

ușë wo uunji uwo ujint pa banțopuŋ banwoon baanjal pfiyaar. Nșal na ŋhaaș ŋi baka ŋațopi.

¹⁶ Baji baji bameeŋ Nașibați kașë diiman țì mnwo mi baka kē bapoka : bawo bañaan banjaan bado iko ințopuŋ maakan, banwoon baanji bate, banwoon baanhil pdo nin uko ulon unuura.

2

Hum di Tit awoon kado kajukan?

¹ Kē iwi Tit, ișë wo kajukan uko untaanuŋ na pjukan pnuura.

² Ťiiniin na bațaf iji na baka bawo kațijan ŋleef ŋi baka, kawo bañaan bantiinkaniin, bankaŋ ŋșal, bawo kamēban kaliint țì pfiyaar Yetu, țì pŋal bañaan na țì kamiir.

³ Ťiiniin kak na baăț baweeek iji na baka, mnwo mi baka manwo kalil Nașibați, bawo kalow bkuutar, kawut pjotan poot kadun, kașë kado kajukan iko inwoon inuura.

⁴ Woli bado haŋ, bajukan baăț banhojuŋ pŋal bayin baka na babak baka,

⁵ pwo na ŋșal, pjint ŋhaaș, pdo kalemp țì itoh yi baka, pjooob ikow, ptiink bayin baka, bañaan bawutna kalaț uțup wi Nașibați.

⁶ Kē hēnk kak di di nŋaluŋ ițiini na bațașa iji na baka bațoorandēr.

⁷ Kē iwi țì uleefu ișë wo kado kado bnuura țì iko bti batenna țì iwi. Doon kajukan na uhaaș ujint, pjukan pankndoon bañaan bado katiinku.

⁸ Nșup ŋi nu ŋawo i kawo ŋtool, ŋi nin ŋaan awoon aankhil plaț, banklațiin bahilna bakowa, bawo baankka nin uko uwuțaan uțup țì nja.

⁹ Jakan na balempar bañaan bado katiink biki baklemparuŋ țì iko bti, bado kalemp bnuura bawut kado kalaț baka.

¹⁰ Baanwo kado kakiiŋ baka, bawo kawo bañaan biki bafiyaaruŋ bnuura. Hēnk, țì iko bti yi bakdolun pjukan pi Nașibați nabuuran nja paji panuura țì kēș ki bañaan.

Pwinana pi bnuura bi Nașibați

¹¹ Nașibați adiiiman nja bnuura bi nul, awul nja ba kahilna kabuuran bañaan bti.

¹² Bnuura mēnt baji bajukan nja pwut iko inwoon iinlil Nașibați na iko iwuțaan yi ŋleef nja ŋaŋaluŋ. Hēnk ŋhilan pwo na

ușal, kawo bañaan baťool, kado iko inlilun Nașibați țì mboș,

¹³ kayoonkna unuur wi mnlilan wi ŋhațuŋ, wi Yetu *Krittu Nașibați naweeek i nja, anjaan abuuran nja akbiin na mndēm mi nul.

¹⁴ Awuluŋ uleeful kahilna kapēnan nja țì buțaan bti bi ŋjaan ŋdo, kajintan nja kado nja ŋwo bañaan biki nul, banjaan baŋal pdo iko inuura.

¹⁵ Kē hēnk di di iwoon kado pdiim : kațup, kakooț, kaŋoman. Kdinan nin ŋaan abeehu.

3

Hum di banfiyaaruŋ bawoon kawo?

¹ Hēnkun leșaan banfiyaaruŋ iji na baka bado katiink banwoon țì pșih bti, bawut kapatața badoki babi naț naț țì pdo iko inuura bti.

² Jakan na baka bawut kakuut nin ŋaan, batiinkar, bajoob ikow, bawo bnuura na bañaan bti.

³ Nja kak ŋbi wo țfa bañaan banwoon baanwo na ŋșal, banwoon baanji bate, banneemuŋ, kē iko ițop na iko iwuțaan indoli yi ŋleef ŋi nja ŋaŋaluŋ kē ikțon nja, ŋbi wo țì mnŋot na pŋeebar iko, ado iko yi bañaan bakșoornuŋ nja, așoorad țì ptoof pi nja.

⁴ Kē wal wi Nașibați nabuuran nja adiiimanuŋ nja bnuura bi nul na jibi aŋaluŋ bañaan,

⁵ abuuran nja. Mēnt iko itool yi ŋșaluŋ aji ŋdoo ikaan, mnŋaga mi nul ma. Ațēpna țì *uhaaș wi nul ajintan ŋhaaș ŋi nja, ado nja kē ŋwo bañaan bahalu.

⁶ Ațēpna țì Yetu *Krittu nabuuran nja awul nja uhaaș mēnt akēșan.

⁷ Krittu awulun bnuura bi nul ado kē ŋwo bañaan baťool ŋhilna ŋhaț kē ŋka ubida wi mnțo.

⁸ Bañaan bti bawo kate uțup wi țiki ujoonani, kē nŋal ițup bañaan bnuura, banțuun mnhaț mi baka țì Nașibați bahilna bațu kabaț țì pdo kado iko inuura. Uko mēnt uwoon uko unnuuriin pa bañaan abot ațēnk baka.

⁹ Kē ișë wo kapēn țì bțup btum banwaanuŋ udooni, na ptiiniyaan jibi mnșini manyeenkiirun, na pŋom na blațar țì uko

wi *bgah bi Moyit. Iko mēnt iwaan udooni abot awo iinji itij nin uko ulon unuura.

¹⁰ Woli ñaañ alon atij bpulad ti ptoofan, tiiniin na a uyaaş uloolan ikak itiini na a utēbantēn. Woli aanṭañani, lowaana, ipēnana ti iko bti,

¹¹ ime kē awo ñaañ anwuṭuṇ uşal, pekadu di ajaañ ado dadiiman kē aduknaanaa.

Iko ibaañsaani yi pdo

¹² Wal wi nji kayiluṇ Artemat kēme Tişik, iwo kataran kabi du nji du Nikopolit, dul di di njakuṇ aji dwo ti wal wi ujonṭ.

¹³ Tamaan itēnk bi Fenat name bgah na Apolot bahilna bayaanṭ, bawut kawaañ nin uko ulon.

¹⁴ Bayiṭ nja ti *Krittu bawo kajuk ptaman maakan ti pdo iko inuura, nin ñaañ alon awutna kawaañ uko wi anumiin unuur undoli, hēnk baankwaan udooni.

¹⁵ Bañaañ banwoon na nji bti bawulu mboş. Wulan mboş banfiyaaruṇ bti abot aṇal nja.

Dñehan Naşibaṭi awulan an bti bnuura bi nul.

Uṭup wi Pawulu apiitun Filemon

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta ki Pawulu apiitun Filemon nanohul. Niint mēnt awo i ubeeka wi Kolot, awo űaan ammeetaniin du ubeeka mēnt. Abi tiink kē Pawulu aktup Uṭup Ulil Unuura kē abi fiyaar fiyaar ṭi dko mēnt akak aṭaṣ bgah bi Krittū. Abi ka ṭi bajuuk ṭi ulemp biki nul űiint alon i katim kawoon Onetim ambiin aṭi abuur. Wi ayaan aya ayit na Pawulu du dko di awoon du ukalabuṣ, kē aṭupa Uṭup Ulil Unuura unjaan uṭiiniyaan uko wi Yetu Krittū. Wi wi aṣaan aṭiiaar Krittū. Pawulu apiit Filemon kaji na a amiir Onetim. Kē Onetim ṭi uleeful aṭooṭun kakaarta ki Pawulu apiitun. ṭi bgah bi wal mēnt, Filemon ahina lah kado Onetim uko wi aṭalun kēme kafina. Pawulu akooṭa ṭi kakaarta ki aji na a awut kajej Onetim ji najuuk ṭi ulemp ambiin abuur. Ajaka ayeenka bnuura ṭiki hēnkun awo ṭi ploodan na Krittū.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboṣ (1-3)
2. Pawulu abeeb Naṣibaṭi ṭi uko wi Filemon (4-7)
3. Pawulu akooṭ Filemon ṭi uko wi Onetim abuurun (8-22)
4. Pwul mboṣ pbaañṣaani (23-25)

¹ Nji Pawulu i ulemp wi Yetu *Krittū uṭuun kē nwo ukalabuṣ, na Timote ayiṭ nja ṅkpiitiin, iwi Filemon i ṅmaganun injaan klemp ulemp utēnt wi nun.

² Npiit kak Apifiya űaaṭ ayiṭ nja na Arkip anjaan agutan na nja, na banfiyaarun Yetu Krittū bti aji bayitiir du katohu.

³ Dñehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu Krittū Ajugun bawulan bnuura babot bajoobṭēnan ṅhaaṣ.

⁴ Nyaaṣ bti ṅi njaan kañehan dji kaleṣu kaṣē beeb Naṣibaṭi i njaan kadēman ṭi uko wi nu.

⁵ Dtiink kē bakṭiiniyaan jibi ifiyaarun Ajugun Yetu na jibi injalun banwoon biki nul bti.

⁶ Dñehan Naṣibaṭi ado pfiyaar pi iṭokun na nja pado kalemp, ihilna ime iko inuura bti yi ṅkaan ṭi ubida na *Krittū.

⁷ Iwi ayiṭ naan unal wi nu udo kē ntilan maakan, kē uhaaṣ naan ubot aṭoora, wi ijaan ktēntēn banwoon biki Naṣibaṭi.

⁸ *Krittū aṭenēn kē nhil pṭu'u pdo uko wi nji kahepariin.

⁹ Kē nji Pawulu naṭaf i ulemp wi Krittū uṭuun kē nwo hēnkun nakalabuṣ kē nṣē ṅehanu ṅehan uko wi ṭi unal wi ṅkaan pa Krittū.

¹⁰ Dñehanu uko mēnt pa ankakun abuk naan ṭi Krittū wi nwoon ukalabuṣ, Onetim* i nji kaṭiiniyaanun hēnk.

¹¹ Aambi kaaru udooni, kē hēnkun aṣē kaarun udooni maakan nja batēb bti.

¹² Dkakanu a, kē uṣē wo wo ji uhaaṣ wi naan wi nji kawuliin.

¹³ Ddoo ṅal lah kaduka na a, awooru ṭi ado kaṭēnkēn, wi *Uṭup Ulil Unuura uṭuun kē nwo ukalabuṣ.

¹⁴ Kē nṣē ṅal kayoonk idinanaan uko mēnt, uko unuura wun uwutna kawo ji dkitu kit iñen. Dṅal upēna ṭi uhaaṣ wi nu.

¹⁵ Ulome nawaysēr na Onetim ṅwal ṅntiinku, aṣē bi ahil akak du iwi naṭo te mṅto.

¹⁶ Aankkak du iwi ji űaan i bajaan bajuukntēn ṭi ulemp ṭañ, apel hēnkun űaan i bajaan bajuukntēn ṭi ulemp, awo hēnkun ayiṭ nja i ṅmaganun. Dmagana maakan na manjoonan, kē iwi, iwo kamagana kapelēn, ṭiki awo nalemparu abot awo ayiṭu ṭi Ajugun.

¹⁷ Jēm pfiyaar Yetu pado kē nwo ayiṭu, keeri imēbana ji nji ṭi uleef naan.

¹⁸ Woli adolu uko ulon unde'iin kēme aṭeṭu uko ulon, ktupēn, nji kalun kaluku.

¹⁹ Nji Pawulu kapiitiin na kañen naan, nji kalukiin. Mēṅal pleṣanu kē iwi idoo ṭeṭēn : nji dkaan kē ika ubida ṭi Yetu *Krittū.

²⁰ Aa, iwi ayiṭ naan tenan ṭi Ajugun idolēn uko wi ṅñehaniin, tenan kak ṭi unal wi Krittū iwalanaan uhaaṣ.

²¹ Dfiyaar bnuura wi nji kapiitiin kē idinan uko wi nhepariin. Ddoo me kē idoo do kapelan uko wi nhepariin.

* **1:10** Onetim : Dawoon annumaniin, ankaan udooni.

²² Kaan ido kabomanaan meet, dfiyaar
kë pñehan pi nakñehanuj Naşibaţi paţu
bakakanaan hënkuj ři iñeen yi nan.

²³ Epafraţ i ulemp wi Yetu *Krittu uţuuj
kë awo ukalabuş na nji, awulan mboş,

²⁴ ul na bi Markut Arittarkut, Demat na
Luk banjaan balemp na nji.

²⁵ Dñehan Ajugun Yetu Krittu awulan
bnuura bi nul ři ņhaaş.

Uṭup wi bapiitun Bahebĕrĕ

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta ki bapiitun bayuday bankakuṅ afiyaar Krittū. N̄naan ampiitun ka aammeṭanaa, kĕ uko wi baṣaan ame bnuura uwo kĕ ampiitun ka ame bnuura Nlibra n̄i Naṣibaṭi, ṭiki ṭi n̄ul n̄i n̄i ajaan atenna kadiimanaan baka manjoonan. Babi hajan ṭfa maakan banfiyaaruṅ Krittū bateek kĕ badoo ji bamena. Uko mĕnṭ ukaan kĕ n̄naan ampiitun hĕnk apiit baka kaji na baka bamĕban baliint, bawut kapĕn ṭi pfiyaar pi bafiyaaruṅ. Du unjon, Naṣibaṭi abi do bhonar na bayuday. Abi ji na baka woli n̄naan ajubani, bafin ulimariya kaṭeṅan, Naṣibaṭi kaṣĕ miir n̄naan mĕnṭ pjuban pi nul. Kakaarta ki kaṭup kĕ bhonar bhalu bi Naṣibaṭi adoluṅ na baṅnaan banfiyaaruṅ Abukul bapel bteek. Uko wi Yetu Krittū adoluṅ pa baṅnaan bajĕn upel wi n̄wanjut na Moyit na Aaron na Yotuwa badoluṅ. Yetu awoon unkaneel umpoṭi wi Naṣibaṭi unṭeṅanuṅ kapĕnanaan ipekadu yi baṅnaan bti. N̄naan ambuurun afiyaara aankak anuma pfin ulimariya pa pekadu di nul. Naṣibaṭi amiira pekadu di nul.

Hĕnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Abuk Naṣibaṭi awo n̄naan naweek (1.1-3)
2. Yetu adĕm apel n̄wanjut (1.4–2.18)
3. Yetu adĕm apel Moyit na Yotuwa (3.1–4.13)
4. Yetu awoon naṭeṅan naweek (4.14–7.28)
5. Yetu abi na bhonar bampeluṅ bteek (8.1–9.22)
6. Bṭeṅan bi Yetu bawo bboolan akuṭ awo bbaaṅṣaani (9.23–10.31)
7. Balon ṭi banfiyaaruṅ biki ṭfa (11.1-40)
8. Nawulĕn n̄wo ji Yetu (12.1–13.17)
9. Pṅehan Naṣibaṭi (13.18-19)
10. Pwul mboṣ (13.20-25)

Uko wi Naṣibaṭi aṭĕpnun ṭi abukul aṭup

1 Naṣibaṭi aṭĕpna ṭfa ṭi *baṭuparul n̄yaaṣ n̄tum ado kĕ bado iko itum aṭiiniyaan na bateem nja.

2 Kĕ ṭi n̄wal n̄baaṅṣaani n̄i n̄woon n̄i aṣĕ ṭĕpna ṭi Abukul aṭiini na nja. Abukul mĕnṭ i i adatuṅ ado kĕ aka iko bti, ṭi ul i i aṭĕpnun kak apaṣ baṭi na mboṣ.

3 Abukul awoon bjeehi banjaan badiiman mndĕm mi nul, ul ajaan adiiman uko wi awoon na manjoonan. Ul amĕbanuṅ iko bti yi apaṣuṅ na uṭup wi nul unwoon na mn̄hina. Ajinṭan baṅnaan ṭi ipekadu yi baka aṣĕ ya aṭo du kaṅen kadeenu ki Naṣibaṭi du baṭi.

Mndĕm mi abuk Naṣibaṭi mampeluṅ mi n̄wanjut

4 Mndĕm mi Abuk Naṣibaṭi mampel maakan mi n̄wanjut, kĕ hĕnk di Naṣibaṭi awululuṅ katim kampeluṅ ki n̄a.

5 Na manjoonan, Naṣibaṭi aambaan ka-jakaara na uwanjut ulon:

*« Iwi iwoon Abuk naan,
n̄ta di dṭup aji dwo ṣaaṣ? »**

Kĕ aambaan kaṭiini ṭi uko wi ulon ṭi n̄a kaji :

« Nji dwo Aṣin, ul aṣĕ wo Abuk naan. »*

6 ṭi wal wi Naṣibaṭi abiin awo i pyil ṭi umundu Abukul, anwoon bajeen, aji :

« Nwanjut bti n̄awo kadĕmana. »*

7 Kĕ ṭi uko wi n̄wanjut, upiitana ṭi *Ulibra wi Naṣibaṭi aji :

*« Naṣibaṭi ado n̄wanjut n̄i nul kĕ n̄awo ji uyook
ado n̄a kĕ n̄awo ji bdoo banklaṅṣiṅ. »*

8 Kĕ Naṣibaṭi aṣĕ ṭiini na Abukul aji :

*« Iwi Naṣibaṭi, pṣihu pawo pi mn̄ṭo,
pṣih pi nu pawo pṭool. »*

9 *In̄al uko unwoon utool apok buṭaan,
ukaan kĕ n̄i Naṣibaṭi i nu ndatu
awulu mnlilan mampeluṅ mi banwoon
na iwi bti. »**

10 Akak aṭiini aji :

*« Iwi Ajugun, ipaṣuṅ mboṣ du ujuni
aboman baṭi na iṅen yi nu. »*

11 *Iko mĕnṭ iluṅ kaba,
iluṅ kamĕn ji imiṣa.*

Kĕ iwi iṣĕ duka.

12 *Iluṅ kaṅuj ya ji imiṣa,
iluṅ kawohĕṣ ya ji imiṣa,*

kë iwi işë duka jibi iwoon,
 ηnuur ηi nu ηaankba. »[☆]

¹³ Naşibaţi aambaan kajakaara na uwan-
 jut wi nul ulonj:

« *Biin iŋo ŋi kañen naan kadeenu
 te wal wi nji kaŋuun başooradu ŋi ihoŋu
 uŋeeh.* »[☆]

¹⁴ Nwanjut bti ηawo wo ηhaaş ηanklemparun
 Naşibaţi. Ayil yil ηa ηabi pŋenk banwoon i
 kabuur te mnŋo.

2

Mbuur mnweek

¹ Ukaan kē ηwo biki kamēban bnuura uko
 wi ηtiinkun, kaŋi ηlun ηneem.

² Na manjoonan, uŋup wi Naşibaţi
 aŋepnun ŋi ηwanjut aŋup bateem nja uyi-
 mani. Ŋaan awoon aandi ptiink wa, kēme
 awo aanŋaş uko wi ujakun, Naşibaţi akoba
 kakob kantaanun na pjuban pi baka.

³ Kē hum di di ηhilun kabuur kakob mēnt
 woli ηnēji ηtiink uŋup wi mbuur mnweek wi
 Ajugun ŋi uleeful ajunnun aŋup? Bantiinkun
 wa badiiman nja kē ujoonani.

⁴ Naşibaţi akak afaŋan baka, wi adolonj
 iko iñonarenaan na mlagre mnŋum abot ado
 kē *Uhaaş wi nul uwul bañaan uŋen wi wa
 jibi aŋalun.

Yetu ajaan aŋij mbuur

⁵ Na manjoonan Naşibaţi aando ηwanjut
 naşih umundu wi akbiin ppaş wi
 ηkŋiiniyaanun.

⁶ Kē hēnk di upiitaniin ŋi *Ulibra wi nul aji
 :

« *Ŋaan awo in kē idoo ŋala?*

*Abuk ŋiint awo in kē idoo ŋo ptena?

⁷ *Iwalana ado kē ηwanjut ηapela ηwal ηntiinku,
 idola kē awo na mndēm mnweek,*

⁸ *iŋu iko bti ŋi ihoŋul uŋeeh.* »[☆]

Wi Naşibaţi aŋuun iko bti ŋi ihoŋul uŋeeh,
 aanduk nin uko ulonj. Kē nşē wo kakşa
 ηēndo bi win hēnkun kē iko bti iwo ŋi ihoŋul
 uŋeeh.

⁹ Yetu i Naşibaţi awalanun ado kē ηwanjut
 ηapela ηwal ηntiinku, ηwina hēnkun kē awo
 na mndēm mnweek ŋiki ahaj akeŋ. Bnuura
 bi Naşibaţi bakaan kē akeŋ pa bañaan bti.

¹⁰ Na manjoonan, Naşibaţi andolonj iko
 bti kē iwoo, abot aŋal uwo haŋ, abi ηal
 pdo bañaan baŋum bawo babukul, baŋok ŋi
 mndēm mi nul. Aŋepna ŋi mnhaj mi Yetu
 ahajun adola kē abaañēş ulempul ŋi mboş,
 aŋij baka mbuur.

¹¹ Kē Yetu, anjaan ajinŋan bañaan ŋi kēş ki
 Naşibaţi na biki ajinŋanun başē ŋok bukal bti
 Aşin baka. Ukaan kē aankowa pdo kadu
 baka babuk aşin,

¹² aŋiini ŋi *Ulibra wi Naşibaţi aji :

« *Dlun kaŋiiniyaan katimu ŋi ptoof pi bayiŋ
 naan*

dlun kadēmanu ŋi kadun ki bañaan baŋum. »[☆]

¹³ Akak aji :

« *Nji, dŋu mnhaŋ mi naan bti ŋi Naşibaţi.* »[☆]

Akak aji :

« *Nji wi na bañaan biki Naşibaţi awulun.* »[☆]

¹⁴ Hēnk keeri, kē jibi bañaan mēnt ba-
 woon bañaan bajēn, hēnk di Yetu akakun
 ŋaan najēn ji baka, ahilna ŋi pkeŋ pi nul
 aba na *Untaayi Uweek unkaan mnhina mi
 pkeŋ.

¹⁵ Bañaan babi wo wo ubida wi baka bti ji
 bakalabuş, wi bakŋiin pkeŋ. Abuuran baka
 wi akeŋun.

¹⁶ Na manjoonan, mēnt ηwanjut ηi ηi
 aktēnkun, aŋenk ŋenk babuk *Abraham.

¹⁷ Kē hēnk di awoon kakak ŋaan najēn
 ji bayiŋul, kahilna kawo *naşih i baŋeŋan
 anjaan aŋaga abot aji do uko wi Naşibaţi
 ajakun. Akeŋ keŋ Naşibaţi ahilna amiir
 ipekadu yi bañaan biki nul.

¹⁸ Kē jibi ahajun, kē bawuuka ajuban,
 hēnk di ahiniin kaŋenk biki bakwuukun ba-
 juban.

3

Yetu apel Moyit

¹ An bayiŋ naan nanwoon bajinŋ ŋi kēş ki
 Naşibaţi kē adatan, natenan keeri ŋi Yetu.
 Naşibaţi ayila kē awo *naşih i baŋeŋan, uko
 mēnt wi wi ηfiyaarun akuŋ aŋup.

² Ado iko bti yi Naşibaţi anŋu'ulun ulemp
 mēnt ajakulun ado jibi *Moyit adolanj iko
 bti yi Naşibaţi aŋu'ulun pdo ŋi katoŋ ki nul
 kanwoon pntaali pi nul.

³ Anniwuŋ katoh adēm apel katoh, kē hēnk di Yetu ataanuŋ na pyeenk mndēm mampeluŋ mi Moyit.

⁴ Katoh kandoli űaaŋ ajaan aniw ka, Naŝibaŝi aŝaan aji do iko bti.

⁵ Moyit awo nalempar Naŝibaŝi, ado iko yi Naŝibaŝi aŝu'uluŋ pdo ŝi katoh ki nul kanwoon pntaali pi nul, ajukan uko wi Naŝibaŝi aklun kadiman.

⁶ Kē Krittū aŝē wo abuk katoh i Naŝibaŝi aŝuun ŝi kadun ki ka. Nja űŝaan awo katoh mēnt woli űmēban akuŝ ahaŝ ŝi a, alilan ŝi uko wi űhaŝuŋ.

Plipara ppok pŝaŝ uko wi Naŝibaŝi ajakuŋ

⁷ Ukaan kē, jibi *Uhaaŝ wi Naŝibaŝi uŝupuŋ:

« Woli natiink nŝa pdiim pi nul,

⁸ nawutan kadēnēŝan űhaaŝ,

jibi bateeman babiŋ ado, adeka kafeŝ unuur wi bakdakuluŋ du *pndiiŝ. »

⁹ Naŝibaŝi aŝiini aji :

« Du pndiiŝ mēnt, bateeman bado na pten me nhil pdo uko wi njakuŋ, adakēn, te bawin iko yi nji ndoluŋ

¹⁰ űŝubal iűeen űbaakēr.

Ukaan kē nji ndeebaŝēr pntaali mēnt aji :

“Nhaaŝ űi baka űaji űaneeman baka unuur undoli, baandi pŝaŝēn.”

¹¹ Uko waŋ ukaan kē mmehna, wi ndeebaŝuŋ, aji :

“Baankneej nin du dko di nji mbomanuŋ baka aji banoorfēnaan.” »✧

¹² An bayiŝ naan, naŝaafaraan alon ŝi an awo na uhaaŝ uwuŝaan, aŝaűan pfiyaar adoo low Naŝibaŝi anjaan awul ubida.

¹³ Nabaa wo kaŝēp ŝēp katēűtēndēr űnuur bti űi naktiinkuŋ pdiimul, pekadu dawutna kaguur nin alon ŝi an adēnēŝēn uhaaŝul.

¹⁴ Nwo ŝi ploolan na *Krittū na manjoonan woli űmēban te ubaaűŝaani ŝi mnhaŝ mi űbiŋ awoonaan du ujuni.

¹⁵ Jibi nŝupanaŋ:

« Woli natiink nŝa pdiim pi nul,

nawutan kadēnēŝan űhaaŝ,

jibi bateeman babiŋ ado, adeka kafeŝ unuur wi bakdakuluŋ. »✧

¹⁶ Na manjoonan in abiŋ atiink pdiim pi Naŝibaŝi aŝē deka kafeŝ? Mēnt baűaan bti bampēnnuŋ uŝaak wi *Ejiptu kē *Moyit awo ŝi kadun ki baka i?

¹⁷ Kē bahon biki adeebaŝēruŋ űŝubal iűeen űbaakēr ba? Mēnt bambiŋ ajuban akeŝ du pndiiŝ baka i?

¹⁸ Bahon biki amehniŋ aji baankneej du dko di abomanuŋ baka babi banoorfēn ba? Mēnt bambiŋ apok ptiinka baka i?

¹⁹ Nwin bnuura kē baambi hil pneej du dko dnoorfēnaani di nul ŝiki bapok pfiyaar.

4

¹ Kahon mēnt ki Naŝibaŝi abiŋ ahon aji bahil kaluŋ kaneej du dko di abomanuŋ baka aji banoorfēnaan kahuma da pa nja. Nawulēn űdo kaŝi keeri alon ŝi an aduka kafeŝ.

² Nŝiink *Uŝup Ulil Unuura jibi bambiŋ awo ŝfa du *pndiiŝ batiinkuŋ wa. Kē uŝup wi batiinkuŋ uŝē wo uunka udooni ŝi baka ŝiki wi batiinkuŋ wa baanfiyaari.

³ Kē nja űnfiyaaruŋ, űluŋ kaneej du dko di Naŝibaŝi abomanuŋ nja aji űnoorfēnaan di aŝiiniyaanuŋ ŝi *Ulibra wi nul wi ajakuŋ ŝi uko wi bateem nja :

« Uko waŋ ukaan kē mmehna, wi ndeebaŝuŋ, aji :

“Baankneej nin du dko di nji mbomanuŋ baka aji banoorfēnaan.” »✧

Kē ulemp wi Naŝibaŝi adoluŋ ŝi ppaŝ umundu uŝē ba undiimaan.

⁴ Bapiit ŝi dko dlon di *Ulibra wi nul aji : « Naŝibaŝi anoorfēn ŝi unuur uŝēnk paaj na ulon wi adoluŋ ulempul bti aba. »✧

⁵ Dkak akakalēŝ uko wi Naŝibaŝi aŝupuŋ: « Baankneej nin du dko di nji mbomanuŋ baka aji banoorfēnaan. »✧

⁶ Bantiinkuŋ uteek *Uŝup Ulil Unuura mēnt, baanneej du dko mēnt ŝiki babi pok ptiink Naŝibaŝi. Kē baűaan balon baŝē hilan te hēnkuŋ kaneej da.

⁷ Uko waŋ ukaan kē Naŝibaŝi abi ŝo ajon, ado unuur uhalu undu'aniŋ « nŝa » wi aŝēpnuŋ ŝi mntum mi *Dayiŝ, aŝup űŝup űi ndoon abi ŝupan aji :

« Woli natiink nŝa pdiim pi nul,

✧ 3:11 Kaűaam 95.7-11.

✧ 3:15 Kaűaam 95.7-8.

✧ 4:3 Kaűaam 95.11.

✧ 4:4 Ujuni 2.2.

✧ 4:5 Kaűaam 95.11.

✧ 4:7 Kaűaam 95.7-8.

nawutan kadënëṭan nḥaaṣ. »[☆]

8 Woli Yotuwa* ado lah bateem nja kë banoorfën na manjoonan, Naṣibaṭi aankṭiiniyaan unuur ulonj.

9 Pntaali pi Naṣibaṭi paduka keeri unuur ulonj wi pnoorfën ji wi nul.

10 Nnaanj anneejuṅ du dko di Naṣibaṭi abo-manuṅ pa pnoorfën, aji noorfën noorfën ulemp wi adolonj jibi Naṣibaṭi anoorfënuṅ ṭi ulemp wi adolonj.

11 Nawulën nṭaman keeri nḥeej du dko di pnoorfën mënṭ, nin nnaanj alonj ṭi nja awutna kawo anneej da, wi akpokun ptiink Naṣibaṭi ji bateem nja.

12 Na manjoonan, Uṭup wi Naṣibaṭi uwo ujeḃ, uka mnḥina, abot ajul apel kakej ki nḃde nṭëḃ. Uko wi aṭupun wunj uji ufal te kadoo ban du uhaaṣ na uṣal meet, kaneej te du dko di imoh iyitiiraanuṅ na du imoh meet ; uji uten iko yi nnaanj najën anjalun na yi aṣalun du uhaaṣul.

13 Nin nnaanj aanhil kamena Naṣibaṭi, iko bṭi iji ipën kawinana ṭi kēṣ ki nul ; ul i nḡwoon kaṭup uko wi nḡdoonj.

Krittu naṣih i baṭeṅan naweeḃ i nja

14 Name kë nḡka *naṣih i baṭeṅan naweeḃ anyaan te du baṭi : ul awoon Yetu, Abuk Naṣibaṭi. Ukaanj kë nḡwo kamëban kaliint ṭi uko wi njakuṅ aji nḡfiyaari.

15 Naṣih i baṭeṅan naweeḃ i nḡkaanj aji miir nja ṭi pbiṣna pi nja ṭiki bawuuka ajuban ṭi iko bṭi jibi bawuukuṅ nja njuban kë aambaanj kajubanaara.

16 Nawulën keeri nḡnḡog na mntëṅ Naṣibaṭi anwoon ajug bnuura, ahilna añaga nja nḡkuṭ nḡyeenk bnuura, kahilna kaṭënkana ṭi wal wi nḡknumiinḡ.

5

1 *Naṣih i baṭeṅan andoli aji datana ṭi pṭoof pi baṅaan, ulemp wi nul uwo pdo kaṭoor baka ṭi kadun ki Naṣibaṭi, aji ṭen kabot kado iṭeṅan pa ipekadu yi baka.

2 Ul ṭi uleeful atum dko di abiinkniinḡ, ukaanj kë aji hinan pmiir banwoon baam-mee aṣë neem.

* 4:8 ṭi ugrek katim ki Yotuwa kanaam katiinkare na ki Yetu. Natenan ṭi Pleṣan 31.7; Yotuwa 21.44; 22.4; 23.1 ☆ 5:5 Kaṅaam 2.7. ☆ 5:6 Kaṅaam 110.4. * 6:2 *Batitmu* : Ulome baṭiiniyaan ṭi baṅow bi bayuday na batitmu bi Yowan na bi Krittu.

3 Kë wi ajaanj abiiṣna ul ṭi uleeful, awo i kado iṭeṅan, Naṣibaṭi ahilna apënan ipekadu yi nul na yi baṅaan bṭi.

4 Nin nnaanj aanhil kanaṭa kaji awo naṣih i baṭeṅan, Naṣibaṭi ajaanj adu'a awo naṣih i baṭeṅan jibi abiiṅ adu *Aaron.

5 *Krittu kak aannaṭa naṭa aji ul awo *naṣih i baṭeṅan : ayeenkna pa du Naṣibaṭi anjakulun ṭi *Ulibra wi nul :

« *Iwi iwoonj Abuk naan, nṭa di dṭup aji dwo ṣaaṣ* »[☆].

6 Hënk di di ajakuṅ kak aji : « *Iwo naṭeṅan te mntḡo ji *Melkitedek.* »[☆]

7 Wal wi *Krittu awoon nnaanj najën ṭi mboṣ, añehan akuṭ akooṭ na idiim iweek na mnkuul Naṣibaṭi anhinanuṅ kabuurana pkeṭ. Kë atiinka ṭiki aji ṭaṣa bnuura.

8 Ajuk ṭi iko bṭi yi ahajuṅ uko unwoon pdo katiink Naṣibaṭi, te adoo wo wo Abukul.

9 Abaañëṣ ulemp wi nul ṭi mboṣ, ahil hënkun kabuuran te mntḡo baṅaan bṭi ban-jaanj batiinka.

10 Na manjoonan, Naṣibaṭi adu'ulunj kë awo *naṣih i baṭeṅan ji Melkitedek.

Plipara ppën ṭi pfiyaar

11 Nḡka iko itum yi pṭup ṭi uko mënṭ kë ikak atam ppibanan ṭiki naanji natar ṭi pyikrën.

12 Nado bi wo wo lah kawo bajukan undi-imaan aṣë huma nnuma bajukanan iko iteek ṭi uko wi Naṣibaṭi : nahum nnuma mntow, naando bi hilan pde pde pantamuṅ.

13 Kë nnaanj anhumun ṭi mntow, aanji me uṭup unjaanj ujukan uko unwoon utool ṭi kēṣ ki Naṣibaṭi : awo napoṭ nampoṭi.

14 Kë pde pantamuṅ paṣë wo pi baweeḃ, baji baṭëpna ṭi iko yi bawinuṅ kahilna ka-paṭëṣ bnuura na buṭaan.

6

1 Hënk keeri, nawulën nḡduk pjukan pteek ṭi uko wi *Krittu, nḡa du pjukan panwoon pi banliintun ṭi pfiyaar. Nënkak akak ṭi pjukan pteek mënṭ, panwoon pi pwut pdo iko inkṭijun pkeṭ, pi pfiyaar Naṣibaṭi,

2 pi pjukan ṭi uko wi batitmu*, pi ppaf iñen, pi pnaṭa ṭi pkeṭ na pi pwayëṣ pbaañṣaani.

³ Uko mēnt wi wi ŋkdoluŋ, ulille Naşibaţi.

⁴ Na manjoonan, bambiŋ ayeenk bjeehi bi Naşibaţi, ayeenk uŋen unwoonuŋ du baţi, ayeenk *Uhaaş wi nul,

⁵ awin jibi uŋup wi nul unuuri, awin mn-hina mi pşih pi Naşibaţi pankmbiŋ,

⁶ aşē duk bgah, ŋaaŋ aanhil nin kado baka baţēlēş ŋbida ŋi baka, bakak bafiyaar : bawo wo ji bakak apan Abuk Naşibaţi ŋi krut, akowandēna ŋi kadun ki baŋaaŋ.

⁷ Na manjoonan, woli mboş mi uşubal ujaan uşubar wal undoli manbuk ŋdeey ŋannuuriŋ pa biki bajaaraduŋ ŋa, Naşibaţi aji wul mboş mēnt bnuura.

⁸ Kē maşale buk iyiw na umbiilu, manji manwaan udooni, kakak i pbi kafēpana, manji mambi baaŋsaan ŋi ptēr.

⁹ An banoh naan biki ŋjaluŋ maakan, woli ŋdoo ŋiini haŋ na an, ŋme bnuura kē nawo ŋi bgah bnuura banjaan baţij mbuur.

¹⁰ Naşibaţi awo natool, aanktilma ulemp wi nan na uŋal wi naŋaluluŋ, adiiiman wa, wi nabiiŋ aţenk baŋaaŋ biki nul abot aţenkaara ŋenk baka te nŋa.

¹¹ Kē ŋşē ŋal andoli ŋi an aji mēban kalint te ubaaŋsaani, uko wi nahaŋuŋ uhilna udolana bti.

¹² Hēnk, nawutan kaşabēr, naţēpan tēp nawo ji bantamanuŋ ŋi pfiyaar te adoo yeenk uko wi Naşibaţi ahoŋuŋ.

Uko wi Naşibaţi ahoŋuŋ

¹³ Wi Naşibaţi akhoŋuŋ Abraham, aanka ampeluli i ahiluŋ kamehna ŋi kadunul, ukaan kē amehna ŋi bkowul

¹⁴ aji : « *Dmehna aji dwulu bnuura bweek maakan, ddo pntaali pankpēnnuŋ ŋi iwi patum.* »*

¹⁵ Kē Abraham aŋo amiir ayeenk uko wi Naşibaţi ahoŋuluŋ.

¹⁶ Na manjoonan, baŋaaŋ bajēn baji bamehna ŋi ampeluŋ baka, kē pmehna mēnt paji padiiman kē uko wi ŋaaŋ aŋupuŋ ujoonani kaşē ba bŋup.

¹⁷ Hēnk di Naşibaţi, wi aŋaluŋ pdiiman banwoon i kayeenk iko yi ahoŋuŋ kē uko wi ajakuŋ aji ado wa, amehnaa.

¹⁸ Naşibaţi aanhil kaŋup uko unwoon uunjoonani, ukaan kē uko wi ahoŋuŋ amehna uunhil kaţēlēş. Hēnk, nja ŋnŋiŋ aya du

Naşibaţi ŋwo na mntēŋ mnweek kahilna kayeenk uko wi ŋhaŋuŋ unkmbiŋ.

¹⁹ Mnhaŋ mēnt manwo uko unŋjanuŋ ubida wi nja, manji mando nja ŋneej kaţēp blaaŋ bweek bantaanuŋ na *dko dyimanaan maakan, di Naşibaţi awoon.

²⁰ Yetu aneej nja da uteek, ahilna pţenk nja, akak naşih i baţēnan te mnŋo ji *Melkitedek.

7

Melkitedek naşih i baţēnan

¹ *Melkitedek mēnt, abiŋ awo naşih i ubeeka wi Falem akuŋ awo naţēnan i Naşibaţi *Andēmuŋ Maakan. Wi Abraham awoonuŋ ugut wi afiŋnuŋ başih baloŋ, Melkitedek aya akita aŋehan Naşibaţi awula bnuura.

² Wal mēnt Abraham awula kafah kaţenk iŋeen ŋi iko yi atehuŋ du başih mēnt. Katim ki Melkitedek kawoon « naşih natool »; akak awo naşih i Falem, uwoon « naşih i mnjeeh. »

³ ŋi *Ulibra wi Naşibaţi baanŋiiniyaan aşin, kē baanŋiiniyaan anin, baankak aŋiiniyaan bateem na unuur wi abukiŋ, na wi akeŋuŋ. Awo naţēnan te mnŋo ji Abuk Naşibaţi.*

⁴ Natenan jibi Melkitedek awo i ŋaaŋ naweek : *Abraham ateem nja adoo wula kafah kaţenk iŋeen ki iko yi atehnuŋ du ugut.

⁵ Kē *Bgah bi Moyit başē jakun kē biinŋ babuk *Lewi banwoon baţēnan, baŋaaŋ bawo kawul baka kafah kaţenk iŋeen ki uko wi bakaan, te bakaan mēntan, bawo bayit baka, bawo bukal bti biki pntaali pi Abraham.

⁶ Kē ul Melkitedek, anwoon aando wo wo i pntaali pi Lewi, aşē yeenkna ŋi Abraham kafah kaţenk iŋeen ki iko yi atehnuŋ du ugut, aŋehan Naşibaţi awul bnuura Abraham anwoon ŋaaŋ i Naşibaţi ahoŋuŋ.

⁷ Kē ŋaaŋ anjaan aŋehan Naşibaţi awul bnuura, aşaaŋ apel i bawuluŋ bnuura, baŋaaŋ bti bame uko mēnt.

⁸ Babuk Lewi banjaan bayeenk kafah kaţenk iŋeen bawo baŋaaŋ bajēn bankkeŋuŋ kē *Ulibra wi Naşibaţi uşē piit aji Melkitedek awohaara wo najeb.

* 6:14 Ujuni 22.16-17. * 7:3 Natenan ŋi Ujuni 14.18-20.

9 Kë ñhinan kaji : wi babuk Lewi bajaan bayeenk kafah kaṭenk iñeen, Lewi alukaara luk kafah mēnt wi Abraham alukun Melkitedek.

10 Na manjoonan Lewi aando bi buka, aṣe wo ha da ti Abraham ateem wal wi Melkitedek ayaan akita.

11 Ti bgah bi Naṣibaṭi awulun biki *Itrayel, biki pntaali pi *Lewi biki bawoon kajey bawo baṭenan biki Naṣibaṭi ; bawo baṭenan ji *Aaron. Kë pwo baṭenan pi baka paṣe bi wo paankēṣi ; woli pakēṣ lah, hum di di bakaan anuma naṭenan alon kak ji *Melkitedek?

12 Kë wi pjoṣ naṭenan pi nṭa papaṭun na pi ṭfa, bgah kak baṭelēṣa.

13 Naṭenan nahalu i bakṭiiniyaanun ti awoon Ajugun. Ul awo i pntaali pmpaṭi, kë ti pntaali mēnt, nin alon aambaan kawoha naṭenan i Naṣibaṭi.

14 Baṅaan bti bame kë Ajugun apēnna ti pntaali pi *Yuda, kë *Moyit aṣe wo aanṭiiniyaan pntaali mēnt wi akṭiiniyaanun uko wi baṭenan.

15 Kë uko uṣe ujint hēnkun bnuura : naṭenan alon abii, aṣe wo ji *Melkitedek.

16 Aanyeenkna ti bateem pwo naṭenan jibi upiitaniin ti *Bgah bi Moyit, ayeenkna pa ti mnhina mi nul mi awatnun pkeṭ.

17 Na manjoonan, upiitana ti *Ulibra wi Naṣibaṭi aji :

« *Iwo naṭenan te mnṭo ji Melkitedek*☆. »

18 Kë bgah bteek baṣe bi kak abiiṣna akut awaan udooni ti uko wi iṭenan, ukaan kë Naṣibaṭi apēnan ba.

19 Na manjoonan, *Bgah bi Moyit baando nin ṅaan kë ajint ti kēṣ ki Naṣibaṭi. Kë Naṣibaṭi aṣe wul nja mnhaṭ mannuur-naaniin, ti mun mēnt mi mi ṅkṭēpnun kaṅoga.

20 Naṣibaṭi amehnaa wi adatun Yetu Ajugun aji awo naṭenan. Aamehnaa wi bandukiin bakakun baṭenan.

21 Aa, Naṣibaṭi amehnaa wi adolon kë Yetu awo naṭenan aji :

« *Nji Ajugan, dmehnaa, mēnkak ti uṭun wi naan :*

« *Iwi, iwo naṭenan te mnṭo.* »☆

22 Uko mēnt ukaan kë Yetu awo ankdolon nja ṅwo ti bhonar bannuurnaaniin.

23 Uka uko ulon kak : baṭenan bandukiin babi tum ṭiki pkeṭ paneenan baka bawo baṭenan te mnṭo.

24 Kë Yetu aṣe wo na ubida wi mnṭo ukaan kë awo naṭenan te mnṭo.

25 Uko wan ukaan kë ahilan kabuuran te mnṭo banjaan baṭēpna ti a kaṅog Naṣibaṭi. Awo najeb te mnṭo awo ti pñehandēr baka Naṣibaṭi.

26 Yetu awoon keeri *naṣih i baṭenan i ṅnumiin. Ayimani, aanjuban nin, ajint ti kēṣ ki Naṣibaṭi, apēn ti bado buṭaan adeenana du baṭi duuṭ.

27 Aannuma pdo kado iṭenan na ṅnuur ji baṣih biki baṭenan bandukiin banjaan bado ya kapēnanaan ipekadu yi baka na yi baṅaan bti. Awul uleeful kë uwo bṭenan bankēṣun.

28 *Bgah bi Moyit babi do baṅaan bajen banjaan babiiṣna kë bawo baṣih biki baṭenan. Kë kamehna ki Naṣibaṭi kambiiṅ ti kafet ki bgah kaṣe do Abukul andolon iko bti yi aṭu'ulun pdo kë awo naṣih i baṭenan te mnṭo.

8

Bhonar bhalu

1 Na manjoonan, uko unkaanun udooni ti uko wi ṅkṭupun uwoon: ṅka *naṣih i baṭenan anyaan aṭo du baṭi du kañen kadeenu ki pṭij pi pṣih pi Naṣibaṭi.

2 Aji ṭenan du dko dyimanaan, dawoon *kaloona ki bayiti na manjoonan, ki iñen yi ṅaan najen iwoon iintari, Naṣibaṭi Ajugun atarun ka.

3 *Naṣih i baṭenan andoli baṭoorana ṭooran ado kado uṭen na iṭenan ; ukaan kë *Krittu kak awo kaka uko ulon wi akṭenun.

4 Woli awo lah ti mboṣ, aando wo wo naṭenan : balon bawo da bankṭenanun jibi *Bgah bi Moyit bajakun.

5 Kë iṭenan yi baṭenan mēnt bajaan bado iṣe ṭu kanaam na inkdolaniin du baṭi, iwo wo ji ulimēnt wi ya. Na manjoonan, wi Moyit abiiṅ awo i pboman *kaloona ki bayiti, Naṣibaṭi aji na a : « *Tenan, ido ka bti*

kanaam na uko wi ndiimaniin du pnkuŋ pi Finayi. »✧

⁶ Krittū ul, Naşibaŋi aŋu'a ulemp undĕmuŋ apel wi başih biki baŋĕjan bandukiin, Naşibaŋi aŋĕpna ŋi a ado bhoŋar bannuur-naaniin, wi ahoŋuŋ iko innuurnaaniin.

⁷ Woli bhoŋar bteek* baanka lah dko di babiişni, Naşibaŋi aanknuma pdo btĕbantĕn.

⁸ Kĕ Naşibaŋi aşĕ ŋoman na pntaali pi nul aji :

« *Nji Ajugan dji :*

ŋnuur ŋloŋ ŋabi ŋi nji kaluŋ kado bhoŋar bhalu,

bhoŋar bhalu na baŋaaŋ biki Itrayel na biki Yuda.

⁹ *Bhoŋar mĕntŋ baankwo ji bi ndoluŋ na ba-teem baka*

unuur wi mpĕnanuŋ baka du utaak wi Ejiptu.

Baambi ŋjan bhoŋar bi naan,

ukaŋ kĕ nji kak nwutan baka.

¹⁰ *Nji Ajugan dkak aŋiini aji :*

woli ŋnuur mĕntŋ ŋaŋĕpi

bhoŋar bi nji kaluŋ kado na pntaali pi *Itrayel bi bi :

dluŋ kapiit bgah bi naan ŋi uşal wi baka

dluŋ kapiit ba ŋi ŋhaaş ŋi baka,

dluŋ kawo Naşibaŋi i baka,

kĕ bakluŋ kawo pntaali pi naan.

¹¹ *Wal mĕntŋ, nin aloŋ aankak anaŋa kaji ajukan akinŋul kĕme ayiŋul*

kaji na a : “Meen Ajugun!”

Baŋaaŋ bti baluŋ kame'ĕn,

du anwoonuŋ nampoŋi te du anwoonuŋ naweek.

¹² *Dluŋ kamiir baka pjuban pi baka,*

mĕnkak aleş nin ipekadu yi badoluŋ. »✧

¹³ Wi Naşibaŋi aŋiiniyaanuŋ bhoŋar bhalu, ado bjon kĕ bakak awaaŋ udooni. Kĕ uko unjonuŋ akak aŋaf, uji uban ŋi pba.

9

Idolade yi bhoŋar bteek

¹ Bhoŋar bteek babi ka idolade ŋi pdo Naşibaŋi bŋĕjan abot awo na dko dyimanaan ŋi mboş.

² Hĕnk, batan kaloona kalon kanwoon na ŋmban ŋtĕb. ŋi umban uteek wi kaloona

mĕntŋ wi bajaan badu *dko dyimanaan, uka da ŋkaniya na umeeşa wi bapafuŋ ipoom yi baŋĕnuŋ Naşibaŋi.

³ Kĕ du kafet ki blaaŋ uka da umban utĕbantĕn wi bajaan badu *dko dyimanaan maakan.

⁴ Wuŋ mĕntan uwo na *bliit bi mngur bi uwuuru, banjaan batĕrna mnkulan, na umaala unwoon bti wi uwuuru wi baŋuun pŋukar pi uwuuru panhaknuŋ pde pi *Yawe Nawat Kabuka awuluŋ babuk *Itrayel du *pndiiş, pde mĕntŋ baji badu pa *Mana✧. Pmul pi *Aaron pandukiin aŋĕĕn hĕnkuŋ pawo da kak, na klaak kanfejuŋ apiitna *Bgah bi Moyit.

⁵ Kĕ ŋi umaala mĕntŋ duuŋ başĕ ŋu iko in-fejuŋ innaamuŋ na ŋwanjuŋ ŋi bajaan bado kerubim ŋanjaan ŋadiiman kĕ Naşibaŋi awo da. Ibaaklu yi ŋa iji ido blifi ŋi dko di bajaan batulna pŋaak ppĕnanaan ipekadu. Mĕntŋ wal wi pŋiiniyaan iko mĕntŋ bti kajinŋan bnuura wii wi.

⁶ Wi iko mĕntŋ bti ibomaniin hĕnk, baŋĕjan baji baneej unuur undoli du umban uteek wi kaloona kado ulemp wi baka.

⁷ Kĕ *naşih i baŋĕjan ŋaŋ ajaan aneej ŋi utĕbantĕn ; aji neej da uyaaş uloolan ŋaŋ ŋi uşubal. Aji ŋij da pŋaak pi ŋko ŋi bafinaruŋ Naşibaŋi aŋĕn pa ppĕnanaan ipekadu yi nul na yi baŋaaŋ bti.

⁸ *Uhaaş wi Naşibaŋi udiiman bnuura ŋuŋ uko mĕntŋ kĕ bgah bneejni du *dko dyimanaan maakan baanji bahaabş, woli dko dyimanaan danwoon ŋi mboş dawohaara wo da.

⁹ Uko mĕntŋ bti uwo uhoŋ wi wal wi ŋwoon wi nŋa. Uwoon kĕ uŋĕn na iŋĕjan indolaniin iinhiŋ kado uhaaş wi ŋaaŋ andoluŋ ya ujintŋ ŋi kĕş ki Naşibaŋi.

¹⁰ Iwo idolade ŋaŋ ŋi uko wi pde, pdaan, na baŋow, yi Naşibaŋi aŋuun baŋaaŋ pdo te wal wi akdoluŋ iko bti ikak ihalu.

Uko wi Krittū adoluŋ kabuuranaan nja

¹¹ Kĕ *Krittū aşĕ pĕn awinana ji *naşih i baŋĕjan andoluŋ iko inuura yi Naşibaŋi abo-manuŋ nja kĕ iwinanaa ; aneej du kaloona

* **8:7** *Bhoŋar bteek* : Baŋiiniyaan ŋi bhoŋar bteek, bi badoluŋ du pnkuŋ pi Finayi. Natenan ŋi Pŋi 24.3-8. ✧ **8:12** Yeremiya 31.31-34. ✧ **9:4** Natenan ŋi Ppĕn 16.13-15,31.

kanwoonun kaweeek, kanwoonun kayi-manaan. Kaloona mēnt kaambomanaan iñen yi bañaan bajen, kaanwo ki umundu umpašaniin wi.

12 Abi neej neej byaaš bloodan du *dko dyimanaan, aantul da pñaak pi npi nkaš na pi ngit nkaš: pñaak pi nul pi pi atulun abuuranaan nja te mn̄to.

13 Na manjoonan, woli pñaak pi npi nkaš na pi ngit nkaš na ufob umpēnun ti ngit ntērūn yi bajaan bajeēš ti bañaan ban̄topun iji ijin̄tan nleef ni baka,

14 hum di di pñaak pi Krittu pawoon paankjin̄tan nhaaš ni nja kapēnan iko iwaan udooni injaan iñi pkeť n̄hilna n̄do kalempar Našibaťi anwoon najeb? Ul Krittu awo i mn̄to ukaan kē b̄tejan bi adolun wi awulun uleeful Našibaťi kē balila.

Bhoñar bhalu

15 Uko unkaan kē Našibaťi aťēpna ti *Krittu ankeťun alukna p̄juban pi bañaan badolun, wi bawoon ti bhoñar bteek, uwo kē bañaan biki Našibaťi adatuñ bahil kaduka te mn̄to na iko inuura yi ahonun baka. Hēnk ado bhoñar bhalu.

16 Woli baťiiniyaan pduka na iko, uji wo kameetana kē ñaan akeťi.

17 Phiiñ paji pataañ wal wi pkeť pawoon, ñaan aanhil kahiiñ ñaan anwoon najeb.

18 Hēnk, bhoñar bteek bajunna pñaak.

19 Wi *Moyit aťupun ti kadun ki bañaan bti iko bti yi bgah baťuun baka pdo, wi wi ajejun pñaak pi ngit nkaš na pi npi nkaš na meel na ptal pjeenkala na kanah ki bko bi bajaan bado *hitop ki atoopun tun pñaak na meel alēt ti ulibra wi bgah na ti bañaan bti,

20 ašē ji : « *Pi pawoon pñaak pank̄tejananaan bhoñar bi Našibaťi adolun na an aji namēban ba.* »*

21 Hēnk kak di di alētun pñaak ti kaloona na ti iko bti yi bajaan baťejanaan Našibaťi.

22 Ti bgah, pñaak pajaan pajin̄tan iko bti ; woli paantuli, ipekadu iinji ipēn.

23 Woli bawo i kajin̄tan iko innaamun yi baťi, inwoon du baťi iwo i keeri kajin̄tan na iťejan innuurnaaniin.

24 Na manjoonan, mēnt ti *dko dyimanaan dambomanun na iñen yi bañaan bajen, danťuun kanaam di manjoonan, di

di *Krittu aneejun. Anej neej du baťi kahilna kanať ti kadun ki Našibaťi kayenjan nja.

25 Aanneej neej pdo kawul uleef ušubal undoli jibi *naših i baťejan ajaan anej du dko dyimanaan kašē wul pñaak panwoon paanwo pi nul.

26 Woli ado lah han, ahaj n̄yaaš n̄tum du upaša umundu te hēkun. Na manjoonan, ti n̄nuur n̄baañsaani ni n̄woon ni apēn kawinana uyaas uloolan kabaana na pekadu wi awulun uleeful kē uwo b̄tejan.

27 Bañaan bajen baji bakeť uyaas uloolan, Našibaťi kawayēš baka.

28 Kē hēnk kak di di Krittu awulun uleeful byaaš bloodan, Našibaťi apēnanaan ipekadu yi bañaan batum. Alun kapēn kawinana uyaas utēbantēn, aankbi bi ppēnan ipekadu yi bañaan, abi bi pbuuran te mn̄to bankyoonkun ubi wi nul.

10

Krittu aba na iťejan ijon

1 *Bgah bi Moyit baanyuun iko bti na manjoonan, bawo wo tañ ulimēnt wi iko inuura inklun kawulana faan. Bgah mēnt baji bahepar bado kadoha do ušubal undoli iťejan innaamun. Uko mēnt udiiman kē baanhil kajin̄tan piš bank̄nogun Našibaťi.

2 Woli banjaan bado Našibaťi iťejan bakak lah ajin̄t mndani, baankak ašal kē bawo na pekadu, baťañan pdo kado iťejan.

3 Babaa tēp tēp aji bado ušubal undoli iťejan, kē uko mēnt uji ulešan baka ipekadu.

4 Na manjoonan pñaak pi ngit nkaš na pi npi nkaš paanhil nin kapēnan ipekadu.

5 Ukaan kē wal wi abiin̄ awo i pbi ti umundu, *Krittu aji na Našibaťi :

« *Iinjal bafin̄aru n̄ko*

kē iinjal baťenu iko ilon

ašē wulēn uleef wi ñaan najēn ;

6 *n̄ko n̄tantēradiin̄ iinji klilandēr n̄a,*

iťejan ppēnanaan ipekadu, iinji klilandēr ya

7 *Wal mēnt dji : “Iwi Našibaťi, nji wi : dbi pdo uko wi injalun,*

jibi upiitaniin̄ ti uko wi naan ti *Ulibra wi nu.” »*

* 9:20 Ppēn 24.8. * 10:7 Kañaam 40.7-9.

8 Hènk, *Krittü adunna aji ti : *ηko ηantèradiiη iinji klilandër ηa, iṭeηan ppènanan ipekadu iinji klilandër ya, kè bgah başè ji kè bañaan bawo i pdo iṭeηan mènṭ.*

9 Akak aji : *Nji wi : dbi pdo uko wi iηaluη.* Hènk aba na iṭeηan ijon aṭij bi nul.

10 Ado keeri uko wi Naşibaṭi aηaluη, awul uleeful byaaş bloolan, kè hènki di ηjintuη ṭi kèş ki Naşibaṭi te mnṭo.

11 Naṭeηan andoli aji naṭa na ηnuur kalempar Naşibaṭi, aji do nyaaş ηtum iṭeηan, kè yuη mènṭan işè wo iinji ipènan nin pekadu di bañaan.

12 Kè *Krittü aşè do bṭeηan bloolan banwoon bi mnṭo, wi wi aşaan aya aṭo ṭi kañen kadeenu ki Naşibaṭi.

13 Hènkuη aṭoo ayoonk Naşibaṭi *aṭu başooradul ṭi ihoṭul uṭeeh.**

14 Ṭi bṭeηan bloolan ado kè bañaan biki aṭijuη Naşibaṭi kè bawo bajint ṭi kèş ki Naşibaṭi te mnṭo.

15 Uko mènṭ wi wi *Uhaaş wi Naşibaṭi uyuujuη nja kè ujoonani wi ujakuη aji :

16 « *Nji Ajugan dṭiini aji :*

woli ηnuur mènṭ ηaṭèpi

bhoηar bi nji kaluη kado na pntaali pi

*Itrayel bi bi :

dluη kapiit bgah bi naan ṭi ηhaaş ηi baka,

dluη kapiit ba ṭi uşal wi baka,

17 *dluη kamiir baka ipekadu yi baka,*

mènkak aleş nin pjuban pi bajubanuη. »*

18 Wi Naşibaṭi amiiruη keeri ipekadu, ñaan aankak anuma pdo iṭeηan kapènanan ipekadu.

Nawulèn ηñog Naşibaṭi

19 An bayit naan, hènkuη keeri ηme bnuura kè pñaak pi Yetu pantuliη pado kè ηhil kaneej du *dko dyimanaan maakan,

20 ahaabèş nja bgah bnuura banjaan bawul ubida, bantèpuη blaañ bweek banwoon ṭi kadun ki dko dyimanaan maakan, banwoon uleef wi nul.

21 Nkak aka *naşih i baṭeηan naweek i Naşibaṭi aṭuuη ṭi kadun ki katoη ki nul.

22 Nawulèn keeri ηñog Naşibaṭi na uhaaş ujint, na pfiyaar panjoonanuη, na uhaaş, wi Yetu ajintanuη na pñaakul, na uleef wi bañowuη na meel mnjint apènan iko iṭop bti.

23 Nawulèn ηmèban ηliint ṭi uko wi ηhaṭuη akuṭ aṭup. Na manjoonan, ηme kè Naşibaṭi aji do uko wi ahoṭuη.

24 Andoli ṭi nja adoon kaṭaaf atèntul, ηhilna ηtèntèndèr ṭi bjalad na pdo iko inuura.

25 Bañaan baloη baṭaal pwo baankmaar byit bi banfiyaaruη *Krittü, kè uko mènṭ uşè wo unuura ; ηbaa wo kaṭèp ṭèp katèntèndèr, wi nadoon ame kè unuur wi ubi wi Krittü uñogi.

26 Na manjoonan, wi ηmeeη uko unwoon manjoonan, woli ulil nja kè ηdinan aji ηduka ṭi pjuban, uunkak aka bṭeηan banhiluη ppènan ipekadu.

27 Wal mènṭ, ηduka duka ayoonk na palènk pwayèş pi Naşibaṭi na bdoo bjeenkalk bankluη katèr bampokuη pṭaşa.

28 Woli ñaan apok pṭaş *Bgah bi Moyit, kè bañaan batèb kème bawajanṭ baṭup aji ajubani, baankñagi'a, baji bafiηa*.

29 Naşalan keeri uko unkdoluη anşooruη Abuk Naşibaṭi, anṭuuη pñaak pi bhoηar pi aṭèpnuη awo najint uko undaayanaan abot akar *Uhaaş wi Naşibaṭi unwoon ukumpèş wi bnuura. Nahinan kanuη jibi kakob ki uη mènṭan kakyibani.

30 Na manjoonan ηme anṭiiniη aji : « *Nji dluη kalukanan, nji dluη katuuman. »* Akak aji : « *Nji Ajugan dluη kawayèş pntaali pi naan. »**

31 Naşibaṭi anwoon najeb amob le ñaan, uη mènṭan aji wuṭan maakan.

32 Naleşan uko undolanaη du ujuni wi nayeenuη bjeehi bi Naşibaṭi. Ṭuη ηwal mènṭ nawin mnhaj mnweek aşè mèban alint.

33 Babi karan ηwal ηloη ahajanan kè nawo bten bi bañaan, kè ηwal ηloη naṭok na banhajun haη.

34 Nabi ñaga biki bawatuη ukalabuş abot alilan ṭi uko wi batehuη bka bi nan, wi nameeη kè naka bka bannuurnaaniη banwoon baankba nin.

35 Nawutan keeri kaṭañan phaṭ ṭiki mnhaṭ mènṭ mankaan kè nakeenk katuum kaweek.

36 Nawo kataman kahilna kado kado uko wi Naşibaṭi aηaluη, hènki nayeenk uko wi ahoṭuη.

³⁷ Na manjoonan upiitana ƚi *Ulibra wi Naŝibaƚi aji :

« *Uduka ƚwal ƚntiinku, ƚntiinku ntiinku, anwoon i pbi aŝe bi, aankjon.* »[✧]

³⁸ « *Nji Naŝibaƚi, dlun kawul ubida anwoon natool ƚi keŝ ki naan ƚiki aƚiyaari.*

Ke woli alon adeken kafet, menklilandera. »[✧]

³⁹ Ke nja, ƚenwo ƚi bankdekulun kafet, kaneem ; ƚwo ƚi banƚiyaaruƚ awo ƚi bgah bi mbuur.

11

Pƚiyaar pi baƚaaƚ biki ƚfa

¹ Woli ƚƚiyaar Naŝibaƚi, ƚji ƚme na manjoonan ke ƚlun kayeenk uko wi ƚhaƚun, ƚme bnuura ke iko yi ƚwoon ƚenwini, iwoo abot ajoonan.

² Pƚiyaar pakaan ke bateem nja babi winana bnuura ƚi keŝ ki Naŝibaƚi.

³ Ke pƚiyaar pi nja pakaan ke ƚyikren ke Uƚup wi Naŝibaƚi upaŝun umundu, henk di di iko yi ƚjaaƚ ƚwin ipennun ƚi iko inwoon iinwinanaa.

⁴ ƚi pƚiyaar pi nul, *Abel awul Naŝibaƚi bƚenjan bannuuriƚ apel bi *Kayin. Pƚiyaar menƚ pakaan ke awo natool ƚi keŝ ki Naŝibaƚi, Naŝibaƚi ƚi uleeful adinan ayeenk uƚen wi nul ; ke pul pakaan ke bakƚiiniyaan uko wi nul wi adoon akeƚ[✧].

⁵ Pƚiyaar pakaan ke *Henok aya du Naŝibaƚi be aantepna ƚi pkeƚ ; nin alon aankak awina win, Naŝibaƚi adeenulun aƚooƚ du a. Upiitana ƚi *Ulibra wi Naŝibaƚi aji Henok ado bi lilaara lil ji abi ado kadeeƚa.

⁶ Ke nin alon aŝe wo aanhil kalil Naŝibaƚi be aanƚiyaara. Na manjoonan, ƚaaƚ ankƚogun Naŝibaƚi aji wo kƚiyaar ke awoo abot aji tuum banjaaƚ bala'a.[✧]

⁷ Pƚiyaar pakaan ke *Nowe atiink uko wi Naŝibaƚi aƚupulun unwoon uundo bi winana. Ameban bnuura uko wi Naŝibaƚi ajakun, aboman upuur abuuranaan biki katohul bti. Pƚiyaar menƚ pakaan ke adi-iman ke umundu uduknaanaa, aƚepna ƚi pa, awo natool ƚi keŝ ki Naŝibaƚi[✧].

⁸ Pƚiyaar pakaan ke Abraham ado uko wi Naŝibaƚi ajakulun wi adu'ulun ayila, ke aya du utaaƚ wi Naŝibaƚi ahoƚulun be aamme dko di akyaan.

⁹ ƚi pƚiyaar menƚ aya awo ji nayaant du utaaƚ wi Naŝibaƚi ahoƚulun, afet ƚi iloona. Itaak na Jakob bado haƚ kak, wi Naŝibaƚi ahoƚun baka utaaƚ menƚ ji a.

¹⁰ Abraham abi wo wo ƚi pyoonk kafet ƚi ubeeka wi Naŝibaƚi aŝalun abot aniw, wi ƚniw ƚankemun.[✧]

¹¹ Pƚiyaar pakaan ke Abraham ahil abuk wi adoon aƚaf maakan ke *Taara aharul akak aƚaan kaƚowa, aƚiyaar na manjoonan ke Naŝibaƚi ado uko wi ahoƚun[✧].

¹² Uko menƚ ukaan ke pntaali pweek papenna ƚi ƚiinƚ aloolan, andoon abi ƚaf ƚaf aduka duka ayoonk pkeƚ. Pntaali menƚ *paƚum ji ƚjah ƚi baƚi na pyiw panwoon ƚi kabaƚ ki bdek*[✧] pi nin ƚaaƚ alon awoon aanhil pƚen.

¹³ Baƚaaƚ bakaƚ menƚ bti baƚiyaar adoo keƚ be baanyeenk iko yi Naŝibaƚi ahoƚun, aŝe winaara ya du kalowan akuƚ alilandere ya. Badinan ƚi kadun ki baƚaaƚ aji bawo wo bayaant ƚi mboŝ mi, baanwo biki umundu wi.

¹⁴ Na manjoonan, bankƚiiniƚ haƚ badi-iman bnuura ke bawo wo ƚi pla utaaƚ.

¹⁵ Woli banuh nuh lah wi bawoonun, bahinan kakak da.

¹⁶ Ke baŝe bi ƚal utaaƚ unnuurnaaniƚ, uwoon utaaƚ wi baƚi. Uko menƚ ukaan ke Naŝibaƚi aankowa pdo kadu'ana Naŝibaƚi i baka, aboman baka ubeeka.

¹⁷ Pƚiyaar pakaan ke *Abraham abo-mandere pjeƚ *Itaak abukul kafiƚar Naŝibaƚi, wi Naŝibaƚi aƚalun pten me aƚiyaara. Abukul aloolan ƚaƚ i akaan i i ajejun kaƚenjan te Naŝibaƚi ado bi hoƚaara hoƚ,

¹⁸ ajaka aji : « *ƚi Itaak i i pntaali pi ƚji nhoƚiƚ pakpenun.* »[✧]

¹⁹ Abraham aƚiyaar ke Naŝibaƚi aka mn-hina mi pnaƚan baƚaaƚ ƚi pkeƚ ; uko menƚ ukaan ke Naŝibaƚi akakana abukul, ke uko menƚ uwo wo ji Naŝibaƚi anaƚan Itaak ƚi pkeƚ.[✧]

✧ 10:37 Itayi 26.20. ✧ 10:38 Habakuk 2.3-4. ✧ 11:4 Natenan ƚi Ujuni 4.3-10. ✧ 11:6 Natenan ƚi Ujuni 5.24. ✧ 11:7 Natenan ƚi Ujuni 6.13-22. ✧ 11:10 Natenan ƚi Ujuni 12.1-5; 23.4; 35.12,27. ✧ 11:11 Natenan ƚi Ujuni 18.11-14; 21.2. ✧ 11:12 Ujuni 22.17. ✧ 11:18 Ujuni 21.12. ✧ 11:19 Natenan ƚi Ujuni 22.1-10. ✧ 11:20 Natenan ƚi Ujuni 27.27-29.

20 Ɖi pfiyaar, *Itaak añehan Naşibaŋi awul *Yakob na *Etawu bnuura Ɖi uko unwoon Ɖi kaluŋ kabi.✧

21 Ɖi pfiyaar, *Yakob wi añoganuŋ pkeŋ, añehan Naşibaŋi awul bnuura andoli Ɖi babuk *Yotef aşè mèban Ɖi pjuuŋi pi nul anup adèman Naşibaŋi.✧

22 Ɖi pfiyaar, *Yotef wi añoganuŋ pkeŋ aŋiiniyaan wal wi babuk Itrayel bakluŋ kapèn Ɖi *Ejiptu, aŋup babukul hum di bakluŋ kado na imoh yi nul.✧

23 Ɖi pfiyaar bajug *Moyit bamena kli kwajanŋ wi abukiin. Bawin kè napoŋ anuura aşè pok pdo uko wi naşih ajakuŋ bè baanlènki.

24 Pfiyaar pakaan kè *Moyit abi pok pdu'ana abuk ñaaŋ abuk Farawuna naşih wi abiin akak naŋaşa.

25 Ahokan phaj na bañaan biki Naşibaŋi kè di pwo Ɖi iko ilil yi pekadu inwoon iinji ijon.✧

26 Afiyaar kè pwut bakowandèna ji *Krittu paka udooni apel pyok bti panwoon Ɖi *Ejiptu, aten alowan aşal katuum kanluŋ kayeenkana.

27 Pfiyaar pakaan kè apèn du Ejiptu, awo aanŋo aten udeeb wi naşih, amèban aliint ji ñaan anwinuŋ Naşibaŋi anwoon aanhil kawinana.

28 Pfiyaar pakaan kè ado *Ufettu wi Mbuur alèt pñaak Ɖi ilèman yi itoh uwanjut wi pkeŋ uwutna kafin bapoŋ bajeen biki bañaan biki *Itrayel.✧

29 Pfiyaar pakaan kè babuk *Itrayel bamuur *bdèk bjeenkal awo wo ji bawo Ɖi dko dkay ; kè wi bañaan biki *Ejiptu bakdoon na pmuur ba, bayooraa.✧

30 Pfiyaar pakaan kè ñniw ñi Yeriko najot wi babuk *Itrayel bafuoyuŋ ña ñnuur paaj na ulon.

31 Pfiyaar pakaan kè *Rahab naŋuunk ayeenk bnuura babuk Itrayel bambiin amena abi pten ubeeka. Hènk, aankeŋ na bandekuŋ Naşibaŋi kafet.✧

32 We wi nkaan aŋup? Mènkka bwal btiiniyaan bi Gedeyon na Barak na Famton na Yefte na *Dayit na *Famiyel na baŋupar Naşibaŋi bandukiin.

33 Pfiyaar pi bukuŋ mènŋan pakaan kè bawat nŋaak, aşih bañaan bnuura, abot ayeenk uko wi Naşibaŋi ahonuŋ baka. Pfiyaar pakaan kè badèt mntum mi ñnlihu,

34 awo Ɖi bdoo aşè wo baanyiki, abuur pkeŋ pi kej. Babi maak aşè kak ajeb ; babi tam ugut adookar na bangoli biki nŋaak nŋaanŋ.

35 Ɖi pfiyaar, baat balon bawin kè bañaan biki bakteandènuŋ akakan baka.

Balon bahajan baka te kè badoo keŋ kè bapok babuuran baka kahilna kanaŋa Ɖi pkeŋ, kaka ubida unnuurnaaniin.

36 Balon kak baben baka akob baka na itintèl, balon kè batan baka awat ukalabuŋ.

37 Balon batap baka mnlak afin, balon kè bamob baka afal Ɖi ptoof, balon kè bafin baka na kej. Balon baji bañaay na dko kawohara injan yi ñkaneel, kème yi ñpi, awo bajuuk, kè baknooran baka ahajan baka.

38 Bañaan mènŋ babi nuura nŋaaş maakan adoo wo baanhil pfeŋ Ɖi umundu wi. Babi ñaay na *pndiis na inkun, awo Ɖi injiir na ihèr.

39 Pfiyaar pakaan kè bukal bti bawinana bnuura Ɖi keŋ ki Naşibaŋi te baando bi yeenk uko wi abiin ahon.

40 Na manjoonan, Naşibaŋi abi tu tu Ɖi uşal pboman nja uko unnuurnaaniin bawutna kawo bajinŋ Ɖi keŋ ki Naşibaŋi kaduk nja.

12

Nawulèn njaban keŋ Ɖi Yetu

1 Bañaan banfiyaaruŋ biki mbaan aŋiiniyaan tiiniyaan bawo ji pntuk pweek panfooyuŋ nja aten. Nawulèn nŋwalan keeri iko inkdiŋanuŋ nja, na pekadu danjaan datam pjab Ɖi nja, nŋtaman nŋdo kaŋi pŋi pi baŋuun nja.

2 Nawulèn nŋtu keŋ Ɖi Yetu anhaabèşuŋ nja bgah nŋhilna nŋfiyaar, ul ajaan ado nŋliinta liint Ɖi pfiyaar te mnŋo. Amiir adoo keŋ Ɖi kruŋ, bè aanŋo aten mnkow manwoon Ɖi pkeŋ pteŋ puŋ mènŋ Ɖiki abi win mnlilan manwoon i pbi, aşè ya hènkuŋ aŋo du kañen kadeenu ki Naşibaŋi.

✧ 11:21 Natenan Ɖi Ujuni 27.39-40. ✧ 11:22 Natenan Ɖi Ujuni 50.24-25; Ppèn 13.19. ✧ 11:25 Natenan Ɖi Ppèn 2.11-15.

✧ 11:28 Natenan Ɖi Ppèn 12.1-23. ✧ 11:29 Natenan Ɖi Ppèn 14.21-31. ✧ 11:31 Natenan Ɖi Yotuwa 2.1-23.

³ Naşalana keeri, jibi amiirun wi bado buţaan bakhajanulun, nawutna kanoor, ŋhaaşan ŋawo ŋaankwutan.

⁴ Ƨi ugut wi nakgutun na pekadu, naando bi gutan te pkeţ.

⁵ Naţilma jibi Naşibaţi atenţenananaŋ ji babukul i? Upiitana Ƨi *Ulibra wi nul aji :

« *Abuk naan, wutan kabeeh kakob ki Ajugun,*

wutan kawutan woli anoman na iwi.

⁶ *Ajugun aji kakan Ƨi bgah ŋaan i ŋŋalun, kakob ŋaan i ajejun ji abukul.* ✧ »

⁷ Namiiran mnhaj mi najaan nahaj woli Naşibaţi akakanan Ƨi bgah ; aji do han na babukul. Napoţ ahon i i aşin awoon aanji kakan Ƨi bgah?

⁸ Woli Naşibaţi aankakanan Ƨi bgah ji babukul bti, naanwo keeri babukul na manjoonan, nawo bapoţ bampaţi.

⁹ Naleşan başin nja biki mboş: baji babi kakan nja Ƨi bgah kē ŋşē tiinkaara tiink baka. Hēnk di ŋwoon katiink maakan Aşin nja i baţi kayeenkna ubida.

¹⁰ Başin nja babi ji bakakan nja Ƨi bgah ŋwal ŋlon jibi başalun, kē Naşibaţi aşē ji kakan nja Ƨi bgah ŋhilna ŋwo bnuura ŋbot ŋyiman ji a.

¹¹ Woli bakakan ŋaan Ƨi bgah, aji jooţan wal mēnt aşin lilan ; aşale Ƨo aban Ƨun, kakob mēnt kaji kado awo natool Ƨi kēş ki Naşibaţi uhaaş uşē ujoobēţ na a.

Plipara

¹² Nadeenān keeri iŋen imbeewun, naliintan ihoţ inknaayun!

¹³ Napoşan Ƨi ilēl itool, ihoţ inkjiinkun iwutna kajiink kak maakan, iţēp Ƨēp ijeb.

¹⁴ Natamaan nawo bnuura na baŋaan bti nakuţ nado kado uko unwoon ujint Ƨi kēş ki Naşibaţi ; woli naanwo bajint Ƨi kēş ki Naşibaţi naankwin Ajugun.

¹⁵ Naţaafaraan alon Ƨi an adek kafet bnuura bi Naşibaţi ; naţaafaraan alon awo ji bko bwuţaan banjaan badēm kaşē kabuk mnko mntum manwuţun. ŋaan mēnt ahil kaneeman baţum maakan.

¹⁶ Nin alon awutan kawo Ƨi pjuban pi piint, nin alon awutan kabeeh iko inyi-manun ji *Eţawu i pde ppoolan pakaan kē awaap pweek pi nul.

¹⁷ Name kē wi abiiŋ aţo aban Ƨun, abi ŋal pyeenk ubeeb wi aşin Ƨi pwo bajeen, kē başē dooka. Ado na pwooni kadolna aşin apēnan uko mēnt aşē wo aanhili. ✧

Ubeeka wi baţi wi mnţo

¹⁸ Na manjoonan, naanŋog pnkun pi Finayi : naanŋog dko di bdoo bankterun, di utejan na bdēm, di ukēk,

¹⁹ naanŋog dko di balulun na di pdiim patiinkaniin. Wi babak *Itrayel batiinkun pdiim mēnt, baankak adi di nin ptiink pa.

²⁰ Uko wi pdiim mēnt pajakun na baka ulēnkan baka maakan, paji na baka : « *ŋaan ankbanun pnkun batapa mnlaak kafin, awole ŋaan kēme untaam.* » ✧

²¹ Uko mēnt uyiban maakan kē Moyit adoo ji : « *Dlēnk maakan adoo kat kat.* » ✧

²² Kē naşē ŋog pnkun pi *Fiyon, ubeeka wi Naşibaţi anwoon ukumpēş wi ubida, Yeruţalem di baţi di ŋwanjuţ ŋtum maakan ŋawoon,

²³ du dko di pntuk pi banfiyaarun panwoon Ƨi ufettu pawoon, pi banwoon bajeen biki Naşibaţi, biki itim ipiitaniin du baţi. Naŋog Naşibaţi anjaan awayēş baŋaan bajēn bti na ŋhaaş ŋi baŋaan biki Naşibaţi adolon kē ŋawo njint piş.

²⁴ Naŋog Yetu i Naşibaţi aţenanaanun bhoŋar bhalu na pŋaakul pantuliin ; pŋaak mēnt uko wi pakdiimanun ulil apel wi pi *Abel pakdiimanun. ✧

²⁵ Naţaafaraan keeri kadek ankţiiniin na an kafet. Na manjoonan, bateem nja bampokun ptiink ankţanun baka Ƨi mboş baambuuk kakob. Kē nja ŋēnkhil kabuur kakob woli ŋdek kafet ankţiiniin na nja du baţi.

²⁶ Ƨi wal wi *Moyit, pdiim pi nul pabi şint şintan mboş, kē aşē hon nja hēnkun aji : « *Dkak alun kaşint şintan byaaş blon kak, mēnt mboş Ƨaŋ, dşint şintan kak baţi.* » ✧

²⁷ Wi ajakun aji dkak alun kaşint şintan byaaş blon, adiiman diiman kē iko impaşaniin ilun kaşintar katoka, uko unwoon uunkşintar Ƨaŋ uhilna uduka.

✧ 12:6 Uhoŋ 3.11-12. ✧ 12:17 Natenan Ƨi Ujuni 25.29-34; 27.30-40. ✧ 12:20 Ppēn 19.12-13. ✧ 12:21 Pleşan 9.19.

✧ 12:24 Natenan Ƨi Ujuni 4.10. ✧ 12:26 Hagay 2.6.

28 Hēnk, wi ŋkyeenkuŋ utaak unwoon uunkšintar, nawulēn ŋbeeb Našibaṭi, ŋdēmana na pfiyaar na palēnk, uko mēnt ulila.

29 Na manjoonan, Našibaṭi i nja awo bdoo banjaan batēr katok.

13

Iṭeŋan inliluŋ Našibaṭi

1 Natamaan naŋalad ji bañaan banṭaarun.

2 Nawutan kanohnaana pyeenk bayaanṭ du itohan. Name bnuura kē balonṭ bado haŋ, ayeenk ŋwanjut du itoh yi baka bē baammee.

3 Nalešan bakalabuš, nawo ji nawo ukalabuš na baka nabot naleš bañaan biki bakhajanun, nawo ji an biki bakhajanun.

4 Bañaan bti bamēbaan bniim bnuura, ŋiint na ŋaaṭ baji bamēbandēr andoli kaliŋ ṭi atēnt. Našibaṭi alunṭ kawayēs bañaan banwoon ṭi ubida uṭop na pjuban pi piint.

5 Ṭi mnwo mi nan naanwo kajotan itaka kadun, nalinan ṭi uko wi nakaan. Našibaṭi ṭi uleeful aṭupunṭ aji :

« *Mēnkwatanu nin,
mēnkpoku nin.* »*

6 Ukaan kē ŋhinan kaṭup na mntēŋ kaji :
« *Ajugun awoon anjaan aṭēnkēn ;
mēnkdo kalēnk.*

We wi ŋaaŋ najēn ahilunṭ kadolēn? »*

7 Nalešan banwoon ṭi kadun ki nan banṭupanaŋ uṭup wi Našibaṭi. Našalan jibi babiinṭ awo te adoo keṭ, našē nado ji baka.

8 Yetu *Krittu awo nṭa jibi awoonṭ takal, akuṭ awoha haŋ te mnṭo.

9 Nakwut pjukan pampaṭunṭ na *Uṭup Ulil Unuura pañooṭan du bdēm. Ŋaaŋ awo katēŋna ṭi bnuura bi Našibaṭi, aanhil katēŋna ṭi idolade ṭi uko ude inwaanunṭ udooni ṭi banjaan baṭaš ya.

10 Nja, ŋka *bliit bi mngur, kē baṭeŋan banjaan baṭeŋan du *Katoh Kaweek ki Našibaṭi baanka na pde iko inwoonunṭ du bliit mēnt.

11 *Naših i baṭeŋan aji ŋooṭ pñaaṭ pi ŋko ŋanfiŋunṭ du *dko dyimanaan maakan kapēnanaan pekadu di bañaan, kē ŋko ŋi bafiŋunṭ ŋunṭ našē ji ŋatērna du bdig bi dko di bañaan bafēṭunṭ.

12 Uko mēnt ukaan kē Yetu akeṭna du bdig bi ubeeka kē pñaaṭ pi nul pado bañaan kē bawo bajint ṭi kēš ki Našibaṭi.

13 Nawulēn keeri ŋya du Yetu, du bdig bi dko di bañaan bafēṭunṭ, ŋwo na mnkow mntēnt mi nul.

14 Ṭi mboš ṭi, ŋfēt ṭi ubeeka unwoon uunkwo te mnṭo, kē ŋšē la ubeeka unkm-biinṭ unkwonṭ wi mnṭo.

15 Ṭi katim ki Yetu nawulēn ŋwut kaṭaŋna pdo kado uṭen pa Našibaṭi, unwoon iyeeh injaan idēmana ; iyeeh mēnt ipēna ṭi mntum mi nja ŋndinanunṭ kē awo Ajugun.

16 Nawutan kaṭilma pdo kado bnuura na pdo kaṭenkar ; iṭeŋan itēnt yaŋ ijaan ilil Našibaṭi.

17 Najaan nado uko wi banwoon ṭi kadun bajakuŋ, nado katiink baka. Baji babeelan bnuura, bukal bakluŋ kaṭup Našibaṭi jibi nawoori. Woli natiink baka, balunṭ kado ulemp wi baka na mnlilan. Kē woli naando haŋ, bado wa kašē kajooṭan, ušē waanṭ udooni pa an.

18 Nañehandērun ; ŋfiyaar na manjoonan kē ŋenwo na nin uko ulonṭ ṭi uhaaš. Nji ŋdoonaan pdo bnuura ṭi iko bti.

19 Dñehanan na uhaaš naan bti nañehandēraan nhil ntaran taran nkak du an.

Pñehan

20 Dñehan Našibaṭi anjaan ajoobēntēn ŋhaaš, annaṭanunṭ ṭi pkeṭ Ajugun Yetu nayafan naweek, wi aṭeŋanaanunṭ bhonjar bi mnṭo na pñaaṭul pantuliinṭ,

21 aṭēnkan naka iko bti innuuriinṭ nahilna pdo uko wi aŋaluŋ. Dñehan Našibaṭi ado nja ŋlila wi ŋwoon ṭi ploolan na Yetu *Krittu. Nawulēn ŋdēmana te mnṭo! Uwo haŋ.

22 Bayiṭ naan ṭi *Krittu, dkooṭan namiir uṭup wi nṭupanaŋ wi kaṭaŋnan ; na manjoonan, uṭamēni.

23 Dñal name kē bawutan Timote ayiṭ nja. Woli atar aban, kabi na a pwinan.

24 Nawulaan mboš banwoon ṭi kadun ki nan bti na bañaan bti banwoon biki Našibaṭi.

Bayiṭ nja biki Itali bawulan mboš.

25 Dñehan Našibaṭi awulan an bti bnuura.

* 13:5 Yoṭuwa 1.5; Plešan 31.6,8.   ✧ 13:6 Kañaam 118.6.

Uṭup wi Yakob apiitun

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta ki Yakob apiitun bañaan biki Naşibaṭi banniinkun mboş. Du unjon Yakob abi wo ñaan naweek ṭi banfiyaaruṅ Naşibaṭi banwoon du Yerutalem, Yetu awo naweekul. Bañaan biki apiitun kakaarta ki, balon ṭi baka baji baji bafiyaar Krittü, kë mnwo mi baka manşë wo maanwo mi bañaan banfiyaaruṅ. Uko mënṭ ukaan kë aji na baka pfiyaar pawo kagakandër na mnwo mnuura. Yakob abi win kë ṭi banfiyaaruṅ, bajuuk bawo ṭi mnhaj ṭiki bayok badeen iganan maakan. Uko mënṭ ukaan kë aji na bayok bawut kado kado ji bañaan biki umundu wi, bamëban bajuuk bnuura. Akak aji na baka balow pñom, bakak baji bamëban mntum. Bawo kado kado bnuura unuur undoli jibi Uṭup wi Naşibaṭi ujakun.

Hënk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboş (1.1)
2. Pfiyaar na pwo na uşal untuṅa (1.2-18)
3. Ptiink Uṭup wi Naşibaṭi na pdo uko wi ujakun (1.19-27)
4. Pwut bpaṭşër (2.1-13)
5. Pfiyaar na pdo bnuura (2.14-26)
6. Uşal untuṅa na pṭup bnuura (3.1-18)
7. Pñal iko yi umundu paannuura (4.1-5.6)
8. Kamiir na pñehan Naşibaṭi (5.7-20)

Pwul mboş

¹ Nji Yakob nalempar Naşibaṭi na Ajugun Yetu Krittü, dwul an mboş, an pntaali pi Naşibaṭi panwayşëruṅ ṭi umundu*.

Kamiir ṭi unoor

² An bayiṭ naan baṭaş Yetu, woli nawo ṭi unoor nalilaan ṭi nḥaaş nji nan.

³ Ṭiki name kë pfiyaar pi nafiyaaruṅ Yetu aliintan ṭi wal wi unoor, paji paṭu ñaan kamiir.

⁴ Nawo kanaṭ kaliint ṭi kamiir mënṭ, kaşë kahil kawo bañaan bajinṭ baṭool, banjaan balemp ulemp ujinṭ piş, banwoon baanwaan nin uko ulon.

Pñehan na uhaaş wi pfiyaar

⁵ Woli alon ṭi an awaan uşal untuṅa, awo i kañehan wa Naşibaṭi, alun kawul a wa, ṭiki aji wul bañaan bti na byompan kë aanji fën.

⁶ Kë woli ñaan añehan, awo kafiyaar kawut kawo na nşal nṭëb, ṭiki ñaan anwoon na nşal nṭëb anaam umaron uweek, wi uyook ujaan udeen kalun lunan.

⁷ Ñaan anwoon han awutan kaşal kë ayeenk uko ulon ṭi kañen ki Ajugun.

⁸ Anwoon na nşal nṭëb aanji ṭu kabaṭ ṭi uko wi akdolun, uyaaş ulon aji ya kadun, ulon akak ufeṭ.

Najuuk na nayok

⁹ Naṭaş Yetu anwoon najuuk awo katan ṭi uko wi Naşibaṭi akdëmanulun.

¹⁰ Kë nayok awo katan, ṭi uko wi Naşibaṭi akpoṭëtanulun. Ṭiki nayok aankjon, anaam kaṭeeñ ki bgof bi uṭeeh.

¹¹ Bnuur baji banaṭa katër, bgof kakay, kaṭeeñ kajot, kanuura ki ka kaneem. Kë hënk di di uwoon pa nayok : Aleew, kakeṭ ṭi mnwo mi nul mi nnuur bti. Ñaan najën andoli awo ji pjaagal.

Naşibaṭi aanji wuuk nin ñaan ado buṭaan

¹² Ñaan anjaan naṭ kaliint ṭi unoor anu-urandëni, ṭiki ayeenk katuum ki ubida wi mnṭo wi Naşibaṭi ahoṅun banjalulun, woli ayuuj mntëṅ mi nul aba.

¹³ Woli ñaan anjal pdo buṭaan awutan kaji, Naşibaṭi akwuuknun pa ndo ba. Naşibaṭi aanhil pñal pdo buṭaan kë aanji wuuk wuuk nin alon ado buṭaan.

¹⁴ Andoli aji do buṭaan ṭi unjal wi nul uwuṭaan, wul ujaan uwuuka kaneejana.

¹⁵ Woli nḥwut unjal uwuṭaan mënṭ kë udëmi, wul ujaan uṭij pekadu, woli pekadu dadëmi dul dajaan daṭij pkeṭ.

¹⁶ Bayiṭ naan biki mmaganun nakwut baguuran ṭi uko wi.

¹⁷ Iko inuura bti yi baṭenuṅ un na yi nyeenkun iwoona baṭi, du Aşin nja anṭakun unuur, pli na njah bti njanwoon du baṭi. Ul

* **1:1** Kşini iñeen na ktëb kanwayşëruṅ ṭi umundu, bawoon babak Yakob abuk İtaak, bateem bayuday. Hënk di di bapiitun ṭi ugrek.

anwoon aamme p̄t̄l̄ša kēme kajeesh kabot kajēm̄ša.

¹⁸ Anjal ul ʔi uleeful pwul un ubida ʔi uʔup wi manjoonan, ʔhilna ʔwo bateek ʔi iko yi aʔakuŋ.

P̄tiink uʔup wi Naʔibaʔi kabot kaʔaʔ wa

¹⁹ An bayiʔ naan biki n̄jalun maakan nawo i kame kē: n̄naan aji wo i katar ʔi p̄tiink atēntul, kanoom ʔi p̄tiini, kanoom ʔi udeeb.

²⁰ Mēnt ʔi udeeb di di n̄naan ahilanun kado uko untoolun ʔi kēʔ ki Naʔibaʔi.

²¹ Ukaan kē nawo i kapēnan iko b̄ti inʔopun ʔi an na inʔotun maakan, naʔē nayeenk uʔup wi baʔuun ʔi ʔhaaʔ ʔi nan ji baʔnaan banwalanun ikow yi baka, ʔiki wul uhilanun pbuuran an.

²² Naklin ʔaʔn ʔi p̄tiink uʔup, nadolan uko wi ujakun. Woli naankʔaʔ uʔup, ikow yi nan yi yi nakguurun.

²³ Hēnk di di uwoon, woli n̄naan atiink uʔup aʔē wo aankdo uko wi uk̄tiiniyaanun, un-aam n̄iinʔ anktenun kaara di nul ʔi kawini.

²⁴ Awin da jibi dawoon, wi atenun da aba, atool aya aʔē ʔilma jibi anaamun.

²⁵ Woli n̄naan ala pme bnuura bgah b̄tool, banhılanun pbuuranun, aji mēban ba kalintan, aanwo i kalin ʔi p̄tiink ba ʔaʔn kaʔē kaʔilma ba. Awo i kado uko wi bajakuŋ, aʔē tum na m̄nilan ʔi iko b̄ti yi akdolun.

²⁶ Woli n̄naan aʔal kē aʔaʔ Naʔibaʔi bnuura, aʔē wo aanji mēban p̄ndem̄nt pi nul, adaar bkow bi nul, p̄taʔ Naʔibaʔi pi nul paanwo nin uko ulon.

²⁷ N̄naan ankʔaʔun Naʔibaʔi Aʔin n̄ja na manjoonan, aji wo najinʔ piʔ ʔi kēʔ ki nul. Hēnk di di ajaan awo : aji ya pwin bapōʔ banwaanun bajug baka, aji ya pwin baat bayōʔ banwoon ʔi unoor, aji lipara iko iwuʔaan iwutna kaʔopana.

2

Ppaʔʔēr pawo pp̄en ʔi bgah

¹ Bayiʔ naan, nafiyaar ʔi Yetu Kritt̄u Aju-gun an̄tumun na m̄ndēm, ukaan kē naanwoyi kapaʔʔēr

² Natenan : woli du dko di nayitun n̄iinʔ alon anwoon na ineel yi uwuuru abot

awohara bnuura aneej da, kē n̄iinʔ alon kak anwohariin iko intowiin aneej da,

³ woli namēban bnuura n̄iinʔ anwohariin iko inuura, aʔē ji na a : “ʔoon ʔi dko di, dawo dnuura” aʔē ji na nawaan, « iwi naʔan » kēme « iwi yaan iʔo du kafet. »

⁴ Pdo han, ʔi p̄toof pi nan, pawo bpaʔʔēr. Naanwayēs wayēs na n̄ʔal ʔwuʔaan iʔ?

⁵ Natiinkan an bayiʔ naan biki mmaganun, mēnt Naʔibaʔi adatuŋ banwoon bajuuk ʔi kēʔ ki umundu iʔ? Ado han, bahilna bayok ʔi p̄fiyaar babot bayeenk p̄ʔih pi Baʔi pi ahoŋun banjalulun.

⁶ Kē naʔē ji naʔu najuuk m̄nkow ʔi p̄toof pi baʔnaan. Mēnt bayok bajaan bahajanan, kamoban kaʔnooʔ du ʔruha iʔ?

⁷ Bukal kak bajaan babeŋ katim kanuura ki Naʔibaʔi awulanan.*

⁸ Aa, woli naʔaʔ na manjoonan bgah bi P̄ʔih pi Naʔibaʔi jibi bawoon ʔi Ulibra wi Uʔup wi Naʔibaʔi : « Nalan atēntu jibi injalun bkowu » wal mēnt, nado bnuura.

⁹ Bē woli napaʔʔēr nado pekadu, hēnk bgah bi Moyit bamob an ʔiki naanʔaʔ ba.

¹⁰ Hēnk di uwoon, woli n̄naan aʔaʔ bgah b̄ti aʔē duk uko uloolan ʔi wi bajakuŋ, aduknaana ʔi kadun ki bgah b̄ti.

¹¹ Anjakun, « iinkpiinʔ na ahar n̄naan kēme ayin n̄naan, » ul akaan aji : « Iinkfin n̄naan. » Kē woli iimpiinʔ na ahar n̄naan kēme ayin n̄naan, aʔē fin n̄naan, iinʔaʔ bgah.

¹² Nakeeri nado kaʔiini nabot nado kado ji baʔnaan biki Naʔibaʔi akluŋ kawayēs na bgah bi mbuur.

¹³ Hēnk di uwoon, Naʔibaʔi aankwayēs na m̄n̄aga anwoon aañn̄agaa, kē m̄n̄aga manʔē pel pwayēs.

Pfiyaar na Udo

¹⁴ Bayiʔ naan, we uwoon n̄naan abubara aji « Dfiyaar Naʔibati » woli udo wi nul uundiiman pfiyaar mēnt? Pfiyaar pahilan kabuuran a wal mēnt iʔ?

¹⁵ Natenan, woli alon ʔi an n̄iinʔ kēme n̄naaʔ awaan iko iwohara abot awaan uko ude wi ʔnuur b̄ti.

¹⁶ Kē alon ʔi an aʔē ji na a : « Yaan na bnuura, yaan iwohara iko idiʔ, ide bnuura

* 2:7 N̄naan aji yeenk katim ki Yetu Kritt̄u ʔi batit̄mu.

» aşë wo naanwula uko ude këme uwohara, we uwoonj da unuura?

17 Kë hënk di uwoonj pa pfiyaar panwoonj paangakandër na udo pakeṭi ṭiki pagaagi.†

18 Dme alonj abi kaji : « N̄aanj alonj aji fiyaar, alonj kado. » Dteema kaji : « Diimanaan hum di n̄aanj ahilanunj kaji afiyaari woli aanyuuj pfiyaar mēntj ṭi udo wi nul. Dluṅ kadiimanu pfiyaar pi naan ṭi udo wi naan. »

19 Ifiyaar kë Naṣibaṭi awo aloolan ṭañ? Ido bnuura – n̄ntaayi kak n̄afiyaar uko mēntj, aji n̄alēnk kakat kat.

20 Iinji kṣal Keeri! Wom injal pme kë pfiyaar pawaan udooni woli paanji pagakandër na udo?

21 Naleṣan, Abraham atemun mēntj ṭi udo wi wi Naṣibaṭi ajaknuṅ awo natoool i, wi añooṭunj abukul Itaak pa pfiṅar Naṣibaṭi✧?

22 Iwini, baanhil ppaṭeṣ pfiyaar na udo ṭiki udo uji utumalēṣ pfiyaar.

23 Kë hënk di di uko umpiitunj ṭi Ulibra wi Uṭup wi Naṣibaṭi udolaniin, uji : « Abraham afiyaar Naṣibaṭi, ukaanj kë Naṣibaṭi aji awo natoool. » Kë aşë yeenk katim ki « nanoh Naṣibaṭi. »

24 Nawin kë n̄aanj aji wo natoool ṭi kēṣ ki Naṣibaṭi ṭi udo wi nul, mēntj ṭi pfiyaar ṭañ pa.

25 Kë hënk di uwoonj kak pa Rabab nawaap bduun, woli ayeenkuṅ bayili baitrayel ṭi katoh ki nul abot aṭēnk baka kë babuur na bgah bmpaṭi, hënk ṭi udo wi nul wi wi awoonunj natoool ṭi kēṣ ki Naṣibaṭi✧.

26 Jibi uleef unwoonj uunwo na uhēfēntj uwoonj puum, hënk di di pfiyaar panwoonj paanji pagakandër na udo pakeṭunj.

3

Namēbaan indēmēt yi nan

1 Bayiṭ naan nawutan kado na pwo an bṭi bajukan biki Uṭup wi Naṣibaṭi. Name kë nja n̄nkjukanunj, Naṣibaṭi alunj kawayēṣun pwayēṣ pantamunj apel pi bañaanj ban-dukiin.

2 Name'un bṭi n̄ji n̄do ipekadu itum. Woli n̄aanj alonj aanji juban woli aṭiini awo n̄aanj natoool, anhilanunj pmēban uleeful.

3 N̄ji n̄tan uko umpooṭ ṭi mntum mi n̄mpēlēnt pa n̄ado uko wi n̄jalun, hēnk, n̄ji n̄ṭonj uleef wi n̄a bṭi.

4 Natenan kak n̄puur bdēk n̄i iloona, woli n̄ado wo n̄week, kë ukēk uweek ukwuuk n̄a, kaṭonj kampooṭ kajaanj kañooṭ n̄a dko di naṭonj anjalun.

5 Kë hënk di pndēmēt pawoonj, pawo uko umpooṭ ṭi uleef aşë ji papiitar iko iweek. Natenan, kambetan kampooṭ kahilanunj uṭeēh uweek katēr.

6 Pndēmēt kak pawo bdoo, pul pawoonj katoh ki buṭaan. Pndēmēt pawo ṭi uleef, kë pul pajaanj paṭopan wa bṭi. Paji patehan ubida bṭi na bdoo bampēnnunj infernu.

7 Uunka n̄limariya, woli n̄ado wo n̄limariya n̄jooṭ n̄i uṭeēh, n̄kaṭ, n̄pula, n̄ṭēb, n̄i n̄aanj awoonj aanhilaan akakan kë n̄adoomi.

8 Bē pndēmēt, nin alonj aanhil pkakan pa padoom. Pawo buṭaan, paanhil pṭoora, paṭum na bnunk bankfiṅarun.

9 Pul pi n̄jaan n̄dēmanaan Ajugun anwoonj Aṣin n̄ja, kë pul kak pi n̄jaan n̄ñehandēraan bañaanj buṭaan, biki Naṣibaṭi aṭakunj kë ba-naam a.

10 Pdēman na pñehan buṭaan iji ipēna ṭi mntum mloolan. An, bayiṭ naan uunwo kawo hanj!

11 Ukumpēṣ uji upēnan meel mnjoob na mnhaay ṭi bhēr bloolan i?

12 An bayiṭ naan, bjaak bahil kabuk mn-lemani i? Kēme blemani bahil kabuk mn-jaak? Kë ukumpēṣ wi meel mnhaay uhilan pwul meel mnjoob i?

Uṣal untuṅa unwoonj Baṭi

13 Ahoṅ ṭi an awoonj na uṣal untuṅa abot atit? Ayuujan kë awo hanj ṭi mnwo mi nul na udo wi nul, udo ungakandērunj na pdoom na uṣal untuṅa.

14 Bē woli uhaaṣ winan utum na bkujar bweek kë nawo na uṣal wi blaṭar, naanwoyi kahomp kaji nawo na uṣal untuṅa. Naanwoyi kaṭup uko unwoonj uunwo manjoo-nan.

15 Uṣal utēntj wunj uumpēna baṭi, uwo wi mboṣ, wi bañaanj, wi n̄ntaayi.

16 Bkujar na uṣal wi blaṭar n̄aji n̄gakandër na bpulad, na pdo iko iwuṭaan bṭi.

† 2:17 Kēme : Kë hënk di uwoonj pa pfiyaar, panwoonj paangakandër na udo, pakeṭ na manjooan. ✧ 2:21 Natenan ṭi Ujuni 22.1-19. ✧ 2:25 Natenan ṭi Yotuwa 2.

17 Ñaan anwoon na uşal untuņa umpënnuņ bați aji dun kawo ñaan najinț piş, anjaan akakan bañaan țı ploolan kawo najoobțëraan, aanji tam bkow, aji tum na mñaga, kado iko inuura, aanji paşşër, aanji lafrën.

18 Bañaan banjalun mnjeeh, baji bani-inkan ma țı dko di bawoon ji mbuk du ujaarna, kë nđeey ni bajaan bakit, nřawo udo utool.

4

Pņal umundu pawo ppok Naşibați

1 Țun di di ugut ujaan uwoona? Țun di di pņom pajaan papënaa țı an? Mëntț Țı unal uwuțaan unjaan ugutan țı uleefan meet wa i?

2 Naji naņal uko ulon, kaşë wo naanji nahil pka wa, ukaan kë naji naşal pfiņ. Naji nañeebar uko wi ñaan kaşë wo naanji naka wa, naşë neej wal mëntț țı pņom na ugut. Naanji naka uko wi naņalun țiki naanji nañehan wa Naşibați.

3 Këme woli nañehan naanji nayeenk nin uko ulon țiki naji nañehan buțaan, kala ptok uko wi nañehanun țı unoh wi umundu.

4 An pntaali pandekun Naşibați kafetț ji ñaaț andaarun ayinul, naamme kë pņal umundu pawo ppok Naşibați i? Anņalun pwo nanoh i umundu aji wo naşoor Naşibați.

5 Këme nanun kë Ulibra wi Uțup wi Naşibați ububara ji : « Naşibați aji nřal pa ul țañ uhaaş wi ațuun țı un? »

6 Kë bnuura bi ajaan adiimanun badëmnun maakan. Ukaan kë Ulibra wi Uțup wi Naşibați uji : « *Naşibați aji pok bankdëmanun ikow yi baka, kaşë wul banwalanun ikow yi baka bnuura bi nul* ». »

7 Națaşan keeri Naşibați naşë napok Untaayi Uweek, uți wal mëntț kalow an.

8 Nañogan Naşibați aşë ñogan. Nañowan iñen yi nan* an bado pekadu ; nabot najințan nřhaaş ni nan, an bañaan biki nşal nřtëb.

9 Naleşan kë nawo bajuuk, nawoon ji baka puum, nadoon kawooni, pji pi nan pakakan nřwooni, mnlilan mi nan pjooțan.

10 Napoțëtënën ikow yi nan țı kadun ki Ajugun aşë națanan.

Iwo in adoo ten buțaan bi atëntu?

11 Bayiț naan, nawutan kakuut batëntan, ankkuutun atëntul këme aten buțaan bi atëntul, ațup buțaan țı Bgah bi Naşibați abot ayuuj țı udo wi nul mëntț kë baannuura. Kë woli ido han, iinji kțaş ba, iwo nawayëş i ba.

12 Naşibați țañ ajaan awul Bgah, kë ul kak țañ awoon nawayëş. Ul țañ ahilanun pbuuran këme ptok. Kë iwi, iwo in adoo ten buțaan bi atëntu?

An bahomp nalipariin

13 Hënkun, nalipariin an nanjaan naji : « Nřa këme faan nřya ubeeka wan, nřhiil da, nřdo da pjula kaka itaka itum. »

14 Kë naşë wo naamme uko wi ubida winan ukwoon, name wi faan i? Nawo ji udu unjaan uwinana kakur kaneem.

15 Kë wi wi nawoon kaji : « Woli Ajugun aņali, nřlun kawo bajeb, kaşë do uko wi këme wundu. »

16 Naşë wo naanji nado han, naji napiitar țı uko wi naņalun pdo. Bpiitar btënt bun bawo bwuțaan.

17 Ñaan ammeen keeri uko wi awoon i pdo, aşë wo aando wa, ado pekadu.

5

An bayok, nadoon kawooni

1 Hënkun an bayok, nalipariin, nawoonin nado idiim țı pwuțan pankyoonkanaņ.

2 Pyok pi nan papuți, kë nřbob nřade iko iwohara yi nan.

3 Uwuuru wi nan na untaam wi nan nřdoharaa. Kë pdohara puņ paklun kațiini pa an. Palun kade'an uleef ji bdo. Umundu uba kë nakhanka hank*.

4 Natenan, naanluk banklumpun du nřteeh ni nan. Bațëga aliir kë idiim yi baka iban du ibaț yi Ajugun i Mnhina.

5 Nawo țı umundu wi țı pyok na unoh, nade amag ji nřlimariya pa unuur wi baklun kafaal an.

6 Naji natoool aduknaanaa abot afiņa ; kë aanhilan aneenan uleeful.

Namiiran, Ajugun abi

* 4:6 Uhoñ 3.34. * 4:8 Nawutan pjuban. * 5:3 Natenan țı Maci 6.19-20.

7 Bayiṭ naan, natamaan keeri ṭi pyoonk ubi wi Ajugun. Natenan jibi najaar ajaan ayoonk ṇdeey ṇnuura ṇankpēnuṇ ṭi bṭepi bi aṭuuṇ ṭi mboṣ. Aji miir wi uṣubal uteek ujutuṇ kayoonk ubaañṣaani kabaa kit*.

8 An kak natamaan ṭi pyoonk, natum na mntēṇ, ṭiki ubi wi Ajugun uñogi.

9 Bayiṭ naan, nawutan kaṭēga ṭi mnwo mi batēṇṭan, woli naanṇal Naṣibaṭi awayēṣan. Natenan Nawayēṣ ado bi naṭ naṭ ṭi kadun ki plēman.

10 An bayiṭ naan, *baṭupar Naṣibaṭi bahaj na kamiir, natenan ṭi baka.

11 Nawini ṇji ṇji bañaaṇ bantamanuṇ ṭi kamiir banuurandēni. Natiink jibi Yob[☆] atamani ṭi kamiir. Name kak uko wi Ajugun adooṇ pa a, ṭiki Ajugun aṭum na bnuura na mnñaga.

12 Bayiṭ naan, natiinkan bnuura : nali-pariin kamehna ṭi baṭi kēme ṭi mboṣ kēme ṭi uko uloṇ kak. Pdinan pi nan pawoon pdinan na manjoonan. Kē ppok pi nan pawoon ppok na manjoonan, nawutna kaduknaana ṭi pwayēṣ pi Naṣibaṭi.

Nañehaan Naṣibaṭi

13 Aloṇ ṭi an awo ṭi mnhaj i? Añehaan Naṣibaṭi. Aloṇ ṭi an awo na mnlilan i? Ayeehan mndēm mi Naṣibaṭi.

14 Aloṇ ṭi an amaaki? Aduun bantohi biki pntuk pi banfiyaaruṇ, bajatana ukēra ṭi bkow ṭi katim ki Ajugun baṣē bañehaan Naṣibaṭi pa a.

15 Pñehan pangakandēruṇ na pfiyaar pabuuran namaakal, Ajugun aṣē naṭana. Woli ado ipekadu Naṣibaṭi amiira ya.

16 Andoli keeri adoon kaṭup ipekadu yi nul batēṇṭul, andoli adoon kañehandēr batēṇṭul Naṣibaṭi, hēnk naṣē najeb. Pñehan pi natool paji patum na uforta.

17 Natenan Eli naṭup ṭi katim ki Naṣibaṭi i unjon, abi wo ñaaṇ najēn ji un. Aṭu kabaṭ ṭi pñehan Naṣibaṭi uṣubal uwut kaṣub. Kē udo ṇṣubal ṇwajanṭ na kli paaj nin pjatap paanjot ṭi mboṣ.

18 Kē akak aluṇ añehaan Naṣibaṭi uṣub, kē uṣubal ujoti. Kē iko yi batepiin iwul ṇdeey.

Nakakaan bampēnuṇ ṭi Bgah bi Naṣibaṭi

* 5:7 Du uṭaak wi Itrayel, uṣubal uji ujut, bañaaṇ katepi, udun kaṭañan, kado kli kañeen kabaa kak kajot baba kit.

☆ 5:11 Natenan ṭi Yob.

19 Bayiṭ naan, woli aloṇ ṭi an apēn ṭi plēl pi manjoonan, kē baṣē kakana ṭi pa,

20 nameen kē ñaaṇ ankpēnanuṇ ṭi plēl pi buṭaan nado ipekadu, abuurana pkeṭ abot ado Naṣibaṭi amiira ipekadu itum.

Uṭup uteek wi Piyeer apiitun

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta kateek ki Piyeer apiitun kntuk ki banfiyaaruṅ kanwoon ṭi ṅbeeka kañeen ṅi utaak wi Atiya. Wi Yetu abiiṅ awo ṭi umundu wi, Piyeer aji bi kagakandër na a. Wi apënuṅ ṭi wa, Piyeer kaşë wo nanjañan i bayuday. Banfiyaaruṅ Krittü biki apiitun hënk babi hajan baka ṭiki bafiyaar Ajugun Yetu Krittü. Uko mëntṅ ukaaṅ kē Piyeer apiit baka kaji na baka bamëban baliintṅ ṭi pfiyaar, baanwo bateek biki bakhajanuṅ. Aji na baka Yetu i bafiyaaruṅ i i bajunnuṅ ahajan kē adoo keṭ. Uko mëntṅ ukaaṅ kē woli bahajan baka bawo kamiir ji a. Akak aṭup baka jibi bawoon kawo ṭi ptoof pi bañaan bampokun Naşibaṭi.

Hënk di ifah yi ulibra wi iwoonṅ:

1. Pwul mboş (1.1-2)
2. Mnhaṭ manliintun (1.3-12)
3. Ubida ujintṅ (1.13-2.17)
4. Mnhaṭ mi Krittü awinuṅ (2.18-25)
5. Anfiyaaruṅ Krittü na mnhaṭ (3.1-4.19)
6. Hum di di baweeṅ biki banfiyaaruṅ bawoon kawo (5.1-11)
7. Pwul mboş pbaañşani (5.12-14)

¹ Nji Piyeer *nanjañan i Yetu *Krittü dpiitanaṅ, an biki Naşibaṭi adatuṅ naniinkun ṅtaak ṅi Pont, ṅi Galatiya na Kapadoşiya na Atiya na Bitiniya awo da bayaantṅ.

² Naşibaṭi Aşin nja ado bi datan dat jibi abiiṅ aṅal wa undiimaan. *Uhaaş wi nul udolan kē nawo biki nul nahilna nado katiink Yetu Krittü, pñaak pi nul padolan nawo bajintṅ ṭi kēş ki Naşibaṭi.

Dñehan Naşibaṭi awulan bnuura bantumuṅ abot ajoobṭënan ṅhaaş bnuura.

Mnhaṭ mi mbuur

³ Nawulan ṅdëman Naşibaṭi Aşin Ajugun Yetu *Krittü andoluṅ ṭi mñaṅa mnweek mi nul kē ṅkak abuka wi anaṭanuṅ Yetu Krittü

ṭi pkeṭ. Ukaaṅ kē ṅwo na mnhaṭ manwoon mnjeeb.

⁴ Nme kē ṅluṅ kayeenk iko inuura yi Naşibaṭi ahankun bañaan biki nul. Iko mëntṅ iinji itoka, iinji iṭop, iinji iba kanuura. Naşibaṭi ahankan ya du baṭi.

⁵ Wi nafiyaaruṅ, mnhina mi nul manyeṅan te unuur ubaañşani, wi aklun kadiiiman kē abuuranan.

⁶ Hënk, natum na mnlilan, wi nadoon awo i kajooṭan ṅwal ṅntiinku wi nawoon ṭi unoor uweek.

⁷ Uwuuru undoon atoka udoo ji uṭëpna ṭi bdoo kakaana udooni, kē hënk kak di di pfiyaar pi nan pankaaṅ preeş pweek maakan apel uwuuru pawoon kaṭëpna ṭi unoor kahilna kadiiiman udooni wi pa. Hënk, nalun kawo na pdëm na mndëm mnweek wal wi Yetu *Krittü aklun kapën kawinana.

⁸ Naambaan kawina Yetu aşë ṅala ; nafiyaara te naando bi wina te hënkun, ukaaṅ kē nawo na mnlilan mnweek maakan mi ñaan awoon aanhil pṭup,

⁹ wi nakyeenkun uko unkaaṅ kē nafiyaari, unwoon mbuur mi ṅhaaş ṅi nan.

¹⁰ Du unjon *baṭupar Naşibaṭi bala aten bnuura kame jibi aklun kabuuran bañaan, bado bi ṭupa ṭup jibi akdiimananaṅ bnuura bi nul.

¹¹ *Uhaaş wi Krittü ubi wo ṭi baka, udobi ṭupa ṭup mnhaṭ mi *Krittü akhajuṅ na mndëm mankmbiinṅ kawo mi nul aşë taman kame wal na hum di uko mëntṅ ukdolaniinṅ.

¹² Naşibaṭi adiiman baka kē uṭup wi bawoon ṭi pṭup uunwo pa baka, uwo pa an. Banjaan bajukan *Uṭup Ulil Unuura baṭupan hënkun uṭup mëntṅ na mnhina mi Uhaaş wi Naşibaṭi unwoonun baṭi. Kē ṅwanjuṭ ṭi ṅleef ṅi ṅa ṅaṅal maakan kame uṭup mëntṅ.

Ubida uyimanaan wi babak Naşibaṭi

¹³ Nabomandëran keeri, nawo bten, natu mnhaṭ mi nan bti ṭi bnuura bi nakluṅ kayeenk woli Yetu *Krittü apën awinana.

¹⁴ Nadoon kaṭaş Naşibaṭi jibi bapoṭ bawoon kado katiink bajuṅ baka, nawut kakak du iko yi nabiiṅ aṅal ṭfa wi nawoon ṭi kapaam.

15 Ƨi mnwo mi nan, nawoon bañaan banyimanuŋ Ƨi kęş ki NaşibaƧi andatanan, jibi ul awoon nayimanaan.

16 Na manjoonan, NaşibaƧi aji Ƨi *Ulibra wi nul : « *Nawoon bañaan banyimanuŋ, Ƨiki nji dyimani.* »[☆]

17 Woli nañehan, naji nadu NaşibaƧi kaji Paapa, aji awayeş ñaan andoli Ƨi uko wi adoluŋ, bë aanji paşşer. Ukaan kę nawo kadiiman Ƨi mnwo mi nan Ƨi ŋnuur ŋanduki'anan Ƨi mboş, kę nadëmana bnuura.

18 Name bnuura kę męnt ıko injaan itoka ji untaam kęme uwuuru ilukuŋ aburanaan Ƨi mnwo mi nan mnwuŋaan mi nayeenknuŋ du bateeman ;

19 pñaak pi *Krittu pantamuŋ preeş maakan pa, panwoon ji pñaak pi unkaneel unwoon uunŋakëm nin dko dloŋ.

20 NaşibaƧi ado bi dataara dat ji abi ado kapaş umundu, aşë dola kę apën awinana Ƨi ŋwal ŋi, ŋanwoon ŋbaañşaanı, kaburanaan.

21 Naŋëpna Ƨi Krittu aŋiyaar NaşibaƧi, anaŋanuluŋ Ƨi pkeŋ aşë wula mndëm ; hënk, nafiyaar NaşibaƧi abot ahaŋa.

22 Nakak ajinŋ wi nakŋaşuŋ manjoonan, kaŋaladaan na manjoonan ji bañaan baŋaarun, naŋaladan maakan na ŋhaaş ŋjinŋ keeri.

23 Na manjoonan, nakak abuka aşë wo naanbuknaana Ƨi pbuk panjaan pakeŋ, nabuknaana Ƨi pbuk panwoon paankkeŋ, Ƨi uŋup wi NaşibaƧi unjaan uwul ubida akut awo wi mnŋo.

24 Hënk di di upiitaniin Ƨi *Ulibra wi nul aji :

« *Ñaan najën andoli awo ji pjaagal mndëm mi nul manwo ji iŋeeñ, pjaagal paji pakay, iŋeeñ kajot*

25 *kë uŋup wi Ajugun uşë ji uwo te mnŋo.*
»[☆]

Uŋup męnt uwoon *Uŋup Ulil Unuura wi baŋupanan.

2

1 Naŋañaan keeri buŋaan bti, kaguuru na kalagare na pñeebar ıko yi ñaan na bkuutar.

2 Nawoon ji bapoŋ bambaan abuka buka, banjaan baŋala ŋañ mnwil mi banin baka, hënk di di nawoon kak kaŋal Uŋup wi NaşibaƧi unwoon ji mntow mnjiilu, kaŋëpna Ƨi wa kadëm kaşë kayeenk mbuur.

3 Hënk di di upiitaniin Ƨi Ulibra wi NaşibaƧi aji : *Nañem bnuura bi Ajugun*[☆].

Pdëman NaşibaƧi phalu Ƨi Katoh Kaweek ki nul kahalu

4 Nañogan *Krittu anwoon pnduba pjeb pi bañaan bapokuŋ kę NaşibaƧi aşë ŋal pa maakan abot adat pa.

5 Nawutan NaşibaƧi ajejan nawo kak ji pnduba panwoon pjeb pankniwnuŋ katoh ki *Uhaaş wi nul ukfëtuŋ, nawo pntaali pi baŋejan pyimanaan kadolna uŋen na iŋejan inkliluŋ NaşibaƧi jibi Uhaaş wi nul uŋaluŋ. Yetu Krittu akdoon uŋen na iŋejan męnt ilil NaşibaƧi.

6 Kę hënk di NaşibaƧi aŋupuŋ Ƨi *Ulibra wi nul aji :

« *Tenan! Dŋu pnduba ploŋ du *Fiyon*
pnduba pammëbanuŋ katoh pi NaşibaƧi aŋaluŋ maakan abot adat ;
kë banfiyaaruŋ pnduba męnt
başë wo baankkowa nin. »[☆]

7 Kę an nanfiyaaruŋ, mndëm manwo mi nan keeri. Upiitana Ƨi *Ulibra wi NaşibaƧi Ƨi uko wi banwoon baanfiyaari aji :

« *Pnduba pi baniw bapokuŋ*
pakakuŋ pnduba pammëbanuŋ katoh.
»[☆]

8 « *Pnduba męnt paji pado bañaan bahubta kabot kajot.* »[☆]

Baji bahubta Ƨi pa wal wi bajaan bapok pfiyaar uŋup wi NaşibaƧi. Uko męnt kę uwo uko wi NaşibaƧi adoŋ abi jaka jak aji uwo.

9 Kę an, naşë wo pntaali pandataniin, pntaali pi baŋejan bankşihuŋ, pntaali pyimanaan, pntaali panwoon pi NaşibaƧi, nahilna nado kaŋup ıko iweek iñonarënaan yi ampënananan du bdëm aŋij moŋ bjeehi bñonarënaan bi nul adoluŋ.

10 An nanwoon naanwo Ƨfa pntaali pi NaşibaƧi nawo hënkun pntaali pi nul. Aambi ñagi'an Ƨfa aşë ñagi'an hënkun.[☆]

Mnwo mnuura Ƨi ptoof pi bañaan

☆ 1:16 Bgah 19.2. ☆ 1:25 İtayı 40.6-8. ☆ 2:3 Kañaam 34.9. * 2:6 Fiyon: Dawo katim kalon Ƨi Yerutalem. ☆ 2:6 İtayı 28.16. ☆ 2:7 Kañaam 118.22. ☆ 2:8 İtayı 8.14. ☆ 2:10 Natanan Ƨi Hotey 1.6,9; 2.1,23,25.

11 An biki n̄jalun maakan, wi nawoon bayaan̄ ṭi mboş mi awo bañaan bankn̄ṭepun̄ ṭep, dkooṭan : nawutan kado kaṭaş iko yi n̄leefan n̄jalun,injaan̄ igutan na uhaaş.

12 Nawoon na mnwo mnuura ṭi ptoof pi banwoon̄ baanfiyaar Naşibaṭi. H̄enk, woli badoo taparan bṭup, bawin iko inuura yi najaan̄ nado, kaşē kadēman Naşibaṭi wal wi aklun̄ kabi.

Pdo katiink banwoon̄ ṭi pşih

13 Nadoon katiink bañaan̄ bti banwoon̄ ṭi pşih wi nañalun̄ Ajugun. Nadoon katiink naşih najeenkal ṭiki ul aṭoon̄ ṭi pşih,

14 nadoon katiink banṭuṇa biki ayilun̄ bakob banjaan̄ bado buṭaan, kaşē kabeeb banjaan̄ bado bnuura.

15 Na manjoonan, Naşibaṭi aji n̄al nado bnuura, h̄enk naji nadēt mntum mi bañaan̄ banwoon̄ baanwo na n̄şal.

16 Nawoon bañaan̄ bajeer ṭi mnwo mi nan, m̄enṭ bjeehi m̄enṭ bakkaan̄ nado kado iko iwuṭaan ; bawo kaṭep̄ ṭep̄ kadolan nado kalempar Naşibaṭi.

17 Nadēmaan bañaan̄ bti, nañalan bayiṭan̄ ṭi *Krittu, nawutan kañoom Naşibaṭi, nadoon kadēman naşih najeenkal.

Balemp banfiyaarun̄ Krittu

18 An balemp, nadoon katiink bnuura biki naklemparun̄, m̄enṭ banwoon̄ banuura ajoob bkow ṭañ, nawo kado katiink kak bantamun̄ pwoonaan.

19 Woli namiir kakob ki bakkobanan̄ ṭiki nañal ptiink Naşibaṭi, nado bnuura.

20 Kē woli najubani, amiir kakob ki bakobanan̄, mndēm mnhoṇ manwoon̄ da ba? Kē woli bahajanan te nado do bnuura kē naşē miir, uji uwo bnuura ṭi kēş ki Naşibaṭi.

21 Ul adatanan̄ pa nahaj ; *Krittu ṭi uleeful ahaj haj nahilna nado katen̄ ṭi a, nahilna nado kado ji a :

22 Aambaan̄ kajubanaara aambaan̄ kahaabana mntum kaguur ñaan̄*.

23 Woli bakara, aanji lukan, woli bahajana, aanji bēgar,

* 2:22 Natenan ṭi Itayi 53.9.

aji ṭep̄ ṭep̄ kawut anjaan̄ awayēş pwayēş ptool awayēşa.

24 Ul ṭi uleeful akun̄iṇ pekadu di nja ṭi krut n̄hilna n̄buur ṭi ipekadu n̄şē n̄wo batool ; ij̄en yi nul ikaan̄ kē najebi.

25 Nabi wo ji n̄nkaneel n̄anneemun̄ aşē kak h̄enkuṇ du anwoon̄ nayafan na nayeṇ i nan.

3

Baaṭ na bayin baka

1 Kē an baaṭ banniimiṇ, nadoon katiink bayinan. H̄enk, woli balon̄ ṭi baka baandi ptiink Uṭup wi Naşibaṭi, bakak kafiyaar wi bakwinun̄ mnwo mi nan. Naando numa numa pṭiini :

2 baten ṭañ mnwo mn̄jint̄ mnuura mi nan ṭi kēş ki Naşibaṭi.

3 Kanuura ki nan kawutan kawo ki bdig – ki pşiiiran, ki p̄tanara uwuuru, ki imişa inuura –

4 kaṭēpan ṭep̄ kawo kammeniṇ ki uhaaşan, kanuura kanwoon̄ kaankba ki uhaaş un̄ṭooriṇ, kuṇ m̄enṭan̄ kalilun̄ maakan Naşibaṭi.

5 H̄enk di baaṭ bayimanaan biki ṭfa banṭuun̄ mn̄haṭ mi baka ṭi Naşibaṭi bajaan̄ bañēga. Babi ji batiink bayin baka,

6 jibi *Faara abiṇ atiink *Abraham ayinul kadoo kadu'a ajugul. An, nawo h̄enkuṇ babukul, woli nado bnuura bē naankl̄enk nin uko ulon̄.

7 An biint̄ kak nawoon na baharan bnuura, name kē bañeeñēṭi. Namēbaan baka bnuura, wi bawoon̄ i kayeenk na an uṭen wi ubida unwoonun̄ du Naşibaṭi. H̄enk, nin uko ulon̄ uunkneenan̄an pñehan Naşibaṭi.

Ṭi uko wi uṇal

8 H̄enkuṇ dn̄al kabaañşaan kajakan an bti nawo ṭi uşal uloolan, naboofar, nañalad ji banṭaarun̄, najoob bkow nabot nawalan ikowan.

9 Woli badolan buṭaan, nawutan kalukan ; woli bakaran, nawutan kalukan. Naṭēpan ṭep̄ nañehan Naşibaṭi awul baka bnuura ; ul aṭu'anan̄ pdo han̄ nahilna nayeenk bnuura bi ahonun̄.

10 H̄enk di di upiitaniṇ ṭi *Ulibra wi nul, aji :

Ñaañ anjaalun kaka ubida ulil kawo na
mnlilan,
awo kalowan buṭaan ṭi mntum
kalowan kaguuru ṭi pndemënt ;
11 alowan buṭaan ado kado bnuura,
adoon kala mnjeeh ataman ṭi pṭaş ma.
12 Ajugun aji ṭu kēş ṭi banwoon batool,
kawat kabaṭ ṭi pñehan pi baka
aşë ji pok banjaan bado buṭaan.✧

Mnhaṭ ṭi wal wi mnhaj

13 Woli naṭu uhaaşan bti ṭi pdo bnuura, in
akdolanen keeri buṭaan?

14 Woli badoo hajanan ṭi uko unwoon
utool, naji nanuurandën. Nawutan kaṭi nin
ñaañ, nabot nawut kahaajala.

15 Nameen ṭi nhaaşan kē *Krittu ayiman
akuṭ awo Ajugan. Nabaan nabi nabomandër
bomandër pyenjan nleefan ṭi kadun
ki bankheparun bti uko unkayi kē nawo na
mnhaṭ, naṭup baka unkayi.

16 Naṭupan baka wa na pjoob bkow na
pdëman Naşibaṭi. Nawoon na uhaaş ujint,
bankṭupun buṭaan ṭi mnwo mi nan, wi
naktaşun Krittu bnuura, bakownaana.

17 Uhokan ñaañ ahaj ṭi pdo bnuura woli
uwo uko unlilun Naşibaṭi, kē di ahaj ṭi pdo
buṭaan.

Du pkeṭ pi Yetu te du mndëm mi nul

18 Ipekadu yi bañaan ikaan kē *Krittu ṭi
uleeful ahaj byaaş bloolan ; anwoon natoool
akeṭar banwoon baanwo batool, kahilna
kañooṭan du Naşibaṭi. Bafiña ṭi uleef kē
*Uhaaş wi Naşibaṭi uşë naṭana ṭi pkeṭ.

19 Kē hënk di di udolulun kē aya aṭup na
nhaaş njanwoon ukalabuş,

20 nıl nambiin apok ṭfa ptiink Naşibaṭi, wi
amiirun ayoonk ṭi wal wi *Nowe akbo-
manun upuur. Bañaan bantiinku, bañaan
bakrej ṭañ, baṭëpnun ṭi meel abuur pkeṭ du
upuur mënt.

21 Uko mënt uwo ji batitmu bankbuu-
rananan hënkun. Mënt ppënan iko iṭop
ṭi uleef pakbuurananan, pṭaş Naşibaṭi na
uhaaş ujint pantëpnun ṭi pnaṭa ṭi pkeṭ pi
Yetu Krittu pakbuurananan.

22 Krittu apaya baṭi aya aṭo du kañen
kadeenu ki Naşibaṭi, apel bnuura nwanjut
na nntaayi, abot apel mnhina.

✧ 3:12 Kañaam 34.13-17.

4

Ppën ṭi pekadu

1 Hënk keeri, wi *Krittu ahajun ji ñaañ
najën, an kak nawoon na uşal utënt wi nul
; ñaañ anhajun ṭi uleef pa bnuura ji Krittu
aankak aji wo ṭi mnhina mi pekadu.

2 Hënkun, ṭi nnuur nanduki'anan ṭi mboş,
nawutan kado kaṭaş iko yi nleefan njanalun,
naṭëpan ṭëp naṭaş uko wi Naşibaṭi anjalun.

3 Na manjoonan, nabi jon ṭfa ṭi pdo uko
wi bañaan banwoon baanfiyaar Naşibaṭi
banjalun, wi nawoon ṭi pjuban pi piint, anjal
iko iṭop, awo bakuj, awo ṭi unoh uweek,
aduka ṭi bakuji na pdëman nnton pi bgah
baneenanun.

4 Kē hënkun banwoon baanfiyaar
Naşibaṭi başë ñonjar ṭi uko wi nawoon
naankak aṭiirad na baka iko iwuṭaan
maakan yi bakdolun aşë karan.

5 Kē başë lun kahepna ṭi uko wi badolun
ambiin anaṭ naṭ ayoonk pwayëş bajeb na
bankeṭun.

6 Uko mënt ukaan kē badoo ṭup bankeṭun
hënkun *Uṭup Ulil Unuura. Hënk, bayeenk ṭi
uleef kakob ki bajaan bakob bañaan bajën
bti, kē *Uhaaş wi Naşibaṭi uşë do kē baka
ubida unwoonun du a.

Ṭi uko wi pjañan bnuura iko yi Naşibaṭi aṭenun

7 Uba umundu uñogi ; nadoon kali-
para, namëbaan nleef nji nan keeri, nahilna
nañehan Naşibaṭi.

8 Nawo duna kañalad na manjoonan ;
unjal uji udo ñaañ kamiir atëntul ipekadu
itum.

9 Nadoon kayeenkar du itoh yi nan,
nawut kado kañur nuran.

10 Andoli adoon kalempar batëntul na
uṭen wi ayeenkun du Naşibaṭi, hënk, nawo
bamali biki uṭen wi Naşibaṭi, untumun.

11 Woli ñaañ ayeenk uṭen wi bṭup, adoon
kaṭup ji Naṭupar Naşibaṭi ; woli ayeenk uṭen
wi pṭënk bañaan, adoon kaṭënk baka na
mnhina mi Naşibaṭi awululun. Hënk, Yetu
*Krittu anwoon na mndëm na mnhina te
mnṭo, akkaan bado kadëman Naşibaṭi ṭi iko
bti. Uwo han!

Uko wi plilan wi nfiyaarun Krittu

12 An biki njalun, nawutan kañonjar woli nawo ti mnhaj mnweek awo ji bañaan banwoon du bdoo. Uko mēnt uwo wo kahilna katen me nafiyaar Naşibaţi na manjoonan ; nawutan kaşal kē uwo uko uñonjarēnaan.

13 Naţēpan ţēp nawo ti mnlilan wi naţokun ti mnhaj mi *Krittu ahajun, nahilna nalun nawo ti mnlilan mnweek maakan ti wal wi akdiimanun mndēm mi nul.

14 Woli bakaran ţiki naţaş Krittu nanurandēni, *Uhaaş wi Naşibaţi undēmun maakan uwo ti an.

15 Woli ñaan ti ptoofan awo ti mnhaj, uwutan kawo mnhaj manwoon ţiki afin ñaan, akii, ado buţaan kēme aneej ti uko unwoon uunktena.

16 Kē woli ahaj ahaj ţiki awo naritton, awutan kakowa ; aţēpan ţēp ado kadēman Naşibaţi ti uko wi bakdu'ulun han.

17 Wal ubani, wi pwayēş pakjunun, kaşē kajunna pntaali pi Naşibaţi. Kē woli ajunna nja, hum di di ukwoon ti ubaañsaani, wal wi akwayēşun banjaan bapok ptiink *Uţup Ulil Unuura wi nul.

18 Hēnk, upiitana ti *Ulibra wi nul aji :
« *Woli utam pa Naşibaţi abuuran ñaan natool, hum di di ukwoon pa baññoomun Naşibaţi na bado buţaan?* »

19 Hēnk, banwoon ti phaj ţiki Naşibaţi ajalun uko mēnt, baţuun mnhaţ mi baka ti *Nawat Kabuka anjaan ado uko wi ahoon, babaan babi baduka duka ti pdo kado bnuura.

5

Pţon batani bi Naşibaţi

1 An bantohi biki banfiyaarun, dnjal kaţiini na an hēnkun. Nji nwoon nantohi ji an, amaar mnhaj mi *Krittu awo kalun kaţok ti mndēm mi akdiimanun, uko wi nji kañehananan wii wi :

2 naţonjan bnuura batani bi Naşibaţi ahankananan ; nawutan kaşal kē baţu'an tu utamu, nadoon kaţon ba na uhaaş ujint, jibi Naşibaţi ajalun. Nawutan kado uko mēnt kalaana pyok pwuţaan, nadoon wa ţiki nanjal nal na uhaaşan bti pdo bnuura.

3 Nawutan kado kala pbeeh bañaan biki bahankananan, mnwo mi nan mandimaan baka jibi bawoon kawo.

4 Hēnk, woli nayafan naweek alun apēn awinana, nayeenk katuum kandēmun maakan, kanwoon kaankba nin.

5 Kē an baţaş, nadoon katiink bantohi. An bti najaan nawalan ikowan ti mnwo mi nan na batēntan. Upiitana ti *Ulibra wi Naşibaţi aji : « *Naşibaţi aji pok bankdēmanun ikow yi baka, kaşē wul banwalanun ikow yi baka bnuura bi nul.* »

6 Nawalaan keeri ikowan, nawoon ti blifi bi Naşibaţi anhiniin maakan, ahilna adeenjan ti wal wi adatu.

7 Naţijan iko inknoorananan bti nawalan ti kadunul, aji wuli'an.

8 Namēbaan nleef ni nan, nawo bten : *Untaayi Uweek unwoon uşooradan uñaay wu wun awo ji uliihu unkliahun ala uko ude.

9 Napokan wa, namēban ti pfiyaar pi nafiyaarun ; name kē bayitan ti *Krittu banwoon ti umundu bti bahaj ji an.

10 Woli nalun ahaj nwal nlon, Naşibaţi anwoon ajug bnuura, anţēpnun ti Yetu *Krittu adu'an du mndēm mi nul manwoon maankba, alun kabomanan bnuura, katēntēnan, kawulan mnhina kadolan nanaţ naliint.

11 Mnhina manwoon ti a te mnţo! Uwo han!

Pwul mboş kabaañsaan

12 *Filaţ ayiţ naan ti *Krittu anjaan aţaş bnuura aţēnkun kē mpiitan nţup nţamñaan ni. Dnal katēntēnan kabot kajakan namēban ti bnuura bi Naşibaţi, banwoon na manjoonan.

13 Bataşar *Krittu banwoon ti *Babilon ti, biki Naşibaţi adatu ji an, bawulan mboş ; *Markuţ abuk naan awulan kak mboş.

14 Nawuladēn mboş, naboofar bboofar banyimanun.

An bti nanwoon biki *Krittu, dñehan Naşibaţi ajoobţēnan nhaaş!

Uṭup utēbantēn wi Piyeer apiitun

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwoon kakaarta katēbantēn ki Piyeer nanjañan apiitun. Aka ppiit ka banfiyaaruṅ banwoon ṭi ubeeka ulon. Nin alon aantup aji apiit ka biki apiitun ṭi kakaarta ki nul kateek, ṭiki nin ñaan aamme na manjoonan me ikaarta itēb ṭañ yi yi apiitun. Aṭup ṭañ aji ki kawoon kakaarta katēbantēn ki apiitun baka (natenan ṭi 2 Piyeer 3.1) Piyeer aṭup aji bañaan balon baya du banfiyaaruṅ Krittū ajukan baka iko ilon impaṭun na Uṭup Ulil Unuura wi abiiṅ aṭup baka. Bawo ṭi pdo uko wi bañaluṅ aji Yetu aankak abi. Piyeer akak aṭup aji ubida wi ñaan anfiyaaruṅ Krittū uwo kalil Naṣibaṭi. Uko mēntṭ wi wi Yetu abiiṅ ajukan bambiiṅ awo na a wi awoon ṭi umundu wi. Kē uko mēntṭ wi wi bawoon kaṭu ṭi ṅṣal.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboṣ (1.1-2)
2. Hum di anfiyaaruṅ Krittū awoon kawo? (1.3-11)
3. Namēbaan naliint ṭi uko wi bajukanan (1.12-21)
4. Banjaan bajukan uko unwoon uunjoonani (2.1-22)
5. Na manjoonan, Yetu aluṅ kabi kak (3.1-18)

Pwul mboṣ

¹ Nji Fimon Piyeer nwoon nalempar Yetu *Krittū akuṭ awo *nanjañan i nul dpiitanan, an biki Yetu Krittū Naṣibaṭi, Nabuuran nja adoluṅ ṭi pwo natool pi ṭul kē nafiyaar pfiyaar panliṅun na pi nun.

² Dñehan Naṣibaṭi awulan bnuura bantumuṅ abot ajoobṭēnan ṅhaaṣ bnuura, wi name'uluṅ abot ame Yetu Ajugun.

Pwo naṭaṣar Yetu ṭi mnwo

³ ṭi mnhina mi nul, Naṣibaṭi aṭen nja iko bṭi yi ṅnumiiṅ kakaana ubida kamēban kaliint ṭi a. Nyeenk iko mēntṭ bṭi wi ṅme'uluṅ, ul

antēpnun ṭi mndēm na bnuura bi nul adu nja.

⁴ Hēnk, aṭen nja iko inuura iweek maakan jibi ajonun nhoṅ aji aluṅ kawul ya nja. Ado haṅ nahilna nabuur pṭoka pi uṅal wi iko iwuṭaan injaan itok ñaan inwoon ṭi umundu wi ujaan uṭij, naṣē nanaam na a.

⁵ Ukaan kē nawo kadoonaan kahoṭan ṭi pfiyaar pi nafiyaaruṅ mnwo mnuura, kahoṭan ṭi mnwo mnuura pme Naṣibaṭi,

⁶ kahoṭan ṭi pme Naṣibaṭi pun pmēban uleef, kahoṭan ṭi pmēban uleef kamiir, kahoṭan ṭun kamiir mēntṭ pmēban ṭi Naṣibaṭi kaliint,

⁷ kahoṭan ṭi pmēban ṭi Naṣibaṭi kaliint pun bboofar, kahoṭan ṭi bboofar bñalad.

⁸ Iko inuura mēntṭ yaṅ, woli nawo na ya atuman, kē ibot atuma tum pya, naji nawo bañaan banjaan badoonaan, kabot kaya kadun ṭi uko wi pme Yetu Krittū *Ajugun.

⁹ Kē ñaan anṣaan awaan iko inuura mēntṭ, aji fēl kēṣ kadoo wo wo ji nakuul : aji ṭilma kē Naṣibaṭi apēnana pekadu di abiiṅ ado ṭfa.

¹⁰ An bayit naan ṭi *Krittū, natamaan maakan keeri nado kado iko inkdiimanun kē Naṣibaṭi adu'anaṅ akuṭ adatan. Woli nado haṅ, naankjot nin.

¹¹ Hēnk di di Naṣibaṭi akhaabēṣanaṅ bnuura plēman pneeji du pṣih panwoon paankba pi Ajugun, Nabuuranun nja Yetu Krittū.

Uko unkaan kē kakaarta ki kapiitanaa

¹² Name iko inuura yaṅ, kē nṣē do kaleṣanan ya wal undoli naṣē namēban naliint ṭi manjoonan mi nawinuṅ ṅṭa.

¹³ Dṣal aji wal bṭi wi nji kawoon ṭi umundu, unuura ndo kaleṣanan, nawoona bten.

¹⁴ Dme kē wal wi pkeṭ wi naan uñogi, Yetu *Krittū Ajugun ṭi uleeful adoluṅ kē mme uko mēntṭ.

¹⁵ Kē nṣē doonaan kado woli dyaa, naduka kaleṣ unuur undoli iko mēntṭ bṭi.

Uko unkyuujun kē uṭup ujoonani

¹⁶ Mēntṭ intintamēṣ itit yi ṅpaṣun yi yi ṅbiin aṭupan wi ṅdolanaṅ kē name mnhina mi Yetu *Krittū Ajugun akuṭ ame ubi wi nul, ṅwin win na kēṣ ki nun mndēm mi nul.

17 Naşibaŋi, Aşin nja *Andëmunj Maakan, awula pdëm na mndëm, wi aŋiiniin na a aji : « *Iwi iwoonj Abuk naan, dŋalu maakan, dmaganu* ». »

18 Un ŋi nleefun nŋiink pdiim pi nul panwoonuj baŋi wi nwoonj na a du pnkunj pyimanaan.✧

19 Hënk, uko mëntj uliintan bnuura pfiyaar pi nun ŋi uko wi *baŋupar Naşibaŋi bajakunj. Nawo kaŋaş wa bnuura : uwo ji unkania unjaan ujeehan ŋi bdëm te wal wi unuur ujintunj kë unfay, ujah unjaan ujeehan na nfa upën awinana ŋi nhaaşan.

20 Nawo kame duna kë uko wi baŋupar Naşibaŋi baŋupun unwoonj ŋi *Ulibra wi nul unwo uko wi njaan najën aşalunj ŋi uleeful aŋup.

21 Na manjoonan, nin uŋup wi Naŋupar Naşibaŋi uumbaanj kapëna ŋi uşal wi njaan najën, *Uhaaş wi Naşibaŋi ujaanj uŋëpna ŋi baŋaan bajën kaŋiini ŋi katim ki nul.

2

Bajukan balagare

1 Balagare banjaanj baji bawo baŋupar Naşibaŋi babi wo ŋfa kak ŋi ptoof pi pntaali pi *Itrayel, kë hënk di bajukan balagare bakaan alunj kawo ŋi ptoofan kado na pneejan ŋi nşalan pjukan panjaanj paneeman njaan kabot katoka, kadoo pok Ajug baka ambuuranj baka. Wal mëntj başë ŋijar nleef nŋi baka ptooka pantarunj.

2 Baŋum balunj kaŋaş baka ŋi iko iŋop yi bajaanj bado, balunj kado bakar bgah bi manjoonan.

3 ŋi pŋal itaka, bajukan balagare balunj kadaaran na nŋup nŋil nŋi bapaşunj. Kë pwayëş pi baka paşë do bi dolana dolana undiimaan, kë ptooka pi baka paankyoonk.

4 Na manjoonan, Naşibaŋi aammiir nwanjut nambiinj ajuban, aşë fël nja du infeernu di nwoonj atanana du bdëm ayoonk unuur wi pwayëş pi nja.

5 Aammiir kak baŋaanj biki unjon, wal wi adolunj meel kë mangur iko na baŋaanj bti ŋi umundu bti unŋumunj na banwoonj baanji baŋaş Naşibaŋi, aşë buuran *Nowe anjaanj aŋup uko wi baŋaanj bawoonj kado

kado kawoona batool ŋi këş ki Naşibaŋi, aŋu na baŋaanj paaj na alonj.✧

6 Naşibaŋi aammiir kak nbeeka nŋi Todom na Gomora✧ wi atërunj nja kë nŋakak ufob kadiimanaan banklunj kapok pŋaşu uko unkyoonkunj baka✧.

7 Kë aşë buuran *Lot ambiinj awo njaan natool aji ŋëga maakan ŋi iko iŋop yi bado buŋaan mëntj babiinj ado.

8 Ul anwoonj natool, aşë wo ŋi ptoof pi baka aji win baka kabot katiink baka na nnuur, kë uşal uji ujoonj na a.✧

9 Iko yi idiiman kë Naşibaŋi ahil kabuuranj ŋi mnhaj baŋaanj bamëbanunj ŋi a alint kaşë kaŋooran banwoonj baanwo batool bado kayoonk kakob ki baka ŋi unuur wi pwayëş, wi baduknaaniinj.

10 Akob bnuura banjaanj babi ŋu ŋu nşal ŋi pŋopan nleef nŋi baka ŋi pjuban pi piintj abot aŋoom Ajugun.

Bajukan balagare mëntj baŋoom baŋaanj akuŋ awo bahomp, baanji bakali pkar nwanjut nandëmunj.

11 Natenan, nwanjut, nandoonj apel baka uforta na mnhina njaanj njaŋup ŋi kadun ki Ajugun uko uwuŋaan ŋi nwanjut nandukiinj.

12 Kë bukal, bawo ji nŋlimariya njanwoonj njanwo na uşal, nŋabuka buka pa pmobana kafinj. Baji bakar uko wi bawoonj baammee kë baklunj kafinj baka ji nŋlimariya.

13 Hënk, bayeenk baluk bi buŋaan di baka. Baji balilan ŋi pdo kado iko iŋop na pnak. Bawo baŋop akuŋ agëj, baji balilan maakan ŋi kalagare ki baka woli bade na an.

14 Baji babi ŋu ŋu nşal ŋi pjuban pi piintj, baanji banoor pjuban, kado na pguur banwoonj baanliinti, baji babi duka duka ŋi pŋeebar iko. Bafëpanaa!

15 Baduk bgah btool aneem, wi bawoonj ŋi pdo ji *Balaam abuk Boşor, ambiinj anjal pde itaka yi bdo.

16 Kë başë bi noman na a ŋi buŋaan bi adolunj: ubuuru unwoonj uunhil bŋup uŋiini na a ji njaan najën ado kë nŋyila njaŋañani, ul *Naŋupar Naşibaŋi mëntj.✧

17 Bajukan baŋilan mëntj bawo ji nŋkumpëş nŋankayunj, awo ji infëluŋ yi ukëk udoonkunj ;

✧ 1:18 Natenan ŋi Maci 17.1-5; Markut 9.2-7; Luk 9.28-35.

✧ 2:5 Natenan ŋi Ujuni 6.1–9.17.

✧ 2:6 Natenan ŋi Ujuni

19.24-35. ✧ 2:6 Natenan ŋi Ujuni 19.1-19.

✧ 2:8 Natenan ŋi Ujuni 19.1-19.

✧ 2:16 Natenan ŋi Mnŋën 22.4-35.

bawo biki kaya du bdēm bantootuŋ apel bi pti banwoon bi baka.

¹⁸ Na manjoonan, baji bahomp maakan kaṭup nṭup njaaf kaguur na iko iṭop yi uleef uŋaluŋ bambaan abuurna buurna du bañaan baneemuŋ.

¹⁹ Bahon baka pjeeh ašë wo bukal ti nleef ni baka bañaan banwoon ti mnhina mi iko iṭop inktokuŋ baka ; ñaan aji awo ti mnhina mi uko wi awutuŋ kē uktoŋa.

²⁰ Na manjoonan, woli babuur ti iko iṭop yi umundu wi ti pme Yetu *Krittu Ajugun na Nabuuran nja, ašë kak hēnkuŋ ahoṭ ti ya kē iktoŋ baka, baji bawo ti unoor umpeluŋ uteek.

²¹ Uhokan lah bawut kame bgah banjaan bañoot du uko unwoon utool, kē di pme ba kašë kaduk bgah byimanaan mēnt bi bapiin adiiman baka.

²² Uko undoluŋ baka uwo uhoñ umbiin aji : « Ubuš ude uko wi ugatuŋ » na « Unkuma umbaan añowa ñowa ukak ašũ du mboš. »

3

Unuur wi Ajugun uluŋ kabi

¹ An biki nŋaluŋ maakan, kakaarta ki kawoon katēbantēn ki nji kapiitanaŋ. Ti yul itēb bti, dji kalešanan iko ilon kahilna kaneejan ti nšalan mntit mannuuriŋ.

² Dŋal kalešanan iko yi *baṭupar Našibaṭi bayimanaan bapiin aṭup, kalešanan kak uko wi banjaan biki nan bajakanan aji Ajugun anwoon kak Nabuuran nja aŋal ndo kado.

³ Uko wi nawoon kame duna uwo kē, ti nnuur nbaañsaani bañaan bambeŋ bambaan kabi duka ti bbehar, aji baṭaš iko yi nleef ni baka nŋaluŋ, baluŋ kabi.

⁴ Baluŋ kado kaji : « Yetu aanhon aji aluŋ kabi i? Awo ṭuŋ ba? Wi bateem nja bakteŋuŋ te nṭa, iko iwoha wo jibi ibiin awo wi umundu upašaniŋ. »

⁵ Wi bajakuŋ haŋ, baji badaar kaṭilma kē du ujuni, Našibaṭi aṭēpna ti uṭup wi nul apaš baṭi ado kē mboš mampēna ti meel ašë ṭo ti ptoof pi ma.

⁶ Kē na meel mēnt mi mi abiiŋ abaana na umundu ujon.

⁷ Uṭup mēnt uṭuuŋ kē baṭi na mboš mi nṭa nŋankanaa, ayoonk pya ptērana ti unuur wi pwayēš pbaañsaani na wi ptoka pi banwoon baankṭaš Našibaṭi.

⁸ An bayiṭ naan biki nŋaluŋ, uka uko ulon wi nawoon naanwo kaṭilma : ti kēš ki Našibaṭi unuur uloolan uwo ji nšubal iñeen-week nŋaaš iñeen (1000), kē *nšubal iñeen-week nŋaaš iñeen nŋawo ti a ji unuur uloolan**.

⁹ Ajugun aanji jonan pdo uko wi ahoŋuŋ jibi bañaan balon bašaluŋ. Aji miiran : aanji nŋal alon ti an aneem kašë nŋal an bti naṭañan pjuban, naṭelēš nŋaašan na manjoonan.

¹⁰ Unuur wi Ajugun uluŋ kabi ji nakiiŋ ; unuur mēnt baṭi bafoma karoca roca, iko inwoon da iyik kayuuy wal mēnt, mboš na iko bti inwoon ti ma itoka kaba*.

¹¹ Kē wi iko bti iwoon i pbi katoka kaba, natenan hēnkuŋ mnwo mi nan! Nawo kawo banjintuŋ ti kēš ki Našibaṭi kabot kamēban ti a kaliint,

¹² wi nakyoonkuŋ abot adoonaan unuur wi nul utarna ubi. Unuur mēnt, baṭi bayik bti kayuutša, iko inwoon ti ba iyik ibot iyuuy.

¹³ Kē Našibaṭi ašë hon nja aji aluŋ kapaš baṭi bhalu na mboš mnhalu di iko bti ikwoon itool. Nwo ti pyoonk uko mēnt.

Pdo bañaan balipara

¹⁴ An biki nŋaluŋ maakan, wi nawoon ti pyoonk unuur mēnt, nadoonaan keeri nawo bajint piš ti kēš ki Našibaṭi, bañaan banwoon ti mnjeeh.

¹⁵ Nameen kē kamiir ki Ajugun kahinan kadolan nabuur, jibi *Pawulu ayiṭ nja ti *Krittu i nŋaluŋ maakan apiitanaŋ na ušal untuŋa wi Našibaṭi awululuŋ.

¹⁶ Hēnk di di apiituŋ ti ikaarta bti yi aṭiiniyaanuŋ uko mēnt ; nṭup nlon nŋanwoon ti ikaarta yi nul nŋatam pme, kē bañaan banwoon ti kapaam akuṭ awo baanliint ti pfiyaar baji bapiban nŋa buṭaan. Baji bado haŋ kak na nṭup ni Ulibra wi Našibaṭi nŋandukiŋ kašë toka.

* 3:8 Kañaam 90.4. * 3:10 *Iko bti inwoon ti ma itoka kaba* : Balon bapiit aji baluŋ kawayēš mboš na iko bti inwoon.

¹⁷ Kë an biki nɲaluɲ, nawoon bten keeri wi nameeɲ iko yaɲ, kaɲi nabi naɲaʂ bado buɲaan naʂë naneem ji baka nawo naankak amëban kaliint.

¹⁸ Naɲëpan ɲëp nataman nado kaya kadun ɲi pme Yetu Krittü anwoon Ajugun na Nabu-uran nja, nataman nawo ɲi bnuura bi nul. Mndëm manwoon ɲi a te mnɲo! Uwo haɲ.

Uṭup uteek wi Yowan apiitun banfiyaarun

Uṭup ujuni

Ulbra wi uwoon kakaarta kateek ki Yowan apiitun. Yowan i abi piit ulibra ulon uteek wi aṭiiniyaanun ubida wi Yetu ṭi mboṣ: uwoon Uṭup Ulil Unuura wi Yowan apiitun. Akak apiit ikaarta itēb inṭaṣun ṭi ki. Du unjon baṅaṅ balon babi ṭilan aji Yetu Krittu ambiin abi ṭi umundu wi awo ṅaan najēn aanwo Abuk Naṣibaṭi. Baji baji kak kē ṅaan ahil kado uko wi aṅalun, kē Naṣibaṭi aankdo baka uko ulon. Uko mēnt ukaṅ kē Yowan apiit banfiyaarun aṭup baka in awoon Yetu. Aṭup baka aji ubida wi mnto uwo, akuṭ adiiman baka jibi ṅaan ahilun kaka wa : ṅaan anfiyaarun Yetu andoli, aka ubida mēnt. Akak ahoṭalēṣ aji baṅaṅ bawo ṭi plooman na Naṣibaṭi na Yetu Abukul, baṅal Naṣibaṭi na banfiyaarun bandukiin. Aji woli bado haṅ bame kē baka ubida wi mnto.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Uṭup unjaan uwul ubida (1.1-4)
2. Nawulēn npoṣ ṭi bjeehi (1.5-2.6)
3. Bgah bhalu (2.7-17)
4. Baṣoorad Krittu na babak Naṣibaṭi (2.18-3.10)
5. Bṅalad (3.11-4.21)
6. Ppok iko yi mboṣ (5.1-21)

Uṭup unkwulun ubida

¹ Nṭiiniyaan ṭi nawo Uṭup unkwulun ubida ; awo du ujuni,

ṅtiinka

awina na kēṣ ki nun,

abot atena bnuura,

akuṭ abana na iṅen yi nun.

² Anwoon ubida apēn awinana, kē nṭkṭup uko wi ṅmaarun. Nṭupan uko wi anwoon ubida wi mnto ambiin awo du Naṣibaṭi Aṣin nja aṣē pēn awinana ṭi un.

³ Uko wi ṅwinun akuṭ atiink, nṭupan wa an kak, nahilna nabi namēbandēr na un, ṅnaakiir nja bti ṭi pmēbandēr pi

* 1:4 Mnlilan mi nun : Balon bapiit aji mnlilan mi nan.

ṅmēbandēr un na Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu *Krittu Abukul.

⁴ Nṭiit uko wi, un ṭi ṅleefun, mnlilan mi nun* manhilna mandēm maakan.

Ppoṣ ṭi bjeehi

⁵ Uṭup wi ṅtiinknun ṭi Yetu *Krittu aṣē ṭupan hēnkun wi : Naṣibaṭi awo bjeehi, nin bdēm blon baanwo ṭi a.

⁶ Woli ṅji ṅmēbandēr na Yetu aṣē poṣ ṭi bdēm, ṅwo baṭilan, ṅēnkdo uko unwoon manjoonan.

⁷ Aṣē wo woli npoṣ ṭi bjeehi jibi Naṣibaṭi ṭi uleeful awoon ṭi bjeehi, ṅkeer awo baloolan nja bti, kē pṅaak pi Yetu Abukul pajinṭan nja ṭi pekadu bti.

⁸ Woli ṅji ṅēnwō na nin pekadu dlon, ṅguur ṅleef ṅi nja, manjoonan maanwo ṭi nja.

⁹ Aṣē woli ṅdinan aji ṅwo na pekadu, ṅhinan kahaṭ Naṣibaṭi, awo natool : alun kamiir nja ipekadu, kabot kajinṭan nja ṭi buṭaan bti.

¹⁰ Woli ṅji ṅēndo pekadu, ṅṭu Naṣibaṭi ṅṭilan, kē uṭup wi nul ubot awo uunwo ṭi nja.

2

¹ An babak naan, dpiitan uko wi nahilna nawut kado kajuban. Aṣē woli ṅaan alon ajubani, ṅka ṅaan ankyenṅanun nja du Naṣibaṭi Aṣin nja : Yetu *Krittu natool a.

² Ul awulun uleeful, awo bṅenṅan, Naṣibaṭi ahilna amiir nja ipekadu ; aanlin ṭi ṅi nja ṭaṅ, ado haṅ ahilna amiir kak yi baṅaṅ biki umundu bti.

Uko wi pdo

³ Uko unjaan uyuuj kē ṅme *Krittu uwo pdo kaṭaṣ uko wi ajakun ṅdo.

⁴ Woli ṅaan abubara aji ame'a aṣē wo aanktiinka, awo naṭilan, manjoonan maanwo ṭi a.

⁵ Kē anṣaan amēban uko wi ajakun, unṅal wi Naṣibaṭi uji uwo ṭi a kaṭum. Hēnk di di ṅjaan ṅmeena kē ṅmēbandēr na Krittu.

⁶ ṅaan anjakun awo ṭi a, awo i kado kado jibi ajaṅ ado.

7 An banoh naan, mēnkpiitan piit uko uhalu wi nawoon kado, uko ujon wi nayeenu du ujuni wa. Uko mēnt uwoon uṭup wi nadoon abi tiink.

8 Kē uko wi nji kapiitanaṅ uṣē woha uhalu ha. Manjoonan mi uko mēnt manwinana ṭi Krittu abot awinana ṭi an ; bdēm baya, kē bjeehi bi manjoonan bado bi kaejeehan jeehan.

9 Ŋaaṅ anjakuṅ aji awo ṭi bjeehi aṣē ṣoor ayiṭul ṭi Krittu, ahum ṭi bdēm.

10 Ŋaaṅ anṅaluṅ ayiṭul awo ṭi bjeehi, hēnk, nin uko ulon uunkhil kadola ajuban.

11 Kē ŋaaṅ anṣaaṅ aṣoor ayiṭul awo ṭi bdēm ; aji poṣ ṭi bdēm, aamme dko di akyaan ṭiki bdēm bawuna kēṣ.

12 An babak naan, dṭupan uko wi :

Yetu Krittu ado kē Naṣibaṭi amiiran ipekadu

13 An baṣin bapoṭ, dṭupan uko wi : name anwoonuṅ du ujuni ;

kaṭupan, an baṭaṣa :

nawat *Untaayi Uweek.

14 Dṭupan kak uko wi, an babak naan :

name Naṣibaṭi Aṣin nja ;

kaṭupan kak, an baṣin bapoṭ;

name anwoonuṅ du ujuni,

kaṭupan kak an baṭaṣa :

nahinaa,

uṭup wi Naṣibaṭi uwo ṭi an

kē nabot awat Untaayi Uweek.

15 Nawutan kaṅal umundu kēme uko unwoon wi umundu. Woli ŋaaṅ aṅal umundu, uṅal wi Naṣibaṭi Aṣin nja uunji uwo ṭi a.

16 Iko bti inwoon yi umundu : iko yi uleef uṅaluṅ, iko yi ŋaaṅ awinuṅ aṅeebar na phaṭ ṭi bka bi ṭul kabot kapiitar ṭi ba, iinwoona du Naṣibaṭi Aṣin nja, iwoona ṭi umundu.

17 Kē umundu wi uṣē ba na iko yi baṅaaṅ bakṅeebaruṅ ; kē anṣaaṅ ado uko wi Naṣibaṭi aṅaluṅ aka ubida wi mṅṭo.

Naṣoorad Krittu

18 An babak naan, wal wi umundu ukbaan ubani. Natiink kē baji *Naṣoorad Krittu awo i pbi, hēnkuṅ kē baṣooradul baṭum baṣē do bi bi bi. Uko waṅ ukaan kē nyikrēn kē wal ubaaṅṣaani ubani.

19 Bakaṅ mēntan bapēna ṭi nja, aṣē wo baanwo biki nja. Woli bawo lah biki nja,

baṭo na nja. Kē baṣē ya, uko mēnt uyuuj kē bukal bti baanwo biki nja.

20 Kē an, nayeenkna *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi ṭi Yetu *Krittu, name bti manjoonan.

21 Woli dpiitan keeri, uunwo wo ji naamme manjoonan. Dpiitan ṭiki name ma abot ame kē nin ṅṭilan ṅlon ṅaanji ṅapēna ṭi banwoon na manjoonan.

22 Kē in awoon naṭilan bē mēnt anjakuṅ aji Yetu aanwo Krittu? Uṅ mēntan awoon Naṣoorad Krittu! Apok Naṣibaṭi Aṣin nja abot apok Abukul.

23 Ŋaaṅ ampokuṅ Abuk Naṣibaṭi apok Aṣin kak. Andinanuṅ aji Abukul awoo, adinan kak kē Aṣin awoo.

24 Kē an, uko wi natiinknuṅ du ujuni namēbaan wa. Woli namēban uko wi natiinknuṅ du ujuni, nawo an kak ṭi Naṣibaṭi Aṣin nja na ṭi Abukul.

25 Kē uko wi Krittu ahoṅuṅ, uwoon; ubida wi mṅṭo.

26 Uko wi, wi wi ṅṅaluṅ lah kaṭupan ṭi baṅaaṅ bankdolun na pneemanan.

27 Kē an, Uhaaṣ wi Naṣibaṭi wi nayeenuṅ ṭi Krittu uduka ṭi an, kē naannuma bajukanan. Uhaaṣ wi nul ukjukananaṅ iko bti, uwo manjoonan, awo uunji uṭilan. Kē jibi ukjukananaṅ, nadukiin namēban ṭi a.

28 An babak naan, hēnkuṅ, nadukiin namēban ṭi Krittu, ahilna wal wi akpēnuṅ kawinana, ṅhil kanaṭ kaliint, kawo ṅēnkowa kanaṭ kalowa.

Babuk Naṣibaṭi na manjoonan

29 Name kē Naṣibaṭi awo natool, nayikrēnēn keeri kē ŋaaṅ ankdolun uko utool awoona du a.

3

1 Natenan jibi Naṣibaṭi Aṣin nja aṅaluṅ nja. Aṅal nja adoo dinan kē ṅdoo du'ana babakul. Ŋwo babakul na manjoonan. Baṅaaṅ biki umundu baamme Aṣinun, ukaan kē baanhinan pme nja.

2 An banohnaan, ṅwo hēnkuṅ babak Naṣibaṭi, kē uko wi ṅēkbiin kawo uundo meeṭana. Kē ṅṣē me uko wi : woli *Krittu alun apēn awinana, ṅkak kanaam na a, ṭiki ṅwina jibi awoon.

3 Ñaañ anhaṭuñ uko wañ ʒi Krittü, ajinṭan uleeful jibi ul ajinṭuñ.

4 Nado pekadu aji diiman kë apën ʒi *bgah bi Naşibaṭi, ʒiki pdo pekadu pawo ppën ʒi bgah.

5 Kë naşë me kë Krittü abi bi pa ppënan nja ipekadu, abot awo aanwo na pekadu.

6 Ñaañ ammëbanuluñ aanwo nado pekadu. Nado pekadu aanwina abot awo aamme'a.

7 An babak naan, nakdinan nin ñaañ aneemanan. Ñaañ ankdoluñ uko utool awo natool jibi Krittü awoon natool.

8 Nado pekadu awo i *Untaayi Uweek, wul uwo udo pekadu du ujuni. Kë Abuk Naşibaṭi aşë bi bi ptok iko yi Untaayi Uweek ukdoluñ.

9 Ñaañ ambuknaaniin du Naşibaṭi aanji duka ʒi pekadu ʒiki ubida unwoonuñ du Naşibaṭi uwo ʒi a ; aanhinan kajuban ʒiki abuknaana du Naşibaṭi.

10 Uko umpaṭşuñ babak Naşibaṭi na biki Untaayi Uweek wii wi : ñaañ anwoon aanwo natool këme awo aanṅal ayiṭul ʒi Krittü aanwo i Naşibaṭi.

Bṅalad bi banfiyaaruñ Krittü

11 Nwo kaṅalad, uko wañ wi wi natiinkuñ du ujuni.

12 Nënwo kado ji Kayin anwoon i *Untaayi Uweek, afin aṭa'ul*. Kë we ukaañ kë afin aṭa'ul? Aji do buṭaan kë aṭa'ul aşë ji do iko inwoon itool.

13 An bayiṭ naan, nawutan kaṅoṅar woli bañaañ biki umundu wi başooran.

14 Nja, ṅme kë ṅpëna du pkeṭ aya du ubida ; ṅme uko mënt ʒiki ṅṅal bayiṭ nja ʒi *Krittü. Ñaañ anwoon aanṅal ayiṭul aduka ʒi pkeṭ.

15 Ñaañ anşooruñ ayiṭul ʒi Krittü awo nafiñ bañaañ ; kë naşë me kë bafiñ bañaañ baanji baka ubida wi mnṭo.

16 Nme uko unwoon unṅal ʒiki Krittü awul ubida wi nul pa nja. Ukaañ kë ṅwo kawul ubida wi nja pa bayiṭ nja ʒi Krittü.

17 Woli ñaañ alon aka iko bti aşë win ayiṭul anwoyi ʒi kanuma aşë pok pṭënka, hum di di unṅal wi Naşibaṭi ukwoon ʒi a ba?

* 3:12 Natenan ʒi Ujuni 4.3-10.

18 An babak naan, nawutan kaṅalna ʒi ṅṭup ṭañ, nadoon kaṭënk, hënk naṅal na manjoonan.

19 Woli ṅṅalad hañ, wi wi ṅkmeen kë ṅwo biki manjoonan, ṅhaaş ṅi nja ṅabot ṅaṭoora ʒi kadun ki Naşibaṭi.

20 Kë woli ṅhaaş ṅi nja ṅado leşan nja buṭaan bi ṅdoluñ, ṅënji ṅhaajala, ṅji ṅme kë Naşibaṭi adëm apel ṅhaaş ṅi nja abot ame iko bti.

21 An banoh naan woli ṅhaaş ṅi nja ṅaṭoora, ṅñoom kaṅoga.

22 Awul nja iko yi ṅkñehanuluñ bti ʒiki ṅmëban uko wi ajakuñ ṅdo, kë uko wi ṅkdoluñ ubot alila.

23 Uko wi ajakuñ ṅdo uwo : ṅfiyaar Yetu Krittü Abukul ṅbot ṅṅalad jibi ajakuñ na nja ṅdo kado.

24 Kë ñaañ ankdoluñ uko wi Naşibaṭi ajakuñ ado, aji mëbana, Naşibaṭi kamëbana. Uhaaş wi nul wi awuluñ nja ujaañ uyuuñ kë amëban nja.

4

Uhaaş wi Naşibaṭi na wi Naguuru

1 An banoh naan, nawutan kafiyaar bañaañ banjaañ babubara kaji bawo na *Uhaaş wi Naşibaṭi, naṭëpan ṭëp naten bnuura nameena me uhaaş wi bawoon-aanuñ uwoona du Naşibaṭi. Bañaañ batum bandaarun aji bawo *baṭupar Naşibaṭi baniink umundu.

2 Hënk di di nakyikrënaanun Uhaaş wi Naşibaṭi : ñaañ andinanun aji Yetu *Krittü akak ñaañ najën, awo na Uhaaş wi Naşibaṭi.

3 Kë ñaañ anşaan apok pdinan uko wi Yetu awoon, aanwo na Uhaaş wi Naşibaṭi. Awo na wi naşoorad Krittü i natiinkuñ kë baji abi, ado bi bi bi, awo ʒi umundu.

4 An babak naan nanwoon biki Naşibaṭi, nawat başoorad Krittü bukuñ, ʒiki anwoon ʒi an adëm apel anwoon i umundu.

5 Bukal bawo biki umundu ukaañ kë uṭup wi baka uwo wi umundu, kë umundu ubot atiink baka.

6 Nja, kë ṅşë wo biki Naşibaṭi ; ammeen Naşibaṭi aji tiink nja ; kë anwoon aanwo i Naşibaṭi aanji tiink nja. Kë hënk di di njaañ ṅmeena Uhaaş wi Manjoonan na uhaaş wi kaguuru.

Uŋal wi Naşibaŋi

7 An banoh naan, nawulën nŋalad ; uŋal uwoona du Naşibaŋi, kē ŋaan anŋaluŋ atēntul abuknaana du Naşibaŋi akuŋ ame'a.

8 Ŋaan anwoon aanŋal atēntul, aambaan kameha Naşibaŋi ŋiki Naşibaŋi awo uŋal.

9 Naşibaŋi adiiman uŋal wi akaan pa nja wi ayiluŋ Abukul aloolan i akahan ŋi umundu nŋilna nŋēpnā ŋi a nka ubida.

10 Uŋal na manjoonan uunwo pŋal pi nŋaluŋ Naşibaŋi, uwo pŋal pi aŋaluŋ nja. Ayil Abukul kē awo bŋenan bankpēnanuŋ ipekadu yi nja.

11 An banoh naan, wi Naşibaŋi aŋaluŋ nja han, nŋwo kaŋalad kak.

12 Nin ŋaan aambaan kawin Naşibaŋi. Kē woli nŋaladi, Naşibaŋi aji wo ŋi nja, uŋalul ubot kawinana bnuura ŋi nja.

13 Naşibaŋi awul nja *Uhaaş wi nul, ukaan kē nŋi nme kē nmebana, kē abot amēban nja.

14 Naşibaŋi ayil Abukul kē awo nabuuran umundu. Nŋwin uko wan, ašē ŋup wa baŋaan.

15 Ŋaan andinanuŋ aji Yetu awo Abuk Naşibaŋi, Naşibaŋi aji mēbana, ul kabot kamēban Naşibaŋi.

16 Kē nja, nme abot aŋiyaar kē Naşibaŋi aŋal nja. Naşibaŋi awo uŋal. Kē woli nŋal batēnt nja, nŋi nmeban Naşibaŋi, Naşibaŋi abot kamēban nja.

17 Woli nŋal batēnt nja na manjoonan nŋenkdo kaŋaaf unuur wi pwayēş ŋiki ubida wi nun ŋi umundu wi, unaam na wi *Krittu.

18 Anŋaluŋ na manjoonan aanji wo na palēnk, uŋal unjoonanuŋ uji udook palēnk. Na manjoonan, palēnk paŋi pagakandēr na uşal wi kakob. Kē anwoon na palēnk aanji nŋal na manjoonan.

19 Kē nja, nşē nŋal ŋiki ul aŋaluŋ nja uteek.

20 Woli ŋaan aji aŋal Naşibaŋi, aşē ŋoor ayiŋul ŋi Krittu, awo naŋilan, ŋiki woli ŋaan aanŋal atēntul i akwinuŋ, aanhilan kaŋal Naşibaŋi i awoon aanwini.

21 Uko wi Naşibaŋi ajakuŋ na nja nŋdo kado wii wi : ŋaan anŋaluŋ Naşibaŋi akaan aŋal ayiŋul ŋi Krittu.

* 5:6 Na meel mi batitmu bi nul na pŋaak pi pkeŋ pi nul : Balon başal aji Yowan aŋiiniyaan ŋi iko inŋēpuŋ ŋi Yowan 19.34, di batowuŋ kantaagan ki Yetu kē meel na pŋaak mampēni. † 5:8 Iwajanŋ: ŋi bayuday woli baŋaan batēb kēme bawajanŋ bawo ŋi uŋup uloolan baŋi badinan kē uwo manjoonan.

5

1 Ŋaan anŋiyaaruŋ aji Yetu awoon *Krittu awo abuk Naşibaŋi, kē ŋaan anŋaluŋ aşin ŋaan aji nŋal abukul.

2 Ŋaan aji me kē aŋal babak Naşibaŋi woli aŋal Naşibaŋi abot ado uko wi ajakuŋ.

3 Hēnk di uwoon, pŋal Naşibaŋi pawo pdo uko wi ajakuŋ nŋdo kado. Kē uko wi ajakuŋ nŋdo kado ubot awo uuntam pdo.

4 Banwoon babak Naşibaŋi baŋi bawat iko yi umundu. Kē uko wi nŋkdoon kawatna iko yi umundu uşē wo pŋiyaar pi nja.

5 Kē in aşaan awo anjaan awat iko yi umundu bē mēnt anŋiyaaruŋ aji Yetu awo Abuk Naşibaŋi a?

Uko wi baŋupuŋ ŋi Yetu Krittu

6 Yetu *Krittu abiin ŋi nja na meel mi batitmu bi nul na pŋaak pi pkeŋ pi nul*. Aambi bi ŋaŋ na meel, abi na meel na pŋaak, kē *Uhaaş wi Naşibaŋi ujaan uŋup uko mēnt, wul unwoon manjoonan.

7 Iko iwajanŋ ikyuujun kē uko wi Yetu ujoonani, iwoon:

8 Uhaaş wi Naşibaŋi na meel na pŋaak, iyeenkiir yul iwajanŋ† bti.

9 Jēm nŋi nŋinan uko wi baŋaan baŋupuŋ i? Kē wi Naşibaŋi aŋupuŋ uşaan adēmna apel wi baŋaan baŋupuŋ. Uko wi Naşibaŋi aŋupuŋ wii wi : aŋiiniyaan Abukul.

10 Ŋaan anŋiyaaruŋ Abuk Naşibaŋi amēban uŋup mēnt ŋi uhaaşul. Ŋaan anwoon aanŋiyaar Naşibaŋi aŋu'a naŋilan ŋiki aanŋiyaar uko wi Naşibaŋi aŋupuŋ ŋi uko wi Abukul.

11 Kē uko wi Naşibaŋi aŋupuŋ wii wi : Awul nja ubida wi mnŋo kē ubida mēnt uşē woona ŋi Abukul.

12 Anwoon na Abukul aka ubida mēnt, anwoon aanwo na Abukul aanka wa.

Ubida wi mnŋo

13 Dpiitan iko yi, an nanŋiyaaruŋ Abuk Naşibaŋi nahilna name kē naka ubida wi mnŋo.

14 Nhaŋ kē woli nŋaŋ ŋi kadun ki Naşibaŋi aŋehana uko unliluluŋ, aŋen nja wa.

¹⁵ Kë woli ñme kë Naşibaţi aji tiink uko wi ñjaan ññehana bti, ñhinan kafiyaa na manjoonan kë ñdo bi yeenk yeenk uko wi ññehanulun.

¹⁶ Woli ñaañ awin ayiţul  i Kritt u k  akjuban pjuban panwoon paanji paţij pkeţ, a ehand r na Naşibaţi awula ubida wi mnto. Uko m nt  wo pa pjuban panwoon paanji paţij pkeţ  a . K  u   ka pjuban panjaan paţij pkeţ, m nji na ehand r anjubanun pjuban m nt.

¹⁷ Pjuban bti pawo pekadu, k  pekadu dlon da   wo daanji da ij pkeţ.

¹⁸  me k  ba aañ banwoon babuk Naşibaţi baanji baduka  i pekadu ; Abuk Naşibaţi aji yeñ baka, *Un aayi Uweek kalow baka.

¹⁹  me k   wo biki Naşibaţi, k  umundu bti u   wo  i i en yi Un aayi Uweek.

²⁰  kak ame k  Abuk Naşibaţi abi abot awul nja mnhina mi pyikr n anwoon Naşibaţi na manjoonan.  m band r na anwoon Naşibaţi na manjoonan  i pm band r pi  m band run na Yetu *Kritt  Abukul. Ul awoon Naşibaţi na manjoonan, ul anwoon anjaan awul ubida wi mnto.

²¹ An babuk naan, nalowan  nton.

Uṭup utëbanṭën wi Yowan apiitun banfiyaarun

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwoon kakaarta katëbanṭën ki Yowan apiitun. Apiit ka « Ñaaṭ i Naṣibaṭi adatuṅ. » Uka pwo banfiyaarun Krittü biki amenun itim hënk ukaaṅ kē aṭu aji ñaaṭ i Naṣibaṭi adatuṅ. Aṭup baka ṭi kakaarta ki jibi banfiyaarun Krittü bawoon kaṅalad. Akak aṭup baka aji baliint ṭi pfiyaar babot balipara banjaan bajukan uṭup umpaṭun na Uṭup Ulil Unuura.

Hënk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboṣ (1-3)
2. Manjoonan, na bṅalad (4-6)
3. Bajukan baṭilan (7-11)
4. Pwul mboṣ pbaañsaani (12-13)

¹ Nji nantohi, dpiitu, iwi Ñaaṭ i Naṣibaṭi adatuṅ iwi na babuku* an biki nṅaluṅ na manjoonan. Mëntṅ nji ṭañ dṅalanaṅ, bañaan bṭi bammeenṅ manjoonan baṅalan,

² ṭiki manjoonan manwo ṭi nja akuṭ aduka ṭi nja te mṅṭo.

³ Dñehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu *Krittü Abuk Naṣibaṭi Aṣin nja bawul nja bnuura na mnjeeh, bamiir nja, ṅhilna ṅwo ṭi manjoonan ṅbot ṅṅalad.

Manjoonan na uṅal

⁴ Dlilan maakan wi nwinunṅ balonṅ ṭi babuku kē baji bado uko unwoonṅ manjoonan jibi Naṣibaṭi Aṣin nja ajakuṅ ṅdo kado.

⁵ Kē hënkunṅ, Ñaaṭu, uko wi nji kañehaniinṅ wii wi : nawulan ṅṅalad. Uko mëntṅ uunwo uko uhalu wi pdo wi nji kapiitiinṅ, uwo uko wi njeenkunṅ du ujuni.

⁶ Pṅal pawo pdo uko wi Naṣibaṭi ajakuṅ. Kē uko wi Naṣibaṭi ajakuṅ ṅdo wi najukuṅ du ujuni, uwo nawo ṭi bṅalad.

⁷ Bañaanṅ baṭilan baguuru baṭum babi aniink umundu, baandi pyikrën kē Yetu *Krittü akak ñaanṅ najën. Ñaanṅ ankṅdolunṅ haṅ awo naguuru, *Naṣoorad Krittü.

* **1:1** Ñaaṭ i Naṣibaṭi adatuṅ... na babukul : Balonṅ baji pntuk pi banfiyaarunṅ pi pi Yowan akdu'unṅ ṭi Ñaaṭ i Naṣibaṭi adatuṅ, kē babukul bawo banfiyaarunṅ. † **1:13** Aṭa'u ñaaṭ i Naṣibaṭi adatuṅ Natenan ṭi uko wi bapiitunṅ ṭi v1. Pntuk pi banfiyaarunṅ plonṅ pi pi akduunṅ aṭa'ul.

⁸ Naṭaafaraan keeri, nawutna kawaanṅ uko wi ṅlempunṅ ṭi an, naṣë nayeenk bnuura katuum kampënnunṅ du Naṣibaṭi.

⁹ Ñaanṅ anwoonṅ aammëbanṅ pjukan pi Krittü aṣë hoṭalëṣ da iko ilonṅ, aammëbandër na Naṣibaṭi. Anktiinkunṅ pjukan mëntṅ amëbandër na Naṣibaṭi Aṣin nja abot amëbandër na Abukul.

¹⁰ Woli ñaanṅ alonṅ abi du an aṭij pjukan plonṅ pampaṭi, nawutan kayeenka, nadoon napok pok pwula mboṣ.

¹¹ Ñaanṅ ankwululunṅ mboṣ akak awo ṭi ploolan na aṅ mëntanṅ ṭi iko iwuṭaan yi akdolunṅ.

Uṭup ubaañsaani

¹² Dka iko itum ilonṅ kak yi nwoonṅ i kaṭupan, aṣë hokan pwo mënkpiitan ya. Dṅal pbi du an kaṭiini ṭiini na an, mnlilan mi nja manhilna manwo mnweek maakan.

¹³ Babuk Aṭa'u ñaaṭ i Naṣibaṭi adatuṅ† bawulu mboṣ.

Uṭup uwajanṭën wi Yowan apiitun banfiyaaruṅ

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta kawajanṭën ki Yowan apiitun. Apiit ka ñiint alon anfiyaaruṅ Krittü i katim kawoon Gayut. Yowan abi yil ṭfa bañaan balon baya baṭup Uṭup Ulil Unuura du banfiyaaruṅ Krittü. Wi bayaan du ubeeka wi Gayut afëṭun, ñiint alon anwoon katim ki Diyotrefet apok bafëṭ du katohul. Kë banfiyaaruṅ Krittü bandoon aṅal pyeenk baka kë apok adook baka ṭi pntuk pi banfiyaaruṅ. Uko mënt ukaan kë Yowan apiit Gayut kaji na a amëban aliint, ayeenk bnuura bankmbiin, pṭup Uṭup Ulil Unuura.

Hënk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboṣ (1-4)
2. Anfiyaaruṅ Krittü aanwo kapok pṭënk atëntul (5-12)
3. Pwul mboṣ pbaañsaani (13-15)

¹ Nji nantohi, dpiitü, iwi Gayut nanoh naan i nṅaluṅ na manjoonan.

² Iwi, nanoh naan, dñehan iko bti iya bnuura na iwi, iwo najoob uhaaş ubot uṭoora na iwi.

³ Bayit nja balon ṭi Krittü babi aṭupën jibi imëbani manjoonan abot aji kṭaş ma, kë nlilan maakan ṭi uko mënt.

⁴ Nin uko ulon uunji udolën nlilan kapel woli bajakën aji babak naan baṭaş manjoonan.

⁵ Nanoh, iji kṭu uşal ṭi pṭënk banfiyaaruṅ, kadoo ṭënk baka, bukal biki iwoon iimnee.

⁶ Baṭup jibi inali baka ṭi kadun ki banfiyaaruṅ bti. Doon kaṭënk bañaan batënt bukun babaañëş bayaaş bi baka jibi Naşibaṭi aṅaluṅ ; idole han kdo bnuura.

⁷ Bapën kaya kaṭup uko wi *Krittü, awo baanyeenk nin uko ulon ṭi banwoon baanfiyaari.

⁸ Kë nşë wo biki kayeenk bañaan batënt bukun mënt kahilna kaṭënk ṭi ulemp wi pdiiman manjoonan.

Diyotrefet na Demetriyut

⁹ Dbi piit pntuk pi banfiyaaruṅ pi nan, kë Diyotrefet anjaan aṅal pwo kadun aşë wo aanji ṅal nin ptiink uko wi ṅjakun.

¹⁰ Uko wan ukaan kë woli dbii, kayuujan bnuura iko yi ajaan ado. Aji wo ṭi pṭup iko iwuṭaan ṭi un. Ado beeh beeh apok pyeenk bayaanṭ banfiyaaruṅ, kë banṅaluṅ pyeenk baka aji neenan baka kadoo baka ṭi pntuk pi banfiyaaruṅ.

¹¹ Iwi nanoh naan, wutan kaligşën buṭaan, doon kado bnuura. Anjaan ado bnuura awo i Naşibaṭi, ankdolun buṭaan aamme Naşibaṭi.

¹² Kë Demetriyut ul, bañaan bti baṭup uko unuura wi nul, kë mnwo mi nul mankak ayuuj kë awo i manjoonan. Un kak ṅṭup bnuura bi nul, kë ikak ame kë uko wi ṅkṭupun ujoonani.

¹³ Dka iko itum yi pṭupu kak, aşë wo mënṅal ppiitü piit ya.

¹⁴ Dṅal pwinu win ṭi uleefu ṅnuur ṅi, nşë ṅṭiini bnuura.

¹⁵ Dñehan bnuura bawo ṭi iwi! Banohu bawulu mboṣ. Wulan banohun mboṣ bti andoli ṭi katim ki nul.

Uṭup wi Yuda apiitun

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta ki Yuda apiitun. Yetu awoon naweek baka ul na Jakob. Kakaarta ki kanaam na katēbantēn ki Piyeer apiitun. Yuda apiit kakaarta ki bañaan biki Naşibaṭi adatun. Aji na baka balipara bañaan banjaan bajukan uṭup umpaṭun na Uṭup Ulil Unuura. Mnwo mi bakan mēntan manyuuj kē baanwo bañaan biki Yetu, ṭiki maanwo mnwo mnuura. Akak aṭup baka jibi Naşibaṭi ajaan ado na banjaan bado buṭaan.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboş (1-2)
2. Uba wi banjaan bajukan bañaan iko inwoon iinwo itool (3-16)
3. Banfiyaaruṅ bawo kaṅalad (20-23)
4. Mndēm manwoon ṭi Naşibaṭi! (24-25)

¹ Nji Yuda aṭa Jakob*, nwoon nalempar Yetu *Krittun, dpiitanan an biki Naşibaṭi Aşin nja adatun, aṅal baka, kē Yetu Krittun akyen baka.

² Dñehan Naşibaṭi añaḡi'an, ajoobṭēnan ṅhaaş akuṅ aṅalan; dñehan awulan iko mēnt aṭuman.

Bajukan balagare (2 Piyeer 2.1-17)

³ An biki ṅṅaluṅ maakan, dbi ṭu uşal maakan ṭi ppiitan ṭi uko wi mbuur mi ṅṭokun. Kē nşē win hēnkun kē dwo i kapiitan katēṅṭēnan nado kagutan, uko wi Naşibaṭi aṭenuṅ byaaş blookan bañaan banwoon biki nul bafiyaar uhilna uduka te mnto.

⁴ Na manjoonan, bañaan baloṅ baññoomuṅ Naşibaṭi bamena aneej ṭi ptoofan. Baji baṭelēş bnuura bi nul kaji badinan bañaan pdo kado iko iṭop, kabot kapok Yetu anwoon Ajugun aloolan. Upiitana undiimaan ṭi *Ulibra wi Naşibaṭi kē aluṅ kakob baka.

⁵ Name iko mēnt bti, kē nşē ṅal kaleşanan jibi Ajugun abiin abuuran pntaali pi *Itrayel du *Ejiptu, aşē do kē bampokun pfiyaar bakeṭi*.

⁶ Naleşan ṅwanjut ṅanwoon ṅaambi lin ṭi uko wi Naşibaṭi aṭuun ṅa pdo, ṅaduk dko di ṅafēṭun: aṭu ṅa du bdēm kē ṅakyoonk unuur uweek wi pwayēş atanana te mnto*.

⁷ Naleşan kak biki ṅbeeka ṅi Fodom na Gomora* na ṅbeeka ṅanñoguṅ baka bambiin ado ji ṅwanjut mēnt awo ṭi pdo iko iṭop, abot apiint na biint kēme baat batēnt baka*; hēnkun Naşibaṭi akob baka ado kē bawo du bdoo banwoon baankjēmş, bañaan bti kē bawo katen ṭi uko mēnt*.

⁸ Bañaan mēnt banwoon ṭi ptoofan hēnk di bakaan aji bado : baji bado iko injaan iṭopan ṅleef ṅi baka yi ṅṭaafi ṅi baka ṅawuluṅ baka, bañoom Ajugun, aji bakar ṅwanjut ṅandēmun.

⁹ *Mikayel uwanjut uweek, uundo kar *Untaayi Uweek wi ukṅomnuṅ puum pi *Moyit na wa - ajakaara na wa ṭaṅ: « Dwutu na Ajugun! »

¹⁰ Kē bañaan biki, başē ji bakar uko wi bawoon baammee ; kame ki baka kawo ji ki ṅlimariya ṅanwoon ṅaanwo na uşal aşē ji kaneeman baka.

¹¹ Bañaan mēnt bawuṭani! Baṭaş bgah bi *Kayin ; itaka iṭon baka kē baneem ji *Balaam ; bakeṭ ṭiki bapataṭa ji *Kore.

¹² Nalipariin bañaan mēnt: woli nayit ade, baji bado iko iṭop, baanji bakowa, baji başal ṅleef ṅi baka ṭaṅ. Bawo ji infelun inwoon iinwo na meel yi uyook uñoṭun. Bawo ji mnko manwoon maankbuk woli wal wi kakit ki ma udoo ban, mnko mi balēbuṅ, mankeṭun aba.

¹³ Jibi ṅmaaron ṅi bdēm banṭuunkuṅ ṅajaan ṅajotan plēṭ kadun, hēnk di di bajaan bajotan kadun iko ikowandēnaan yi bajaan bado. Bawo ji ṅjah ṅanneemuṅ añaay, kē Naşibaṭi afel baka du bdēm bantootun apel bi pti te mnto.

¹⁴ *Henok, anwoon ateem nja napaa-jantēn ampēnnun ṭi *Adam, ado bi ṭup undiimaan ṭi uko wi baka aji : « Natenan!

* 1:1 Natenan ṭi Maci 13.55; Markut 6.3. * 1:5 Natenan ṭi Ppēn 12.51. * 1:6 Natenan ṭi Ujuni 6.2. * 1:7 Natenan ṭi Ujuni 19.24-35. * 1:7 Apiint na biint kēme baat batēnt baka : Baloṅ bapiit aji bapiint na ṅwanjut. * 1:7 Natenan ṭi Ujuni 19.1-25.

Ajugun aluŋ kabi na pntuni pi ŋwanjut
nyimanaan ŋi nul,

¹⁵ kahilna kawayëş bañaan bti. Aţup bam-
pokuluŋ kē baduknaana ŋi iko iwuţaan bti
yi badoluluŋ wi bapokuŋ ptiinka na ŋi ŋţup
ŋtam ŋi bado pekadu banwoon baankţaşa
mēnt baţupuŋ ŋi a. »

¹⁶ Bawo bañaan banjaan banur ŋuran,
kaţęga, kabi duka duka ŋi pla iko inliluŋ
ŋleef ŋi baka ; bawo bahomp banjaan
badaar bañaan na ŋţup ŋlil.

Natamaan

¹⁷ Kē an biki nŋaluŋ maakan, naleşan
uko wi *banjañan biki Yetu *Krittu Ajugun
babiin aţupan aji ubi kawo.

¹⁸ Babi jakan aji : « Ťi ŋnuur ŋbaañşani,
bañaan bambeŋ baluŋ kabi, baluŋ kado
kaţaş iko iwuţaan yi ŋleef ŋi baka ŋaŋaluŋ
inwoon iinlil Naşibaţi. »

¹⁹ Bukal bajaan baţij bpaţşer ; iko yi
bañaan bajen baŋaluŋ ijaan iţon baka,
baanwo na *Uhaaş wi Naşibaţi.

²⁰⁻²¹ Kē an biki nŋaluŋ maakan,
namēbaan naliint ŋi uŋal wi Naşibaţi
aŋalanaŋ. Natamaan naliint ŋi pfiyaar
pyimanaan maakan pi nafiyaaruŋ nado
kaya kadun ŋi pa, nado kañehan na mnhina
mi *Uhaaş wi Naşibaţi, nayoonek Yetu
*Krittu Ajugun awulan mñaga mi nul
mankwuluŋ ubida wi mnţo.

²² Nañagiin banwoon na ŋşal ŋtēb ;

²³ nabuuran balon wi naklowanuŋ baka
bdoo ; nañagiin bandukiin pñaga pannaaki-
iruŋ na palenk, nado naţaafara pban imişa
yi baka ingejuŋ na iko iwuţaan yi badoluŋ.

Pbeeb Naşibaţi

²⁴⁻²⁵ Nawulēn ŋdēman Naşibaţi anwoon
aloolan ţañ, anţēpnuŋ ŋi Yetu *Krittu Ajugun
abuuran nja. Ul ahiluŋ kayeŋan nawutna
kajot ŋi pekadu, kadolan nanaţ ŋi kadunul
ul anwoon na mndēm, nawo bañaan bajint,
nawo na mnlilan mnweek. Naşibaţi awo
naweeke, ajug mndēm, mnhina na pşih du
unjon, nţa na faan te mnţo! Uwo haŋ!

Uko wi Naşibaţi ayuujun Yowan

Uşup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta ki Yowan, nan-jañan i Yetu Krittun apiitun. Aşup aji iko yi apiitun bti ũi kakaarta ki awin win ya na kęş ki nul, akak atiink ya na ibaş yi nul. Aji Uhaaş wi Naşibaţi uneejun ũi a, ahilna ame iko męnt bti. Babi mob Yowan ayaanaan du unjiw wi Patmot aduka da, du ubeeka wi Atiya. Ukaan kę apiit kakaarta ki katęntęnaan banwoon ũi kadun ki banfiyaarun ũiki du unjon babi hajan baka maakan. Uko męnt ukaan kę aji na baka bamęban baliint te unuur ubaañşani, bahaş ũiki Yetu aji : « Bampokun buşaan, dwul baka bade mbuk mi bko banjaan bawul bañaan ubida banwoon du uwoorta wi Naşibaţi.» » 2.7. Kę Yetu ũi uleeful abi hęnkun kawat buşaan. Uka iko yi aşupun ũi ulibra wi inkaan udooni : uteek uwo kę ũhaaş ũi buşaan ũawo ũi plemp ũi umundu wi, kę banfiyaarun Krittun baklun kahaj te badoo bafin balon ũi baka. Utębantęn uwo kę Yetu awoon Nabuuran bañaan, alun kawat bañaan bti bampokun Naşibaţi kaşu na ũhaaş ũi buşaan. Uwanjantęn uwoon kę Naşibaţi ahank katum pa bañaan banfiyaarun, biki bafinun pa katimul. Aşup aji Tatana na ũwanjut ũi nul, na bañaan bti banşaşulun, Yetu alun kawat baka kafel du bnjiir. Başı bhalu balun kabi, na mboş mnhalu na ubeeka uhalu. Naşibaţi na Aju-gun Yetu balun kabi kafet da na bañaan bantiinkulun.

¹ Uko umpiitun ũi ulibra wi, wi wi Naşibaţi awulun Yetu Krittun pa ayuuj balemparul uko unkmbiin hęnkun uunkjon. Ayil uwanjut wi nul du Yowan nalemparul kę uyuuja uko męnt.

² Yowan ayuuj bnuura kę uko bti wi aşupun uwo uşup wi Naşibaţi na uko wi Yetu Krittun adiimanulun.

³ ũnaan ankkakalęşun iko inklun kabi męnt na bañaan banktiinkun ya abot aşaş ya banuurandęni. Na manjoonan wal wi iko męnt bti ikdolaniin uñogi.

Pwul mboş pi Yowan

⁴ Nji Yowan nji kapiitun banfiyaarun banwoon ũi ũbeeka paaj na ulon ũi Atiya.

Dņehan Naşibaţi awulan bnuura abot aşooranan ũhaaş, ul anwoon, anjonun nwo, ankmbiin. Dņehan kak ũhaaş paaj na ulon ũanwoon ũi kadun ki pşij pi pşih pi nul ũawulan bnuura ũabot ũaşooranan ũhaaş.

⁵ Abot aņehan Yetu Krittun, ammaarun iko yi na manjoonan, aşup ya, anwoon nateek annaşiin ũi pket, abot awo naşih i başih biki mboş awulan bnuura abot aşooranan ũhaaş. Yetu Krittun aņal nja abot abuuran nja wi awulun ubida wi nul, Naşibaţi ahilna amiir nja ipekadu.

⁶ Ado nja kę ũwo pntaali pi başęnan banwoon başih aşel lemp ũi kadun ki Naşibaţi Aşin. Mndem manwo ũi a te uba umundu! Aşih te mndani! Uwo han!

⁷ Natenan, abi ũi infelun. Kę bañaan bti baklun kawina, bandoon alunana uleef balun kawina. Bañaan biki umundu bti balun kado kaşęga. Aa! Uwo han!

⁸ Ajugun Naşibaţi *Anhiniin iko bti anwoon, anjonun nwo, ankmbiin aji : « Nji dwoon nateek abot awo nabaañşani. »

Mnwin mi Yowan

⁹ Nji Yowan ayitan, nji nşokun na an pşih, ahaj akuş amiir ji an ũi pdo kaşaş Yetu, babi moben aņoot du unjiw wi Patmot ũiki djukan Uşup wi Naşibaţi, uko wi Yetu.

¹⁰ Unuur ulon wi pdeman Ajugun, Uhaaş wi Naşibaţi uneej ũi nji, kę ntiink ũi kafet naan pdiim plon pweek panwoon ji plul.

¹¹ Pdiim pajakęn aji : « Uko wi ikwinun, piitan wa ũi ulibra iya iwul banfiyaarun banwoon ũi ũbeeka paaj na ulon ũi : Efet, Timirna, Pergam, Fiyatira, Fardet, Filadelfiya na Lawoditiya. »

¹² Wi ntiinkun pdiim męnt, dko aji dten ñaan ankşiniin na nji aşel win kfiiti paaj na plon kanşakni uwuuru.

¹³ ũi ptoof pi kfiiti kun kę nşel win uko unwoyi ji ñaan. Awohara kamiş kanyulun aban te du ihoş abot atan ka na katel ki uwuuru ũi bjent.

¹⁴ Uwel wi ñaan męnt ufaaf feh awo wo ji muş, kę kęş ki nul kawo ji bdo banjeun.

15 Ihoṭul ijeen ji ifeeru inṭuun ṭi bdoo, kē pdiim pi nul padēm ji ubulan.

16 Amēban njah paaj na ulon ṭi kañenul kadeenu, kē kakej kajul ki ṇde ṇtēb kašē pēn ṭi mntumul, kaara di nul kē daknuur ji udiin unuur.

17 Wi nwinulun, djot ṭi ihoṭul awo ji ṇaan akeṭun keṭ. Kē ašē pafēn kañenul kadeenu ajakēn : « Wutan kalēnk ; nji dwoon najuni akuṭ awo nabaañsaani.

18 Dwo anwoon najeb ; dbi keṭ ašē wo hēnkuṇ najeb te mṇto akuṭ awo na inigṣaani yi pkeṭ na yi mnkeṭ.

19 Piitan uko wi ikwinun: uko unwoon hēnkuṇ na unklun kabi.

20 Kē ṭi uko wi njah paaj na ulon ṇi iwinun ṭi kañen naan kadeenu na kfiiṭi paaj na plon ki uwuuru dpibanu wa : njah paaj na ulon ṇun ṇawoon ṇwanjut paaj na ulon ṇi banfiyaaruṇ ṭi ṇbeeka paaj na ulon ; kē kfiiṭi paaj na plon kuṇ kawo kntuk paaj na plon ki banfiyaaruṇ.

2

Uṭup wi bapiiṭun banfiyaaruṇ biki Efet

1 Ajakēn aji : « Piitan banfiyaaruṇ* biki Efet iji na baka : “Ammēbanun njah paaj na ulon ṭi kañen kadeenu abot apoṣ ṭi ptoof pi kfiiṭi paaj na plon ki uwuuru aṭiini aji :

2 Dme uko wi najaan nado, ame unoor wi nan na kamiir ki nan. Dme kē naanji nadinan bañaan bawuṭaan bawo ṭi pntuk pi nan ; bañaan banjakun aji bawo banjañan ašē wo baanwo banjañan biki naan, naten baka ayikrēn kē bawo baṭilan.

3 Dme kak kē naji namiir ṭi mnhaj mi nakhajun pa nji bē naanwutani.

4 Kē nšē wo mēnlilan ṭi uko ulon uwuṭaan wi nwinun ṭi an. Uko mēnṭ uwo kē naankak aṇalēn jibi nabiin aṇalēn ṭfa.

5 Naleṣan jibi nabiin awo ṭfa, natenan jibi nakaki kafēṭ, naṭēlṣan ṇhaaṣan nabot nado kado jibi najaan nado ṭfa. Woli naando han, kabi du an kapēnan pfiiṭi pi nan ṭi dko di pawoon.

* 2:1 Banfiyaaruṇ biki Efet: ṭi ugrek baji uwanjut wi banfiyaaruṇ biki Efet. † 2:6 Banikolayit : Ulibra wi ṭaṇ uṭiniyaanun bañaan mēnṭ banjaan bajukan ṇṭup ṇanwoon ṇṭilan kē ṇṭup ṇi babiin ajukan ṇašē wo ṇameeṭanaa. ‡ 2:11 Baankkeṭ utēbantēn : ṭi uba umundu baankkeṭ kabi kaba ba te mṇto. ☆ 2:14 Natenan ṭi Mnṇēn 25.1-2.

6 Kē našē ka umban ulon wi nadoli bnuura : napok ji nji iko yi banikolayib bajaan bado†.

7 «“Bankaan ibaṭ batiinkan uko wi Uhaaṣ wi Naṣibaṭi ujakuṇ na banfiyaaruṇ. Bam-pokuṇ buṭaan, dwul baka bade mbuk mi bko banjaan bawul bañaan ubida banwoon du uwoorta wi Naṣibaṭi.” »

Uṭup wi bapiiṭun banfiyaaruṇ biki Fimirna

8 Akak ajakēn : « Piitan banfiyaaruṇ biki Fimirna iji na baka : “Anwoon nateek akuṭ awo nabaañsaani, ankeṭun akuṭ anaṭa ṭi pkeṭ aṭiini aji :

9 Dme unoor wi nan na bwaan bi nan – kē našē wo bayok na manjoonan. Dme kak iko iwuṭaan yi bañaan baktaparanan. Baji bawo biki pntaali pi Naṣibaṭi ašē wo baanwo baka, bawo biki *katoh kañehanaani ki *Fatana.

10 Naklēnk nin ṭi uko wi naklun kahaj. *Untaayi Uweek uwat balon ṭi an ukalabuṣ, kado na pdolan nadekēn feṭ. Kē hēnk di naklun kahaj ṇnuur iñeen. Namiiran uko mēnṭ woli badoo fiṇan, nšē lun nwulan ubida uwo katuum ki nan.

11 «“Bankaan ibaṭ batiinkan uko wi Uhaaṣ wi Naṣibaṭi ujakuṇ na banfiyaaruṇ. Bam-pokuṇ buṭaan baankkeṭ utēbantēn‡.” »

Uṭup wi bapiiṭun banfiyaaruṇ biki Pergam

12 Akak aji na nji : « Piitan banfiyaaruṇ biki Pergam iji na baka : “Anwoon na kakej kajul ki ṇde ṇtēb aṭiini aji :

13 Dme dko di nafēṭun: *Fatana akṣihun da. Namēbanaan bnuura, kē wi badoon afiṇ ṭi ptoofan du dko di Fatana afēṭun Antipat anfiyaaruṇ abot awo aanji ṭaṇna pṭiniyaan uko wi naan, naanṭañan pfiyaarēn.

14 Kē nšē wo mēnlilan ṭi iko ilon inkdolaniin ṭi an : nawo ṭi na bañaan balon banjaan baṭaṣ uko wi Balaam ajaan ajukan. Ajukan Balak jibi akdoli kadoo kaṭu bañaan biki Itrayel bado buṭaan wi bakdeen ṇntaam ṇi bafiṇaruṇ ṇnton abot aṭopan ṇleef ṇi baka na pjuban pi piinṭ☆.

15 Nakak awo na bañaan balon ɥi an banktaşun pjukan pi banikolayit.

16 Naɥelşan ɳbida ɳi nan keeri! Woli naanɥelêş ɳa, kabi du an hênkuɳ, kagut na bañaan mênɥan na kakej kanjaan kapênna ɥi mntum mi naan.

17 «“Bankaan ibaɥ batiinkan uko wi Uhaaş wi Naşibaɥi ujakun na banfiyaaruɳ. Bampokun buɥaan, dluɳ kawul baka pde panwoonuɳ baɥi*, pi bañaan bawoon baambaan kawina, na plaak pfaatal pi bapiitun katim kalon kahalukin nin ɳaan alon awoon aammee me bê mênɥ anyeenkun ka a.” »

Uɥup wi bapiitun banfiyaaruɳ biki Tiyatira

18 Akak aji na ɳi : « Piitan banfiyaaruɳ biki Tiyatira iji na baka : “Abuk Naşibaɥi anwoon na kêş kanwoon ji bdoo, kê ihoɥ ijeen ji ifeeru inɥuun ɥi bdoo aɥiini aji :

19 Dme uko wi najaan nado : unjal, pfiyaar, kamiir ki nan, na jibi najaan naɥenk batênɥan. Dme kê nataman apel wi nabaan ame'en me.

20 Kê nşê wo mênlilan ɥi uko ulon ɥi. Nawut ɳaaɥ anwoon Jetabel kê awo ɥi ptoofan. Aji ul awo *Naɥupar Naşibaɥi aşê ji guur balempar naan kajukan baka pɥopan ɳleef ɳi baka na pjuban pi piinɥ kabot kade uyemaɥ wi ɳnɥaam ɳi bafɳaruɳ ɳnton.

21 Dɥena ɳnuur pa awugêş uşal kê aşê pok aduka ɥi pdo iko iɥop mênɥ.

22 Dɥu'a mnhaj kadola apiinɥ ɥi kalişa ado kahaj maakan, ul na banjaan bajuban pjuban pi piinɥ na a. Dwut baka woli badi ɥaɳ aɥaɳan iko iwuɥaan yi ajaan aɥu baka pdo.

23 Dkak alun kafin babukul. Hênk banfiyaaruɳ bti bame kê dme uko wi bañaan bajaan başal du ɳhaaş ɳi baka, kaşê katuum ɳaan andoli ɥi uko wi adolon.

24 «“Kê an biki Tiyatira nanwoon naanɥaş pjukan pi ɳaaɥ mênɥ, an nanwoon naamme iko yi bajaan badu iko immeniin yi *Fatana, mênkak aka nin uko ulon wi pɥupan.

25 Dji ɥaɳ namêban bnuura uko wi najukun te ukakên.

26 «“Bampokun buɥaan abot ado uko wi ɳi ɳnalun te unuur ubaaɳşaan, dluɳ kaɥu baka ɥi kadun ki ɳtaak.

27-28 Mnhina mi Paapa awulun mi mi ɳi kawulun baka, balun kado kaşih ɳtaak mênɥ na kmêni kakob bañaan bawuɥaan jibi ɳaan ajaan afom iɥukar. Dkak awul baka unfay, ujah unjaan ujeehan na nfa*.

29 «“Bankaan ibaɥ, batiinkan uko wi Uhaaş wi Naşibaɥi ujakun na banfiyaaruɳ.” »

3

Uɥup wi bapiitun banfiyaaruɳ biki Fardet

1 Akak aji na ɳi : « Piitan banfiyaaruɳ biki Fardet iji na baka : “Awoon na ɳhaaş paaj na ulon ɳi Naşibaɥi abot amêban njah paaj na ulon aɥiini aji : Dme uko wi najaan nado ; bañaan başal aji nawo bajeb kê naşê wo bakaɥ.

2 Nawoon bten, nataman nawutna kakaɥ bti ; dwin kê uko wi nadolon uunwinana bnuura ɥi kadun ki Naşibaɥi.

3 Naleşan jibi nayeenki ɥfa Uɥup wi Naşibaɥi, namêbaan wa, nakuɥ nawugêş ɳşal. Woli naanwo bten, kabi du an ɳi nakii, bê naankme wal mênɥ.

4 Kê balon ɥi an du Fardet başê wo banwoon baanɥopan imişa yi baka ; balun kagakandêr na ɳi kawoh imişa ifaatal ɥiki bataan na pwoh ya.

5 Bampokun buɥaan bakwohun keeri imişa ifaatal, nin mênkpênan itim yi baka ɥi ulibra wi bapiitun itim yi bañaan bankaan ubida wi manjoonan. Woli dluɳ awo du kadun ki Paapa na ɳwanjut ɳi nul, kaɥup kaji bañaan mênɥ bawo biki naan.

6 «“Bankaan ibaɥ batiinkan uko wi *Uhaaş wi Naşibaɥi ujakun na banfiyaaruɳ.” »

Uɥup wi bapiitun banfiyaaruɳ biki Filadelfiya

7 Ajakên kak : « Piitan banfiyaaruɳ biki Filadelfiya iji na baka : “Anwoon nayimanaan, anwoon Manjoonan, awo na kaniigşaan ki *Dayiɥ naşih, anjaan ahaabêş bê nin ɳaan aanji dêt, anjaan adêt bê nin ɳaan aanji haabêş aɥiini aji :

8 Dme uko wi najaan nado. Dɥu ɥi kadunan plêman panwoon bhaab, pi nin

ñaan awoon aanhil pdët. Naanhinan maakan ašë mēbana uko wi njakuṅ, naam-pokēn.

⁹ Natenan uko wi nji kaluṅ kado bañaan biki *katoḥ kañehanaani ki *Tatana. Baji baji bawo biki pntaali pi Našibaṭi ašë wo baanwo biki pa, bawo baṭilan. Dluṅ kado baka babi baṅup ṭi kadunan bašë bame kē nji dṅalan.

¹⁰ Kē an našë mēban uṭup naan, amiir, ukaan kē nji kanaṭ ṭi uko wi nan nawutna kahaj mnhaj mi Našibaṭi akṭuuṅ bañaan biki umundu bti katenna jibi bawo i na manjoonan.

¹¹ «“Dbi hēnkuṅ, namēbaan bnuura uko wi nayeenuṅ, nin ñaan alon awutna kay- eenk katum ki nan.

¹² Bampokuṅ buṭaan, ddo baka banaṭ ji pṭap du *Katoḥ ki Našibaṭi i naan. Nin baankak apēn da. Dpiit ṭi baka katim ki Našibaṭi i naan na katim ki ubeeka wi Našibaṭi i naan. Ubeeka mēnt uwoon Yerutalem dhalu dankwalnaniinṅ baṭi du Našibaṭi i naan. Dpiit ṭi baka kak katim naan kahalu.

¹³ «“Ankaan ibaṭ atiinkan uko wi Uhaaš wi Našibaṭi ujakuṅ na banfiyaaruṅ.” »

Uṭup wi bapiitun tuṅ banfiyaaruṅ biki Lawoditiya

¹⁴ Akak aji na nji : « Piitan banfiyaaruṅ biki Lawoditiya iji na baka : “Ñaan i bajaan badu uwo han, anjaan aṭup na manjoonan uko wi Našibaṭi, anwoon nateek, anšihuṅ iko bti impašaniinṅ aṭiini aji :

¹⁵ Dme uko wi najaan nado uwaan udooni. Dṅal nado uko unkaan udooni.

¹⁶ Kē jibi uko wi najaan nado uwaanṅ udooni, dban ṭi ppokan.

¹⁷ «“Naji naji nawo bayok, naanwaan nin uko ulon ašë wo naamme kē nawo banwuṭanuṅ, bajuuk, bawaan, banwoon bakuul abot awo byiṣu.

¹⁸ Hēnk, natiinkan uko wi nji kajakananṅ: nanugan wuuru wi naan wi mbomanuṅ bnuura maakan, wal mēnt nawo bayok na manjoonan. Nanugan kak imiṣa ifaatal nawohara, nawutna kawo byiṣu kakowa, nabot nanug bko bi kēš nahilna nado kawin bnuura.

¹⁹ Kē nji, bañaan biki nji nṅaluṅ dji kaṅoman na baka kakuṭ kakob baka. Nata- maan keeri, nawugēš ṅṣal.

²⁰ Natenan, dwo ṭi plēman akob. Ñaan antiinkuṅ pdiim naan ahaabēšaan plēman, kaneej du katoḥul, ṅde kañah.

²¹ Nji dpok buṭaan, aṭo na Paapa ṭi pṭij pi pših. Bampokuṅ buṭaan, dṭen baka babi baṭo na nji ṭi pṭij pi pših.

²² Ankaan ibaṭ atiinkan uko wi Uhaaš wi Našibaṭi ujakuṅ na banfiyaaruṅ.” »

4

Pṭij pi pših pi Našibaṭi

¹ Wi uko wan uṭepuṅ, dkak aten, awin plēman panwoon bhaab du baṭi ašë tiink pdiim pambiiṅ aṭiini na nji, pambiiṅ awo ji plul kē pajakēn : « Payiin ibi ṭi, nšë diimanu uko unkuṅ kaṭep. »

² ṭi dko mēnt, kē *Uhaaš wi Našibaṭi ušë neej ṭi nji. Pṭij pi pših plon pawo du baṭi, kē alon aṭo ṭi pa.

³ Dwin uko ujeenkall na uniilu kē uknuur ṭi a. Kaṅanaan ki ubopal kalon kankwoj wojuṅ kafooy pṭij pi pših.

⁴ Bantohi iñeen ṅtēb na babaakēr banwohariin imiṣa ifaatal feh, afuuṭa ṅtepi ṅi pših ṅi uwuuru baṭo ṭi iṭij yi pših afooy pṭij pteek puṅ.

⁵ Iliik liik na idiim na imparantant ipēn ṭi pṭij. Kfiit paaj na plon kayik ṭi kadun ki pa, kul kawoon ṅhaaš paaj na ulon ṅi Našibaṭi.

⁶ Uko ulon uwo ṭi kadun ki pṭij, awo ji bdēk banwoon ji kawini kanknuuruṅ.

ṅko ṅbaakēr ṅawo ṭi ptoof pi pṭij abot afooy pa ; awo na kēš ṭi kadun na kafet.

⁷ Uko uteek unaam na uliihu, kē utēbantēn uwo ji uwit ukaš umpoṭi, uwan- janṭēn kē uwo na kaara dannaamuṅ na di ñaan, kē ubaakantēn unaam ji ukat uweek unkyiṭuṅ.

⁸ ṅko ṅbaakēr ṅuṅ ṅawo undoli na ibaaklu paaj inwoon na kēš ṭi ya meet na ṭi iban. ṅaji ṅabi kahuuran huuran unuur bti na utejan bti kaji :

« Iyimani, iyimani, iyimani,
iwi Našibaṭi *Anhiniinṅ iko bti,
anjonuṅ nwoo, anwoon, ankmbiinṅ. »

⁹ Hënk, uyaaş undoli wi ŋko ŋbaakër ŋuŋ ŋajaan ŋayeeh kadëman, kabeeb Naşibaŋi anŋoon ŋi pŋij pi pşih, anwoon te mnŋo,

¹⁰ bantohi iñeen ŋtëb na babaakër bukun bajot ŋi ihoŋ yi anŋoon ŋi pŋij, adëman anwoon te mnŋo. Baji bafël ŋtepi ŋi pşih ŋi kadun ki pŋij kaşë ji :

¹¹ « Ajugun, Naşibaŋi i nun bañaan bawo biki kadëmanu kabot kabeebu mnhina bti manwoona du iwi, ŋiki iwi ipaşun iko bti, iŋaluŋ ppaş ya, kë iwo yii yi. »

5

Anwoon unkaneel wi bŋejan

¹ Dkak awin ŋi kañen kadeenu ki anŋoon ŋi pŋij pi pşih ulibra umpiitaniin ŋi meet na ŋi bdiŋ, kë adët wa aşë jatan nyaaş paaj na ulon kameel ki pbeela kakuuŋna wa.

² Kë nşë win uwanjut unwoon na mnhina mnweek kë uhuuran maakan aji : « In ataunun na ppënan uko undëtnun ulibra kahaabëş wa? »

³ Kë nin alon du baŋi na ŋi mboş na ŋi mboş uŋteeh aanhil phaabëş wa kaleyiir.

⁴ Wi wi nşaan awooni maakan ŋiki baanwin win nin ñaan antaani na phaabëş wa.

⁵ Alon ŋi bantohi kë aşë ji na nji : « Kwooni! Tenan, uliihu wi pntaali pi Yuda*, ampënnun ŋi *Dayiŋ, awat başooradul ; ul ahilun ppënan uko wi badëtnun ulibra nyaaş paaj na ulon kahaabëş wa.

⁶ Wal mënŋ kë nşë win ŋi ptoof pi pŋij pi pşih na pi ŋko ŋbaakër na pi bantohi, anwoon unkaneel wi bafaaluŋ. Awo na itiim paaj na plon ŋi bkow akuŋ awo na këş paaj na plon. Këş mënŋ kawoon ŋhaaş paaj na ulon ŋi Naşibaŋi, ŋi ayilun ŋi umundu bti.

⁷ Anwoon unkaneel abi ayeenk ulibra ŋi kañen kadeenu ki anŋoon ŋi pŋij pi pşih.

⁸ Wi ayeenkun wa, ŋko ŋbaakër ŋuŋ na bantohi iñeen ŋtëb na babaakër babi anup ŋi kadun ki anwoon unkaneel adëmana. Andoli amëban bntuni na ikoopa yi uwuru inŋumi mnkulan manwoon pñehan pi bañaan biki Naşibaŋi.

⁹ Bayeeh kayeeh kahalul aji :

* 5:5 Natanan ŋi Ujuni 49.9.

« Itaan na pyeenk ulibra kapënan iko indëtnun wa ŋiki ibi faalana, na pñaak pi nu ikakan du Naşibaŋi bañaan biki kşini bti, ŋŋup bti, knaali bti na ŋtaak bti.

¹⁰ Ido baka kë bawo pntaali pi baŋejan banwoon başih aşë lemp ŋi kadun ki Naşibaŋi, bankşihun ŋi mboş. »

¹¹ Wal mënŋ dwin abot atiink idiim yi ŋwanjut ŋtum ŋanfooyun pŋij pi pşih na ŋko ŋuŋ na bantohi. ŋatum pŋum paŋ awo kn-tuni na kntuni ktum maakan,

¹² aşë yeeh na idiim iweek maakan aji : « Bañaan bawo biki kadëman, kabot kabeeb anwoon unkaneel unfaalaniin ŋiki awo mnhina abot awo pyok, awo uşal untuŋa, abot awo uforta. »

¹³ Dkak atiink iko impaşaniin bti inwoon du baŋi, ŋi mboş, ŋi mboş uŋteeh, na ŋi bdëk, iko bti inwoon ŋi ya kë ikji :

« Iwi inŋoon ŋi pŋij pi pşih na iwi inwoon unkaneel, ŋbeeban adëmanan ŋiki nawo mndëm na mnhina te mnŋo. »

¹⁴ Kë ŋko ŋbaakër ŋuŋ ŋaşë ji : « Uwo han » kë bantohi başë ŋup ŋi kadun ki baka adëman baka.

6

Ppënan iko inkuuŋnun ulibra

¹ Hënk, kë nwin, wi anwoon unkaneel apënanun uko uteek unkuuŋnun ulibra, kë nşë tiink ulon ŋi ŋko ŋbaakër ŋuŋ kë ukŋiini na pdiim pweek panwoon ji kamparantant aji : « Biini. »

² Kë nten aşë win umpëlënt ufaatal kë ukbi. Andapiin wa awo na kaŋaan ki işuuri, kë bafuuŋana utepi wi pşih. Kë aya awo nayoh du ugut, kaya kado kayoha yoh.

³ Wi apënanun utëbantën, dtiink uko utëbantën ŋi ŋbaakër ŋuŋ kë uhuuran aji : « Biini. »

⁴ Kë umpëlënt ulon ukak apën, awo ujeenkul. Andapiin wa bawula mnhina mi pŋij ugut ŋi mboş, bañaan bado kafinar. Bawula kakej kaweeek.

⁵ Wi apënanun uwajantën, dtiink uko uwajantën ti nbaakër nun kë uhuuran aji : « Biini. » Kë nten aşë win umpëlënt ujënal. Andapiin wa awo na uko upeesaraani ti kañen.

⁶ Kë nşë tiink uko ji pdiim plon pampënnun ti ptoof pi nko nbaakër nun aji : « Unkil wi maaj pa baluk bi unuur, nkil njwajantë ni udut pa baluk bi unuur. Kë ukëra na ubiñu, nawutan preeş jibi pawoon. »

⁷ Wi apënanun ubaakanţën, dtiink uko ubaakanţën kë uhuuran aji : « Biini. »

⁸ Kë nşë win umpëlënt unwoon ji ujaagal unlewun. Andapiin wa katimul kawo pkeţ kë i bajaan bado mnkeţ aşë ţaşă. Bayeenk mnhina mi pfiñ na kej, na ubon, mmaak, na nko ni uţeeh bañaan biki kafah kalon ti ibaakër yi umundu.

⁹ Wi ahaabëşun uñeenantën, dwın ti *bliit bi mngur uţeeh nhaaş ni bañaan biki bafaalun ţiki babi fiyaar Naşibaţi akuţ aţup uko wi nul.

¹⁰ Bahuuran na pdiim pweek aji : « Ajugun Nayimanaan, anwoon na manjooan, iyoonk lum kawayşaanun na bañaan biki umundu ti pñaa kun pi batulun, kakob baka? »

¹¹ Wal mënt kë başë wul baka andoli kamişă kafaatal aşë ji na baka bayoonk ntiinku kak te bayiţ baka banklemparun Yetu banwoon i pbi kafinana jibi bukal bafinaniin bakeţ.

¹² Hënk, kë nwin, wi ahaabëşun upaa-jantën, kë mboş manşë şınţar maakan, kë unuur ujën awo ji ihil, kë pli bti pajeenk jud awo ji pñaa k.

¹³ Njah najot ti mboş awo ji mnko manwoon maandobi jeenk mi ukëk uwatun,

¹⁴ kë baţi bakak awo ji kambantan ki banujun, kë inkun na njiw bti ipën du dko di iwoon.

¹⁵ Wal mënt kë başih biki mboş, bañaan bawee k, başih biki bangoli, bayok, bañaan bantiinkaniin, balemp bti na bawee k biki baka bti başë ya amena du ihër yi inkun na du mnlak manwoon da.

¹⁶ Bawo ti pji na inkun na mnlak : « Najotnun, namenun nlow kës ki anţoon ti pţij pi pşih, nakuţ nalowanun udeeb wi anwoon unkaneel.

¹⁷ Unuur uweek wi udeeb wi baka ubii, in aknaţun? »

7

Uko unkyuujun kë bañaan bawo biki Naşibaţi

¹ Wi iko yan itëpun, dwın njwanjut nbaakër kë njawo ti imban ibaakër yi umundu, njameban nyook nbaakër, uyook uwutna kayook ti mboş këme ti bdëk këme ti bko blon.

² Dkak awın uwanjut ulon kë ukwoona umayar unuur apaya, uwo na uko wi ukdoon kaţu ñaan kayuujna kë awo i Naşibaţi anwoon. Udo pdiim pweek aji na njwanjut nbaakër njabiin ayeenk mnhina mi pţok mboş na bdëk :

³ « Nawutan katok mboş na bdëk na mnko : nayoonkan duna nţu ti ijuk yi biki Naşibaţi uko unkyuujun kë bawo biki nul. »

⁴ Hënk, kë baţup hum di bañaan biki baţuun uko mënt bawoon, bawo : iñeen-week na iñeen nbaakër na babaakër nyaaş iñeen-week iñeen (144 000) bampënni ti kn-taali bti ki babak Itrayel.

⁵ Biki pntaali pi Yuda biki baţuun uko unkyuujun kë bawo biki Naşibaţi bawo iñeen-week iñeen nyaaş iñeen na nţëb (12 000).

Biki pntaali pi Ruben bawo iñeen-week iñeen nyaaş iñeen na nţëb (12 000).

Biki pntaali pi Gad bawo iñeen-week iñeen nyaaş iñeen na nţëb (12 000).

⁶ Ti pntaali pi Ater bawo iñeen-week iñeen nyaaş iñeen na nţëb (12 000).

Biki pntaali pi Neftali bawo iñeen-week iñeen nyaaş iñeen na nţëb (12 000).

Biki pntaali pi Manate bawo iñeen-week iñeen nyaaş iñeen na nţëb (12 000).

⁷ Biki pntaali pi Timeyon bawo iñeen-week iñeen nyaaş iñeen na nţëb (12 000).

Biki pntaali pi Lewi bawo iñeen-week iñeen nyaaş iñeen na nţëb (12 000).

Biki pntaali pi Itakaar bawo iñeen-week iñeen nyaaş iñeen na nţëb (12 000).

⁸ Biki pntaali pi Fabulon bawo iñeen-week iñeen nyaaş iñeen na nţëb (12 000).

Biki pntaali pi Yotef bawo iñeen-week iñeen nyaaş iñeen na nţëb (12 000).

Biki pntaali pi Benyamin bawo iñeen-week iñeen nyaaş iñeen na nţëb (12 000).

Bañaan batum maakan biki ntaak bti

⁹ Wi uko wan utepun, kë nşë win pntuk pi bañaan pweek maakan, pi nin ñaan awoon aanhil pfën. Bawoona ntaak bti, na kşini bti, na kntaali bti na nşup bti anaş ti kadun ki pşij pi pşih na ki anwoon unkaneel wi btejan. Bañaan mënt bawohara imişa ifaatal, awo na ijaak ti ifën.

¹⁰ Bahuuran maakan aji :

« Naşibaţi i nun anwoon ti pşij pi pşih na anwoon unkaneel babuuranun nja. »

¹¹ Kë nwanjut bti nşë fooy pşij pi pşih na bantohi na nko nbaakër nun anşup afët kaara ti mboş adëman Naşibaţi,

¹² nşaji :

« Uwo han! Naşibaţi i nun, nşeebu adëmanu şiki iwo na uşal untunja na mndëm na mnhina te mnşo. Uwo han! »

¹³ Alon ti bantohi bukun anaşa aşë hep-araan aji : « Bañaan banwohariin imişa ifaatal yi, bawo bahon ba? Bawoona şun ba? »

¹⁴ Kë nteem aji : « Naweeke, iwi imeen. »

Kë aşë ji na nji : « Bawo bañaan banwoonun du mnhaj mnweek ; banaj imişa yi baka ti pñaak pi anwoon unkaneel akakan ya ifaatal.

¹⁵ Uko wan ukaan kë banat ti kadun ki pşij pi pşih pi Naşibaţi, adëmana pnak na utejan du dko dyimanaan di nul, kë anşoon ti pa alun kayenan baka.

¹⁶ Ubon uunkak ade baka, udaan uunkak aşij baka, bnuur baankak atër baka, këme uyook uyik ulon.

¹⁷ Anwoon unkaneel, anwoon ti ptoof pi pşij pi pşih aklun kawo nayafan i baka kaşë kañoş baka du nkumpëş nji meel manjaan manwul ubida. Naşibaţi alun kawent mnkuul bti manwoon ti kës ki baka. »

8*Ppënan uko utënk paaj na ulon unkuuşun ulibra*

¹ Wi anwoon unkaneel wi btejan apënanun uko unkuuşun ulibra utënk paaj na ulon, kë başı başë yomp bti ado uko ji ptoof pi uwoori.

² Kë nşë win nwanjut paaj na ulon njanjaan nanaş ti kadun ki Naşibaţi, kë nşayeenk klul paaj na plon.

³ Uwanjut ulon kak unwoon na pşukar pi uwuuru panjaan patërna mnkulan ubi anaş kañoş *bliit bi mngur. Uyeenk mnkulan mntum katër ma du bliit bi mngur banwoon ti kadun ki pşij pi pşih pi Naşibaţi, manhilna mampaya na pñehan pi biki Naşibaţi bti.

⁴ Kë udu wi mnkulan mankyikun uşë pënna ti pşukar panwoon ti kañen ki uwanjut wun apaya du Naşibaţi na pñehan pi biki nul.

⁵ Wi wi uwanjut uşaan ajej pşukar atuman pa bdoo banwoonun du bliit bi mngur aşë fël pa ti mboş. Wal mënt kë imparantant na idiim itiinkanaa, kë iliik liik iklañşa, mboş bti kë manşintari.

Klul paaj na plon

⁶ Kë nwanjut paaj na ulon njanwoon na klul nun nşë bomandër pa plul.

⁷ Uteek ululi, kë mpoj na bdoo inaakiirun na pñaak işë jot ti mboş ; kafah kalon ti ifah iwajant yi mboş kë kayiki, kë kalon ki mnko kayak na ujaagal bti.

⁸ Utëbantën ululi, kë uşë wo wo ji pnkun pweek pankyikun pajotnun bdëk ; kë kafah kalon ti ifah iwajant yi bdëk kakak pñaak.

⁹ Kafah kalon ti iwajant ki nko njanwoon ti bdëk bweek kakeşi, kë kafah kalon ti iwajant ki iteem na nlanşu katokaa.

¹⁰ Uwanjut uwajantën ululi, kë du başı, ujah uweek uşë jot ayik ji bdoo bweek. Ujot ti kafah kalon ti iwajant yi idëk na nkumpëş.

¹¹ Katim ki wa kawo unhaayun, kë kafah kalon ti iwajant yi meel kahaayi, ukaan kë bañaan batum bakeşi.

¹² Uwanjut ubaakantën ululi, kë kalon ti ifah iwajant yi bnuur na ki pli na ki njah işë koba, hënk, kafah kalon ti iwajant yi na ijëmşaa : unuur uwaan kafah kalon ki bjeehi bi wa, kë utejan ukak awaan bi wa.

¹³ Wal mënt dten ten, aşë tiink ukat uweek unkyişun du kalowan du başı ahuuran maakan aji : « Pwuşan, pwuşan, pwuşan ti bañaan biki mboş wal wi nwanjut nwanjut nandukiin plul nşaklulun. »

9

Plul pñeenantën

¹ Uwanjut uñeenantën ululi, kë nşë win ujah kë upenna bați ajot ti mboş. Ujah mënt uyeenk kaniigşaaani ki bnjiir bweek,

² aya ahaabëş ba, kë udu uşë pën ti ba awo ji udu wi bdoo bweek. Udu ufëlan bnuur na dko bti.

³ Kë nguul nşë penna ti udu mënt aniink mboş ; nşayeenk phina pannaami na pi nşifara ti mboş.

⁴ Baneenan na pban ujaagal na mnko, nşawut kaban nin uko ulon unjaan umay ti mboş. Bañaan banwoon baanwo na uko unkyuujun kë bawo biki Naşibați ti ijuk tañ biki nşawoon i katap.

⁵ Kë başë neenan na nşafin baka, baji nşahajan hajan baka kli kañeen. Mnşaj mi nşajaan nşatu manwo ji mi nşaan ajaan ašaj woli utifara utapa.

⁶ Tuş nşuuru mënt bañaan bado kala pkeş paşë pați ; banşal pkeş paşë papok baka.

⁷ Nguul mënt nşawo ji nşmpëlënt ni babo-manun pa ugut. Nşawo na uko ulon unnaamun na nştepi ni pşih ni uwuuru. Ikaara yi na iwo ji yi bañaan.

⁸ Uwel wi nguul mënt uwo ji uwel wi baat, kë iñiun yi na iwo ji yi uliihu.

⁹ Nşawo na uko ulon unnaamun ji kamişaa kanşak ki bangoli. Woli itiink na kë nşakyiş, ibaaklu yi na iji do ji nşkaaru ni nşmpëlënt nşakpulun nştum nşankşiiurun dko di ugut.

¹⁰ Nşawo na itant innaami na yi nşifara, awo na itapi. Ti itant yun di di mnşina mi phajan bañaan kli kañeen manwoon.

¹¹ Naşih i na awoon uwanjut wi bnjiir bweek ; katim ki wa ti uhebëre kawo Abadon, kë ti ugrek kawo Apoliyon, uwoon natok.

¹² Kaşaafa kateek kaşëpi, kë itëb işë duka inkbiyi.

Plul ppaajanşën

¹³ Uwanjut upaajanşën ululi, kë nşë tiink pdiim kë papenna ti imban ibaaker yi *bliit bi mngur bi uwuuru banwoon ti kadun ki Naşibați.

¹⁴ Pdiim mënt paşi na uwanjut unwoon na plul : « Wutaan nşwanjut nşbaaker nşantaniiun du bdëk bi Eşrat. »

¹⁵ Kë bawutan nşwanjut nşbaaker nşun, nşannaşun abi kayoonk yoonk uwoori, unuur na pli na uşubal wi nşakşinun kafah kalon ti iwajanş yi bañaan biki mboş.

¹⁶ Nşawo na bangoli bandapiin nşmpëlënt ; başupën hum di di bangoli mënt bawoon ; bawo iñeen-week nşteb nşyaaş iñeen-week iñeen nşyaaş iñeen-week iñeen (200 000 000).

¹⁷ Kë nşwin nşmpëlënt na bandapiin na : bawohara imişaa inşak yi bangoli, iwo ijeenkalaş jud ji bdoo, awo iniilu awoş woş abot awo kak ileel ji pdëpalën panjaan patërad. Ikow yi nşmpëlënt iwo ji bi uliihu, nşapënan ti mntum mi na bdoo, udu na pdëpalën panjaan patërad.

¹⁸ Işaafa iwajanş yun, inkpënuş ti mntum mi na ifin kafah kalon ti iwajanş yi bañaan biki mboş.

¹⁹ Mnşina mi nşmpëlënt nşun manwo ti mntum na itant yi na. Itant yi na innaam na nşpula, iwo na ikow, kë na ikow yun mënşan yi yi nşajaan nşadolna buşaan.

²⁰ Kë bandukiin ti bañaan, banwoon baankëş ti kaşaafa kanşëpun kun, baandug umeli aşaaşan pdo buşaan di bajaan babi kado, awo ti pdëman nşntaayi na nşnton ni başakun na uwuuru na ni başakun na untaam na ni ifeeru na ni mlaak na ni imul, nşul nşanwoon nşaanhil pwin, ptiink këme kapoş.

²¹ Baankak adug umeli aşaaşan pşin bañaan, pkaalam, pşuban pi piinş na kakiiş.

10

Uwanjut unwoon na ulibra umpoşi

¹ Dwin uwanjut ulon kak unwoon na mnşina kë uwalnaana bați. Uwohara kanşëluş, kanşanaan ki ubopal kafooy bkow bi wa, kaara di wa dawo ji bnuur, kë ihoş yi wa iwo wo ji itap yi bdoo.

² Umëban ulibra umpoşi unwoon bhaab ti kañen. Utap kahoş kadeenu ti bdëk, atap kamayu du mboş,

³ aşë huuran na pdiim pweek panwoon ji pi uliihu. Wi uşuuranun, kë imparantant paaj na kalon işë dug.

⁴ Wi imparantant idugun, dya ppiit uko wi ijakun, aşë tiink pdiim panwoonun bați, kë pajakën : « Kpiit uko wi imparantant

paaj na kalon ijakuñ, nin alon awutna kame wa. »

⁵ Kë uwanjut wi mbiin awin kë unañ ù ti bdëk na ù ti mboş uşë deen kañen kadeenu bañi,

⁶ aşë mehna ù katim ki ankwoon te mnño, ù katim ki ampaşun bañi na iko inwoon ù ba, ù katim ki ampaşun mboş na iko inwoon ù ma, ù katim ki ampaşun bdëk na iko inwoon ù ba, aji : « Wal ubani, kë pyoonk pabaa! »

⁷ Kë ù ñnuur ñi baktiinkun uwanjut uñenk paaj na ulon ululi, wi wi iko immeniin yi Naşibañi ikdolaniin jibi abiin aşup *başuparul banjaan balempara. »

⁸ Kë pdiim pi mbiin atiinkna du bañi pakak añiini na ñi ajakën : « Yaan ijej ulibra umpoñ unwoon bhaab unwoon ù kañen ki uwanjut untapun kahoñ kalon du bdëk atap kundu du mboş. »

⁹ Kë nya du uwanjut aji na wa uwulën ulibra. Kë uşë ji na ñi : « Yeenkan, deen wa ; ulil ù mntumu ji mnob, kaşë katëru du kayin. »

¹⁰ Djej ulibra ù kañen ki uwanjut, ade wa. ù mntum naan uwo wo ji mnob kë wi ndeen wa aba, kë kayin naan kaşë yik.

¹¹ Wal mënñ kë başë jakën : « Iwo kaşup kak uko wi Naşibañi ajakuñ ù uko wi kntaali ktum, ñtaak ñtum, ñşup ñtum na başih biki baka. »

11

Bamaar batëb

¹ Wi wi nşaan ayeenk pmul pannaamun na pi baniw bajaan baniibna. Kë Naşibañi aşë ji na ñi : « Nañin iya iniib *Katoñ Kaweek ki naan na bliit mi mnguur, ibot ifën bañaan bambiin ù ka adëmanaan.

² Wutan kaniib blay bi bdig bi Katoñ ki naan. Wutan ba hënk, ùiki ddukar ba banwoon baanwo bayuday, balun kapoş poşan ubeeka uyimanaan kli iñeen ñbaakër na ktëb (42) katok wa.

³ Dluñ kayil bamaar batëb biki naan bado kaşuparaan, bawoh ñşaku ñnuur iñeen-week ñyaaş iñeen na ñtëb na ñnuur iñeen paaj (1260) mënñ. »

⁴ Bukal bawoon mnko mntëb mi mnoliwera na kfiiñ ktëb kannañun ù kadun ki Ajug mboş.

⁵ Woli ñaan alon añal pba na baka, bdoo bapëna ù mntum mi baka katok başoorad baka. Aa, woli ñaan añal pfin baka, hënk di akkeñun.

⁶ Bawo na mnhina mi ptuh bañi, nin uşubal uunkjot ù wal wi bakwoon ù pşupar Naşibañi. Bawo kak na mnhina mi pkakan meel pñaa na mi pşu iñaafa itum ù mboş, wal wi banjalaan.

⁷ Kë wal wi bakbaan pşup uko wi Naşibañi aşuun baka pşup, uko ulon unkmpeñnuñ du bnjiir bweek upën kagut na baka, kakob baka kabot kafin baka.

⁸ Muum mi baka manduka ù bayiti bi ubeeka uweek wi bapañnuñ Ajugun, unwoon ji Fodom këme Ejiptu.

⁹ Bañaan biki kntaali bti, kşini bti, ñşup bti na ñtaak bti babi pten muum mi baka. Mawo ù bayiti bi ubeeka ñnuur ñwajanñ na ptoof pi unuur, bapok bamoy ma.

¹⁰ Bañaan banfëñun mboş batan ù uko mënñ kawo ù mnlilan kabot kañenar iko, ùiki başupar Naşibañi batëb bukuñ babi hajan baka maakan.

¹¹ Kë wal wi ñnuur ñwajanñ na ptoof pi unuur ñaktëpun, uhefëñ unwoonun du Naşibañi uneej ù bankeñun bukuñ, başë bannaña. Wal mënñ palënk pweek paneej bambiin pten baka.

¹² Batëb bukuñ başë tiink pdiim pweek pampënnun bañi pañi na baka : « Napayiin ù. » Başë bapaya bañi ù kanfëluñ ù kadun ki başoorad baka.

¹³ Wal mënñan wun, mboş manşinñar maakan, kafah kalon ù iñeen yi ubeeka kaşë jot ; bañaan iñeen-week ñyaaş iñeen paaj na ulon (7000) bakoñ ù kañaafa mënñ. Bandukiin balënk maakan aşë dëman Naşibañi anwoon bañi.

¹⁴ Kañaafa katëbantën kaşëpi, kawajanñen kabi hënkun.

Plul pñenk paaj na plon

¹⁵ Wi iko yan iñepun, uwanjut uñenk paaj na ulon ululi, kë idiim iweek işë tiinkana du bañi aji : « Pşih pi mboş pawo hënkun pi Ajugun na *Krittu i adatuñ ; aşih te mnño. »

¹⁶ Kë bantohi iñeen ñtëb na babaakër banñoon ù iñij yi pşih ù kadun ki Naşibañi, başë fëñ kës ù mboş adëmana,

17 *baji baji* :
 « Nbeebu, iwi Ajugun Naşibaţi *Anhiniin iko
 bti,
 inwoon, abot ajon nwoo,
 ijej mnhina mnweek mi nu
 abekanaan pşih pi nu.
 18 Bañaan biki ntaak badeebaţi,
 kë udeeb wi nu uşaan abi.
 Wal wi pwayeş banketuñ ubani,
 wal wi ptuum baţuparu banjaan
 balemparu,
 na bañaan biki nu bti,
 banjaan batiinku,
 bampoţi na baweeek,
 kë wal wi ptok banktokuñ umundu ubani. »
 19 Wal mēnt, kë *dko dyimanaan di
 Naşibaţi danwoon du baţi daşē haabşa, kë
 *umaala uyimanaan wi bhoñar uşē pēn
 awinana da. Wi wi iliik liik işaan aw-
 inana, kë imparantant itiinkanaa, mboş kë
 manşintari, kë uşubal uweek wi mpoj mmag
 uşē jot.

12

Ñaaţ na unjumpul

1 Wi iko yan itēpuñ, uko uñonarēnaan
 maakan uwinana du baţi : ñaaţ an-
 wohariin unuur kë uwo kamişa abot atap
 ihoţ ţi pli, aşē wo na njah iñeen na ntēb ţi
 bkow kë njawo utepi wi pşih.
 2 Ñaaţ mēnt awo na kayiñ aşē do idiim ţiki
 wal wi nul wi kabuk ubani, kë akhaj.
 3 Uko uloñ ukak awinana du baţi : uwo ji
 unjumpul uweek unjeenuñ ji bdoo. Uwo
 na nkow paaj na bloñ na itiim iñeen. Bkow
 bandoli bawo na utepi wi pşih.
 4 Uji uwet na ptant pi wa kafah kaloñ ţi
 iwajantŷ yi njah ŷi baţi kawat ŷi mboş. Uya
 naţ ŷi kadun ki ñaaţ ankdoon na kabuk,
 kahilna kade napoţ wal wi akbukiin.
 5 Kë ñaaţ aşē buk napoţ ñiintŷ. Ul akbiin
 kaşih ntaak bti na btintēl bi pfeeru. Napoţ
 uñ ajejanaa, aya wo du Naşibaţi, na du pţij
 pi pşih pi nul.
 6 Kë ñaaţ aşē ŷi aya du *pndiiş du dko di
 Naşibaţi abomanuluñ. Awo da bado kade
 de'ana nnuur iñeen-week iñeen na ntēb na
 nnuur iñeen paaj (1260).

7 Ugut uweek uwo du baţi : *Mikayel
 uwanjuţ uweek na nwanjuţ ŷi nul naneej
 ugut na unjumpul, kë wul na nwanjuţ ŷi wa,
 njakak anaţa wa na Mikayel.

8 Kë nşē yoh ŷi unjumpul kë nşankak aka
 dko du baţi.

9 Bawat unjumpul uweek, upula ujon wi
 bajaan bado Fatana Kēme Untaayi Uweek,
 unjaan uguur umundu bti. Bawat wa ŷi
 mboş wul na nwanjuţ ŷi wa.

10 Kë nşē tiink pdiim pweek du baţi kë
 pakji :

« Wal wi mbuur ubani,
 wal wi mnhina na pşih pi Naşibaţi i
 nun,
 wal wi *Krittu i adatuñ akdoon kaşih!
 Ñaan anjaan atapar bayiţ nja ŷi Krittu
 ñaan anjaan aya du Naşibaţi i nun kat-
 apar baka
 unuur bti na utejan bti
 awatana du mboş.

11 Kë biki ataparun başē koba
 na pñaaţ pi anwoon unkaneel wi
 bţejan,
 na uţup wi Krittu wi bakţupuñ ;
 baanjal ubida kadoo kado kaţi pkeţ.

12 Ukaan, iwi baţi, na banfēţuñ ŷi iwi,
 nalilaan.

Kë an mboş na bdēk nawoon na pwuţan,
 ŷiki *Untaayi Uweek uwala ŷi an.

Uwala ŷi an na udeeb uweek
 ŷiki ume kë uduki'a wa njwal nntiinku. »

13 Kë wi unjumpul uwinuñ kë ujoţ ŷi
 mboş, aşē naţa pla ñaaţ ambukuñ napoţ
 ñiintŷ.

14 Kë ñaaţ aşē yeenk ibaaklu yi ukat
 uweek ahilna ayiţ, aya du pndiiş alow up-
 ula, du dko di babomanuluñ pa kado kade
 de'ana nşubal njawantŷ na kli paaj.

15 Kë upula uşē pēnan ŷi mntum mi wa
 meel kë manwo ji bdēk ŷi kafēţ ki ñaaţ meel
 manhilna manya na a.

16 Kë mboş manşē bi aţēnk ñaaţ, man-
 haabşaa, ayoor bdēk bampēnuñ ŷi mntum
 mi unjumpul.

17 Kë udeeb wi udeebaţēruñ ñaaţ udo kë
 unaţa ugut na babukul bandukiin, banjaan
 baţaş bti bgah bi Naşibaţi abot amēban man-
 joonan mi Yetu ayuujun.

* 12:18 *Unjumpul uya naţ kakab bdēk* : ŷi nlibra nloñ njon bapiit aji : kë nşē ya anaţ du kakab bdēk.

18 Kë unjumpul uya naŋ kakab bdëk*.

13

Ulimariya umpënnun du bdëk

¹ Dwin wal mënŋ ulimariya ulonŋ unkaanŋ itiiim iñeen na ŋkow paaj na bloŋ kë upën du bdëk. Ptiim pandoli pawo na utepi wi pših kë katim kankkarunŋ Našibaŋi kë kapiit ŋi bkow bandoli.

² Ulimariya wi nwinunŋ unaam na uwuŋ, ihoŋ yi wa iwo iweek abot ajab maakan, iñiiri yi wa iwo ikujënŋaan, uwo na mntum mi uliihu. Unjumpul uwul wa mnhina mnweek mi wa na pših pi wa.

³ Bkow bloŋ bi wa bafalanaa kë bañaanŋ bti badoo nunŋ kë ukeŋi, kë ušë jeb. Wal mënŋ kë bañaanŋ biki mboš bti bašë maŋ uko wunŋ aŋaš ulimariya.

⁴ Baŋup adëman unjumpul ŋiki uwul ulimariya mnhina. Badëman kak ulimariya aji : « In awoonŋ ji ulimariya wi? In ahilunŋ kagut na wa? »

⁵ Uyeenk mnhina mi phil bŋup, ašë ŋup nŋup njootŋ ŋi Našibaŋi abot akara. Uyeenk pših pi kli iñeen ŋbaakër na ktëb.

⁶ Uhaabëš mntum akar Našibaŋi, katimul, katohul na banfëŋunŋ du baŋi.

⁷ Našibaŋi awut wa kë ugut na banwoonŋ biki nul adoo kob baka. Uyeenk pših aših kšini bti, kntaali bti, bañaanŋ biki nŋup bti na nŋtaak bti.

⁸ Banfëŋunŋ mboš bti balunŋ kadëman wa, biki itim iwoonŋ iinwo ŋi ulibra wi ubida wi anwoonŋ unkaneel unfaalaniinŋ pa bŋenjanŋ ji mboš mambi mando kapašana.

⁹ Ankaanŋ ibaŋ atiinkan.

¹⁰ Anwoonŋ i pya ukalabuš, aya wa. Anwoonŋ i pkeŋ na kakej, bafiŋa na ka. Wal mënŋ uwo pa biki Našibaŋi wal wi kamiir na pfiyaar.

Ulimariya umpënnunŋ ŋi mboš

¹¹ Wal mënŋ dwin kë ulimariya ulonŋ kak kë upën ŋi mboš. Uwo na ktiim ktëb ji ki unkaneel ašë ji uŋiini ji unjumpul.

¹² Uji udo mnhina bti mi ulimariya uteek ŋi kadun ki wa. Uŋu bañaanŋ banfëŋunŋ mboš pŋup kadëman ulimariya uteek, umbiinŋ afaalana ašë jeb.

¹³ Udo iko iñonjarënaan maakan adoo ji upënan du baŋi bdoo, kado ba bawala ŋi mboš ŋi kadun ki bañaanŋ.

¹⁴ Uguur bañaanŋ biki mboš na iko iñonjarënaan yi uhilunŋ pdo ŋi kadun ki ulimariya uteek. Uji na bañaanŋ biki mboš bado ptu pannaamunŋ na ulimariya umbiinŋ afaalana ašë naŋa.

¹⁵ Uyeenk mnhina mi pwul ptu uhefëŋŋ kë padoo hil bŋup abot ado kë bafiŋ bañaanŋ bti bampokunŋ pŋup kadëman pa.

¹⁶ Ulimariya uŋu kë bañaanŋ bti, bapoŋ na baweeek, bayok na bawaanŋ, balemp na baweeek biki baka kë baya piitana ŋi kañen kadeenu këme ŋi pjuk uko wi wa.

¹⁷ Ñaanŋ anwoonŋ aanwo na uko wi, unwoonŋ katim ki wa këme mnfën mi katim ki wa, aankhil pnug këme pwaap.

¹⁸ Uko wi, uwo wi ñaanŋ awo na ušal unŋuŋa. Antitunŋ atenan bnuura ame uko unwoyi ŋi mnfën mi ulimariya : uwo mnfën mi ñaanŋ najën, uwo iñeen-week paaj na iñeen paaj na paaj (666).

14

Anwoonŋ unkaneel wi bŋenjan na bañaanŋ biki nul

¹ Dten kak ašë win anwoonŋ unkaneel wi bŋenjan kë anaŋ du pnkunŋ pi *Tiyonŋ awo na bañaanŋ biki nul iñeen-week na iñeen ŋbaakër na babaakër ŋyaaš iñeen-week iñeen (144 000) biki bapiitunŋ ŋi ijuk yi baka katim ki nul na ki Ašin.

² Dtiink pdiim ploŋ kë pakpëna baŋi, pawo ji ubulan uweek, ji kamparantant kaweeek. Kë pdiim pi ntiinkunŋ pawo ji kayeeh ki bankkobunŋ intuni bakyeehunŋ.

³ Bayeeh kayeeh kahalunŋ ŋi kadun ki pŋij pi pših na ki ŋko ŋbaakër na ki bantohi. Nin ñaanŋ alonŋ aanhil pjuk kayeeh mënŋ bë mënŋ bañaanŋ iñeen-week na iñeen ŋbaakër na babaakër ŋyaaš iñeen-week iñeen (144 000), bambuurunŋ ŋi mboš.

⁴ Baanŋopan ŋleef ŋi baka na baatŋ, baambaanŋ kabanaara ñaatŋ. Baji baŋaš anwoonŋ unkaneel dko bti di akyaanŋ. Babuuran baka ŋi bañaanŋ bahilna bawo bateek biki Našibaŋi na biki anwoonŋ unkaneel.

⁵ Nin nŋilan ŋaambaanŋ kapënaara ŋi mntum mi baka, baanwo na nin buŋaan dlonŋ.

Uṭup wi ṅwanjut ṅwajanṭ

⁶ Wi uko wan uṭepun, dwin uwanjut ulon kē uwo du kalowan du baṭi. Uwo na Uṭup Ulil Unuura unṭoon te mnto wi uwoon kaṭup bañaan banwoon ṭi mboṣ: uṭup wa ṅtaak bti, kṣini bti na ṅṭup bti na kntaali bti.

⁷ Uji na pdiim pweek : « Nadoon kaṭi Naṣibaṭi, nado kadēmana, ṭiki unuur wi akwayeṣun ubani. Nadēmaan ampaṣun baṭi na mboṣ, idēk na ṅkumpēṣ ṅi meel.

⁸ Uwanjut utēbantēn upēn ṭi kafetṭ ki uteek aṣē ji : « *Babilon, ubeeka uweek ujoti, ujoti ; wul undaanunṭ poot pi wa ṅtaak bti, kē pdaan poot pun pawoon pṭopan uleef na pekadu di piinṭ ji wa. »

⁹ Uwanjut uwajanṭēn upēn ṭi kafetṭ ki ṅteek aṣē ji na pdiim pweek : « Woli alon adēman ulimariya na ptu pi wa, bapiitle uko wi wa ṭi pjuk pi nul kēme ṭi kañen ki nul,

¹⁰ adaan kak poot pi udeeb wi Naṣibaṭi. Poot mēntṭ paankjēm wal wi pakjeeṣaniinṭ du pnkalame pi udeeb wi nul. An mēntan ahaj maakan ṭi bdoo na ṭi pdēpalēn panjaan patērad ṭi kadun ki ṅwanjut ṅyimanaan na ṭi kadun ki anwoon unkaneel wi bṭejan.

¹¹ Udu wi mnhaj mi baka udo kapēna pēn te mnto. Bukal bandēmanunṭ ulimariya na ptu pi wa, bampiitaniinṭ katim ki wa, baankka pnoorfēn na pnak kēme na utejan.

¹² Wal wi, uwo wal wi bañaan biki Naṣibaṭi bammēbanunṭ bgah bi nul abot afiyaar Yetu bawoon biki kataman. »

¹³ Kē nṣē tiink pdiim plon du baṭi kē paji : « Piitan : banuurandēni, bankketunṭ hēkunṭ aṣē fiyaar Ajugun. »

Wal mēntṭ kē *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uṣē ji : « Aa, banoorfēn ṭi ulemp wi baka, udo wi baka uṭaṣ baka. »

Kakit ṭi mboṣ

¹⁴ Dten kak aṣē win kanfēluṅ kafaatal, uko ji ṅnaṅ uṭoon ṭi ka awo na utepi wi pṣih wi uwuuru ṭi bkow, aṣē wo na kakaawi kajul ṭi kañen.

¹⁵ Uwanjut ulon upēna du Katoh Kaweek ki Naṣibaṭi aṣē do pdiim pweek aji na anṭoon ṭi kanfēluṅ: « Jejan kakaawi ki nu ido kakit. Wal wi kakit ubani, mboṣ manjiji. »

¹⁶ Wal mēntṭ kē anṭoon du kanfēluṅ aṣē ṭu kakaawi ṭi mboṣ, kē kakit kadolana ṭi mboṣ bti.

¹⁷ Uwanjut ulon upēna du Katoh Kaweek ki Naṣibaṭi kanwoon du baṭi, uwo wul kak na kakaawi kajul ṭi kañen.

¹⁸ Uwanjut ulon kak upēna ṭi *bliit bi mngur, uwo na mnhina mi bdoo. Udo pdiim pweek aji na unwoon na kakaawi kajul : « Ṭuun kakaawi ki nu imar mnko mndolni ubiñu ṭi uwoorta wi mboṣ, mnko mi wa manjeenki. »

¹⁹ Kē uwanjut wunṭ uṭu kakaawi ṭi mboṣ amar uwoorta wi mboṣ. Uṭu mnko mi umaruṅ ṭi kako kaweek ki udeeb wi Naṣibaṭi kapooñna ma.

²⁰ Bañoṭ mnko muṅ du bdig bi ubeeka apooñ, kē pñaak pampēnuṅ ṭi kako kapooñni paniink dko danliṅunṭ na ṅkilometēr iñeen-week ṅwajanṭ (300) abot aya aliṅ na ijaas yi umpēlēt unnaaṭunṭ.

15

ṅwanjut paaj na ulon na mnhaj mbaañṣaani

¹ Dwin du baṭi uko ulon kak uweek wi ṅnaṅ ajaan amagan maakan, uwo : ṅwanjut paaj na ulon ṅamēbanunṭ iṭaafa paaj na kalon. Iṭaafa mēntṭ iwoon ibaañṣaani, yul iṭuunṭ udeeb wi Naṣibaṭi uwinana bti.

² Dwin kak uko ji bdēk banwoon ji kawini bannaakiiri na bdoo. Bampokunṭ ulimariya na ptu pi wa, na mnfēn mi katim ki wa, banaṭ ṭi ba duuṭ amēban intuni yi Naṣibaṭi awulunṭ baka. Bakob intuni mēntṭ

³ aṣē yeeh kayeeh ki bi *Moyit nalempar Naṣibaṭi na anwoon unkaneel wi bṭejan, aji :

« Iwi Ajugun Naṣibaṭi *Anhiniinṭ iko bti ; udo wi nu udēmi abot awo uñoṅarēnaan, iwi naṣih i ṅtaak.

Bgah bi nu bawo btool abot awo bi manjoo-

⁴ Iwi Ajugun, in awoon aankdo kaṭi'u?

In awoon aankdo kadēman katimu?

Iwi ṭaṅ iyimanunṭ.

ṅtaak bti ṅabi kaṅup kadēmanu

ṭiki bañaan bawin kē iko yi ikdolunṭ iwo itool. »

⁵ Dwin kak du baṭi, *dko dyimanaan di *kaloona kanjaan kadiiman kē Naṣibaṭi awo da kē dahaabēṣaa.

⁶ Kē ṅwanjut paaj na ulon ṅamēbanun iṭaafa paaj na kalon kē ṅapēna ṭi dko dyimanaan, ṅawohara imiṣa ifaatal feh inkyikuṅ, aṣē tan ṭi ilank itēl yi uwuuru.

⁷ Ulon ṭi ṅko ṅbaakēr uwul ṅwanjut paaj na ulon ṅun knkalame paaj na plon ki uwuru kantumi udeeb wi Naṣibaṭi, ankwon te mṅto.

⁸ Kē mndēm mi Naṣibaṭi na mnhina mi nul manṣē do kē dko dyimanaan datum na udu. Kē nin alon aanhil pneej ṭi da bē iṭaafa paaj na kalon yi ṅwanjut paaj na ulon iindolanaa.

16

Knkalame paaj na plon ki udeeb wi Naṣibaṭi

¹ Dtiink pdiim pweek pampēnnun du *dko dyimanaan kē paaj na ṅwanjut paaj na ulon: « Nayaan najeeṣ knkalame paaj na plon kanwoon na udeeb wi Naṣibaṭi ṭi mboṣ. »

² Uteek uya jeeṣ pnkalame pi wa ṭi mboṣ, kē ṅjad ṅanjaan ṅade abot aṭēkēñ ṅapēn ṭi banwoon na uko unjaan udiiman kē bawo biki ulimariya, banjaan badēman ptu pi wa.

³ Utēbantēn uya jeeṣ pnkalame pi wa ṭi bdēk bweek, kē bakak ji pṅaak pi ṅaan ankeṭun, kē ṅko bti ṅanwoon ṭi bdēk ṅakeṭi.

⁴ Uwajantēn uya jej pnkalame pi wa ajeeṣ ṭi idēk impoti na ṭi ṅkumpēṣ ṅi meel, kē meel mi iko yun bti mankak pṅaak.

⁵ Dtiink wal mēnt uwanjut wi meel kē uji :

« Iwi nayimanaan, ibiin awo abot awo, iwo naṭool,
iyuuj kē pwayēṣ pi nu pawo ptool.

⁶ Jibi bukal batulun pṅaak pi *baṭuparu na bandukiin banwoon biki nu,
hēnk di ikaan awul baka pṅaak badaan : uko mēnt ulin baka. »

⁷ Kē nṣē tiink *bliit bi mngur kē baji :
« Aa, iwi Ajugun Naṣibaṭi *Anhiniin iko bti pwayēṣ pi nu bti pawo manjoonan abot awo ptool. »

⁸ Uwanjut ubaakantēn ujeeṣ pnkalame pi wa ṭi unuur, kē uyeenk mnhina mi pṭēr baṅaan na bdoo bi wa.

⁹ Hēnk kē bnuur byik maakan batēr baka, kē bawoha wo ṭi pkar Naṣibaṭi ankaan mnhina mi pṭu baka iṭaafa yun, apok pṭelēṣ mnwo mi baka kado kadēmana.

¹⁰ Uṅeenantēn ujeeṣ pnkalame pi wa ṭi pṭij pi pṣih pi ulimariya kē pṣih pi wa pawo ṭi bdēm bweek. Baṅaan bahaj maakan adoo dum indemēt yi baka.

¹¹ Mnhaj na ṅjad ṅi baka ṅaṭu kē bakkar Naṣibaṭi anwoon du baṭi, apok pṭelēṣ mnwo mi baka.

¹² Uwanjut upaajantēn ujeeṣ pnkalame pi wa ṭi bdēk bweek bi Ēfrat, kē bakayi, baṣih bampēnnun umayar unuur bahilna baṭēp.

¹³ Wal mēntan kē nṣē win ṅntaayi ṅwuṭaan ṅwajant ṅannaamun ji ṅbopal kē ṅapēn ṭi mntum mi unjumpul, mi ulimariya na mi ulimariya unwoon uṭupar wa.

¹⁴ Na manjoonan ṅawo ṅntaayi ; ṅaji ṅado iko iṅṅarēnaan, ṅaya du baṣih biki mboṣ bti kahilna kayitrēn baka pa ugut wi unuur uweek wi Naṣibaṭi Anhiniin iko bti.

¹⁵ Ajugun aji : « Natenan, dbi ji nakiiij! Anuurandēni anwoon bten awo na imiṣa yi nul, anwoon aankpēn byiṣu kaduk bduun ṭi kadun ki baṅaan. »

¹⁶ ṅntaayi ṅun ṅado kē baṣih bayit du dko di bajaan bado ṭi uhebērē Amagedon.

¹⁷ Uwanjut uṭēnk paaj na ulon ujeeṣ pnkalame pi wa na dko, kē pdiim pweek paṣē pēna ṭi pṭij pi pṣih panwoon du dko dyimanaan aji : « Uko mēnt udolanaa. »

¹⁸ Wal mēnt kē iliik liik iṣē pēn kē idiim na imparantant itiinkanaa. Mboṣ manṣiṅtar maakan jibi manwoon maambaan kaṣiṅṭeraara wi ṅaan awoonun ṭi ma.

¹⁹ Pṣiṅtar pun pado kē ubeeka uweek upaṭēṣari akak ifah iwajant, kē ṅbeeka ṅi ṅtaak bti ṅajoti. Naṣibaṭi aantilma *Babilon ubeeka uweek : adaanan wa pnkalame pi udeeb wi nul unkfatuṅ.

²⁰ Njiw bti ṅawunanaa kē inkuṅ iweek ibaa, iinkak awinana.

²¹ Uṣubal wi mpoj mndiṭ maakan ugot ṭi baṅaan ; kē kaṭaafa kuṅ kē kado kē bakkar Naṣibaṭi ṭiki katam maakan.

17

Ñaaṭ naṭuunk

¹ Kē ulon ṭi ṅwanjut paaj na ulon ṅamēbanuṅ knkalame paaj na plon ki uwuuru ubi ṭi nji aṭiini na nji aji : « Biini, dyuuju kakob ki ñaaṭ naṭuunk naweek anwoon du kakab idēk iweek akkobiinṅ.

² Baṣih biki ṅtaak ṅi mboṣ bawinar na a, kē bañaanṅ banfētunṅ mboṣ bakuj poot pi nul panwoonṅ ubida uṭop. »

³ Wal mēnt kē uwanjut wunṅ uṣē neej ṭi uṣal wi naan aṅootēn du *pndiis, kē nwin ñaaṭ alon anṭoon ṭi ulimariya ujeenkāl, itim inkkarunṅ Naṣibaṭi ipiitana ṭi uleef wi wa bti. Uwo na ṅkow paaj na blon na itiiim iñeen.

⁴ Ñaaṭ awohara imiṣa inuura maakan ijeenkāl. Aṭu iko itum itam preeṣ yi uwuuru, iwij wijaan na mnko mnuura maakan. Amēban ṭi kañen pnkalame pi uwuuru panṭumunṅ na buṭaan bi bṭopar bi pṭuunk pi nul.

⁵ Bapiit ṭi pjuk pi nul katim kalonṅ, kē uko wi kawoonṅ uṣē wo uumeetanaa. Uko umpiitaniinṅ wii wi : « Babilon ubeeka uweek, anin pṭuunk na pṭop na buṭaan bi umundu. »

⁶ Dwin ñaaṭ mēnt kē akuj pñaak pi banwoonṅ biki Naṣibaṭi, pi banjaanṅ baṭup uko wi Yetu. Wi nwinulunṅ aṣē ñonṅar maakan.

⁷ Kē uwanjut uṣē ji na nji : « we ukaan kē iñonṅar hēnk ba? Dṭupu uko wi ñaaṭ ummeniinṅ na wi ulimariya wi ṅkow paaj na blon na itiiim iñeen wi aṭoornunṅ.

⁸ Ulimariya wi iwinunṅ ubi wo aṣē wo uunkak awo, kē uṣē wo i kapēn du bnjiir kaya katoka te mṅṅo. Kē bañaanṅ biki mboṣ biki itim iwoonṅ iimpiitana ṭi ulibra wi ubida wi umundu upaṣaniinṅ bañonṅar wal wi bakwinunṅ ulimariya umbiinṅ awo, awo uunwo hēnkunṅ, kaṣē kabi kawo kak.

⁹ « Ñaanṅ awo kawo ṭi uko wi na mntit na uṣal unṭuṅa : ṅkow paaj na blon ṅunṅ ṅawo knkunṅ paaj na plonṅ ki ñaaṭ aṭoonṅ, ṅawo kak baṣih paaj na alonṅ.

¹⁰ Kañeen ṭi baka bado bi wala ṭi pṣih, napaajanṭēn akṣihunṅ hēnkunṅ, naṭēnk paaj na alonṅ aandobi bi, kē wal wi akbiinṅ aankṭo kajon.

¹¹ Kē ulimariya umbiinṅ awo, aṣē wo uunkak awo hēnkunṅ uwo wul ṭi uleef wi

wa naṣih naṭēnk bakrenṅ. Uwo alonṅ ṭi baṣih baṭēnk paaj na alonṅ, utoka te mṅṅo.

¹² « Itiiim iñeen yi iwinunṅ iwo baṣih banwoonṅ baando bi yeenk pṣih. Kē baṣē yeenk bukāl na ulimariya kaṣih uwoori uloolan ṭañ.

¹³ Bukāl bti bawo na uṣal uloolan : pwul mnhina mi baka na pṣih pi baka ulimariya.

¹⁴ Balunṅ kagut na anwoonṅ unkaneel wi bṭeṅan aṣē kob baka, ṭiki awo naweek i baweek, naṣih i baṣih. Bandu'aniinṅ, bandataniinṅ, banfiyaarulunṅ, banaakiir na a, kakob bambiinṅ pgutan na a. »

¹⁵ Uwanjut uji na nji kak : « Meel mi iwinunṅ, mi naṭuunk aṭoonṅ manwo kntaali, kntuk, ṅtaak, na ṅṭup.

¹⁶ Ulimariya na itiiim iñeen ki iwinunṅ ṅalunṅ kaṣoor naṭuunk, katok tokana bti kabot kaduka byiṣu, kade uyemaṭ wi nul kabot katēra.

¹⁷ Na manjoonan, Naṣibaṭi aṭuunṅ ṭi ṅhaaṣ ṅi baṣih bukuṅ uko wi aṅalunṅ bado kē bawo na uṣal uloolan wi pdo wa : balunṅ kawul pṣih pi baka ulimariya kē udoo do uko bti wi Naṣibaṭi aṭupunṅ.

¹⁸ Kē ñaaṭ i iwinunṅ, awoonṅ ubeeka uweek unjaanṅ uṣih ṭi baṣih biki mboṣ. »

18

Pjot pi Babilon

¹ Wi uko waṅ uṭēpunṅ, dwin uwanjut ulonṅ kē uwalnaana baṭi. Uwo na mnhina mnweek, kē bjeehi bi wa baṣē jeehan mboṣ.

² Udo pdiim pweek aji :

« *Babilon ubeeka uweek ujoti!

Ujoti! Ujoti!

Ukak ufēt wi ṅntaayi,
dko di ṅntaayi bti ṅawoonṅ
na di ṅkat ṅṭop ṅwuṭaan bti.

³ ṅtaak ṅi mboṣ bti ṅadaan poot pi da,
kē pdaan poot punṅ paṣē wo pṭopan
uleef na pekadu di piinṅ.

Baṣih biki mboṣ bti bawinar na da,
kē bawaap biki mboṣ bayokna ṭi pṅal
iko yi umundu pi bañaanṅ biki da. »

⁴ Wal mēntṅ dkak atiink pdiim plonṅ panwoonunṅ baṭi, paji : « An pntaali pi naan, napēnan ṭi ubeeka wunṅ, nawutna kanaakiir ṭi pjuban pi baka, iṭaafa inkmbiinṅ ṭi baka iwutna kajotnan.

⁵ Buṭaan di baka dajunkan adoo ban baṭi, Naṣibaṭi aleṣ iko inwoon iinwo itool bti yi badolon.

⁶ Nadoon biki Babilon uko wi badolon, nadoon nado do baka nyaaṣ ṅtëb iko yi badolon, naṭuun ṭi pnkalame pi bajaṅ baṭu poot, panhaayun apel pi baka nyaaṣ ṅtëb.

⁷ Naṭuun da mnhaj na pwuṭan panliṅun na mndëm na pyok pi dabiin aka, daji ṭi uṣal wi da : “Dṭo ji naṣih ñaaṭ, mënkwō nayoṭ nin, mënkwō na puum nin unuur ulon.”

⁸ Uko waṅ ukaṅ kē ṭi unuur uloolan ṭaṅ, Naṣibaṭi Ajugun anwoon na mnhina akkob da na iṭaafa inwoon i pjotna da : pkeṭ, muum, ubon na uyik. »

Nwooni ṅi bawooniirun Babilon

⁹ Pdiim pakak aji : « Wal wi baṣih biki mboṣ bambiin awo ṭi pjuban pi piint na Babilon abot awo na da ṭi pṅal iko inuura maakan yi da bakwinun udu wi uyik wi da, bawooni kabot kaṭëga.

¹⁰ Balun kanaṭ kalow kaṭi mnhaj muṅ kaṣë kaji :

“Pwuṭan oy! Pwuṭan oy!

Ṭi iwi, *Babilon, ubeeka uweek, ubeeka unwoon na mnhina, ikobana ṭi uwoori uloolan ṭaṅ!”

¹¹ « Bawaap biki mboṣ bawooni abot aṭëga ji bawo na puum, ṭiki nin alon aankak anug iko yi bajijun abi bwaap.

¹² Iko mēnt iwo uwuuru na untaam, mnko mwij wijan mantamuṅ preeṣ na mnko mnuura, itenda inuura, ijeenkā, idaan iwoj wojaan na ilon kak ; mmul mnuura mantamuṅ preeṣ na iko yi bafejun na mmul mēnt, iko yi babomanaanun iṅiin yi ṅlon, yi ifeeru inuura, kēme mnlaak,

¹³ ukëra ulil pṭëkën utum umpaṭun kalilare na itoh ilil pṭëkëñ na mnkulan, ubiñu na ukëra, pṣon na uloort, ṅngit na ṅkaneel, ṅmpëlënt na ṅkaaru ṅi ṅmpëlënt ṅakpulan ; badoo ji bawaap bañaan bajën.

¹⁴ « Balun kaji kak na Babilon : “Iko bti yi uhaaṣu unalun iinkak awin ya, ilowu! Iko inwoon yi mndëm mi nu na inuura maakan, iinkak awin ya nin.”

¹⁵ Bawaap bambiin ayokna ṭi ubeeka mēnt banaṭ kalow kaṭi mnhaj mi ubeeka mamob baka. Bado kawooni, kaṭëga ṭi ubeeka mēnt

¹⁶ kaji :

“Pwuṭan oy! Pwuṭan oy!

Ubeeka uweek

unwohariin itenda inuura itam preeṣ,

ijeenkā, iwoj wojan,

unṭuun uwuuru na mnko mnuura mntam preeṣ,

¹⁷ ṭi uwoori uloolan ṭaṅ kē pyok mēnt bti paṣë toka.”

« Kē bajug ṅlantu na banjaan baṭon ṅa na bañaan bti banjaan balemp ṭi bdëk baṣë naṭ aLOW.

¹⁸ Wi bawinun udu wi uyik aṣë ji : “Ubeeka unliṅi na wi ubi woha i?”

¹⁹ Baṭu mboṣ ṭi ikow yi baka aṣë ṅajar awooni ji banwoon na puum aji :

“Pwuṭan oy! Pwuṭan oy!

Ubeeka uweek

wi bankaṅ ṅlantu ṭi bdëk bti

bayoknun ṭi pyok pi wa,

ṭi uwoori uloolan ṭaṅ kē uṣë toka!

²⁰ Baṭi, banjaan na baṭupar Naṣibaṭi na an biki nul bti

nalilaan ṭi pjot pi wa,

Naṣibaṭi akob wa ṭi uko wi udolanaṅ.” »

²¹ Wal mēnt, kē uwanjut unwoon na mnhina mnweek uṣë jej plaak pweek maakan afël du bdëk aṣë ji :

« Na mnhina mntēnt mi,

mi mi Babilon ubeeka uweek ukfëlanin,

baankak awin wa nin.

²² Nin iyeeh yi banjaan bakob intuni na bayeeh

iinkak atiinkana.

Nin bateen na balul

baankak atiinkana.

Nin pṅaat pi baṭak paankak atiinkana ;

nin phuunṭ paankak atiinkana ṭi btëk.

²³ Nin unkaniya uunkak ateh ;

nin baankak atiink pdiim pi naniim na pi naniima.

Bawaap biki nu babin awo bañaan bawee biki mboṣ.

Dayaamu di nu daneeman ṅtaak bti.

²⁴ Pñaak pi baṭupar Naṣibaṭi, banwoon biki nul,

bañaan bti banfiniin ṭi mboṣ, pawo ṭi iñen yi nu. »

19

Iyeeh yi mnlilan du baṭi

1 Wi iko yan itëpun, dtiink uko ulon unwoon ji pntuk pweek pi bañaan du bați kē paji :

« Haleluya

Naşibați i nun adēm abot awo na mnhina, ul ambuuranun nja,

2 pwayēs pi nul pawo manjoonan abot awo ptool.

Akob națuunk naweek ambiin ațopan mboş na pțuunk pi nul,

alukan țı a pñaak pi balempar Naşibați. »

3 Kē bakak ahuuran aji :

« Haleluya!

Udu unkpënnun țı ubeeka wi *Babilon uunkba. »

4 Kē bantohi iñeen nteb na babaakër na nko nbaakër başë nup adēman Naşibați anțoon țı pțij pi pşih. Bahuuran aji :

« Uwo hañ, Aleluya! »

5 Wal mēnt, kē pdiim plon paşë pēna du pțij pi pşih aji :

« An balemparul bti,

an nanjalulun apel iko bti,

baweek na bampoți,

nadēmaan Naşibați i nja. »

6 Kē nşë tiink uko unwoon ji pdiim pi pntuk pweek, panwoon ji ubulan uweek, awo ji imparantant iweek kē pakhuuran aji :

« Haleluya!

Ajugun Naşibați *Anhiniin iko bti aşih.

7 Nawulan nwo țı mnlilan na mntan

nbot ndēmana,

țiki bniim bi anwoon unkaneel wi btejan babani,

kē aharul añëga bnuura.

8 Bawula patenda pnuura pfaatal, pjint piş, panknuurun, aji awoh. »

Patenda pfaatal puñ pawoon iko itool yi banwoon biki Naşibați badolun.

9 Kē uwanjut uşë jakēn : « Piitan uko wi : “Banuurandēni biki baduun pmaar bniim bi anwoon unkaneel wi btejan.” » Ukak aji na nji : « Uțup wi uwo uțup wi Naşibați țı uleeful. »

10 Wal mēnt kē nşë jot țı ihoț yi wa kadēman wa. Kē uşë ji na nji : « Ťaafaraan kado uko wi! Dji kalempar Naşibați ji iwi na bayıtu bammēbanun uțup wi Yetu. Naşibați i i iwoon kadēman! Uțup wi Yetu wi wi Naşibați ațuun țı bațuparul.

Andapiin umpëlent ufaatal

11 Wal mēnt, kē nşë win bați kē bawo bhaab, kē umpëlent ulon ufaatal uşë wo da. Andapiin wa katimul kawo « Ammēbanun Naşibați na manjoonan. » Awo natool țı pwayēs pi nul abot aji gut pa iko inwoon itool.

12 Kēş ki nul kawo ji bdoo banjeenuñ, kē abot awo na ntepi ni pşih nteum țı bkow. Apiitana katim kalon țı uleef ki nin alon bē mēnt ul ameen ka.

13 Awohara bayeti banwoon na pñaak. Katimul kawo « Uțup wi Naşibați. »

14 Bangoli biki bați bawo țı kafetul ațaşa, adapa nmpëlent nfaatal akuț awohara imişa yi itenda ifaatal inuura ijint piş.

15 Kakej kajul kapēn țı mntumul ki akkobni ntaak. Ul aklun kaşih baka na btam. Alun kayuuj udeeb unkfatuñ wi Naşibați *Anhiniin iko bti wi aklun kațu bañaan țı kako kaweeek ki bajaan bapooña mbuk mndolni ubiñu, kapooñ baka.

16 Apiitana țı bayeti bi nul na pnkantul katim ki : « Naşih i başih na Naweeek i baweek. »

17 Kē nşë win uwanjut ulon kē uwo țı unuur, uhuuran maakan ațini na nkat nankyıtuñ du kalowan du bați aji : « Nabiini, nabiin nayit pa ufettu uweek wi Naşibați,

18 nahilna nade uyemaț wi başih, wi bangoli na baweek biki baka, wi nmpëlent na bandapiin nja, wi bañaan bti, balemp na baweek biki baka, bampoți na baweek! »

19 Wal mēnt kē nşë win ulimariya na başih biki mboş na bangoli biki baka kē bayitiir kabi kagutan na andapiin umpëlent ufaatal na bangoli biki nul.

20 Kē ulimariya uşë mobana, wul na națupar wa, undolun iko iñonjarēnaan țı kadun ki wa, aguur banyeenkun uko wi ulimariya abot anup adēman ptu pi wa. Nul nteb bti nfałana njeb du katant ki bdoo kanwoon na pdēpalēn panjaan patērad.

21 Bandukiin bafiņana na kakej kampënnun țı mntum mi andapiin umpëlent, nkat nade muum mi baka adoo yok.

Pših pi nšubal iñeen-week nyaaš iñeen

¹ Dwin wal mēnt, uwanjut kē uwalnaana baṭi, awo na kaniigšaani ki bnjiir bweek abot amēban mnkorentu mnweek.

² Uya mob unjumpul, upula wi ṭfa, wul uwoon Untaayi Uweek, *Fatana ašē tan wa pa nšubal iñeen-week nyaaš iñeen (1000).

³ Afēl wa du bnjiir bweek anigan ba abot aṭu uko ulon atuhna ba, uhilna uwo uunkak aguur nṭaak te wal wi nšubal iñeen-week nyaaš iñeen (1000) naktēpun. Woli naṭēpi babaa wutan wa nwal nntiinku ṭaṅ.

⁴ Dkak awin iṭij yi pših, bambiin aṭo ṭi ya bayeenk mnhina mi pwayēš. Dwin kak nḥaaš ni bañaan biki babin afaal ṭiki baṭup Uṭup wi Našibaṭi na uko wi Yetu, banwoon baanup adēman ulimariya na ptu pi wa, awo baampiitan katim ki wa ṭi pjuk kēme ṭi kañen. Banaṭa ṭi pkeṭ aših na *Krittu nšubal iñeen-week nyaaš iñeen (1000).

⁵ Pnaṭa pteek ṭi pkeṭ pu pun. Kē bankeṭun bandukiin, baannaṭa ṭi pkeṭ te wal wi nšubal iñeen week nyaaš iñeen naṭēpun.

⁶ Bannaṭiin uteek ṭi pkeṭ banuurandēni! Bawo biki Našibaṭi, pkeṭ ptēbantēn paankhilan nin uko ulon ṭi baka. Bawo baṭejan biki Našibaṭi na Krittu kabot kaših na a nšubal iñeen-week nyaaš iñeen.

Pjot pi Fatana

⁷ Wal wi nšubal iñeen-week nyaaš iñeen (1000) naktēpun bawutan *Fatana apēn du ukalabuš,

⁸ ašē aya du nṭaak ni umundu bti ni bajaan badu Gog na Magog, aguur bañaan. Ado baka babi bayit pa ugut. Batum ji pyiw pi bdēk.

⁹ Baniink mboš bti, kakool ubeeka wi Našibaṭi aṅaluṅ, di banwoon biki nul bawoon. Kē bdoo blon bašē pēna baṭi abi atēr baka.

¹⁰ Wal mēnt, kē *Untaayi Uweek, unguuruṅ baka, ušē fēlana du katant ki bdoo banwoon na pdēpalēn panjaan patērad aṭenk da ulimariya na naṭupar wa. Bahaj maakan pnak na utejan te mnṭo.

Pwayēš pi bankeṭun

¹¹ Dwin wal mēnt pṭij pi pših pfaatal pweek na anṭoon ṭi pa. Mboš na baṭi naṭii, kē nin ṅaan aankak awin nḥa.

¹² Kē nšē win bankeṭun, baweeek na bam-poṭi, kē banaṭ ṭi kadun ki pṭij pi pših, kē anṭoon ṭi pṭij pi pših ašē haabēš nlibra. Ahaabēš ulibra ulon kak, unwoon ulibra wi ubida. Awayēš bankeṭun, andoli ṭi uko wi adoon jibi upiitaniiṅ ṭi ulibra.

¹³ Wal mēnt, kē bdēk bašē kakan muum manwoon ṭi ba, kē pkeṭ na mnkeṭ nḥakakan muum mi nḥankun kē awayēš andoli ṭi uko wi adolon.

¹⁴ Kē pkeṭ na mnkeṭ nḥašē fēlana du katant ki bdoo ; katant ki bdoo mēnt bawoon pkeṭ ptēbantēn.

¹⁵ Anwoon i katim kawoon kaampiitana ṭi ulibra wi ubida bafēla du bdēk mēnt.

21*Baṭi bhalu na mboš mnhalu*

¹ Wal mēnt dwin baṭi bhalu na mboš mnhalu ; baṭi bteek na mboš mnṭeek nḥaankak awo, bdēk kak baankak awo.

² Kē nšē win ubeeka uyimanaan, Yerutalem dhalu, kē dakpēna baṭi du Našibaṭi awo ji ṅaaṭ naniima ambo-mandēruṅ pa ayinul.

³ Dṭiink wal mēnt pdiim pweek pampēnuṅ du pṭij pi pših aji : « Katoh ki Našibaṭi akfēṭun na bañaan kii ki. Awo da na baka, bawo pntaali pi nul, ul ṭi uleeful ašē wo Našibaṭi i baka.

⁴ Awent mnkuul mi baka bti ; pkeṭ, mnṭēg, nwooni, na mnḥaj maankak awo, iko ijon iinkak awo. »

⁵ Kē anṭoon du pṭij pi pših ašē ji : « Nate-nan, dkakan iko bti kē iwo ihalu. » Ajakēn kak : « Piitan nṭup ni ; nḥawo manjoonan abot adolana. »

⁶ Akak ajakēn : « Udolanaa, nji dwoon Nateek na Nabaañšaani, dwoon Ujuni na Ubaañsaan. ṅaan i udaan uṭijun, dṭena adaan du nḥumpēš ni meel manjaan manwul ubida, nin aankluk uko ulon.

⁷ Ampokun buṭaan ayeenk uko mēnt. Nji dwo Našibaṭi i nul, ul ašē wo abuk naan.

⁸ Kē balal, bandeknuṅ kafēṭ, bado iko iwuṭaan maakan, bafin bañaan, bado iko iṭop, bado dayaamu, banjaan badēman nṭon na baṭilan bti, kafah ki baka kawo baya du katant ki bdoo banwoon na

pdëpalën panjaan patërad ; uko mënt uwoon pkeṭ ptëbantën. »

Yerutalem dhalu

⁹ Wal mënt, ulon ṭi ṇwanjut paaj na ulon ṇamëbanun knkalame kantumun na iṭaafa paaj na kalon ibaaṇṣaani, ubi aṭiini na nji aji : « Biini, dyuuju ṇaaṭ ankniimiin, ahar anwoon unkaneel wi bṭeṇan. »

¹⁰ Uneej ṭi uṣal wi naan aya na nji du pnkun pweek pkujëntaan duuṭ aṣë yuujën ubeeka uyimanaan, Yerutalem, dampënnun baṭi, du Naṣibaṭi.

¹¹ Danuur na bjeehi bi Naṣibaṭi. Uko unwoon ji unobna ujaagal na ujeenkal unuura uwoj woj ṭi da bṭi awo ji kawini.

¹² Ṇniw ṇkëm abot akujënt ṇafooyun wa. Uwo na klëman iṇeen na ktëb. Uwanjut uwo ṭi plëman pandolon, kë babot apiit ṭi pa katim kalon, itim mënt iwo yi kntaali iṇeen na ktëb ki babuk *Iṭrayel.

¹³ Klëman kwajant kawo du umayar unuur, kwajant du btamṣanka, kwajant du btammaṇu, kwajant du kayoba.

¹⁴ Baniw ubeeka ṭi klaak khaan iṇeen na ktëb, ṭi klaak mënt bapiit itim iṇeen na itëb yi banjaṇan biki anwoon unkaneel wi bṭeṇan.

¹⁵ Uwanjut unṭṭiiniin na nji umëban ṭi kaṇen pko pniibi, pawo pi uwuuru, pawo pniibni ubeeka, klëman, na uniw unfooyun ubeeka.

¹⁶ Ibaṇ ibaakër yi ubeeka ilin lin, kamban kalon kaandëm apel katënt. Uniib wa kë uwo ṇkilometër iṇeen week ṇyaaṣ iṇeen ṇtëb na ṇbaakër (2400).

¹⁷ Uniib uniw wi ubeeka kë uwo ṇmetër iṇeen paaj (60). Uwanjut uji uniib jibi baṇaan bajaan baniib.

¹⁸ Uniw mënt uwo na uko ulon unwoon na unobna wi ujaagal, na ujeenkal. Ubeeka uwo wi uwuuru ujinṭ piṣ unjaan uwoj woj ji kawini.

¹⁹ Klaak kweek ki bapafnun ubeeka aniw kawo na iko inuura maakan iwoj wojaan itum. Pteek pawo na iko yi unobna wi ujaagal, na ijeenkal, baji bado ya Jatpi ; ptëbantën pawo na iko iniilu baji bado pa Fafira ; pwajantën pawo na iko inwoon na inobna itum, baji bado ya Kaltedoniya ;

pbaakantën pawo na iko iniilu na yi unobna wi ujaagal baji bado ya Emaralda ;

²⁰ pṇeenantën pawo na iko ijeenkal ji pṇaak baji bado ya Fardonika ; ppaajantën pawo na iko ijeenkal jud baji bado ya Fardiwu ; ptënk paaj na plon pawo na iko inwoon na unobna wi ujaagal, baji bado pa Kritolit ; kë ptënk bakreṇ pawo na iko ijeenktaan, baji bado pa Berilu ; kë ptënk kaṇeen kalon pawo na iko ileel baji bado ya Topat ; ptënk iṇeen pawo na iko ileel na yi unobna wi ujaagal baji bado ya Kritoprat ; ptënk iṇeen na plon pawo na iko inwoon na unobna wi uko ujeenkal unnaakiirun na uleel, baji bado ya Yakint ; kë ptënk iṇeen na ktëb pawo na iko inwoon na unobna wi uko ijeenkal unnaakiirun na uniilu, baji bado ya Ametut.

²¹ Kë klëman iṇeen na ktëb kun kawo ji mnko, plëman pandoli pawo ji pbuk pi mnko ; kë bayiti bi ubeeka baṣë wo uwuru ujinṭ piṣ anuur ji kawini.

²² Mënwin nin *dko dyimanaan di Naṣibaṭi : Ajugun Naṣibaṭi *Anhiniin iko bṭi, na anwoon unkaneel bawoon dko dyimanaan.

²³ Ubeeka uunuma bnuur këme pli kajeehanaan wa, ṭiki bjeehi bi Naṣibaṭi bajeehan wa, kë anwoon unkaneel awo unkaniya.

²⁴ Ṇṭaak ṇalun kado kapoṣna ṭi bjeehi bi wa, baṣih biki mboṣ baṣë babi baṭij wa pyok pi baka.

²⁵ Nin ilëman yi wa iinkdët unuur ulon ṭiki utejan uunkak awo.

²⁶ Baṭij wa mndëm na pyok pi ṇṭaak.

²⁷ Nin uko ulon unṭopun uunkneej ṭi wa, nin ṇaan nado buṭaan, nin naṭilan aankneej da : bampiitaniin itim ṭi ulibra wi ubida wi anwoon unkaneel wi bṭeṇan ṭaṇ bakneejun ṭi wa.

22

¹ Wal mënt uwanjut uyuujën kabuul ki meel manjaan manwul ubida, manjinṭ piṣ ji kawini ; meel mi ka mampëna ṭi pṭij pi pṣih pi Naṣibaṭi na pi anwoon unkaneel wi bṭeṇan.

² ṭi ptoof pi itant itëb yi kabuul yun inwoon ṭi ptoof pi ubeeka, uka bko banjaan bawul ubida, baji babuk ṇyaaṣ iṇeen na

ntëb ti uşubal, pli pandolon baji babuk. Itoh yi ba iwo ijebanaani bañaan biki mboş bti.

³ Nin Naşibaţi aankak afëp ñaan. Ptiş pi pşih pi nul na anwoon unkaneel pawo ti ubeeka meet, balemparul bado kadëmana ;

⁴ bawin kaara di nul, katim ki nul kabot kawo ti ijuk yi baka.

⁵ Utejan uunkak awo, nin ñaan aankak anuma unkaniya këme bjeehi bi unuur, tiki Naşibaţi Ajugun aţu ti baka bti bjeehi bi nul, başë başih te mnşo. »

Ubi wi Yetu

⁶ Uwanjut ukak ajakën : « Nşup ni şawo manjoonan abot adolana ; Ajugun, Naşibaţi anjaan aţu başuparul nşal, ayil uwanjut wi nul, uyuuj balemparul uko unkmbiin hënkun. »

⁷ Yetu aji : « Natenan, dbi hënkun! Anuurandëni, ankmëbanun nşup ni Naşibaţi nankşupun uko unkmbiin ni ulibra wi. »

⁸ Nji Yowan dşinkun abot awin iko yi. Kë wi nşinkun abot awin iko yun, djot ti ihoş yi uwanjut unyuujnun iko mënt kadëman wa,

⁹ kë uşë ji na nji : « Ţaafaraan kado uko wi! Dji kalempar Naşibaţi ji iwi na başupar Naşibaţi bti na bañaan bti bankmëbanun nşup ni ulibra wi. Naşibaţi i i iwoon kadëman. »

¹⁰ Ujakën kak : « Khank nşup ni Naşibaţi ni ulibra wi kamen şa bañaan. Wal wi iko yi akşupun ikdolaniin uşogi. »

¹¹ Nado iko inwoon iinwo itool amëbaan ti iko inwoon iinwo itool yi akdolun, anwoon ti ubida uşop amëbaan ti wa. Kë anşaan awo natool adoon kado uko unwoon utool, anwoon najinş piş adoon kajinşanaara jinşën uleef. »

¹² Yetu aji : « Natenan, dbi hënkun! Dwo na baluk bi andoli, ddo kaluk andoli uko wi adolon. »

¹³ Dwo Nateek na Nabaañşani, Najuni na Nabaañşani, Ujuni na Ubaañşani.

¹⁴ « Banajun imişa yi baka banuurandëni, hënk bahil kaneejna ti ilëman yi ubeeka, kabot kade ti mnko mi bko banjaan bawul ubida. »

¹⁵ An nşuş: bakaalam, bañaan banwoon ti ubida uşop, bafin bañaan, badëman nşton, na bañaan bti banşalun nşilan abot aji başilan, napënan bdig. »

¹⁶ « Nji Yetu, dyil uwanjut wi naan uşupan uko wi. Uwo pa banfiyaarun bti. Dwo i pntaali pi *Dayiş, awo unfay, ujah unjaan ujeehan na nfa. »

¹⁷ Uhaaş wi Naşibaţi na naniima şaji : « Biini! »

Anktiinkun ajakan : « Biini! »

Ñaan i udaan uşijun, abiini ; annumiin, abiin ayeenk ti meel manjaan manwul ubida, bë aankluk nin uko ulon. »

¹⁸ Nji Yowan, dşup wa, manjoonan ma, ñaan anktiinkun nşup ni Naşibaţi ni ulibra aşë hoşalëş da uko ulon, Naşibaţi aţu'a işaafa yi başiniyaanun ti ulibra wi. »

¹⁹ Kë woli apënan uko ulon ti nşup ni Naşibaţi ni ulibra wi, Naşibaţi kapënan kafah ki nul ti bko banjaan bawul ubida na ti ubeeka uyimanaan ni başiniyaanun ti ulibra wi. »

²⁰ Anşupun uko wanş aji : « Aa, dbi hënkun! »

Uwoon hanş! Iwi Yetu Ajugun, biini!

²¹ Dñehan Yetu Ajugun awulun nja bti bnuura bi nul. »